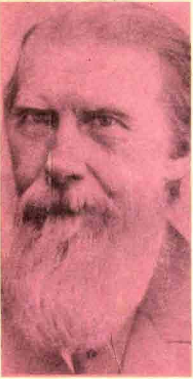
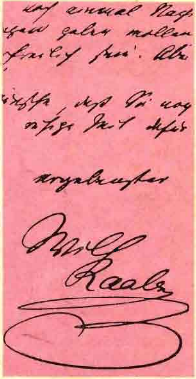
WILHELM RAABE

Cronica Ulitei Vrăbiilor





Editura Univers

clu

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecției: *Vasile Socoliuc*

WILHELM RAABE
AUSGEWÄHLTE WERKE
Aufbau — Verlag Berlin und Weimar
1966

Wilhelm Raabe

CRONICA ULIȚEI VRĂBIILOR

În românește de CONSTANTIN STREIA

Prefață de HERTHA PEREZ

București — 1973

Editura Univers

PREFAȚĂ

WILHELM RAABE A FOST, pînă nu de mult, poate cel mai greșit înțeles dintre marii reprezentanți ai literaturii germane din secolul trecut, un scriitor supus unor simplificări și răstălmăciri, uneori mai abile, alteori destul de superficiale, care s-au transformat în adevărate prejudecăți. Caracterul atît de divers și complicat al operei a permis exegeților lui Raabe să tragă cele mai contradictorii concluzii, să ajungă la rezultate finale mult deosebite între ele. Autorul lui *Abu Telfan* a fost considerat cînd optimist, cînd pesimist, cînd un înțelept, cînd un ins bizar, o fire lirică sau una tragică. Pentru unii umorul său era rezultatul resemnării voite sau silite, pentru alții, efectul înțelepciunii acuzatoare și iertătoare totodată. În fond, găsim la Raabe o sinteză din tot ceea ce am amintit pînă acum, el nu poate fi introdus într-o schemă, personalitatea sa conține prea multe și prea diverse trăsături, care nu pot fi aduse la un numitor comun.

★

A avut o existență liniștită, lipsită de mari pasiuni [1], devenită însă patetică prin complexitatea lui sufletească, prin intensitatea răsunetului interior, a spiritului sensibil și reținut care-și caută cu greu drumul spre perfecțiune, calea proprie, mînat de

---

[1] Pe cît de spectaculos și imprevizibil a evoluat destinul literar al lui Raabe, pe atît de lipsită de evenimente izbitoare este biografia sa văzută pe plan exterior. S-a născut în anul 1831 la Eschershausen lîngă Braunschweig, a rămas orfan de tată la vîrsta de treisprezece ani, a exercitat patru ani îndeletnicirea de ucenic de librar, în care timp și-a însușit, prin lectură, o cultură temeinică ; se înscrie apoi — deoarece nu avea bacalaureatul — în 1854, ca auditor extraordinar, ca *Gasthörer*, la Berlin, unde va rămîne doi ani ca să asiste, de preferință, la

teama eșecului, urmărit de grave probleme de conștiință. „Se află în mine o mulțime de contradicții și din prima tinerețe m-am tot chinuit să le analizez“, se confesează Raabe în mai 1861 unui tînăr scriitor, pe nume Thaddäus Lau, care-l rugase să-i trimită material pentru o prezentare biografică. „În viața socială nu va recunoaște nimeni în mine poetul. O discuție estetică mă poate face să intru în pămînt... Puțin cam naiv și timid din fire, sînt, din această pricină, adesea considerat arogant și pretențios. Dar ce să vă mai descriu sufletul meu cu multiple fațete. Cred că v-ați săturat și suprasăturat de ceea ce v-am oferit pînă acum.“

Spre deosebire de alți scriitori din epocă, și-a croit drumul spre succes destul de repede. I-a adus faimă chiar romanul său de debut *Cronica Uliței Vrăbiilor* (Die Chronik der Sperlingsgasse), publicat în 1857, la douăzeci și șase de ani, sub pseudonimul Jakob Corvinus. Urmează, peste șapte ani, un al doilea mare succes cu *Pastorul foamei* (Der Hungerpastor). Raabe era încîntat, dar mai apoi a fost stînjenit de ecoul acestor scrieri, deoarece n-a mai reușit să-și convingă cititorii că poate să scrie și altceva decît „asemenea cărți pentru copii“, cum le-a numit el însuși mai tîrziu, avînd doar în mică măsură dreptate, căci unele note caracteristice creației sale în ansamblu se întîlnesc încă în primul roman. Ceea ce se schimbă e tonul și obiectivul narației. Scriitorul s-a decis să se elibereze cu orice preț de iluziile sub prisma cărora privise pînă atunci realitatea și să se uite în jur cu ochi lucizi. Într-o scrisoare din 1866, adresată mamei sale, își precizează intențiile în felul următor : „Cred că am reușit să depășesc perioada mea lirică. Îmi lustruiesc deci armamentul epic, mă poartă gîndul s-o pornesc la luptă ca pictor german de moravuri. Este multă minciună în literatura noastră, și vreau și eu, după slabele mele puteri, să contribui măcar cu ceva la eliminarea ei, deși știu bine, tihna mea în viață nu va avea nimic de cîștigat din asta.“

---

cursuri de literatură și filozofie. Se reîntoarce lîngă Braunschweig, la Wolfenbüttel, trăiește din veniturile sale de scriitor, își întemeiază o familie. Între 1862—1870 îl găsim cu familia la Stuttgart, perioadă rodnică, naratorul atingînd acum maturitatea. Scriitorul nu va lăsa să treacă nici un an, după 1862, fără să dea la lumină măcar două-trei lucrări mai importante. În 1870 se mută cu ai săi la Braunschweig, unde își va petrece restul vieții. Moare la 15 noiembrie 1910.

Raabe se detașează conștient de influențele romantice și, în același timp, de convingerea clasicilor că omul este perfectibil și omenirea va putea fi reînnoită prin cultivarea valorilor eterne din individ. Se simte obligat să înlăture decorurile care ascundeau fisurile construcției sociale, să-și trezească semenii din amăgire, ceea ce a dus la restrîngerea audienței operei lui. Următoarele două romane, *Abu Telfan* (1867) și *Cotiga ciumaților* (Der Schüdderump — 1870) sînt întîmpinate de public cu mai puțin entuziasm și Raabe devine încet-încet un scriitor uitat. Către sfîrșitul vieții a mai avut un scurt *come back*; naturaliștii l-au redescoperit și l-au elogiat, s-a bucurat de onoruri cînd și-a sărbătorit împlinirea vîrstei de șaptezeci de ani, tirajul cărților sale a crescut din nou, ceea ce nu l-a mai impresionat însă cîtuși de puțin, căci prea era acrit de „o viață de om desfășurată într-o totală desconsiderare din partea publicului și a criticii" — cum s-a exprimat el odată. Îl putem crede că simte ce spune atunci cînd, într-o scrisoare din 1884 către editorul Grote, își precizează atitudinea față de cititorii germani ai vremii. „Sper că nu mă voi mai naște încă o dată ca scriitor german! Mi-e de ajuns o singură încarnare."

Deși modest, Raabe era totuși pătruns de semnificația scrierilor sale și cu atît mai îndurerat de lipsa de înțelegere a contemporanilor: „Dacă un scriitor francez ar fi cunoscut și descris esența intimă a francezului, un scriitor englez pe cea a englezului, așa cum am făcut eu pentru cea a germanilor, cum i-ar mai fi ridicat în slavă popoarele lor!" — s-a plîns unui prieten, nu fără dreptate. În același timp era însă subminat de incertitudini. Nesiguranța sa, poate starea lăuntrică cea mai caracteristică pentru el, se reflectă în fel și chip în opera beletristică, precum și în corespondență și în puținele scrieri memorialistice. Structural o ființă complexă, frămîntată, n-a fost totuși un exemplar uman divizat, oscilînd între extreme. S-a repliat, proiectîndu-și propria existență în creația literară, transformîndu-și opera în mod de viață și realizînd astfel unitatea în interiorul acesteia. A se exterioriza narînd a fost însăși rațiunea existenței sale, singura formă sub care a înțeles să învingă viața. Aceasta explică dificultățile pe care le avea, cînd era vorba să stabilească legături cu exteriorul, lipsa de sugestivitate, ba chiar banalitatea scrisorilor sale, atunci cînd acestea se adresau unor corespondenți ce nu emiteau pe aceeași lungime de undă, în bună parte și impresia ștearsă pe care o făcea adesea asupra contemporanilor.

Într-o scrisoare către familia de muzicieni Scholz, Wilhelm Dilthey, cunoscutul filozof, în vremea studenţiei lui Raabe şi el student la Berlin, îl descrie, după vizita pe care i-o făcuse, în felul următor : „Deoarece ne-a mai rămas timp o oră şi jumătate, l-am vizitat pe Corvinus. O adevărată ambianţă studenţească, iar tonul şi manierele — la fel. Pe cît de sigur e, evident, în sinea lui, pe atît de lesne se poate vorbi cu el. Pare să se simtă teribil de bine în pielea lui şi comunică fiecărui musafir ceva din această satisfacţie realistă. Nu face impresia unei personalităţi. Nu că m-aş fi aşteptat să debiteze lucruri extraordinare. Mă refer doar la prezenţa şi felul său de a se exprima. Face doar impresia unui observator penetrant." Dilthey îl vede deci ca pe un om oarecare, lipsit de acea emanaţie a trăirilor intense pe care fondatorul „filozofiei vieţii", cel care repeta deseori cuvintele lui Goethe : „Trebuie să fii cineva, ca să faci ceva", o aprecia atît de mult, considerîndu-l în consecinţă cel mult apt pentru scrieri distractive. Nu i-a mai acordat, dealtfel, nici o atenţie în anii ce au urmat.

Portretul făcut de Hermann Hesse, care l-a văzut cu cîţiva ani înaintea morţii, surprinde ceva mai mult din inefabila esenţă a lui Raabe. Hesse îi descrie chipul : „... o faţă bătrînă, plină de zbîrcituri, cu un aer ironic şi înţelept, foarte simpatică şi prietenoasă, şi totuşi, o faţă de vulpoi, vicleană, care lasă să se întrevadă gînduri ascunse, faţa bătrînă a unui înţelept, batjocoritoare, fără răutate, cu un aer atotştiutor, dar bonom şi degajînd o înţelepciune bătrînească — ea însăşi fiind, de fapt, fără vîrstă, o faţă de o maturitate aspră. Asprimea aceasta e însă atenuată de jocul cu multiple reflexe ale gîndurilor" [1].

Nici Hesse nu sesizează însă la el sensibilitatea vulnerabilă, dezarmată, sensibilitatea surprinzător de modernă, care constituie o dramă latentă, o rană veşnic vie. E semnificativ că acest scriitor, considerat pînă nu demult un poet idilic şi cîntăreţ al trecutului, foloseşte cu frecvenţă obsedantă cuvintele *Angst* (teamă) şi *Elend* (mizerie), în nenumărate variante şi combinaţii, ca : teamă de viaţă (*Lebensangst*), teamă de existenţă (*Daseinsangst*), teamă şi grijă, zile şi nopţi pline de spaimă, mizeria lumii, mizeria în lume, grijile vieţii etc. etc., sugerîndu-ne astfel ideea unui destin dureros al omenirii, într-o lume ostilă ade-

[1] Hermann Hesse : *Besuch bei einem Dichter*. În *Gesammelte Dichtungen*, vol. 4, Frankfurt/M, 1952, p. 645.

vâratelor valori. În capitolul 5 al romanului *Hastenbeck*, scriere din 1899, Raabe vorbește în modul următor despre „marea spaimă a zilelor sale", a acelor „vremuri grele" — cum a numit el perioada de după 1848 : „Noi cei ce am trăit atîtea războaie și în sinea noastră ne temem atît de tare de cel nou, următor, care, după părerea noastră, va fi cel mai groaznic... Noi, copiii de la sfîrșitul veacului, stăm în întuneric și cîntăm, împinși de frică." Concomitent a exprimat însă mereu dorul după o lume senină, după o viață de plenitudine, pe care o crede posibilă, ceea ce infirmă opinia celor care susțin că viziunea ce se desprinde din scrierile lui Raabe ar ține de un pesimism funciar.

Descumpănit și stingherit adesea adînc de propășirea insolentă a spiritului mercantil, nu s-a izolat de bunăvoie — cum nu o dată s-a susținut — ci, în virtutea unui patriotism jignit, a acoperit cu sarcasme aspectele izbitoare ale „mizeriei" Germaniei contemporane lui, prusacismul și filistinismul, șovinismul sau alte manifestări ale spiritului retrograd. E suficient un exemplu pentru a ne face o imagine despre felul în care Raabe, nerespectînd tabuurile, azvîrlea săgeți împotriva „blestematei mocirle provinciale". E vorba de un celebru pasaj din romanul *Abu Telfan*, în care autorul înfierează parazitismul cercurilor aristocratice și aerul îmbîcsit al protipendadei burgheze din orașul Nippenburg, simbol al filistinismului, vestind cu mînie venirea zilei cînd „licitatorul va lovi cu ciocanul și va scoate la mezat toate vechiturile în fața poporului", strigînd : „Douăsprezece excelențe pentru un bănuț". Acest „intelectual de stînga" — cum l-am putea denumi în căutarea sa intransigentă a autenticității, pe care o vede amenințată de orice concesie făcută complexității realului — a profesat liberalismul fără a se ralia însă vreunui partid și a fost privit de aceea cu suspiciune de cercurile național-liberale. „Nu le eram pe plac, domnilor", s-a pronunțat scriitorul într-un rînd față de un prieten.

Dragostea de patrie l-a făcut să urmărească plin de scepticism ascensiunea marii burghezii germane, succesele naționalismului l-au lăsat rece și și-a manifestat pînă la sfîrșit dușmănia deschisă față de feudalism și reprezentanții săi. Doar în popor, în legătura cu masele largi ale populației, vedea posibilitatea apariției unor forțe în stare să învingă obstacolele și neputința de care se izbește omul în năzuința de a-și atinge cele mai puternice aspirații ale sufletului. A și spus-o în *Pastorul foamei* : „Din adîncuri se ridică eliberatorii omenirii și așa precum din adînc

vin izvoarele care fac să rodească pămîntul, tot așa ogorul omenirii va fi veșnic împrospătat din adîncuri". Și chiar dacă opera lui Raabe n-a vestit noul, l-a pregătit totuși prin neîncetate întrebări sfredelitoare și îndrăznețe.

★

Multă vreme opera lui Raabe a fost studiată fără înțelegerea cuvenită. Primii exegeți s-au mulțumit să o abordeze doar din punct de vedere etic, judecîndu-i scrierile (afirmația e valabilă pentru mai toate prezentările, analizele și comentariile apărute pînă în jurul anului 1950) prin prisma sentimentelor care le-au generat. I s-a reproșat, nu o dată, izolarea cărturărească, închiderea între propriile-i ziduri, sau, dimpotrivă, didacticismul, care i-ar transforma creația într-o „scriere propagandistică" (H. Schiller). Alți exegeți, în schimb, l-au elogiat pentru rolul de „îndrumător în viață" jucat de opera sa, pentru căldura umană pe care o radia, pentru redarea tandră și, în același timp, umoristică a unor aspecte din realitățile germane. Pentru mai toți comentatorii, Raabe a fost, pînă acum două decenii, un scriitor oarecum desuet, aparținînd realismului tradițional al secolului trecut, posteritatea apreciind doar investigațiile sale în psihologia unor personaje mai mult sau mai puțin bizare, ori documentele de viață interesante pentru cel ce dorește să cunoască mai adînc Germania secolului trecut. Această interpretare a fost combătută cu înverșunare de Raabe însuși, care respinge mai cu seamă explicarea scrierilor sale cu ajutorul categoriilor „sentiment" și „idilă".

Iată însă că „redescoperirea" operelor de bătrînețe ale scriitorului, mulțumită unei noi optici a secolului nostru, iar, pe de altă parte, progresului instrumentelor de cunoaștere, inițiază o nouă fază a procesului de interpretare critică a operei lui Raabe. În această fază, care începe cam după cel de-al doilea război mondial — deși voci izolate s-au ridicat și mai înainte împotriva interpretărilor eronate, Fritz Martini pledînd încă din 1935 insistent împotriva înfățișării lui Raabe printr-o prismă unilaterală — atît omul cît și opera au început să fie raportate nu numai la ceilalți reprezentanți ai realismului german din secolul trecut sau la predecesori ca Sterne, Jean Paul sau Dickens, ci și la contemporani. Asocierea numelui lui Wilhelm Raabe cu acela al lui Bertolt Brecht (pentru efectele de înstrăinare

mai ales) sau James Joyce, cu al Virginiei Woolf sau al lui Faulkner și al altor mari scriitori ce au dat impulsuri procesului de transformare a literaturii contemporane a devenit în zilele noastre o normă frecventă în critica literară, menită a contribui la o mai precisă situare în epocă a scriitorului german, la o schițare mai exactă a personalității artistice a celui pe care unul dintre exegeții săi din ultimii ani, canadianul Barker Fairley, îl consideră „un caz izbitor de discrepanță între adevăratul și presupusul caracter al operei unui scriitor", exprimîndu-și totodată îndoiala că „a mai existat vreodată un astfel de caz în literatura germană" [1].

Exegeza ultimelor decenii a subliniat legăturile prozei lui Raabe cu epica secolului nostru (Killy, Martini, Helmers etc.) propensiunea sa tot mai pronunțată, pe măsura avansării în timp, spre construcții epice nelineare, spre folosirea unui sistem complicat de simboluri, asociații și noțiuni, spre experimente epice ce depășesc secolul al XIX-lea.

„Se credea mai înainte — precizează Hermann Helmers în monografia consacrată marelui prozator — că Raabe poate fi ușor asociat seriei de realiști poetici ai secolului al XIX-lea (Gotthelf, Stifter, Keller, Meyer, Fontane). Sub influența unei cercetări axate pe „afectivitatea" din opera lui Raabe, acesta apărea înrudit mai ales cu Stifter. Între timp a ieșit la iveală că opera lui Raabe, în comparație cu celelalte opere ale «realismului poetic», ține mult mai mult de secolul al XX-lea... Pe de altă parte, ancorarea lui Raabe în secolul al XIX-lea este evidentă în multe privințe." [2]

De epica secolului nostru îl leagă pe Raabe nu puține trăsături ale artei sale narative. Este citată în acest sens, între altele, amploarea operei, realizată prin aglomerări de detalii, alese însă de cele mai multe ori cu atîta grijă, încît, departe de a contribui la pulverizarea substanței epice, conferă celor narate o semnificație adîncă și servesc la iluminarea personajelor și evenimentelor „din interior". Ceea ce contează în proza lui Raabe nu e, adesea, materialul epic ca atare, unele părți constitutive putînd fi, de fapt, schimbate între ele. Acestea nu mai sînt im-

---

[1] Barker Fairley: *The Modernity of W. Raabe*, în *German Studies*, 1952, pp. 68—81.

[2] Hermann Helmers: *Wilhelm Raabe*, Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1968.

portante prin ele însele, ci prin relaţiile ce se stabilesc între ele şi care precizează atitudinea autorului faţă de evenimentele narate. În pofida deselor întreruperi, naraţiunea îşi menţine însă fluxul interior specific, ceea ce justifică — mai ales cînd ne gîndim la unele opere de bătrîneţe — definirea lui Raabe drept precursor direct al reprezentanţilor romanului ce redă „fluxul conştiinţei".

Stopfkuchen (1891), de pildă, roman pe care Raabe îl considera drept cea mai importantă realizare a sa, neînţeleasă şi nebăgată în seamă pînă nu demult şi repusă în drepturi abia de exegeza ultimelor două decenii, se compune mai mult din monoloage, rostite sau gîndite de obezul erou Heinrich Schaumann, poreclit „Stopfkuchen", personaj de proporţii mitice, jumătate figură comică, jumătate înţelept, în care cunoscutul exeget Romano Guardini vede o reîncarnare a zeilor chinezi ai ploii, un simbol al raţiunii şi echilibrului, al „marelui întreg" al universului. (Raabe a ştiut, dealtfel, şi în alte cazuri, să-şi modeleze eroii după un arhetip sau model, după un *hero patern*, adaptîndu-se la izvoarele mitice şi în nuvela *Fabrian şi Sebastian* (1880), unde reia arhetipul copilului divin, în *Farmacia „La omul sălbatic"*, (Zum Wilden Mann) în care apare arhetipul răutăţii etc.

Se poate menţiona şi varietatea perspectivei narative sau măiestria cu care prozatorul mînuieşte tehnica citatelor şi autocitatelor la un nivel remarcabil pentru vremea respectivă. Hermann Meyer (*Das Zitat in der Erzählkunst* — Stuttgart 1961) vorbeşte, referindu-se la proza lui Raabe, despre cel puţin cinci mii de citate propriu-zise, la care se adaugă citate parafrazate, aluzii la opere literare sau din alte domenii, la evenimente istorice, la tablouri, grupuri statuare etc. Scriitorul german citează copios şi frecvent : din *Biblie,* din Vergiliu, Horaţiu, Hofmannswaldau, Lessing, Fielding şi atîţia alţii, de cele mai multe ori cu vădite intenţii ironice. Adesea citatele dezvăluie adevăruri esenţiale, stabilesc legături între trecut şi prezent, pun evenimentele într-o lumină nouă. Altă dată la Raabe realitatea istorică îşi relevă dimensiunile tragice tocmai prin punerea în contrast — prin intermediul citatelor — cu o anumită operă sau cu un grup de opere literare. În *Sfîntul Toma* (Sankt Thomas) sau *Hastenbeck,* spre exemplu, citind lucrările lui Gessner, autor de idile din secolul al XVIII-lea, Raabe intenţionează să contureze, prin punerea în paralelă cu viaţa idilică de Arcadie, tragica lume a războiului.

Proza germană păşeşte pe căi noi şi datorită manierei în care Raabe ştie să manevreze, ca material de construcţie, elementele timp şi spaţiu. Mai cu seamă primul element, timpul, i-a solicitat un interes constant ; meditaţiile despre timp ca fenomen general-uman sînt frecvente în opera lui Raabe, luînd mai ales forma „mirării" faţă de rolul timpului în existenţa omenirii. Evoluţia omului în timp şi spaţiu devine una dintre temele fundamentale ale autorului, structura epică tradiţională gen Dickens e abandonată în favoarea unor edificii complicate, a unor construcţii cu planuri suprapuse în a căror alcătuire timpul devine o componentă importantă. Un exemplu în ceea ce priveşte funcţia timpului la Raabe ni-l oferă mai ales capodopera sa, romanul *Stopfkuchen*, scriere care realizează, prin tehnica retrospectivei, dedublarea celor narate. Structura bipolară a perspectivei epice permite o viziune din două unghiuri diferite, din cel al povestitorului Eduard, exemplar uman supus convenţiilor, omul „normal", deci, şi cel al personajului central, poreclit Stopfkuchen, conceput ca simbol al opoziţiei faţă de societate, atît de „burghez" în aparenţă, însă antiburghez, total neconvenţional în esenţa lui. În această lucrare sînt amestecate diferite trepte ale timpului, mai precis trei : prima treaptă, constituită din cele treizeci de zile petrecute pe vaporul care-l duce înapoi în noua sa patrie, Africa de Sud, pe povestitorul Eduard, zile în care el aşterne pe hîrtie cele trăite în vechea sa patrie, acesta fiind deci timpul povestirii. Treapta a doua, o constituie cele treizeci şi două de ore petrecute în timpul vizitei în patrie, în vechiul orăşel natal. Şi, în sfîrşit, douăzeci şi cinci de ani din trecut, care răsar în amintirea povestitorului. Dimensiunile sînt proiectate însă şi mai mult în trecut, pînă în epoca războiului în şapte ani, ba chiar în preistorie, materialul se revarsă peste malurile epicului în aşa fel că timpul ne apare drept ceva cu totul relativ.

Aspecte speciale şi inedite pentru literatura germană, din epoca lui Raabe, ale triadei acţiune-timp-spaţiu se manifestă însă şi în scrierea care dă titlul volumului de faţă, al doilea publicat la noi în ultimii ani din opera acestui scriitor [1], *Cronica Uliţei Vrăbiilor*, lucrare care anticipează în mod surprinzător creaţia tîrzie a lui Raabe, prin realizarea acelei „simultaneităţi cu caracter oniric" (Overdick), pe care exegeţii o consideră re-

---

[1] În anul 1960 a apărut la ESPLA culegerea de nuvele *Gîştele din Bützow*.

levantă pentru scriitorul german. E vorba de una din atît de frecventele povestiri la persoana întîi ale lui Raabe. Prin intermediul povestitorului care își deapănă firul amintirilor sînt mereu alternate două planuri temporale diferite, trecutul și prezentul, mai precis timpul în care naratorul, bătrînul scriitor Johannes Wachholder își așterne amintirile pe hîrtie, adică perioada 15 noiembrie 1854 — 1 mai 1855 *(die Schreibzeit)* și timpul cronicii *(die Chronikzeit)*, care cuprinde aproximativ șase decenii. Ca în unele romane ale fluxului conștiinței o perioadă destul de lungă a evenimentelor narate e evocată, după cum vedem, într-un interval real scurt, prezentul e fărîmițat în douăzeci și unu de episoade, mai bine-zis de instantanee ale vieții „Uliței Vrăbiilor" din Berlin, unde locuiește naratorul spre mijlocul secolului al XIX-lea. În cazul acestor douăzeci și unu de episoade este respectată ordinea cronologică a evenimentelor — dacă se poate vorbi despre așa ceva — în realitate e vorba mai puțin de întîmplări cît de evocări ale străzii și locuitorilor ei — văzuți în goana anotimpurilor. Ne este înfățișată ulița, așa cum o vede povestitorul prin geam, acoperită de primii fulgi de zăpadă, apoi primăvara, ziua și noaptea ; altă dată sînt prinse crîmpeie din viața locuitorilor uliței, semnificative pentru epoca evocată. În cazul trecutului *(die Chronikzeit)* nu se mai respectă însă deloc ordinea firească a evenimentelor. Povestea, destul de banală și convențională, ce cuprinde viața a trei generații, începînd cu fata modestă, sedusă și abandonată de un tînăr conte și moartă cu mințile rătăcite, pînă la căsătoria descendenților acestor doi eroi, care răscumpără vechea vină, ni se înfățișează într-o manieră aparent haotică, neordonată în timp, așa cum se apropie și se îndepărtează valurile amintirii de bătrînul povestitor. Cititorul e nevoit astfel să-și reconstituie oarecum el singur povestea, din crîmpeie adunate. La o analiză mai atentă, aducerea trecutului sau a prezentului în prim plan se arată însă a nu fi cîtuși de puțin întîmplătoare. Alternările celor două planuri temporale constituie o îmbogățire sub raportul sensului. Devalorizarea momentului are, nu rareori, menirea de a dezvălui relații de cauzalitate, interdependența faptelor din a căror îmbinare reiese acțiunea. Ceea ce-l interesează însă pe autor în primul rînd este procesul amintirii ca atare, la care, dealtfel, se și referă de mai multe ori în lucrare, subliniindu-i aspectele specifice.

Şi în acest caz, ca şi în cel al scrierilor amintite anterior, ceea ce contrabalansează relativizarea timpului este unitatea spaţiului. Spaţiul conceput ca „mediu" este în acest caz, ca şi în altele, spaţiul concret-senzorial avînd însă totodată funcţia de spaţiu interior, de „spaţiu al conştiinţei". În *Cronica Uliţei Vrăbiilor* spaţiul concret-senzorial, fundalul de pe care figurile epice şi acţiunile lor se detaşează cu pregnanţă, elementul care ţine împreunate particolele rebele ale timpului este Uliţa Vrăbiilor, ce constituie elementul stabil opus fugii timpului. Evocată cu trăsăturile ei concrete, străduţa berlineză este materializată şi totodată dematerializată, prin transparenţa pe care o obţine spaţiul dat. Spaţiul este lărgit şi dominat de elemente afective, mai cu seamă de acel regret al trecutului pierdut pe veci. Intervine aici în plus motivul ferestrei întîlnit frecvent în epoca romantică, de exemplu la Hoffmann, Mörike, Eichendorff. Privirea prin fereastră asupra forfotei străzilor are menirea de a sublinia sentimentul siguranţei creat de spaţiul închis în opoziţie cu varietatea „lumii". Alternanţa dintre dimensiunea lărgirii spaţiului deschis şi îngustimea spaţiului închis crează un contrast, sursă a unei tensiuni ce devine pe parcurs cînd mai slabă, cînd mai intensă.

Raportul dintre timp şi spaţiu subliniat de către scriitor nu rareori prin însuşi titlul lucrărilor sale (ca de pildă *Cronica Uliţei Vrăbiilor*, *Cuiburi vechi* (Alte Nester) etc., îmbracă în proza lui Raabe forme diferite ; în cele mai multe cazuri timpul şi spaţiul sînt independente, depinzînd la rîndul lor de acţiune. Atît timpul cît şi spaţiul constituie forţe active, fără ca elementele spaţiului concret-senzorial să ajungă însă la gradul de importanţă funcţională a elementelor temporale.

Mai frapează apoi în proza lui Raabe şi specificul naraţiunii sale liniştea cu care povesteşte, oprindu-se ba ici, ba colo, de parcă ar avea la dispoziţie tot răgazul din lume. Se vede clar că-i place să stea la taclale, să se oprească în manieră oarecum sadoveniană unde crede el de cuviinţă, să grăbească în alte cazuri pasul, lăsîndu-l pe cititor să completeze restul. Aceasta a şi făcut să persiste multă vreme reproşul că scrisul său ar păcătui sub aspect formal. Abia exegeza ultimelor decenii a relevat perfecţiunea formală a scrierilor sale, subliniind totodată rezistenţa pe care o întîmpină de multe ori lectura în cazul operelor lui, între altele şi datorită întreruperii cursului epic prin digresiuni de tot felul. Referindu-se la arta epică a lui Raabe,

în special la romanul *Stopfkuchen*, Romano Guardini compară — imaginea mi se pare deosebit de sugestivă și valabilă și pentru alte lucrări ale prozatorului german — maniera lui de a nara cu mînuirea unei bile; rostogolită iar și iar încoace și încolo, aceasta se prezintă, cu noi și mereu noi fațete, cu mereu alte perspective. Dar să dăm cuvîntul lui Guardini: „Și ce fel de narare este aceasta? Propriu-zis, dacă se iau cîte zece pagini ale cărții totdeauna se va găsi în ele întregul. Și totuși mereu se anulează și mereu este altceva. Ca și cum ai lua o bilă în mînă și această bilă ar fi o existență umană rostogolită încoace și încolo de o ființă neomesc de mare, foarte voioasă, foarte senină și oarecum neliniștitoare."[1]

Raabe depășește astfel unele convenții clasice, folosind procedee și formule neconsacrate pe vremea lui, păstrează însă totodată o bună parte din conceptele esențiale ale romanului și nuvelei tradiționale ale epocii.

*

Trăsăturile specifice ale operei lui Raabe amintite mai sus, calmul și subtilitatea narației, perfecțiunea formală, arta cu care e dezvăluit prin particular generalul, relativizarea timpului — la care se mai pot adăuga ironia și patosul reținut, distanța obiectivizată și puterea de a crea simboluri — sînt ilustrate în bună parte și de cele cinci lucrări alese pentru prezenta culegere.

Revenim la *Cronica Uliței Vrăbiilor*, roman ce deschide cu brio creația lui Raabe, de astă dată pentru a preciza poziția autorului față de epoca sa, așa cum rezultă din scrierea amintită. Apropierea și solidaritatea cu necăjiții lumii, cu cei care suferă cel mai mult sub acele „vremuri grele", iese clar în evidență. Ea transpare din tonul cu care Johannes Wachholder e pus să povestească suferințele provocate micuței dansatoare de faptul că în timp ce ea e silită să danseze ca să cîștige o bucată de pîine, copilașul ei se stinge de boală, din reflecțiile eroului cu privire la diferite aspecte ale vremii. Într-o lume în care continuă să persiste încă disprețul aristocratic pentru cei umiliți, Raabe își manifestă simpatia pentru lumea obidiților, pentru prostituate și

---

[1] Romano Guardini — *Über Wilhelm Raabes „Stopfkuchen"*, în volumul *Raabe in neuer Sicht*, Hrsg. Hermann Helmers, Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1968, pp. 33—34.

alte ființe de la marginea societății burgheze, dar și pentru reprezentanții proletariatului, pentru meseriașii și micii-burghezi ruinați de avîntul industrializării.

Alături de fațete romantice — tehnica retrospectivei, așa cum e aplicată aici, conduce la un soi de regret liric al copilăriei pierdute, frecvent la romantici — întîlnim chiar în această lucrare de debut semnele realismului, autorul mergînd pe firul evenimentelor mai cu seamă în evocarea predominant ironică a condițiilor social-istorice particulare ale Germaniei, înainte și după 1848, prin intermediul unor personaje ca doctorul Wimmer, reprezentant al mici burghezii opoziționiste. Notele critice sînt evidente, scriitorul, animat de o îngrijorare autentic patriotică în ce privește viitorul Germaniei, trece în revistă relațiile sociale existente, acea mizerie națională, și le confruntă mereu cu aspirațiile spre fericire, spre demnitate ale individului. Din această scriere, ca din toate celelalte, vorbește o dureroasă, aprigă așteptare a unei umanități mai autentice, mai nobile ; confruntarea dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie are o menire mobilizatoare, fiind făcută cu scopul umanizării vieții și societății.

Odată cu hotărîrea de a se debarasa de minciună, adică de iluziile romantice, se schimbă și tonalitatea prozei lui Raabe : în fața noastră stă în plină vigoare realistul lucid, care cunoaște necesitatea iluziei și totodată imensa dificultate a menținerii ei într-o lume crudă și neomenoasă. „Dragi prieteni — scria cîndva Raabe prietenilor săi Marie și Wilhelm Jensen — n-avem ce face, trebuie să jucăm și noi comedie, fără să vrem și cred că e oricum mai bine să te prefaci și să nu lași să se vadă cît de greu îți vine și cît de plictisitor e din cînd în cînd." Nu o dată, capacitatea de a-și păstra iluziile l-a părăsit însă pe prozatorul german, ceea ce explică în bună parte și tonalitatea sumbră a povestirii *Else din brădet* (Else von der Tanne — 1865) și umorul negru care tinctureează puternicul pesimism al nuvelelor *Sfîntul Toma* (1866) sau *Farmacia „La omul sălbatic"* (1874).

Else din brădet face parte din categoria scrierilor cu caracter istoric ale prozatorului german, destul de des reprezentate în epica sa. Destinul tragic al tinerei fete pe care tatăl ei vrea s-o salveze refugiindu-se cu ea în mijlocul pădurii este proiectat pe fundalul războiului de treizeci de ani. Influența războiului, care sporește la infinit intoleranța umană, se dovedește mai puternică decît puritatea și gingășia, și nuvela se încheie cu pieirea

eroinei, lăsînd cititorilor un gol trist, o durere surdă provocată de neîmplinirea a ceva frumos. Pornind de la cîte un eveniment istoric — prelucrat imaginar — Raabe urmărește realizarea unor semnificații generale, aceasta și în virtutea credinței sale într-un ciclu mereu repetibil al istoriei. Finalul acestei nuvele duce la o concluzie pesimistă, anume că lucrul cel mai bun pe care-l are de dat Dumnezeu este moartea și că nu există „în lume salvare în fața lumii".

Și aici scriitorul folosește tehnica retrospectivei : acțiunea propriu-zisă cuprinde doar cîteva ore ale zilei de 24 decembrie 1648, povestitorul, preotul Leutenbacher, evocă însă, depănîndu-și amintirile, diferite evenimente datînd încă din 1610. Și aici sînt alternate planuri temporale diferite, întîmplările fiind astfel luminate din diverse perspective. Timpul nu e însă, ca în scrierile cu caracter istoric de mai tîrziu, dat înapoi sau lungit, pînă ce ajunge la granițele prezentului, ci respectă, mai mult sau mai puțin exact, limitele date. Valabilitatea generală a cazului istoric individual evocat e subliniată în această lucrare prin numeroasele citate din *Biblie*, care leagă trecutul de prezent, proiectînd în viitor semnificația evenimentelor.

Pătrunzătoarea analiză a fericirii umane împiedicată de război, din care decurge dramatismul pregnant al nuvelei *Else din brădet*, ne întîmpină și în *Sfîntul Toma*, narațiune la care autorul a lucrat mai mult de patru ani și care reprezintă o adevărată sinteză a stilului său, îmbinînd simbolismul tragic al evenimentelor legendar-istorice cu umorul negru, ironia satirică cu patosul melancolic. Și în *Sfîntul Toma* întîlnim problema posibilității fericirii umane în vremuri de restriște, a fanatismului și instinctelor dezlănțuite de măcel, a cortegiului de servituți invadînd viața fiecăruia. Ca o pînză de ape subterane, ironia impregnează totul. Autorul reconstituie evenimente din timpul războaielor coloniale purtate în secolul al XVI-lea, în desfășurarea cărora insula Sfîntul Toma, din golful Guineea, a trecut pentru un timp de sub guvernare spaniolă sub stăpînire olandeză. Vinovați fără vină, eroii angrenați în teribila încleștare pier demonstrînd parcă nerozia metodelor brutale de colonizare. Georg și Camilla, perechea legată de o dragoste nemărturisită, mor fără rost, iar în final, ca o jelanie apocaliptică, răsună cuvintele predicatorului flotei olandeze subliniind parcă nerozia războiului.

Raabe apelează și de data aceasta la istorie doar pentru a desface general-valabilul din ghemul faptelor, pătruns de con-

vingerea că evenimentele trecutului pot servi drept pilde pentru prezent și viitor. Ironia e utilizată în cursul narațiunii ca mijloc de distanțare, pentru menținerea lucidității, dar și pentru a face pe cititori să suporte mai ușor ororile zugrăvite. Variată coloristic, ironia apare în nuvelă sub forma glumei inofensive, subliniată elegiac sau luînd forma rîsului ambiguu ; nu rareori autorul pare stăpînit de demonul ironiei existențiale, asaltînd cu întrebări directe sau camuflate temeliile unor certitudini tradiționale.

S-a opinat că viziunea sumbră a realității, întîlnită la Raabe încă din *Abu Telfan*, atinge un punct culminant în povestirea *Farmacia „La omul sălbatic"*, rechizitoriu al egoismului lipsit de scrupule, al rîvnei posesiunii. Afirmația poate fi întărită prin cuvintele lui Raabe însuși care, adresîndu-se unui prieten ce voia să trateze lucrarea în clasă, cu elevii săi, l-a întrebat : „Oare nu te temi să pui ființele fragede cam prea devreme în contact cu bestia din om ?" Wilhelm Jensen era de părere că scrierea ar trebui „interzisă de poliție", deoarece trezește dispreț „pentru întregul neam omenesc", iar despre Gottfried Keller se zice că, discutînd cu un amic despre povestirea în cauză, s-a oprit brusc și a exclamat : „Cîinele !" Se gîndea la Dom Agonista, personajul central, de proporții mitice, încarnare a răului, care strivește fără milă pe oricine și orice.

Nuvela *Farmacia „La omul sălbatic"* datează din 1874, dar apare abia șase ani mai tîrziu, în volumul *Povestiri din Tîrgul-Ciorilor* (Krähenfelder Geschichten), împreună cu alte cinci povestiri, care-și propun toate să prezinte „enigme ale inimii omenești". În nuvela *Farmacia „La omul sălbatic"* întîlnim opoziția bine-rău, atît de frecventă la Raabe, și anume într-o nouă ilustrare epică, totul orchestrîndu-se în jurul opoziției dintre blîndul, răbdătorul Philipp Kristeller și monstruos de egoistul Dom Agonista. Autorul luminează abisurile sufletești ale unui exemplar uman al cărui egoism și a cărui voracitate brutală reacționează violent la contactul cu adevărata omenie. Fiul călăului, devenit colonelul brazilian Agostin Agonista, se adaptează, în cei treizeci de ani cîți trecuseră de la salvarea sa de către blajinul Philipp, cerințelor unei lumi a vidului sufletesc. Figură sinistră și insondabilă, Dom Agonista este un exponent al cupidității, ale cărui impulsuri josnice congenitale au luat

proporții nebănuite în contactul cu realitatea, ajungînd la totala dezumanizare. Și totuși această lucidă deplîngere a răutății omenești nu sugerează impresia mizantropiei. Dimpotrivă, din ansamblul lucrării răzbate o convingătoare afirmare a dragostei de om, un etos al bunătății și încrederii, care reiese din cuvintele finale rostite de Philipp, după ce colonelul pleacă și-i ia tot, pînă și rețeta secretă a faimosului lichior fabricat în farmacia „La omul sălbatic". E de remarcat că și în această scriere Wilhelm Raabe amestecă tragicul cu comicul, evitînd astfel accentuarea pateticului și făcînd parcă mai suportabilă concluzia nuvelei : că acolo unde canalia întîlnește pe cei dezarmați de natura lor nobilă, ea este și rămîne stăpînă, că bunătatea lipsită de scut trezește bestia din om.

Diversitatea tematicii și gama bogată de care dispune arta narativă a lui Raabe sînt atestate de nuvela umoristică *Marșul către casă* (Der Marsch nach Hause — 1872), dovadă a „umorului epic" de care pomenește Thomas Mann, înțelegînd prin aceasta tocmai distanțare ironică precum și stăruire asupra amănuntelor și circumstanțelor. E din nou o scriere istorică, degajînd însă, spre deosebire de altele, un perfect acord cu viața, o pătrunzătoare și senină voioșie. Eroul principal, caporalul suedez Sven Knudson Knäckabröd, singurul supraviețuitor al regimentului său, se salvează în lumea izolată a unui sat alpin de lîngă Bregenz. Realismul blînd al nuvelei e învăluit de o poezie cuceritoare — poezia legată de bunătatea umană. Ca maestru al nuvelei, Raabe ne reține aici din nou atenția prin arta cu care împletește firele trecutului cu cele ale prezentului. Cele două planuri temporale, adică anul 1674, timpul povestirii, și perioada războiului de treizeci de ani, timpul povestit, se întretaie cu efecte nebănuite, prin realizarea în acest fel a contrastului dintre lumea masculină — o lume soldățească „belicoasă" — și universul feminin matern. După o încercare de întoarcere în lumea sa de ostaș, întoarcere care introduce tensiune în această „comedie populară în patru acte" — cum a fost denumită nuvela de unii exegeți — Sven e reprimit de „lumea maternă", reprezentată de către doamna Fortunata. In ciocnirea dintre eterna dorință de evaziune și pretențiile legitime materne, lumea maternă cîștigă aici supremația, dovedindu-se a fi elementul durabil și cu adevărat înțelept.

Ceea ce izbește și în această scriere a lui Raabe e puterea evocatoare a stilului, stăpînirea mijloacelor literare, anticiparea teritoriului artistic al veacului nostru, dar nu prin stridență și ostentație, toate acestea constituind trăsături prin care Wilhelm Raabe deține un loc privilegiat printre prozatorii germani ai secolului trecut.

HERTHA PEREZ

Cronica Uliţei Vrăbiilor

15 noiembrie

SÎNT ÎNTR-ADEVĂR VREMURI GRELE! Rîsul a ajuns scump în lume, încruntarea și suspinele sînt tare ieftine. La orizont plutesc, sîngerii-închiși, norii prevestitori de furtună ai războiului [1], iar în jur s-au așternut vălurile sinistre ale bolii, foametei și lipsurilor; — sînt vremuri grele! Și pe lîngă asta mai e și toamnă, o toamnă tristă, plină de melancolie, iar o ploaie de iarnă timpurie, o ploaie fină, rece a și început să se cearnă de cîteva săptămîni peste marele oraș; — sînt vremuri grele! Oamenii umblă triști, plini de îngrijorare, și cînd doi cunoscuți se întîlnesc dau din umeri și trec grăbiți unul pe lîngă altul aproape fără să se salute; — sînt vremuri grele! — Prost dispus, am aruncat ziarul, mi-am umplut din nou pipa, am scos din raft o carte și am deschis-o. Era doar o carte veche, în care maestrul Daniel Chodowiecki [2] făcuse desene tare drăguțe: *Asmus omnia sua secum portans*, minunatul mesager al bătrînului Matthias Claudius [3], fost *homme de lettres* [4] în Wandsbeck; și era o zi potrivită să răsfoiești o astfel de carte. Ploaia, pocnetul și sfîrîitul focului din sobă, reflexele lui pe podea și pereți — totul mă ajuta să uit cu desăvîr-

---

[1] Se referă la războiul Crimeii (1853—1856), purtat între Rusia, pe de o parte, și Turcia, Anglia, Franța și Sardinia, pe de alta. Notele aparțin redacției.

[2] Daniel Chodowiecki (1726—1801), gravor german.

[3] Matthias Claudius (1740—1815), poet și publicist din perioada Sturm und Drang, editor al ziarului *Der Wandsbecker Bote* (Curierul din Wandsbeck). Și-a tipărit între 1775—1812 mai multe volume de opere sub titlul *Asmus omnia sua secum portans* (Asmus, ducînd cu sine toată avuția sa — lat.) cu gravuri de Daniel Chodowiecki.

[4] Om de litere (franc.).

șire de lumea de afară și să mă adîncesc din tot sufletul în lumea paginilor din fața mea.

Am deschis cartea la întîmplare. Și iată ! — Văd grădina tomnatică din Wandsbeck. E tot atît de neguroasă și tulbure ca astăzi, frunzele galbene coboară ușor spre pămînt, de parcă le-ar rupe, una după alta, o mînă invizibilă. Cine suie pe cărare, îmbrăcat într-un halat înflorat, cu o bonetă albă, țuguiată, trasă pe-o ureche ? — E el — Matthias Claudius, bravul Asmus însuși ! — Se plimbă încet, în sus și în jos, se oprește cînd și cînd și ici culege o frunză veștedă, contemplînd vinișoarele gingașe, colo ridică ochii și se uită la văzduhul cețos. Pare adîncit în gînduri. Poate se gîndește la cumătrul [1] sau la prietenul Hein [2], la invalidul Görgel [3], cel ce poartă căciulă și are un picior nou de lemn ; poate se gîndește la tunul turnat de curînd sau la obiceiul de a trage cu urechea al nemernicului mareșal al curții, Albiboghoi [4] ? Cine poate ști ? — Uite ! Iar se oprește. Dar ce-i cu el ! ? Își zvîrle vesel boneta albă, țuguiată, în aer, făcînd o mică săritură ; l-a străfulgerat un gînd mare — tocmai a născocit noua *Sărbătoare a fructelor de toamnă* — Sărbătoarea fructelor de toamnă pe care o celebrezi cu atîta plăcere cînd cade *prima zăpadă,* cu bucuria zgomotoasă a copiilor, cu mere coapte și cu fața zîmbitoare a tuturor — tineri și bătrîni ! —

Cînd cade prima zăpadă — — — așa cum în clipa asta, aruncînd din nou o privire spre cerul cenușiu, văd cum cade, cum cade într-adevăr *prima zăpadă !*

Zăpadă ! Zăpadă ! Prima zăpadă ! —

În geamuri lovesc fulgi mari, apoși, amestecați cu ploaia, salutîndu-te ca pe un vechi cunoscut, care vine de tare departe după o îndelungată absență. Sar iute în picioare și mă duc la fereastră. Ce schimbare s-a petrecut

---

[1] Cumătrul Andres, pseudonimul celui care semna rubrica de corespondență în ziarul *Der Wandsbecker Bote*.

[2] Prima gravură a lui Chodowiecki la volumele lui Claudius înfățișează un schelet omenesc cu o coasă. „Prima gravură este prietenul Hein“, se spune. „Lui îi dedic cartea mea, și el să fie ocrotitorul și zeul casei la intrarea în această carte.“

[3] Personaj sub care Claudius se ironizează pe sine însuși.

[4] Tot un personaj al lui Claudius.

deodată, acolo, afară ! Oamenii, care abia mai adineauri se furişau ursuzi şi nemulţumiţi de ei şi de lume, s-au transformat pe neaşteptate. Dacă înainte se străduiau să se apere în fel şi chip de ploaie cu mantăi şi umbrele, acum îşi întorc obrazul, veseli, plini de îndrăzneală, în bătaia fulgilor.

Prima zăpadă ! Prima zăpadă !

La ferestre apar figuri rîzătoare de copii, mîini mici bat cu voioşie din palme. Ce gînduri se nasc la vederea acoperişurilor albe şi a brazilor verzi, scînteietori ! Ce fantastică îţi apare Uliţa Vrăbiilor în vîrtejurile viscolului alb ! Cum chicotesc servitoarele care cară apă de la fîntînă ! Vîntul fatal ! —

„Cu plecăciune, domnule profesor Niepeguck ! Aţi ieşit şi dumneavoastră să vă bucuraţi de prima zăpadă ?“

„Prescripţie medicală !“ bombăne înţeleptul, ridicînd ochii spre mine şi zîmbind atît cît îi îngăduie demnitatea şi ipohondria.

Se aude orologiul de la biserica Sfînta Sofia. — Abia patru ! Şi e aproape noapte ! — „Patru !“ repetă clopotele, purtîndu-şi dangătul înfundat peste întregul oraş. S-au terminat orele de şcoală. Urrra — afară, în iarna care-n-cepe : băieţii, gălăgioşi şi zburdalnici, fetele, strecurîn-du-se pe lîngă zidurile caselor, temătoare, cu paşi mă-runţi.

Ici şi colo, în cîte o prăvălie întunecată se aprinde pe neaşteptate lumina. Uliţa Vrăbiilor apare tot mai fantomatică.

Iată-l şi pe profesor, cu cărţile sub braţ. Se uită cu atenţie cum un fulg de zăpadă se topeşte pe mîneca hainei sale negre, jerpelite. Vremea asta e potrivită pentru un povestitor, pentru un poet. — Mă plimb tare agitat în sus şi în jos ; uitasem de timpurile grele ; — şi pe mine „mă străfulgerase“ un gînd mare, ca odinioară pe cinstitul Matthias. Alergînd în lung şi-n lat, mormăiam : „Îl voi înfăptui, îl voi înfăptui !“ fără să iau în seamă privirea uimită a tuturor cărţilor şi foliantelor mele de pe etajere, precum şi rînjetul batjocoritor al chipului cu perucă, cu bucle lungi, de pe frontispiciul hîrţoagei deschise colo.

„Un album al Uliţei Vrăbiilor !“

„O cronică a Uliței Vrăbiilor !“

În casa de peste drum un cap de copil s-a lipit de geam, și lumina lămpii din spatele lui aruncă umbra rotundă peste uliță, în fereastra mea întunecată și pe etajerele cu cărți de pe zidul opus. Un bun, un fericit semn prevestitor ! Rînjiți, voi, meșteri in-folio și in-cvarto, voi, aldine și elzevire ! Un album al Uliței Vrăbiilor ! De emoție, mi-am simțit slăbind bătrînele picioare și am fost nevoit să mă așez, folosind prilejul să-mi fălțuiesc o testea de hîrtie pentru înfăptuirea marelui meu gînd și să arunc o ultimă privire afară, la prima zăpadă. Ei ! — Dar unde e ? A fost ca un bun servitor, care, după ce a anunțat sosirea stăpînei sale — aspra doamnă Iarnă — a plecat fără să lase nici o urmă. ———

Sînt un om bătrîn, singuratic. Feluritele imagini, veșnic schimbătoare, veșnic noi, ale acestui mare album, numit *Lume*, se întunecă pentru ochii mei bătrîni tot mai tare și mai tare ; se estompează mereu, se contopesc tot mai mult. Sînt cu viața mea acolo, unde, ca de fiecare dată cînd te afli între vis și realitate, evenimentele zilei se încrucișează încă nedeslușit în creierul obosit, în timp ce noaptea, plină de vise și fantome, și-a și așternut vălul peste toate, bune și rele. Mă simt bătrîn și obosit ; a venit vremea ca amintirea să ia locul speranței.

Dacă ridic ochii din visele mele, văd într-adevăr același zîmbet, aceași tresărire de durere pe fețele oamenilor din jur ca în anii mei plini de înflorire de demult, însă, chiar dacă bucuria și durerea sînt aceleași pe bătrînul părinte Pămînt fețele îmi apar străine — am rămas singur ! — Singur — și, totuși, nu singur. Din noaptea crepusculară a uitării ies la lumină cu zgomot, se trezesc din nou și capătă viață figuri, tonuri, glasuri pe care le-am cunoscut, le-am auzit, pe care odinioară, în zilele rele și bune, le vedeam și le ascultam cu plăcere ; primăveri moarte, îngropate încep să înverzească și să înflorească din nou ; îmi amintesc de uitate povești pentru copii ; întineresc, tresar și — mă deștept !

Și lumea amintirii se scufundă. Mă înfior ; în prezentul rece și trist, singurătatea se lasă peste mine tot

mai grea, și nici foliantele mele, nici celelalte comori de erudiție adunate cu atîta trudă nu sînt în stare să alunge chinurile și spiridușii bătrîneții ce se înalță dinaintea mea. Ca să-i izgonesc scriu paginile ce urmează și scriu așa cum flecărește bătrînețea. Unui prieten îi hărăzesc aceste coli, unui prieten cu care stau de vorbă, e răbdător cu mine și nu mă zeflemisește din pricina repetărilor — ah, bătrînețea repetă cu atîta plăcere — care nu mă zorește să plec atunci cînd floarea uscată a unei vechi amintiri mă țintuiește pe loc, care nu mă silește să zăbovesc atunci cînd o amintire tulbure mai mocnește sub cenușa uitării. Și acestor pagini le spun *Cronică*, fiindcă subiectul lor, legătura dintre ele vor fi în foarte mare măsură asemenea însemnărilor naive ce povestesc, într-o succesiune variată, despre trecut, prezent și viitor, ba participînd la o bătălie, ba observînd apariția unui nemaipomenit semn ceresc, ori predicînd apropiatul sfîrșit al lumii, sau uimindu-se și bucurîndu-se de un porc spinos, pe care împărăteasa germană a dispus să fie prezentat în grădina mănăstirii. Și după cum bătrînii călugări puneau ici și colo printre foile de pergament ale povestirilor lor sau ale cărților de rugăciuni chipuri de sfinți, frumoase, colorate, gingaș decupate, așa voi intercala și eu pagini asemănătoare, împletind însemnările monotone, searbede ale bătrîneții mele, cu lujere mai pline de flori.

Eu, moșneagul — la un pas de a doua copilărie, voi povesti despre un copil, a cărui viață a străbătut-o pe a mea ca o rază de soare gonită de vînt și nori peste plaiuri ; rază de soare, care, în alunecarea ei, sărută flori și pietre, în același minut putînd să atingă în treacăt fața fericită a mamei aplecată peste leagăn, fruntea fierbinte a gînditorului aplecată peste cartea sa și trăsăturile palide ale muribundului. Nu scriu un roman și-mi pot îngădui să nu țin seamă cîtuși de puțin de contrapunctul scriitoricesc ; ceea ce mi-a dăruit trecutul, ceea ce-mi dă prezentul voi lega aci, într-un cadru drăgălaș, și dacă voi obosi — ei bine, voi închide caietul acesta, voi scormoni mai departe în erudiția mea legată în piele de

porc şi voi compila voios în continuare la importanta mea operă *De vanitate hominum*[1], o lucrare excepţional de — voluminoasă.

20 noiembrie

În marile oraşe îmi plac cartierele mai vechi, cu uliţele lor strîmte, întortocheate şi întunecate, unde soarele nu îndrăzneşte să se uite decît pe furiş ; îmi plac, cu casele lor cu fronton şi cu streşinile fantastice, cu vechile lor cvartane şi cu culevrinele rînduite pe la colţuri ca stîlpi de protecţie. Îmi place punctul acesta central al unei vremi trecute, în care o viaţă nouă s-a adăugat prin străzi şi pieţe în linii drepte, înaintînd în şiruri ca la pradă — şi niciodată nu cotesc în uliţa mea, Uliţa Vrăbiilor, fără să mîngîi ţeava de tun avînd gravat pe ea anul 1589, ce se reazemă acolo de zid. Chiar şi locuitorii din partea veche a oraşului par a fi oameni mai originali şi mai ciudaţi decît cei din cartierele moderne. Aici, în uliţele acestea întortocheate, gloata celor uşuratici locuieşte în imediata apropiere a oamenilor muncitori şi serioşi, şi în înghesuiala de pe străzi se nasc scene mai năstruşnice şi distractive decît pe străzile distinse, dar mai pustii. Aici se mai află încă vechile case ale patricienilor — bineînţeles, familiile respective le-au părăsit de mult — care, după vreo ciudăţenie a construcţiei lor sau vreun alt semn de recunoaştere, mai dăinuie în gura poporului cu denumiri naive şi bizare. Aici sînt birourile, întunecate şi afumate, ale vechilor şi importantelor firme comerciale, aici e adevărata împărăţie a mansardelor şi a locuinţelor de la subsol. Aici, amurgul, noaptea — datorită lămpilor şi razelor lunii — dau naştere unor efecte de lumină mai fantastice şi mai ciudate decît în oricare altă parte. Zăngănitul şi geamătul sfîrlezelor ruginite, zornăitul olanelor bătute de vînt, plînsul copiilor, mieunatul pisicilor, sfada muierilor — unde sună mai nimerit, s-ar putea spune, mai potrivit

[1] Despre deşertăciunea omului (lat.).

cu locul — decît aici, în aceste ulițe strîmte, printre casele înalte, unde fiecare ungher, fiecare colț, fiecare ieșitură prinde tonul, îl frînge și-l reflectă în felurite ecouri ? —

Ascultă cum în clipa în care scriu aceste rînduri, colo jos, în intrarea aceea boltită, începe să cînte o flanșetă ; cum își rostogolește sunetele plîngătoare, într-adevăr melodice în locul acesta, peste murmurul și uruitul înfundat al muncii ! E drept, glasul Domnului se aude destul de clar în murmurul vîntului, în tunete și în urletul valurilor, însă nu mai clar decît sunetele acestea nedefinite, evocînd freamătul lumii. O spun cu toată convingerea — un poet sau un pictor începător — un muzician desigur e altceva — nu ar trebui să locuiască nicăieri altundeva decît aici. Și dacă întrebi unde s-au născut creațiile cele mai neobișnuite în toate ramurile artei, de cele mai multe ori ți se va răspunde : Într-o *mansardă*. — Într-o mansardă din Wineoffice Court, Oliver Goldsmith [1] — închis în urma plîngerii proprietăresei lui pentru neplata chiriei — i-a căutat doctorului Johnson [2] printre hîrțoage, haine uzate, sticle goale de Madeira și felurite vechituri, un manuscris murdar cu titlul *Vicarul din Wakefield.*

Într-o mansardă și-a scris Jean-Jacques Rousseau cărțile cele mai înflăcărate și zguduitoare. Într-o mansardă a învățat Jean Paul [3] să-l descrie pe avocatul săracilor, Siebenkäs și pe *Micul învățător Wuz* și *Viața lui Fibel ! — —*

Ulița Vrăbiilor este un pasaj scurt, îngust, ce leagă Strada Coroanei de malul rîului [4], care se strecoară prin marele oraș cu multele lui brațe și canale. E destul de

---

[1] Oliver Goldsmith (1730—1774), scriitor englez, autor al cunoscutului roman *Vicarul din Wakefield* (1762).

[2] Samuel Johnson (1709—1784), scriitor și critic literar englez. Manuscrisul romanului *Vicarul din Wakefield* a ajuns, datorită lui Johnson, în mîinile editorului John Newbery.

[3] Jean Paul (Johann Paul Friedrich Richter — 1763—1825), scriitor german, autor printre altele și al romanului *Viața lui Fibel* și *Viața micului învățător Wuz din Auenthal.*

[4] Rîul Spree, care străbate Berlinul.

populată și animată ca să-l înnebunească pe cel ce suferă de dureri de cap și să-l ducă la balamuc; pentru mine însă este de ani îndelungați o neprețuită scenă a vieții omenești, unde se reflectă războiul și pacea, mizeria și fericirea, foamea și belșugul, toate antinomiile existenței.

„În natură, totul este dirijat în infinite părți, în spirit, universul se concentrează într-un singur punct", spunea pe vremuri la prelegerile lui bătrînul meu profesor de logică. Pe atunci eram tînăr, iar Maria, drăguța și micuța modistă, locuia peste drum de mine și cosea de obicei la fereastră, în timp ce eu țineam dinaintea mea *Critica rațiunii pure* a lui Kant, dar ochii — îndreptați spre ea. Eram deznădăjduit că sînt atît de miop și prea sărac ca să-mi pot cumpăra, pentru aceste studii la fereastră, o pereche de ochelari, un ochean sau un binoclu. Și am înțeles ceea ce înseamnă: Totul este dirijat în infinite părți.

Iată, într-o frumoasă după-amiază stăteam ca de obicei la fereastră, cu nasul lipit de geam, și dincolo, printre flori, într-o rază veselă și luminoasă de soare, ședea în carne și oase, *Mia ombra adorata*[1]. Oh, ce-aș fi dat să știu dacă îmi zîmbește.

Și privirea mi-a căzut deodată pe una din bășicile acelea mici pe care le descoperi adesea în geamuri. Din întîmplare, m-am uitat prin ea la mica mea modistă și — am înțeles că universul se putea concentra într-un singur punct.

Același lucru se petrece și cu această carte de vise și de chipuri a Uliței Vrăbiilor. Scena e mică, cei ce apar pe ea sînt puțini, cu toate acestea, pot să reprezinte pentru scriitor un noian de interese, dar un noian de plictiseală pentru un străin, pentru cel nechemat, căruia îi vor cădea odată în mînă aceste pagini.

---

[1] *Umbra mea adorată.* Titlul unei schițe din *Kreisleriana* de scriitorul german E. T. A. Hoffmann (1776—1822); atît Raabe, cît și Hoffmann parafrazează titlul unei arii de operă bine cunoscute pe atunci.

Ploaia bate uşor în fereastră. N-am aflat ce şi cine o fi flăcăul ciudat şi înalt, care s-a mutat alaltăieri peste drum, la numărul unsprezece ; acolo am locuit şi eu odată, şi cîndva a stat şi doctorul Wimmer. — Vremea te predispune la visare. Şed la fereastră, cu capul în mîini, şi încetul cu încetul mă las legănat tot mai mult de muzica monotonă a ploii de afară, pînă cînd pierd cu desăvîrşire noţiunea realităţii. Imaginile se perindă pe dinaintea mea ca proiectate de o *lanterna magica* şi pier de îndată ce mă străduiesc să le reţin. Oh, într-adevăr, nu ceea ce aş putea să invoc, scriind, mă înlănţuie şi mă entuziasmează cel mai mult ; — pentru asta ar trebui să fiu un pictor mult mai bun.

Imaginile se împletesc unele cu altele şi pier ca luate de vînt ; strălucesc şi pornesc în zbor şi în fiecare clipă apare ceva nou. Mă surprind adesea cu gînduri, pe care dacă le-aş aşterne pe hîrtie, ar apărea copilăreşti, prosteşti, triviale ; însă pentru mine, bătrînul, în fugara lor alunecare pe dinainte-mi, mi se par atît de plăcute, de minunate, mă fac atît de fericit, că nu m-aş putea despărţi de ele cu nici un chip.

Doar ce este mai palpabil pot să reţin din timp în timp, şi de data asta e vorba de imagini din propria mea viaţă pe care le încredinţez hîrtiei.

Ce e cu orăşelul dintre munţii plini de verdeaţă, îmbrăcaţi cu păduri de fag ? Acoperişurile roşii scînteiază în lumina apusului ; ici şi colo, pe coastele munţilor, în sus, se întind holde ; dintr-o vale vine, susurînd şi clipocind, un pîrîu limpede ce saltă prin mijlocul oraşului, dă naştere unui iaz mărginit cu papură şi stînjenei de apă gălbui, şi se varsă într-altă vale. Cunosc locurile acestea, aş putea spune numele locuitorilor din cele mai multe case ; cînd în vîrful acelui turn cu acoperiş de ardezie al bisericii vechi şi drăgălaşe vor începe să bată clopotele, ştiu dinainte cum or să sune. Oare, atîrnat de frînghia clopotului, nu m-am lăsat eu de atîtea ori legănat încoace şi încolo ?

E Ulfelden, oraşul copilăriei mele — oraşul meu natal !

Iată-i pe cei trei copii adunați colo, pe înălțimea aceea, sub un tufar de soc în floare, în grădina care pornește de la bucata măcinată de vreme, însă încă în picioare a zidului ce înconjoară orașul și se așterne pe coasta muntelui în sus. Acolo stă o fată micuță, cu ochi mari, strălucitori, ascultînd vorbele sălbaticului Franz din pădure. Franz Ralff, cel care a crescut în codru și acum se află în grija tatălui micuței Marie, a asprului director de liceu, profesor de latină, Volkmann ; băiatul istorisește — în mînă cu o uriașă tartină cu unt, mestecînd și totodată mișcat de propriile sale cuvinte — una dintre minunatele lui povești aduse din singurătatea codrului, cu care el ne „înfricoșa“ mereu sau căuta să ne „înfricoșeze“ pe noi, cei mici.

Și-acum uite, întins în iarbă, stau și eu, micul Hans Wachholder, fiul parohului, și privesc, clipind din ochi, cerul albastru și micile, albele „oițe“, visînd în aerul pur. Prin văile munților se aud clopotele cirezilor de vite ce se-ntorc acasă, de jur împrejur zumzăie și sună viața în forme infinite, în iarbă, prin copaci, în aer ; și inima copilului înțelege totul, este una cu natura, una cu — Dumnezeu !

Dar de ce nu se deschide colo jos ușa vopsită în cafeniu, care dă-n grădină, din casa drăgălașă, îmbrăcată în viță, cu ferestre atît de strălucitoare ?

Unde este bătrînul cu venerabilul său păr cărunt, care-și uda acolo în fiece seară florile ?

Unde este — unde este mama ? Măicuța mea !

Nici un glas prietenos nu-mi răspunde ! Și eu am păr cărunt. Tata și mama zac de multă vreme în mormintele lor uitate, afundate în pămînt, din micul cimitir al orașului Ulfelden. De atunci s-au stins generații mai tinere.

Tabloul însorit, de vară, se transformă deodată.

Iată marele oraș ! De data aceasta nu-i primăvară, nici vară înfloritoare, ci o noapte de toamnă furtunoasă și întunecoasă ; — poate că una asemănătoare va urma și zilei de astăzi. — În noaptea asta, sus, într-o mansardă mai mult în trei decît în patru colțuri, un student șade dinaintea unui foliant enorm, legat în piele de porc, cu ochii în gol. Pe unde-i rătăcesc gîndurile ? Afară, vîntul gonește norii prin fața lunii, zgîlțîie olanele acoperișului,

clatină halatul zdrenţăros ţintuit de ingeniosul fiu al muzelor de crucea ferestrei, ca să se despartă, împreună cu studiile sale, de lumea înconjurătoare — pe scurt, vîntul e atît de zburdalnic cum nu poate fi decît un vînt trimis să smulgă ultimul frunziş al copacilor din grădini şi păduri. Fiul muzelor a stat multă vreme adîncit în gînduri ; dar iată că sare deodată-n picioare şi-şi întoarce faţa spre mine — tot eu sînt : Johannes Wachholder, student în filozofie în marea capitală universitară. Alteregoul tinereţii mele pare foarte tulburat ; aleargă în sus şi în jos cu paşi atît de uriaşi pe cît îi îngăduie încăperea strîmtă, ciudat mobilată.

Se repede deodată la fereastră, smulge perdeaua improvizată şi îngăduie unei splendide raze de lună, ce răzbeşte printre norii sfîşiaţi, să pătrundă înăuntru.

„Marie, Marie !“ şopteşte umbra mea, întinzîndu-şi braţele spre o fereastră slab luminată de peste drum, pe ale cărei perdele trase apare, abia vizibilă, umbra unei figuri omeneşti şi...

În clipele de tulburare neobişnuită — fie de bucurie sau durere, ură sau iubire — e primejdios să stai în lumina clară şi albă a lunii. Poporul spune : „Te zăpăceşte“. Într-adevăr, lumina asta pură aduce cu ea gînduri bizare, te domină, pune stăpînire pe spirit, luîndu-ţi puterea de a mai umbla vesel pe cărările obişnuite ale vieţii de toate zilele. „Te zăpăceşte.“ De cele două părţi, în adîncuri fantastice, confuze, se deschid perspective fermecătoare ; se trezesc glasuri nemaiauzite care-l ademenesc pe călător de pe drumul lui sigur cu cîntec de sirenă, cu şoapte irezistibile, şi cel vrăjit rătăceşte curînd prin grădinile Armidei [1], din care nu poţi scăpa, ale zînei Fantezia.

„Te iubesc !“ şopteşte umbra mea. „Te voi face bogată, fericită, celebră, voi“ — moşneagul care scrie nu poate acum decît să zîmbească — „voi cuceri lumea pentru tine, Marie !“

Cu fruntea lipită de geam, alteregoul meu şopteşte încă multe alte lucruri, către mica odăiţă de peste drum,

---

[1] Grădinile fermecate ale zînei Armida din epopeea *Ierusalimul liberat* de Torquato Tasso (1544—1595).

unde tovarăşa de joacă din copilărie, smulsă de braţul rece al vieţii de pe paşnicele ei meleaguri natale înconjurate de păduri, munceşte singură în noaptea întunecată şi furtunoasă, cînd o altă umbră încîlceşte iţele visurilor sale de fericire şi glorie.

Iată un alt chip ; bucle negre, dese, încadrează un obraz ars de soare, ochii strălucesc plini de vigoare şi poftă de viaţă. E pictorul Franz Ralff, care întorcîndu-se din Italia, însufleţit de divina lume a antichităţii şi de gîndurile mărețe ale unei tinereţi tot atît de divine, îşi îmbrăţişează prietenul.

Şi gîndurile mele rătăcesc mai departe. — O văd mereu pe tînăra orfană în mica ei odăiţă, muncind printre flori. Văd doi bărbaţi luptînd în vîltoarea vieţii, pentru un zîmbet al fetei ; şi-l văd, în sfîrşit, pe unul dintre ei, cum, zbătîndu-se, ajunge la mal cu răsuflarea tăiată şi dobîndeşte frumosul preţ, pe cînd celălalt, tîrît mai departe, fără voie şi fără ştiinţă se regăseşte pe un banc de nisip sceptic şi pustiu. — Mă văd *pe mine,* un visător nerod, care nu ştie să se apere decît cu înţepături împrumutate şi prefăcute, pînă cînd, după îndelungi rătăciri prin lume, din luptă se înalţă un om serios, clarvăzător, prieten al prietenului său şi al tinerei sale soţii.

Mă hrănesc cîţiva ani cu o fericire dureros de dulce ; în aceşti ani văd zîmbind un chip delicat cu bucle blonde, văd cum geniul nostru bun ne păzeşte, pe mine şi pe Franz, întinzîndu-şi mîna ocrotitoare asupra firii lui sălbatice, gata să izbucnească în orice clipă, şi asupra tristeţii mele mocninde ; — văd curînd un copil — numit Elise în paginile acestei cronici — care ne priveşte cu ochi mari şi miraţi, cînd, seara, trece din braţele mamei în ale tatălui, şi din ale tatălui în ale prietenului...

Deodată, ploaia nu mai bate în ferestre ; tresar — e noapte tîrziu. Arunc o ultimă privire jos, pe uliţă. E întunecată şi pustie ; lumina palidă a unui felinar cu gaz aerian se oglindeşte în băltoacele pavajului şi în rigolele străzii. O umbră cu faţa acoperită se strecoară încet, cu băgare de seamă, aproape lipită de zidurile caselor. Cînd şi cînd se uită în jurul său. Vrea să comită o crimă sau să facă o faptă bună ? O altă umbră apare de după colţ ; — un fluierat uşor.

„Te aştept de mult, Riekchen !"
„Nu am putut veni mai curînd. Mama abia acum a adormit."
De departe se aude o trăsură, care le înăbuşă cuvintele. Umbrele ies din întuneric ; sub paltoanele de culoare închisă văd costume de bal.
Dispar împreună după colţ, şi eu închid fereastra.
Aşa se sfîrşeşte prima filă a Cronicii, aşa cum începe istoria umanităţii, istoria fiecărui om — cu *un vis*.

2 decembrie

Aniversez astăzi o mare durere, cu toate acestea, umorul mi-a trecut în dimineaţa asta pragul, şi-a scuturat clopoţeii şi, vînturîndu-şi sabia de lemn, mi-a spus :
„Rîzi, rîzi, Johannes, eşti bătrîn şi nu mai ai vreme de pierdut".
Omul ciudat şi înalt de peste drum, îmbrăcat cu o haină cenuşie şi uzată de aba, sub braţ cu o pălărie de un roşu cam aprins, jerpelită şi slinoasă, a bătut la uşa mea şi s-a prezentat ca Ulrich Strobel, caricaturist. Mi-a întins dinainte, pe masă, o mulţime de file cu desene tare năstruşnice, cu cererea de a-i procura pe timpul iernii — vara hoinărind prin lumea largă — un post de desenator la una dintre revistele ilustrate locale. Susţinea că-l cunoaşte foarte bine pe grasul meu prieten, doctorul Wimmer din München şi, ca să mă convingă, mi-a desenat într-adevăr numaidecît, pe partea dinăuntru a copertei unei cărţi ce se afla acolo, chipul vesel al excelentului scriitor. I-am făgăduit ciudatului om, ale cărui desene în peniţă erau fără doar şi poate minunate, să folosesc cît mai bine în favoarea lui neînsemnata autoritate de care mă bucuram în viaţa literară a acestui oraş. S-a despărţit de mine în pragul uşii, unde mi-a spus, strîngîndu-mi mîna, în timp ce-mi zîmbea dulce-acrişor :
„Faceţi foarte bine că mă-ndatoraţi, preastimate domn, deoarece, ca bun vecin ce sînt, voi descoperi la dumneavoastră destule părţi plăcute, care, aşternute pe hîrtie, ar produce un efect excelent. În iarna asta vom fi, de

altfel, buni vecini, preastimate domnule Wachholder, fiindcă — vă uitați cu plăcere pe fereastră, o ciudățenie a tuturor celor cu care, într-un fel sau altul, te descurci ușor. Bună dimineața !“

Îmbogățit cu o nouă cunoștință originală, m-am întors la Cronica mea, convins că-l voi întîlni din cînd în cînd în ea pe meșterul Strobel.

După-amiază

Astăzi e o aniversare. Nu scap de amintirea ei, mă urmărește peste tot.

Era o după-amiază de iarnă tot atît de tulbure și ploioasă ca acum, cînd — cu mulți ani în urmă — stăteam trist la fereastra de peste drum, de la care desenatorul Strobel tocmai îmi făcea semne cu mîna, și mă uitam mohorît afară, la cerul cenușiu și monoton. Ulița nu s-a prea schimbat de atunci, totuși, au dispărut multe chipuri, de care-mi amintesc încă bine, făcînd loc altora, și numai cîțiva, ca de pildă bătrînul cazangiu Marquart, din subsolul de colo, de jos — care bate vesel cu ciocanul fierul ca și în urmă cu mulți ani — au rămas în șuvoiul acestui neîntrerupt du-te-vino. Aceștia sînt, de altfel, și punctele de sprijin de la care înnod iar firul, pe alocurea întrerupt, al amintirilor din Cronica mea.

Cronica aceasta o asemuiesc cu un pîrîiaș, cu un pîrîiaș ce se desprinde anevoie din adîncul pămîntului și, la început *tulbure*, încă mai poartă cu sine urmele locului întunecat și dureros al nașterii sale. Însă va clocoti curînd în lumina clară a soarelui ; în el se vor oglindi flori, și păsăruici își vor înmuia ciocul în apa lui. Ici, aproape că-l veți pierde din ochi, dincolo va apărea săltînd iarăși plin de voie bună. Va vorbi propria-i limbă, sărind cu îndrăzneală nebună peste stînci, căutîndu-și cu șiretenie drumul — oh, de nu s-ar pierde-n nisip !...

Așadar continui :

Era, cum am spus, o zi tristă, lugubră, însă nu ea îmi apăsa atît de greu sufletul. În ziua aceea am văzut de la geamul de dincolo, cum, în ciuda frigului și a ploii, fe-

reastra odăii actualei mele locuințe sta larg deschisă. Perdelele albe erau lăsate în jos și prinse în părți, pentru ca vîntul care le mișca furios încoace și încolo să nu le rupă.

Moartea își întinsese mîna rece și întunecată, despărțind o căsnicie fericită ; scaunul cel mic de colo, de sub umbrarul de iederă, ce sta pe treapta de dinaintea ferestrei, în fața măsuței de cusut, era gol.

Marie Ralff murise !

De la fereastra mea vedeam o siluetă mergînd în sus și în jos prin cameră. Sărmane Franz ! Sărmane copil ! Sărmane — Johannes ! — Era atît de drăgălașă, atît de feciorelnic-femeie cu copilașul ei în brațe !

În muzeul orașului se află un mic tablou al Madonei, în care „Fecioara“ se uită cu dragoste plină de uimire și cu mîndrie de mamă la micul Isus din poala ei. *Ea* se asemăna cu chipul din tabloul acesta ; era tot atît de blondă, tot atît de sfîntă, tot atît de frumoasă, și stau de multe ori dinaintea acestui tablou — o operă a maestrului spaniol Morales [1], pe care contemporanii săi îl numeau *El divino* — gîndindu-mă la minunatele timpuri trecute.

Oh, cît de mult o iubeam, cît de mult sufeream, cînd ea îmi spunea numai „prietene“, iar lui, prietenului meu Franz Ralff, „iubitule“ ! Acum murise și rămăsesem singuri ! Seara s-a lăsat și amurgul s-a așternut între mine și ceea ce se petrecea dincolo. Nu am mai putut rezista, trebuia să mă duc la ei ! Cînd am intrat, Franz măsura neobosit odaia cu pasul ; părea că nu mă vede și m-am așezat tăcut în colț, lîngă leagăn, unde Martha, dădaca, veghea copilul care dormea liniștit, cu mînuțele la gură.

Nu știu cît am stat acolo, nu-mi amintesc de nici un gînd din noaptea aceea. Liniștea adîncă ce se lăsase asupra marelui oraș mă copleșea doar cu simțămîntul că viața părăsise parcă și inima palpitîndă și zbuciumată a unui întreg ținut nesfîrșit, de parcă tic-tacul ușor al ornicului din perete era cel din urmă zgomot, gata să se

---

[1] Luis de Morales (aprox. 1510—1586), poreclit Divinul, pentru că nu picta decît tablouri cu teme religioase.

stingă şi el, al roţii vieţii, lăsînd tăcerea să înghită curînd întreaga existenţă.

În sfîrşit, plînsul uşor al copilului de lîngă mine m-a trezit ; Franz şi-a pus mîna pe umărul meu, apoi a căzut deodată, sfîrşit, alături, pe un scaun.

„Noapte bună, Johannes“, a spus el, rezemîndu-şi capul de pieptul meu, „mîine o vom îngropa !“

Erau primele cuvinte pe care le-a rostit în ziua aceea.

3 decembrie

O, cara, cara Maria, vale !
Vale, cara Maria !
Cara, cara Maria, vale ! [1]

Cuvintele acestea au fost săpate de un poet celebru în piatra de mormînt a iubitei sale, un poet care scrisese cîntece excelente, impresionante ; dar *aici* nu fusese în stare să spună altceva decît aceste cîteva vorbe zguduitoare prin repetarea lor. Şi — s-a crăpat de ziuă. Viaţa marelui oraş a pornit din nou pe vechiul drum ; bogăţia căsca în pernele sale, sau avea inima tot atît de grea ca şi sărăcia, care se strecura iute şi fără zgomot din colţul ei întunecat, ca să înnădească o nouă verigă la lanţul durerii ei, adăugînd o nouă zi existenţei sale. Meseriaşii au pus mîna pe unelte, marile maşini au început din nou să ciocănească şi să mugească ; pe stradă treceau camioane, şi cortegiul botezului s-a întîlnit cu dricul ; fiindcă nu numai acolo, în cămăruţă, zăcea un mort ; în oraşul plin de oameni dormeau şi alţii somnul cel de pe urmă.

Am trecut strada. Cazangiul Marquart — era pe atunci mai tînăr şi mai puternic decît astăzi — îşi pusese jos ciocanul şi se rezema trist de uşa scundă ce dădea în atelierul său subteran ; o iubea pe Marie tot atît de mult ca toţi cei ce o cunoscuseră vreodată. Oare nu plînsese ea pentru orice durere străină şi nu luase ea parte cu un zîmbet la orice bucurie străină ? Oare nu era ea în intu-

---

[1] O, dragă, draga Maria, adio ! (Lat.).

necata Uliță a Vrăbiilor asemenea acelei mici zîne strălucitoare și bune, care, cînd intra pe undeva, oriunde, răsărea din pămînt o floare ?

În tinda casei stăteau, șoptind, femei — cînd am trecut pe lîngă ele, m-au salutat, triste, cu un semn din cap ; pe o treaptă a scării ședea o fetiță suspinînd, în poală cu o păpușă sfărîmată. Oh, îmi amintesc încă de toate astea ! Și am intrat.

Zăcea în coșciugul negru, îmbrăcată cu rochia ei albă, împodobită cu funde roșii, pe piept cu un trandafir îmbobocit, cu ochii, atît de limpezi și plini de bunătate altădată, închiși, pe frunte cu veșnica, greaua pace a morții ! Franz m-a luat de gît plîngînd ; tinere din vecini, în veșminte albe de duminică, împodobeau coșciugul negru cu ghirlande de ramuri de brad și brebenei, printre care, ici și colo, apărea cîte o floare singuratică.

Ah, sărăcia și iarna nu îngăduia să presari prea multe „flori pentru o floare !“ [1]

Tînărul Rudolf de la catul de jos al casei stătea la o parte, cu mîna stîngă își acoperea ochii, în dreapta ținea ciocanul și cîteva cuie — iar lîngă el, tînăra sa logodnică își sprijinea capul, suspinînd, de umărul lui. Oh, îmi amintesc de toate astea, mi le amintesc și acum ! — Am aruncat o ultimă și lungă, lungă privire la frumoasa, palida, împăcata mea tovarășă de joacă din copilărie, sfînta din anii adolescenței mele, consolatoarea maturității mele, apoi l-am ridicat încet pe Franz de la pieptul ei, unde se prăbușise, și l-am condus la leagănul copilului său. — Rudolf, tîmplarul, și-a început trista sa lucrare. Sub lovituri înăbușite de ciocan, capacul s-a lăsat peste racla unei vieți omenești. M-a străbătut un fior rece ! *Vale, vale, cara Maria !*

Au venit cioclii, au ridicat ușoara greutate pe umeri și au dus-o în jos, pe scara îngustă și lungă ; femeile suspinau, copiii se uitau cu priviri mirate și serioase prin ușile întredeschise, dîndu-se sfioși deoparte cînd tristul convoi a ieșit în stradă. Prieteni și cunoscuți se adunaseră s-o însoțească pe soția pictorului pe ultimul ei drum ;

---

[1] Cuvinte rostite de Regină în *Hamlet* de W. Shakespeare (V, 1).

cazangiul își luă tichia de pe cap și-și șterse ochii cu mîna lui neagră plină de bătături. Conducîndu-l pe Franz, care mergea ca într-un coșmar, pășeam în urma căsuței de scînduri, unde zăcea tot ce ne era mai drag. Oh, îmi amintesc bine de toate astea! Așa e inima omului. Din ziua aceea tristă au trecut mulți ani și-mi aduc aminte și astăzi de toate gîndurile întunecate care mă copleșeau atunci, în timp ce multe bucurii mai apropiate le-am uitat.

Acela care se pricepe să citească pe fețele celor ce ies în calea unui asemenea cortegiu sau privesc în urma lui, învață și vede multe lucruri.

Iată cum colo, la un colț de stradă, o sărmană femeie din popor, îmbrăcată în zdrențe, își strînge copilul mai tare la piept, șoptind: „Ce s-ar alege de tine, dragostea mea, dacă aș zăcea și eu încremenită ca tînăra de colo, pe care o duc la groapă?"

Din față se îndreaptă spre noi un echipaj elegant, vizitiul și servitorii îmbrăcați în livrele strălucitoare și cu flori la butonieră. De hamurile de la cap ale cailor flutură panglici multicolore de nuntă; un tînăr distins își duce frumoasa mireasă la cununie; tînăra logodnică vede coșciugul legănîndu-se încet, în trecere, pe umerii cioclilor, și-și ascunde, tremurînd, la pieptul celui de lîngă ea, capul sclipind de giuvaeruri.

Uite-l pe muncitorul de colo, care lasă jos toporul și privește țintă procesiunea morții. Muncește fără odihnă, proletarule, femeia ta zace și ea pe moarte acasă; muncește fără odihnă, tu n-ai timp de pierdut; moartea este iute, dar tu trebuie să fii și mai iute, om al muncii, dacă vrei să nu rabde de foame în ultimele ei ceasuri.

Aplecați-vă capul și dați-vă deoparte, voi, criminali în lanțuri zăngănitoare! Pe dinaintea voastră trece moartea! Ea vă va elibera și pe voi odată de lanțurile voastre! Aplecați-vă capul, sărmane făpturi ale nopții, moartea vă trece pe dinainte; vă va lua și pe voi, odată, lepădînd de pe voi zorzoanele împrumutate, sărmanul trup terfelit, păcatul societății omenești, și vă va înălța curate și sfinte, din întuneric, murdărie și mizerie.

Ție, batjocoritorule, cu zîmbetul searbăd pe buze, nu-ți cer să te dai în lături! Cortegiul morții să-ți facă el loc

ție — ai merita să-ți trăiești viața de două și chiar de trei ori !

Din mijlocul marelui oraș pînă afară la cimitirul Sfîntului Ioan e un drum lung ; niciodată un drum nu mi s-a părut atît de lung și, totuși, atît de scurt. Mă gîndeam la cel condamnat la moarte ; în timp ce se apropie tot mai mult de locul de osîndă, pentru el fiecare minut e o veșnicie, și drumul de ceasuri, o clipă. Ah, oare pentru noi, oamenii sărmani, nu este întreaga noastră viață un astfel de drum către locul de osîndă ? Și totuși ne bucurăm, simțim o mare mulțumire pentru florile din drumul nostru și în fiecare picătură de rouă de pe ele vedem cerul și pămîntul ! Sărmană — fericită inimă omenească !

Cînd am ieșit pe ușă, nori grei, uriași, de ploaie se rostogoleau aproape de pămînt. Cenușii — cerul și pămîntul ! Cenușii — inima și universul.

Copacii își ridicau în văzduh crengile golașe, un pițigoi zbura dinaintea cortegiului din creangă în creangă.

Și iată-ne în fața porții cimitirului. Cortegiul șerpuia încet pe cărare, trecînd pe lîngă movile surpate, mîndre monumente și ornamente sărăcăcioase și naive, spre locul unde urma să odihnească rămășițele pămîntești ale decedatei Marie. În primăvara următoare am făcut din el un colț frumos, plăcut, unde tufișurile de bobițel își lăsau să atîrne în jos ciorchinii înmiresmați, iar păsările ciripeau în tufele de trandafir, dar în ziua aceea de jur împrejur domnea o atmosferă sinistră și o adîncă tristețe. Pe fundul gropii care trebuia să primească tot ceea ce aveam amîndoi mai scump pe lume se afla o mică băltoacă de apă de ploaie, în care însă, deodată, s-a oglindit o pată luminoasă, albastră, apărută sus, printre norii ce cutreierau cerul... Nu am uitat nimic, nimic nu am uitat !

Și acum, voi, oameni, lăsați coșciugul în adînc ; dați îndărăt frumoasa copilă bătrînei, creatoarei țărîne ! Și acum, Franz, aruncă trei mîini de țărînă peste lumea bucuriei tale care se scufundă ! — Voi, clovni, apucați lopețile și sfîrșiți-vă treaba ! Tu, bătrîne cu nasul roșu, nu

te strădui să arăţi o faţă îndurerată, fă-i fără grijă un semn tovarăşului tău să umple sticla la cîrciumă şi mormăie încet în barbă vechiul tău cîntec de îngropăciune ! [1]

Cît de înăbuşit, tot mai înăbuşit răsună bulgării de pămînt în căderea lor pe coşciug, şi cum fiecare sunet cutremură sărmana inimă pînă-n străfundurile ei ! Cum se agaţă privirea de ultima licărire a lemnului negru ce răzbate prin pămîntul care-l acoperă, pînă cînd, în sfîrşit, piere orice urmă, pămîntul aruncat dă numai de pămînt, treptat, groapa se umple şi, la sfîrşit, se ridică movila, care este de acum înainte în gîndurile noastre una cu fiinţa iubită înmormîntată acolo !

Ciudată omenire, atît de mare şi atît de mică în acelaşi timp ! Ce tragedie, ce luptă, ce — teatru de păpuşi e fiecare viaţă, începînd cu aceea a copilului, care jinduieşte să atingă cu mîna luna strălucitoare şi se ofileşte înainte de a putea rosti cuvîntul „eu“, şi sfîrşind cu filozoful cufundat în gînduri, care închide Universul în acelaşi cuvinţel „eu“ şi se prăbuşeşte, un moşneag istovit şi slab de minte, abia mai avînd puterea să simtă căldura şi frigul.

Priveşte în jurul tău, Johannes : omenirea merge călare spre ţelul ei, stînd de-a-ndoaselea pe măgarul cenuşiu numit „timp“. Ascultă cît de vesel sună zurgălăii şi clopoţeii de la podoabele şeii, care închipuie coroane, tiare, bonete frigiene — glugi bărbăteşti şi femeieşti. Spre ce ţel se strecoară animalul cenuşiu ? Către paradisul recîştigat, către eşafod ? Călăreţii nu-l cunosc ; nu vor să-l cunoască ! Trag cu urechea la sunetul clopoţeilor cu faţa întoarsă spre drumul străbătut, spre trecutul întunecat, fără să le pese că animalul străbate lunci paşnice pline cu flori sau se bălăceşte în sîngele cîmpurilor de bătălie — ascultă şi visează ! Da, visează ! Viaţa omenirii este un vis, după cum un vis este viaţa fiecărui om în parte. Cînd şi unde se vor deştepta ?

Într-un cimitir din Berlin, pe mormîntul unui muzician ce s-a bucurat de multă popularitate, dar care a tre-

---

[1] Aluzie la *Hamlet* (V, 1).

cut şi prin multe suferinţe, se află o piatră cu următorul epitaf scris de o mînă prietenă :

Cîntecul său a fost german, cum şi suferinţa-i tot germană,
Iar viaţa, luptă, cu invidia şi sărăcia inumană.
Nu, suferinţa nu mai are ce căuta aici, pămîntul
Acesta puse capăt luptei — ci-n veci de veci răsună cîntul ![1]

Pun tocul jos şi repet încet aceste versuri. Astăzi nu pot să scriu mai departe.

5 decembrie

Potrivit promisiunii mele, prezentasem redacţiei revistei *Welke Blätter*[2] — în amintirea lui Wimmer — cîteva din desenele în peniţă ale vecinului Strobel, şi astăzi l-am putut anunţa că a fost angajat ca desenator la jurnalul acela umoristic. Deoarece l-am zărit de mai multe ori uitîndu-se afară pe fereastră, am pornit spre vechea mea locuinţă, unde văzusem perindîndu-se atîţia oameni, de cînd o părăsisem.

Voluminoasa madam Pimpernell, nemaivoind să troneze cu propria-i persoană plină de greutate asupra mărfurilor din magazinul alimentar, se retrăsese după sobă, într-un jilţ enorm, căptuşit cu perne, de unde o scotea mereu din sărite pe Dorette — numită şi Rettchen — lungana ei fiică şi urmaşă în împărăţia brînzei, a untului şi a laptelui.

Deocamdată, catul mijlociu al casei cu numărul unsprezece e gol ; de acolo s-au mutat, după lupte crîncene cu parterul, în susul şi în josul scării, ultimele locatare : văduva consilierului de finanţe Trampel şi cele două fiice ale sale, tare îmbătrînite şi înăcrite, Heloise şi Klara, poreclite de madam Pimpernell, Ollise şi Knarre. Pianul, harfa şi chitara, cele trei instrumente de tortură ale Uliţei Vrăbiilor, le-au luat din fericire cu ele, precum şi pe

---

[1] Este vorba de compozitorul Albert Lortzing (1801—1851). Versurile din întregul volum au fost traduse de C. Olariu.

[2] File veştede (germ.).

nobilul motan Eros și pe tot atît de nobilul baset cu picioare strîmbe, Anteros [1] — daruri ale unui nou și totuși antediluvian Abélard și Egmont [2].

Pe vremuri am suit și am coborît atît de des scările acestea strîmte și abrupte, ba cu un maldăr de cărți sub braț, ba cu un articol de fond în buzunar, despre care eram convins că va face furori. Picioarele mici ale Mariei călcau atît de des pe treptele acestea murdare, cînd venea cu Franz la cîte un minunat ceai dansant pe care-l prezidam cu o mare, ireproșabilă și părintească demnitate ! Cu cîtă nerăbdare așteptam apoi rîsul ei luminos, pe care pereții umezi, înnegriți, îl răsfrîngeau cu atîta veselie ; cît de fermecător putea ea să ia în derîdere harababura din odaia mea, și apoi în ciuda străduințelor mele de mai-nainte, de ore întregi, abia după cinci minute de la venirea sa făcea din ea o locuință omenească ! Și cum, după aceea, mai tîrziu, chinuit de mica mea prietenă, trebuia să scot la iveală un nenorocit de flaut și să storc din el, înduioșînd și pietrele, o jalnică imitație a cîntecului „Bună lună, ce tăcută aluneci tu pe cer“, de care nu scăpam decît datorită protestului lui Franz, sau faptului că-mi pierea răsuflarea, ori mica mea tirană se prăpădea de rîs. Erau seri fericite, și amintirea lor m-a urmărit pînă dinaintea ușii desenatorului. Am bătut, am auzit înăuntru un mormăit neînțeles și am intrat.

În viața mea am văzut destule gospodării de holtei și în privința asta pot să rabd multe. I-am văzut la ei acasă pe doctorul Wimmer, pe actorul Müller, pe muzicianul Schmidt, pe candidatul în teologie Schulze, fără să mai vorbesc de dezordinea din propria mea cameră, însă o neglijență atît de pitorească nu mai întîlnisem niciodată. O fantezie răvășită de magnetismul cacodemoniac [3] al lui Justinus Kerner [4] — înghețată, împietrită, materia-

---

[1] Zeu grec al dragostei disprețuite.

[2] Aluzie ironică la vestiții Abélard (1079—1142) iubitul Héloisei, și Egmont, eroul din drama cu același nume de Goethe, iubitul lui Klärchen.

[3] Posedat de spirite rele.

[4] Justinus Kerner (1786—1862), medic și poet suab, s-a ocupat în multe din scrierile sale cu demonismul, somnambulismul, magnetismul animal etc.

lizată, expusă într-un muzeu anatomic — nu ar fi putut oferi o priveliște mai extravagantă ! Lunganul de desenator stătea întins pe o sofa nespus de caraghioasă, mult prea scurtă pentru el, cu capul sprijinit de ușă, cu picioarele întinse peste rezemătoare și cu tălpile proptite în zidul ferestrei, în gură cu țigara, consolatoarea secolului al nouăsprezecelea, cu o planșă de desen pe genunchi și cu un creion în mînă. Lîngă culcușul acesta fusese trasă o masă cu trei picioare, care fără îndoială că făcuse parte pe vremuri dintre patrupede ; pe ea se aflau o cană de bere goală, o cutie de țigări golită pe jumătate, un borcănel cu tuș, hîrtie mîzgălită și alte felurite lucruri, într-o dezordine încîntătoare. În „odăiță" se vedeau trei feluri de scaune ; unul, rococo, servea de bibliotecă, altul, un scaun de grădină vopsit în verde, făcea serviciul de dulap de haine, și al treilea, din a cărui pernă veche nu mai rămăsese decît îmbrăcămintea ce atîrna ferfenițită, și fusese înjosit, o, oroare ! să servească drept toaletă, astfel că un lighean de spălat, săpun, piepteni și perii de dinți se lăfăiau pe el mai mult decît s-ar fi cuvenit. Într-un colț al camerei se rezema bîta noduroasă a caricaturistului, drumeț convins, de care-și agățase pălăria cu boruri mari. Într-alt colț atîrna o geantă voluminoasă de călătorie, iar jur împrejur, pe pereți, erau țintuite, una după alta, desenele cele mai năstrușnice. Totul, un adevărat pandemoniu al umorului și al absurdităților glumețe.

„Ah, vecinul meu !" exclamă meșterul Strobel, cînd mă văzu intrînd și sări de pe sofa ; cu o mînă puse deoparte planșeta de desen, cu cealaltă sprijini masa ce se clătina, ca să nu se răstoarne. „Sînteți foarte generos că-mi răspundeți atît de repede la vizita mea ; fiți binevenit și luați loc !" Spunînd acestea, făcu să alunece pe podea cărțile de pe scaunul bibliotecă și-l trase lîngă masă, aruncînd și de pe ea cele mai multe lucruri pe unde apuca.

„Am venit să vă comunic, domnule Strobel, că desenele dumneavoastră au fost foarte apreciate la redacția jurnalului *Welke Blätter* și că aceasta s-ar simți mîndră să vă numere printre colaboratorii ei."

„Vă rămîn foarte îndatorat“, spuse desenatorul, care tocmai se ocupa cu o treabă misterioasă la sobă. „Luați, vă rog, o țigară și îngăduiți-mi să vă ofer o ceașcă de cafea.“

Privea, mirosind, conținutul unei oale cu un aspect foarte îndoielnic, pe care o scosese din cuptorașul sobei. „Vai de mine !“ strigă el, „a scăzut de tot !“

„Vă rog, nu vă deranjați, țigările sînt grozave !“

„Da“, spuse Strobel, așezîndu-se iarăși pe sofa, „e singurul lux de care nu m-aș putea lipsi, și mulțumesc sorții că a făcut să mă nasc într-o vreme cînd locuțiunea «Nici o distracție fără femei» s-a schimbat în «Nici o distracție fără o țigară», aceasta din urmă fiind în orice caz mai potrivită.“

„Sînteți un misogin atît de înverșunat ?“

„Nicidecum. Dimpotrivă, mă plec adînc în fața zicătoarei franceze *Ce que femme veut, Dieu le veut* [1] și prefer — tocmai de aceea — țigara mai puțin pretențioasă, care arde pentru noi, fără să ceară același lucru din partea noastră, fiind interesantă, fără să vrea a fi interesantă și așa mai departe și așa mai departe !“

„Sînteți într-adevăr un adevărat copil al timpului nostru, care, datorită prea multor și feluritelor încordări în general, divinizează sîngele rece, athaumasia [2] și apatia.“

„Ehe“, spuse desenatorul, scoțînd pe gură și pe nări un nor uriaș de fum, „iată-ne în miezul unei convorbiri din categoria celor ce amărăsc astăzi orice trai în comun ; de altfel, vremea noastră nu-i nicidecum apatică, însă individul începe să se supună adevăratului principiu, care spune să lași lucrurile să-și urmeze drumul lor. — Să nu se creadă orice nechemat în stare să facă pe îndrumătorul, să întindă brațul și să strige : Hei, dă fuga colo, acolo e adevăratul drum, mergînd într-acolo, ajungi la țel !“

„Și drumurile lăturalnice greșite !...“

„După ce te-au purtat pe lîngă cine știe ce loc frumos, ciudat, plin de învățăminte, se îndreaptă toate din

---

[1] Ceea ce vrea o femeie, vrea și Dumnezeu (fr.).

[2] Indiferență față de lume (gr.).

nou către drumul principal. Eu, drumeţul, ori de cîte ori m-am rătăcit, am adunat mai multe schiţe pentru mapa mea, mai multă experienţă pentru spiritul meu."

„Aţi dus şi duceţi, pesemne, o viaţă ciudată!" am zis eu, privindu-l pe omul straniu din faţa mea. El îşi trecu palma, zîmbind, peste obrazul ars de soare şi plin de zbîrcituri.

„Viaţa ce rătăceşte cu plăcere pe căi greşite este întotdeauna ciudată!" spuse el. „De altfel, orice om se naşte cu cîte o ciudăţenie, pe care, dacă o laşi în voia ei — ceea ce nu se întîmplă de obicei — se caţără pe toate zilele trăirii tale, ici dînd flori, colo, ghimpi, dincolo — venin. În ceea ce mă priveşte, am fost împovărat din cea mai fragedă tinereţe cu cea mai irezistibilă înclinaţie să-mi petrec viaţa stînd pe spate, şi cînd merg sau stau, să-mi ţin mîinile în buzunarele de la pantaloni. Zîmbiţi, dar ceea ce sînt am ajuns datorită acestui fapt."

„Numai adevărul observaţiei dumneavoastră mă face să zîmbesc. Toţi sîntem copii norocoşi, în fiecare din noi se ascunde germenele capacităţii de a trage cu urechea la lumea spiritului, dar este într-adevăr un germene plăpînd, şi micuţa plantă nu se dezvoltă în praful marilor drumuri şi nici în hărmălaia pieţei."

„O!" exclamă desenatorul, sărind de jos şi grăbindu-se spre fereastra deschisă. „Priviţi ce tablou minunat!"

La mansarda aflată deasupra locuinţei mele de peste drum se deschisese o fereastră. Mica balerină, care locuieşte acolo, îşi lăsa copilaşul drăgălaş să-ncerce să apuce fulgii de zăpadă ce coborau uşor. Copilul îşi întindea braţele subţiri, chiuind, cînd una dintre stelele mari şi albe îi cădea pe mînuţă sau pe năsuc. Sărmana mamă, nespus de palidă fără fardul scenei, era atît de fericită, încît în clipa aceasta nimeni nu ar fi bănuit trista poveste a acestei femei.

„Am văzut pe biroul dumneavoastră pagini cu titlul: *Cronica Uliţei Vrăbiilor*", spuse Strobel. „Tabloul de colo face parte din ea, după cum face parte şi din mapa mea de schiţe."

„În paginile mele ar fi un episod trist", am răspuns eu, „şi Cronica are destule de felul acesta. Dar ce-ar fi

dacă ați colabora la această Cronică a Uliței Vrăbiilor ? Păreți un om tare fericit."

„Credeți ?" întrebă caricaturistul, care trăsese la fereastră scaunul ce servea de dulap de haine și desena cu sîrguință pe o hîrtie. „Nu vreți pagini întunecate ? Cunoașteți cumva povestea acelui caricaturist englez, care studia dinaintea oglinzii pe propria-i față grimasele patimilor omenești ?"

„Nu, n-o cunosc. Ce e cu el ?"

„Și-a — tăiat gîtul", spuse desenatorul, cu voce sugrumată, punînd deoparte schița terminată.

L-am privit mirat. Pe fața lui Strobel se așternuse o expresie plină de melancolie, care aproape că m-a speriat. Nu a mai scos o vorbă, a intervenit o pauză, în timp ce dincolo, copilul rîdea și chiuia, iar dansatoarea presăra firimituri de pîine pentru vrăbiile ce se așezau ciripind pe jgheabul acoperișului. Mi-am dat seama că desenatorul voia să rămînă singur și am plecat ; ciudatul om m-a însoțit pînă la scară. Acolo mi-a spus, strîngîndu-mi mîna și zîmbind :

„Totuși, vreau să colaborez la Cronica dumneavoastră, *signore* !"

Așa s-a sfîrșit prima mea vizită la caricaturistul Ulrich Strobel.

10 decembrie

Acum sîntem în plină iarnă ; pe străzi s-a așternut prea multă zăpadă, ca să se mai poată auzi pasul trecătorilor întîrziați sau zgomotul trăsurilor. E noapte tîrziu.

Cine este omul palid, trist, care-mi răsare dinainte ? E Franz cel ce înfrunta curajos primejdiile vieții, Franz Ralff, cel plin de înflăcărare, pe care l-am cunoscut odinioară ?

Trecuseră trei luni de cînd o dusesem pe Marie la locul de veci. Stăteam lîngă prietenul meu, care se uita încremenit la pînza cu fond cenușiu de dinaintea lui, cînd a început deodată să vorbească :

„Ascultă, Johannes, trebuie să-ţi povestesc o întîmplare. E bine s-o cunoşti ; s-ar putea să fie nevoie s-o cunoască şi copilul meu — asta rămîne pe seama ta, Johannes.

Trebuie să mă întorc cu mult în urmă, în tinereţea noastră cea mai fragedă, cînd eram copii fericiţi şi nevinovaţi. O, Johannes, dă-mi voie să-mi amintesc de zilele acelea minunate ! Oare nu ţi se pare şi ţie că fiecare amintire de atunci sună asemenea clopotelor acelei biserici pierdute în inima pădurii ? Oh, viaţa de pădure din tinereţea mea ! — Cît de limpede îmi apare acum dinaintea ochilor vechea, neagra, dărăpănata casă de vînătoare din mijlocul singurătăţii verzi şi înmiresmate ! Pe dinaintea ei şopteşte pîrîul cristalin, care formează apoi mai în adîncul pădurii iazul cel liniştit, leagăn al atîtor legende minunate ! În serile înecate în lumina lunii, cînd cei ce locuiau în casa aceasta stăteau afară, dinaintea uşii, iar bătrînul Burchhard suna — după cum ştii — atît de frumos din cornul de vînătoare, mă strecuram de atîtea ori pe malurile pîrîului licărind în noapte, cu inima mea de copil străbătută de un fior plin de taină, către iazul tăcut, ca să pîndesc forfota geniilor apelor şi a ielelor. O, cum tresăream, cînd o şopîrlă fîşîia prin iarbă sau peste oglinda strălucitoare a iazului se auzea zborul greoi al unei păsări de noapte, gîndind că mi se vor deschide chiar în clipa aceea porţile minunatei taine, care va porni să se agite în jurul lunii pline ce se oglindea în apele străvezii şi tăcute. Abia mai tîrziu am aflat de unde prinsese rădăcini în mine dorinţa adîncă, tainică, de a mă apropia de apa aceasta din pădure.

Cînd copacii mugeau în bătaia furtunii, de cîte ori nu m-am căţărat într-un brad înalt şi, îmbrăţişînd cu putere trunchiul aspru, răşinos, cu inima strînsă de teamă, în culmea fericirii — mă lăsam aruncat de vînt încoace şi încolo.

Şi apoi, cînd afară, soarele fierbinte de iulie dogorea peste întinsuri, neîndrăznind să se uite în codrul întunecat decît cu o curiozitate plină de sfială, ce visuri minunate puneau stăpînire pe mine ! Cu cîtă desfătare stăteam întins în iarbă, în vreme ce pîrîul şopotea şi

murmura alături, împingîndu-şi mai departe încet prundişul, în vreme ce razele de soare jucau şi tremurau pe trunchiurile zvelte de fag sau pe micile valuri ale apei, şi libelulele treceau repede ca gîndul pe deasupra mea, jur împrejur clopoţeii îşi înclinau caliciul spre pămînt, iar mîndrul degeţel se înălţa sfidător în toată splendoarea sa, de parcă punea stăpînire pe orice rază rătăcită de soare.

Ce minunate erau serile de iarnă, cînd stăteam pe genunchii bătrînului cu barba albă, căruia îi spuneam unchiule, jucîndu-mă cu ciucurele de la pipa lui scurtă de vînător, iar cîinii dormeau la picioarele noastre visînd şi ciulindu-şi urechile numai în răstimpuri, dacă lătra afară bătrînul Karo.

Era fericită viaţa asta în pădure şi a avut o mare înrîurire asupra evoluţiei mele artistice de mai tîrziu. Mi-amintesc încă foarte bine de ziua cînd am creat prima operă de artă chiar pe uşa grajdului. Era un portret al bătrînului nostru Burchhard şi al credinciosului său însoţitor, micul baset, care, printr-o ciudăţenie, nu avea nici un nume şi nu răspundea decît la un fluierat special al stăpînului său.

Următoarea perioadă de timp a povestirii mele, Johannes, o cunoşti tot atît de bine ca şi mine şi aş putea să trec mai repede peste ea, dacă nu m-ar opri cu putere irezistibilă, peste tot unde apare, chipul Mariei.

Cîte lacrimi tainice — unchiului nu-i plăcea să vadă pe cineva plîngînd — nu mi-am şters cînd a venit ziua să-mi iau rămas bun de la pădurea mea întunecată, plină de verdeaţă ? Oh, cum m-aş fi agăţat de fiecare copac, de fiecare tufiş pe lîngă care treceam pe drumul ce mă ducea afară din pădure. Cît de nesfîrşit de mare mi se părea lumea ! În Ulfelden m-am simţit la început ca o bufniţă tîrîtă afară, în lumina soarelui, din ascunzişul ei întunecat. Pînă m-am învăţat cu viaţa nouă, neobişnuită, am fost nenorocit cum numai un copil de doisprezece ani poate fi.

Cît de clar îmi amintesc încă de prima seară petrecută în oraşul copilăriei noastre ! Unchiul se întorsese în casa lui singuratică din pădure, doamna director îşi vedea de treburi în bucătărie, bătrînul director se afla

în cămăruța lui de lucru, aplecat asupra lui Tacit, după cum am aflat mai tîrziu, scriitorul său preferat, iar eu — singur — mă ghemuisem pe banca verde din fața casei, cu ochii umflați și plini de lacrimi, uitîndu-mă posomorît și trist, după rîndunele care treceau ca săgeata pe dinaintea mea ; cînd, deodată, o mînă micuță, cam murdară, mi-a întins un măr roșu, mușcat, în timp ce un căpșor buclat mi s-a vîrît sub nas și am auzit un glas subțire spunînd :

«Nu plînge... băiete... Mama și omletă face».

Tare-aș fi vrut s-o refuz pe micuța consolatoare, dar ea nu s-a dat învinsă, și cînd compătimirea ei m-a făcut să suspin și mai tare, a început și ea să plîngă. Pe cînd lacrimile ne curgeau șiroaie pe obraz, am fost surprinși de bătrînul director, care a apărut deodată în spatele nostru, cu pipa lungă între dinți, îmbrăcat cu halatul său cu flori roșii — un portret de-al lui se află și acum acolo printre schițele mele.

«Ce e, copii ?» a spus el zîmbind, «grozavă prietenie ați legat voi, de-ați început-o cu plînsul ! Care dintre voi i-a făcut vreun rău celuilalt ?»

Interpretarea asta diplomatică a situației mi-a secat imediat izvorul lacrimilor, chiar și micuța Marie a zîmbit numaidecît din nou printre lacrimile străvezii care-i curgeau pe obraji.

«O să meargă, o să meargă !» a mormăit bătrînul director, trecîndu-și mîna prin părul meu, apoi s-a-ntors în casă, ca să se uite la nevasta lui cum pregătește omleta.

Mica Marie însă m-a condus în grădina ei, aflată într-un colț, a dezgropat un bob de fasole încolțit, mi l-a arătat triumfătoare și făgăduindu-mi să-mi facă rost și mie de un cîmp asemănător de activitate. După aceea ne-am retras în umbrarul de caprifoi, unde se întinsese masa. Pe lîngă trusa de cusut a doamnei director am găsit pe bancă și o carte, o carte cu poze ; ea a fost cel dintîi lucru care m-a făcut să uit pădurea, coliba de vînătoare, tot dorul meu de casă, m-a făcut să-i uit pe unchiul, pe bătrînul Burchhard. Era un volum uzat

de-atîta citit, cu foile roase, al operelor lui Bertuch [1], cunoscută de copii și de toată lumea. Ce univers nou mi s-a deschis deodată dinaintea ochilor! — Și mica Marie sta, rezemată lîngă mine, rîdea, mă lămurea, mă gîdila cu fire de pai; apoi a venit doamna director cu omleta, iar directorul l-a pus pe Tacit deoparte; clopotele vechii biserici a orașului băteau, anunțînd duminica de a doua zi — și m-am regăsit! — Îți mai amintești, Hans, de dimineața de duminică, aceea care a urmat după prima mea zi petrecută în Ulfelden? Îți mai aduci aminte cum mi-ai făcut semne din cap în biserică și cum a început prietenia noastră la întoarcerea spre casă, aruncîndu-mi în cap o mînă de brusturi? Îți amintești, Johannes, cum m-am transformat din sfios copil al pădurii în ștrengarul cel mai nebunatic, cel mai obraznic din împrejurimi și nu mă potolea decît privirea tristă aruncată de ochii mari ai micuței Marie? A fost o vreme minunată — și latina nu era nici pe departe o boală tot atît de rea ca scarlatina — după cum crezusem că ar fi cînd venisem din pădure, ci cel mult ca un guturai ușor, de care scapi curînd prin transpirație.

Apoi au venit orele de desen la bătrînul pictor Gruner, care a făcut mai întîi de toate să mi se perinde pe dinaintea ochilor lumea frumosului în lumini mai clare; cu felul său sec și caustic de a fi mi-a prezentat viața, pe care o cunoștea foarte bine, în așa fel, încît rîvneam, doream cu aprindere să ajung în lumea asta atît de frumoasă și înfloritoare, unde nu aveai decît să întinzi mîna ca să apuci fericirea, celebritatea și bogăția.

Pădurea aproape că o uitasem; nu-mi mai era dor de ea; voiam să pornesc în lumea largă, să mă fac pictor, aveam o mie de visuri și prin fiecare din ele plutea chipul grațios al Mariei!

Într-o zi am fost chemat înapoi, în casa singuratică de vînătoare, unde l-am găsit pe unchiul meu pe patul de moarte. O răceală neluată în seamă îi fusese, la vîrsta lui, fatală. Refuzînd orice ajutor medical și spiritual,

---

[1] Friedrich Justin Bertuch (1747—1822), negustor, editor și scriitor german. A editat foarte cunoscuta *Carte cu poze pentru copii.*

nu avea decît o singură dorință — să mă vadă pe mine. La patul lui, lîngă care se afla numai bătrînul Burchhard, în timp ce Waldgrete, bătrîna servitoare a casei din pădure, mergea în sus și în jos, am auzit o destăinuire îngrozitoare.

Cînd eu — acum un tînăr de nouăsprezece ani — m-am apropiat de patul unchiului meu, acesta, deșteptîndu-se dintr-o ațipeală scurtă, agitată, m-a privit fix.

«Pe zi ce trece, îi seamănă tot mai mult», a murmurat apoi. Cînd m-am aplecat spre el, asprul bătrîn m-a sărutat, rostind cu voce stinsă :

«Franz — mi-a venit sfîrșitul ; pentru drumul pe care pornesc acum nu mai am nevoie să-mi umplu ranița și nici să mă-ngrijesc de uneltele de vînătoare. Nu plînge, băiete, doar știi, nu mi-a plăcut niciodată să văd pe cineva plîngînd. E un obicei femeiesc! Înainte de a porni de la postul de pîndă, aș vrea să-ți mai spun ceva ; și cu ceea ce afli poți să faci ce vrei. Stai jos și ascultă ! Privește, colea, departe» — bătrînul arătă spre fereastra deschisă, în care loveau crengi verzi și tremura soarele într-apus, în vreme ce dinaintea ei ciripea un pițigoi — «departe, dincolo de pădure, se întinde cîmpia cea mare, prin care poți merge zile întregi, fără să vezi un deal. Oamenii spun că e un ținut frumos ; — se poate, însă eu nu l-am putut suferi niciodată și-mi place mai mult pădurea. Totuși, acolo, în inima șesului și a holdelor se află o colină, cu un castel de-i zice Seeburg, și la picioarele colinei, un sat cu același nume. De acolo se trage neamul nostru, acolo m-am născut, ca și Burchhard.»

Acesta din urmă a dat din cap, mormăind : «De soi bun Ralffii și Burchhardzii !»

«Ai dreptate, bătrîne», a urmat unchiul meu, «și nădăjduiesc că flăcăul ăsta» (a arătat spre mine) «va fi un soi tot atît de bun, deși prin vinele lui curge și sînge rău. Ascultă mai departe, băiete : conții Seeburg au făcut parte dintr-un neam mîndru, care a sălășluit în cuibul acela. Am citit în cronici vechi cum îi asupreau pe oameni și-i atrăgeau în cursă pe negustori. Tot așa de răi au fost și urmașii lor, care purtau pe atunci ciorapi de mătase și pantofi, cu toate că într-altfel. Tacă-ți fleoanca, Burchhard, știu ce vrei să spui. Eram pe vremea aceea

un flăcău chipeș, tare priceput în mînuirea armei, și Andreas Ralff era cunoscut ca un trăgător de elită la tîrnosiri și la tirul de păsări, după cum maică-ta, Franz, sora mea, era cunoscută drept cea mai frumoasă fată din ținut. Și tînărul conte, care tocmai se întorsese din călătorie, mi-a spus atunci : «Ascultă, Andreas, intră în serviciul meu, o să mă port bine cu tine și n-o să-ți pară rău. Și m-a pus dracu de m-am învoit, socotind c-a dat norocul peste mine.»

Bătrînul gemu și-și ascunse capul în perne, în timp ce Burchhard se ridică de jos și începu să fluiere încet o melodie de vînătoare, uitîndu-se pe fereastră. L-am implorat pe unchiul meu să-și amîne povestirea.

«N-am făcut asta nicicînd», spuse implacabilul bătrîn ; «un bun vînător nu lasă niciodată o vietate rănită să alerge încoace și-ncolo. Curate să-ți fie și pușca, și glonțul. Din nenorocire, contele a văzut-o pe Luise și, Burchhard, povestește-i tu băiatului mai departe...»

Acesta, care se întorsese și se așezase din nou lîngă patul vechiului său prieten, dădea întunecat din cap, și cu privirea-n pămînt, continuă povestirea întreruptă.

«Am crescut împreună și o iubeam tare mult pe Luise cea cu părul negru și cu ochii negri. Dar n-am avut curajul să-i spun : Dragostea mea, vrei să mă iei de bărbat ? O să te port pe palme ! Stăteam doar așa, privind-o cînd pornea spre biserică ori trecea cu pas săltat prin sat, rîzînd și glumind, sprintenă ca o căprioară, veselă ca o mierlă !...»

Bolnavul oftă adînc, Burchhard îi potrivi perna sub cap și amuți cîteva minute, copleșit de amintiri, în vreme ce afară, păsările ciripeau voioase, și soarele, tot mai roșu, se lăsa în asfințit.

Deodată, povestitorul începu să vorbească iar, cu un glas aproape aspru :

«Ce să mai spun ! Era un copil, și preotul îi vorbise mai mult de bunătatea oamenilor decît de răutatea lor... Andreas a fost trimis în pădure de conte ; și el s-a bucurat grozav, fiindcă dorise de totdeauna să fie vînător, și a plecat de îndată din Seeburg, pentru a repara vechea casă părăginită, care i se hărăzise drept locuință, ca să se poată duce acolo și Luise. Pe atunci, eu nu eram

acasă, ci în țara franțujilor, unde poporul, scîrbit de asuprirea și caznele suferite din partea nobililor, pornise cu hotărîre să lămurească lucrurile ; m-am tot hărțuit prin provincia Champagne, în Regimentul de cuirasieri Weimar, pînă cînd ducele de Braunschweig, prusienii și toți ceilalți au fost siliți să se retragă prin glod și ploaie [1]. M-am întors acasă în permisie, mi-am lăsat calul la Cerbul de aur, mi-am lustruit cizmele cu carîmbii înalți, mi-am făcut platoșa lună, mi-am pus, plin de cutezanță, tricornul pe-o ureche și mi-am luat inima-n dinți — nu eram eu vagmistru în escadronul al șaselea ? — s-o rog pe fata pe care o iubeam în taină să-mi dea mîna ei drăguță și albă. Pe cînd treceam prin sat către căsuța cea mică, unde locuia iubita mea, oamenii îmi aruncau priviri atît de ciudate, ba chiar și intendentul castelului, care nu mă putea suferi, a rînjit atît de batjocoritor cînd mi-a ieșit în cale, că am strîns mai tare paloșul din mînă, mîrîind o înjurătură franțuzească. Nu bănuiam nimic, credeam că se miră toți de înfățișarea mea marțială și-mi vedeam de drum bucuros, dar și temător, către mica poartă a gardului împrejmuitor al casei Ralffilor. Din cămăruța cea mică am auzit un glas cîntînd ; mi se părea tare străin, dar și tare cunoscut. Cînta numai începutul unui cîntec vechi :

Frumoasa mea-n cernit veșmînt, ca moartă,
Și-n inimă, durere mare poartă,
La anii-i tineri...

Mi-am scos pălăria din cap și am intrat în pridvor. Voiam să spun : Bine te-am găsit, micuță Luise, m-am întors din țara franțujilor, dar n-am scos o vorbă, pălăria mi-a căzut din mînă și a trebuit să mă reazăm de usciorul ușii, ca să nu cad. Într-un colț ședea o ființă palidă, cu obrajii slăbiți, cu mîinile împreunate în poală, tremurînd scuturată de fiori.

---

[1] Se referă la campania prusienilor și austriecilor, în 1792, împotriva Franței revoluționare. Comanda oștilor o avea ducele Karl Wilhelm Ferdinand de Braunschweig, iar Regimentul de cuirasieri era comandat de ducele Karl August de Saxa-Weimar, care era însoțit de Goethe.

«Luise, Luise!» am strigat eu, prăvălindu-mă în genunchi dinaintea ei, cuprins de o teamă îngrozitoare.

Ea s-a ridicat de jos, s-a apropiat de mine clătinindu-se şi a spus, în vreme ce-mi mîngîia fruntea cu mîna ei rece:

«Ei, dragostea mea, te-ai întors din ţara străină? De cînd te-aştept, inimioara mea!»

Inima îmi bătea atît de tare, de parcă voia să-mi sfărîme platoşa, pe care ea o pipăia, părînd a se bucura de strălucirea ei.

Ce s-a mai întîmplat nu ştiu. Am mai auzit o vreme cîntecul ei, ca de departe:

Frumoasa mea-n cernit veşmînt, ca moartă,
Şi-n inimă, durere mare poartă,
La anii-i tineri...

— şi m-am prăvălit fără simţire; — asta a fost întoarcerea mea din războiul cu franţujii. M-am deşteptat, seara, în căsuţa mea, pe care o închiriasem, şi bătrîna, care locuia atunci acolo, stătea lîngă mine. Credeam că am visat, că avusesem un vis îngrozitor; numai treptat mi-am adus aminte şi s-a îndurat Dumnezeu să pot plînge. Buna femeie mi-a povestit începutul şi sfîrşitul suferinţei, şi eu, ascultînd-o, mi-am întors privirea la pistol, cu gîndul să-l trimit pe mişelul conte dinaintea scaunului de judecată al Celui-prea-Înalt, însă am aflat c-o ştersese în ţări străine. Nu-şi mai găsise liniştea şi dispăruse pe neaşteptate fără urmă; nu spusese o vorbă unde se duce...»

«Aşa l-a ferit Dumnezeu să dea ochii cu noi», zise unchiul meu, cu faţa întoarsă la perete.

A doua zi dimineaţa i-am scris lui Andreas, povestindu-i cele întîmplate, fiindcă el nu ştia nimic; nişte fricoşi, care nu l-au înştiinţat; se afla doar la patru mile de acolo.

În timp ce eu stăteam buimac, fără grai, bolnavul gemea.

«Ne-am vîndut averea, iar pe voi, Franz, pe Luise şi pe tine, copilul ei, v-am adus aici în pădurea plină de verdeaţă, unde alteţa-sa prinţul ne-a dat un adăpost.

Luise era tot mai tăcută şi mai tăcută, nu mai cînta versurile vechilor ei cîntece, stătea mai bine la soare, ţinîndu-şi slabele, sărmanele ei degete în lumina lui. Apoi rîdea, spunînd :

«Mereu — mereu — cum curge, curge !»

Şi, într-o dimineaţă — — — Da, să-mi amintesc ce l-am auzit odată citind pe unul dintre ofiţeri, acolo, în ţara franţujilor, în vreme ce stăteam de sentinelă dinaintea cortului. Celui ce citea mi se pare că-i spunea domnul Goethe sau aşa ceva (îl însoţea pe înălţimea-sa prinţul). Era vorba de o prinţesă daneză care şi-a pierdut minţile cînd iubitul ei s-a prefăcut că-i nebun [1]...»

«Nu schimba vorba, Burchhard !» exclamă deodată unchiul meu, ridicîndu-se în sus — «Într-o dimineaţă am găsit-o înecată în marginea Eleşteului foamei !»

Cu un strigăt, m-am prăbuşit în genunchi şi mi-am ascuns obrazul în perna bătrînului pe moarte. Acesta stătea acum în capul oaselor, rezemat în cot, sprijinit de Waldgrete, care plîngea, şi ochii lui scînteiau. Mi-a pus mîna pe cap, murmurînd :

«Era mai tînăr decît Burchhard şi decît mine ; pesemne că trăieşte — — — caută-l !»

Spunînd acestea, s-a prăbuşit în culcuşul lui, sleit de puteri, în timp ce eu am rămas nemişcat, ameţit.

În sfîrşit, bătrînul Burchhard mi-a pus mîna pe umăr şi m-a condus afară.

«O să-ţi dau un semn de recunoaştere», a spus, cînd am ajuns sub copacii verzi, care priviseră tragedia aceea cu acelaşi frunziş verde şi înviorător ca acum. Şi iarăşi am urmat cursul pîrîului prin sălbăticia încîntătoare. Şi cu ce sentimente ! Acum ştiam de unde aveam adîncul dor care mă purta spre iazul liniştit din pădure ! Faţa lui străvezie a răsărit dinaintea noastră în văpaia apusului, un vînt uşor susura printre trestii, lovind unele de altele galbenele cupe de stînjenei şi clătinînd nuferii ce pluteau pe frunzele lor late şi cărnoase ; totul era atît de paşnic, de prietenos, de frumos, şi cu toate acestea — ce inexprimabilă groază a stîrnit în mine !

---

[1] Aluzie la *Hamlet*.

«Cînd am găsit-o aici», spuse Burchhard, «în mîna ei strînsă, printre degetele țepene, sclipea un inel de aur. Vino !»

Bătrînul m-a dus cîțiva pași în pădure, la o stîncă însemnată cu o cruce, înconjurată de mușchi. A îngenuncheat, a dat stînca deoparte și a scormonit cîtva timp pămîntul.

«Iată-l !» a strigat el deodată, azvîrlind în iarbă micul inel de aur, de parcă ar fi atins un șarpe. Chiar și era un șarpe, care încolăcea cu capul și vîrful cozii un rubin împodobit cu un blazon. Se află în cutiuța asta, Johannes !

Unchiul a murit în seara aceea și, după cum știi, Johannes, i-am dus cadavrul la Ulfelden. Mărturisesc că moartea bătrînului am privit-o cu apatie în comparație cu grozăvia pe care o aflasem. De altfel, a fost un cortegiu ciudat ; sicriul negru îl așezasem pe o căruță joasă, împodobită cu crengi și flori de pădure ; l-au însoțit pe ultimul drum tăietorii de lemne, cu securile lor, și cărbunarii din împrejurimi, cu prăjinile de ațîțat focul. În urma coșciugului, foarte aproape de el, mergea bătrînul Burchhard, pe umăr cu pușca și cornul de vînătoare, înconjurat de cîinii săi. Din timp în timp, cînta o melodie veselă și sonoră de vînătoare, pe care apoi o termina cu un imn înduioșător și ciudat. Cînd a ajuns la ultimii copaci ai pădurii s-a oprit, cu tăietorii de lemne și cărbunarii în jurul său ; a mai cîntat o dată un salut vesel de vînătoare, mi-a strîns mîna tăcut, apoi a spus cu glas surd : «Rămîi cu bine Franz Ralff», și s-a înturnat încet în pădure, sunetele cornului său stingîndu-se treptat în depărtare. L-am îngropat pe unchiul meu în cimitirul din Ulfelden, lîngă sora lui, mama mea. Pe bătrînul Burchhard nu l-am mai văzut. Nu mi-am mai găsit astîmpăr, am plecat în Italia. Burchhard s-a dus în Harz, la niște rude de-ale lui, unde a și murit curînd.

Asta este, Johannes, *partea* vieții mele, pe care nu ai cunoscut-o nici tu, *prietenul meu*. Rămîne să hotărăști tu singur cum vei întrebuința odată, în folosul copilului

meu, ceea ce ai aflat ; urma *acelui* om n-am putut s-o descopăr. Pierdut şi uitat ! Castelul Seeburg a fost transformat în fabrică."

Dinaintea mea se află caietul vechi şi îngălbenit, din care am copiat aceste pagini din Cronica Uliţei Vrăbiilor. În ziua aceea am stat multă vreme lîngă prietenul meu ; a vorbit îndelung de moartea sa, zîmbind adesea trist, cu ochii pierduţi în gol. În timp ce povestea, trăgea cu cărbunele de desen pe pînza de dinaintea lui conturul unui cap. „Mai pictez pentru tine tabloul *acesta*, Johannes", a spus el. Cunoşteam prea bine trăsăturile blînde, ca să nu le recunosc chiar şi în aceste linii uşoare.

Şi aşa s-a-ntîmplat ! Pe măsură ce culorile se aşterneau pe pînză tot mai luminoase şi însorite, pe măsură ce capul buclat al Mariei răsărea tot mai încîntător din fondul cenuşiu, cu atît mai palizi se făceau obrajii prietenului meu, şi într-o dimineaţă — şi-a dat suflarea, lăsîndu-i singuri în urma lui pe copilul şi prietenul său.

Have pia anima ! [1]

24 decembrie

Crăciun ! — Ce cuvînt minunat ! Pe străzi, nămeţii se înalţă tot mai mult ; ţurţurii de la streşinile caselor se fac tot mai lungi ; dimineaţa, geamurile îngheţate se dezgheaţă tot mai greu ! Ah, în multe locuinţe sărmane ele nu se mai dezgheaţă. — De după cele mai multe ferestre apar, pline de aşteptare, feţe de copii ; ici şi colo, pe covorul alb al străzii, vezi cîte o ramură pierdută de brad. Se vinde multă beteală aurie, şi tăvi de tablă, acoperite, trecînd pe dinainte-ţi, răspîndesc un miros minunat.

„Ce e o veritabilă focă urecheată hamburgheză ?" mă întreabă Strobel, care intră în odaia mea şi, luîndu-şi pălăria de pe cap, provoacă un viscol în miniatură.

---

[1] Adio, suflet credincios ! (Lat.).

„O focă urecheată hamburgheză ?“ zisei eu, mirat. „Nu cumva o fi un membru al Consiliului breslelor ?“

„Aproape !“ spuse, rîzînd, desenatorul. „O focă urecheată hamburgheză este o labă de iepure, pe care s-a lipit sus ceva asemănător cu un obraz omenesc. Un individ ca ăsta, atîrnat de marginea unei mese, e-n stare să facă niște gesturi tare drăgălașe. Ia uitați-vă !“

Vorbind, scoase la iveală obiectul discuției noastre, îl agăță de marginea biroului meu și, cu o lovitură, îl făcu să se miște ca un fel de pendul.

„Nu e o născocire minunată ?“

„Strașnică“, spusei eu. „În tinerețea mea ajungeai la același efect cu osul pieptului curățit de carne al unei gîște fripte, în care se înfigea o furculiță ; dar cultura trebuie să progreseze.“

„Da, cultura progresează !“ zise desenatorul, oftînd. „Chiar și simplii brazi fac loc treptat piramidelor ăstora de hîrtiuțe bălțate. Peste tot, hîrtie. Dar ce voiam să spun ? Oare nu s-ar cuveni ca noi doi, colaboratori ai ziarului *Welke Blätter*, să pornim într-un colind de Crăciun ?“

„Tocmai voiam să-ți fac și eu aceeași propunere.“

„Înainte !“ strigă Strobel, îndesîndu-și pe cap pălăria de pîslă, în vreme ce eu îmi căutam mantaua și umbrela roșie, de bumbac.

Am pornit. După ce Strobel i-a mai dat focii urecheate hamburgheze o ultimă lovitură, am lăsat-o să se legene mai departe atîrnată de masa de scris. În zilele de Crăciun îmi place să am lîngă mine o jucărie ca asta, doar și bătrînul și încărunțitul Jean Paul se bucura în aceste zile de parfumul delicat al culorilor și de o trompetă de lemn pentru copii.

Ce plimbare grozavă am făcut în amurgul serii împreună cu extravagantul caricaturist ! Prin cîte ferestre de subsoluri și prin multe altele nu s-a uitat omul ăsta ! În cîte mîini mici, înroșite de ger, care se întindeau spre noi pe la colțuri de stradă și de sub bolți nu a pus el cîte un bănuț ! Ce plimbare grozavă ! Nici spiritele care l-au

călăuzit pe bătrînul Scrooge al maestrului Boz[1] prin lumea Crăciunului nu m-ar fi condus mai bine decît domnul Ulrich Strobel. Ba contemplam fantastica expoziție a unui magazin, ba fețele pline de uimire și dorință de dinaintea ei ; pe rînd, cînd Strobel, cînd eu, descopeream o nouă idee pentru construcția unei jucării ; era minunat !

Ne-am oprit într-un colț al bîlciului de Crăciun, ca să privim forfota plină de veselie. Pe dinaintea noastră, poporul se scurgea în convoi neîntrerupt : părinți, cu copii pe brațe sau ținîndu-se de pulpanele hainelor lor, calfe, împreună cu drăguțele pe care le furaseră din bucătăria „stăpînelor", infanteriști cu mutre de oameni cinstiți și tare cumsecade, zîmbind prostește, distinși și fercheși vînători de gardă, artileriști masivi și dragoni „mătăhăloși". — Ici și colo, tinere fete se strecurau grațioase prin îmbulzeală ; erau reprezentate toate vîrstele, toate clasele sociale ; ba chiar și lumea cea mai distinsă, trecînd odată peste granițele ei prostești, arăta copiilor săi — cum se distrează poporul.

Desenatorul deveni pe neașteptate foarte serios.

„Vedeți" spuse el, „aici se revarsă izvorul din care lumea copiilor își scoate primele ei noțiuni de creștinism. Sămînța minunatei religii nu se seamănă în inima lor prin raționamente despre Dumnezeu și alte lucruri asemănătoare de neînțeles, sau prin faptul că învață pe dinafară *Biblia* și cărțile de imnuri, nici pentru că — după putință, din fașă — sînt tîrîți la biserică. Sufletul tînăr își leagă primele, adevăratele — și ceea ce e mult mai important, ideile lui cu adevărat copilărești despre religie, de învălmășeala de dinaintea tarabelor, de brazii verzi, scînteietori !"

Tocmai voiam să răspund ceva la afirmațiile lui, cînd am văzut deodată o femeie îmbrăcată cu un palton de culoare închisă și cu un copil în brațe, care căuta să se strecoare pe dinaintea noastră. O rază a felinarului de gaz aerian din apropiere i-a căzut pe față ; era mica

---

[1] Pseudonim al scriitorului englez Charles Dickens ; în *Cîntec de Crăciun în proză*, personajul său, bătrînul zgîrcit Scrooge, își schimbă caracterul, datorită spiritelor bune ale Crăciunului.

dansatoare din Ulița Vrăbiilor. M-am bucurat c-am dat de ea și am strigat-o :

„E minunat, domnișoară Rosalie, că v-am întîlnit! Poate ne îngăduiți să vă însoțim ; deoarece, ca să-ți dai seama de tainele unui bîlci de Crăciun, trebuie neapărat să ai cu tine un copil."

Dansatoarea făcu o reverență, spunînd : „O, sînteți prea buni, domnilor. Alfred m-a sîcîit toată ziua, și fiindcă teatrul e închis, a trebuit să-l aduc totuși să-i arăt splendorile bîlciului."

„Da, omule — spuse Alfred, aruncîndu-mi o privire tenebroasă de sub căciula lui voluminoasă — „hai cu noi !"

L-am prezentat dansatoarei pe vecinul nostru, desenatorul, și cvartetul de prieteni era curînd în starea de spirit cerută de un bîlci de Crăciun. De ce talent minunat dădu acum dovadă Strobel pentru ca micuțul să-și piardă firea de încîntare! Îl luase numaidecît pe grăsunul ștrengar din brațele mamei și pornise cu el pe umeri prin învălmășeală, făcîndu-l s-o ducă numai în chiote de bucurie. „O, vă mulțumesc, foarte mult, foarte mult, domnule Wachholder", șopti mica dansatoare pe care o luasem cu gravitate sub ocrotirea mea.

„Dragă copilă", spusei eu, „niște holtei ca mine și ca prietenul meu ar petrece foarte prost astfel de seri, dacă o soartă binevoitoare nu ar veghea cu tot dinadinsul asupra lor. Ai să vezi ce minunată seară de Crăciun vom serba noi astăzi — îl auzi pe Alfred cum țipă de bucurie ; privește-l cît de mîndru și fericit se uită de sub coiful cu vîrf ascuțit pe care domnul Strobel tocmai i l-a înfundat pe cap."

Caricaturistul ar fi putut foarte bine să-și facă în clipa asta un autoportret — dar și l-a făcut mai tîrziu. Arăta minunat. La butonieră i se legăna o paiață enormă, în dreapta ținea o huruitoare cît toate zilele, pe care o învîrtea cu energie, în timp ce Alfred, stînd pe brațul lui stîng, bătea cu furie o tobă.

„Micuță doamnă", îi spuse desenatorul însoțitoarei noastre, „vîrîți-mi cornetul ăsta de hîrtie în buzunarul hainei, că eu nu sînt în stare! Hei, bătrîne Wachholder, strigă el după aceea, nu semăn ca o picătură de apă cu

o dezbatere din Camera deputaţilor ?[1] În dreapta, hîrîitoare, în stînga răpăit de tobă, iar ca să apuc şi să bag în buzunar doritele dulciuri, nici putere, nici loc !"

„Mama, unchiu', grozav, unchiu' !" strigă de la înălţimea sa micuţul încîntat, cînd Rosalie îndeplini rugămintea lui Strobel şi, ajutînd-o, îi umplui şi eu buzunarele cu fel de fel de bomboane.

Şi-am mers aşa mai departe pînă cînd, în sfîrşit, ne-a răzbit frigul. Desenatorul îşi dădea sufletul — după cum spunea el — şi mi-a încredinţat toate jucăriile de pe braţul stîng, păstrînd totuşi în dreapta huruitoarea, după care am pornit spre casă pe străzile pline de oameni şi lumînări aprinse. Cît de strălucitoare era în seara asta vechea, întunecata Uliţă a Vrăbiilor ! Crăciunul se înstăpînise din subsoluri pînă la catul al şaselea, pînă în mansardele cele mai mici ; desigur, nu peste tot cu aceeaşi „bucurie, fericire şi milostivire". Şi am serbat o seară atît de minunată ! Se înţelege că n-am lăsat-o pe micuţa noastră însoţitoare să se suie în odăiţa ei rece. Oare nu eram eu renumit chiar din anii universităţii pentru priceperea mea în prepararea unui punci excelent ? (O artă pe care mi-o dăruise tatăl meu să mă-nsoţească pe drumul vieţii.) Caricaturistul a scos din buzunar o ramură de brad pe care o găsise pe stradă şi a ridicat-o în dreptul luminii.

„Iată adevărata mireasmă a Crăciunului", spuse el, „şi în lipsa a ceva mai bun, trebuie să ştii să te descurci."

Ei, dar ia ascultă ! Ce tropăituri se aud deodată afară, pe trepte ? În tindă se desluşeşte un chicotit înăbuşit ce pare să se suie la catul de deasupra. „La mine !" exclamă Rosalie şi sare, mirată, la uşă.

„Ah, *aici* e ? !" izbucnesc voci de afară şi-mi scot şi eu capul pe uşă.

„Bună seara, bătrîne domn ! Bună seara, Rosalie ! Bună seara, trandafiraş !" răsună un cor de glasuri limpezi şi vesele.

---

[1] Aluzie ironică privitoare la parlamentarismului prusac din vremea primului ministru Otto Theodor von Manteuffel, care a condus destinele Prusiei între 1850—1858 şi a cărui politică reacţionară era sprijinită de ambele camere.

„Unde e Alfred ? Îi aduceam un pom de Crăciun !"
„Uraaa, tocmai de asta aveam nevoie !" strigă desenatorul învîrtindu-și huruitoarea. „Vă urez o seară frumoasă și plăcută, doamnelor, și un Crăciun fericit !"
De sub paltoane, șaluri și gulere de blană apar șase tinere zîne de teatru, care-mi umplu odaia chiuind și rîzînd, și toate scot deodată la iveală cîte un instrument muzical diferit, pe care-l cumpăraseră la bîlciul de Crăciun. Izbucnește un zgomot infernal : huruie, guiță, urlă, zornăie de se cutremură pereții, iar Rosalie, care aleargă implorînd de la una la alta, pînă la urmă se ghemuiește în colțul cel mai îndepărtat al camerei, astupîndu-și urechile.
În sfîrșit, hărmălaia se potolește, din cauză că fetele abia mai pot răsufla, iar caricaturistul, de atîta desfătare provocată de pandemoniul acesta, sleit de puteri, abia mai poate învîrti huruitoarea.
Și ce punci grozav a urmat ! Ce urări de sănătate s-au făcut ! Ce istorii s-au povestit ! Începînd cu suflerul Flüstervogel pînă la maestrul de balet, Spolpato, ba chiar și pînă la excelența-sa domnul intendent.
În seara asta, Strobel nu a făcut nici o caricatură, *dar pe sine însuși* s-a transformat destul în caricatură. La încercarea de a se învîrti în jurul unei sticle așezată cu gîtul în jos, pe care ședea, la pisatul zahărului, la încercarea de a ațîța iar fitilul încă arzînd al unei luminări de ceară, stinsă cu mucarnița, și la alte scamatorii.,
Alfred, care ședea lîngă micuța sa mamă și, datorită faptului că fusese cocoțat pe erudiția legată în piele de porc a lui Pufendorf [1] și Bayle [2] și pe diferite teorii pedagogice cuprinse în volume groase puse unul peste altul, putea să vadă ce se petrece pe masă, a jubilat împreună cu ceilalți pînă i s-au închis ochii de oboseală și a adormit pe sofaua mea, deșteptîndu-se abia la unsprezece, cînd mica petrecere s-a sfîrșit, micii oaspeți și-au îmbrăcat iar paltoanele, au declarat că sînt un bătrîn admira-

[1] Samuel von Pufendorf (1632—1694), jurist german, reprezentant al iluminismului timpuriu.
[2] Pierre Bayle (1647—1706), filozof și scriitor iluminist francez.

bil, au sărutat-o pe Rosalie, și după ce au spus în cor „noapte bună“, au pornit încetișor pe scări în jos. Strobel l-a dus apoi pe Alfred, adormit, la catul de sus (eu luminîndu-i drumul) și — a trecut și acel Ajun de Crăciun al Uliței Vrăbiilor.

1 ianuarie

Ziua de Anul Nou! — Am primit o scrisoare din îndepărtata Italie, un prețios dar de Anul Nou. În ea se vorbește despre vechea, întunecata Uliță a Vrăbiilor, despre fericire și revedere, și aceste litere fine, delicate au fost scrise de o mînă de femeie. Însă numele celei ce le-a scris nu-l spun încă, ci îmi continui cartea de amintiri, pentru care lucru îmi pregătesc o nouă mapă.

Așa că atunci cînd m-am întors de la înmormîntare, în locuința numărul șapte din Ulița Vrăbiilor atît de veselă cu puțină vreme mai înainte, dar acum atît de pustie, am rămas singur cu mica Elise, care se juca în poala Marthei, neștiind nici că era orfană și nici de tatăl ei adoptiv. Acolo, pe treapta din fața ferestrei, se afla — și se mai află și astăzi — măsuța de cusut a Mariei cu lucruri neterminate, ghemulețe de ață, ace și panglici, așa cum le lăsase în seara *aceea* cînd se plînsese de dureri de cap, ca să nu se mai așeze niciodată dinaintea ei, să nu mai privească niciodată afară, în strada întunecoasă, printre tulpinile de trandafir și rezedă și prin umbrarul de iederă. Peste tot vedeai urmele delicatei sale activități. Franz o păzise în ultimele trei luni ca un Argus ca s-o scape cu viață. — Colo, pe scaunul acela atîrna pălărioara ei, dincolo, panerul pe care-l lua cu ea cînd se ducea la cumpărături.

Dinaintea celei de a doua ferestre se afla șevaletul lui Franz: de el se rezema tabloul terminat al Mariei — zîmbind cum numai ea știa să zîmbească. Alături atîrna paleta lui acoperită de culori; mapele cu schițe și sulurile se rezemau și se aflau peste tot. După ușă era agățată căciula lui mototolită de castor, pe care noi, în plimbările noastre, o încununam atît de des cu flori și ghirlande de frunze și-i era Mariei ca un spin în ochi din

cauza aspectului său jalnic, mărturie a atîtor furtuni prin care trecuse [1].

Nici un locșor, nici un obiect care să nu-ți stîrnească o amintire plină de tristețe și dulceață. Pe podea, jucării de copil, sfărîmate... și eu, singur, cu copilul în lumea asta mică a unei fericiri pierdute — moștenitor al unei dureri atît de adînci, al lacrimilor și al singurătății!

Dar, acum, nu mai era vremea visării, ci a faptelor. Trebuia să-mi recapăt curajul. Am luat-o pe micuța Elise din brațele dădacei, am sărutat-o și mi-am jurat încet să stau alături copilului prietenilor mei în fericire și nenorocire, ziua și noaptea, și cred că mi-am respectat jurămîntul. Copila mă privea zîmbind cu ochii ei mari, albaștri — atît de asemănători cu ai mamei sale — m-a apucat cu amîndouă mîinile de păr și a pornit veselă să-l ciufulească, în timp ce bătrîna Martha ne privea cu mîinile împreunate. Martha fusese și dădaca Mariei în casa directorului din Ulfelden, o însoțise pe aceasta la oraș și numai moartea o despărțise de ea.

Fiindcă locuința mea de dincolo, de la numărul unsprezece, era prea strîmtă ca să strămut acolo tot universul acesta mic, după ce m-am sfătuit cu Martha, mi-am cărat la numărul șapte cărțile, ierbarele, pipele și manuscrisele indescifrabile, pe care dădaca le-a rînduit cît se poate de bine. În timp ce îmi concentram toată dragostea hărăzită părinților lor asupra copilului, nădăjduiam ca din ruinele fericirii prăbușite să văd înflorind o nouă fericire. Locuința de dincolo nu a rămas multă vreme goală. A închiriat-o grasul meu prieten, doctorul Wimmer, și a fost multă vreme eroul principal și farsorul Uliței Vrăbiilor.

5 ianuarie

Elise! — Ori de cîte ori aștern pe hîrtie numele acesta, el răsună iar în noaptea tot mai adîncă a bătrîneții mele ca un basm, ca un cîntec de bucurie al ciocîr-

[1] Aluzie la un cîntec foarte popular la vremea aceea din piesa *Lenore* de Karl von Holtei (1798—1880).

liei, ca tînguirea privighetorii, zburînd în jurul meu atît de diafan, de ușor, de feeric... Elise, Elise, întoarce-te ! Iată, sînt bătrîn și singur ! Nu știi că te-am legănat în brațe, că te-am vegheat în nopți lungi, cum numai o mamă poate să vegheze asupra copilului său ? — Și de departe mi se pare adesea că aud un glas sunînd, mîngîietor ca o muzică : „Vin ! Vin ! Ai numai puțină răbdare !"

Și aștept, și nădăjduiesc, și umplu paginile acestea cu numele copilului meu, Elise.

Ieși din întuneric, tu, idilă, adu cu tine lumea ta de basm, zîmbetul tău printre lacrimi ! Vino, inimioara mea — din foliante legate în piele de porc se construiesc atît de drăguțe odăițe de păpuși ; ia uită-te ce pat minunat se poate face din coșul meu de hîrtii pentru duduca Anna, Laura, Josephine și cum s-or mai numi „donele" umplute cu cîlți ! O să-ți dăruiesc un canar drăguț, galben-auriu, dacă nu plîngi și înghiți fără teamă lingura de doctorie cafenie ! — Nu plînge, drăguța mea, privește cum iedera din pădurea natală a mamei tale dă frunză după frunză și se cațără tot mai sus pe peretele de lîngă fereastră. Privește cum razele soarelui se strecoară tremurînd, dănțuie și licăresc pe podea, e ca în pădurea cea verde — raze de soare și cer albastru ! Dar, să și zîmbești !

Și după cum iedera crește tot mai sus, crești și tu, micuța mea ; căpșorul tău s-a și împodobit cu bucle tot atît de fine de un castaniu-deschis ca și cele din tabloul acela. Cine te-a învățat să-ți lași căpșorul pe stînga, cum făcea *ea* ?

Nu-ți scutura buclele așa și nu mă privi atît de ștrengărește cu ochii tăi mari, strălucitori ! Să fie ăsta un R, monstrul ăsta ? Oh, ce pată ai făcut, scriitoareo ! Ce risipă de cerneală de la mîini pînă-n vîrful nasului ! Cît o să se chinuie bătrîna Martha ca să te spele ! Spui că ai pictat destule litere, că acum trebuie să cobori jos, în stradă ; că nici chiar muștele nu pot să mai stea în cameră, fiindcă le vezi izbindu-se cu căpșoarele de geamuri ? !

Bine, du-te și să nu cazi, zburdalnico ; socot c-o să trebuiască să te trimitem totuși la școală, la domnul Roder, ca să înveți să stai liniștită.

Ce glăscior limpede răsună deodată dincolo, la fereastra vechii mele locuințe de la numărul unsprezece :

„Unchiule Wachholder, unchiule Wachholder ! Afar' din casă, afar' din casă !?"

Oare mica vrăjitoare nu-l chinuiește iarăși pe doctorul în filozofie Heinrich Wimmer, care scrie dincolo bunele lui articole de fond și proastele sale romane ? Într-adevăr, asta e. O voce de bas mormăie de peste drum :

„Wachholder, mi-e absolut imposibil să scriu în tămbălăul drăcesc pe care-l face aici fetița ta împreună cu băiatul de la tipografie și cu Recenzentul — (doctorul îi spune Recenzent cîinelui său, un modest pudel negru). M-am întrerupt într-una dintre cele mai sentimentale fraze — micuța ștrengăriță întrece măsura, iar într-un colț rînjește mojicul de Fritze, cerîndu-mi manuscrisul pentru numărul de mîine."

„Dă fata afară din cameră, doctore, și încuie după ea ușa templului muzelor", îi strig eu, rîzînd.

„Prostii", bombăne doctorul, care are firea trîndavă a unui adevărat gazetar și nu-i displace zgomotul. „Prostii — scriu «Va urma», și o ducem pe fată la teatrul de cîini și maimuțe al lui Schreier ; Recenzentul are și el nevoie să-și mai împrospăteze cultura estetică, după cum o dovedește cu prisosință un pachet de ziare din colțul odăii, care miroase îndrăcit de ciudat. Pregătește-te, stimate amice !"

Spunînd acestea, doctorul dispare de la fereastră ; aud dincolo, pe scară, tropăit de picioruşe, și Elise apare în ușa casei, însoțită de Recenzent. Dintr-o săritură a trecut ulița, a ajuns tot atît de repede la mine, apoi într-o clipă e gata să pornească, dac-ar trebui, chiar și într-o călătorie în jurul lumii.

Cîteva minute mai tîrziu, Fritze, băiatul de la tipografie, se repede afară pe ușa de la numărul unsprezece, ținînd cu amîndouă mîinile departe de trup o foaie de hîrtie care pare încă foarte umedă. Acum iese și doctorul în uliță, fluierînd marșul rezerviștilor austrieci, cu țigara în gură, făcînd cu bastonul lui cu cîrlig nestînje-

nite exerciţii de scrimă împotriva unui duşman închipuit. Ridicînd capul, strigă spre mine :

„La dracu, nobile filozof, nu lăsa presa germană să te-aştepte atît !“

Dintr-o parte tras de micuţa Elise, dintr-alta aproape să fiu răsturnat de Recenzent, care, după cît se pare, e foarte nerăbdător să ajungă la şcoala lui de mai înaltă culturalizare, cobor scara poticnindu-mă de găleţi şi mături, de copii şi coşuri. Din pragul uşilor, bătrîni şi tineri, bărbaţi şi femei îi fac micuţei Liese Ralff semne prietenoase din cap. Şi, într-adevăr, fetiţa este — ca şi maică-sa pe vremuri, doar acum, într-altfel — elementul determinant pe care se întemeiază legătura de bună vecinătate din întreaga casă. În uliţă răsare din grota lui tinichigiul Marquart, şi Elise îl salută şi-i strînge mîna, ceea ce nu se întîmplă din partea Recenzentului, căci el îl urăşte pe meseriaşul care lucrează cu focul, fiindcă, după cum se petrece atît de des în lume, confundă unealta cu mînuitorul ei. Oare nu Marquart a fost acela care, la înalta dispoziţie poliţienească, a făurit şi a pus botniţa cu placa metalică doveditoare a plăţii impozitului pe cîini la botul mustăcios al cinstitului, seriosului Recenzent, modelul tuturor pudelilor ? Cine ar putea să-i ia bravei potăi în nume de rău faptul că se strecoară pe dinaintea subsolului la distanţă, trist şi furios, cu coada tăiată ca o egretă de husar între picioare, „o şterge“, după cum spun Seume[1] şi prietenul meu Wimmer ? Şi acum, pe uliţe ! Cerule, nici nu-ţi trece prin gînd cîte făgăduieli se pare că i-am făcut amîndoi micuţei ! Colo, o „fermecătoare“ marionetă cu obraz de ceară, în prăvălia aceea un serviciu mic „delicios“, de păpuşi, din porţelan pictat, şi aşa mai departe, pînă ce doctorul îşi împinge melancolic pălăria într-o parte şi se scarpină după ureche.

„Ia uită-te, unchiule Wimmer, nu mi-ai spus tu c-o să-mi cumperi un serviciu drăguţ de cafea ca ăsta, dacă n-o să-i mai fac Recenzentului pălărie cu pană din caietele tale vechi şi murdare ?“

---

[1] Aluzie la o poezie a lui Johann Gottfried Seume (1763—1810), scriitor german democrat şi anticlerical.

„Închipuie-ţi, Wachholder" — spune doctorul, întorcîndu-se spre mine — „herostrata[1] asta a masacrat alaltăieri o întreagă coală de manuscris, tot capitolul douăzeci din *Flodoardine*, ca să meşterească din ea ceea ce tocmai a mărturisit! Închipuie-ţi uimirea mea cînd javra, împodobită astfel, a pornit mîndră spre mine din colţul ei, a sărit pe scaunul din faţa mea şi a aruncat o privire dispreţuitoare peste birou şi peste celelalte coli care mai rămăseseră, de parcă ar fi spus: «Eh, din cealaltă marfă proastă o să facem o excelentă jachetă!»."

„Îmi cumperi serviciul de cafea făgăduit?" strigă nerăbdătoare mica răsfăţată, care merge între noi.

„Da", răspunde doctorul, grav, „la a doua ediţie a *Flodoardinei*!"

„Ah", se îmbufnează mititica, întristată de această nelămurită amînare de neînţeles pentru ea, „văd bine că iar nu mai ai nici un ban!"

Eu îmi continui drumul rîzînd, în timp ce doctorul bombăne şi el ceva neînţeles în barbă.

Iată-ne ajunşi la intrarea barăcii, împodobită cu tot felul de culori, şi după o clipă sîntem înăuntru. Maimuţoi şi maimuţe, cîini şi căţele îşi execută acrobaţiile, şi scena reprezintă şi aici un mic univers, iar maimuţoii şi maimuţele, cîinii şi căţelele se comportă ca oamenii. Mica Elise jubilează, iar Recenzentul se uită uimit la cei de-un neam cu el de pe scenă. Pare cu totul dezorientat, şi din cînd în cînd scoate cîte un urlet pe care doctorul îl traduce:

„Reporterul e în culmea încîntării".

Dacă învăţatul pudel latră scurt şi aspru, doctorul pretinde că asta înseamnă:

„Reporterul e neînchipuit de revoltat din cauza insolenţei unui artist atît de slab de a apărea în faţa unui public cu un simţ aşa de critic ca acela din reşedinţa noastră".

Dacă dobitocul recenzent dă din coada lui ca o egretă de husar, asta înseamnă:

---

[1] Cuvînt inventat de Raabe de la Herostrat, care a incendiat în 356 î.e.n. templul zeiţei Artemis din Efes, pentru ca prin acest act numele său să intre în istorie.

„Tînăra artistă merită să fie încurajată. Făgăduieşte să realizeze lucruri mari după un studiu susţinut şi sîrguincios."

Iar dacă potaia cască, doctorul spune :

„Reporterul îl sfătuieşte pe autorul acestei piese de teatru pline de duh să nu dea cîrpăceala asta jalnică drept poezie dramatică. Cu o tragedie nu are nimic comun decît cele cinci acte !"

Cînd, la sfîrşitul reprezentaţiei, publicul, cu mic, cu mare, se ridică de pe scaune aplaudînd, dar pudelul, parcă eliberat de o grea corvoadă, sare sub bancă, doctorul ne lămureşte că asta înseamnă :

„Mulţumesc lui Dumnezeu că s-a terminat ! Acum poţi să-ţi aprinzi liniştit o ţigară şi să porneşti în Gänsemarkt, la «Butter şi Wagener» [1]."

Ceea ce doctorul a şi făcut. Dar mai întîi a ridicat-o pe mica Elise în braţe şi, cu toate că ea se apăra din răsputeri, a pupat-o zdravăn.

„Aşadar, la a doua ediţie a *Flodoardinei* ne cumpărăm un nou serviciu de ceai", a spus el rîzînd.

Recenzentul a părut în prima clipă că şovăie, neştiind după cine să se ia. Dar pînă la urmă, a avut cîştig de cauză gîndul la cojile de cîrnaţi şi la celelalte. S-a luat după doctor.

Noi însă nu ne ducem în Gänsemarkt, la „Butter şi Wagener." Ne mai cumpărăm fructe de la bătrîna cocoşată din colţul străzii şi ne întoarcem fericiţi în Uliţa Vrăbiilor — micuţa cu inima plină de maimuţa Kätz, cu felinarul ei, şi de şpiţul Hudiwudri, de vesela madam Pompadour şi de toate celelalte minuni — şi adoarme, obosită de mers, de rîs şi de bucurie exuberantă, chiar în timp ce o dezbrac.

Apoi, peste acoperişuri se ridică luna plină şi clară. Peste marele oraş vîntul serii aduce valuri proaspete de aer. Zgomotul zilei s-a stins, cîte un om apăsat de tristeţe respiră mai uşor în răcoarea crepusculară. Cîte un braţ vînjos de bărbat, care a mînuit toată ziua ciocanul, barda, pila, se aşază uşor în jurul trupului unei fiinţe

---

[1] Aluzie ironică la cîrciuma „Lutter şi Wegener" în Gendarmenmarkt, cunoscut loc de întîlnire al artiştilor berlinezi.

prietene, care-i insuflă un nou curaj în lupta împotriva materiei ; multe mîini aspre ridică din paturi sărăcăcioase copii mici, ameţiţi de somn, ca să aspire de la mica gură speranţă şi curaj pentru munca de a doua zi ! Şi eu mă aplec peste fetiţa mea adoptivă, adormită, trăgînd cu urechea la respiraţia liniştită a pieptului micuţ, în timp ce Martha împleteşte la picioarele patului.

Capul buclat al copilului se reazemă pe brăţucul drept, feţişoara îi este îngropată în pernă ; nu pot să văd trăsăturile drăgălaşe, curate.

Dar, iată ! Copila îşi întoarce deodată faţa spre mine — şi murmură ceva. „Mama !" şopteşte ea, şi peste obrăjorul ei alunecă un zîmbet sfînt, plin de fericire.

Cine-i suflă orfanei cuvîntul atît de dulce ? Bătrîna Martha şi-a împreunat mîinile şi se roagă încet. „Mamă dragă, draga mea mamă !" şopteşte iar copilul, întinzîndu-şi braţul plăpînd.

E un vis, sau mama cea plecată pentru totdeauna se întoarce să plutească în jurul copilului ei ?

Apoi o rază de lună cade, strălucitoare, prin umbrarul de iederă, pe tabloul Mariei, canarul tresare, ciripind ca în vis, un nor acoperă luna, raza dispare — copilul se răsuceşte şi-şi înfundă iar căpşorul în pernă.

„Noapte bună, Elise ! *Felicissima notte* [1], se spune în frumoasa Italie, unde te afli tu acum, ca femeie fericită, îndrăgostită : *Felicissima notte*, Elise !"

10 ianuarie

De cînd am scos din sertar mapa aceea cu titlul : *Viaţa unui copil*, în studiul meu de pînă acum asupra ferestrei şi asupra Uliţei Vrăbiilor a intervenit o pauză. Se pare că afară e o iarnă foarte grea ; o spune Strobel, iar Rosalie e şi ea de aceeaşi părere. Eu nu ştiu prea multe despre asta. În paginile îngălbenite de vreme din faţa mea e primăvară însorită şi vară înfloritoare. Îmi place să mă adîncesc în lectura lor, de aceea voi povesti mai departe.

---

[1] O noapte cît se poate de bună (it.).

Iată o astfel de pagină veche :

Sîntem foarte puțin binevoitori. A fost aici un domn bătrîn, gras și caraghios, ne-a luat pulsul, mai mult a zîmbit, și-a atins de cîteva ori vîrful nasului cu măciulia bastonului său, lucitoare ca oglinda, a cerut „cerneală" și hîrtie și a scris repede ceva pe o fîșie lungă de hîrtie. După aceea, Martha a luat biletul ăsta și a plecat, iar bătrînul ne-a ciocănit căpșorul cu degetul, zicînd : „Să nădușească, să nădușească !"

„Brr !"...

Tare mult s-a străduit unchiul Wachholder să-i bage mințile-n cap unui copil ca ăsta, mic și nebunatic, și să-l ducă la culcare. Chiar că e prea mult să-i pretinzi să-și țină brațele nemișcate sub plapumă, și numai căpățîna afară. — Cerule, oare ce-i cu băiețandrul micuț și negru, pe care-l pune Martha pe masă ! Mai — mai că seamănă cu Sem, Ham ori Iafet [1] din arca lui Noe, obrazul îi e acoperit de o tichiuță roșie legată cu un fir de ață și tîrîie după el o cosiță lungă de hîrtie. Ce fericire pe capul nostru că nu sîntem încă în stare să citim inscripția de pe ea :

Domnișoara Elise Ralff.

La fiecare două ore, o lingură plină.

Din pătucul nostru ne uităm destul de bănuitoare la băiețandru, iar unchiul Wimmer, care a venit să dea o mînă de ajutor (se-nțelege însoțit de Recenzent), zice, întorcîndu-se spre mine :

„Să știi, Wachholder, fără tărăboi n-o să scapi. Fetița a răcit ori s-a înfierbîntat ; oricum, să nădușească pînă n-o mai putea ! Nădușeală și luare de sînge ! *Probatum est* [2]."

Apoi vine Martha cu o lingură, cu un pahar de apă și cu o bucată de zahăr, în vreme ce micuța devine tot mai neliniștită în patul ei, iar Recenzentul pare să aștepte mereu mai încordat desfășurarea evenimentelor.

---

[1] Cei trei fii ai lui Noe. În secolul al XIX-lea, arca lui Noe, cu oameni și animale, era o jucărie foarte îndrăgită.

[2] E dovedit (lat.).

„Nu vreau să iau !“ se tînguiește Liese, cînd mă vede că dau jos tichia cea roșie de pe capul meșterului Sem. „Are un gust atît de groaznic !“

„Aha“, rîde doctorul Wimmer, „aplicarea silită a Constituției [1].“

În timp ce mă apropii de fetiță cu lingura plină de doctorie și aceasta se trage tot mai îndărăt, mă străduiesc zadarnic să caut fel de fel de motive, ca s-o fac să o înghită cît mai repede.

„Dă-i-o Recenzentului, și el a fost ieri în ploaie cu mine !“ strigă, în sfîrșit, micuța Liese, plîngînd.

„Oo ! are dreptate ; hai, unchiule Wachholder ! Pudelul redacției măcar s-o guste, ca să vadă Liese că nu-i mare lucru.“

Doctorul Wimmer, cu spatele întors spre fetiță, ia javra între genunchi și se preface că-i toarnă pe gît o lingură plină de mixtură, în timp ce-o mîngîie, făcînd-o să sară în sus plină de bucurie, și să latre veselă.

„Vezi, copilă, ce mult i-a plăcut ! Hai, micuță *donna !* Înghite-o repede !... Un, doi, trei și...“

A înghițit-o. Iute paharul cu apă, și după el bucățica de zahăr.

„Tu, cîine urîcios !“ spune micuța, supărată, ștergîndu-și gura pe plapumă, în timp ce bătrîna Martha o acoperă iarăși și mai zdravăn.

Doctorul se întoarce după aceea îndărăt la coala lui de corectură, dar de data aceasta cîinele nu-l însoțește, ci sare pe scaunul de lîngă pătucul mînioasei lui tovarășe de joacă, uitîndu-se la ea de sus în jos cu o mutră tare nevinovată.

„Da, uită-te așa la mine și linge-ți mustățile“, spune mica Liese. „E totuși amară ?! O să vezi tu cînd o să mă dau iar jos din pat.“

Deoarece Recenzentul nu-i răspunde, iau eu cuvîntul pentru el :

„Poate că bietul animal se bucură, că o să se facă și el iar curînd sănătos, doar era tot atît de ud ca tine și fără-ndoială că a tușit toată noaptea“.

---

[1] Aluzie la Constituția prusiană din 1848, pe care regele Frederic Wilhelm al IV-lea a fost silit de popor s-o acorde.

„Ba nu", spune micuța, „s-a prefăcut doar, fiindcă l-am legat la cap cu șorțul meu. Ia uită-te cum se bucură și-și linge mustățile."

N-ai ce să mai zici, lighioana redacției își linge într-adevăr botul cu o plăcere de neînchipuit, și prefer să scot în evidență latura morală a situației.

„Ești tare nedreaptă, Elise! Oare, ce ți-a făcut sărmanul animal? Cred că acum n-ar mai trebui să-ți istorisesc frumoasa poveste pe care-o știu."

„O să ne-mpăcăm iar", spuse Elise, melancolică, făcîndu-i pudelului un semn cu capul. „Nu-i așa, tu?"

Din fericire, Recenzentul își pune cu gravitate laba neagră pe plapumă și, în felul acesta, socot că s-a încheiat pacea.

„Bine; dacă stai cuminte și liniștită și nu încerci să scoți afară de sub plapumă nici mînuțele, nici picioru-șele, o să-ți spun o poveste uimitoare, care mai este și absolut adevărată.

Ascultă!

A fost odată — un dulap de bucătărie, un minunat, vechi și preaonorabil dulap de bucătărie; el se afla și se află — afară, în bucătăria noastră, unde ne vom duce mîine să-l vedem! — Era bine bine închis, lucrul acesta fiind, după părerea celor două persoane foarte importante și respectabile care stăteau dinaintea lui, singurul său cusur. Cheile se găseau însă în buzunarul Marthei, și cele două persoane pe care ți le voi descrie îndată mai amănunțit au declarat într-un glas — altfel erau rar de *aceeași* părere — că faptul acesta e tare nedrept, dovedind o mare neîncredere și dispreț.

Am mai spus că cele două persoane de dinaintea dulapului se bucurau de o deosebită vază și importanță, atît în bucătărie, în curte, cît și în pod. Amîndouă erau de multe ori folositoare, adesea însă și nefolositoare. Fiecare dintre ele avea, pe seama sa, o slujbă, pe care și-o și îndeplinea — asta fiind de datoria lor; dar fiecăreia îi plăcea să se amestece în treburi ce n-o priveau în nici un fel, ceea ce era — foarte necuviincios. De exemplu, în

clipa aceasta nu aveau ce căuta dinaintea dulapului de bucătărie, cu toate astea erau acolo, îl priveau, se uitau dedesubt, deasupra lui. Dar prea era plăcută mireasma ce ieşea din el !

Una dintre aceste două persoane era îmbrăcată cu o blană albă, purta o mustaţă mică sub năsucul cîrn şi mergea uşor, uşor, în sus şi în jos, pe patru labe cu gheare ascuţite. Mai avea şi o frumoasă coadă, lungă şi ascuţită, pe care o mişca în clipa asta cu arţag încoace şi încolo, fiindcă era tare supărată, din trei cauze :

întîi : din cauză că dulapul era închis,

al doilea : pe cealaltă persoană,

al treilea : pe sine însăşi.

Era, era... ei, mică Liese, cine era ?"

„Pisica, pisica !"

„Într-adevăr, pisica ! Miez, pisica doamnei Pimpernell. (Hei, Recenzentule ! Nu-i nevoie să te ridici în picioare !) Cealaltă persoană era ceva mai mare decît Miez, avea o blană ce bătea în cafeniu-închis, mergea tot ca Miez pe patru picioare încoace şi încolo, dar nici pe departe atît de uşor, fiind supărată şi ea tot din trei cauze : pe dulapul încuiat, pe pisică şi pe sine însăşi. Coada şi-ar fi zvîrlit-o şi ea cu plăcere încoace şi încolo, dar, din păcate, nu putea, fiindcă nu avea decît un ciot tare mic, de care nici măcar nu merită să aminteşti. Ceea ce făcea să fie şi mai înfuriată decît Miez, deoarece aceasta cel puţin putea să-şi verse astfel focul.

Ei, cine să fie această a doua persoană, Liese ?"

„Cîinele Bello al lui Marquart !" strigă Elise, încîntată.

„Ai ghicit, era Bello, nobilul, o rudă îndepărtată a Recenzentului, de altfel un ştrengar foarte drăguţ, dar care — după cum am spus — nu avea ce căuta dinaintea dulapului !"

«Ei ?» spuse Miez, privindu-l pe Bello.

«Ei ?»spuse Bello, privind-o pe Miez.

«Miau !» se plînse Miez, uitîndu-se la dulap.

«Ham !» chelălăi Bello, uitîndu-se la dulap.

Aşa departe ajunseseră ; dar nu voiau să se oprească aici.

«Șterge-o-n curte», spuse pisica, «la ce tot te uiți aici cu gura căscată ?»

«Ce *te*-aș mai înhăța eu !» strigă cîinele, «ia-o din loc în pod și prinde șoareci. De deschis nu-l poți deschide !»

«Haida de !» spuse pisica, zvîcnindu-și frumoasa coadă către cîine, ceea ce însemna : «Sărmane crîmpei de coadă, numai de-aș vrea !» Ceea ce pentru bietul Bello era prea mult, fiindcă orice aluzie la ciotul lui de coadă îl înfuria, ca și pe ariciul, care, după cum știi, s-a luat la întrecere cu iepurele pe cîmpul de la Buxtehude [1] și nu admitea să se spună ceva despre picioarele lui strîmbe. Așadar, Bello sări în sus ca ars, urlă îngrozitor și tocmai voia să se repeadă să-i scarmene frumoasa și neteda blană, cînd, deodată... în dulap se auzi : «Chiț, chiț, chiț !»
«Șoarece, miau-șoarece, miau-șoarece la friptură — și eu miau-afară, miau-afară !» se jelui pisica.

«Ham, ham ; asta se-ntîmplă din cauza purtării prostești și a neglijenței tale», chelălăi cîinele, apoi — s-a întors Martha de la piață, iar cîinele și pisica au plecat de unde veniseră.

Și-acum, copila mea, dormi și nădușește zdravăn, ca să vedem mîine locul unde s-a întîmplat această ciudată poveste." Și așa s-a petrecut ; Lieschen a adormit, și eu m-am bucurat că sfîrșisem iar un basm cum trebuie să sfîrșească un adevărat basm — fără încheiere prea inteligentă și fără morală. Faptul că doctorul nu fusese de față la povestirea mea n-a putut decît să mă bucure, pentru că n-ar fi scăpat ocazia să facă iarăși tot felul de comparații politice și aluzii, ceea ce mi-ar fi fost tare neplăcut.

„Domnule Wachholder", spuse Martha deodată cu multă naivitate — „Rudolf, tîmplarul, a astupat iarăși gaura din dulap, așa că șoarecii nu mai pot intra."

„Pînă ce reușesc să-și croiască din nou drum cu dinții, Martha ! Mă gîndeam la doctor și la aluziile lui."

---

[1] Se referă la povestea *Iepurele și ariciul* din culegerea fraților Grimm.

Ce frumos se înalţă tot mai sus iedera adusă din pădurea Ulfelden pe zidul cu fereastră — sărutată de soarele cald, udată de mîini mici şi grijulii, care smulg toate frunzele galbene, veştejite, astfel ca planta să fie mereu tînără şi proaspătă !

Zilele se fac săptămîni, săptămînile, luni, lunile, ani, şi tînăra copilă creşte şi se dezvoltă mai frumoasă şi mai înfloritoare decît cea mai încîntătoare şi minunată plantă. Bătrîna Martha îmbătrîneşte tot mai mult şi se cocîrjează tot mai tare, iar prin părul meu negru apar tot mai des fire albe. Moartea s-a apropiat pentru prima dată de copilul meu. A plîns primul mort. Canarul drăguţ, galben-auriu, care era atît de blînd şi de iubit, a fost găsit într-o dimineaţă înţepenit şi rece pe fundul micii sale colivii.

L-a găsit Elise, a scos un strigăt de spaimă şi l-a luat în mîini, suflînd asupra lui căldura gurii ei să-l încălzească — ah, sărmane copil ! Morţii nu se mai întorc !

Pune-l jos pe micul tău prieten ; acum, nici ţie, copilă, nu-ţi mai este îngăduit să jeleşti şi să te întristezi după voia ta ; acum, viaţa te-a înşfăcat şi pe tine, atrăgîndu-te în vîltorile ei ; — du-te, cu mica ta inimă plină de tristeţe — ca să nu întîrzii la şcoală ! — În paginile Cronicii, copila mea are acum unsprezece ani. Obrazul ei rotund capătă tot mai mult ovalul care face atît de plăcut chipul de colo, din perete ; din glasul de copil al micuţei Liese mă întîmpină acum adesea — cînd se miră, se bucură ori se vaită — inflexiuni ale vocii care aproape că mă fac să tresar speriat. Este acelaşi strigăt ca şi al *ei* ! De la cine l-ai învăţat, inimioara mea ? Inflexiunea aceasta a glasului, pe care am crezut-o stinsă pe veci, care acum capătă din nou prospeţime şi viaţă după atîţia ani ?

Nu mai plînge, micuţa mea Liese, iată, o să te duc afară din oraş să vezi morminte cu mult mai întristătoare. Acolo ne vom aşeza sub tufele de trandafiri în floare şi ne vom gîndi că lumea e atît de mare, de nesfîrşit de mare şi, totuşi, în ea nimic nu se pierde ! Acolo vom înmormînta şi pasărea lipsită de viaţă şi ne vom

închipui că în primăvara viitoare, din trupșorul ei va răsări o floare galben-aurie: spre bucuria minusculului fluture și a marelui, veșnicului Dumnezeu.

Pune-ți în coșuleț tartinele cu unt, micuță Liese (chiar dacă astăzi o să le dăruiești, poate) — sărută-mă și transmite-i salutări domnului învățător Roder. Ba, întreabă-l și dacă nu vrea cumva, mîine, duminică, să meargă cu noi în pădure și, poate, chiar mai departe.

Micuța Liese a dat din cap și a plecat — însă suspinînd, iar eu am pornit la redacția ziarului *Welke Blätter*, fără să bănuiesc că se va întîmpla o nouă tragedie cu mult mai gravă.

Redacția acestui ziar cunoscut se afla în Mohrenstrasse, numărul 66, unde se mai află și astăzi. Mi-am terminat repede treburile pe care le aveam cu redactorul principal, doctorul Brummer, un individ mic de stat, iute ca argintul viu, pe nas cu ochelari de aur, și pe cap cu perucă roșie — acum decedat — și pălăvrăgeam cu ziariștii și artiștii de ambele sexe prezenți acolo, cînd s-a deschis deodată ușa și a apărut doctorul Wimmer, însoțit de cunoscutul comisar de poliție Stulpnase, un bărbat gras, cu obraz stacojiu. Deoarece au intrat împreună, nu se știe care dintre ei îl escorta pe celălalt.

„Domnilor!" strigă doctorul, fluturînd o coală de hîrtie ștampilată, „expulzat."

„Expulzat!?" se ridică un cor de strigăte uimite și întrebătoare.

„Expulzat? Ce asta înseamnă, *signore dottore*?" întrebă cîntăreața cu voce de alto, Lucia Pollastra, venită de curînd.

„Expulzat — expulzat — adică — *cela veut dire*[1] — *eliminito*![2] spuse redactorul principal, care credea că știe toate limbile.

„*Dio mio*"[3] strigă cîntăreața, care nu înțelesese nimic.

„Vezi, Wimmer, m-așteptam la asta!" exclamă glasul fin de saxon al redactorului-adjunct, Flussmann, din

---

[1] Asta înseamnă (franc.).

[2] *Eliminato* (it.); în text incorect.

[3] Dumnezeule! (it.).

Dresen[1], „cum de-ai fost în stare să scrii *una ca asta ?*"

Ziaristul luă ultimul număr din *Welke Blätter* şi citi :

„...Şi dacă toţi măgarii aplaudă această măsură, eu nu pot decît s-o *bocesc.*"

„Şi leafa lui s-a dus dracului, iar el a fost pedepsit !" spuse doctorul, care, cu pălăria pe-o ureche şi cu ţigara-n gură, şedea comod pe un scaun înalt cu trei picioare.

„Spre binele tău, n-ar fi trebuit să accepte asta, Wimmer !" spuse Brummer.

„Atunci ai fi făcut şi tu parte dintre cei ce aplaudă."

Acum interveni înălţimea-sa poliţaiul, care nu scosese pînă atunci nici o vorbă, şi doar gîfîise cu demnitate.

„Aşadar, în douăzeci şi patru de ore, domnule doctor..."

„...Am părăsit cuibul, preastimate, fiţi fără grijă", spuse doctorul, rîzînd. „Dar, staţi, prearespectabile, binevoiţi a-mi îngădui a vă spune cîteva cuvinte ? — Fritze, mojicule ! Dă-i domnului comisar un scaun."

Fritz, care rînjea fericit, îi dădu ascultare ; poliţistul se aşeză, gîfîind, şi sacrificarea lui — începu :

„Am studiat la Jena, domnule comisar de poliţie. Asta este un fapt istoric de ordin general, dar de el se leagă lucruri demne de remarcat. Se afla pe vremea aceea acolo un filistin[2] viclean şi brutal, anume Deppe, care avea obiceiul să tune şi să fulgere cu grosolănie, mai fiind pe lîngă asta şi dumnezeul tuturor neamurilor sălbatice[3] : vandali, huni, alani, vizigoţi, mozogoţi, ostrogoţi ş.a.m.d., ş.a.m.d. Multstimate domnule comisar, studentul german, prea delicat, subjugat prea tare de *Cartea bunelor maniere* a lui Alberti[4], nu putea în ruptul capului să-şi însuşească un *astfel* de mod de a vorbi. Dar tot atît de puţin putea să se lipsească de efectul acestuia asupra

---

[1] Dresden, în dialect.

[2] Aici, denumire dată de studenţii germani în secolul al XIX-lea pentru oricine nu era student.

[3] Se referă la corporaţiile studenţeşti, care iscau mereu, îndeosebi la Jena, agitaţii.

[4] *Cea mai nouă carte a bunelor maniere* de J. J. Alberti apăruse în 1853 în ediţia a nouăsprezecea.

zbirilor, asupra creditorilor și asupra altor canalii asemănătoare. Și ce-a făcut? — A camuflat monstrul sub trandafiri, spunînd: Deppe! — Deppe, pretutindeni! Deppe putea să spună oricărui *rector magnificus*, Deppe, oricărui profesor, Deppe, oricărei fețe de profesor. Așadar, domnule comisar de poliție: *Deppe*! Mneața, domnilor! Adio, *signora* Pollastra, răcniți și voi! Eu trebuie să-mi fac bagajele."

Spunînd acestea, doctorul în filozofie Heinrich Wimmer s-a pus în mișcare și a părăsit redacția ziarului *Welke Blätter*, ca să n-o mai revadă niciodată.

Însă nicicînd nu am mai văzut o expresie a feței ca a stimabilului Stulpnase. Stătea pe scaunul lui cu gura căscată; dar, a sărit deodată în sus ca ars, și-a îndesat tricornul pe cap, strigînd:

„Nimeni nu trebuie să-și permită să ia în derîdere o înaltă autoritate!" și s-a repezit și el afară.

„Numai de n-o ghici ce înseamnă Deppe!" spuse redactorul principal în nesfîrșitele hohote de rîs ale redactorilor și ale celor prezenți, după care ne-am răspîndit toți pe la treburile noastre.

Cînd m-am întors acasă, am găsit-o pe micuța Liese, care tocmai venise de la școală și stătea aplecată asupra unei cutii de carton multicolore, în care Martha pusese pasărea. Îl auzeam peste drum pe doctor făcînd un zgomot infernal; din cînd în cînd apărea la fereastră și sufla un nor de fum spre cerul albastru de vară sau fluiera un pasaj din marșul rezerviștilor austrieci — bucata sa favorită. Micuței Liese nu i-am spus deocamdată nimic despre soarta grasului său prieten; nu voiam s-o întristez și mai tare. La prînz, din cauza mîhnirii, nici n-a putut mînca, deși își dăruise într-adevăr tartinele cu unt. Își întorcea mereu privirea la cutia multicoloră, în care zăcea pasărea.

După-amiază tîrziu, am îngropat-o sub tufa de trandafiri în floare, la picioarele mormintelor lui Franz și al Mariei. Nori rubinii de seară pluteau deasupra noastră, trandafirii miroseau atît de minunat! Peste tot, o mare de lumină și flori. Ședeam pe o bancă mică, lîngă morminte; Elise își rezemase căpșorul de pieptul meu; obo-

sise atît de mult de tristețe, încît — o, fericită copilărie ! — a închis ochii și a adormit.

O doamnă frumoasă, mai în vîrstă, palidă, îmbrăcată în negru a venit și a îngenuncheat în fața unei pietre funerare simple ; mai departe, lîngă zidul cimitirului, bieți copii așterneau coroane de flori de pădure pe mormîntul tatălui lor ; un moșneag rătăcea, adus de spate, printre pietre funerare și cruci, citind inscripțiile.

În oraș, toate clopotele vesteau duminica de a doua zi ; sunetele solemne, care pe străzi se îneacă în uruitul și mugetul muncii, aici alunecă, pline și limpezi, peste lumea adîncită-n tăcere. În apus, cerul strălucea tot mai auriu, soarele se lăsa tot mai adînc la orizont. Pe o jumătate a acestei bile rotitoare se face noapte, în vreme ce pe marele Ocean Atlantic, poate că o corabie, ce navighează spre tînăra Americă, salută soarele care se ridică din hău. Poate că numai *o* corabie se îndreaptă acum spre ziua ce se naște, în timp ce aici noaptea se lasă peste multe milioane de oameni. Acolo stă comandantul pe covertă, cu luneta în mînă ; în cafasul catargului ochi bucuroși caută să descopere țara dorită ; peste tot e forfotă și viață. — Aici, gînditorul singuratic își aprinde lampa și deschide cărțile trecutului, ca să ghicească din ele viitorul, și poate ajunge la concluzia că noaptea care apasă popoarele va fi veșnică — și asta în aceeași clipă cînd pe corabia aceea singuratică bubuie salutul de bun venit : „America !“, ce cheamă ceata de emigranți să se repeadă la marginile corăbiei, și pe o mamă să-și ridice micul copil surîzător în întîmpinarea răsăritului de soare și a noii patrii. [1].

Iarba începe să se umezească, trebuie s-o trezesc pe micuța mea adîncită în somn. Femeia aceea palidă se ridică și ea și se îndreptă spre noi. Nu ne cunoaște, dar aici, în cimitir, nu se sfiește să se aplece peste mine și peste copilul adormit.

---

[1] În decursul secolului al XIX-lea au părăsit Germania, din motive economice sau politice, vreo cinci milioane de oameni ; între 1852—1859 emigrația spre Statele Unite a atins punctul culminant.

„Îngăduiţi-mi s-o sărut pe micuţă!“ spune ea.

Apoi o văd pierind după copaci, cu batista la ochi.

Elise se deşteaptă: „Oh, ce frumos!“ strigă ea, privind văpaia serii.

„Noapte bună, Franz! Noapte bună, Marie!“

Ei, ce se-ntîmplă în Uliţa Vrăbiilor? Cînd am ajuns acasă, am dat de un zgomot nemaipomenit. Dinaintea uşilor pălăvrăgeau grupuri de oameni, munca încetase cu totul: spălatul salatei, cîrpitul ghetelor, ţesutul încetaseră, în afară de — turuiala gurii!

„Vai, vai, domnule Wachholder, ia uitaţi-vă în sus!“ striga de departe Martha, care, înconjurată de vecine, luase poziţie pe scara de la uşa casei noastre.

„Ce e, Martha? Ce s-a-ntîmplat?“ strig eu.

„Cu doctorul Wimmer s-a-ntîmplat!“ jubilează douăzeci de glasuri în jurul meu, douăzeci de degete arătînd fereastra minunatului om, care fusese pînă atunci „măscăriciul“ întregii uliţi.

Sus, fîlfîia o coală mare de hîrtie, pe care scrie cu litere uriaşe:

DR. WIMMER

P.P.C.[1]

Şi pe fereastra deschisă se apleacă — cinstitul obraz ca o lună plină al comisarului de poliţie Stulpnase, străduindu-se cu mîinile lui înmănuşate în alb să smulgă răvaşul.

Îi încredinţez repede bătrînei Martha pe Liese, care nu contenea să se mire, şi sui scara la locuinţa doctorului, foarte agale, deoarece înaintea mea se împinge în sus, încet-încet, o masă incredibilă, uimitoare, de obiecte de îmbrăcăminte, gemînd şi gîfîind pe treptele înguste.

Era grasa madam Pimpernell, pe care evenimentul o atrăgea pentru prima dată de atîţia ani în încăperile de sus ale casei sale.

Camera am descris-o de curînd, cu prilejul vizitei mele la desenatorul Strobel, din cauza asta, nu mai e nevoie să spun decît că doctorul lăsase în urma sa un trăgător

---

[1] *Pour prende congé* — **Drept rămas bun (fr.).**

de cizme plesnit, o cutie goală de țigări „Fumadores regalia", și un exemplar din *Flodoardine.*

Stulpnase ședea pe un scaun și se uita, întunecat și turbat de mînie, la cuibul gol, gemînd :

„Expulzat ! Uite c-a spălat putina, drăcia dracului ! fără să fi stat la răcoare pentru «Deppe» ăla al lui".

„Apăi e bine să-l gonești pe cel mai bun chiriaș al unei sărmane văduve, domnule comisar ? De asta i-am vîndut eu nevestei dumitale untul cu trei crăițari mai ieftin ?" scîncește grasa madam Pimpernell, care s-a prăbușit și ea pe un scaun în fața slujbașului.

„Gura !" se răstește la ea Stulpnase, la care grăsana face o mutră, cum, pe vremuri, pesemne c-o făcea orice femeie corintiană cumsecade, cînd auzea cuvîntul apostolului Pavel : *Mulier taceat in ecclesia* [1].

După o tăcere solemnă de cîteva minute, Stulpnase scoate un vaiet înfundat și oftează : „Deppe". Dar, deodată, bătîndu-și furios cu pumnul buzunarul de la piept, strigă : „Ici am ordinul de arestare, pentru insultă în exercițiul funcțiunii, și el — a șters-o !"

Nu îndrăznesc să-l întărît și mai tare cu rîsul meu pe leul scos din fire, dispar și izbucnesc în hohote abia pe scară, lăsîndu-i pe cei doi onorabili unul în fața celuilalt.

În uliță, Marquart îmi dă un bilet, șoptindu-mi în taină, în timp ce face un semn către fereastra doctorului :

„A lăsat asta pentru dumneavoastră, domnule Wachholder !"

În bilet scrie :

„Dragă prietene !

Un înalt comisar de poliție știe ce înseamnă «Deppe», deși cuvîntul nu se găsește în nici un dicționar enciclopedic. M-a pus în gardă un prieten — dispar ! Ne vom revedea în pădurile Boemiei ! [2]

Dr. Wimmer.

P.S. Pudelul redacției mă însoțește !"

---

[1] Femeile să tacă în adunările bisericești (lat.) ; parafrază la *Epistola I-a a Apostolului Pavel către corinteni* (Cap. 14, vers. 34).

[2] Aluzie la drama *Hoții* de Schiller.

„Unchiule, ce-nseamnă toate astea, unde e unchiul doctor ?“ întreabă mica Liese, care, deşi în cămaşă de noapte, nu se îndepărtează de fereastră.

Eu scriu pe un bilet : *pour prendere congé*, şi Liese, care este acum o mică savantă, traduce, cu ajutorul unui dicţionar, chiar înainte de a se duce la culcare : „Ca — să-şi ia — rămas bun“.

„Unchiul Wimmer, comoara mea, trebuie să facă un mic voiaj !“

Cu aceasta, Elise se suie în pat, consolată, şi adoarme, ducînd cu ea uşor în vis prima durere. La vîrsta asta, ajunge doar *o noapte*, ca s-o-ngroape.

12 ianuarie

Cînd mi-am făltuit aceste coli, m-am gîndit, şi gîndul l-am şi aşternut pe hîrtie, că nu va fi prea închegat cuprinsul lor. Zăbovesc asupra minutului şi sar peste ani ; mă întrerup, fără să las vechiul ton să se piardă pe nesimţite ; nu vreau să dau lecţii, ci să uit — nu scriu un roman !

Astăzi, pentru prima dată, arunc o privire cercetătoare în trecutul meu, şi zîmbesc. Bătrîne, ce faci ? Ce-or să zică oamenii cu judecată, dacă foile acestea le vor cădea vreodată, din nefericire, în mînă ?

Dar — mi-e totuna ! Lasă-i să vorbească ce vor ; în ceea ce mă priveşte pe mine, binecuvîntez ceasul cînd m-am hotărît să scriu paginile acestea, cu un picior în prezent şi realitate, cu celălalt în vis şi în trecut ! Cîte ceasuri, altfel tulburi şi singuratice, nu mi le-am petrecut, datorită lor, în soare şi lumină, o imagine urmînd-o pe alta, pe aceasta reţinînd-o, aceea scăpîndu-mi printre degete ; un joc cu alternări multicolore, pline de voioşie ! Aşadar, scriu mai departe.

În faţa mea se află multe mape prăfuite, cu cărţi, caiete, desene, flori uscate şi tomuri. Nu am nevoie decît să-mi vîr mîna-n grămadă, ca să fac să răsară o amintire dulce sau tristă, însă nici una din ele atît de înmiresmată, atît de plină de prospeţimea pădurii ca aceea pe care o intitulez :

O zi în pădure

„Mergem cu trăsura sau pe jos ?" întrebase mica Liese în seara acelei zile atît de plină de evenimente, descrisă în paginile de mai înainte.

„Cu trăsura !" îi răspunsesem, şi copilul, fericit că nu merge pe jos, îşi întorsese năsucul spre perete şi adormise.

A doua zi dimineaţa a apărut cu trăsura învăţătorul Elsei, Roder, pe cap cu o pălărie uşoară de pai, în spate cu o cutie verde de erborizare, făcînd, vesel, semne chiar de la colţ, în sus, spre fereastră.

Bătrîna Martha pregătise cafeaua, şi mica Liese, care, în ardoarea ei de a fi şi ea gata, de data aceasta avusese nevoie de ajutor mai mult decît de obicei, alergă pe scări în jos şi apăru iar, trăgîndu-l pe învăţător după ea.

Roder este unul dintre învăţătorii aceia pe care numai Germania îi produce. El este, se înţelege aproape de la sine, fiul unui învăţător, care la rîndu-i, era fiul unui învăţător ; fiindcă dacă există o profesie care se moşteneşte din generaţie în generaţie, apoi aceasta este profesia învăţătorului german. Tatăl îl aduce de la ţară la oraş pe unul dintre, îndeobşte, foarte numeroşii săi fii, cu o bibliotecă alcătuită dintr-o *Biblie*, o carte de rugăciuni şi mai ales carte de imnuri religioase. Tînărul este mîndria tatălui său. Cine are un talent mai mare decît el să cînte la orgă ? Cine are o voce mai frumoasă — chiar dacă este în schimbare ? Tînărul învăţat păşeşte astfel înarmat pe scena desăvîrşirii studiilor sale ; la început — înconjurat de banda sălbatică a camarazilor lui de şcoală, care-l tachinează şi-l iau peste picior din cauza blîndeţii şi lipsei lui de experienţă — suferă amarnic de dorul de casă. La început, viaţa lui e un 1 aprilie neîntrerupt, care îi „păcăleşte pe proşti". Nici chiar biblioteca lui care se măreşte cu cărţile de şcoală din clasa respectivă şi cu Istoria naturală a lui *Funke*[1] nu-l consolează decît destul de puţin ; un prieten mai de nădejde îi este în epoca aceasta a existenţei sale vechiul şi şubre-

---

[1] *Istorie naturală şi tehnologie pentru profesori de şcoală şi pentru amatori ai acestor ştiinţe* (1790) de Karl Philipp Funke (1752—1807).

dul pian, pe care tatăl său l-a închiriat pentru o sumă mică de bani și l-a așezat în mansarda lui. Sărmanul își petrece vremea cîntînd la el imnurile sale religioase și melodiile populare — acestea din urmă după auz, gîndindu-se la satul său, la părinții, la frații și surorile sale, dar mai ales la școala, în care era primul — ba chiar îl înlocuia uneori, în perioada recoltei, și pe tatăl său ; în timp ce aici, lui — un adevărat vlăjgan ! — i s-a dat un loc în fund de tot, printre cei mai mici, mai proști și mai leneși !

Ai răbdare, sărmane băiat — iată, în viața ta întunecată a și pătruns prima rază de bucurie. De obicei, în fiecare școală se află cîte un profesor care este un original, un colecționar, poate chiar și un prieten pătimaș al naturii, înclinări ce se asociază de cele mai multe ori cu dorința de a împărtăși cu alții bucuriile sale ; îl întîlnești, ți-ai făcut un prieten. Acum se schimbă toate !

Ce plimbări prin munți și prin văi, ce adîncire în toate micile și foarte micile, imense minuni din aer, apă și pămînt ! Cum se umple mansarda cu gîndaci, fluturi, ierbare ș.a.m.d. Ce binecuvîntată oboseală în fiecare seară, ce visuri, noaptea, ce deșteptare fericită dimineața !

Acum, o știință le atrage pe toate celelalte ; treci clasele în zbor — îl învățăm pe Schiller pe dinafară, și lumea se desfășoară dinaintea noastră tot mai frumoasă și mai vastă. — Ah, nu-i nevoie să fii un Faust, *să fi* studiat totul ; voința, ea singură poate să-l facă pe Mefistofeles să apară din neguri !

Sprijină-ți numai fruntea înfierbîntată în mînă, tu, fiu al Germaniei, în nopți lungi de veghe, și evocă spiritele vechilor și noilor vremuri, ele, fantomele, se află mereu în juru-ți : mizeria, îndoiala și zadarnica năzuință spre mai bine !

Brațul necesității te înșfacă și te aruncă, împreună cu dorul tău de știință, într-un sat mic, îndepărtat, de pădure, sau în școala pentru săraci a unui oraș mare : acolo îngroapă-ți inima plină de năzuințe — și uită !

Ferice de tine, dacă poți face asta ; sau, poate, și mai ferice, dacă ți-este dat să cauți mereu. Pulsul spiri-

tului universal bate pretutindeni : „Caută şi vei găsi !“ [1] spune cea mai frumoasă dintre cărţi, care este atît de uşor de înţeles şi, totuşi, atît de greu înţeleasă.

Jos, dinaintea uşii, vizitiul pocneşte nerăbdător din bici ; Elise forfoteşte neastîmpărată, în vreme ce Martha face pregătiri ca pentru o călătorie la Polul Nord. În sfîrşit, ne suim în trăsură.

Şi odiseea noastră de duminică începe.

„Oare, unchiul doctor n-ar fi putut să plece mîine în călătorie ?“ întreabă mica Liese, uitîndu-se la biletul de peste drum, prin care madam Pimpernell anunţă :
„De închiriat cameră cu birou“.

Roder zîmbeşte de parcă ar vrea să spună ceva, dar deocamdată nu-i dispus să vorbească şi, astfel, trecem prin străzile încă liniştite, spre poarta oraşului. În zilele de lucru, pe vremea asta, străzile sînt pline de viaţă, astăzi însă poporul muncitor doarme mai mult ; e dreptul lui după şase zile de creaţie.

Acum am ajuns în spaţiile verzi care înconjoară oraşul. Pe cele două părţi ale drumului se întind vile şi grădini. O linie de cale ferată trece peste şosea şi trebuie să oprim, fiindcă spre gară tocmai zboară un tren, duduind şi sforăind. Duminica, ziua care-l duce pe orăşean afară, la cîmp, îl aduce pe ţăran în oraş, şi toate miile de oameni, ce ies din oraş sau intră astăzi în el, caută o altă ţintă a plăcerii, fiecare, o bucurie într-alt fel.

Am şi trecut de ultimele grădini şi suim încet pe aleea cu plopi spre înălţimile care împrejmuiesc într-un cerc larg marele şes şi marele oraş. Soarele se ridică deasupra pădurii ; bobocii, frunzele, florile poartă toate cîte o picătură de rouă, darul nopţii ; ciocîrlia se înalţă, triumfătoare, în văzduhul proaspăt şi albastru, scuturîndu-şi şi ea roua de pe aripi. Dacă ne aruncăm privirea îndărăt, vedem marele oraş acoperit încă de un văl de abur fin, pe care şi-l toarce singură şi ca şi Penelopa pe al ei, îl destramă, ca să-l facă din nou. Crucile de pe turnuri sclipesc întocmai ca nişte stele de aur întreţesute — simbol al suferinţei. Noi însă am şi pătruns în plină lumină a soarelui şi am ajuns la marginea pădurii ;

---

[1] Aluzie la *Vechiul Testament*.

acum nu mai avem nevoie de trăsură, care coboară iute îndărăt, spre oraş.

Ce aleargă aşa deodată cu paşi mărunţi dinaintea noastră şi fîşîie prin patul de frunze veştede de anul trecut, care acoperă pămîntul? Ce se năpusteşte colo din tufiş, cu urechile şi blana cea neagră umede de roua dimineţii, sărind acum vesel în jurul nostru, lătrînd şi scuturînd picăturile de rouă?

„Uraaa! Bine-aţi venit în pădure!" strigă o voce cunoscută de bas.

Cine se grăbeşte spre noi — de după un nor de fum, la pălărie cu o floare înaltă şi legănătoare de luminărică — pe cărarea care, într-o parte duce mai adînc în pădure?

„Bine-ai venit, viteaz rătăcitor!" strigă Roder, fluturîndu-şi pălăria.

„La toţi un inimos bună dimineaţa!" ne salută expulzatul doctor, aruncînd în aer botniţa pudelului pe care o avea în mînă şi prinzînd-o iar.

„Ai dormit cu Recenzentul în pădure?" întreabă mica Liese.

„Domnul comisar de poliţie îţi trimite salutări, Wimmer!" îi spun eu, rîzînd.

Fiecare dintre noi întreabă şi răspunde în acelaşi timp, în vreme ce Recenzentul nu se mai dezlipeşte de Elise, lătrînd din cînd în cînd scurt şi vesel, cu ochii aţintiţi spre coşul nostru cu provizii.

Doctorul se apropie de culmea dealului cu gesturi patetice, îşi întinde braţul către oraş şi declamă: „Ha, uite-l colo — pe nerecunoscător, el, în care mi-am pierdut nopţile şi mi-am petrecut zilele dormind — lăudînd sau criticînd cu asprime cîntăreţi şi cîntăreţe, actori şi actriţe, balerini şi balerine — unde am scris atîtea articole de fond — unde am fumat atîtea pipe! Uite-l cum zace visînd voluptos în somnul de dimineaţă, în vreme ce eu rătăcesc de colo-colo, exilat, alungat, azvîrlit afară, *eliminito*, după cum spune doctorul Brummer, pedepsit — un miel în bătaia vîntului din nord. Tîrg prăpădit! — Făleşte-te cu locotenenţii tăi de gardă, cu şan-

dramaua ta artistică [1], pe care o văd ridicîndu-se colo, peste acoperişuri, printre solniţe de sare şi piper [2] — eu, un ziarist german, te dispreţuiesc! Pe lista celor ce se află sub supraveghere poliţienească fă o cruce groasă după numele: Heinrich Theobald Wimmer, doctor în filozofie, şi după ea scrie, subliniindu-l de trei ori, cuvîntul *expulzat*; eu îmi scutur praful tău de pe picioare, te dispreţuiesc! — Nu am eu drept de cetăţenie în München pe Isar, nu-mi stau deschise atîtea cotineţe în nobila Ce-e-cu-patria-germană? [3] Ce dovadă mai bună vrei decît burta asta solidă, bavareză? urmează doctorul, bătîndu-se pe amintita parte a corpului. „Trăiască Münchenul! — Ha, ascultă-mi vorbele profetice, paşă care expulzezi atîtea şi atîtea cozi de cai: unul mai slab, însă mai veninos, îmi va lua locul. Şi o să afli, autoritate supraveghetoare de ziare, că ceea ce tu numeşti «buruiană», are cel puţin forţa acesteia: anume nici să piară, nici să se lase smulsă! Să pătrundem în breşă, necunoscutul meu tovarăş de luptă! Ai binecuvîntarea mea! *Dixi*, am vorbit — Vino, mică Liese!"

Rostind acestea, doctorul aruncă botniţa pe coasta muntelui în jos, către oraş, o ridică pe fetiţă, o aşază pe umărul său împreună cu geanta ei şi cu primele flori pe care Liese le culesese în timpul cuvîntării lui, şi strigă: „*Allons* [4], domnilor, în pădure. Să întoarcem spatele tîrgului prăpădit!"

Cu aceste cuvinte, trăsnitul meu tovarăş porni grăbit pe poteca pe care venise, afundîndu-se iar în pădure; cu Roder şi cu mine, rîzînd pe urmele lui. Fostul pudel al redacţiei o luă şi el ca un nebun după noi. „*Gaudeamus igitur* [5], se auzea glasul de bas al doctorului în începutul de concert al păsărilor, duminica noastră de vară începe.

---

[1] Se referă la fostul teatru, clădit între 1819—1821 de către arhitectul Karl Friedrich Schinkel (1781—1841), şi care se afla la Berlin, în Gendarmenmarkt.

[2] Denumire populară pentru domul francez şi cel german aflate la Berlin, în Gendarmenmarkt.

[3] Aluzie la cunoscutul cîntec scris în 1813 de poetul Ernst Moritz Arndt (1769—1860).

[4] Să mergem (fr.).

[5] Să fim veseli, deci (lat.)

Ce minunată zi a fost !

Această primă pătrundere în lumea frunzelor verzi — respirația asta din adînc ! Doctorul o pornise într-o adevărată goană, cu Elise, care se împotrivea din răsputeri, și dispăruse din ochii noștri, dar nu din urechile noastre. Micuța rîdea — apoi s-a supărat — se ruga ; pudelul lătra cît îl țineau bojocii, în timp ce doctorul cînta un cîntec studențesc după altul.

Odată cu expulzarea sa, bătrînul student din Jena se socotea dezlegat de orice conveniență socială.

„E un tip ciudat“, spuse Roder, zîmbind, cînd ne-am mai domolit pasul, urmîndu-l pe doctor ; „sub masca asta extravagantă și barocă, blîndețea personificată. Sîntem prieteni din tinerețe, ceea ce pare ciudat, deoarece el a urmat gimnaziul în Lumpenhausen, în vreme ce eu mă transformam în învățătoraș la seminar. E ca și cum ai fi văzut un guelf plimbîndu-se la braț cu un ghibelin [1] pe Via dei malcontenti [2] din Florența. — Dar a fost așa : el m-a învățat să-mi răsucesc singur țigări, iar eu, pe el, să se acompanieze cu un deget la pian la faimosul cîntec :

Mihi est propositum
In taberna mori... [3]

Mai tîrziu l-am pierdut din vedere ; eu am ajuns institutor la Lammsdorf, iar el a plecat la universitate. Într-o seară, stăteam și cercetam cu lupa un mușchi de pădure, cînd, deodată, cineva m-a bătut cu palma pe umăr și am auzit în spatele meu o voce răgușită — ca odinioară a lui Leibgeber către avocatul săracilor, Siebenkäs [4] — «Mneața, Roder !» Era Wimmer, care, eliminat din universitate din cauza încălcării legilor referitoare la duel, făcea «Marele tur», după cum spunea el. Bani nu avea chiar de pe atunci, în schimb, nu-i lipseau

---

[1] Adepți ai papei (guelfi) și ai împăratului (ghibelini) în Italia medievală (sec. XII—XV).

[2] Calea celor nemulțumiți (de stările politice) (it.).

[3] Într-un beci mi-e hărăzit moartea să mi-o aflu (lat.). Este începutul unui cîntec de pahar din evul mediu.

[4] Personaj din romanul *Căsnicia, moartea și nunta avocatului săracilor F. St. Siebenkäs* de Jean Paul.

umorul și buna dispoziție, și așa, prin voia sorții, drumurile noastre s-au încrucișat adesea și doctorul Wimmer era de fiecare dată — același..."

„Și felul acesta de a fi nu va dispărea niciodată din Germania", am spus eu, „cîtă vreme vom auzi cuvintele : bere, romantism și politică."

„Stați !" strigă învățătorul, „ce minunată *aconitum* ! [1] iertați-mă o clipă !" și spunînd acestea, sări în tufiș să dezgroape planta, în timp ce eu murmuram pentru mine :

„Și nici felul tău de a fi, suflet german, nu va dispărea, atîta vreme cît sufletul german dintre Weser și Rin se va contopi cu o floare".

„Unchiule Wachholder, unchiule Wachholder ! Veniți toți repede încoace !" strigă acum mica Liese de departe.

„Ce s-a-ntîmplat, Liese ?" întrebă Roder, punînd floarea în cutia de erborizare.

„Unchiul doctor a descoperit un cuib de pasăre nemaipomenit de drăguț", se auzi vocea fetiței din nou, și am grăbit pasul.

Doctorul, stacojiu la față de cîntec și fugă, stătea într-o poiană mică, însorită, din coasta drumului, lăsînd-o pe fetiță să se uite într-o tufă de liliac. Liese, ținîndu-și respirația, ca să nu sperie micile vietăți piuitoare, se uita, fericită, printre ramuri, în timp ce Recenzentul privea minunea mai departe, de jos, cu trupul și capul ascunse în frunziș, lăsînd să se vadă numai picioarele dindărăt și coada mișcătoare, asemenea unei egrete de husar.

„Nu-i așa, Liese, că trebuia să-ți arăt asta ? E minunat cînd polițaiul te alungă atît de devreme în pădure !"

Din buzunarul din spate al hainei doctorului răsărea o carte, pe care învățătorul o scoase afară. Era *Reineke de Voss* [2], eternul tovarăș în toate călătoriile sale, pe care-l știa aproape pe dinafară. Simțind mîna învățătorului, se uită înapoi și începu numaidecît să declame :

Acel ce săvîrșește o faptă rea, murdară,
Se teme de lumină ca dracul ; așadară

---

[1] Denumirea latină a plantei omagul galben.

[2] Epopee animalieră satirică, scrisă în dialectul Germaniei de Nord (1498).

Și Reineke hainul se teme ca de moarte.
Căci în oraș făcut-a fărădelegi cu carul
Și-acuma nici să deie pe-acolo nu mai poate.
Se teme, ticălosul, de Curte și de Rege,
Cu faima lui mîrșavă, de om fără de lege!

„Dar aici, Liese, e cu totul altceva; dacă găsim aici un cuib de pasăre, putem să ne uităm la el și să ne spunem părerea."

„O, e neînchipuit de minunat!" strigă micuța, care n-auzea nimic din ceea ce-i spunea doctorul. „Uite, bătrîna pasăre nu se teme deloc — oh, ce plisc grozav are — stă neclintită între puii ei și nu se uită decît în jos, la Recenzent! Nu-ți face nimic, micuță pasăre, stai liniștită!"

Doctorul o lăsă acum pe pămînt.

„Acum aleargă pe picioarele tale", spuse el, „iarba s-a uscat."

Ce zi minunată! Peste pădure mai alunecau încă norișori albi, pe care soarele i-a mistuit însă curînd, și venicul albastru surîdea, curat și luminos, spre noi. Am intrat tot mai adînc în sălbăticia înmiresmată.

„Unde lăsăm toate florile pe care le culegem, mică Liese?" — Mînuțele ei sînt atît de pline de flori, că pierde la fiecare pas cîte una, și doctorul e nevoit să spună:

„Nu e ca-n povestea în care tatăl își regăsește copiii pierduți datorită pietricelelor risipite ici și colo? Un ziarist urmărit — îngrozitor — zbirii sînt pe urmele lui — încotro a luat-o? — «Ha!» exclamă cel mai priceput dintre urmăritori — un adevărat cercetaș la vînătoarea de vagabonzi — «priviți florile amestecate cu mucuri de țigară! Hai, pe urmele lor, fraților! — Ha! ia uitați-vă ici în pămîntul moale, urme de labe de cîine! — El e, el e! — repede după el!» — Îngrozitor!"

„Bravo, Wimmer!" spuse, rîzînd, învățătorul care tăiase din nou o plantă din mers. Ce minunat material pentru viitoarea ta operă! Oriunde o vei scri, nădăjduiesc că voi primi un exemplar."

„În München o s-o scriu, stimate amice. Oare nu am un contract în buzunar cu librarul și proprietarul re-

vistei *Knospen*[1], Gabriel Pümpel? Nu e Gabriel Pümpel unchiul meu? Nu e Nannette Pümpel vara mea? La dracu, mi-e tare dor de Nannerl!"

„Doctore, doctore!" strig eu, zîmbind.

„Pe legea mea", spune, suspinînd, expulzatul scriitor, tare-aş vrea să duc o viaţă serioasă şi chibzuită."

Bătrîne, preabunule camarad!

„Aşadar la asta te-ai gîndit", spune învăţătorul, zîmbind şi mişcat, „cînd ai stat întins ieri toată după-amiaza pe sofaua mea? Abia te puteam zări prin norii de tutun, totuşi mi se părea că eşti tare gînditor şi visător! Slavă Domnului, dacă expulzarea asta ar avea un astfel de rezultat."

„Uraaa!" strigă doctorul, aruncîndu-şi pălăria în aer. „Trăiască revista *Knospen*! Trăiască berea tare! Trăiască şi «Casa Pümpel şi Co.!»"

Ex-pudelul redacţiei şi-a ieşit din fire; de-atîta desfătare îi vine s-o trîntească jos pe Elise, sare în sus pe stăpînul său, dispare în tufiş, ca să apară în partea cealaltă! Tronc! — iată-l întins în iarbă, rostogolindu-se de nu mai ştii ce-i sus, ce-i jos? picioarele, spatele, capul, coada!

„Cine are un ceas? Nimeni? Să fim sănătoşi, ceasul nostru e stomacul. Hai să ne aşezăm aici, sub fagul ăsta minunat. Ce moale este muşchiul! Despachetarea genţilor, a coşului, a cutiei de erborizare! Apare o sticlă de vin. Cine are un tirbuşon? Nimeni? Cu atît mai bine, îi tăiem gîtul; Elise a adus un pahar drăguţ."

„Hei, Roder, atenţie! Recenzentul şi-a vîrît capul în buzunarul hainei tale!"

„Ce plăcere să te întinzi în iarba moale! Ce gust minunat au merindele în pădurea verde! — Trăiască bătrîna Martha, a pregătit lucruri excelente!"

„Haide, fetiţo, oare micile noastre picioare n-or fi obosite! Ce-s firele astea? Va să zică, acum vom împleti cununiţe. Ce măcieşi minunaţi!"

„Ia uite, pe braţul tău se caţără o buburuză, mică Liese; — îşi întinde aripile — şşşş, şi zboară, un punctişor roşu în razele de soare."

---

[1] Muguri (germ.).

Elise se uită după ea cîntînd :

Buburuză mititică,
În picioare te ridică,
Urcă-te pe degețel,
Ca un bumb să stai pe el.
Ce, e turn să nu-l răzbești
Mititică tu cum ești ?

Apoi, cu un glas mai delicat :

Roșie-s ca purpura
Bat din aripioare-așa,
Ori nu bat din aripioare
Ci mă legăn pe picioare,
Șapte puncte am, nu unul,
Zbor mai sus chiar decît turnul !
Cine-i, vai, biata de ea ?

Afară, pesemne că soarele arde și e apăsător — e miezul zilei. Aici însă își împarte domnia cu umbra, și pentru că se-mpletesc în continuă sclipire și mișcare, nu mai poți deosebi lumina de întuneric,

„Ai obosit, Lieschen ? Te îmbată mireasma pădurii, micuța mea ? Vino, pune-ți căpșorul aici, nici un țînțar, nici o muscă, oricît de aurie, n-o să te supere în somnul tău ușor. Închide cu încredere ochii și visează un vis drăguț cu zîne, cu fluturi, cu flori și cu păsărele."

Cu cîtă plăcere cască pudelul, cu capul rezemat pe labele dinainte și clipind din ochi !

„E cu totul altceva fără botniță, nu-i așa, Recenzentule ?"

Cît de gînditor își suflă în aer doctorul norii albaștri de țigară ! O chibzui la primul articol pentru *Knospen*, sau la verișoara lui din München ?

Și cu cîtă plăcere se adîncește învățătorul în comoara de plante din cutia lui de erborizare.

„Hei, Roder, ce caiet se zărește colo, printre frunze și rădăcini ?"

„Dă-l încoace !"

Învățătorul se înroșește și întinde, zîmbind, caietul.

„Ce-mi văd ochii ! Pot să crească în praful școlii asemenea flori ? !"

Doctorul Wimmer își întinde capul, rînjind peste umărul meu, și după cîteva clipe încearcă să-l confiște pe loc pentru *Knospen*, însă învățătorul se împotrivește din răsputeri. Mai tîrziu mi l-a dăruit mie. Să includ în Cronică o filă din el ?

Fie. Iat-o !

„Ședeam pe malul pîrîului, gîndindu-mă la istoria popoarelor, a regilor și la — dragostea mea. Departe, în Turcia, se încăierau, și ici, în micul chioșc din grădină stătea iubita mea, îmbufnată. Ah !

Patria mea e Lippe-Detmold [1] — ce-mi pasă mie de problema orientală, de generalul Sabalkanski și de bătălia de la Navarino ? [2]

Și femeia de colo ?

Pe marele Pan, *aici* trebuie să se întîmple ceva !

Cerul serii e roșu ca iubirea ; norișorii aurii, porumbei albi, plutesc încoace și încolo, ca gîndurile de dragoste... Unde-mi sînt diplomații, unde, curierii cabinetului meu ?

Se clatină iarba — ceva se mișcă — aleargă, se tîrăște, se cațără, sare, bate din aripi și zboară — cu o mie de tonuri !

Miniștri-poeți, consilieri ai primăverii, ambasadori ai dragostei se adună în jurul meu să mă ajute cu vorba și cu fapta.

Ei bine — consfătuirile au început ! La toți de față și viitori sănătate ! Pe cine-l trimit mai întîi la aceea care se află după tufișul de soc înflorit ?

Ah ! Tu de colo — du-te la ea — tu, crainic ușor înaripat și fără prihană, tu, căruia ți se spune roșia oglindă a ochilor, arată-i cele două picături de purpură de pe albele tale aripi și spune-i că e sînge din inimă

---

[1] Regiune așezată în jurul orașului Detmold, pe malurile rîului Lippe, afluent al Rinului.

[2] În lupta pentru eliberarea Greciei de sub dominația turcă (1821—1829), flota puterilor aliate — Anglia, Franța și Rusia — au învins, în 1827, la Navarino, forțele navale turco-egiptene. Generalul von Diebitsch (1785—1831) era comandantul suprem al armatelor rusești în cel de al patrulea război ruso-turc (1827—1829) și i s-a dat apoi titlul de onoare de Sabalkanski — adică cel care a trecut peste Balcani.

— sînge din inima *mea,* vărsat în lupta crîncenă cu dragostea, dragostea roșie! Și crainicul zboară spre chioșc; inima-mi tremură, neliniștită inimă. — (*Ea — strănută!!!*) O, vă mulțumesc, vă mulțumesc, zei buni, zei eterni, vă mulțumesc pentru fericita prevestire! (Să nu răcești, Luise, pune-ți un șal, auzi?)

Care este al doilea crainic al meu? Repede, repede, mica și singuitoarea mea albină — du-te la ea — zumzăie-i în urechi gînduri pline de dulceață, gînduri legate de cămin, de împletit și tors.

(De ce-o rîde femeia din micul chioșc, aplecată asupra trusei de cusut?)

Și acum ultimul meu crainic, fluture negru, zboară la ea! Ascultă, spune-i așa: Luise, Luise, ziua s-a sfîrșit — efemerele au obosit, sînt moarte de oboseală — pîrîul poartă cu el, legănîndu-le, sărmanele lor trupșoare, pe dinaintea florilor deasupra cărora cu un ceas mai înainte dănțuiau și se jucau. Luise, Luise, viața e scurtă; Luise, se lasă noaptea; privește în apus fîșia de cer roșu-întunecat, și cum în răsărit văzduhul palpită și fulgeră — ascultă cum bubuie!

(În micul chioșc se mișcă ceva! Ea suspină!) Luise, Luise!

(Ea pășește afară.)

Luise, Luise!

Copacii își scutură florile peste ea: *Ave Luisa*![1] Vîntul serii îi șoptește: *Ave Luisa*! Florile luminii se înclină dinaintea ei: *Ave Luisa*! Florile nopții își deschid caliciul de tămîie în fața ei: *Ave Luisa*! (Ea face semne... zîmbește...)

Pace?

Pace!

Pace! Sună clopotele în împărăție!!! Luminați marile orașe, satele; aprindeți lumina în fiecare lăcaș singuratic, să răsune orga în domuri, biserici și capele! În genunchi, în genunchi, popor! Bărbați, femei, moșnegi, copii, tineri și fecioare!

Doamne, pe Tine te lăudăm!

---

[1] Te salut, Luisa (lat.).

Doamne, Ţie-ţi mulţumim !
Pace ! Pace în cer şi pe pămînt, între oameni, bună învoire !“

Pe această „Luise“ a învăţătorului o cunoşteam foarte bine. Oare n-a fost ea guvernantă la copiii baronului Silberheim ? Nu s-a măritat ea mai tîrziu cu învăţătorul Roder ? Nu a împărţit ea cu el fericirea, şi mîhnirea, şi exilul ?

Vă doresc sănătate, Otto şi Luise Roder, oriunde v-aţi afla !

„O, ce frumos a fost !“ spuse mica Liese, deşteptîndu-se din somn şi ridicîndu-şi căpşorul.

Se gîndea la visul ei sub cerul liber, nu la fanteziile doctorului — în timpul cărora dormise.

„Ce ai visat, mică Liese ? întrebă doctorul, şi copilul se uită mirat la el.

„Cum, am dormit ?“

„La o fetiţă atît de micuţă ca tine, asta n-o poţi şti cu siguranţă niciodată, Liese. Povesteşte. Ce-ai văzut şi-ai auzit ?“ am îndemnat-o eu.

„Oh, am văzut ceva minunat ! Iarba era înaltă ca o mică pădure, că nici nu puteam privi pe deasupra ei, şi prin ea forfoteau o mulţime de animale micuţe ! Şi dacă închideam ochii, totul se înroşea, de parcă ardea tot cerul, şi trebuia să-i deschid iar repede. Credeam că sînt singură, singurică, dar, deodată, a venit un fluture minunat de frumos, galben, cu doi ochi mari pe aripi, care se ascuţeau de tot în partea de jos, s-a aşezat pe un fir de iarbă foarte aproape de obrazul meu şi mi-a spus cu un glas tare, tare delicat :

«Multe complimente, mică domnişoară, regina trandafirilor de pădure întreabă dacă vreţi să veniţi la un ceai ?»

În clipa asta, domnul învăţător citea ceva cu voce tare şi i-am declarat fluturelui că mi-ar plăcea să ascult mai departe. Dar el a spus că la regină s-ar afla un domn învăţat, anume Brennessel, care zice că nu-i place de loc povestea asta, aşa că să mă duc încrezătoare cu el. L-am întrebat pe fluture dacă e departe, şi el a spus că n-ar fi departe, însă trebuie să facem un ocol, fiindcă

mai încolo stă în iarbă un animal mare și negru, care, cînd a zburat pe lîngă el, s-a repezit să-l prindă, clefăind îngrozitor. Asta era sărmanul Recenzent. Apoi, fluturele a spus că mai trebuie să se ferească și de norii otrăvitori care plutesc primprejur și-i înnegresc de tot drăguțele aripi. Asta era fumul de țigară al unchiului Wimmer ! — Și m-am făcut deodată atît de mică, încît frumosul fluturaș galben m-a luat foarte ușor pe spinare și m-a dus la tufișul de trandafiri de colo, de lîngă fagul acela. La regină se afla o societate foarte drăguță și distinsă. Acolo se găseau ursuzul, răul și bătrînul domn Brennessel, de care se fereau toți ; mai era acolo și grasa madam Klatschrose, care stătea chiar în spatele drăguței regine. «Domnișoară Elise», mi-a spus regina, «mă bucur foarte mult să te cunosc. Cel de colo, care suflă pe gură și pe nări fumul ăla urîcios, e unchiul tău ?» — «Nu», am răspuns eu, «e unchiul doctor, pe care l-au alungat din oraș ; scrie cărți, n-a fost cuminte și a făcut prea multe pete și greșeli de ortografie.» — «Așa, scrie cărți ? Atunci o să-i fac o vizită», a zis înțeleptul domn Brennessel cu răutate..."

„La naiba !" izbucni doctorul în rîs, oarecum înciudat de visul micuței Liese, și-și duse mîna la spate, vrînd să se sprijine ca să se ridice. „Au, drace !" strigă el deodată. Își vîrîse mîna, într-adevăr, într-un tufiș de urzici !

Am rîs toți din inimă, numai mica Liese a spus, serioasă :

„Vezi, unchiule Wimmer, *ăsta* a fost el !" Apoi a urmat : „Am băut ceai în niște cești grozav de nostime (unchiule Wachholder, mai dă-mi o felie de pîine cu unt !) și fiecare dintre cei de față a povestit cîte o istorioară drăguță despre primăvară, vară și toamnă ; de iarnă nu știau nimic — în acest anotimp, ei dorm. Și-n vremea asta îl auzeam mereu pe domnul învățător citind, și pe domnul Brennessel bombănind. De altfel, era singurul care voia să vorbească despre iarnă, dar nu i s-a îngăduit ! — Cînd domnul Röder a încetat să citească, m-am pomenit din nou lîngă tine, unchiule Wachholder, în iarbă, iar Recenzentul ședea cu nasul lui negru printre firele de iarbă, foarte aproape de obrazul meu și mă

privea cu ochi mari. Asta am văzut. — Nu e drăguţ ? Şi acum, domnule Roder — citiţi încă o dată poveştile dumneavoastră — vă rog, vă rog !“

„Mulţumesc“, a răspuns învăţătorul, rîzînd. Înţeleptul domn Brennessel a avut foarte mare dreptate, şi *acum* îmi dau şi eu seama că poveştile *mele* nu sînt deloc frumoase.“

Cît am stat aşa, visînd şi povestind, întinşi în iarba grasă şi pe muşchiul moale ? — Pe cerul albastru, soarele se şi îndreaptă către apus ! Oare nu astăzi trebuie să ajungă doctorul prin pădure, la cea mai apropiată gară ? Sus, hai, Elise, împleteşte de gîtul negru al Recenzentului ultima cunună de flori ! Nu uitaţi nimic pe aici ! Înainte ! — Tăiem de-a curmezişul pădurea pe cărări înguste şi umbroase, pînă cînd, în sfîrşit, auzim zgomotul vehiculelor pe marea şosea, pe care, în cele din urmă, o vedem licărind printre copaci ca o fîşie albă. Ia auzi — muzică de vioară şi goarne ! La „Calul alb“ din pădure, lîngă şosea, e dans. Cununi de frunze împodobesc uşa casei ; o mulţime de orăşeni şi săteni se înghesuie peste tot, afară şi înăuntru, în casă şi-n grădină. Cucerim un chioşc umbros şi doctorul e iarăşi în elementul său. Ba se află sus, în salon, învîrtind în dans o tînără fată de ţară plină de sănătate sau o mică şi palidă cusătoreasă de la oraş ; ba, cu o glumă bine plasată, stîrneşte printre jucătorii de popice un hohot răsunător de rîs ; şi iată-l iar printre noi, fără haină, roşu la faţă ca focul, gîfîind, făcîndu-şi vînt. Şi pudelul nu-l părăseşte o clipă. Ba sus, în salon, alergînd ca un nebun printre dansatori, ba, expulzat, ca şi stăpînul său din oraş, îşi înalţă botul umed de sub masa noastră.

, Soarele se lasă tot mai jos. Doctore, doctore, trebuie să ne despărţim !

Acesta îşi îmbracă iar haina şi-şi pune-n spate sacul de drumeţie. Ne ridicăm cu toţii.

„Cum, trebuie să pleci într-adevăr, unchiule Wimmer ?“ întreabă Elise cu glas plîngător.

„Da-da, dragul meu copil !“ răspunde omul ăsta ciudat, devenind deodată serios.

Ridică în sus fetiţa, care de data aceasta nu se împotriveşte, ci-l sărută, neîndemnată, din inimă.

„Oare o să te gîndești din cînd în cînd la pudel și la mine, mică Liese ?"

„Fără-ndoială", suspină copilul, „și o să-ți scriu, și pudelul — nu, și tu să scrii !" Doctorul o așază iar, cu băgare de seamă, pe scaunul ei. „Rămîi cu bine, Wachholder", spune el, „rămîi cu bine, Roder, vechiul meu prieten !"

Pudelul se uită, uluit cu totul, cînd la obrazul serios al stăpînului său, cînd la noi : ceva nu e deloc în ordine.

„Rămîneți cu bine toți ! O revedere fericită ! Cu toții ! *En avant* [1], Recenzentule !" strigă doctorul, sărind peste gardul grădinii și peste șanțul șoselei — și pornește în goană spre pădure, fără să se uite îndărăt. La marginea ei se mai oprește o dată și-și flutură pălăria.

„*Smollis !*" [2] strigă învățătorul, făcîndu-i semn cu un pahar. „Transmite-i salutări din partea mea drăguței Nannerl, verișoarei tale din München !"

„*Fiducit* [3] îi voi transmite !" strigă doctorul întorcînd capul și dispare după tufișuri. Recenzentul mai stă o vreme la marginea pădurii, uitîndu-se la noi, și latră scurt.

Acum a dispărut și el.

Mai rămînem puțin nemișcați.

„Ajută-l, Doamne, pe cinstitul și vechiul meu prieten", murmură învățătorul ca pentru sine. Un omnibuz tocmai e gata să pornească spre oraș. Ce să mai facem aici ? Ne luăm bilete și ne suim în el.

Acum coborîm spre marele oraș pe șoseaua plină de praf. În vehiculul arhiplin, în jurul nostru, tineri și bătrîni de ambele sexe, cu fețe vesele. Ce minunat strălucește soarele ! Rămîi cu bine, frumoasă pădure ! Rămîi cu bine, vechiul meu prieten, Wimmer ! —

Am și ajuns la parc. Ce mulțime de oameni se revarsă încoace și încolo, gătită de sărbătoare ! Ne dăm jos din omnibuz în piața goală din fața porții. Drumul prin oraș, pînă în Ulița Vrăbiilor, îl putem face pe jos.

---

[1] Inainte (fr.).

[2,3] *Smollis* și *Fiducit*, cuvinte pe care le rostesc studenții cînd beau brudersaft.

Ajungem acasă în amurg. Uite, colo în ușă stă bătrîna Martha și tricotează ; ne vede și strigă :

„Bună seara, bună seara !“

„Ah, Martha, a fost frumos — și — unchiul doctor a plecat !“ spune mica Elise, obosită.

Învățătorul ne urează noapte bună și se întoarce îndărăt, în cămăruța lui singuratică, pentru o nouă săptămînă de muncă obositoare.

Am descris o zi de vară în pădure, stînd aici, într-o noapte rece și pustie.

25 ianuarie

E ger mare. În Ulița Vrăbiilor puțini își scot nasul afară, și cei care o fac, aleargă cu obrazul învinețit de frig. Ce artistă mare e iarna ! Colorează vrăbiile cu galben și-i determină pe germanii liberi să strige : Casa mea e cetatea mea ! [1]

În atari împrejurări poate să facă un cronicar ceva mai bun decît să scrie numai și numai despre casa lui, iar lumea mare de afară, istoria generală a uliței, s-o lase în pace să-și urmeze cursul ei ?

În anul de grație 1619 au ars la Roma un ateu, pre nume Julius Caesar Vanini [2], care stînd sus, pe rug, a ridicat de jos, dintre buturugi, un pai și a spus zîmbind : „Dacă *eu* aș nega existența lui Dumnezeu, paiul acesta i-ar dovedi-o !“ — Istoria unei case e istoria celor ce-au locuit în ea, istoria acestora este istoria timpului, în care ei au trăit și trăiesc, istoria timpurilor este istoria omenirii, și istoria omenirii este istoria — lui Dumnezeu ! Încotro ne duce asta ? Să ne întoarcem repede și să coborîm la catul cel mai de jos.

În odaia din față a proprietarului — meșterul tîmplar Werner — într-un jilț, după sobă, stă cocîrjată o femeie cu părul alb, torcînd de dimineața pînă seara. Este bă-

---

[1] Cunoscut proverb englez.

[2] Julius Caesar Vanini (de fapt Lucilio Vanini), filozof ateu italian, născut în 1619, a fost ars pe rug la Toulouse (nu la Roma), în 1619.

trîna mamă a gospodinei, fiica celui ce ridicase casa, care văzuse punîndu-se piatra de temelie și măciulia în vîrful frontonului, și care crescuse odată cu casa și istoria ei.

În lungii ani ai vieții sale văzuse mulți morți scoși pe ușă afară : pe părinții ei și pe toți frații și surorile sale, pe bărbatul ei și pe toți copiii săi, în afară de unul, Anna, nevasta proprietarului de astăzi. Ea ajutase la împodobirea sicriului Mariei și al lui Franz ; o însoțise împreună cu noi, pe prietena ei, bătrîna mea Martha, la cimitirul Sfîntul Ioan, unde a fost înmormîntată lîngă stăpîna sa, și-i petrecuse așa încă pe mulți dintre cei ce se stinseseră, începînd de la mansardă pînă la locuința din subsol.

Cîndva a fost cea mai frumoasă fată de pe Ulița Vrăbiilor — după cum acum este cea mai frumoasă bătrînă —, și cînd urma să se închidă măciulia în care, atunci, fiecare membru al numeroasei familii trebuia să pună o amintire, ea a adăugat la celelalte, înroșindu-se și fără să fie observată de cineva, o foaie mică de hîrtie, venită dintr-o țară îndepărtată, cu adresa :

„Mica mea scrisoare e adresată
scumpei mele iubite".

și încheia :

„...iubitei mele încă o dată salutări și sărutări, și-n primăvară, odată cu rîndunelele, nădăjduiesc să vin și eu să mă cunun în bucurie cu mîndra mea, pe care o salută și o sărută în gînd iubitul ei

Gottfried Karsten
calfă de tîmplar."

Deseori, cînd vîntul face să scrîșnească și să scîrțîie sfîrleaza din vîrful frontonului, bătrîna pesemne că se gîndește la hîrtiuța din măciulia lui și la cel ce o scrisese și zace acum îngropat de atît de multă vreme.

Dar și la multe lehuze din casă a fost chemată bătrîna Margarete Karsten, și cîte tinere vieți n-a văzut ea înflorind în casa cu numărul șapte din Ulița Vrăbiilor !

Cine știe atîtea cîntece de leagăn ca ea ? Cine știe atîtea basme, care toate încep cu „A fost odată" și se ter-

mină cu „Cineva a fost vîrît într-un butoi cu ace și vipere și rostogolit pe coasta muntelui în jos ?" Cine mai are în casă, la orice ceas al zilei, atîția copii în jurul său, care trag cu urechea la povești, se uită la roata care zbîrnîie, și seara, pe măsură ce se lasă amurgul, se înghesuie tot mai mult lîngă jilț ? Ce des am găsit-o acolo pe mica Elise, cu Recenzentul lîngă ea, ascultînd gînditoare, și cît de des, cînd mă duceam cu hotărîrea nestrămutată s-o iau la culcare, mă așezam și eu, ca să aștept sfîrșitul basmului, pînă cînd venea și Martha și aproape că se-ntîmpla ca-n povestea cu domnul care a trimis zgarda să-l aducă pe pudel.

Desigur, astăzi n-o mai găsesc pe mica Liese stînd pe scăunel, lîngă jilț, și nici bătrîna Martha nu mai coboară să ne ia acasă ; însă, începînd cu ultima toamnă, îl întîlnesc acolo destul de des pe altcineva, și acest altcineva este nici mai mult nici mai puțin decît prietenul și vecinul nostru, caricaturistul Strobel. Desenatorul este un oaspete binevenit în atelierul meșterului și al calfelor, în bucătărie, la stăpîna casei — peste tot. Face portretul calfelor pentru drăguțele lor, cu meșterul discută politică, pe nevasta meșterului o învață să prepare noi feluri de mîncare — în biblioteca sa are o carte voluminoasă de bucate — iar pe bunică — o ascultă.

Așa l-am întîlnit și în seara asta, cînd am coborît ; venise să înapoieze o oală de clei pe care o împrumutase. Și, fiindcă era ajun de sărbătoare, și în odaie se adunase întreaga familie, desenatorul se dezlănțuise, dîndu-și drumul la gură.

„...Așadar, meștere", spunea el, cînd am intrat, *„cine* crezi dumneata că va mînca bătaie ?"

„Rusul, nu !" a răspuns gînditor, după o mică pauză, meșterul, care, cu ochelarii pe nas, își ținea ziarul mai aproape de lumină, ca să citească mai bine.

„Atunci, aliații ?"

Meșterul trage o priză pe nas și deoarece cunoștințele sale nu se întind decît pînă la războaiele de eliberare [1], își ridică mirat ochii, nici asta nu i se pare cu putință. Dar își amintește deodată :

---

[1] Înainte, băieți ! (engl.)

„Ei drăcie! aşa-i, că s-au băgat şi franţujii!“ strigă el. „Cerule! Cum s-a întors roata dintr-odată cu totul!“

„Tocmai, meştere“, spune desenatorul, bătîndu-l pe umăr pe tîmplar. „Tocmai! Toate se-ntorc din timp în timp pe lume.“

„Stăpînă, se ard cartofii!“ întrerupe ucenicul Anton politica.

„Venim numaidecît!“ strigă Strobel, rîzînd. — „Vin şi eu, doamnă maistoriţă, şi copiii! Înainte! *En avant! On with you boys!* [1] Afar' în bucătărie!“

Astfel se salvează cartofii, meşterul studiază mai departe ziarul, şi roata de tors zumzăie şi zbîrnîie în colţ ca totdeauna. În sfîrşit, Strobel, doamna Anna şi copiii se întorc, şi bătrîna întreabă:

„Aşadar, franţuzul e şi el acolo? Acelaşi care a fost aici în anul şase? [2]“

„Nu“, spune Strobel, „acum poartă pantaloni roşii“.

„Şi Napoleon — cred c-o fi murit de mult?“

„Da, măicuţă“, zice meşterul, ridicînd ochii de pe ziar, „ăsta e altul [3]“.

„Doamne“, spune bătrîna, „mi-amintesc de vremea cînd mulţimea asta de oameni întunecaţi, mici şi galbeni, vorbeau pe străzi în limba lor păsărească; purtau înfipte în pălărie un fel de linguri de bucătărie şi aveam aici în casă opt d-ăştia.“

Strobel, pe care-l interesează ce spune bătrîna, îşi împinge un scăunel aproape de jilţ, zicînd: „Bunico, e încă devreme, povesteşte-ne ceva despre cei opt; cînd meşterul îşi citeşte ziarul n-o mai scoţi la capăt cu el. Vino, Wachholder, dă-te mai aproape. Băieţi, aşezaţi-vă pe unde puteţi şi ţineţi-vă gura, bunica o să povestească de cei opt francezi de la numărul şapte!“

Bătrîna zîmbeşte şi-şi pune iar roata-n mişcare: „Să le povestesc eu unor domni atît de învăţaţi? Fără-ndoială că domnii au citit toate astea mult mai bine în cărţile lor; şi despre cei opt nu ştiu nimic.“

---

[1] Se referă la campaniile din 1813, împotriva lui Napoleon.

[2] Adică în 1806, cînd Napoleon a cîştigat bătăliile de la Jena şi Auerstadt.

[3] Adică Napoleon al III-lea.

„Bunico, ce-am citit în cărți, mulțumesc lui Dumnezeu, am uitat curînd“, spune desenatorul, „și dacă nu știi nimic despre toți opt, o să ne mulțumim și cu patru dintre ei, sau cu cît or fi, numai povestește.“

„Ei, dacă vreți cu tot dinadinsul, să mă gîndesc. — Bine !

Așadar era în anul șase, cînd franțuzul a făcut zarvă și a bîntuit cumplit prin țară, că de, cîștigase o mare victorie și credea că-i dreptul lui să se poarte așa. Era mare teama, oamenii își îngropau bucatele și coseau fiecărui copil în tivul hainei cîte un ban de aur, pentru cazul că s-ar pierde, ori l-ar lua franțujii cu ei. Dar bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte, stătea liniștit, de parcă toate astea nu-l priveau cîtuși de puțin. «Dacă vin», spunea el, «sînt aici» — și nu ieșea din vorba asta, iar dacă vecinii veneau la el, plîngîndu-se și văitîndu-se, zicea : «O dată noi, o dată ei !» Și dacă-l asurzeau cu văicărelile lor, scotea o scufie țuguiată albă, pe care spre mirarea mea o purta mereu de cîtva timp în buzunar, și-o punea pe cap și se prefăcea că adoarme. Tată-tău, Annchen, a fost totdeauna un om ciudat.

Bine. Într-o dimineață se aude zgomot mare : veniseră ! Doamne sfinte ! Mi s-au muiat picioarele ; băieții mei (fie-le țărîna ușoară) se aflau pe ulițe, Dumnezeu știe unde, numai pe Annchen o aveam lîngă mine, în leagăn ; omu' meu își scosese iar scufia ascuțită și-o pusese pe cap și tăia lemne în curte.

«Gottfried, Gottfried !» am strigat eu, «au venit ! au venit !» Da' dînsul se făcea că nu m-aude, cu toate că stăteam lîngă el. De teamă și de supărare, i-am smuls păcătoasa de scufie de pe cap, și am dat cu ea de pămînt, strigînd iar : «Și băieții sînt pe stradă — O ? Doamne sfinte ! — și bucatele noastre — bărbate ! — bărbate !»

El și-a ridicat liniștit scufia de jos, a scuturat rumegușul de lemn în nasul meu și și-a pus-o iar, liniștit, pe cap, zicînd : «Mda ! apăi dacă-i așa, or să intre prin Wassertor, dintr-acolo vine drumul de la Jena». Cred că așa a zis. Apoi a luat iar ferestrăul în mînă și s-a pus pe treabă.

Într-adevăr, au și pornit a se auzi tobele pe lunga stradă dinspre Wassertor — și inima mi se stringea tot mai tare ! —

«Meștere Karsten ! Meștere Karsten ! Repede, repede», au strigat deodată mai mulți vecini, care s-au repezit în curte, îmbrăcați cu ăle mai bune haine de duminică. «Trebuie să vii cu noi, trebuie să vii cu noi în deputăție la generalul francez !»

«Așa ? !» a făcut Gottfried al meu, a pus ferestrăul deoparte și a luat-o încet către casă, urmat de vecini, de domnul secretar Schreiber, de domnul consilier Pusteback, de coșarul Blachdorf, de fierarul Pruster și de alții. Au intrat toți cu omu' meu în odaie, fiindcă gîndeau c-o să se-mbrace iute cu hainele de sărbătoare și-o să pornească fuga cu ei. Da' unde dai și unde crapă ! — Omu' meu s-a dus la cutia cu tutun, și-a umplut pipa, a aprins-o fără grabă și-a spus :

«Eh, acum să mergem, domnilor !»

Ceilalți îl priveau cu gura căscată, însă Gottfried al meu a rămas la a lui. A mers liniștit în fruntea lor în halat și-n papuci — îl văd de parcă s-ar fi-ntîmplat ieri — pînă la cel mai apropiat colț de stradă. Acolo s-a oprit, înconjurat de vecini, a arătat cu coada pipei o înștiințare lipită pe un zid, pe care scria :

Liniștea e cea dintîi datorie a cetățeanului ! [1]

Ori așa ceva — c-am uitat —, a închis cu zgomot capacul pipei, s-a sucit încet pe călcîie și s-a-ntors acasă. Pe cei doi băieți ai mei i-a adus cu el, spre marea mea mulțumire.

«Uite-i, mamă», a zis el, cînd i-a împins înăuntru pe ușă, «ia-i, o să vină vremea s-avem nevoie de ei.»

Atunci nu știam ce voiau să însemne cuvintele lui, abia mai tîrziu am aflat !"

Aici, pe bătrîna femeie au podidit-o lacrimile, și roata ei de tors a amuțit. În odaie se lăsase o tăcere adîncă.

„Bineee. Din ziua aia, răposatul, fie-i țărîna ușoară, n-a mai cătat să afle nimic din ce se mai petrecea prin

---

[1] Trei zile după bătăliile de la Jena și Auerstadt, ministrul prusac Friedrich Wilhelm von der Schulenburg—Kehnert a ordonat să se lipească pe zidurile Berlinului afișe în care populația era prevenită să păstreze liniștea.

oraș, ci s-a dus iar la capra lui de tăiat lemne, ținîndu-se de treaba asta pînă a venit încartiruirea. Doamne sfinte, să-l fi văzut atunci pe bărbatu-meu! S-a pus toată casa-n mișcare ; a-ntins pe masă tot ce avea mai bun în bucătărie și-n pivniță, și cu cît oamenii ăia mici și galbeni înjurau și se făleau mai tare, cu atît mai vesel era și omul meu.

«Ăștia-s din soiul ăl bun!» zicea el mereu, frecîndu-și mîinile. «Așa trebuiau să fie! Numai de-ar fi destui dintr-ăștia!»

Din drumeția lui se alesese cu oleacă de franțuzească, și s-a-mprietenit cu ei la cataramă, se tutuiau, de-ajunseră vecinii să strîmbe din nas. Ăia se duceau însă la toate deputățiile și-și luminau casa, și-o împodobeau cu flori și mai știu eu ce — treabă pe care Gottfried n-o făcea, și de-ntîlnea vreun consilier municipal, își trăgea de fiecare dată scufia pe urechi. Ei, și printre franțuji se afla unul care se născuse pe acolo pe unde se vorbește jumătate nemțește, jumătate franțuzește, de-l înțelegeam și eu și mi-era de parcă știam și eu franțuzește. Ce s-a-ntîmplat? Într-o seară stăteam toți împreună, și Gottfried se afla drept în mijlocul lor pălăvrăgind de te lua cu amețeală ; eu ședeam în colțul meu și împleteam la ciorapi, lîngă mine erau cei doi băieți care se jucau. Și uite că bărbatu-meu îl întreabă deodată pe franco-german : «Ia spune, camarade, cît mai aveți voi de gînd să rămîneți în Germania?»

Franco-germanul se puse la sfat cu ceilalți și sporovăiră ceva în limba lor. Apoi prinseră a rîde din toată inima.

«O să rămînem pentru totdeauna!» zice franco-germanul. «Odată ce sîntem aici, nu mai plecăm niciodată!»

«*Voui!* [1]» strigă ceilalți, ținîndu-se cu mîna de burtă de-atîta rîs. «Nu plecat, nu plecat!»

«Nu, niciodată», zice omu' meu. «E drept, sînteți aici, și unul ca mine poate să-i mulțumească lui Dumnezeu că v-a trimis încoace, dar niciodată —»

«Nu plecat, nu plecat!» strigă franțujii.

---

[1] Da! (Fr.)

«Hai să ne tocmim !» zice omu' meu. «Vă dau, cel mult doisprezece ani !»,

«Nu plecat, nu plecat», răspund ei iar în limba lor stîlcită.

«Willem ! Ludwig ! ia veniți încoace !» îi chemă acum bărbatu-meu pe băieți, care sar, se duc numaidecît la el și se lipesc de genunchii lui.

«Alinierea !» strigă bărbatu-meu. «Ochii la dreapt-ta ! Uitați-vă, băieți, ăia de colo sînt franțuji, care, la drept vorbind n-au ce căuta aici, în odaia noastră. Micuța Annchen nu poate să închidă un ochi din pricina gălăgiei pe care-o fac — cu toate astea au de gînd să rămînă mereu aici ! Ce-ați zice, băieți — dac-ați fi destul de tari ?»

Băieții mei se uită foarte mirați la franțuji, pe urmă, unul la celălalt, și-apoi la bărbatu-meu :

«Dacă sînt — cînd eu mare — eu pe Theodor al lui Pustebock îl dovedesc», spune Willem, cel mai mic. Ludwig, cel mai vîrstnic, nu zice nimic, dar i se rostogolesc deodată lacrimi mari pe obraz, și tată-său îl bate pe umeri :

«Lasă, flăcăule, tu ești întîi la rînd».

Franțujii făceau un tămbălău drăcesc ; și mai ales unul — de-i zicea Pier ori cam așa ceva — mai-mai să plesnească de rîs. Dar bărbatu-meu se-ntunecase tare la față și-n seara aia n-a mai scos o vorbă. În săptămîna următoare, franțujii au plecat, și cînd și-au luat ziua bună și ne-au strîns la toți mîna și-au mulțumit frumos pentru găzduire — ei rîdeau încă :

«Nu plecat, nu plecat !»

«Asta se va mai vedea», a spus bărbatu-meu.

«Asta se va mai vedea», au strigat și cei doi băieți ai mei.

Ei, și-au trecut ani mulți și mereu veneau alți franțuji.

«Curînd o să se sfîrșească», a mormăit Gottfried. Și într-o zi au pornit toți către nord și nu s-a mai întors nici unul. Și-apoi în țară a-nceput deodată forfota, iar pe la colțuri se vedeau cu totul altfel de înștiințări, pe care bărbatu-meu le citea mereu, dînd din cap. În vremea asta lipsea mult de acasă.

Şi, uite că într-o zi s-a-ntors şi l-a strigat pe Ludwig din atelier şi-au intrat împreună la mine, în bucătărie.

«E bine, mamă, că arde focul», mi-a spus Gottfried. «Na, bestie !» Zicînd acestea, bărbatu-meu şi-a scos scufia din buzunar şi-a aruncat-o sub oalele mele de nu s-a mai văzut şi s-a umplut toată casa de fum ; apoi a plecat cu Ludwig al meu şi s-a-ntors singur, fără să mai spună o vorbă.

A doua zi dimineaţa, în oraş a intrat o ceată de călăreţi în uniforme negre — tot prin Wassertor. Unul dintre ei a venit călare aici, la casa noastră din Uliţa Vrăbiilor şi s-a dat jos din şa. Mie mi s-au muiat picioarele — era Ludwig al meu !

«Rămîi cu bine, mamă. Rămîi cu bine, tată !» a strigat el — «să v-ajute Dumnezeu, o să fie bine !» — şi după aceea a pornit călare după ceilalţi, care şi începuseră să treacă prin Grünes Tor.

«Se duc către Franţa, mamă !» a zis bărbatu-meu, în timp ce eu plîngeam şi mă tînguiam. Dar nu venise încă vremea pentru asta.

Mult timp n-am mai avut nici o veste, pînă cînd, într-o zi, au început să bată toate clopotele din oraş şi din cuprinsul ţării, după cum se spunea. Se dăduse o mare bătălie, ai noştri o cîştigaseră, şi Ludwig al meu — murise !

«Primul», a spus bărbatu-meu.

S-a mai scurs un an şi, într-o zi, bubuitul tunurilor s-a auzit atît de tare, că oamenii au dat fuga la poartă să-l asculte. Se-nţelege că Gottfried şi cu mine am alergat şi noi într-acolo. Şi de-acolo de unde se auzea tunînd şi bubuind au început a veni tot mai multe căruţe pline cu răniţi, prieteni şi duşmani claie peste grămadă. I-au adus pe toţi în oraş.

«Doamne sfinte !» am strigat eu deodată, «oare nu-i ăsta Pier de-atunci, din anul şase ?»

Într-adevăr, el era. Zăcea-n paie cu piciorul rănit de un glonte, văitîndu-se amarnic. «Pe ăsta-l iau la mine», a spus bărbatu-meu ; s-a rugat să i-l dea şi l-am adus aici, în casă — în odaia dumitale, domnule Wachholder. Acolo l-am îngrijit. Cînd s-a făcut mai bine, bărbatu-meu stătea de multe ori de vorbă cu el. Şi rămînea ba fran-

ţuzu' deasupra, ba omu' meu. Deodată, s-a vestit că nemţii au fost iar bătuţi, şi Napoleon e din nou mare peste franţuji. Bărbatu-meu se uita gînditor la Willem, de parcă se sfătuia de unul singur ; cînd însă, noaptea, dangătul clopotelor de alarmă s-a auzit în toate satele, am ştiut ce-o să se-ntîmple şi am plîns pînă dimineaţa cînd a plecat şi Willem al meu, pe jos, împreună cu vînătorii îmbrăcaţi în haine verzi, şi Minnchen Schmidt, care locuia peste drum, într-o odaie, cu bătrîna ei mamă, domnule Strobel, plîngea şi ea şi făcea semne cu batista. Mai înainte însă, bărbatu-meu l-a dus pe fiul meu la patul franţuzului şi a spus : «Asta e al doilea !» — Franţuzul avea o privire tare ciudată şi sălbatică, n-a scos o vorbă, ci s-a-ntors cu faţa la perete.

Salvele de tun nu s-au mai auzit atît de aproape ; Willem ne scria că s-au dat bătălii mari, în care au murit mii de oameni, dar el scăpase, şi scrisorile veneau tot mai de departe şi, pe neaşteptate, pe ele citeai nume franţuzeşti. Bărbatu-meu le-a dus franţuzului, care ştia acum foarte bine germana şi i-a spus rîzînd : «Ei, acu' ce mai ai de zis, cumetre ? Nu plecat ? Nu plecat ?» Şi franţuzul a făcut o mutră tare nenorocită şi a zis, ţinînd scrisoarea în mînă : «Aici, în localitatea asta m-am născut eu ; aici trăiesc tatăl şi mama mea.» Dar bărbatu-meu şedea pe pat şi socotea pe degete : «Unu, doi, patru — opt. Opt ani, cumetre franţuz ! De ce nu v-aţi învoit atunci cu doisprezece ai mei ?»

Willem scria din ce în ce mai rar şi, deodată, n-a mai scris, pînă cînd, într-o zi, vine bărbatu-meu acasă, se aşază la masă, îşi pune capul pe braţe şi plînge. — Credeam că se prăbuşeşte cerul peste mine... *el* să plîngă !

«Celălalt !» a gemut omu' meu, şi eu m-am prăbuşit fără simţire la pămînt.

Dinaintea capitalei franceze, Paris, cică s-ar afla o înălţime — nu-i pot spune numele ca lumea — de unde se poate vedea tot oraşul.[1] Acolo trăgeau ei ultima oară unii într-alţii şi pe Willem l-a nimerit un glonţ drept în

---

[1] Colina Montmartre, care a fost luată cu asalt în 1814 de către trupele ruso-prusiene. În ziua următoare, Parisul a capitulat.

piept, după cum scria camaradul lui, şi l-au îngropat acolo cu mulţi, tare mulţi alţii din Germania. — Asta e povestea mea ! Pe franţuz l-am vindecat, şi bărbatu-meu i-a dat bani de drum şi l-a dus la poarta de unde porneşte drumul către Franţa, pe care plecaseră şi băieţii mei. L-am văzut cum se îndepărtează şchiopătînd şi m-am întors acasă, murmurînd : «Nu plecat, nu plecat !» — Dumnezeu să-l ierte pe bărbatu-meu ; era un om ciudat, tatăl tău, Annchen.“

Asta a fost povestea bătrînei Margarete Karsten, şi după ce a terminat, am stat toţi în jurul ei tăcuţi, fiecare cu gîndurile lui ! Meşterul îşi pusese de mult ziarul, deoparte, ba chiar şi calfele, care intraseră înăuntru una cîte una şi erau de obicei destul de vesele şi gălăgioase, şedeau ori stăteau acum în jurul nostru fără să scoată o vorbă.

„Acum ascultaţi, vreau să vă povestesc încă ceva !“ strigă deodată bătrîna, ai cărei ochi, datorită amintirilor, căpătaseră o strălucire ciudată. „O să vă povestesc ceva, ce s-a-ntîmplat multă vreme după aceea, dar e în legătură cu ce v-am spus mai înainte. Dacă ferestrele n-ar fi atît de îngheţate, aţi putea vedea turnul noii biserici, Sfînta Sofia, care a fost ridicată după ce a ars vechiul lăcaş. În vechea biserică se afla pe un perete o placă în care se săpaseră numele celor din cartierul nostru căzuţi în războiul cu franţujii, şi printre ele, şi acelea ale băieţilor mei. Ludwig Friedrich Karl Karsten şi Wilhelm Johannes Albert Karsten. Placa se afla drept în faţa stranei noastre, şi duminica ne uitam întotdeauna la ea şi ne gîndeam la bravii noştri băieţi, şi bărbatu-meu era mîndru de placa asta, după cum eram şi eu, cu toate că plînsesem mult din cauza lor şi mai plîngeam încă. Dar cu Gottfried al meu s-a petrecut o schimbare. De la o vreme a început să treacă pe lîngă placă fără să se mai uite la ea, iar cînd stăteam pe locurile noastre şi, din întîmplare, îi cădea privirea pe ea, şi-o întorcea repede într-o parte sau se uita în pămînt, ori murmura ceva neînţeles.

Într-o zi, către seară, peste oraş s-a pornit o furtună îngrozitoare ; tuna şi fulgera de te-apuca spaima şi s-a întins deodată un zvon că a trăsnit biserica Sfînta So-

fia ! — Într-adevăr — biserica ardea cu vîlvătăi. Bărbatu-meu, care, de obicei, cînd se-ntîmpla așa ceva, alerga într-un suflet să dea o mînă de ajutor, de data asta n-a mișcat un deget, și chiar de-ar fi făcut-o, ar fi fost zadarnic. Mă ținea de braț, stăteam în mijlocul mulțimii și ne uitam. Deodată, turnul, care ardea ca o făclie, a pornit a se clătina și s-a prăbușit pe acoperișul bisericii cu zgomot atît de mare, că oamenii și caii au căzut în genunchi, și eu, împreună cu ei. Bărbatu-meu însă a rămas în picioare, s-a-ntors pe călcîie și m-a dus acasă. Am ajuns în odaia noastră — și toată seara a umblat în sus și în jos, pînă cînd s-a oprit dinaintea mea și-a zis :

«Mamă, mulțumesc lui Dumnezeu, placa a ars ! Mamă, nu mă mai puteam uita la ea ! Noapte bună, mamă !» — Nu înțelegeam nimic și l-am întrebat ce vrea să spună, dar el a clătinat doar din cap și s-a dus la culcare. Ceea ce o să fac și eu, mi-am sfîrșit inul ! Noapte bună, domnilor, noapte bună, copii ! — Hai, Annchen !“ — Zicînd acestea, bătrîna femeie s-a ridicat și a pornit către odăița ei, sprijinindu-se în baston și de brațul fiicei sale, ca să viseze mai departe pe bărbatul ei cel cu inima de piatră și pe cei doi băieți care își pierduseră viața luptînd pentru libertate. Caricaturistul n-a mai făcut în seara aceea nici o glumă, meșterul trăgea din pipa stinsă. Parcă nu îndrăznea nimeni să se miște de la locul său ; parcă te-așteptai ca ușa să se deschidă chiar în clipa aceea, și bătrînul, strașnicul bărbat să intre înăuntru împreună cu călărețul în negru și vînătorul îmbrăcat în verde, dintre care unul era îngropat pe Oder, iar celălalt, la marginea Parisului, pe Montmartre.

„Știu de ce nu mai putea meșterul Karsten să se uite la placă !“ strigă deodată vocea răsunătoare a unui bărbat, făcîndu-i pe toți să înalțe privirea aproape speriați.

Era Rudolf, calfa cea mai veche, care se ridicase în picioare, în colțul unde ședea.

„Și eu !“ strigă Bernhard, a doua calfă, punîndu-și mîna pe umărul camaradului său.

„Și eu !“ strigă Strobel, sărind de pe scaun. „Cîți mai știu ?“

„Şi eu!“ strigă meşterul. „Şi eu!“ am spus. „În *ceea ce* ştim noi se ascunde viitorul — Doamne, binecuvîntează patria noastră!“ Apoi... a venit stăpîna casei cu cartofii.

10 februarie

Şi am scris din nou o pagină de Cronică.

Elise

Toţi am jubilat şi am rîs, ba chiar am şi plîns din cauza unor mici dureri şi a unor bucurii eşuate! — Cum trec anii!

Iedera a alcătuit acum un adevărat frunzar umbros şi verde; frunzişul a fost împodobit ici şi colo de o mînă micuţă cu figuri de ceară albastre şi roşii; prin odaie zboară iarăşi un canar încoace şi încolo, de la cărţile şi mîzgăliturile mele pe un umăr drăguţ şi rotund de la fereastră sau pe un deget graţios ce i se-ntinde dinainte făcîndu-i semne. — Acum, în paginile acestei Cronici, Elise are treisprezece ani. Deseori, cînd o rază veselă de soare trece prin frunziş, Flämmchen (aşa-l cheamă pe noul şi micul prieten) începe să ciripească, iese afară sărind din colivia lui, îşi întoarce de cîteva ori într-o parte şi într-alta căpşorul cu ochi strălucitori, negri ca pana corbului, apoi zboară-n văzduh pe fereastra deschisă. Străluceşte o clipă, săgetînd încoace şi încolo, ca un punctuleţ de aur în lumina soarelui, apoi zboară spre rîndul de case de peste drum şi dispare pe o fereastră a catului din mijloc de la numărul doisprezece. De acolo fusese adus încoace, şi acolo avea o colivie mică de alamă.

Au apărut oameni noi, fire noi se împletesc în chip ciudat cu viaţa noastră, ajungînd astăzi, în ziua aceasta de februarie, ploioasă şi vîntoasă, în paginile mele.

Ceea ce a murit se-ntoarce la viaţă, ceea ce a fost blestem se transformă în binecuvîntare; păcatele părinţilor nu-i urmăresc pe copii pînă-n a treia şi a patra spiţă!

Jos, în casă, răsună un glas limpede şi proaspăt; pe scară suie un pas uşor — Elise trage cu urechea. După cîteva minute, afară izbucneşte pe neaşteptate o ceartă

zgomotoasă ; se aude vocea Marthei, văicărindu-se supărată. Uite c-a venit — secătura străzii !

Uşa se crapă pe jumătate, şi apare un obraz de copil, rîzător, plin de sănătate, acoperit cu o mulţime de pistrui.

„Ce-i, Gustav, ce s-a-ntîmplat iar ?"

„Oh, nimic !" spune *le mauvais sujet*[1], rînjind cu gura pînă la urechi, în vreme ce afară, Martha o strigă pe Elise cu glas plîngător. „Ce-o fi făcut ?" spune aceasta, sărind în sus şi ieşind din odaie. Rîsul limpede, în hohote, în care-a izbucnit mă sileşte şi pe mine să-mi ridic ochii de pe cărţi, în timp ce Gustav pare să se adîncească, tare modest, într-un volum de *Istorie universală* a lui Becker[2]. Ies afară, cu aerul cel mai serios cu putinţă. Şi ce văd ?

Bătrîna se bucura fără îndoială de odihna de amiază şi adormise cu uneltele de împletit în poală. Secătura, care poate că suia scara cu intenţiile cele mai bune, nu s-a putut stăpîni să nu folosească momentul acesta favorabil.

Nefericita stătea legată cobză de scaunul ei, batistă, sfoară, firul de la lucrul de mînă — pe scurt, folosise tot felul de legături, ca s-o ţintuiască pe locul ei. În faţa bătrînei, pe o măsuţă, acoperită cu o faţă de masă foarte drăguţă, se afla o oală mare de lapte, destinată, după toate probabilităţile, unor anume scopuri culinare, iar în jurul ei, sorbind şi plescăind, stăteau — toate pisicile din casă, aruncînd din timp în timp cîte o privire batjocoritoare către jilţul în care tirana bucătăriei, legată fedeleş, dădea din picioare şi ameninţa, cu adevărat, în chinuri tantalice.

„Liese — alungă-le o dată —" (Elise, de-atîta rîs, n-are puterea s-o facă — doar şade, cu respiraţia tăiată, pe un scăunel) „o, ştrengarul — domnule Wachholder, alungaţi-le *dumneavoastră* — n-o să mai rămînă nimic — o, bunătatea de lapte — nelegiuitul !" Da — nelegiuitul unde se afla, cînd după ce s-a consumat această

---

[1] Derbedeul (fr.).

[2] *Istoria universală pentru uzul copiilor şi al învăţătorilor* de Karl Fridrich Becker (1777—1806) era foarte răspîndită în secolul al XIX-lea.

tragicomedie, m-am uitat după făptaş ? Volumul de istorie universală al lui Becker se găsea bineînţeles acolo, deschis, însă de Gustav — nici urmă !

Cine e acest Gustav ?

Nepotul unui om, al cărui nume funest a mai fost amintit în aceste pagini, nepotul contelui Friedrich Seeburg.

În anul 1842, în locuinţa de peste drum, de la numărul doisprezece, pe fereastra căreia, mai tîrziu, canarul zbura atît de des, s-a mutat o doamnă frumoasă, îmbrăcată în negru, palidă, numită Helene Berg, văduva unui medic mort de curînd. Ea a mai trecut o dată prin viaţa noastră şi prin paginile acestei Cronici, în sîmbăta aceea a anului 1841, cînd am îngropat mica pasăre în cimitirul Sfîntul Ioan, la picioarele mormintelor lui Franz şi al Mariei. O sărutase atunci pe micuţa Elise, fără să ne cunoaştem. — Pe piatra de mormînt dinaintea căruia îngenunchease şi plînsese scria „Georg Berg“, iar în locuinţa sărăcăcioasă de vizavi, de la numărul doisprezece, în strîmta şi întunecoasa Uliţă a Vrăbiilor, se sting ultimele ecouri legate de povestea funestă, crudă, pe care vînătorul muribund o povestise pe vremuri pictorului Franz Ralff. — Se terminase cîntecul ? Ultimul ton fusese preluat de o melodie tînără, plină de bucurie, şi noua melodie va vorbi despre „Gustav şi Elise Berg“ !

Cum a aflat ultima din mîndra casă a contelui Seeburg despre firele care-i legau soarta de fetiţa de lîngă mine ? — Povestea ei ?

Mai-mai că mă tem să ridic vălul care acoperă aproape uitata şi îngropata nenorocire.

„Uite ce inel frumos !“ i-a spus odată Elise doamnei Helene, care se afla la noi, arătîndu-i inelul smuls cu mulţi, mulţi ani în urmă de bătrînul Burchhard, pe malul lui Hungerteich, din pădurea Ulfelden, de pe mîna încremenită a decedatei Luise ; inelul cu blazonul contelui Seeburg, ce zăcuse atîţia ani sub piatra aceea însemnată cu o cruce ! — Nu e necesar să scriu aici ceea ce-a urmat !... Am stat atunci îndelung împreună. Helene a plîns toată seara, strîngînd-o pe Elise în braţe, şi Gus-

tav, Gustav, secătura străzii, şi-a salutat verişoara jubilînd în felul său.

Contele Friedrich Seeburg, după lungi ani de pribegie fără odihnă, se căsătorise în Italia cu o italiancă frumoasă, distinsă, dar săracă ; aceasta a fost mama Helenei care murise, născînd-o, în al doilea an al căsniciei sale. Grecii îşi închipuiau prăpastia dintre Dumnezeu şi oameni plină cu ceva demoniac, ce făcea legătura între El şi omenire : acolo pluteau pretutindeni, „ca totul să se contopească într-un tot", „multe şi felurite" spirite, trimişi ai lui Dumnezeu, care pedepseau şi răsplăteau, şi nimeni nu scăpa de răspunderea faptelor sale. Spiritele acestea îl urmăreau şi pe conte : se numeau căinţa, veşnică nelinişte, plictis de viaţă şi-şi întindeau mîna ucigătoare asupra oricărei bucurii. Contele a trecut din nou Alpii, spre Germania. Castelul Seeburg fusese vîndut — s-a dus la Viena, unde a trăit în singurătate şi tristeţe într-o căsuţă retrasă. Fata lui îl auzea adesea, noaptea, mergînd în sus şi-n jos prin odaie ; ea nu avea nici o cunoştinţă, nici o prietenă ; lîngă dînsa nu se afla decît o bătrînă servitoare a mamei sale. Aşa şi-a petrecut primii ani ai tinereţii, aproape singură, în timp ce tatăl ei se posomora tot mai tare. Nu-i dădea voie să cînte, să se joace ; ea se supunea, suspinînd. Şi într-o dimineaţă, bătrînul conte Seeburg a fost găsit mort în patul său ; în ultimele lui clipe nu avusese pe nimeni lîngă sine — îşi dăduse sfîrşitul aşa cum îl cunoscuse Helene — singur şi părăsit. Dar şi ea era acum singură şi părăsită — o tînără fată într-un oraş mare şi străin, pe care nu-l cunoştea, şi unde nimeni n-o cunoştea. S-a dovedit că moştenirea de pe urma tatălui său abia-i ajungea să plătească datoriile făcute în timpul şederii acestuia la Viena.

Printre puţinii ce treceau din cînd în cînd pragul casei tatălui său, era doctorul Berg, un bărbat nu prea tînăr, singurul, care, chemat la patul de moarte al bătrînului conte, după ce închisese ochii acestuia, avusese grijă de tînăra orfană. A pus ordine în averea ei ; a dus-o pe fata, care aproape suferea şi ea de mizantropie, la oameni buni, la bătrîna şi prietenoasa lui mamă. Doctorul Berg părea să facă totul numai din datorie, iar ea, căreia la început îi fusese indiferent, s-a îndrăgostit tot mai mult de

el. Doctorul i-a cerut mîna, şi contesa Helene Seeburg a ajuns soţia lui, mulţumită şi fericită, curînd şi mai fericită prin naşterea unui fiu, căruia i-au dat numele de Gustav. Şi a venit vremea cînd, datorită unor anume împrejurări, doctorul Berg — a cărui mamă murise şi ea — a părăsit Viena şi a ajuns aici unde s-a străduit să-şi facă o clientelă. Tocmai era pe cale să reuşească, dar o molimă violentă, care s-a întins peste toată ţara, venind, pustiitoare şi aducătoare de moarte din est, îl secerase şi pe el ; şi-n urma lui, soţia şi fiul său au rămas aproape fără mijloace de trai. A fost îngropat în cimitirul Sfîntul Ioan, la douăzeci de paşi de Franz şi Maria Ralff.

Asta-i povestise Helene Berg, în vreme ce pe masă, dinaintea ei, strălucea inelul cu blazonul contelui Seeburg, un şarpe încolăcind un rubin. Chiar în aceeaşi seară m-am dus cu el la Königsbücke şi l-am zvîrlit departe, în fluviu, după ce mai întîi îl rupsesem în două. Helene stătea lîngă mine, rezemată de balustradă, şi ne-am întors îndărăt, tăcuţi, în Uliţa Vrăbiilor, la — copiii noştri.

Nu era oare de un fericit augur pasărea asta mică, galben-aurie, ce zbura încoace şi încolo între cele două locuinţe, şi-şi avea casa acolo şi aici, fiind adesea un sol mic şi credincios, care ducea şi aducea la gîtuleţul său în veşnică mişcare veşti tare importante, întrebări şi răspunsuri ?

„Ia uită-te, Liese, Flämmchen are iarăşi un bilet la gît. Probabil că acum o să aflăm unde e nelegiuitul, împotriva căruia o aud încă bombănind afară pe bătrîna Martha.“

Flämmchen sare pe mîna Elisei. Ea ia biletul şi iată ce scrie în el cu trăsături late, băieţeşti :

„Liese !

Fiindcă pînă mîine nu îndrăznesc să mă arăt la voi şi, din păcate, sînt silit (îngrozitor !) să traduc 3 pagini, bagă de seamă, trei pagini pline de absurdităţi latine (aş vrea să ştiu ce nevoie are un pictor, pentru că asta *vreau* să mă fac, să înveţe latina ?????), te rog să-l legi pe un-

chiul (*să nu-i arăţi scrisoarea asta*) de jilţul tău cum am legat-o eu pe bătrîna Martha şi să vii la uşă *cît mai repede*. — Vreau să-ţi spun ceva foarte important.

Gustav

P.S. O să pîndesc, şi dacă-ţi văd vîrful nasului, mă strecor pe lîngă ziduri la uşa voastră ! Vino repede ! !
P.S. Să iei şi coşuleţul !"

„Ce-o vrea ?" întrebă Liese, uitîndu-se la cuiul de care atîrna coşuleţul ei, în vreme ce eu, în ciuda cuvintelor de prevedere, studiez scrisoarea nelegiuitului şi logica lui de adevărat elev de clasa a şasea de liceu. E minunat ! pentru că trebuie să fac o lucrare foarte lungă — vino cît mai repede ! Şi-apoi, mica prefăcută, care ştie bine ce vrea leneşul !

„Ce zi e astăzi, Liese ?"

„Ah — sîmbătă !" exclamă ea. „Acum ştiu ! Şi-a primit banii de buzunar."

„Pe care ar trebui să-i confişte bătrîna Martha. Ascultă, micuţa mea : scrie-i că te duci numai dacă-şi termină exerciţiul îngrozitor."

„Oare cît o dura asta, unchiule ?" întrebă ea tare îngrijorată ; ea l-ar prefera pe „cît mai repede".

„Ei — cel puţin două ore."

„Oh, oh, două ore ? !"

„Da, şi după aceea o să fie plin de greşeli, una mai mare decît alta."

„Unchiule, Gustav spune că pe măsură ce lucrează mai mult, face tot mai multe boroboaţe."

„Ei bine, dacă-i aşa, scrie-i că cel mai bun lucru e întîi să-l termine şi-apoi să-l aducă încoace."

Elise alege acum cu mare băgare de seamă una dintre penele mele de scris, plîngîndu-se grozav de cerneala „noastră proastă", în vreme ce Flämmchen, care stă pe spătarul unui scaun, aşteaptă, la început liniştit, dar cînd i se pare că durează prea mult, zboară pe deasupra mesei, silindu-se să se uite şi el în călimară, ca să afle

cauza întîrzierii. În sfîrşit, Elise e gata cu pregătirile şi scrie :

„Dragă Gustav !
Scrisoarea ta a ajuns cu bine. A adus-o Flämmchen. Bătrîna Martha are pe fereastră o otreapă udă, vrea să te-nveţe minte cînd vei veni. Pe unchiul nu-l pot lega, astăzi aleargă mereu prin odaie, fără să stea o clipă liniştit. Eu n-o să pot să vin pînă ce nu-ţi termini exerciţiul şi-l aduci încoace ! Grăbeşte-te ! ! ! Vin cu coşuleţul !

Elise"

Şi răvaşul acesta e atîrnat de gîtul lui Flämmchen — practica l-a făcut destoinic ; îşi scutură capul ciripind de parcă ar spune : acum mi-ajunge, nu mă mai întorc, şi — dispare. Elise aşteaptă, stînd în faţa măsuţei sale de cusut, sub umbrarul de iederă, eu mă adîncesc din nou în cărţile mele, dar nu trece nici o jumătate de oră şi de afară, de sub fereastră, se aude un fluierat ascuţit, iar Elise sare de pe scaun şi se uită în stradă.

„A şi sosit !" exclamă ea, întorcîndu-se pe jumătate spre mine.

„Vino sus, Gustav !" strigă ea.

„Asta mai puţin !" se aude jos în felul de a vorbi al şcolarilor, şi mă mir cu adevărat că ştrengarul nu continuă de data asta cu înţeleapta veste care se leagă de vorbele de mai sus : Însă frate-meu cîntă la flaut.

„Ai exerul ?" *(scilicet citium* [1]*)* strigă Elise.

„Se-nţelege ; gata, vino jos, poţi să *i-l* duci tu sus."

Elise se uită întrebătoare la mine, şi eu aprob cu un semn din cap. Fetiţa o zbugheşte jos ca fulgerul, şi eu mă duc la fereastra deschisă, ferindu-mă să se vadă ceva din preţioasa mea persoană.

„Ai fost foarte repede gata, Gustav !" spune Elise, şi eu îmi închipui sus cum ştrengarul rînjeşte cînd îi înmînează cîrpăceala.

„Scuipi în palme cu răbdare
Şi-nhaţi gîza, cît de mare !"

---

[1] Bineînţeles, mai repede (lat.)

răspunde el. „Bagă de seamă, aici e încă umed și ia aminte, Liese — întoarce-te iute, înainte ca bătrînul s-apuce să citească ceva ; s-ar putea să mă chemendărăt !"

„Secătura ! Cine știe ce bazaconie o fi !" spune pe un ton moralizator Elise, pe care o aud acum suind scara.

„Am adus-o, unchiule !" strigă ea din ușa abia întredeschisă. Aruncă prețiosul manuscris pe scaunul cel mai apropiat, închide brusc ușa și — în trei salturi a coborît scara.

„Liese, Liese, Elise !" strig eu, dar cine nu aude e domnișoara Elise Johanne Ralff.

„Vino repede, bătrînul a și strigat !" spune jos ștrengarul, apucînd-o de braț, și au și dispărut după colț !

Iată caietul albastru, pe copertă cu numele „Gustav Berg" și dedesubt, geniala traducere a lui Gustavus Mons [1], cu indicația domiciliului, a datei și a anului. Îl deschid și, de fapt, nu-ți poți da bine seama, colaboratorul Besenmeier a scris în el cu cerneală roșie, sau meșterul Gustavus Mons, cu cerneală neagră ? — Uite și paginile cele mai noi. Grozav ! *Ita uno tempore quatuor locibus* (afurisitul !) *pugnabatur* [2] etc. etc. De-aș fi învățător, aș striga : „Ce *o să iasă* din băiatul acesta !" dar, pentru că nu sînt, mă opresc la — sugătoare și strig : „De ce va fi *capabil* băiatul acesta !" — Aici, pe ea, „în patru locuri", se bat de asemenea romani, cartaginezi, macedoneni, sarzi și, ce-i drept, mai bine decît în latinește : cai, oameni, Hanibal *ante portas* [3], triari [4], veliți [5], *principes* [6] ! Excelent ! O să-i trag ștrengarului o săpuneală bună atît pentru *„locibus"*, cît și pentru nerușinarea lui de a „preda" un caiet cu o sugătoare atît de mîzgălită.

---

[1] Traducerea latină a numelui Gustav Berg.

[2] Astfel se dădeau concomitent lupte în mai multe locuri (lat). În loc de „locibus" ar fi trebuit să fie *„locis"*.

[3] Hanibal e în fața porților (lat.). Strigăt de groază care s-ar fi auzit la Roma în timpul celui de al doilea război punic 218—201 î.e.n.)

[4] Cei mai vechi și cei mai încercați soldați ai unei legiuni romane.

[5] Soldați romani tineri, cu arme ușoare, cercetaș.

[6] Soldați romani cu arme grele.

Sugătoarea însă o voi confisca, şi băiatul va lua ore de desen ! *Signifer*[1] ăsta are, totuşi, braţe cam lungi.

Mai stau o jumătate de oră şi lucrez, apoi la biserica Sfînta Sofia bate de şase. Nu ştiu, din cauza prostului exemplu care tocmai îmi fusese dat, sau din pricina soarelui şi a cerului albastru de vară, dar, pe hîrtie nu mă mai mişc din loc, în schimb, pe scaun mă mişc mereu fără astîmpăr. De altfel, Elise are dreptate : cerneala „noastră" e într-adevăr îngrozitoare. Îmi închid cărţile, îmi îmbrac haina şi mă iau după sunetele unui pian, care se aud de peste drum. După ce sui scara la numărul doisprezece, acolo, într-o odaie de la primul cat, mobilată simplu dar drăguţ, găsesc o doamnă la pian, care-mi face un semn prietenos cu capul, fără să se întrerupă din fanteziile ei. Mă aşez lîngă ghivecele din fereastră cu trandafiri şi rezedă, ascultînd muzica şi lăsînd în acelaşi timp să-mi rătăcească privirea cercetătoare prin cameră. Chiar lîngă mine, printre flori se află colivia de alamă a lui Flämmchen, în care mica pasăre s-a şi suit pe beţişor şi şi-a vîrît capul sub aripă. Obosită de încordarea de peste zi, s-a culcat devreme. Lîngă a doua fereastră din faţa mea se află o măsuţă de cusut asemănătoare cu aceea dinaintea căreia stau eu ; pe ea se găseşte un gherghef cu un lucru început. Acesta e locul Elisei ; şi ea are aici, ca şi Flämmchen, o a doua casă. Între cele două ferestre, trasă spre lumină, se află o masă vopsită cîndva în roşu, acoperită cu cărţi, rechizite pentru scris, caiete, bricege ş.a.m.d., zgîriată, tăiată, ciopîrţită — este scena „bucuriilor liniştite" ale lui Gustav.

Aici se gîndeşte geniul la al său „*locibus*", cu capul rezemat de cei doi pumni şi trecîndu-şi degetele prin păr ; aici se umplu paginile cu mutre de tot felul, în loc de fraze latineşti ; aici se clocesc toate năzbîtiile, care să uimească şi să zăpăcească uliţa ; aici ascultă el tare smerit, cu un obraz plin de cea mai mare căinţă, sfaturile şi reproşurile, pe care mama le revarsă de pe tronul ei asupra secăturii Uliţei Vrăbiilor, şi la care acesta, după numai un sfert de oră, răspunde printr-o poznă gogonată ; aici, pe scurt — este masa de scris a lui Gustav Berg.

---

[1] Stegar (lat.).

După ce mătuşa Helene şi-a sfîrşit cîntecul, îi povestesc istoria cu dineul pisicilor, despre care se-nţelege că nu avea nici cea mai mică idee.

„Nu-l mai pot stăpîni !" exclamă ea rîzînd, dar şi deznădăjduită. „Şi o strică de tot şi pe Elise. În loc să brodeze şi să caute cuminte-n dicţionar, se bat cu cocoloaşe de hîrtie. Dacă el îi strecoară un gîndac pe ceafă, sînt sigură că ea o să-i agaţe o coadă-n spate, ori o să-i picteze pe spinare un cap de măgar. Vorbesc şi-i dojenesc pînă iese sufletul din mine, dar zadarnic ! «Mătuşă, el a-nceput, eu am stat foarte liniştită » — «Mamă, nu-i adevărat, ea a aruncat întîi în mine cu un cocoloş de hîrtie !» Şi-aşa merge cît e ziua de lungă ! Acum pe unde-or mai fi ?"

„Vorbeşti de lup, şi lupul la uşă !" sună o zicătoare, şi străbunii noştri au ştiut ei ce spun. Odată cu întrebarea Helenei s-a deschis şi uşa, sau, mai bine zis, a fost smucită, şi-năuntru, cu obrazul roşu ca focul, năvălesc — Fluieră-vînt şi Nebunatica ! Dar, prietenul Gustav abia dă cu ochii de mine, că face calea-ntoarsă, încercînd să ajungă iar cît mai repede la uşă, însă, din fericire, de data asta, sînt mai iute.

„Stai, meştere ! Nu pleca !"

„Da, nu pleca, Gustav !" strigă mama.

Şi încep interogatoriul.

„Cîţi ani ai, Gustav ? Răspunde !"

„Paisprezece ani şi jumătate !"

„Al cîtelea eşti din clasă ?"

„Al douăzeci şi patrulea de sus în jos !"

„Şi de jos în sus ?"

„Al — al — cincilea !" — (Pauză.)

Îmi iau acum o mutră ca a lui Zeus, fiul lui Cronos, care vrea să tune după îndelungă zăpuşeală şi încep o cuvîntare cu : Pe vremuri, cînd eram de anii tăi (aşa cum *nota bene* [1] încep toţi părinţii şi pedagogii, de cînd Adam i-a tras un „perdaf" primului său născut) ; amintesc de istoria cu laptele, apoi trec la „*locibus*". din ultima lucrare, fac o mică aluzie şi la Elise şi sfîrşesc sco-

[1] Ia aminte (lat.).

ţînd în evidenţă partea mişcător-patetică — mihnirea mamei.

În vreme ce eu îi dau zor cu „morala“, răufăcătorul meu, stînd cînd pe un picior cînd pe altul, pe faţă cu o expresie de zăpăceală plină de şmecherie, căinţă şi adîncă tristeţe, se uită fix la un punct de sus, din tavan. Însă abia termin, şi ştrengarul pierde orice interes pentru susnumitul punct, „se lasă din nou pe pămînt“, se dă în spatele Elisei, ocupată între timp mereu cu şorţul ei, apoi se-ntoarce spre mama lui, care zice :

„Vezi ? De cîte ori nu ţi-am spus, dar *pe mine* nu m-asculţi niciodată. Ce înfierbîntaţi sînteţi ! Elise ! fetiţo, dă-te la o parte din curent, o să răceşti ! De fapt, unde-aţi fost ?“

„N-am fost decît în piaţa cu fîntînile arteziene !“ spuse Elise, trecîndu-şi dosul palmei peste gură.

„Aşa ! Şi ce-aţi făcut acolo ?“

„Am dat de mîncare peştişorilor aurii !“

„Peştişorilor aurii ? ! — Gustav, cît ţi-a mai rămas din banii de buzunar ?“

La întrebarea asta, Gustav stă iarăşi pe un picior şi pare foarte mihnit că nu poate să se scarpine cu celălalt, ca gîştele, după ureche. Îşi vîră încet mîna în buzunar, dar se răzgîndeşte şi şi-o retrage repede.

„Ei ?!“

„Nu mi i-ai dat ca să-i cheltuiesc, mamă ?“ întreabă ştrengarul, pe care educaţia sa îl învăţase ce este logica femeiască.

„Desigur — dar — dar — — —“

„I-am cheltuit ! Liese poate să confirme !“

„Da, *pot* !“ strigă Elise foarte zeloasă. „Nu trebuie să-l certaţi din cauza asta !“

Eu îi sar în ajutor mătuşii încolţite.

„De cheltuit, bineînţeles că-i poate cheltui, dar în ce fel, se pune acum întrebarea. Ce aţi făcut cu banii ?“

Cei doi se uită fără o vorbă unul la altul. Elise îşi vîră deodată mîna în buzunar, scoate un sîmbure de cireaşă şi-l azvîrle în nasul lui Gustav. Întrebarea s-a lămurit.

„Ah, așa!“ exclamă mătușa Berg. „E bine măcar că s-au terminat, cel puțin n-o să-și mai poată cumpăra iarăși țigări, ca săptămîna trecută.“

Și eu sînt absolut de acord cu situația asta, în timp ce Elise îi dă vărului cu cotul în coastă, șoptindu-i: „Las' că mîine îi capăt eu pe-ai mei!“

Fericită copilărie! La vîrstele de mai tîrziu, fiecare om, care vrea să-și umple clipele de singurătate cu visuri pline de bucurie, își aduce aminte de tine, și eu — moșneagul, mereu mai bătrîn, acopăr aceste pagini cu gînduri copilărești și griji copilărești de mult trecute și uitate! Oare nu visează chiar și omenirea despre o „epocă de aur“, despre o fericită lume-a-copiilor, de mult apusă?

28 februarie

Luna asta, februarie, nu e tocmai așa de rea, trebuie să știi numai cum s-o iei! — În primul rînd e extraordinara ciudățenie a zilelor în minus. Cît mi-am bătut eu capul, cu mulți ani în urmă, chibzuind la lipsa lor! Orice altă lună se potrivea perfect cu cele treizeci și una de zile pe articulația falangei de bază a degetelor mîinii, iar cele cu treizeci, pe gropița dintre ele, numai februarie nu — lucru tare ciudat! — Asta este o parte a aspectului formal al avantajelor acestei luni, dar acum să examinăm esențialul. Ce poți să ai împotriva ploii de afară? Nu se străduiește ea din răsputeri să îndeplinească îndatoririle unei ploi cinstite? Nu udă ea, cît o ține cureaua, ba și mai mult? Bătrînul Marquart fără-ndoială că se află într-o situație grea în privința lui, baricadele și digurile pe care le ridică bombănind sînt luate de puhoi, scara lui se transformă într-o cascadă Niagara. Ploaia pune stăpînire, din mila lui Dumnezeu, pe tot ce se numește gaură. E totdeauna prezentă, stăruința ei fiind aproape încăpățînare! Ai crede că noaptea o să-și îngăduie și ea un pic de liniște. Nicidecum! Abia atunci toarnă cu găleata și pleoscăie mai cu foc. Atunci îi spală pe noctambuli pe dinafară, după ce ei s-au spălat pe dinăuntru; atunci îi spală pe doctori și pe moașe pe

drumurile meseriei lor ; atunci spală vizitii și cai, domni și doamne — mascați și nemascați ; atunci spală pisicile pe acoperiș și șobolanii din rigole ; atunci spală paznici de noapte și santinele chiar și în ghereta lor. Tot ceea ce poate ajunge e spălat de ea ! Pe scurt : „Ziua și noaptea curățenie generală, iar măicuța Natură, în chip de gospodină, neîndatoritoare, cum nu poate să fie decît o gospodină sîmbătă, la trei după-amiază". Acesta este buletinul lunii februarie, numit pe vremuri *mensis purgatorius*[1]. — Acum găsesc și o comparație cu aspectul marelui oraș. M-am gîndit mult și nici una nu mi se părea potrivită. Dar acum am găsit-o ! Seamănă grozav cu un tată de familie nenorocit, pe care puhoaiele curățeniei de sîmbătă l-au aruncat pe un scaun de lîngă soba rece, unde stă — ca un nou Robinson Crusoe — împreună cu copilul, cîinele, pisica și colivia cu botgrosul, cu picioarele pe un taburel înalt și pulpanele halatului atîrnînd în valuri.

Brr ! — E o vreme ce te-ndeamnă să răscolești prin vechile mape, ceea ce și fac cam de mult ! Caut o scrisoare pe care, în ciuda strădaniei mele, n-o găsesc, și ar fi trebuit să fie inclusă încă de multă vreme în Cronică. Scrisori mai noi, scrise de aceeași mînă găsesc destule ; ele vorbesc de botez, și una dintre ele chiar despre moartea unui venerabil pudel, numit „Recenzentul". Dar aș vrea să dau de o altă scrisoare, care nu vorbește încă de botez ! Domnul fie lăudat, iat-o ! După cum am spus, ar fi trebuit să fie inclusă în Cronică mult mai devreme, dar ce-are-a-face ? *Astfel* de scrisori cu cît sînt mai vechi, cu cît e mai vîrstnic și cel ce a scris-o, par cu atît mai proaspete !

Iată conceptul :

„Redacția își asumă răspunderea.

Dragii și credincioșii mei... !

Abia am început cu «Dragii și credincioșii mei», că pe umărul meu s-a așezat pe neașteptate o mînuță, spre mine s-a aplecat un cap cu bucle negre și o voce ușoară, tare delicată, mi-a spus :

---

[1] Luna curățeniei (lat.). La romani era ultima lună a anului, numită după Februa, marea sărbătoare a curățeniei și a pocăinței.

«Dă-mi voie, copile dragă» (copile dragă sînt eu, doctorul Wimmer) —, «dă-mi voie, copile dragă, cărei femei ai de gînd să-i scrii ?» Mi-am ridicat surprins privirea și am văzut — o doamnă mică, durdulie (stă acum lîngă mine și mă trage de ureche pentru «durdulie»), care-și țuguia încîntător buzele :

«Copile dragă, vreau să știu neapărat !»

O să afli, odorul meu, am zis, rîzînd. Atenție, e o poveste ciudată ! — A fost odată un bărbat care cutreiera lumea, și oamenii îi spuneau Dr. Heinrich Wimmer ; desigur că unii dintre ei îl mai blagosloveau și cu epitetul de «măgar» sau așa ceva. Aceștia erau însă cei care fuseseră calificați de el cu același epitet — ceea ce făcea adesea chiar și în scris, negru pe alb. Ei bine, omul ăsta avea în realitate foarte puțini prieteni adevărați (cunoscuți, în schimb, destui), fiindcă era un fel de vagabond, cu toate că nu în cel mai rău sens al cuvîntului. Era un literat. Printre prietenii care-l suportau și nu-i spuneau «măgar» se afla în primul rînd un învățător cu numele de Roder, în al doilea rînd, un domn mai vîrstnic, anume Wachholder, și în al treilea, o tînără fată (nu te nelinişti Nannette, nu avea decît cel mult unsprezece ani cînd ne-am despărțit), anume Elise Ralff. Locuiam toți într-un oraș mare, plin de praf, destul de aproape unul de altul și ne purtam între noi cum trebuie să se poarte niște prieteni buni ; și din orașul acesta am fost alungat, după toate probabilitățile pentru că-i îngrijora sănătatea mea, deoarece praful acela mă făcea să tușesc mereu. Chiar și pudelul Recenzent, al patrulea prieten al meu, simțea adesea o înduioșare omenească în legătură cu prietenia noastră, fiind în realitate, orice-ai zice, Nannerl, un dobitoc excelent !

Și-acum află — turbată femeie Othello, că «dragii și credincioșii» se adresează celor trei prieteni și nicidecum *unei* femei, tu, Gelozie !

Și fiindcă am început, dă-mi voie, dragă Nannette, să-ți povestesc mai departe. Pe cînd îmi scuturam de pe picioare praful acelui oraș plin de nisip, mă aflam cu acești prieteni ai mei într-o pădure ; și cît a fost ziua de lungă, am căutat cuiburi de pasăre, am cules flori și am povestit basme, cînd, deodată, m-a năpădit un simțămînt înfio-

rător de singurătate și descurajare, ș.a.m.d. ș.a.m.d. Și în inima pădurii, în care păsările cîntau atît de vesel, iar soarele strălucea atît de luminos printre crengi, mi-a răsărit pe neașteptate în minte o imagine, imaginea unei fete mici și drăguțe, cu care eu m-am jucat odată și la care m-am gîndit adesea mai tîrziu. — În clipa aceea însă nu m-am gîndit că între joaca de copii și ziua în pădure trecuse vreme atît de multă ; — mă gîndeam : Heinrich, de ce nu te duci la München, unde te-ai născut, unde locuiesc unchiul tău, Pümpel și — mica, draga ta Nannette cea flușturatică ?

Gîndul ăsta m-a străfulgerat ca o rază de lumină, mai strălucitoare și mai veselă decît soarele, am sărit în sus, mi-am zvîrlit pălăria în aer și am strigat : «Uraaa, mă duc la München, la unchiul Pümpel, la vara mea Nannerl !» — Prietenii m-au privit mirați și zîmbind, iar învățătorul Roder a spus : «Băiete, ar fi minunat dacă te-i face om serios și chibzuit !»

(Dă-mi o sărutare, comoara mea, și-o să povestesc mai departe.)

Mica Liese Ralff a împletit de gîtul pudelului o cunună drăguță de flori de pădure, mi-au strîns mîna toți — fetița chiar a și plîns — și... am plecat la München.

Nu mai văzusem de mulți ani orașul meu natal și pășeam tare trist, în amurgul serii, prin bătrînele ulițe cunoscute ale cartierului vechi. Iată, colo e casa părinților mei — locuită acum de străini. M-am uitat prin crăpătura unui oblon de la fereastră și am văzut doi copii stînd singuri la o masă, dinaintea unei lămpi aprinse. Erau adînciți cu totul într-un joc de societate și, gîndindu-mă la tinerețea noastră, Nannerl, mi s-a făcut inima tot mai grea. — Seidelgasse numărul 20 — mă aflam acum dinaintea altei case. Acolo atîrna o firmă veche, bine cunoscută, cu inscripția «Librăria Pümpel». Magazinul se și închisese, unchiul se afla fără doar și poate la Berăria curții, fereastra de la catul superior era luminată.

Abia am îndrăznit să sun. În sfîrșit, am făcut-o. Doamne, clopotul a sunat tot atît de jalnic ca și cu zece ani în urmă. S-au apropiat pași tîrșiți — s-a deschis ușa, într-adevăr, grăsana Waberl se afla și acum acolo, mai

curînd mai tînără decît mai bătrînă. Eu și pudelul era aproape s-o doborîm la pămînt; nu m-a recunoscut și a încremenit de spaimă și mirare, cînd m-a văzut suind scara din două salturi, urmat de însoțitorul meu cu patru picioare.

O mică și durdulie doamnă... (Au, urechea mea! Ascultă, Nannette, aia e urechea pe care intră; ce căsnicie o să fie asta, dac-o ciupești! Nannette, în locul tău, eu aș lua-o în primire pe cealaltă, pe care iese!) mi-a venit în întîmpinare:

«Tata nu este acasă, domnule!»... N-am răspuns, ci i-am luat lampa din mînă — mica și durdulia doamnă s-a-nspăimîntat și ea grozav — și am ținut-o așa ca să-mi cadă lumina din plin pe față.

«Doamne Dumnezeule, vărul Heinrich!» strigă mica și dur... doamnă. (Nannette, spune, cred că te-am sărutat în clipa aia, nu?)

«O, ce barbă nesuferită... și mai poartă și ochelari! Waberl, Waberl, dă fuga la berărie; a venit vărul Wimmer!»

Da, venise vărul Heinrich Wimmer, și a sosit și bătrînul unchi; l-a îmbrățișat pe vagabond și l-a îmbrăcat în halatul său de duminică; voia — da, cîte nu voia! Pudelul sărea în jur ca apucat și, ca o javră cu judecată, s-a împrietenit de îndată cu motanul cel gras al casei, anume Hinz.

Apoi — apoi am ajuns redactorul revistei *Knospen*, cu obligația ca mai întîi să mă vindec de tusea politică fatală; după aceea, tatăl tău, bunul, grasul, minunatul meu unchi, m-a *vîrît* repede în comerțul german de librărie, apoi... Ei, Nannette, și apoi?... *Domnilor și prieteni, ce naiba v-am scris!* — Așa se-ntîmplă cînd ești logodit și vrei să întocmești o scrisoare lîngă logodnica ta! Curată imposibilitate! În locul unei dări de seamă serioase, compusă după toate regulile logicii și ale artei de a scrie scrisori, mîzgălesc pe hîrtie convorbirea mea cu fata. E minunat!

Ei — ce-i de făcut acum? Cu ocazia asta ați aflat esențialul istorisirii mele. Am întors o nouă pagină a vie-

ții ; și cine a fost cauza acestei *vita nuova*[1] ? Distinsul comisar de poliție Stulpnase împreună cu mirmidonii săi și — mica mea Beatrice, numită Nannette Pümpel ! Binecuvîntată fie Casa Pümpel & Co. pînă-n a mia spiță ! !

Închei. *Gentilissima* mea pretinde să adauge și ea ceva la aceste pagini. Tare-aș vrea să știu ce-o să scrie ; prea-i strălucesc ochii de șiretenie.

Dr. Wimmer

Dragă, mică Elise !

Deși nu ne cunoaștem personal, nu mă pot stăpîni să nu-ți scriu, inimioara mea, aceste cîteva rînduri, fiindcă omul ăsta răutăcios nu mi-a lăsat prea mult loc. Desigur că tocmai atît de răutăcios nu e, fiindcă mi-a povestit multe lucruri bune și frumoase despre tine, dar spune-le celor doi domni, pe care de asemenea nu-i cunosc, să nu creadă tot din vorbele nechibzuite așternute de el pe hîrtie. Nu l-am ciupit nici pe departe atît de mult de ureche după cum spune. — Dragă copilă, vă așteptăm să ne faceți odată o vizită. Am doi canari și un sticlete care-și cîștigă singur hrana. Ți-aș fi trimis cu plăcere una dintre păsărele, însă unchiul doctor e de părere că n-o să suporte transportul, ceea ce n-ar putea suporta nici chiar «pudhelul» lui cel urît. E destul de bine că animalul ăsta negru se teme de bălțatul meu Hinz ; e drept că nu se încaieră, dar se uită destul de des chiorîș unul la altul. Dragă copilă, fă-ne odată o vizită și salută-i pe unchiul Wachholder și pe domnul profesor din partea mea !

Prietena ta necunoscută,

Nannette P.

P.S. Stimate amice, înmînează-i, te rog, grasei mele prietene, madam Pimpernell, alăturatele trei bancnote de cîte cinci taleri, stingînd astfel o datorie pe care o aveam la ea.

Dr. W.

---

[1] Vieți noi (it.) Parafrază la scrierea lui Dante Alighieri, în care acesta își povestește istoria iubirii pentru Beatrice.

P.S. Trebuie să mă duc în bucătărie, altfel m-aş mai fi plîns destul de doctor. E foarte răutăcios. Ieri şi-a răsturnat călimara cu cerneală pe cea mai bună faţă de masă. N-o s-o mai pot curăţi în vecii-vecilor ! — Dar ăsta-i cel mai mic păcat al lui — e bine cel puţin că sînt învăţată cu pufăitul tutunului, tata scoate şi el nişte nori îngrozitori şi-o să trebuiască să spăl perdelele de două ori mai des decît înainte. Adio !

Nannette

P.S. Unchiului Pümpel i-a intrat în cap să-l înveţe pe sărmanul «puhdel» cum scrie Nannette — să facă, la anii lui, pe mortu'.

Dr. W.

P.S. A-nceput să bea şi bere ! (Vreau să spun «pudehl»-ul — cred că aşa se scrie corect). O, Doamne, trebuie să mă duc neapărat în bucătărie !

N.

P.S. Nannette a plecat ! Dragii mei prieteni, sînt foarte fericit şi credincios ! Aştept cu nerăbdare cît de curînd veşti de la voi toţi. Salutări şi frăţietate !

Al vostru,
H. Wimmer"

Ce explozie de bucurie a stîrnit atunci în Uliţa Vrăbiilor scrisoarea asta dublă cu postscriptumurile ei ! Ce ţopăială a tras prin odaie învăţătorul Roder cu mica Elise, cînd a venit în după-amiaza aceea de august a anului 1841 ! Astăzi, cînd o scot iarăşi la iveală, nici Roder nu e la mine — l-au alungat în America în anul 1849 ; *se temeau* tare grozav de el — şi nici mica Liese nu se uită peste umărul meu, cocoţată pe un scaun. Dar, acum cînd o recitesc, nu sînt totuşi singur ; desenatorul Strobel a îndrăznit, în ciuda ploii, să iasă afară, şi fiindcă norocul îi zîmbeşte celui cutezător, a ajuns cu bine la mine, deşi cam ud.

„Sînt o pereche minunată", a spus el zîmbind, în vreme ce vîra aţă în acul cu care voiam să cos documentul la Cronică. „De cînd doctorul s-a curarisit de tusea aia

politică de care suferea pe vremuri, a luat proporții, putîndu-se compara numai cu acelea ale micii și credincioasei doamne doctor Nannerl. Și Wimmerașii — țîncii ăștia mici și grași : Hansl, Fritzl și Eliserl, «viermele cel mai mic», după cum spune doctorul ! Și urmașii ăștia ai nobilului Recenzent ! — Pentru fiecare Wimmeraș un pudel, unul mai negru și mai bărbos decît altul. Ia stai, cum îi cheamă ? Ah, da : Stulpnas (de obicei Stulp, prescurtat), Dinte și Quirl. Să vezi familia plimbîndu-se, trebuie să fie un spectacol demn de zei. Înainte pășește doctorul împreună cu bătrînul bunic Pümpel, apoi urmează Dinte și Quirl, care trag căruciorul pentru copii, în care se află mititica Elise. Pe lîngă ei se grăbește Stulp, cu bastonul și pălăria doctorului, iar la urmă vine Nannerl, ținîndu-i, cu dreapta pe Hans, iar cu stînga pe Fritz. Din cînd în cînd mînă din urmă cu umbrela de soare perechea de animale de tracțiune, sau îi strigă doctorului :

«Wimmer, vezi că-ți pierzi batista !» sau : «Wimmer, nu goni așa ca tata. Nu vă putem urma !» sau : «Wimmer, Stulp nu mai are-n bot decît bastonul tău !»

Și doctorul se întoarce cu gravitate, aruncă o privire de comandant de oști asupra coloanei de expediție care se apropie încet, gîfîie și-și face vînt, își descheie vesta, își dezleagă fularul sau chiar își scoate și haina, zicînd :

«Draga mea, trebuie să desființăm plimbarea. Pe Zeus, e prea istovitoare pentru unul ca noi ! — Stulp, ștrengarule, adu-mi pălăria — colo, *allons* !»

În timp ce alaiul se oprește pînă ce Stulp se întoarce cu obiectul pierdut, bătrînul spune :

«Heinrich, atenție, noua carte de maniere elegante nu merge !»

«De ce nu, papa ?»

«Prin partea locului nu prea sîntem obișnuiți cu asta !» sună răspunsul.

«Asta o știu de mult din *Cîntecul Nibelungilor* și din *Parsifal*», răspunde doctorul, dînd drumul la un nor uriaș de fum. «Dar pînă la urmă o să meargă. Unchiule și socrule Pümpel, obișnuitul și excepționalul aduc de cele mai multe ori norocul. Fritzl, lasă broasca-n pace, pune-o în iarbă, altfel o s-o capeți friptă la cină, ceea ce nu-i poate face plăcere nici unui tînăr bavarez ! — Îna-

inte! *Yankee doodle doodle dandy*![1]» Şi Casa Pümpel & Co. se pune iar în mişcare."

Descrierea asta m-a făcut să rîd din toată inima. „Casa Pümpel & Co, să crească, să-nflorească şi să prospere precum... precum..."

„Hameiul! — Trăiască!" strigă desenatorul, luîndu-şi pălăria şi ieşind grăbit pe uşă. Pe locul pe care stătuse se afla o mică baltă de apă de ploaie: aşa că n-aveam nevoie să-i ofer o umbrelă.

Seara, ora 11

Ce trist s-a terminat ziua asta! Nu voiam să istorisesc povestea sărmanei dansatoare, pe care o însoţisem odată la bîlciul de Crăciun, de teamă să nu adaug acestei cărţi cu chipuri o nouă pagină tristă; însă mîna invizibilă care întoarce una după alta paginile amarnice ale cărţii *Lumea şi viaţa*, cu generaţiile ei călcate-n picioare, cu popoarele asasinate şi cu indivizii morţi, vrea altfel decît omuleţul care desenează după modele. Pagina aceasta va fi întunecată, întunecată — ca moartea!

„Domnule Wachholder", mi-a spus doamna Anna Werner, care mi-a bătut în uşă la nouă seara. „Domnule Wachholder, copilul dansatoarei o să moară în noaptea asta! Aşa zice doctorul Ehrhard care se află sus. Nu e îngrozitor că mama trebuie să danseze în asemenea clipe? Oameni lipsiţi de inimă nu i-au dat voie să lipsească în seara asta; astăzi cică e ziua de naştere a reginei, *trebuie* să danseze!"

Sărmana, sărmana mamă! Ai zburat încoace şi-ncolo, ca un fluture drăguţ şi uşuratic, pînă a venit ispita şi te-a învins. Părăsită, dispreţuită, îţi căutai fericirea numai în ochii, în zîmbetul copilului tău, şi acum ţi-l ia moartea şi pe el!

Sărmană, sărmană mamă! Să dansezi cu obrajii sulemeniţi şi cu moartea-n suflet! Tu nu auzi miile de glasuri pline de entuziasm ale mulţimii, nu auzi şopotitoarea muzică: geamătul fiinţei atît de mici care moare în în-

[1] Cuvintele de început ale fostului imn naţional al S.U.A.

depărtata mansardă acoperă totul. — Urc scările înguste și întunecoase, care duc la locuința dansatoarei. Doamna Anna și bunul, bătrînul doctor Ehrhard se află la pătucul copilului bolnav. O lampă cu abajur aruncă prin odăiță o lumină tulbure ; ici și colo, pe scaune, se află găteli fantastice, pe masă, printre sticluțele cu doctorii, o mască neagră, doar pentru ochi. Doctorul își lipește urechea de pieptul băiatului și ascultă atent respirația grea, șovăielnică ; eu stau la fereastră, ascultînd zgomotele nopții de afară. Ploaia bate mereu în ferestre ; dintr-un local de dans pentru clasa cea mai de jos a poporului pătrund pînă sus, la mine, sunetele stridente, ascuțite, ale unei viori. — Doctorul își scoate ceasul și rostește încet și serios :

„De-ar veni maică-sa mai repede !"

Copilul geme în somnul lui frămîntat ; mîna morții apasă tot mai greu, mica, neștiutoarea inimă a celui ce i se va descoperi curînd o taină, în fața căreia înțelepciunea pămîntului stă nedumerită.

La biserica Sfînta Sofia bate, înăbușit, ora zece. Vîntul pornește pe neașteptate și zgîlțîie ferestrele care nu se pot închide bine. Noaptea de februarie se face tot mai fioroasă și mai întunecată.

Acum, în teatru, printre jerbe de flori, marea, renumita artistă se înclină, mulțimea aplaudă frenetic ; regele, regina, publicul s-au ridicat în picioare — cortina grea, cu stele de aur, se lasă încet în jos. Palida regină se urcă obosită în trăsură, marea artistă primește felicitările și complimentele celor adunați în jurul ei ; opera, pînă acum plină de lume, se golește și — sărmana dansatoare s-a prăbușit în culise, aproape inconștientă, pentru ca, deșteptîndu-se ca dintr-un vis îngrozitor într-o realitate și mai îngrozitoare, să pornească în goană nebună cu strigătul cutremurător : „Copilul meu, copilul meu !" — Noi cei din mica mansardă nu am văzut asta, nu am auzit, însă respirația tot mai scurtă a copilului pe moarte ne spunea ce se petrece acolo, în clădirea înecată în lumină și plină de muzică de la celălalt capăt al orașului.

Ascultă ! Se aude zgomotul unei trăsuri, oprește jos.

„Mama“, spune doctorul, ridicîndu-se. „Era și vremea !“

Pași repezi suie scările ; în ușă apare o femeie, pe umeri cu o mantie neagră, palidă ca moartea, cu respirația tăiată. Își scoate și scapă din mînă mantia udă de ploaie și, îmbrăcată cu costumul fantastic al drăcoaicelor, cum o văzusem în *Satanella* [1], se prăbușește la picioarele pătuțului.

„Copilul meu ! Copilul meu !“ șoptește ea, uitîndu-se la doctor, în ochi cu o teamă îngrozitoare. Se apleacă, ascultă cu încordare respirația slabă a copilului : „Trăiește încă !“

Capul cu bucle negre, împodobit cu zorzoane de diamante de sticlă și panglici roșii ca focul, se aplecă asupra pernei sărăcăcioase.

„Mama, draga mea mamă !“ geme copilul pe moarte, trecîndu-și mînuța mică, fierbinte de febră, prin părul negru în care pietrele strălucesc și scînteiază !... Acum, micul trup e scuturat de un fior...

„S-a sfîrșit !“ spune bătrînul doctor, cu glas surd, strîngîndu-mi mîna.

Doamna Anna și o vecină au rămas în noaptea aceea lîngă sărmana mamă lipsită de cunoștință.

7 martie

Ieri după-amiază, norii grei de ploaie, care au planat săptămîni întregi peste marele oraș, au început să se îndepărteze. S-au sfîșiat în nord întocmai ca o perdea, rostogolindu-se încet și greoi spre sud. O rază de soare alunecă repede ca săgeata peste fereastra și pereții de peste drum, ca să dispară tot atît de repede ; urmează alta de mai lungă durată, și acum, cel mai splendid soare de primăvară strălucește pe acoperișurile și străzile orașului. Într-adevăr, acum, orașul nu mai seamănă cu un soț năpăstuit de curățenia generală ; seamănă mai mult cu soața lui, care, socotind că și-a făcut datoria, se pră-

---

[1] Balet de Paul Taglioni (1808—1884) ; a fost reprezentat la Berlin pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

bușește extenuată pe un scaun, ca să bea cafea, șoptind : „Of ! m-am chinuit, dar mulțumesc lui Dumnezeu, e iar curat !"

Da, e curat ! Zăpada, care acum la urmă se făcuse prea cenușie și se jigărise, a dispărut ; obrazul multor oameni mîhniți și descurajați s-a luminat și — micul cadavru de sus a fost luat. Karsten, bătrîna bunică, s-a uitat și ea după el ; a sărutat-o pe frunte pe sărmana mamă, cînd duceau sicriul în jos, pe scară, clătinînd îndelung din cap, de parcă se mira de ceva. Cine știe cîte vieți mai tinere va mai vedea ea pierind !

Paginile acestea cred că le-am intitulat pe vremuri Carte de vise — ceea ce și sînt într-adevăr.

Imaginile se perindă pe dinainte-mi ca umbrele, cînd luminoase și pline de soare, cînd întunecate și triste. Uneori, fondul întunecat din care ele se desprind e acoperit cu totul de viață și de explozii de veselie, alteori se ridică iarăși la suprafață nebunia întunecată și înspăimîntătoare. Bucuria amuțește, exploziile de veselie se sting, pretutindeni e noapte adîncă, întreruptă doar din cînd în cînd de vaiet. Dar oricît de întunecată ar fi noaptea, în ea scînteiază mereu — Elise ! — mi-e de ajuns să mă adîncesc în vechile mele mape și în cărțile de amintiri, ca fantomele să piară, negura să se destrame și să se facă iarăși zi plină de bucurii.

Elise !

Bobocul care închide în învelișul lui verde o sută de petale înmiresmate, se desăvîrșește ca o taină dulce și încîntătoare. Încă un sărut cald al soarelui și trandafirul de dulceață, în piept cu roua curată a tinereții și a nevinovăției, e cea mai frumoasă floare de pe pămînt.

Nu cred în nici o altă revelație în afară de aceea pe care o descoperim în ochii ființei dragi ; ea singură e adevărată, ea singură nu e înșelătoare ; numai în ochii iubirii îl vedem pe Dumnezeu. Limba e neputincioasă, și vorba omului lipsită de perfecțiune ; scrierea e și mai neputincioasă și lipsită de perfecțiune, și să vrei să faci dintr-o foaie de hîrtie izvorul primar al cunoașterii spi-

ritului veşnic ar fi o biată întreprindere nechibzuită. Închid ochii, şi — *ea* răsare dinainte-mi, cu zîmbetul ei dulce şi deschide ochii-*i* mari, albaştri, în care-mi caut mîngîierea şi o găsesc. Elise, Elise, acum eşti fată mare, frumoasă, şi tabloul de colo, pe care l-a pictat decedatul tău tată, redînd chipul mamei tale moarte, se aseamănă cu o oglindă, cînd stai aşa, gînditoare, dinaintea lui şi te uiţi în sus, zîmbind cu atîta dulceaţă plină de întristare. S-au dus jocurile gălăgioase, nebuniile din casă şi de pe uliţă (cu toate că nu de tot, ştrengăriţo), şi ceea ce odinioară te făcea să rîzi, acum îţi iscă un zîmbet, Elise, ceea ce odinioară te făcea să plîngi şi să te vaieţi, acum te îndeamnă să-ţi pleci ochii în pămînt şi să visezi : ceea ce odinioară te făcea să-ţi vîri în gură vîrful şorţului sau să-ţi duci mîinile la spate, acum te îndeamnă să te înroşeşti ca focul — în paginile Cronicii, acum eşti o fecioară, Elise !

Adesea, pe cînd stăteai la masa de cusut a mamei tale, sub umbrarul de iederă, lăsai lucrul să-ţi cadă în poală şi ascultai cu atenţie. De peste drum se aude pînă la tine un glas limpede şi proaspăt, intonînd un cîntec studenţesc. Unde se duce Flämmchen, Elise ? — O clipă se opreşte pe umărul ei, ciripindu-i la ureche, de parcă ar vrea să-i încredinţeze o mare, o foarte mare taină, apoi dispare pe fereastră : Unde zăboveşte ?

Răspunsul e dat de glasul de dincolo care se întrerupe deodată în mijlocul cîntecului. La fereastra de la numărul doisprezece apare un obraz oacheş bine cunoscut, prea puţin schimbat, încadrat de bucle negre ; este tînărul pictor Gustav Berg, vărul Gustav, ştrengarul de pe vremuri, destul de des „ştrengarul atelierului", la maestrul Frey din Rosenstrasse.

„Verişoară, verişoară Elise ! Unchiule Wachholder !" strigă el. „Mama şi-a ieşit din fire ! Flämmchen a răsturnat un pahar cu ulei de in şi — colac peste pupăză — nu numai că a murdărit podeaua, dar a mai adus şi o îmbunătăţire neplăcută desenului meu. Nu-i cu putinţă să continui lucrul ! Ce ar fi să facem o plimbare ?"

Mă gîndesc zîmbind la doctorul Wimmer, care striga de dincolo de multe ori ceva asemănător ; Cronica Uliţei

Vrăbiilor cuprinde repetările ei, ca toate de pe lumea asta. Elise își pune pălăria de pai și ne ducem dincolo. Gustav ne întîmpină pe scară, încă în haina de pictor murdară de culori, cu canarul pe deget.

„Iată criminalul", spune el, rîzînd. „Ia uită-te, Lieschen, ce mutră nevinovată are, întocmai ca tine, care nu ești nici tu cu nimic mai bună decît el."

„Ce ? Cu ce-am greșit ?" întreabă ea.

„Nu-l lua în seamă pe răutăciosul ăsta", spune mătușa Helene, care apare în ușă.

„Așa ; — grozavă ești, mamă ! Nu-l lua în seamă pe răutăciosul ăsta ! Minunat ! Unchiule Wachholder, femeile țin una cu alta pînă-n pînzele albe ; fii, te rog, judecător. Dar intrați, chestiunea asta e prea importantă, ca să se poată rezolva pe scară."

Intrăm, fiecare-și caută un loc, și Gustav începe :

„Ascultă, unchiule ! În dimineața asta am plecat de aici cu mapa de desen sub braț, cu gîndurile cele mai serioase. Stăpînit de cele mai bune planuri și hotărîri, îmi și făceam socoteala ca, pentru enorma sîrguință de care voi da astăzi dovadă, să mă răsplătesc cu cîteva hoinăreli. Tare-aș vrea să fi stenografiat convorbirea cu mine însumi — mi-ar fi acum de mare folos. De data aceasta am trecut cu bine pe lîngă o Scylla și Charybda, unde altă dată bunele mele intenții eșuaseră uneori. Cînd Thomas Helldorf a urlat la mine de la fereastra lui, am făcut pe surdul, cînd Leopold Dunkel mi-a făcut semn din cap din cofetăria lui Schnolly, am făcut pe orbul ; m-am prefăcut nesimțitor cînd Richard Breimüller mi-a trîntit un pumn în coaste și aproape că mi-a scrîntit brațul, ca să mă tîrască la o gustare formidabilă, dată de oamenii imorali, voluntarii din Regimentul treizeci și doi. Am dat dovadă de un spirit moral extraordinar ! Stăpînit cu totul de simțămîntul moralității mele, am luat-o după colțul care duce la piața de zarzavaturi și — m-am izbit de un coș, sau mai bine zis de o fată cu un coș, care mi-a ieșit înainte și mi-a barat drumul fără multă vorbă cu umbrela ei de soare..."

„O, mincinosul ăsta !" izbucni Elise. „Cine ți-a barat drumul ? Nu m-ai oprit *tu* ? Nu mi-ai luat *tu* coșul ? Tu..."

„...care, așadar, mi-a barat drumul și..."

„Calomniatorule ! — Nu *tu* ai scormonit prin tot coșul meu și-ai înșfăcat morcovul cel mai mare, ca apoi, pe loc, cu briceagul tău... ?"

„...care, după cum am arătat, mi-a barat drumul, zicînd : «Ia uită-te ce întîmplare minunată, Gustav ! Acum, fără voia ta, o să fii și tu bun la ceva ; uite, ia coșul în primire !» — Vrei să tăgăduiești, Liese ?"

„Unchiule, minte îngrozitor", spune Elise, „a-ntors totul pe dos. Să-l pun pe *el* să-mi care coșul ? ! El n-a mai vrut să mi-l dea înapoi și, fiindcă, ori de cîte ori mușca din morcov, mirosea și un buchet de trandafiri, pe care-l scosese din coș, am zis : «Nu mai am timp...»"

„Unchiule Wachholder", o întrerupe Gustav. „Am asociat frumosul cu utilul ! Mamă, nu sînt cumva morcovii cruzi buni pentru — pentru tot felul de chestii ?"

„Nu... nu mai am timp, și dacă nu-mi dai coșul, apoi fă cum vrei, ține-l și cară-l tu !"

„Vezi, vedeți ! Singură-și recunoaște răutatea. Ia gîndește-te, unchiule Wachholder, se-ntoarce deodată pe călcîie, o ia la goană ca o gazelă și mă lasă la colț, stînd ca o cămilă încărcată cu trandafiri de Șiraz și legume din valea Șâm. «Elise, Lieschen, verișoară Ralff !» strig eu din răsputeri ; «Liese, nu mă pot duce cu coșul la atelier ! Dumnezeiască verișoară Lieschen, eliberează-mă de această natură moartă !» — Dar cine nu aude e Elise. Ce să fac ! Am pornit în fugă după ea, cu coșul și cu mapa, cu morcovii și trandafirii. Ce goană ! Cînd și cînd, printre dughene de cutii de chibrituri, heringi, brînză și unt zăresc pălăria ei de pai sau rochia albastră ! mi se pare că acuși-acuși pun mîna pe ea, dar — amăgire, dispare iar după o dugheană ! Încep a mă face pur și simplu de rîs față de clienți și negustori cu morcovul meu, pe care-l țineam strîns în mînă. Dau peste un coș cu ouă ! Ce scandal uriaș ! — Apare și un polițist : «Vinde-ți-vă domol spanacu», zice rînjind polițistul cu numărul 69 — «tot ușurel — ușurel !» — Plătesc ouăle din coș cu inima sîngerîndă și cizmele galbene ; de Elise nici urmă ! — O altă vînătoare — alunec pe un cotor de varză și — pleosc, mă-ntind la pămînt cu coș, cu mapă cu tot ; morcovii, trandafirii, ceapa, desenele mele

şi nota de cheltuieli a Elisei se răspîndesc în jurul meu într-o harababură pitorească. «O, Doamne, sărmanul copil !» zice o zarzavagioaică grasă. «Abia pică-n ouă şi-acu pică-n fund ! Să te-ajut, omuleţule ?» — «Mereu uşurel-uşurel», zice, rînjind iarăşi, poliţistul cu numărul 69, care se ţinea scai de mine ca piaza rea. — Chiar înainte de a mă scula de jos caut toate comorile pierdute, pe care aş dori să le ia toţi dracii, apoi mă ridic în picioare într-o stare de spirit, ce să spun, grozavă. Cu respiraţia tăiată şi şchiopătînd, îmi fac drum prin mulţime şi mă prăbuşesc pe piatra din acelaşi colţ, unde începuseră şi pătimirile mele. Îmi aşez coşul între picioare şi mă uit fix în el, cu un simţămînt tare plin de amărăciune. Oare să trebuiască să tîrăsc într-adevăr monstrul în Uliţa Vrăbiilor ? Pe dinaintea cazărmii Regimentului treizeci şi doi şi a cofetăriei Schnolly ? — M-aş alege cu o poreclă de — trei coţi, eu şi toţi urmaşii mei ! Şi omul dinăuntrul meu s-a răzvrătit grozav. O droşcă nu puteam lua, fiindcă toată rezerva mea de bani fusese înghiţită de nenorocirea cu ouăle şi nu mi-a rămas nimic altceva de făcut decît să curăţ un nou morcov şi să-mi înghit deznădejdea cu el. Asta se-ntîmplă cînd pleci de acasă cu intenţiile cele mai serioase ! Cît de comod aş sta eu acum la gustarea voluntarilor, în loc să mă aflu pe nenorocita asta de piatră de colţ ! Nu ştiu cît am zăbovit acolo aşa ghemuit, pe gînduri, cînd, deschizînd ochii şi ridicîndu-i la cer, la jumătatea drumului, am încremenit — *Dinainte-mi şedea ea !* — era peste drum şi se rezema, chicotind, de piatra de la colţul celălalt al străzii, în mînă cu o pară verde, mare, din care muşcase ! — «Bună dimineaţa, vere !» spune ea rîzînd, fără să se mişte din loc. «Poate că acum ai vrea să-mi dai coşul, ce zici ? Trebuie să mă duc neapărat acasă ; altfel, n-o să aibă unchiul ce mînca !» — Îmi trec mîna peste frunte, mărturisesc că simt nevoia să-mi vin mai întîi în fire ; oftez adînc — şi ea se ridică de parcă s-ar pregăti s-o ia din nou la goană. Înfricoşat îngrozitor, sar în picioare şi, cu un salt, sînt lîngă Elise, cu blestematul de coş, i-l agăţ de braţ şi mă prăbuşesc pe piatra de lîngă ea, ca să probez cum se şade şi acolo. — «Şi cît te-am căutat, Gustav !» zice răutăcioasa, cu un zîmbet batjocoritor. «O, Doamne, cum

arăți ? Unde-ai fost ?» — «Drace !» ! murmur eu înăbușit, în vreme ce la biserica unită suna și mai înăbușit ora unsprezece, și timpul de lucru în atelier se apropia de sfîrșit ; și-așa am luat-o împreună spre casă. Elise înainte, chicotind mereu, și eu, în urma ei, șchiopătînd, ținîndu-mi cu băgare de seamă pulpanele hainei. Un aspect răvășit, o pungă de bani goală, obosit, cu un gust îngrozitor în gură de pe urma fatalului morcov și exasperantului simțămînt că mă făcusem nespus de caraghios — iată rezultatele acestei dimineți ! Și-acum judecă, unchiule Johannes !"

„Unchiule, nu-l mai judeca", spuse Elise. „S-a și judecat singur. Nu-i așa ?"

„Așa cred și eu", zice mătușa Berg.

„Sînt de aceeași părere", îmi rostesc eu sentința.

„Ehe, m-am gîndit eu c-așa o să se-ntîmple", mormăie artistul care cugetă. „Cînd s-a mai pomenit să biruie nevinovăția ? Bine, fie. Și-acum, ce e cu plimbarea noastră ?"

„Da, unde mergem ?" exclamă Elise, și Gustav zice :

„Vă fac o propunere : Să mergem la Wasserhof ; acolo e *bal champêtre* [1] ! Ce zici, Lieschen ?"

„*Ne putem* duce acolo ?" întreabă mătușa Berg cu îndoială.

„De ce nu ? Doar sînteți cu noi !" spune pictorul care cugetă, aranjîndu-și, grav, gulerul. „De altfel, astăzi e acolo tot Atelierul cu surorile ; vine și profesorul Frey, cu cele șase nepoate ale sale și..."

„La Wasserhof !" strig eu, înflăcărat. „Mătușă Berg, *putem* să mergem acolo !"

Și pornim. —

Cine nu cunoaște locul numit Wasserhof ? Nu l-a imortalizat Goethe în *Faust* ? „Dar pîn-acolo nu-i frumos." [2] Dar care drum din împrejurimile acestui oraș e frumos ? Trăiască Wasserhof ! Acolo, ziua ai umbră și frunzare pline de răcoare, iar noaptea, muzică, lampioane colorate și licurici ; acolo sînt chelneri cu șervete, cîndva albe, vîrîte în buzunarul din dreapta al pantalonilor ; și,

---

[1] Bal cîmpenesc (fr.).

[2] Goethe. *Faust, Partea întîi* „În fața porții orașului".

mai presus de orice, acolo găseşti, înconjurat de verdeaţă, un minunat ring de dans !

„Liese, în dimineaţa asta m-am ales cu un refuz şi cu un coş, te iert dacă nu mă refuzi din nou : domnişoară, îmi acordaţi primul dans ?"

„Să ajungem întîi acolo, vere !" spune Liese, care ar fi pe tot drumul în fruntea coloanei, dacă Gustav n-ar ţine pasul cu ea. — —

Am ajuns ! Hei, uite că bătrînul maestru Frey a şi venit ; stă colo cu pipa lungă-n gură, în faţă cu o sticlă de vin şi se uită cu zîmbetul pe buze la agitaţia plină de veselie, împingîndu-şi încoace şi-ncolo tichia de pe părul alb şi lung. Ne vede de departe şi ne face semne cu mîna cînd ne tăiem, cu greu, drum prin mulţime, întîmpinîndu-ne cu un „Bine-aţi venit !" răsunător. Uraa, uite şi „Atelierul cu surorile sale", după cum spune Gustav, şi cele şase nepoate ale profesorului. Un grup vesel : păr lung, haine negre, de catifea, pălării calabreze [1], cu ciucuri uriaşi, apoi iar veşminte albe, panglici multicolore, pălării de pai, şi Gustav şi Elise, se-nţelege, drept în mijlocul lor. Pe sfîntul Vocabulus, nu e ăsta deşiratul profesor secundar Besenmeier, care *aptus adliciendis feminarum animis* [2] cucereşte un scaun pentru grasa doamnă directoare Dippelmann ? Nici vorbă, el este, şi dincolo e chiar directorul în persoană, care a lăsat cu totul deoparte securea şi vergile [3] ; acum orice elev din penultima clasă de liceu ar putea să-i ceară, fără urmări — un foc pentru ţigara lui. Dar pe cine văd ? Să-mi cred ochilor ? Profesorul regal al ştiinţei despre Dumnezeu, predicatorul curţii şi al catedralei, doctorul Niepeguck ! ? — Desigur, el e ; însoţit de nevastă şi copii, îşi taie drum prin mulţime. „La o parte cu dogmatica !" sună cîntecul studenţesc ; pentru ce să nu-i fie îngăduit bătrînului din Halle într-o seară minunată ca asta să fredoneze un cîntec în — bărbia-i dublă ? Ce grozav e reprezentată Universitatea ! Profesori, docenţi universi-

---

[1] Pălării cu boruri largi.

[2] În stare să cucerească inimile femeilor (lat.). Citat din *Analele* lui Tacit.

[3] Însemnele dregătorilor romani, prin care era simbolizat faptul că deţineau puterea asupra vieţii şi morţii cetăţenilor.

tari şi studenţi de la toate facultăţile şi asociaţiile ! Nici vorbă că m-aşteptam, uite-i şi pe „oamenii imorali", pe voluntari ! Fără-ndoială că nu puteau să lipsească ! —

„Bună seara, Cäcilie, Anna ! Bună seara, Elise, Johanne, Klärchen, Josephine ! Ce minunat e că sînteţi şi voi aici !" se aude de peste tot.

„O, Doamne, unde-o fi cavalerul meu ! Scîrbosul ăsta doar nu *m-o fi lăsat cu buzele umflate ? !"*

„În nici un caz, domnişoară !" spune stagiarul Krippenstapel, întinzîndu-şi capul pomădat peste umărul fetei speriate şi murmurînd despre „numai arestul..."

„Liese, să nu mă refuzi — te rog !" strigă Gustav, punîndu-şi o pereche de mănuşi minunate şi un trandafir la butonieră.

„Ei bine, vere — dacă nu se poate altfel — vino repede, muzica a şi început."

„Ascultă, Peter van Laar [1]", îi spune Gustav, care şi pornise-n fugă, unui trupeş învăţăcel în ale artei, „dacă mă calci iar pe picior ca data trecută, mîine te vîr cu nasul în butoiul cu terebentină ! Vino, Lieschen !" —

Vîjjj — au dispărut : „Neastîmpărate păsări de vară !" [2]

Între timp, m-am aşezat cu mătuşa Helene la masa maestrului Frey, care tocmai sfîrşeşte, în hohotele de rîs ale ascultătorilor, o istorioară comică din viaţa lui de drumeţie prin Italia. Predicatorul catedralei vorbeşte despre influenţa berii blonde asupra constituţiei sale, în vreme ce Petrus şi Paulus, copiii săi, se tăvălesc şi se-ncaieră sub masă, iar soţia predicatorului conversează despre chelnerul care-şi suflă nasul cu mîna.

„E mai bine decît în şervet", zice directorul Dippelmann, luînd o priză, şi cu gîndurile aiurea, îi oferă una şi mătuşii Helene. La una şi aceeaşi masă se duc două discuţii : femeile trăncănesc cu însufleţire despre spălatul

---

[1] Aluzie la Peter van Laar (aprox. 1590—1658), pictor olandez ; a pictat îndeosebi scene populare casnice. Din pricina feţei sale umflate a fost poreclit Bamboccio (copil viguros, în italiană).

[2] Cuvinte rostite de Mefisto despre Faust şi Gretchen în *Faust — Partea întîi*, „În grădină".

rufelor mari, iar predicatorul și directorul Dippelmann, despre — teologie.

„Hai, Wachholder", spune profesorul Frey, „să ne uităm mai bine cum dansează copiii ! M-au trecut nădușelile și e o atmosferă sufocantă."

Fiindcă și cu mine se-ntîmplă același lucru, îi primesc propunerea și trecem prin coridoare cu lampioane colorate și ghirlande împletite din frunze, spre ringul de dans. Acolo e o animație plină de veselie.

„Ce reflexe minunate !" exclamă bătrînul pictor plin de entuziasm. „Uite, Wachholder, că vine Berg, din care, în ciuda trîndăviei și a felului său dezordonat de a fi, voi face totuși un *adevărat* artist. Ei, *fanello*[1]", se întoarce el spre cel ce se apropie de noi în grabă, sper că n-o să-mi lăsați fetele să se «ofilească» — după cum spun ele."

Pe obrazul artistului care cugetă se așterne un rînjet de nedescris.

„Ne străduim din răsputeri, domnule profesor. Priviți-l numai pe Peter Laar ! Nu navighează el ca un adevărat *Fapresto*[2] cu domnișoara Julie ? Din punctul ăsta de vedere, pe drept cuvînt nu vă puteți plînge că nu face progrese. Îl vedeți cum înaintează ? Priviți cum — buf ! M-așteptam ! Uite că-l scufundă pur și simplu pe stagiarul Krippenstapel cu dansatoarea lui cu tot ! Drace ! Izbucnește scandalul ! Să salvez ce se poate salva !"

„Domnule !" strigă stagiarul regal, sărind în picioare furios, lăsînd-o pe dansatoare să stea pe *séant*[3] cu o mină dezolată, caraghioasă. „Domnule, sînteți orb, n-aveți ochi în cap ? Vă..."

„Stai, Krippenstapel !" îl întrerupe Gustav, ajutîndu-i îngerului căzut al juristului să se ridice de jos. Vei fi răzbunat înfricoșător, îți dau cuvîntul meu de onoare ! Peter Holzmann, Bamboccio, monstrule ! Mîine te așteaptă o soartă îngrozitoare ! — Domnișoară, sper că nu v-ați lovit ? Să puneți pe partea dureroasă o lamă rece

---

[1] Cîneparule (it.).
[2] De la „*fa presto*" (it.) = dă-i zor.
[3] Șezut (fr.).

de cuţit, pare a fi un remediu bun împotriva umflăturilor. Domnişoară Julie, fiţi bună şi daţi-i un bobîrnac zdravăn monstrului gras de lîngă dumneavoastră, ca să ştie ce-l aşteaptă ! — Krippenstapel, fii băiat bun şi nu face tărăboi ; vino, dar, înainte de a pluti mai departe, cere de la însoţitoarea ta un ac cu gămălie. Nu uita — e important — eu, ca estetician, îmi dau seama !"

Rîsul general face ca totul să se termine cu bine. Krippenstapel se strecoară în tufiş, turbat de furie, cu acul lui cu gămălie ; dansatoarea sa anunţă dindărătul batistei că nu vrea să folosească nici o lamă rece de cuţit ; Peter Holzmann se duce, poticnindu-se, cu domnişoara Julie la un scaun, şi celelalte perechi se pregătesc pentru un nou dans.

Chiar de la începutul acestei scene m-am mirat că n-am văzut apărînd nicăieri capul buclat al Elisei, că n-am auzit nicăieri rîsul ei ; cînd a început un nou dans şi tot n-am văzut-o, am căzut la bănuieli.

„Gustav, hei, aici ! Unde ai lăsat-o pe Liese ?"

„Eu ? — Unchiule, întreabă mai bine : Gustav, unde te-a lăsat Elise ? Susţine că s-a supărat şi a şters-o cu domnişoara Henriette Frey, după ce mi-a spus mai întîi că sînt un prostănac."

„Aşa ? De ce v-aţi certat iar ?"

„Eu am terminat !" spune „artistul care cugetă", cu o mutră care vrea să fie melancolică, dispărînd în mulţime.

„Dacă asta-i situaţia", zice bătrînul Frey, rîzînd, „fetele sînt pesemne acum la rufe şi la teologie. Veniţi, trebuie să aflăm ce necazuri şi discordie a provocat pacificatorul (n-a procedat minunat ?)"

„Îmi cam închipui", mormăi eu în barbă şi, tăindu-ne drum pe de lături, prin tufiş, ajungem iar la masa noastră.

„Într-adevăr, turturelele sînt acolo !" exclamă profesorul. Cît de gînditoare par să-l asculte pe profesorul secundar Besenmeier, în timp ce mintea cine ştie pe unde le-o fi rătăcind ! „Hei, domnişoară Elise, porumbiţo, ce ţi-a făcut un oarecare — hm — prostănac ?

„Cine ?“ întreabă Liese, înghesuindu-se în mătuşa ei, care o învelise cu un batic urias, în timp ce Henriette se ocupă, lîngă ea, cu sîrg de ceaşca ei de ceai.

„Cine ? întrebi tu !“ intervin eu. „Ei bine, tocmai am întîlnit pe cineva care era pe punctul de — a da în foc.“

„Ah, vorbeşti de văru-meu ! — Cît despre *ăla* !“

„Ei bine, ce s-a întîmplat ? Mătuşă Helene, şi-a vărsat cumva focul ?“

„Nu !“ răspunde aceasta. „Oare s-au certat ?“

„Se pare că da ! Domnişoară Henriette, nu mă-ndoiesc că ştii ceva ?“

„Să spun, Liese ?“ o întrebă Henriette pe prietena sa, ciupind-o de ureche.

„Fă cum vrei !“ zice Elise, parcă plină de mizantropie şi căinţă [1], alungînd un fluture de noapte ce-i zboară în jurul capului şi încearcă să i se prindă-n păr cu tot dinadinsul.

„El a — domnul Gustav a spus : — dacă n-ar trimite *el* dansatori şi n-ar face propagandă (cred că ăsta e cuvîntul) pentru Lieschen — în afară de el, Elise n-ar mai pune mîna pe-un dansator toată viaţa. Din care cauză n-ar fi rău să fie recunoscătoare şi amabilă cu dînsul şi“ —

Toţi izbucnesc într-un strigăt de oroare.

„Îngrozitor !“ exclamă mătuşa Berg. „*Finis mundi* ! [2]“ zice, rîzînd, directorul Dippelmann. „Ruşinos !“ geme doamna directoare ; „Înspăimîntător !“ adaugă soţia predicatorului. „Cerule ! E prea din cale-afară !“ e de părere soţul ei. „N-aş fi crezut asta niciodată !“ bombănesc eu. „O s-o plătească !“ strigă profesorul Frey, „şi...“

„O şi plăteşte !“ se aude un glas, şi răufăcătorul îşi scoate capul din tufiş, în spatele Elisei. „În parte a şi plătit-o !“

Zicînd acestea, defăimătorul se strecoară din tufiş şi se aşază foarte încet între doamna Berg şi Elise, care se trage repede în partea cealaltă, unde el o urmează

---

[1] Aluzie la drama cu acelaşi titlu de August von Kotzebue (1761—1819).

[2] Sfîrşitul lumii (lat.).

tot atît de repede. Înconjurînd-o cu brațul, Gustav vorbește astfel :

„Lieschen, îngerească verișoară Ralff, poate-ți închipui că după ce ai întors spatele acelui loc de bucurii trecătoare, eu am dansat mai departe ? Te-nșeli ! Te-nșeli ! Am făcut fapte bune, ca să-mi ispășesc greșeala ; pe nobilul Holzmann — Holzmann, vino-ncoace și dă-mi cutia cu lacrimile de foc ! —, pe nobilul Holzmann l-am salvat din ghearele lui Krippenstapel, care clocotea de furie ; pe domnișoara Thekla Stichel am salvat-o din cea mai amuzantă situație, sau mai bine zis poziție ; cînd, în mijlocul contradansului, voluntarului Breimüller i s-a rupt cureluşa pe sub gheată și ceea ce nu se poate numi s-a ridicat pînă la genunchi, am fluierat după o droşcă să vină să-l ia ; pe scurt, peste tot unde era o lacrimă de șters mă aflam și eu — după cum am spus, numai ca să-mi ispășesc greșeala. Și aici, Liese (Holzmann, dă-mi cutia), iată, nu numai că am șters lacrimi, ci am și adunat cîteva ! — Privește, Liese !"

Elise, în ciuda mîndriei sale, scoate un strigăt de uimire și bucurie, cînd ticălosul îi răstoarnă în poală conținutul cutiei și nenumărați licurici scînteietori și luminoși încep să se tîrască și să zboare în jurul ei.

Lămpile sînt destul de departe, pentru ca micile vietăți să poată apărea în toată strălucirea lor, și — Elise împodobită cu stele e o priveliște cu adevărat frumoasă !

„Astea sînt lacrimile mele pline de căință, și tu — ai, din păcate, prea mulți dansatori — fără ajutorul meu ! — și eu *sînt* un prostănac ș.a.m.d. — Liese ! ? — Liese — ia uită-te *la mine* !"

„Secătură !" spune ea, apucîndu-l pe păcătos de păr și — se-ncheie pacea ! —

Maestrul Frey și-a ieșit seara asta cu totul din fire. A anunțat pe neașteptate că vrea să-și sărbătorească pe loc aniversarea de a doua zi, cînd împlinea șaizeci și nouă de ani (a fost ultima din viața sa), deoarece improvizația dă naștere cu astfel de prilejuri la adevărate explozii de bucurie și plăcere. Aproape că a îmbătat jumătate din Atelier, toate femeile s-au înveselit. În ciuda împotrivirii lui, i s-a pus o cunună pe cap — o cunună, căci fără ea nu s-ar fi putut. Predicatorul a ținut un toast, care a în-

ceput și s-a încheiat cu „onorate moșneag", și s-au ținut cuvîntări și toasturi pînă la ora douăsprezece. Apoi, bătrînul și încoronatul sărbătorit s-a ridicat de pe scaun, s-a plîns de răcoarea și umezeala nopții și — petrecerea s-a sfîrșit.

Totul a trecut! Unde sînt astăzi cei ce au luat parte la sărbătorirea asta?

Bătrînul maestru Frey a murit, elevii lui s-au răspîndit în lumea largă. Peter Holzmann, poreclit Peter van Laar sau Bamboccio, a fost înjunghiat într-o vilă romană în 1849 [1] de jefuitori francezi, în încercarea de a salva de nebunia lor distrugătoare o Madonă a lui Rafael. Predicatorul catedralei nu s-a convertit încă la credința mormonilor [2], profesorul secundar Besenmeier s-a însurat cu domnișoara Julie Frey și stă cu totul și cu totul sub papucul nevestei — „cu cingătoarea și cu voalul sfîșii frumoasa iluzie" [3]. Doamna directoare Dippelmann, ca totdeauna în fiecare dimineață, îi aranjează soțului ei la gît fularul și-i vîră în buzunarul de la haină tartinele cu pîine cu unt învelite în ziarul din ajun, urmărindu-l mîndră de la fereastră cum trece peste Friedensbrücke spre gimnaziul din Schimmelstadt.

Dar *Gustav* și *Elise?* — — — Voi duce mai tîrziu pagina aceasta a Cronicii peste drum, la femeia aceea între două vîrste de la numărul doisprezece din Ulița Vrăbiilor; sunetele pianului său s-au împletit întreaga după-amiază cu gîndurile mele. După aceea vom vorbi de *Gustav* și *Elise!*

14 martie

„Uite ce e, Wachholder", a spus astăzi Strobel, lovind de genunchi foile broșate ale Cronicii, „dacă moartea îți va curma odată viața, iar cineva ar scoate la lumină paginile acestea din opera postumă și și-ar da osteneala

---

[1] Ca urmare a revoluției din 1848, în Italia, trupele franceze au ocupat Roma în 1849.

[2] Sectă religioasă din Statele Unite; printre principiile lor este și poligamia.

[3] Citat din *Cîntecul clopotului* de **Fr. Schiller.**

să le citească înainte de a le ceda în folosul obştesc, se va găsi în aceeaşi situaţie ca bătrînul Albrecht Dürer, care lăuda un tablou de vînătoare, plîngîndu-se în acelaşi timp că nu poate să deosebească bine cîinii de iepuri. Faci într-adevăr un talmeş-balmeş extraordinar din vis şi istorie, trecut şi prezent, scumpul meu prieten ; cine nu se zăpăceşte, citindu-l înseamnă că e zăpăcit dinainte ! Măcar de-ai fi prezentat imaginile pur şi simplu ca un domn bătrîn, rezonabil, plictisit, care-şi scrie memoriile ! Dar nu, ici îţi aleargă printre picioare colaborarea la *Welke Blätter*, colo îţi împodobeşti amintirile cu ceea ce îţi dăruieşte clipa, atîrni ici un clopoţel, dincolo altul, şi înainte de a-ţi da seama ce se petrece, ai ridicat un lucru asemănător cu — cu acele cuburi colorate dintr-o cutie de construcţii pentru copii. Sînt colorate şi drăguţe, însă — nu prea se potrivesc împreună, şi dacă te uiţi mai bine — hm ! — Nu-mi lua în nume de rău ce îţi spun, dar, uneori, Cronica dumitale se aseamănă cu cîrpăceala unui scriitor începător, care s-a consolat cu vorbele lui Rousseau : *Avec quelque talent qu'on puisse être né, l'art d'écrire ne s'apprend pas tout d'un coup.*“ [1]

Am ascultat răbdător cuvîntarea asta lungă a caricaturistului, apoi am spus supărat, în vreme ce-mi scuturam luleaua : „Acum cîtva timp mi-ai promis să colaborezi la Cronica mea, ei bine, după critica dumitale atît de pătrunzătoare o iau drept bună şi — te las singur cu cerneala, pana şi hîrtia, ca să-i adaugi fără întîrziere contribuţia dumitale. Cel care s-a zăpăcit odată, poate să aibă şi de la dumneata ceva cu care să se frămînte. Bună seara !“

Caricaturistul a spus rîzînd „*fiat* [2] şi a început să-şi pregătească o pană, în vreme ce eu mi-am luat pălăria şi bastonul şi m-am retras, cu simţămîntul celui care coboară pe o stradă plină de oameni, absolut convins că la spate, pornind de la pieptul cămăşii, peste gulerul hainei, i se bălăbăne o panglică insesizabilă, lungă de un cot. „Şi, totuşi, are dreptate !“ bombăn eu, în vreme ce

---

[1] Cu oricît de mult talent te-ai fi născut, arta scrisului nu se poate învăţa dintr-o dată (fr.).

[2] Aşa să fie (lat.).

cobor scara. „Numai de s-ar întoarce odată Liese! Vino îndărăt, Gustav, ştrengarule, şi ad-o cu tine, pentru ca unchiul vostru să poată scrie mai departe la opera sa *de vanitate*!“ [1]

Zicînd acestea, am ieşit din clădire şi tocmai îmi puneam mănuşile, cînd sus s-a deschis fereastra mea, caricaturistul şi-a scos afară capul şi a strigat :

„Ascultă, bătrîne domn, nu te pot lăsa să pleci aşa — am remuşcări, trebuie să-ţi torn mai întîi ulei peste răni ! Ascultă, mătuşa mea împarte cărţile în două categorii : bune, cu care adoarme-n mînă după-masă, şi proaste, cu care nu se-ntîmplă asta. Ea va socoti Cronica dumitale ca făcînd parte din prima categorie — dacă-i cade-n mînă atît de frămîntată. Cu bine !“

I-am întors neruşinatului spatele rîzînd şi mi-am văzut de drum.

Seara

Am venit de la plimbare şi iată-mă stînd din nou singur şi solitar dinaintea colilor împrăştiate ale Cronicii. Caricaturistul a umplut într-adevăr cu desene o pagină întreagă, mi-a stricat toate penele, a făcut pe podea o pată de cerneală, rezerva mea de ceară roşie a ros-o cu dinţii, a sfărîmat-o şi a răsucit-o şi a tăiat un colţ al mesei de scris. — Aproape că mi-a stricat bucuria ce-o resimţeam aşternîndu-mi pe hîrtie fanteziile, şi era totuşi atît de plăcut să-ţi opreşti privirea pe un lucru oarecare al camerei, colo pe colivia mică, goală, de alamă, pe scaunul de alături, de dinaintea măsuţei de cusut, pe o gazetă veche, pe o floare uscată, pe un desen colorat din mapa mea, toate stîrnind, treptat, amintiri, mereu alte amintiri ce se încolăcesc în jurul lor, înverzind şi înflorind. Sîntem totuşi oameni necugetaţi ! De cîte ori nu ne încearcă teama de a nu fi caraghioşi prin simţămintele noastre cele mai intime şi mai gingaşe ! Ţi-e ruşine de lacrimi şi le iei în rîs ; ţi-e ruşine de rîsul plin de bucurie şi — te prefaci plictisit ; tragediile vieţii cauţi să le joci cu o mască hazlie, comediile, cu o mască tragică ; eşti în

[1] Despre deşertăciune (lat.).

același timp un înșelător și un om care te torturezi singur ! — Strobel asemuiește aceste file felurite, fără legătură între ele, cu o cutie de cuburi a unui copil ? Bine, bine — se poate — dar eu mă voi juca mai departe, voi construi mai departe cu ele clădiri aerisite, extravagante, fiindcă *cei* care mi-au furnizat pietrele cele mai colorate sînt departe ! Voi vorbi despre trecut în prezent, și de prezent, la imperfect, voi povesti basme și voi crede in ele, voi transforma realitatea într-un basm, dar mai întîi — voi atașa la Cronică filele mîzgălite ale meșterului Strobel ! Iată-le :

Strobeliana

Ora 3. — Mi-am aprins o țigară, am pus lîngă mine, pe fereastră, o coală de hîrtie și mi-am început observațiile. Mai întîi, se-nțelege că desenez vremea ; cel mai încîntător cer albastru, cea mai minunată lumină de soare. De-aș avea în mine doar o scînteie de poezie, le-aș personifica pe amîndouă printr-o pereche tînără și frumoasă, care face nebunii și se dezmiardă colo sus, în cortul cerului, pe divanul de nori albi și moi, în vreme ce sute de mii de gospodine germane așteaptă — zăpada de martie, ca să facă săpun ! Într-adevăr, uite o muscă ! Ce descoperire pentru un cronicar ! Se lovește, bîzîind, de ferestrele luminate de soare, pe care le închid repede, ca să apăr sărmana vietate, spre binele ei, de înșelătoarea primăvară de afară. Acum pare să-și dea și ea seama de propria-i prostie, pleacă de acolo și zboară în jurul meu. Hopa ! După ce încearcă zadarnic de cîteva ori să-mi atace vîrful nasului, mi se așază pe genunchi ; își ia capul între cele două picioare dinainte, se scarpină după ureche și — — —hait... ! — zboară, lăsînd o urmă pe genunchiul meu și — în Cronica Uliței Vrăbiilor. Aș vrea să existe o zicală care să sune cam așa : „Să vă fie rușine de musca de pe perete“. În jurul cîtor absurdități și nebunii omenești nu zumzăie aceste micuțe vietăți înaripate ! Cine poate ști ce înseamnă punctul pe care micul turist tocmai l-a depus acolo ? Cine poate ști dacă nu e cumva un jurnal intim, plin de observațiile cele mai spirituale, un jurnal intim, pe care nu-i nevoie decît

să-l desfăşori şi să-l descifrezi ca pe un papirus egiptean, ca să afli lucruri minunate şi nemaiauzite ? Ce revoluţie s-ar stîrni de-ar fi aşa, dacă ar trebui să-ţi fie ruşine de muştele de pe perete ! Cum s-ar pune în mişcare apărătoarele de muşte ! Sărmane muşte ! Nici un „onest moşneag, îmbrăcat în jachetă vărgată de lînă „nu v-ar mai îngădui să-i ţineţi de urît iarna“ [1]. V-ar distruge ca pe pasărea dudu [2] şi cel mult — pe cîteva dintre voi v-ar îmbrăca în uniformă, v-ar agăţa de fiecare aripă cîte o cocardă şi v-ar angaja ca funcţionari guvernamentali. Ar fi îngrozitor, şi mă opresc ! —

Ora 3 1/4. — Ce dor de ducă stîrneşte iar în mine cerul ăsta albastru ! În asemenea zile din prag de primăvară, cînd spiritul nu a scăpat încă de tot de apăsătoarea iarnă, atunci te copleşeşte mai mult decît oricînd dorul depărtărilor. Dorul acesta este ceva ciudat, caracteristică pe care n-o pierdem oricît de bătrîni am fi. Atunci auzim un glas din străfundurile fiinţei noastre : Hai afară, hai afară, ce stai atît de liniştit, nătărăule, şi caşti gura ? Aici nu găseşti nimic din ceea ce îţi stăruie în cuget, ceea ce doreşti, fără să cunoşti ! Priveşte cît de albastră, de plină de miresme e depărtarea ! E vastă, mult mai vastă ! Vino afară, afară !

Ehei, depărtarea asta albastră şi plină de miresme ; de cîte ori nu m-am lăsat eu ademenit de ea. Pămîntul nu ne scapă din mînă ; sîntem copiii săi, el nu e nimic fără noi, iar noi, nimic fără el. — Dacă asculţi acum de glasul ademenitor, picioarele tale se vor şi afunda în glia moale ; vei face sărituri ciudate cu bulgării de pămînt lipiţi de cizme ! Află că atunci cînd dorul te copleşeşte mai tare, cătuşele sînt şi ele mai tari, întoarce-te, pune-ţi papucii şi citeşte ziarul de ieri ; fericirea nu-i legată de depărtări, nici de „fazele lunii“ ! —

Ora 3 1/2. — Jos, în uliţă, aud deodată o locuţiune ciudată din gura unui lucrător cu ziua, care-l bate pe umăr pe altul ce pare foarte prost dispus, zicînd : „Să

---

[1] Citat din idila *A şaptezecea aniversare* de Johann Heinrich Voss (1751—1826).

[2] Pasăre uriaşă, care a trăit pînă la începutul secolului al XVII-lea pe insula Mauritius, mai tîrziu fiind evident exterminată.

nu deznădăjduieşti niciodată ; din asta nu iese nimic bun, *tot rău iese !*" În aceeaşi clipă se deschide fereastra de alături ; o tichie murdară, din catifea roşie, pe o pădure de păr negru, se apleacă în afară ; este demnul meu prieten, domnul Anastase Tourbillon, profesor de franceză. Pare să fi auzit şi el locuţiunea din stradă — s-o fi înţeles, şi spune căscînd : *„Ah, ouf, quelle bête allemande ! Eh vogue la galère, jusqu'à la mort tout est vie !*" [1]

Astea sînt cele două naţiuni... Ei, drace ! — nu iau seama şi — musca mea de mai înainte scapă zumzăind pe fereastra pe care o deschisesem iar ! Niciodată n-o să mai zboare în jurul prietenului meu Wachholder, niciodată nu se va mai plimba încolo şi încoace pe marginea zaharniţei şi nici n-o să se mai lovească de geamuri ! A avut ce a vrut — libertate nemărginită, însă ah — în seara asta — nu va mai avea o sobă caldă la care să se încălzească ; prin rigolele Uliţei Vrăbiilor nu curge nici lapte, nici miere ! — Blestemată fie libertatea ! Amin ! —

Ora 3 3/4. — Cele mai multe opere poetice din zilele noastre se aseamănă cu tabloul acelui maestru italian care şi-a pictat iubita ca Irodiadă şi a dat capului de pe tipsie al lui Ioan Botezătorul trăsăturile sale. [2] Domnii mîzgălesc acolo, prefăcîndu-se că-l adoră, un chip de femeie, numit Năzuinţă, care ne oferă pe tipsie, respectuos şi cu toată stima, capul schimonosit al însuşi merituosului scriitor. Folosul unei astfel de îndeletniciri nu se poate contesta, aşadar — mai departe ! — Cum ajung la *asta ?*

Ora 4. — Ciudat ; de cînd am început să desenez, m-a năpădit acelaşi somnambulism, care i-a dat acestei Cronici un aspect atît de zdrenţuit şi jerpelit. Wachholder are dreptate, e o senzaţie ciudat de plăcută să te laşi dominat cu totul de jocul gîndurilor, fără să te învîrteşti pe loc ca un pudel constipat, chinuindu-ţi creierul.

---

[1] Ah, ce prostănac de german ! Acum, fie ce-o fi, pînă te ajunge moartea, totu-i viu !

[2] Scenă biblică reprezentată adesea în pictură.

Unde eram cînd m-a deşteptat strigătul unui copil de jos, din stradă ? Voi încerca să-l încorporez Cronicii, ceea ce-i va da şi valorosului meu prieten Wachholder o mare satisfacţie pentru cuvintele ce le-am rostit.

Într-o duminică dimineaţa din luna iulie mă aflam în Braunschweig, pe malul Weserului, şi mă uitam dincolo, în Westfalia ! Înainte de răsăritul soarelui, hoinărind prin munţi şi văi, coborîsem într-un sat oarecare odată cu primele raze din răsărit. Îmi băusem cafeaua sub un tei de dinaintea cîrciumii satului, trăsesem tihnit cu urechea la trebăluiala de duminică dimineaţa şi ascultasem cu evlavie micul clopot care bătea în vîrful turnului bisericii acoperit cu ardezie. Zîmbisem, dînd din cap, cîte unei fete drăguţe şi zdravene din Saxonia de Jos, care se mira privindu-l pe străinul picat pe neaşteptate în sat ; făcusem cunoştinţă cu copiii, găinile, gîştele şi raţele de la cîrciumă, mîngîiasem blana şpiţului alb şi răspunsesem cîtorva întrebări „de unde şi-ncotro". Vizitasem cu cîrciumarul (care era şi primarul satului) stupăria, apoi îi văzusem pe enoriaşi, pe dascăl şi pe pastor, ducîndu-se la biserică şi, pînă la urmă, rămăsesem singur în curte, sub tei, înconjurat numai de cîrdurile măcăitor-piuitoare ale orătăniilor. Din acest *dolce far niente* [1] m-a făcut deodată să tresar strigătul unui copil. Se auzea din casa aflată în spatele meu şi m-a determinat să mă ridic de pe scaun, ca să mă uit pe fereastra împrejmuită cu viţă. O femeie bătrînă tocmai îl spăla zdravăn cu apă, săpun şi cu o zdreanţă de lînă pe un ştrengar îndărătnic, de vreo patru ani, care urla şi dădea din picioare ; la procedura asta asistau, plini de teamă, alţi trei-patru mici „candidaţi", aşteptînd să le vină rîndul.

„Cum, măicuţă", am spus eu, sprijinindu-mă de pervazul ferestrei, „nu te-ai dus la biserică ?"

Bătrîna şi-a ridicat capul şi-a spus rîzînd : „Nu te poţi duce totdeauna ; trebuie să-i spăl şi să-i dichisesc pe copiii ăştia mici, domnule — ţipătul copiilor e şi el un vers din cartea de imnuri !"

Mi-am luat pălăria de pe cap şi am făcut, fără voie, un pas îndărăt. Ce minunată predică se ascundea în

---

[1] Dulce trîndăvie (it.).

aceste ultime cuvinte ale bătrînei! O rîndunică tocmai descria un cerc în jurul meu, îndreptîndu-se spre cuibul ei de sub streașina joasă, și s-a agățat, cu prada-n cioc, de intrarea micuței sale locuințe, salutată de ciripitul plin de bucurie al puilor golași. Nu eram în stare să-i mai răspund nimic bătrînei.

„Țipătul copiilor e și el un vers din cartea de imnuri!" am murmurat eu, întorcîndu-mă la masa de sub tei. Am luat o foaie de hîrtie din portvizit, am scris pe ea: Țipătul copiilor e și el un vers din cartea de imnuri și am prins-o împreună cu un buchet de flori de pădure sub panglica pălăriei!

Apoi am intrat visător pe poarta cimitirului satului, am trecut pe lîngă felуritele morminte împodobite spre ușa deschisă a bisericii (la țară nu s-a ajuns încă să se închidă ușile bisericilor protestante în timpul slujbei) și m-am rezemat cu evlavie de un frasin de dinaintea ei. Plin de bucurie, l-am auzit pe tînărul pastor împletind o fabulă de-a lui Gellert[1] într-o parabolă din Orientul îndepărtat, în vreme ce rîndunicile săgetau încoace și încolo prin locașul sfînt, și un fluture rătăcit tocmai își găsea drumul îndărăt prin ușa deschisă a bisericii.

„Țipătul copiilor e și el un vers din cartea de imnuri!" am strigat eu, sărind peste zidul îngust, în cîmp, și pornind spre malul Weserului, după ce am trecut prin lanurile de grîu, galbene și unduitoare, împodobite cu coroanele lor de mac. Acolo, m-am aruncat în iarbă, sub un tufiș de salcie, visînd în murmurul bătrînului fluviu care curgea pe lîngă mine, în vreme ce dincolo, în landul catolic, o procesiune suia cîntînd coasta muntelui la capela cu icoana Maicii Domnului, iar în spatele meu se pierdeau ușor tonurile orgii protestante. Cît de minunat, de albastru, de zîmbitor este cerul ce se întinde peste meleagurile de dincolo și de dincoace, peste cele două religii, ce lume legănătoare de simțăminte te cuprinde, legate de cuvintele bătrînei țărănci! Eram pe vremea aceea mai tînăr și mi-am îngropat fața în palme:

Numește-l bucurie! Inimă! Iubire! Dumnezeu!

---

[1] Christian Fürchtegott Gellert (1715—1769), poet german din perioada iluminismului.

Un nume eu
Nu am pentru aceasta ! Simțămînt e totul... [1]

Un cîntec ce se apropia m-a trezit deodată din visare ; am ridicat ochii. În jos, pe Weser, venea, mugind și gîfîind, biciuind cu putere valurile galbene, vasul „Hermann“. Căpitanul stătea pe cutia roților, și cînd vasul a trecut repede prin fața mea, m-a salutat cu mîna la pălărie. Vaporul purta pe dinainte-mi sute de emigranți în josul fluviului prin care se rostogoliseră odinioară spre Marea Nordului nenumărate cadavre de romani. Un cor bărbătesc cînta : „Ce este patria germanului ?“, și bătrînii stejari păreau că-și scutură coroanele pline de tristețe ; ei nu știau să răspundă la întrebarea asta, și vaporul și-a continuat drumul. Weserul nu mai duce cadavre străine în jos, spre Marea Nordului, ci — nemulțumit și mînios — pe nenorociții lui fii și nenorocitele-i fiice ! — M-am ridicat în picioare și am pornit în sus, prin pădurea de fag, către muntele cel mai apropiat, pînă într-un luminiș, de unde privirea pătrundea departe pe frumoasele meleaguri saxone. Ce brazdă de pămînt german ! Colo, șirul acela de munți albaștri — pădurea Teutoburg ! [2] Dincolo, turnurile acelea zvelte — marele așezămînt al culturii germane, mănăstirea Corvey [3] ! Mai încolo, șirul acela de munți — adică *Ith, cui Idistaviso nomen*, spune Tacit. [4] Am populat regiunea cu figurile trecutului. Am văzut legiunile a optsprezecea, a nouăsprezecea și a douăzecea, de sub comanda proconsulului Varus, înaintînd către Weser și am tras cu urechea la îndepărtatul lor strigăt de moarte. L-am văzut pe Germanicus venind pe același drum și am tras cu urechea la zgomotul bătăliei de la Idistavisus, pînă cînd marele Ar-

---

[1] Citat din *Faust*, *Partea întîi*, „Grădina Margaretei“.

[2] În bătălia din pădurea Teutoburg (9 e.n.) germanii, conduși de Arminius, au învins legiunile romane, conduse de Publius Quintilius Varus. În anul 14 e.n. comandantul de oști roman Germanius a reluat campania împotriva lui Arminius.

[3] Mănăstire benedictină odinioară, întemeiată în 822 ; astăzi castel cu o biserică în stil romanic, ale cărei turnuri datează din secolul al IX-lea.

[4] Al cărui nume este Idistavisus (lat.). După *Analele* lui Tacit, numele unei văi de pe malul drept al Weserului, unde în anul 16 e.n. Arminius a fost înfrînt de Germanicus.

minius, *„turbator Germaniae“* [1], dînd pinteni calului său alb, a trecut printre legiuni şi prin pădurea seculară, de nerecunoscut din cauza sîngelui ce-i şiroia pe obraz, zdrobit, istovit de moarte. L-am văzut chemîndu-i pe cheruşti la o nouă bătălie împotriva Romei [2], cînd poporul a pus mîna pe arme : *Pugnam volunt, arma rapiunt plebes, primores, juventus, senes !* [3]

Dar în minte mi-a răsărit deodată gîndul : unde este Nimfa [4] ? L-am aruncat pe Tacit în iarbă, m-am ridicat pe vîrful picioarelor, mi-am întins gîtul cît am putut şi m-am uitat spre pădurea Teutoburg. Şi fiindcă o „umflătură de munte“ (cum îi spune Joach. Heinr. Campe [5]) îmi lua vederea unei părţi a culmilor înalte şi albastre, m-am ostenit chiar să mă sui într-un fag înalt, unde m-am ajutat şi de binoclu. Zadarnic — nici o urmă de pădurea Teutoburg ! N-am putut să văd decît marele Christoffel [6] de lîngă Kassel, şi am coborît de la postul meu de observaţie, murmurînd o înjurătură. Însă abia mormăisem urarea, că, ajuns jos, am dat drumul alteia, în gura mare. Arătam grozav ! „Cu asta te alegi“, am bombănit eu, sugîndu-mi sîngele de pe degetul mare zgîriat, „cu asta te-alegi dacă te pui să cauţi măreţia germană : un ghimpe te-nţeapă, pantalonii ţi se rup şi, în afară de marele Christoffel nu mai vezi nimic.“ Supărat, mi-am strîns binoclul, l-am băgat pe Tacit îndărăt în buzunar şi am pornit iar, şchiopătînd, pe jos, pe coasta muntelui, spre Weser. Cînd am ajuns pe malul apei,

---

[1] Instigatorul Germaniei (lat.). Din Analele lui Tacit.

[2] În sensul de centru al Imperiului roman.

[3] Ei vor să lupte, poporul şi conducătorii, tinerii şi moşnegii pun mîna pe arme (lat.). Din *Analele* lui Tacit.

[4] Denumire ironică pentru monumentul lui Arminius de pe Grotenburg lîngă Detmold ; a fost început prin 1830, dar nu a fost terminat decît în 1875.

[5] Joachim Heinrich Campe (1746—1818), pedagog şi scriitor german iluminist. S-a străduit să purifice limba germană de neologisme.

[6] Denumire populară pentru statuia lui Hercule, o copie după Hercule Farnese, datînd din secolul al II-lea e.n. Copia se află pe castelul Wilhemshöhe, lîngă Kassel. În acest Hercule, Raabe vedea simbolul absolutismului feudal şi al dezmembrării naţionale, în timp ce statuia neterminată a lui Arminius o considera drept simbolul unităţii germane, atît de dorită.

m-am aruncat din nou în iarbă, înciudat. Ce s-a interpus între starea de spirit minunată de mai înainte și clipa de acum ! Cerul strălucea tot atît de albastru, munții erau tot atît de verzi, bilețelul se afla, împreună cu florile de pădure, la pălăria mea și, totuși — cît de schimbat mi se părea totul ! Oare vaporul cu emigranții lui nu putuse să treacă și el mai tîrziu, de vreme ce, de obicei, se lasă atît de mult așteptat ? Și eu, nătărăul, ce-am căutat să mă uit după chipul lui Arminius ? Cît de liniștit aș fi putut să-mi fac, în iarbă, somnulețul de după-masă, fără să mă supăr din cauza marelui Christoffel, pe care l-au plătit cu sîngele lor atîția bravi dintre *cați*[1] ! Am încercat în fel și chip să mă liniștesc ; m-am gîdilat la nas cu un fir de iarbă, am făcut portretul unei broaște grase și tihnite, care stătea la soare sub un tufiș de brusture — dar n-a ajutat la nimic ! — Nu puteam să scap de demonul proastei dispoziții, am sărit, furios, în picioare, am strigat : Să-i ia dracul pe toți ! și am pornit, bombănind, spre Rühle[2] — — — Ei, comedie, ce-nseamnă hărmălaia asta în Ulița Vrăbiilor ? ! Oho — un cărucior tras de cîini s-a rostogolit în jos, cu zgomot, într-un beci cu alimente, și eu — eu, caricaturistul Ulrich Strobel, stau aici și mîzgălesc tot felul de absurdități. S-o ia dracu de *Cronică a Uliței Vrăbiilor* ! — Adio, Wachholder !

21 martie. Seara

Există un basm — nu-mi amintesc cine l-a povestit[3] — despre un om, care și-a dorit, după o mare nenorocire, să-și piardă memoria, și într-o noapte întunecoasă i s-a-mplinit dorința. De atunci încolo n-a mai simțit nici o durere, nici o bucurie ; îi era totuna de calcă-n picioare muguri de flori sau inimi omenești ; toate frumoasele

---

[1] Membrii unui trib germanic ; sînt socotiți strămoșii locuitorilor din landul Hessen. Friedrich al II-lea de Hessen-Kassel a vîndut Angliei vreo douăzeci de mii de soldați în timpul războiului de independență al Statelor Unite.
[2] Sat pe malul Weserului.
[3] *Omul vrăjit* de Charles Dickens.

jucării, pe care viaţa le dăruieşte copiilor pe drumul lor de la leagăn pînă la mormînt, i s-au sfărîmat în miini odată cu amintirea. Este ceva îngrozitor ! Voi înţelepţi şi predicatori ai popoarelor, nu gîndul la fericirea sau nenorocirea viitoare te face plin de dragoste, curat, sfînt ; gîndul acesta nu este niciodată lipsit de egoism, şi peste fiecare floare ce se ridică în inima omului el presară mana egoismului ; adevărul, curatul izvor al înţelepciunii, al veritabilului spirit de sacrificiu este tristul şi dulcele trecut, cu faptele şi visurile lui stinse cu totul sau numai pe jumătate. Cine ar putea să-l dojenească pe un copil dacă se gîndeşte la faptul că el însuşi s-a lipit odinioară de sînul mamei, că ea l-a privit zîmbind ? Amintirea este ghirlanda ce face legătura dintre leagăn şi mormînt, şi verdele întunecat, spinos al suferinţei, al greşelii, poate fi oricît de apăsător, niciodată nu va lipsi ici şi colo cîte o floare luminoasă, la care să nu ne oprim şoptind : „Cît de încîntătoare şi sfinte sînt locurile acestea !"

Mi-am aprins mica lampă şi visez iar, aplecat pe paginile Cronicii mele. Ceea ce frumoasa şi prietenoasa femeie între două vîrste, care mi-a adus astăzi un buchet de micşunele îmbobocite, lasă să se legene pe valurile melodiilor ei, nu pot să reţin decît în felul acesta. — Pînă acum am prezentat imagini din viaţa de copii a copiilor noştri ; astăzi voi zugrăvi o altă pagină, colorată, ca o oglindă fermecată plină de viaţă înfloritoare, de şoapte dulci, de doruri pline de visare şi de visuri zîmbitoare — o singură pagină din toată splendoarea primăverii inimii, o singură pagină din vremea tinerei iubiri !

Oh, de-ar rămîne veşnic verde
Frumosul timp al tinerei iubiri ! [1]

spune poetul, şi versul acesta îl găsim peste tot : pe ceştile de cafea, în albumele de amintiri, pe capetele de pipă. Şi nu e vorba de o glumă ! Ceea ce poporul a înţeles vrea să şi vadă, să se joace cu el, recită gîndul rimat, pe care şi l-a însuşit, e drept adesea cu un zîmbet pe buze, dar, totuşi, purtîndu-l adînc în inima sa. Poporul

---

[1] Citat din *Cîntecul clopotului* de Fr. Schiller.

nu se ridică la adevăr şi frumos, ci le trage în jos, la sine, însă nu ca să le calce-n picioare, ci să le strîngă la inima lui, să le dezmierde într-un joc veşnic nou, să le-nvîrtească şi să le-ntoarcă, să se minuneze şi să se bucure de strălucirea lor. Peste leagănul eternului copil. „Umanitatea", planează geniile bune, marii poeţi universali, care varsă din cornurile abundenţei fructele de aur ale Crăciunului, mereu prezenţi cu cîntecele lor de leagăn, cînd drăcuşori, uriţi şi negri, răsar dinaintea ta, înspăimîntîndu-te.

Ce frumos e timpul tinerei iubiri ! El se aseamănă cu zorile, cînd cerul se înroşeşte puţin spre răsărit, cînd bobocii, florile şi tot ce este viaţă trec dormind în braţele zilei născînde şi numai din cînd în cînd se înalţă o ciocîrlie, scuturîndu-şi roua de pe aripi, jubilînd şi vestind fericire. O ceaţă înmiresmată mai acoperă încă, feeric, tainic, toate prăpăstiile şi locurile pustii ale vieţii ; inimile tinere cred că vălul viitorului nu ascunde decît flori, fluturi care zboară şi păsărele ce-şi clădesc cuiburi.

„Ah, dulce e cînd eşti iubit, mai dulce încă să iubeşti !" a exclamat odată un alt poet, şi eu, un om bătrîn şi singuratic, îmi acopăr ochii cu mîna, gîndindu-mă la mormintele din cimitirul Sfîntului Ioan, la steaua tinereţii mele : „Marie !"... Aş putea oare să renunţ la amintirea aceasta, cu toată durerea ei, în schimbul puterii asupra întregii lumi, a bogăţiei şi înţelepciunii sale ?... Nu cred. —

Luna se ridică iar peste acoperişuri, împletindu-şi lumina albă cu flacăra slabă a lămpii mele ; peste şi prin iedera veşnic verde, adusă din pădurea Ulfelden, ea-şi trimite razele albe, aruncînd umbre ciudate pe duşumea şi pe pereţi. Ea aduce cu sine pagina de astăzi a Cronicii Uliţei Vrăbiilor.

Colo, pe scăunelul de la fereastră se desenează estompat figura delicată şi drăgălaşă a Elisei, în clarobscurul unei seri de demult, şi lîngă ea, pe un alt scaun mai scund, şade altcineva. Ce-şi şoptesc cei doi atît de tainic, atît de încet, de ce or chicoti ? Un ghem de aţă ce cade jos de pe masa de cusut a Liesei şi, rostogolindu-se pe podea, se încolăceşte în jurul picioarelor scaunului şi

ale altuia, un fluture de noapte rătăcit, un liliac ce trece ca fulgerul în zbor, o minge, care zboară din stradă în odaie, și Gustav, ducînd negocieri, o înapoiază imprudentului proprietar, toate, toate se transformă în lumina slabă a lunii într-un basm, într-un vis. Nu e clarobscurul vremea basmelor ; nu e timpul tinerei iubiri vremea visului ? —

„Draga, mica mea Elise !“ șoptește Gustav, privind obrazul luminat de lună aplecat spre el.

„Dragul meu băiat mare !“ spune, zîmbind, Elise, trecîndu-și mîna prin buclele de pe frunte ale secăturii de odinioară a Uliței Vrăbiilor.

Apoi amuțesc, dar aceste vorbe întretăiate cuprind tot ceea ce mișcă inima omenească în clipele ei cele mai sfinte.

„Te iubesc atît de mult !“ șoptește Gustav iarăși ; Elise nu răspunde, ci își ascunde capul în frunzișul iederii. În momentul acesta luna probabil că se oglindește în picătura scînteietoare ca o perlă ce răsare dintr-un ochi albastru, și cînd capul se ridică iar din frunzișul verde, e rîndul lui Gustav să-și treacă mîna prin buclele de pe fruntea Elisei.

„Privește cum plutește luna colo sus“, spune fata. „Oare de ce ne face atît de des să simțim o adîncă nostalgie, de parcă aici, pe pămînt, n-am fi acasă, Gustav ! Ia uită-te, colo nu se mai află decît o singură stea micuță, singură-singurică, întocmai ca o scînteie de aur. Privește — în dreapta lunii !“

„Eu mai văd două !“ zice Gustav. „Foarte aproape, din care cauză nu simt nici o nostalgie și — vrei să deschizi o dată iarăși ochii, tu, blondino ! — Vezi, din cauza asta, toate vorbele înțelepte pe care voiam să le spun le-am uitat pur și simplu !“

„Atunci fără-ndoială că a fost o minciună, brunetule !“ zice Elise, rîzînd. „Și-acum ridică-te, unchiul și mătușa au stat toată seara în întuneric — e nedrept din partea noastră că nu ne interesăm de loc de ei. Vino să vedem dacă pînă la urmă n-or fi adormit.“

Nici vorbă că nu adormiseră. Numai roata de tors a bătrînei Martha, care picotea în colțul ei, nu mai zbîrnîia.

„Să vă aprind lumina, sau — să facem iar o plimbare sub clar de lună ?“ întreabă Elise, înconjurîndu-mi umerii cu brațul.

„Nouă ?“ întreabă tanti Helene. „De ce să aprindeți lumina numai pentru *noi* ?“

„Ei bine, mamă“, se amestecă Gustav în vorbă. „După cum se știe, nu poți suferi *să vezi* șoareci și fiindcă de la o vreme, aici la unchiul Wachholder, șoarecii mișună pur și simplu, ne-am sacrificat pentru tine și am stat pe întuneric.“

„Oare șoareci să fi fost cei care ronțăiau chițăind colo la fereastră ?“ întreb eu.

„Eu n-am auzit nimic !“ spune Liese cu naivitate, în vreme de Gustav exclamă : „Desigur !“ golindu-și în buzunare un coșuleț cu fructe.

„Ce faci acolo, rege al șoarecilor ?“ întreabă maică-sa.

„Mă aprovizionez din vreme pentru plimbarea noastră sub clar de lună, mamă ; se-nțelege că întrebarea Liesei a fost absolut de prisos. Ia, Elise, ia tu restul — nu pot să renunț la nimic.“

Elise nu așteaptă să-i spună de două ori și pare că nu găsește necesar să întrebe. După cîteva obiecții ale mătușii, legate de seara răcoroasă ș.a.m.d., ieșim afară, în noaptea de vară luminată de lună !

Umbrele adînci de pe caldarîm și de pe zidurile caselor, sclipirea geamurilor, norii ce plutesc luminați de lună pe cerul întunecat al nopții, oamenii care șoptesc în pragul ușilor, ori pe la colțuri de stradă, totul se transformă, pentru Gustav, într-un tablou, iar pentru Elise, într-un basm. Și străzile, ulițele, piețele se însuflețesc cu figurile cele mai ciudate ; pe pietrele de la colțul străzilor pîndesc, ghemuiți, drăcușori cu chipuri de bursuci ; de sub bolțile întunecate ale vechilor case patriciene ies figuri ciudate cu pene ce se apleacă într-o parte și alta, înfășurate în pelerine, și doamne frumoase încalecă pe cai albi buiestrași, îndepărtîndu-se în noapte ; mercenari în armură, ținînd sulița cu două tăișuri pe umăr, străbat piața ; procesiuni de călugări mascați șerpuiesc încet, ieșind prin portalul domului și — pe toate le vei găsi mîine în cele mai reușite schițe pe măsuța de cusut a Elisei sau răspîndite ici și colo pe podea.

Desigur, Gustav și Elise merg totdeauna cîțiva pași înaintea noastră, și nu pot să înțeleg decît din cînd în cînd cîte o frază trunchiată. Mă gîndesc la Paul și Virginia [1] plimbîndu-se pe sub palmierii din Isle-de-France [2] ; mă gîndesc la cele două figuri fermecătoare ale basmului german, la Jorinde și Joringel [3], despre care se spune : „Erau logodiți și se bucurau nespus unul de altul“. — După ce am străbătut mai multe străzi și am privit dinaintea Operei luminate forfota mulțimii, echipajele în așteptare, copiii vînzători de flori și zaharicale, ne regăsim pînă la urmă în Piața palatului, la bazinul cu fîntîna arteziană, a cărei apă țîșnește bolborosind vesel în lumina lunii. O adiere călduță de vînt aduse dinspre peluze mireasma violei-de-noapte, a tufișurilor de soc și bobițel ; în partea dinspre sud a cerului un fulger luminează splendid un nor întunecat, proiectîndu-l pe fundalul nopții cu lună, și lîngă noi, fîntîna arteziană clipocește și murmură, ca și cum ar vrea să se adoarmă singură. E o noapte minunată de vară !

La ce meditează Elise ? Cu bărbia în mînă, cît de gînditoare se uită ea la jocul sporovăitor de apă.

„Liese, unde-ți sînt gîndurile ?“ o întreabă mătușa Helene.

„O să rîdeți“, răspunde fata. „La un vis și un basm în același timp.“

„Povestește ! Povestește !“ exclamă Gustav, înlănțuindu-i șoldurile cu brațul.

Ce să fac astăzi, în seara asta singuratică ? Pun mîna pe un caiețel cu hîrtia de un roșu pal, acoperit cu o scriere grațioasă de fată, presărat cu desene în peniță, fine și drăguțe. Am găsit. Iată ce a povestit Elise în seara aceea îndepărtată, în vreme ce apa fîntînii susura lîngă noi :

„Acum de curînd, într-o seară, eram singură. Tu, unchiule, ieșiseși în oraș ; Gustav plecase chiar de dimi-

---

[1] Personajele principale din romanul cu același nume de Bernardin de Saint-Pierre (1737—1814).

[2] Vechea denumire a Insulei Mauritius.

[3] În culegerea fraților Grimm.

neață cu mapa lui cea mare să deseneze pomi și case țărănești ; unde era mătușa nu știu ; pe scurt, eram singură cuc, numai bunul și grasul meu motan torcea lîngă mine pe scăunelul de picioare, spălîndu-și mustățile. Scăpasem o mulțime de ochiuri la lucrul meu de mînă, din care cauză nu mai aveam nici o plăcere să-l continui. Așa că am micșorat cît am putut lumina lămpii și-am început să mă uit pe fereastră la luna ce nu se ridicase atît de plină ca astăzi peste acoperișuri și coșuri. În odaie era destul de întuneric și numai cînd și cînd juca pe ziduri o rază de lumină de la ferestrele de peste drum. Deodată, luna, ridicîndu-se destul de sus pe cer, a aruncat o rază de lumină strălucitoare și veselă, întocmai ca un fulger, peste ghiveciul meu cu viole-de-noapte și peste un pahar cu flori de pădure de lîngă mine, iar odată cu ea a început și basmul sau visul meu. Era tare drăguț ! Mai întîi m-am uitat îndelung la strada strălucitoare, care se lungea mereu, cînd — deodată — sînt sigură că n-o să credeți — raza de lumină s-a umplut de la un capăt la altul de nenumărate făpturi înaripate, mici, drăgălașe și străvezii, care pluteau pe ea în sus și în jos, trasînd drumul cu însăși strălucirea lor. Speriată dar și bucuroasă, priveam această minunată agitație, cînd paharul cu flori de pe fereastră a scos pe neașteptate un ton strident și prelung, asemănător cu cel ce se naște cînd freci cu degetul marginea unui pahar. Apa dinăuntru se ridica și cobora, fulgera, scînteia, mișca, răsuna încoace și încolo ; florile violelor-de-noapte s-au deschis, și din fiecare floare și-a luat de asemenea zborul cîte o delicată ființă, înaripată, aproape mai fină decît micile genii de lumină. Au început să zboare în toate părțile, răspîndind în jurul lor o mireasmă minunată. În vremea asta, sunetul strident al paharului se auzea mereu, pînă ce a amuțit deodată, așa ca și cum ai tăia un fir, și s-a lăsat o tăcere adîncă. — Și raza de lună a ajuns la masa ta de scris, unchiule ; micile genii dansau vesel peste cărțile și hîrtiile tale, și-mi revenisem într-atît din uimirea mea, încît am putut să rîd din toată inima, văzînd ciudatele salturi ale cîtorva dintre aceste ființe micuțe, care se străduiau în fel și chip să se uite în sticla noastră cea mare de cerneală, fără să aibă curajul să se apropie de ea. În vremea asta altele pluteau

pe deasupra condeielor, și vreo cîteva își găsiseră de lucru cu o pată de cerneală, mare și scîrboasă, ce nu voia să se usuce ; păreau că sînt hotărîte s-o distrugă cu orice preț. Nu știu cît timp le-am privit pe aceste ființe fermecătoare, cînd o mulțime de glăscioare delicate au strigat : «Urmează-ne, urmează-ne !» și eu, făcîndu-mă tot mai mică, m-am transformat de asemenea într-un personaj micuț și înaripat, am fost atrasă în rîndul celor ce dansau și am plutit încet spre fereastră, cu geniile razelor de lună și cu spiritele înmiresmate ale florilor de pădure și ale violelor-de-noapte. Fiindcă, pe măsură ce luna se înălța pe cer, se retrăgea și raza plină de ființe strălucitoare, prelingîndu-se repede în jos, de-a lungul zidului casei, ca să coboare în stradă. — Nu mă temeam deloc, cu toate că afară părea a se fi înstăpînit o lume fermecată. — Ulița era plină de la un capăt la altul de un vălmășag de sunete și lumină, și nimic din ceea ce făcea mulțimea de genii nu-i era ascuns, și ele erau în tot ceea ce există ! Dar nu pierdusem nici însușirea de a vedea și a percepe lumea obișnuită, mai grosolană ; cunoșteam și ascultam vorbele oamenilor din pragul ușilor, vedeam capetele copiilor de la ferestre, vrăbiile adormite și rîndunicile în cuibul lor ; era minunat ! — Și iată, raza cu geniile trecu pieziș peste zidul nostru și se prelinse pe ferestrele vecinilor. Cînd hora ajunse dinaintea ferestrei sărmanei doamne Nudhart, care locuiește acolo împreună cu copilul ei bolnav, și alunecă, tremurînd, peste o tufă de trandafiri îmbobociți, în camera micuță, am auzit bătînd ora nouă și jumătate. Micile genii ale luminii plutiră cîntînd încet, împreună cu mine, peste podea, se fugăriră, înconjurînd umbra tufei de trandafiri de pe jos, și sărutară obrazul palid al copilului din pătuc și tot atît de palida față a sărmanei, îngrijoratei mame aplecată peste el. «Aducem speranță, aducem sănătate, aducem viață !» șopteau geniile. Copilul bolnav își puse, zîmbind, mînuțele slabe în raza tremurătoare de pe perna sa. «Aducem speranță, sănătate, aducem viață», am cîntat eu cu corul și, aproape împotrivindu-mă, am urmat raza de lumină ce se retrăgea. Abia am mai putut arunca o ultimă privire îndărăt, în odaie, că în clipa următoare și pluteam din nou în stradă. Pesemne că mătușa se întorsese acasă, pen-

tru că sunetele pianului ei s-au amestecat deodată în horă ; l-am auzit pe bătrînul Marquart, jos, în subsolul lui, îndemnîndu-i pe băieți să se liniștească. Dar aventura mea nu se sfîrșise încă. Acum ne aflam în fața ferestrei de la primul cat al casei din vecini ; din cameră răzbătea afară lumina puternică a unei lămpi, și noi am plutit înăuntru, veseli și strălucitori, trecînd peste un vas de sticlă cu peștișori aurii și peste lucrul din mîna doamnei consilier Zehrbein, fără să bănuim că ne așteptau clipe îngrozitoare. «Domnișoară», a șoptit o voce, pe care am recunoscut-o a fi a asesorului Kluckhuhn. «Domnișoară, dacă nu vă incomodează prea tare zăpușeala asta extraordinară, vă rog să cîntați încă o dată acea delicioasă barcarolă din *Haydée* [1].» — Doamne ferește ! mă gîndeam eu, dar era prea tîrziu să-i mai anunț pe minusculii mei însoțitori ce-i amenința și să-i sfătuiesc s-o ia grabnic la sănătoasa ; Eulalia și începuse :

Astăzi la Lido, marea sărbătoare,
Plăcerea, veselia rîd în soare...

Ceata de genii fu cuprinsă de groază ; culorile lor irizate, strălucitoare, păliră ; din cutia de rezonanță a lăzii de muzică, după cum îi spune Gustav, și între buzele cîntăreței a răsărit cîte o ceată de spiriduși pociți, care, tînguindu-se și zbierînd fantomatic, s-au repezit în aer, rostogolindu-se, și s-au năpustit, dîndu-se peste cap, turbați de mînie, asupra geniilor luminii. A fost îngrozitor ! Mă și simțeam pe jumătate gîtuită de un «do» cu chip de spiriduș, care mă strîngea de gît și mă zbăteam ca o nenorocită de muscă în ghearele unui păianjen ; dar — s-a ridicat în picioare doamna consilier și a lăsat în jos perdeaua albă ; pe mine și întreaga oaste a luminii ne-a străbătut ca un curent electric ! Salvați ! Palidă și istovită, raza de lumină cu copiii ei atîrna în partea dinafară a perdelei ; dar înăuntru se auzea mai departe :

Un domn frumos, un tînăr grațios
Cu dulci priviri și pline de iubire
Cu vorbe-ncîntătoare mă curtează...

[1] Operă comică de Daniel-François-Esprit Auber (1782—1871).

Acum, raza de lumină cobora tot mai repede şi tocmai atingea pămîntul, cînd — m-am deşteptat, şi l-am văzut pe Gustav foarte aproape, în faţa mea, cu capul sprijinit în pumni, rînjind la mine. — (Au ! Nu, nu ai rînjit la mine ?) Un nor mare şi negru acoperise luna, şi visul meu s-a terminat — odată cu basmul !"

Basmul se sfîrşise, dar seara noastră de atunci în lumina lunii nu se sfîrşise încă.

„Şi-acum, Gustav, sîcîitorule... uite... na..."

Spunînd acestea, Elise îşi vîră mîna în bazinul de lîngă ea şi aruncă un pumn plin de stropi de apă strălucitori în obrazul însoţitorului ei, care nu bănuia nimic. El sare-ntr-o parte, speriat şi suflînd repede, după care, răufăcătoarea, presimţind că n-o să-i meargă bine, porneşte îndată-n goană în jurul bazinului.

„Sînteţi martori că *ea* a început !" exclamă Gustav, vîrîndu-şi şi el mîna în bazin şi luîndu-se după Elise.

„Mătuşă ! Mătuşă ! — Unchiule, ajutor !" strigă ea, apărîndu-se, în fugă, de urmăritor cu şorţul pe care şi-l scosese de pe dînsa, în vreme ce cu cealaltă mînă îl stropea mereu.

„Stai tu, naiadă !" strigă Gustav, smulgîndu-i şorţul. „Asta o s-o ispăşeşti, trădătoareo !"

Cu un strigăt, Elise scapă *aegida* [1] din mînă — şi dispare ca o căprioară, alăturea, după tufele de soc, cu urmăritorul stropit cu apă după ea.

„Ce nebunatică !" exclamă, oftînd, mătuşa Helene, lăsîndu-se pe-o bancă, în vreme ce eu adun, aşa cum se cuvine să facă un unchi şi un tutore bun, batista, coşuleţul cu lucrul de mînă şi merele ce se rostogolesc peste tot, şi pe care fata, presimţind ce va urma după atentatul ei, le aruncase de îndată la pămînt. — „O auzi cum chirăie ?"

În timp ce trăgeam cu urechea la zgomotele vînătorii sălbatice din tufişuri, scena se însufleţeşte pe neaşteptate, şi prin clarobscurul lunii apar alte figuri. Se aud voci de fete şi bărbaţi chicotind, fredonînd şi fluierînd melodii

---

[1] Scutul (lat.).

de operă ! Acum, cei nou-sosiţi ies din umbră în cercul de lumină mai clară din jurul bazinului : „Unchiul Wachholder !" strigă, mirate, cîteva glasuri, şi în clipele următoare sîntem înconjuraţi de hoinari şi fluturi de noapte ; îi cunoaştem bine — sînt prieteni şi prieteni de-ai copiilor noştri. Se ridică un cor de salutări şi întrebări : „Unde este domnişoara Ralff, unde e Elise, unde e Liese, unde e domnul Gustav, oare unde s-or fi ascuns ?" se aude din toate părţile deodată şi li se răspunde, pînă cînd, în sfîrşit, Gustav şi Elise se întorc de la vînătoarea lor gălăgioasă, gîfîind şi roşii la faţă, cu părul în dezordine, Elise cu rochia serios sfîşiată, însă amîndoi la braţ, ca nişte copii cuminţi şi paşnici. — Abia acum izbucneşte explozia de bucurie. „E frumos, e încîntător, excelent ; bună seara, Natalie ; bună seara, Ida ; vă salut, domnişoară ; de unde veniţi, haimanalelor ? ş.a.m.d., ş.a.m.d."

Ce frumoasă e tinereţea ; cît de puţin îi trebuie ca să fie fericită ! Un pic de clar de lună, un pumn de picături de apă şopotitoare, strofa unui cîntec, şi tinerele inimi trăiesc poezii ce nu s-au putut scrie niciodată pe hîrtie. Eu, bătrînul, ce poet, ce pictor ar trebui să fiu, dacă aş vrea să includ în paginile Cronicii toate aceste figuri proaspete, înfloritoare, care astăzi, în seara aceasta singuratică, se ridică iarăşi din adînc în jurul meu, cu rîsul lor vesel, cu micile lor griji şi bucurii, cu micile lor păcate şi virtuţi, cu suspinele lor tăinuite, cu şi mai ascunsele lor dezmierdări şi cu glumele lor zgomotoase. Cît de palid şi de gol mi se pare tot ceea ce am adunat şi am scris pînă acum ; cîtă prospeţime şi culoare a avut trăirea !

Dar unde s-a ascuns deodată luna ? Masele de nori întunecoşi, care ameninţau de multă vreme dinspre sud, se rostogoliseră neobservate către noi ; în depărtare bubuia şi mîrîia, şi picături de ploaie, grele şi calde, începură să cadă în *lenes susurros sub noctem*, în uşoara şoaptă din umbra nopţii ! [1]

---

[1] Citat din *Ode* (I,9,19) de Horaţiu.

Știți ce înseamnă „Să se salveze cine poate!“ cînd o furtună se dezlănțuie deodată asupra unui oraș mare? Toate grupurile se risipesc — se leagă șorțuri pe cap și batiste pe pălărie; ici, o pereche de tineri se refugiază sub un salcîm cu frunza deasă, colo un domn bătrîn și gras, sub ieșindul unei case; pe aici se strecoară cu pas ușor o tînără fată, lipindu-se de zidurile clădirilor, colo pășește încet și indiferent un copil al naturii, care nu-și apără de ploaie decît țigara aprinsă.

Trăsurile par să se înmulțească și — „e plăcut să te uiți la naufragiați din portul sigur“ [1] — pe la toate ferestrele apar figuri rîzătoare. Studenți, magistrați stagiari, tineri teologi ș.a.m.d. își șterg ochelarii; pictori își părăsesc paletele și șevaletele și fac studii după natură; mătuși și mame bombăne împotriva indecenței. — Pleosc, pleosc! Toate jgheaburile de pe acoperiș își zvîrlă ca un monstru perfid potopul de ape în ceafa oamenilor care gonesc! E tragicomic ziua, tragic, noaptea!

„Vezi, Liese, tu ești de vină — te-ai jucat prea mult cu apa! Asta e!“ exclamă, inciudată, mătușa Helene. Explozia de bucurie a lui Gustav atinge paroxismul și o tîrăște după sine, rîzînd, pe maică-sa, în vreme ce, de data asta, eu alerg înainte cu Liese. Prietenii și prietenele noastre s-au răspîndit care încotro. Furtuna se dezlănțuie tot mai tare, tunetul răsună foarte ciudat, iar fulgerele sînt destul de reușite. Chiar și Gustav exclamă: „Slavă Domnului, uite și Ulița Vrăbiilor!“ Ce inundație! — Noapte bună, fără alte vorbe! Gustav dispare cu mama lui după ușa casei, și ajungem și noi cu bine în locuința noastră.

„Sfinte Dumnezeule, domnul Wachholder, ce spaimă am tras!“ ne întîmpină bătrîna Martha de pe scară.

Elise gîfîie, geme și rîde, își ține brațele și mîinile îndepărtate de trup și e trimisă fără întîrziere în pat. Se-nțelege, Gustav strigă de peste drum, mai punînd cîteva întrebări, la care însă noi nu răspundem, și plimbarea sub clar de lună s-a terminat.

---

[1] Citat din poemul didactic *Despre natura lucrurilor* de poetul latin Titus Lucretius Carus (aprox. 95—55 î.e.n.)

Aprilie, căruia i se spunea pe vremuri *mensis novarum* [1], este adevărata lună a umorului. Ploaie şi soare, plîns şi rîs, pe toate le poartă într-*un singur* sac ; şi de data aceasta a adus ploi repezi şi trecătoare şi raze fugare de soare ; am avut destui parte de ele. Iubesc luna aceasta cu capul lui Ianus [2], care se uită cu un obraz cenuşiu şi ursuz îndărăt la iarnă, şi cu celălalt, plin de o bucurie tinerească, la primăvara ce se apropie. Întocmai ca într-o poezie de Jean Paul, îşi afundă mîna în comorile sale şi împleteşte la un loc bruma şi verdele ce-ncolţeşte, fulgi de zăpadă rătăciţi şi bănuţi, stropi de ploaie şi muguri de micşunele, foc pîlpîitor în sobă şi ghiocei, tînguirile Miercurii cenuşii [3] şi sunetul clopotelor de înviere. Iubesc luna aprilie, căreia ei îi spun schimbătoare şi nestatornică, şi o leagă cu atîta rea-voinţă de „favoarea stăpînilor şi dragostea femeii“ [4].

Zgomotul ploii ce bătea-n fereastră m-a deşteptat în dimineaţa aceasta destul de devreme, dar am mai rămas cîtva timp în pat, între vis şi viaţă, legănat de muzica asta monotonă. De starea mea s-a folosit un demon răutăcios al melancoliei şi mîhnirii, ca să mă prindă într-o plasă de gînduri triste, întunecate, ce m-au îndemnat să văd lumea şi viaţa într-o lumină tare jalnică şi apăsătoare, din care, pînă la urmă, nu m-am putut salva decît printr-o săritură curajoasă din pat. — Vreme de aprilie ! Mi-am tras pantalonii ca odinioară prietenul Yorick [5] — din nou ca un filozof, şi prima rază de soare, alunecînd repede ca săgeata peste ferestrele caselor de peste drum şi peste nasul lui Strobel, care-mi făcea semne cu mîna, mi-a alungat toată negura de pe suflet. Iarăşi bine dispus, m-am aşezat din nou la a mea *vanitas*

---

[1] Luna înnoirii (lat.).

[2] După zeul roman Ianus, care era reprezentat cu două feţe opuse : cu una, privea înainte, cu cealaltă, înapoi.

[3] Sărbătoare la catolici şi protestanţi, cu care începe postul Paştelui.

[4] Proverb german.

[5] Aluzie la romanul *Călătoria sentimentală a lui Yorick* de scriitorul englez Laurence Sterne (1713—1768).

și cînd, într-o carte veche, prăfuită, îmbrăcată în piele de porc, pe care o adusesem în ajun de la Biblioteca regală, am mai găsit și o floare uscată dintr-o primăvară trecută, am putut să fac din nou ciudate presupuneri în legătură cu felul cum ajunsese copilul mort al primăverii între aceste pagini. Fusese ea adusă într-o zi de sărbătoare, de cine știe cînd apusă, dintr-o plimbare veselă, de un coleg foarte bătrîn, ale cărui oase putreziseră demult, sau, jucîndu-se, o presase, în cartea învățatului său tată, unul dintre copiii săi ? Nu cumva o primise un student în dar de la iubita lui, o pusese acolo bine și o uitase ? Ce presupuneri ! Drăguțe și plăcute, și cu atît mai drăguțe și mai plăcute, cu cît puteau fi adevărate.

Oh, trebuie să vă pricepeți să puneți flori printre paginile goale ale vieții ; nu vă temeți că veți apărea copilăroși la vîrsta înțelepciunii ; nu vă veți căi, dacă, întorcînd paginile în urmă, veți da de îngălbenite amintiri !

Bine-ai venit, aprilie nestatornic, tu, copil răsfățat al bătrînei mame, vremea, și — —

„Apără-l pe fiul tău, Ulrich Georg Strobel ! Bună dimineața, maestre Wachholder !“ spuse un glas.

Era caricaturistul, care stătea în spatele meu, cu pălăria cenușie, de fetru, pe cap, cu geanta de călătorie peste umăr și cu bastonul de stejar în mînă.

„O, Doamne, iată că timpul meu a trecut !“ continuă el, rîzînd. „Am venit să-mi iau rămas bun, bătrîne domn.“

„Cum ? Vrei să pleci ? O, ce-ți veni ?“
„Germania n-o pot găsi,
O caut, veșnic rătăcind.“ [1]

cîntă desenatorul, arătînd printre norii fugari o fîșie de cer înveselitor, albastru. „Asta este. Dacă vrei să transmit salutări îndepărtatelor, liberelor zări, dă-i drumul ! Sau și mai bine : vino — colo e umbrela dumitale de ploaie, vino cu mine ! Auzi cît de vesel ciripește vrabia din fereastră ?“

---

[1] Dintr-un cîntecel de copii cuprins în anexa la culegerea *Cornul fermecat al băiatului* (1808) de Arnim și Brentano.

Ce era să fac ? Mi-am închis foliantul, teribilul vagabond mi-a oferit braţul şi am ieşit împreună în uliţă.

„Rămîi cu bine, mamă ; noroc, domnişoară !“ le strigă desenatorul colocatarilor lui, care stăteau pe la uşi, plini de emoţie. „Ziuă bună, prietene Marquart ; rămîi cu bine, mamă Karsten ; rămîneţi cu bine meştere şi maistoriţă, rămîneţi cu bine, rămîneţi cu bine !“ strigă el în dreapta şi-n stînga. Cînd ajunse în colţ, mai aruncă o ultimă privire în sus, spre locuinţa părăsită, unde ferestrele erau deschise, şi o perdea zdrenţuită flutura vesel în vîntul primăverii, apoi mormăi : „Să te ia dracu, tîrg prăpădit !“

„Şi-ncotro o porneşti ?“ l-am întrebat pe originalul meu însoţitor.

Desenatorul rîse. „Ce-ai spune dacă aş cerceta mai îndeaproape învălmăşeala de popoare din Orient, aş desena costume şi aş lua peste picior strădaniile care tind să împiedice intrarea unui nou factor în dezvoltarea umanităţii prin tunuri Lancaster [1] şi vase de război ?“

„Cum ? !“ am exclamat eu.

„Cui îi adresezi cuvîntul acesta «cum» ?“ spuse, rîzînd, Strobel. Intenţiei mele sau părerii mele ?

„Crezi că...“

„Sînt convins că pămîntul e tînăr, bătrîne prieten ! Avem nevoie de sînge proaspăt şi nu vrem să credem că dacă sîntem deprinşi să cunoaştem numai istoria trecutului, nu va exista o istorie a viitorului. Ne obişnuim prea mult cu toate : cu haina noastră, cu corpul nostru, cu familia noastră, cu poporul nostru ; ne bucurăm cînd un mic concetăţean înrudit cu noi vede lumina zilei ; ne supărăm dacă ne sfîşiem haina sau avem o bătătură la picior ; ne întristăm dacă ne moare tatăl sau mama ; însă le privim pe toate ca naturale — numai pentru că le înţelegem mai uşor. Oare să fie condamnată formarea bătăturilor, naşterea, moartea marilor familii de popoare ale pămîntului, să îngăduim ca un *deus ex machina* [2] cu

---

[1] **Tunuri folosite de englezi în războiul Crimeii.**

[2] **Zeul din recuzita teatrală (lat.). Mijloc cu ajutorul căruia scriitorul epic grec Euripide îşi închidea un conflict tragic de nerezolvat, prin intervenţia zeilor.**

manşete să intervină în veşnica devenire şi să spună : Stop ! Opriţi-vă aici. Dezvoltaţi-vă în voi înşivă şi — răposaţi în eutanasie ? Haida-de !“

Interlocutorul meu scoase pe gură un nor uriaş de fum de ţigară şi continuă, în vreme ce eu dădeam, prudent, din cap :

„Grecilor nu le-a folosit la nimic faptul că au fost cei mai buni poeţi, sculptori şi pictori, că au elaborat sistemele filozofice cele mai ingenioase ; oamenii de fier ai Romei au bătut la uşă, au pus cultura greacă *sub hasta* [1], au jucat zaruri pe picturi, au fabricat bronz corintian din metalul statuilor şi — istoria lumii a făcut un pas mai departe. Romanilor nu le-a folosit la nimic faptul că au fost cei mai mari în arta războiului şi a administraţiei — puştile Dreyse şi tunurile Lancaster sînt adevărate jucării în lupta împotriva *acelei* puteri din univers, care pune în mişcare aştrii şi păsările călătoare la vremea potrivită. Barbarilor nu le-a păsat de comenzi ; au dat năvală asupra porţilor Romei şi — istoria lumii a făcut un pas înainte.

Eu am dat din nou din cap, bombănind : „Mereu distrugeri, alte distrugeri !“

„Mama a murit cînd m-a născut !“ spuse desenatorul, cu înverşunare, şi amuţi. Ajunsesem în capul Uliţei Vrăbiilor ; un cărucior cu calabalîc ne taie drumul. „Acum am să-ţi spun şi unde vreau să mă duc *în realitate*, nu, unde *aş putea* să mă duc“, spuse Strobel. „Vino !“

Mirat, l-am urmat în jos, pe scările unei locuinţe de subsol.

Aşa e viaţa omenească. Trăisem ani îndelungaţi în această uliţă, trecusem aproape zilnic pe dinaintea acestei case, a acestor ferestre mohorîte, şi astăzi, în ultima zi pe care sărmana familie ce locuieşte aici şi-o mai petrece în acest subsol, cobor pentru prima dată la ei, pe treptele pline de umezeală. Desenatorul mă prezintă stăpînului casei, cizmarului Burger ; pe faţa acestui om puteai citi povestea tuturor chinurilor prin care trecuse. În seara asta, trenul îi duce, pe el şi pe-ai săi, în oraşul maritim, de unde va lua vaporul spre o nouă patrie, spre tînăra

---

[1] La mezat (lat.).

America, şi desenatorul vrea să însoţească familia la Hamburg.

Puţinele boarfe care meritau să fie luate cu ei din locuinţa sărăcăcioasă fuseseră împachetate ; feţele palide şi triste ale părinţilor, obrazul indiferent al bunicii, care şi astăzi torcea pe locul ei obişnuit de după sobă, copiii, ghemuiţi, miraţi, prin colţuri, toate m-au întristat nespus.

Nu este vorba de vechiul spirit germanic, de aventură şi drumeţie, care scoate poporul din casa lui, din oraşe şi de la ţară, care-l smulge pe cărbunar din pădurea sa, pe miner, din puţul lui întunecat, îl face pe păstor să coboare de pe păşunile sale alpine, tîrîndu-i pe toţi în vîrtej spre îndepărtatul Vest : nevoia, mizeria şi exploatarea, ele sînt cele ce biciuiesc acum poporul şi-l silesc să-şi părăsească patria cu inima sîngerîndă ; cu inima sîngerîndă, fiindcă, în ciuda dezbinărilor neamului, în ciuda maleabilităţii caracterului naţional, ce se adaptează şi se supune cu atita uşurinţă ciudăţeniilor străine — singurul lucru în care se pare, de altfel, că rezidă, poate, astăzi, însemnătatea istorică universală a Germaniei —, în pofida tuturor acestor fapte, nici un popor nu-şi iubeşte patria ca poporul german.

În scrierile engleze, Germania apare adesea ca „*the fatherland*“ [1], pur şi simplu. E drept că se pronunţă cu un oarecare „*sneer*“ [2], însă asta e o onoare pentru naţiunea noastră, de care putem fi mîndri.

O, voi, poeţi şi scriitori germani, nu spuneţi şi nu scrieţi nimic care să vă descurajeze poporul, aşa cum, din păcate, se-ntîmplă atît de des din partea voastră, a celor cu numele cele mai răsunătoare în poezie şi ştiinţe ! Dojeniţi, luaţi în rîs, biciuiţi, dar feriţi-vă să încurajaţi sau chiar să provocaţi resemnarea aceea plină de slăbiciune, care are ca rezultat imediat — indiferenţa.

Cînd evreii şedeau la apele Babilonului şi-şi agăţaseră harfele în sălcii, plîngeau, dar şi strigau :

„De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea !“ [3]

---

[1] Patrie (engl.).
[2] Ironie (engl.).
[3] După *Vechiul Testament*.

Vorbele *acestea* au fost destul de tari să mențină de-a lungul mileniilor chiar și mădularele zvîcninde ale unui popor.

Voi, predicatori și tutori ai poporului, aveți obiceiul să scrieți în cartea de rugăciuni, pe care emigrantul și-o ia din satul natal, un verset din *Biblie* ; scrieți :

De te voi uita, Germanie, măreață patrie ; uitată să fie dreapta mea !

Versetul în toate inimile, și — patria *e* nemuritoare !

Își strînseseră ultimele catrafuse și le încărcaseră pe căruciorul din uliță. Acum, sărmanii oameni se uitau plini de tristețe la locuința lor pustie, care fusese martora tuturor suferințelor și bucuriilor familiei.

„E tare greu, e tare greu !“ spuse, oftînd, meșterul, și Strobel îl bătu ușor pe umăr.

„E vremea, omule ! Curaj, fii o pildă bună pentru femeia ta.“

„Groparul a făgăduit să nu lase mormîntul lui Fritz al nostru să se părăginească !“ suspină femeia.

Burger își șterse ochii cu mîneca, se smulse din gîndurile-i negre și se duse s-o petreacă în uliță pe bătrîna lui mamă ; nevastă-sa izbucni în hohote de plîns, rupse o ramură din mirtul pipernicit din fereastră, o puse în cartea ei de rugăciune și-l luă în brațe pe cel mai mic copil, ceilalți agățîndu-i-se de șorț și de fustă. Familia sui scara îngustă și neagră care ducea în stradă — începîndu-și lungul drum !

În stradă, cînd ploua, cînd bătea soarele, după voia lui april. Meșterul porni înainte cu căruciorul, cu noi ceilalți în urma lui. Mai aruncați o ultimă privire îndărăt, în strîmta, întunecata, sărmana Uliță a Vrăbiilor — o să vă gîndiți destul de des la ea, voi, pribegilor — și-apoi, afară, în lumea largă !

I-am însoțit pe desenator și pe protejații lui pînă la poarta orașului. O ultimă strîngere de mînă, un ultim salut ! Cine știe dacă nu ne vom mai întîlni vreodată, Strobel ! Adio, adio ! — Și m-am întors din nou singur și părăsit îndărăt, ca, singur și părăsit, să trec această scenă în Cronica Uliței Vrăbiilor.

În după-amiaza asta stăteam afară în parc, în caldele raze de soare, ce cădeau printre ramurile încă golaşe ale copacilor mai mari şi pe tufişurile mai joase cu verdele lor delicat şi proaspăt. Prin faţa mea treceau copii cu buchete de flori de primăvară ; lîngă mine, un cărăbuş atîrna de o aţă prinsă de o creangă, ameţit de somn, şi un tînăr cu faţa palidă, cu o carte ce-i ieşea din buzunarul hainei, scotea cu băgare de seamă o plantă din pămînt. Era o după-amiază minunată de primăvară. Deodată, în oraş începură să bată clopotele, vestind duminica de a doua zi, şi purtată de „tonurile cereşti" [1], o amintire dulce îmi apăru din nou în minte.

Tot 1 mai era şi atunci. Primăvara venise cu verdele ei proaspăt, cu rîndunele ce-şi construiau cuibul şi cu o cununie în bătrîna, întunecata Uliţă a Vrăbiilor. Presăraseră flori, împodobiseră uşorul uşilor cu flori şi coroane de frunze ; se îmbrăcaseră cu hainele de sărbătoare în Uliţa Vrăbiilor, şi feţele tuturor străluceau de bucurie. Şi cerul era albastru, iar soarele bătea, strălucitor, prin iedera pe care cu mulţi ani în urmă Marie Ralff o dezgropase în pădurea din Ulfelden ; însă nici albastrul cerului, nici razele de soare nu se puteau asemui, în curăţenia lor sfîntă, cu fetişoara ce se alinta de umărul meu în ziua aceea de 1 mai, privindu-mă, zîmbind, printre lacrimi. Din portretul, împodobit în ziua aceea cu coroane, zîmbea şi mama, uitîndu-se la noi. Zîmbet, peste tot numai zîmbet ! Şi pe cînd tînăra inimă bătea la pieptul meu, şi din partea cealaltă Gustav îmi înlănţuise umerii cu braţul, iar Helene îi punea, plîngînd, tinerei mirese, coroana pe cap, mi se părea că, în sfîrşit, se dezvăluise un mister îndelungat şi obscur, şi mi-am înclinat fruntea înaintea puterii tainice, care îndrumă soarta, plecîndu-şi privirea ocrotitoare asupra copilului din leagăn şi a naţiunii agonizînde. Cum se întinseseră firele, ca să se înnoade aici, în sărmana uliţă, într-o nouă legătură ! Cît de multe inimi erau pe cale să se sfarme, ca

[1] Aluzie la *Faust, Partea întîi.*

să îngăduie încolţirea unei fericiri noi! Aceasta este marea, veşnica melodie, pe care spiritul universal o cîntă pe harfa vieţii, iar mama o percepe în zîmbetul copilului ei, iar gînditorul, în feluritele faţete ale naturii şi ale istoriei! —

În ziua aceea am vorbit puţin! Fericirea e tăcută, şi ceea ce iubirea — adevărată revelaţie a lui Dumnezeu — îşi şopteşte, nu a putut nici un poet să aştearnă pe papirus, pergament sau hîrtie. Mica biserică era plină de o sfîntă sărbătoare, cînd tînărul pictor — care, fără-ndoială nu se gîndea în clipa aceea la multlăudatul său tablou: *Milton vizitîndu-l pe Galileu în închisoarea din Roma* [1] — a condus-o înăuntru pe frumoasa lui mireasă, la altarul împodobit, înecat în lumina strălucitoare a lumînărilor. Şi nimeni nu lipsea din cercul celor ce le împărtăşeau bucuria! Atelierul era acolo, după cum acolo erau prietenele Elisei şi, mai ales bătrîna Martha şi colocatarii şi vecinii din Uliţa Vrăbiilor. Orga începu coralul — şi fecioara Elise Johanne Ralff şi domnul Gustav Theodor Maximilian Berg deveniră bărbat şi nevastă, printr-o întrebare tare delicată, cu un da abia, abia auzit şi cu un altul mult mai tare!

Cronica Uliţei se apropie de sfîrşit. Ce să mai povestesc! Copiii noştri sînt fericiţi în frumoasa Italie; bătrîna Martha doarme somnul de veci, aproape de mormîntul Mariei din cimitirul Sfîntul Ioan; eu sînt bătrîn, cu părul cărunt. Cînd soseşte un pachet de la Roma, dau fuga dincolo, la prietenoasa, frumoasa femeie cu părul alb, care stă de obicei la fereastră, la numărul doisprezece, tricotînd, şi bătrînele noastre inimi bat mai tare la fericirea proaspătă ce ne întîmpină, luminoasă, din rîndurile dese ale paginilor. Îi urmărim pe copii din toate anticele şi noile splendori, stăm, împreună cu ei,

---

[1] Galileo Galilei (1564—1642) a fost silit, în 1633, de către Inchiziţie, să-şi abjure învăţătura. Din acest an a trăit în apropiere de Florenţa, sub supravegherea Inchiziţiei. Poetul englez John Milton (1608—1674) a călătorit între 1638—1639 în Italia, dar nu se ştie sigur dacă l-a vizitat pe Galilei.

dinaintea lui Laocoon[1], ne suim, cu ei, pe Capitol, paşii noştri răsună alături de ei prin sălile Vaticanului, prin logiile lui Rafael[2]. Fiecare scrisoare e ca un încîntător arabesc de basm : pe fiecare pagină, cer albastru, soare şi rîs plin de bucurie !

E noapte tîrziu cînd scriu toate acestea ; pe uliţă domneşte un întuneric adînc ; nu se mai vede nici o fereastră luminată. Singurele zgomote pe care le percep sînt bătăile orologiilor din turnuri sau fluieratul paznicilor de noapte. Dinaintea mea se află toate paginile scrise — şi au aspect destul de eterogen ! —

Ce să mai adaug ? Cînd bătrînii cronicari ajungeau cu însemnările pînă-n vremea lor, sfîrşindu-şi opera, la urmă adăugau la ele „puţinele“ evenimente ce s-ar mai putea petrece înainte de sfîrşitul lumii. Să-i imit nu-mi trece prin gînd. Pămîntul se va mai învîrti încă multă vreme, în această uliţă îngustă se vor mai naşte mulţi copii, destui morţi vor mai fi scoşi afară, şi printre ultimii, poate că nu după multă vreme, şi acela căruia i se spune Johannes Wachholder. Ce-mi vor mai aduce puţinele zile care mi-au mai rămas vreau să aştept în linişte ; multe lucruri noi nu-mi pot arăta. —

Deschid fereastra şi mă uit în noaptea întunecată, liniştită şi caldă. Ici şi colo pe acoperămîntul negru al cerului licăreşte cîte o stea singuratică. Ce solemn sună clopotul în noapte ! Ora douăsprezece. Oare în cîte visuri se va împleti sunetul acesta ? Învăţatul adîncit în gînduri îşi va ridica ochii, zăpăcit, de pe cartea sa, tînăra fată va visa muzică de dans şi de bal, bietul bolnav se va ruga zilei ce vine să-i aducă vindecarea, mama îşi va strînge în somn copilaşul şi mai tare la piept, iar suveranul, cu fruntea rănită de apăsarea unei coroane în secolul revoluţiei, îşi va lăsa capul să-i cadă pe pernă, suspinînd : Încă o zi ! —

---

[1] Vestita sculptură datînd din secolul I î.e.n. se află la Vatican.

[2] Frescele laterale şi de plafon din logiile Vaticanului au fost concepute de Rafael, dar au fost terminate de elevii săi.

Lampa mea pilpîie, aproape pe stinse. Închid fereastra cu mînă obosită şi mai aştern pe hîrtie aceste ultime rînduri :

Vă salut, pe voi toate, inimi, ziua şi noaptea ; te salut, pe tine, mare şi visătoare patrie ; te salut, mică, strîmtă şi întunecată Uliţă ; te salut, putere mare şi creatoare, pe tine, care eşti eterna *dragoste !* — Amin ! Aceasta să fie încheierea Cronicii Uliţei Vrăbiilor ! — —

Else din brădet

sau

Fericirea lui Friedemann Leutenbacher,
sărman slujitor al Domnului
din satul Wallrode
în ţinutul Elend

NINGEA TARE ŞI NINSESE APROAPE toată ziua. Către seară, viforul se înteţise şi mai mult ; ninsoarea spulberată şi vîrtejurile de zăpadă din jurul colibelor satului păreau că nu se vor mai sfîrşi niciodată ; drumurile şi potecile era troienite. În pădurea sălbatică din Munţii Harz, în apropierea căreia se afla o mînă de colibe sărmane, ghemuite la un loc, şuiera şi urla îngrozitor. Crengile trosneau, trunchiurile copacilor pîrîiau ; şi cînd furtuna se potolea cîteva clipe să mai răsufle, se auzeau lupii urlînd ; — era 24 decembrie 1648.

Preotul magistru Friedemann Leutenbacher, parohul bisericii Wallrode din Elend [1], muncise toată ziua la predica lui de Crăciun, fără să mănînce şi fără să bea nimic, ba, nu-şi pierduse vremea nici să ridice măcar o privire ; viaţa pămîntească era atît de amarnică, încît n-o puteai îndura decît dacă o uitai ; însă predicatorul din Elend n-o putea uita ; o *astfel* de predică de Crăciun nu mai fusese nevoit să scrie pînă atunci. Preotul satului Wallrode nu era bătrîn ; se născuse în anul 1610 ; dar treizeci de ani ai vieţii lui puteau fi consideraţi ca fiind de trei şi patru ori mai mulţi ; o vreme ca aceasta de atrocităţi şi devastări nu mai văzuse lumea de pe timpul prăbuşirii Imperiului roman sub loviturile popoarelor migratoare. Acum, alt imperiu, Imperiul roman de naţiune germană, se prăbuşise şi el şi, cu toate că ruinele lui, spre uimirea întregii lumi, s-au mai ţinut pe picioare încă o sută cincizeci de ani, din el se desfăceau, la orice furtună sau vînt, bucăţi putrede, mîncate de vreme, ce se năruiau,

[1] Numele localităţii este născocit de Raabe ; Elend este o denumire frecventă în Munţii Harz.

bubuind, la pămînt. Aşa s-a întîmplat cînd s-a încheiat pacea de la Münster şi Osnabrück [1] şi două treimi ale naţiunii au fost îngropate de războiul de treizeci de ani.

Ehrn Friedemann Leutenbacher, pastorul satului Wallrode din Elend, ar fi putut povesti multe despre asta. La încheietura mîinilor sale se vedeau urmele sîngerii şi vînătăile frînghiilor şi ale curelelor cu care-l legaseră tîlharii generalului Pfuhl [2], cînd îl tîrîseră în pădure între caii lor, acelaşi general care se lăuda că el singur nimicise prin foc opt sute de sate. Adunătura barbară a lui Gallas [3] îl supusese chinurilor băuturii suedeze, iar felul cum s-au purtat cu el şi cu enoriaşii săi cetele mobile ale lui Linnard Torstenson [4] nici nu se poate cuprinde în cuvinte.

Ningea tare şi se părea că ninsoarea nu se va mai opri niciodată. Amurgul însă îi luă magistrului condeiul din mînă cu o oră mai curînd ; cînd îşi ridică ochii şi aruncă o privire în jurul lui şi pe fereastră, i se păru că acesta se strecurase, încet şi neobservat, şi în creierul său.

Dinaintea lui se afla bucăţica grosolană de hîrtie proastă, pe care trebuia să o folosească acum, în singurătatea lui, cu foarte mare economie, colo se găseau puţinele cărţi, care scăpaseră de pofta de distrugere batjocoritoare şi sălbatică a bandelor hoinare, dar mai ales acolo era vechea *Biblie*, pe care o salvase în anul 1639 dintr-un al treilea incendiu al colibei sale şi purta pe coperte şi pe marginea foilor îngălbenite semnele limbilor de foc ; şi toate aceste unelte ale spiritului erau, potrivit aspectului lor, în desăvîrşită concordanţă cu tot ceea ce-l înconjura. Chiar şi în cea mai proastă colibă din vremurile noastre ai găsi mai mult obiecte şi dovezi ale belşugului decît în casa aceasta de pastor, prin acope-

---

[1] Localităţi în Westfalia unde s-au dus tratativele prin care s-a pus capăt războiului de treizeci de ani (1618—1648).

[2] De fapt, Adam Pfuel, general suedez de obîrşie din Brandemburg.

[3] Matthias Gallas, conte de Campo, duce de Lucera (1584—1647), comandant de oşti imperiale în războiul de treizeci de ani.

[4] Linnard Torstenson (1603—1651), din 1641 pînă în 1645 comandant suprem al armatelor suedeze în Germania.

rişul căreia răzbiseră de trei ori flăcările în acest război îngrozitor, şi în care nu-i tihnea decît pisicii mari, albe, ce stătea ghemuită în colţul de lîngă vatră.

Însă preotul nu vedea nimic din dezolarea ce sălăşluia în jurul său ; crescuse în mizerie şi „În Mizerie“ [1] se numea ţinutul înfometat de pădure, în care se afla parohia lui sătească. Numai o singură dată în viaţa lui putuse şi el să răsufle uşurat : în vremea cînd îşi făcuse şcoala la Wittenberg ; însă raza de soare trecuse atît de repede pe dinaintea lui, încît îi apărea ca un vis tare îndepărtat ; — în mizerie s-ar fi pierdut de multă vreme Friedemann Lautenbacher, ca şi poporul german, dacă n-ar fi fost Else din brădet.

Pastorul îşi pusese pana pe masă, lîngă predica de Crăciun, se apropiase de fereastra joasă şi se uita, în lumina amurgului, la cicatricele roşii de la încheietura mîinilor lui. Era tare mîhnit, gîndindu-se cum poporul german, ca şi el, cu mîinile legate, zdrobit şi plin de sînge, fusese tîrît afară şi trîntit la pămînt. Domnul a strigat tare din înălţimi, şi din sfîntul său lăcaş s-a auzit tunetul bubuind ; a cîntat un cîntec, asemenea celor ce storc strugurii călcîndu-i, peste toţi locuitorii ţării ; şi acesta s-a auzit pînă la sfîrşitul lumii ; şi pînă la sfîrşitul lumii au zăcut cei ucişi, fără să fie bociţi, nici ridicaţi şi îngropaţi. Dar Ehrn Friedemann Leutenbacher se gîndea şi mai mult la Else din brădet, care trebuia să plece acum din pădurea cea mare, şi în seara asta a anului 1648 a grăit cu vorbele profetului :

„El a îmbătrînit carnea trupului meu şi pielea şi mi-a sfărîmat oasele.

El m-a închis cu ziduri şi m-a înconjurat cu fiere şi trudă.

El m-a lepădat în beznă, ca pe morţi, în lume.

El m-a închis într-un zid, ca să nu pot ieşi afară, şi m-a pus în cătuşe grele.“ [2]

Apoi oftă din adînc şi greu ; prin viscolul din întuneric licăriră două-trei lumini din satul său, dar fiindcă

---

[1] Numele ţinutului era Elend, ceea ce înseamnă mizerie, sărăcie.

[2] Din *Biblie — Profetul Ieremia,* capitolul 3, vers. 4—7.

ştia ce prostire animalică, ce ruşine şi ce mizerie omenească se ghemuia în jurul acestor flăcărui fără strălucire, îşi întoarse faţa de la ele, ca, în căutare plină de teamă, să rătăcească mai departe ; şi noaptea se făcea tot mai adîncă, iar viscolul tot mai năprasnic.

Pisica albă se ridicase de jos, se strecură prin odaie, mieună şi veni să se frece de picioarele stăpînului ei ; Martina se uită în încăpere şi întrebă dacă să aprindă lampa ; dar pastorul clătină din cap şi-i spuse nu ; — Martina închise din nou uşa, încet ; Ehrn Friedemann Leutenbacher se uita mereu afară, în întuneric, gîndindu-se fără contenire la Else din brădet, şi sufletul său era mai încătuşat decît oricînd.

Se gîndea la Else din brădet, la coliba ei de lîngă bradul cel înalt, la ziua de vară însorită, în care magistrul Konradus adusese în braţe, în pădure, copilul lui de şase ani. Se gîndea la glasul ei din pădure — la felul cum cînta ea în desiş, împletind cununi, apoi îşi aminti de enoriaşii săi care credeau că frumoasa fată e o vrăjitoare, se fereau de ea, cînd vreunul, singur, îi ieşea în cale, dar îşi băteau joc de dînsa şi o urmăreau, cînd vreo ceată dintre ei dădea cu ochii de ea ; se gîndea la ziua Sfîntului Ioan Botezătorul, şi oftă cu glas tare, frămîntindu-şi mîinile.

Era o poveste atît de neobişnuită, atît de ciudată ! La 24 septembrie 1636 Bannier [1] îi învinsese la Wittstock pe saxoni şi pe adepţii împăratului, într-o bătălie crîncenă, şi ajunsese stăpîn al Germaniei. Ucisese optzeci de mii de duşmani şi cucerise în campania dusă de el şase sute de steaguri şi stindarde ; însă poporul numea, plin de groază, perioada lui de stăpînire „vremea suedezilor“ şi, de-a lungul secolelor, se-aude mereu ecoul jalei îngrozitoare pe care o reprezintă aceste două cuvinte.

În „vremea suedezilor“ a apărut Else cu tatăl ei la Wallrode, în Elend.

Copiii, care se duseseră în pădure la sfîrşitul lui septembrie să culeagă surcele, cînd se întorseseră acasă,

---

[1] Se referă la Johan von Banér (1596—1641), comandant suedez de oşti. Lupta de la Wittstock, pe rîul Dosse, a avut loc în 1636.

povestiseră că la bradul cel înalt se găsea un sălaş ciudat — un vehicul tras de un cal negru şi păzit de un bărbat înarmat, cu o înfăţişare sălbatică, şi de patru cîini, mari şi răi ca lupii. Şi au mai povestit că lîngă bradul cel înalt fusese aprins un foc ; lîngă foc şedea o fetiţă nespus de încîntătoare, iar bărbatul cel aprig îi pregătea o supuşoară.

Atunci, cîţiva oameni din sat au plecat să vadă sălaşul acela străin şi s-au întors îndărăt şi au spus că e aşa cum povestiseră copiii : focul ardea, cei patru cîini erau şi ei acolo, fetiţa îşi pusese capul pe trupul unuia dintre ei şi dormea, calul cel negru păştea în crîng, iar străinul tăia hăţişul şi ridica o colibă pentru odihna de noapte, dar că nu erau tătari.

Atunci, s-a dus şi tînărul preot Friedemann Leutenbacher în pădure şi a văzut că toate erau aşa cum îi fuseseră povestite ; dar nu-i privi pe străini ca sătenii lui, sfios, de departe, ci se apropie de ei şi-l salută pe bărbatul întunecat şi bărbos, cu gîndul să-l întrebe, pentru ce-şi ridică aici, în locul acesta sălbatic, adăpostul de noapte şi nu coboară în sat, la casa preotului, să se îndestuleze cu ceea ce putea oferi satul Wallrode din ce mai rămăsese de pe urma vremurilor amarnice. Dar străinul nu răspunse la salutul blînd al pastorului, nu-şi ridică ochii de la lucrul său, şi părul încîlcit îi atîrna pe faţă. Numai calul cel negru se uita la preot, iar trei dintre cîinii înspăimîntători se ridicară în picioare, se întinseră şi mîrîiră, arătîndu-şi colţii albi şi limbile roşii ca sîngele. Al patrulea, pe al cărui trup zbîrlit se odihnea capul copilului adormit, nu se mişca de jos ; dar mîrîi şi el, arătîndu-şi colţii. Preotul nu ştia ce să mai facă ; stătea acolo, nehotărît, privind cum de sub mîinile pricepute ale străinului se înălţa coliba din tufăriş şi crengi ; se uita la căruţa cu două roţi şi la focul ce mocnea jos, lîngă bradul cel înalt. Însă mai ales se uita la fetiţa adormită, pe care căzu o rază a soarelui în asfinţit, ţîşnind pe neaşteptate în luciri roşietice de după trunchiul unui stejar străvechi, făcînd-o să deschidă ochii în strălucirea asta orbitoare. Se întinse şi ea şi se ridică în picioare ; în aceeaşi clipă, cîinele lup, al cărui trup îi

servise de pernă, se năpusti în sus şi se repezi urlînd asupra preotului.

Drăgălaşul copil strigă, înspăimîntat :

„Marschalk ! Marschalk ! Îndărăt ! Dă-i drumul."

Marschalk îşi luă labele de pe pieptul pastorului şi se duse la cei trei semeni răi ai săi ; fetiţa se ridică de jos, se apropie zîmbind de Ehrn Friedemann Leutenbacher şi spuse :

„Bună seara ! Te-a speriat rău bietul Marschalk ? Te rog să nu fii mîniat pe el."

Ea voia să-i spună mai multe, iar pastorul satului Wallrode din Elend voia şi el să-i răspundă, însă omul bărbos se apropie, cu securea lui, apucă braţul copilei, se ridică ameninţător dinaintea pastorului şi-l împinse îndărăt cu coada toporului, arătîndu-i pădurea, de parcă voia să spună : Vezi-ţi de drum, nu vreau să am nimic de-a face cu tine ; n-am nevoie de zîmbetul şi vorbele tale prietenoase ! Du-te de unde ai venit şi spune enoriaşilor tăi să nu ne iasă cu nici un chip în cale.

Ochii omului scînteiau şi mai îngrozitor decît aceia ai cîinelui întărîtat, cînd se repezise cu labele în pieptul lui Friedemann ; şi cînd preotul vru să mai rostească o vorbă împăciuitoare, străinul ridică ameninţător toporul lucitor, încît acesta făcu un pas îndărăt, să se ferească de lovitură.

Fetiţa scoase un ţipăt, acoperindu-şi ochii cu mînuţele, şi Ehrn Friedemann Leutenbacher, văzîndu-şi bunăvoinţa atît de dispreţuită, se întoarse îndărăt pe drumul său prin pădure, adîncit în gînduri, iar acasă îi îndemnă pe enoriaşii lui să-l lase pe străin în pace ; e o vreme a lui Dumnezeu, le spuse el, în care Domnul a răvăşit rău simţirea şi gîndurile, fapta şi purtarea omului pe pămîntul său [1] ; o vreme, în care fiecare bărbat ori femeie are atît de multă treabă cu sine, încît tot omul e mulţumit să-şi păstreze sărmana sa parte de linişte, lăsîndu-l pe orice biet frate să meargă nesupărat pe drumul său.

---

[1] Aluzie la *Vechiul Testament — Profetul Isaia*, cap. 27. vers. 12.

Obştea a clătinat din cap ; dar trebuia să asculte de cuvîntul sfătuitorului ei spiritual, pe lîngă faptul că se temea puţin şi de cei patru cîini voinici, şi de puşca sălbaticului străin, mai socotind şi că acesta va pleca, aşa cum venise, cu tot ce adusese, deoarece nu putea să se gospodărească sub bradul înalt din Elend.

Cînd însă, a doua zi, suflete curioase ajunseră, pe furiş, din nou la bradul înalt, găsiră sălaşul acela pe acelaşi loc ; auziră cîini lătrînd de departe, le răsună în ureche şi pocnetul unei flinte şi-l văzură pe omul fioros venind din tufăriş cu un căprior ucis, pe copil însă nu l-au zărit. După aceea a plouat două săptămîni şi nimeni nu a mai pătruns atît de adînc în pădure ; în a treia săptămînă, străinul coborî totuşi în sat, cu flinta pe umăr, însoţit de un cîine, şi se aşeză pe o grămadă de bîrne carbonizate din faţa primăriei nimicite de incendiu. Puţin după aceea, oamenii au ieşit din colibe şi s-au adunat într-un cerc larg în jurul lui, în vreme ce un băiat alerga la preot să-l vestească de cele întîmplate şi cum omul de la bradul înalt sta dinaintea primăriei ca un surd şi un mut. Pastorul se ridică şi el, uimit, de la treaba lui, ieşi în uliţă şi merse cu trimisul la locul de adunare al obştii ; acolo văzu că ceea ce-i fusese vestit cu răsuflarea tăiată era adevărat.

Cînd străinul îl zări, se sculă repede în picioare, ieşi în întîmpinarea preotului, salută, săltîndu-şi puţin pălăria de pe cap, îi dădu de îndată foarte politicos bună ziua şi vorbi în latineşte :

„*Domine* [1], simt nevoia să-ţi spun că-mi pare rău de ziua cînd ne-am văzut prima dată ; prin gura mea au vorbit vremurile şi soarta ce mă urmăreşte ; iartă-mă. *Non sum impostor nec proditor nec erro nec magus nec thraso*, nu sînt un înşelător sau un trădător, nici un vagabond, necromant sau iscoadă. Sînt un fiu al poporului tău şi, ca şi patria mea, în mizerie. Vin de departe şi vreau să locuiesc la voi, vreau să-mi ridic o colibă în pădure pentru copilul meu — ajută-mă să fac ce mi-am pus în gînd, îi voi răsplăti pe oamenii din satul tău."

---

[1] Domnule (lat.).

Uimit de vorbele lui, tînărul preot își înălță mîinile spre cer ; nu se aștepta să i se adreseze în felul acesta. Limba pe care o folosea îl ridica pe străin atît de mult deasupra sărmanilor oameni printre care predicatorul fusese silit să trăiască pînă atunci, încît Ehrn Friedemann aproape că uită să răspundă și nu-și veni în fire decît cînd noul-venit îl privi destul de nerăbdător. Atunci vorbi și el în latinește, arătîndu-și marea bucurie pe care i-o iscau sosirea și hotărîrea unui om ca el, dar că, totuși, intenția lui i se părea ciudată. Iarna bătea la ușă ; iar ea era aspră, neîndurătoare și lungă în munții aceștia și n-ar fi în nici un caz bine și caritabil să supună micul și delicatul său copil primejdiilor și greutăților acestor locuri sălbatice. Satul e sărac, spunea preotul, și suferise rău și mult de pe urma îndelungatei și îngrozitoarei calamități a războiului, cu toate acestea el ar putea oferi o mai bună apărare și un mai bun loc de refugiu decît pădurea sălbatică ; aici se găsesc destule colibe goale, dintre care domnul ar putea să aleagă, și el — Friedemann Leutenbacher — e gata să-l ajute, stîndu-i alături cu sfatul și cu fapta, oriunde și după puterile sale.

La cuvintele acestea, străinul a dat numai din cap și a răspuns că-i mulțumește pentru bunăvoință, dar nu-și schimbă hotărîrea ; nu vrea să-și ducă viața printre oameni, și copilul lui trebuie să locuiască împreună cu el în pădure și va rezista.

Țăranii din Wallrode stăteau în vremea aceea uluiți în jurul celor doi. Se uitau cînd la pastorul lor, cînd la străin, se scărpinau după ureche și-și dădeau coate, strîngînd tot mai mult cercul. Ehrn Friedemann Leutenbacher îi lămuri ce anume dorea și cerea de la ei străinul, și obștea începu a murmura, murmur ce se prefăcu, treptat, în strigăte.

Unii erau de părere ca domnul cel străin să fie ajutat, avînd în vedere faptul că oferea bani și cerea puțin ; însă alții ziceau că toată treaba asta dă de bănuit, și omul nu le place deloc. Aceștia din urmă erau stăpîniți de tot felul de gînduri înfricoșătoare, nu mai aveau încredere în nimeni, nici în vecin, nici în rudă, ba nici măcar în Dumnezeu. Blestemau, cînd se gîndeau la pătimirile prin care trecuseră și la mizeria ce-o îndurau și,

din nenorocire, aveau atîta dreptate că nimeni nu-i putea condamna.

Nu se știe, spuneau ei, ce nouă nenorocire va atrage după sine străinul acesta cu ciudații săi însoțitori. Lumea s-a schimbat și s-a făcut atît de înșelătoare, de rea și sîngeroasă, că fiecare ar trebui să se ferească de a lua asupra sa mai mult decît e nevoie.

Se auzeau tot felul de păreri, oamenii discutau cu tot mai mare aprindere, pînă cînd vorbele liniștitoare ale pastorului îi domoliră. Și rezultatul cuvintelor aprinse a fost că i s-a cerut străinului să spună cinstit cum îl cheamă, cu ce se îndeletnicește, unde a locuit mai înainte și cu ce e el în stare să cumpere bunăvoința și ajutorul satului Wallrode din Elend.

Acesta a găsit a nu spune despre sine decît că e magistrul Konradus, de mai mult nefiind nevoie. În ceea ce privește însă punctul al doilea, să i se arate ce pretenție au pentru ceea ce dorește el, și anume, o colibă și liniștea.

Cînd, rostind aceste cuvinte, își vîrî mîna în tașca de piele de la șold și scoase patru galbeni, pe care îi arătă ținîndu-i în palmă, țăranii se puseră la sfat și chibzuiră din nou. Cei prevăzători, temătorii și cei cu gura mare au rămas în minoritate și s-a hotărît să se dea magistrului Konradus ajutorul cerut, să fie lăsat să stea în pace la bradul cel înalt, atita vreme cît și el însuși va păstra pacea.

Înțelegerea a fost pecetluită cu o strîngere de mînă între cei doi oameni : preotul Friedemann Leutenbacher și străin, și s-a ridicat coliba din grinzi și scînduri vechi, din brazde și pietre — cu un aspect părăginit în ciuda faptului că era nouă. Și magistrul Konrad s-a gospodărit în coliba de la bradul înalt, împreună cu copilul său, iar cei patru cîini făceau de pază. Calul cel negru se afla într-un adăpost de vreme rea. — —

S-au scurs doisprezece ani plini de frămîntări, de trudă și chinuri, și s-a spus cît au suferit în vremea asta satul Wallorde din Elend și preotul Ehrn Friedemann Leutenbacher. Soarta însă și-a întins mîna ocrotitoare asupra colibei de la bradul înalt, aflată în locul ascuns din pădurea sălbatică, unde magistrul Konradus trăia

cu copilul său. Oricît de des furia războiului se abătuse cu spaimele ei și asupra acestui colț singuratic de lume, coliba de la bradul înalt rămăsese neatinsă, singurii ei dușmani fiind scurgerea anilor și vremea rea ; cei din sat nu îndrăzniseră s-o distrugă, deși se gîndiseră destul de des s-o facă.

Acum preotul din satul Wallonde în ținutul Elend, domnule Friedemann Leutenbacher, se gîndea cu bucurie și durere la data aceea de 24 decembrie a anului 1648, de cînd începuseră să se lege atîtea fire între coliba lui și aceea de la bradul înalt, și la faptul cît de mult se schimbase viața sa din ziua aceea de toamnă, după sîngeroasa bătălie de la Wittstock.

Trăise într-un loc pustiu, sălbatic, fără să bănuiască faptul că există flori pe lume și că pămîntul este făcut să le ude și să le hrănească, pentru a se împodobi cu splendoarea și frumusețea lor. O mînă minunată adusese dintr-o țară străină în loc pustiu și sălbatic o rămurică verde și o sădise în pămîntul negru și trist, și Ehrn Friedemann o privise uimit, fără să-și dea seama de însemnătatea ei. Însă fiecare zi aducea rămuricii picătura ei de binecuvîntare, fiecare zi făcea tot ce-i stătea-n putință să desăvîrșească minunea din pustiu. Viscolele iernii nu i-au făcut nimic mlădioasei, gingașei mlădițe ; nici o vijelie, care bîntuia pădurea smulgînd din rădăcini stejari și brazi înalți, nu i-a pricinuit vreun rău acestui vlăstar ; creștea în singurătate și nu știa cum era lumea de dincolo de pădure.

Printre vîrfurile copacilor înalți vedea blîndul soare, ce se uita zîmbind în jos, fără să știe nici el de marele război pentru credință și de prăbușirea imperiului ; și cînd, într-o zi, a venit iar primăvara, vraja s-a desăvîrșit — peste noapte, rămurica se transformase într-o tufă de trandafiri, plină de jur împrejur cu boboci, care așteptau vara să se deschidă.

Magistrul Konrad își mobilase casa în chip ciudat. Căruța cu care-și adusese avutul în pădure părea și ea să fie o căruță minune. În ea se aflaseră mai multe lucruri decît bănuiai la prima privire că ar putea fi : mobile, covoare în tot felul de culori, cărți și instrumente ciudate, borcane și pahare, care se vedea că nu erau destinate

uzului casnic — toate bine împachetate. După ce țăranii din Wallrode își terminaseră munca și dăduseră ajutorul făgăduit la bradul cel înalt, străinul s-a mutat și s-a gospodărit în colibă. S-a străduit însă zadarnic cu prilejul acesta să se ferească de privirile curioase ale oamenilor din sat. A făcut, de bună seamă, tot ce a putut în privința asta, se-nțelege, ajutat și de cei patru cîini ; dar oricît de puține știri în legătură cu mobila lui au aflat sătenii, acestea au fost de ajuns ca să le împuie capul cu cele mai ciudate închipuiri. S-a mai adăugat și exagerarea, și cei ce nu văzuseră nimic, știind totul din auzite, nu mai puțin decît cei ce, printr-o întîmplare sau favoare apucaseră să arunce o privire asupra colibei, duceau de colo-colo zvonuri întunecate și stranii, ce se sporeau în chip nemaipomenit pe măsură ce treceau zilele, săptămînile și anii, dînd naștere unor simțăminte tot mai adînci de ură în sufletele țăranilor din Wallrode în ținutul Elend. Și, curînd, nu se mai afla nimeni în sat — în afară de pastor — căruia să nu-i pară rău că ajutase și el pe vremuri la ridicarea colibei ; și, curînd, oricare dintre ei ar fi fost gata să ia parte, cu bucurie, la dărîmarea ei.

Locul de la bradul înalt era privit ca blestemat, și ce însemna asta, în vremea cînd războiul de treizeci de ani se apropia de sfîrșit, poate să-și dea seama oricine știe ce înțeles are încă și astăzi cuvîntul cel rău în gura și inima poporului. Oh, nimeni dintre cei ce trăiau în satul Wallrode, în afară de preotul Friedemann Leutenbacher, nu putea să priceapă că existau nenumărate pricini, care-l alungaseră în singurătate pe omul acesta, cu ce-i rămăsese dintr-o vreme mai bună, din ceea ce avea bun în el ! Țăranii erau convinși că numai pentru a urzi în taină ceva monstruos, îngrozitor, se ascunde străinul în felul acesta ciudat, într-un loc lugubru.

Pînă la urmă, magistrul Konradus și drăgălașa lui copilă, după ce dulăii au pierit toți — afară de curajosul Marschalk, care orbise și devenise neputincios de bătrînețe — și-au găsit apărarea în groaza pe care o inspira închipuita lor viață dusă în ascunzișul din coliba de la bradul înalt. Da, spaima asta îi apăra mai bine decît toate dojenile pastorului Leutenbacher, dojeni și rugăminți prin care el se străduia să stăvilească părerile

proaste ce se înstăpîniseră în sărmanele, asprele și neștiutoarele suflete ale enoriașilor săi.

Orice copil din sat știa că preotul fusese vrăjit de „străini“ în chipul cel mai îngrozitor. Da, fusese „fermecat“ și nici chiar bunul Dumnezeu, deși El e cel ce a creat totul, mai-mai că nu-l poate ajuta.

Într-adevăr, preotul Friedemann Leutenbacher trăia sub stăpînirea unei vrăji, și încă a uneia foarte puternice! Pe cît se îndepărtau cu teamă și silă de cei din pădure vecinii din Elend, enoriașii săi, cu atît mai mult și mai puternic se simțea el atras de aceștia, și dacă era vorba de o vrajă, apoi nu era nici o mirare.

Împotriva obiceiului vremii sale, pastorul din Elend se legase pentru totdeauna și din adîncul sufletului de natură ; sărmanul nu găsise niciodată un alt refugiu din propria mizerie și de cea din jurul său decît pădurea, și știind prea puțin din arta erudită de a analiza toate frumusețile pădurii și ale cîmpiei și a le deosebi prin numele lor latinești sau grecești, se mulțumea cu numele pe care le dăduse Adam lucrurilor [1], lăsîndu-se înrîurit de natură, ca și Adam, în orice dispoziție sufletească. Vedea anotimpurile — ceața, ploaia, zăpada, lumina soarelui și a lunii, perindîndu-i-se pe dinainte-i. Se rezema de cîte un trunchi noduros de stejar, în umbră, și se uita peste ținutul strălucitor, ce se scufunda și pierea, cu așezările lui nimicite de foc și înecate în sînge, cu întinsurile și cîmpiile lui, parte integrantă a frumuseții universale, pe care omul nu a putut-o lua nicicînd pămîntului. Stătea în zilele însorite întins în iarba de pe coasta muntelui și privea peste literele negre de tipar ale *Noului Testament*, în obscuritatea plină de taină a pădurii sale de brad, ascultînd susurul ușor al coniferelor în adierea vîntului. Își cunoștea regiunea pînă departe, cunoștea toate stîncile și pietrele, toate izvoarele, toate iazurile din pădure, cu limpezimea lor întunecată, se ducea la ele, se întreținea cu ele, ca și cum îi erau prieteni ori rude — astăzi cu una, mîine cu alta, după cum îl îndemna inima sau dispoziția mai neliniștită sau mai luminoasă a

---

[1] Aluzie la *Vechiul Testament*, *Facerea*, cap. 2, vers. 20.

sufletului. O treime din predicile sale o scria în pădure — unde-şi ducea sufletul şi i-l dăruia.

Însă dacă omul îşi dăruieşte sufletul, în locul acestuia trebuie să primească un alt suflet, dacă nu cumva înalta binecuvîntare nu se preface în cea mai amară nefericire, şi e totuna dacă sufletul se dăruieşte unei femei, unei plăsmuiri a imaginaţiei sau unei mari opere şi unui mare plan pentru binele fraţilor de pe pămînt. Pădurea era însă numai frumoasă şi sublimă, încîntătoare şi impunătoare : un suflet nu-i putea dărui în schimb, ca femeia, ca tabla cenuşie sau ca sărmana hîrtie albă. Pastorul Friedemann Leutenbacher era singur, în umbră ca şi în lumina soarelui ; chiar şi frumuseţea, bunătatea şi graţia naturii trebuiau, pînă la urmă, să-l copleşească.

Friedemann nu mai îndrăznea de mulţi ani să provoace ecoul, ca acesta să-i întoarcă, vesel, strigătul ; se temea de glasul pădurii care-şi bătea joc de singurătatea lui. Se dădea adesea brusc înapoi, înfiorat, cînd îşi vedea chipul într-un izvor sau într-un iaz întunecat şi plin de taină din pădure ; adeseori tresărea, speriat, cînd vîntul, pornind pe neaşteptate de departe, trecea peste vîrfurile copacilor, atingîndu-le fantomatic cu marginea veşmîntului său. Pe preotul din Wallrode îl străbăteau de multe ori fiori de frig în arşiţa cea mai mare a lunii iulie şi pe pajiştea cea mai însorită, iar mireasma, ademenită de după-amiaza fără nori din brazi şi molifţi, care, dacă nu eşti singur, te înbată ca un vin nou, o simţea în inimă şi în creier cu o teamă atît de adîncă şi cu o atît de năvalnică strîngere de inimă, încît era silit să părăsească în goană domeniul acesteia, ca, apoi, să se oprească în cîmpul liber, abia mai răsuflînd, apăsîndu-şi cu mîinile tîmplele zvîcninde.

Pentru că pădurea nu are suflet, şi fiindcă Undina [1], care ducea dorul unui suflet, e doar un basm frumos, preotul din satul Wallrode în ţinutul Elend nu putea să scrie în pădure decît a treia parte din predicile lui. Viaţa jalnică, pe jumătate animalică, din jurul casei sale pustii,

---

[1] În povestea *Undina* (1811) de scriitorul german Friedrich de la Motte-Fouqué (1777—1843), zîna lipsită de suflet se preface într-o femeie iubitoare, după căsătoria ei cu cavalerul Huldbrand.

aproape distruse, îi putea oferi totuşi iar ceva mai mult decît natura. Şi cînd din primăvara anului 1637 în pădure a pornit să crească un suflet, au început a pune stăpînire pe preotul din Elend minunea şi farmecul.

În toamna şi iarna anului '36, magistrul Konrad respinsese cu asprime şi bănuitor orice contact cu preotul, şi sfios, ba chiar aproape temător, Ehrn Friedemann Leutenbacher, al cărui salut abia de primea un răspuns, se ferise de împrejurimile bradului înalt, îndreptîndu-şi paşii spre alte locuri. Însă, spre sfîrşitul primăverii anului '37, într-o seară, cînd soarele se apropiase mult de asfinţit, străinul îi tăiase preotului calea pe neaşteptate, îl salutase pentru prima dată politicos, deşi oarecum posomorît, şi-l întrebase dacă nu ştie cumva un loc unde creşte şi se poate găsi din belşug planta Hypericum, numită de obicei pojarniţă. Acesta fusese nevoit să repete mai insistent întrebarea, fiindcă preotul fusese atît de uimit de apariţia neaşteptată din tufiş a străinului şi de faptul că-i vorbise, încît în prima clipă nu înţelesese ce voia de la el. Fără-ndoială că ştia unde lăsase Dumnezeu să crească în pădurea sa orice buruiană tămăduitoare, bună pentru sănătate, balsamică sau otrăvitoare — în soare sau la umbră, pe stînci sau pe lîngă izvoare. Cunoştea şi planta Hypericum, locul unde putea fi găsită şi la ce se folosea, îl însoţi pe magistru acolo şi-l ajută s-o culeagă. Cu acest prilej, pînă la urmă, au trebuit să schimbe cîte o vorbă, ceea ce i-a scos pe cei doi oameni din singurătatea lor, apropiindu-i. Preotul află că fetiţa se îmbolnăvise în timpul iernii grele şi zăcea şi acum în pat, fără să se poată întrema şi însănătoşi, în ciuda începutului de primăvară şi a zilelor frumoase. Străinul descoperi, pe de altă parte, că Ehrn Friedemann Leutenbacher e un om cu care se poate discuta despre orice şi de la care te alegeai cu un sfat bun. Tot vorbind, fără să-şi dea seama, s-au apropiat de colibă, şi ceea ce trebuia să se-ntîmple s-a-ntîmplat — magistrul Konrad îl pofti pe preot să intre în casa, la ridicarea căreia ajutase şi el, ca să vadă fetiţa bolnavă. Preotul se afla pentru prima dată în încăperea al cărei mobilier şi ai cărei locuitori îi înspăimînta într-atît pe săteni. Văzu cărţile şi puţinele instrumente pentru matematică şi fizică, şi pe mica Else, bolnavă,

care-l privea din pat cu ochii ei mari, de un albastru-închis, plini de febră, şi după ce-i cercetă statura şi faţa, îi zîmbi şi-l salută cu o mişcare gingaşă a capului. Cărţile şi instrumentele l-au atras tare mult pe preotul din Wallrode, întocmai ca nişte vechi şi excelenţi cunoscuţi, pe care nu-i văzuse de multă, multă vreme ; însă el le-ar fi salutat cu mult mai multă melancolie şi emoţie, dacă ochii fetiţei i-ar fi îngăduit. Bărbatul, slujitorul lui Dumnezeu, învăţatul, omul care văzuse şi suferise atîta, nu putuse rezista farmecului privirii acestor doi ochi întunecaţi de copil ; — din ceasul acesta, din clipa aceasta, Friedemann Leutenbacher a fost fermecat, legat de coliba magistrului Konradus ; din clipa aceasta, marea pădure căpătă un suflet şi preotul nu mai simţi nevoia să fugă din ea, pentru că-l speria singurătatea lui. Copilul acesta însemna pentru omul din Elend revelaţia unei existenţe necunoscute, după care el tînjea într-un simţămînt surd, plin de durere şi dor nelămurit. Copilul acesta nu ştia nimic despre greutatea îngrozitoare care apăsa pămîntul şi inima preotului din satul Wallrode din Elend. —

Încă multă vreme după ce fiica lui îl întîmpina pe preot sprintenă şi veselă, maestrul Konrad îşi păstră atitudinea închisă şi întunecată faţă de Friedemann Leutenbacher şi numai treptat, după ce înrîurirea învăţatului asupra omului învăţat începuse să crească, îi îngădui acestuia să arunce o privire mai adîncă în povestea vieţii sale. Nenorocirea se măsura pe vremea aceea cu o măsură uriaşă, şi nici o spaimă sau durere, care-l putea lovi pe om, nu era prea mare, ca să nu poată fi întrecută de o nefericire şi mai îngrozitoare. Magistrul nu şi-a spus niciodată numele ; totuşi, despre nenorocirile prin care trecuse a vorbit cînd şi cînd de-a lungul anilor, şi te înfiorai ascultîndu-l ; însă nu vom vorbi despre asta decît pe scurt, deoarece aici nu povestim istoria vieţii sale.

Fusese profesor la şcoala confesională din nefericitul oraş Magdeburg [1], şi în incendiul casei sale îi pieriseră,

---

[1] La 10 mai 1631 Magdeburgul a fost luat cu asalt de trupele generalisimului imperial Johann Tzerklas, conte de Tilly (1559—1632) ; oraşul a ars aproape în întregime şi mai mult de douăzeci şi cinci de mii de locuitori şi-au găsit moartea.

la 10 mai din anul 1631, soția și cei doi copii mai vîrstnici. Lui îi fusese hărăzit să fie aruncat în dom, împreună cu cel mai mic copil, odată cu cei vreo mie de oameni demni de plîns, cărora, după ce trei zile întregi așteptaseră cu teama-n suflet moartea, generalul imperiului Johann Tzerklas de Tilly le-a dăruit singurul lucru pe care nu-l luase — viața. Numele magistrului se afla și el pe scrisoarea prin care ultimii locuitori ai marelui oraș distrus rugau orașele, satele și cătunele pînă la Hamburg, ca, în numele lui Dumnezeu și al lui Isus Christos, să nu lase pradă animalelor pădurii și cîmpiei cele șase mii de cadavre ale concetățenilor și rudelor lor — pe care dușmanul, ca să curețe ulițele, le aruncase în Elba — cînd fluviul le va aduce pînă la ei. Magistrul Konrad a trăit patru ani printre ruine. După năucirea din primele zile a urmat deznădejdea hulitoare de Dumnezeu și apoi melancolia, pe fiecare zi tot mai adîncă, de nevindecat, ce-i rodea inima. Noua viață, ce se ridica, mizerabilă și jalnică, în jurul lui, din locurile înnegrite de fum și înecate în sînge, nu avea nici un sens pentru el ; fantomele celor treizeci de mii de bărbați, femei și copii uciși, ce rătăceau printre ruine, transformau și această trăire măruntă, dezolantă, într-o fantomă, iar umbra orașului înecat în mizerie nu îngăduia să cadă nici o rază de lumină asupra noilor case ce se ridicau încet-încet din cărămizi înnegrite de fum și bîrne pe jumătate carbonizate. Iar ciuma se aciuiase printre ruine și nu ceda ; și noi uragane de război s-au năpustit spre oraș și au pătruns, turbate, înăuntru, prin vechile breșe ale valonilor și croaților, prin porțile deschise ale așezării, care zăceau de la 10 mai la pămînt ca toate celelalte. Învățatul s-a străduit zadarnic să reînființeze catedra ; cu toate speranțele sale zdrobite, maestrul Konrad se retrase în al patrulea an după devastare către Halberstadt, iar de acolo, în pădure, ca să scape cu totul de oameni, de toate ororile lumii, și să-și salveze copilul din haosul și păcatul vremii. — Am povestit cum l-au ajutat țăranii din satul Wallrode în ținutul Elend și preotul Friedemann Leutenbacher să-și ridice coliba de la bradul înalt și cum și-a început acolo viața lui de ermit ——

Oare nu voia viscolul ăsta să se mai sfîrşească niciodată ? Şuiera şi clocotea din ce în ce mai aprig, scuturîndu-şi poverile albe peste pădure şi sat. Crengile trosneau şi scrîşneau, trunchiurile copacilor gemeau ; lupii urlau, cînd viscolul se oprea să-şi mai tragă răsuflarea, şi prin toată răzvrătirea aceasta a naturii, preotului Friedemann Leutenbacher i se părea că aude versurile unui cîntec, pe care-l cîntase odată Else din brădet :

Lungi, paişpe săptămîni a dat
Liga [1] *asalt după asalt,*
Ziduri şi turnuri o-nfruntară,
Lungi săptămîni îşi apărară
Germani, bravi credincioşi, fiinţa,
Onoarea, casa şi credinţa —
Eretici, patruzeci de mii
Astăzi biserica stîrpi !

Oraşul, totul cîştigat !
Dă generalul la-mpărat
De veste : că de cînd căzu
Oraşul sfînt, nu se văzu,
Spre gloria Sfintei Fecioare,
Izbîndă mai strălucitoare !
Nici, de la Troia-ngenuncheată,
Izbîndă mai de preţ vreodată.

Dar Else din brădet nu cînta numai cîntecul acesta, o, nu, ci şi multe altele, ale căror note nu fuseseră niciodată aşternute pe hîrtie de o mînă omenească, asemenea literelor unei cărţi ! Else din brădet, cea mai frumoasă fată — Else din brădet, rămasă neatinsă în pădurea din Elend de păcatul şi ororile lumii ! Else din brădet, floarea cea mai curată şi sfîntă în pustiul plin de spaimă al pămîntului — Else din brădet, sufletul întinsului codru ! Pastorul Friedemann Leutenbacher din Elend şi-a dus mîinile la faţă şi a izbucnit într-un plîns amar ; pînă la urmă, viscolele neguroase ale iernii se vor sfîrşi ; însă

[1] Liga întemeiată în 1609 de principii catolici, în sudul Germaniei, l-a sprijinit în războiul de treizeci de ani pe împăratul Ferdinand al II-lea, împotriva Uniunii protestante.

negura care-i amenința acum viața, *aceasta* nu se va sfîrși pînă ce el nu-și va da ultima suflare.

Else din brădet stătuse și se jucase în preajma lui, în vreme ce el discuta cu întunecatu-i tată despre viață și amărăciunile ei. Pastorul rămăsese atît de tînăr în singurătatea lui, încît putea să se poarte cu ea ca un copil, și în inima ei de copil nu se putea naște nici un simțămînt care să nu-și găsească ecou în sufletul preotului. De la astfel de întîlniri pline de gingășie se întorcea mereu ca în vis în locuința lui pustie, la sărmanii, nătîngii, chinuiții, bănuitorii săi enoriași. Ce deosebire era să stai cu fetița pe malul iazului din mijlocul pădurii întunecoase și să șezi singur, privindu-ți cu teamă chipul în apă. Obrăjorul rîzător al copilei ce se reflecta în undele lacului nu avea nimic fantomatic. Alături de Else, adîncile taine ale naturii nu-l mai înfiorau și nu-l mai înspăimîntau pe pastor ; Else din brădet înțelegea limba animalelor, a vîntului, a luminii cu totul altfel și mult mai bine decît preotul, iar el avea mult mai multe de învățat de la copil, decît acesta de la dînsul.

Pe măsură ce sufletul fraged al fetiței se dezvolta din primăvară-n primăvară, în inima lui Friedemann Leutenbacher se dezlegau taine tot mai înalte și mai multe, iar cînd Else din brădet se făcuse o fecioară minunată, pastorul din Elend crescuse cu ea, și în ciuda anilor săi, era tot atît de tînăr ca dînsa. Era îngrozitor — nemărginit de dureros să te gîndești la strălucirea, grația aceasta a vieții, sortită să piară pe veci în marginea acestei nopți de iarnă.

Nu mai departe decît ieri pădurea era verde, toate florile se deschiseseră, toate izvoarele șopoteau ; nu mai departe decît ieri, Else din brădet i se înfățișase în gingășia anilor, și oricît de departe se uita Friedemann Leutenbacher de pe vîrful cel mai înalt al muntelui, peste splendoarea întinsurilor înfloritoare și strălucitoare, oricît de departe îi pătrundea privirea și inima, nu găsea nimic mai minunat decît Else din brădet.

Urmele negre, îngrozitoare, ale trecerii oștilor prin cîmpie se șterseseră ; cicatricele roșii de la încheietura mîinilor preotului din Wallrode erau semnele făgăduinței, întocmai ca atingerea îngerului de coapsele lui Iacob în

locul numit Peniel, care înseamnă : L-am văzut pe Dumnezeu în față și mîntuit a fost sufletul meu. [1]

Ieri, ieri ! Cine e-n stare să cîntărească amarul ce se poate ascunde în acest mic cuvînt ? Este prăpastia lacomă, care naște dimineața fantomatică, ce ne umple cu mii de spaime, pînă cînd genunea întunecată în care trăim, înghițind tot ce există, ne soarbe și pe noi în adîncuri.

Ieri, Else din brădet i se înfățișase în lumina primăverii și a vieții, și astăzi — astăzi, preotul din satul Wallrode în Elend a scris predica de Crăciun pentru satul său, care a pricinuit moartea Elsei din brădet.

Dar aceasta este povestea morții fecioarei.

În săptămîna a cincea după Rusalii a anului 1648, în ziua sfîntului Ioan Botezătorul [2], Ehrn Friedemann Leutenbacher se pregătește să-i împărtășească pe oameni în bisericuța lui devastată și, în ajun, maestrul Konrad îi spusese în pădure că va coborî de pe munte cu copila sa, pentru a lua parte la sfînta taină. Iar Else urmase, dînd din cap și zîmbind :

„Da, părinte, coborîm din pădure ; și apoi, după sfînta slujbă, vă luăm cu noi. Mîine este ziua mea de naștere pe care o vom sărbători împreună. Să-mi aduceți un buchețel de flori și o felicitare rimată."

Ehrn Friedemann a zîmbit și el, a dat din cap și a spus că va avea grijă să găsească florile pentru buchet și rimele pentru felicitare pe drumul prin pădure.

Apoi, cînd a răsărit astrul nopții, și-a luat rămas bun, și cînd, ajuns la stîncă, s-a întors, a văzut, în lumina albă a lunii, trupul delicat al fetei, și alături căprioara îmblînzită. Ultima privighetoare a anului își cîntase cel din urmă cîntec și, în vreme ce pastorul se îndepărta de pădurea din care tocmai ieșise, dincolo de sat, departe, deasupra munților, se dezlănțuise o furtună ale cărei fulgere le vedea, fără ca să poată auzi bubuitul tunetelor.

---

[1] Aluzie la *Vechiul Testament, Facerea* cap. 32, vers. 25—31 (Lupta lui Iacob cu îngerul).

[2] Cade la 24 iunie. Sărbătoarea creștină a preluat multe dintre practicile triburilor germanice, hărăzite solstițiului de vară. În vechile credințe era considerată o zi aducătoare de nenorociri.

Toată noaptea a fost chinuit de coşmaruri înfricoşătoare ; după ce s-a trezit pe jumătate, tresărind speriat din jocul chinuitor al umbrelor, i s-a părut că aude mereu cum pe acoperişul putred al casei sale şi în fereastră bate o ploaie năprasnică. Fusese, totuşi, numai o părere ; începînd de la miezul nopţii, doar un vînt nu prea puternic bătuse prin copaci, iar soarele de dimineaţă găsise un cer fără nori, ca să-şi urmeze drumul printr-o zi frumoasă de vară.

Croaţii luaseră cu ei micul clopot al bisericii ; sunetul lui nu-i putea aduna pe enoriaşi. Un copil trimis de pastor alerga din colibă-n colibă, vestind oamenii că slujitorul Domnului e gata pentru slujba divină.

Odată cu răsăritul soarelui, magistrul Konrad şi Else îşi părăsiseră coliba, fără să fie vestiţi de copilul din sat. Peste pădure se aşternea, încîntătoare, dimineaţa însorită ; păsările se agitau pline de graţie prin copaci, tufişuri şi văzduhul albastru ; izvoarele ţîşneau şi alergau mai vesele şi mai zglobii în ziua aceea a Sfîntului Ioan Botezătorul.

Căprioara îmblînzită şi-a însoţit frumoasa stăpînă prin pădure cu sărituri pline de voioşie, lipindu-se cînd şi cînd de ea, alintătoare ; iar magistrul, tatăl ei, cu barba-i acum atît de albă şi venerabilă şi cu toiagul său lung, semăna într-adevăr cu un magician, care însă călăuzea prin pădure un bun copil de rege salvat de vrajă şi de sub stăpînirea unor puteri înspăimîntătoare.

Căprioara o însoţi bucuroasă pe stăpîna sa pînă-n hotarul marii păduri ; dar cînd ajunse după o ultimă săritură veselă pe sub cei din urmă copaci în lumina strălucitoare a soarelui, se opri deodată îngrozită, dîndu-se îndărăt. Stătea tremurînd, uitîndu-se în jos, spre sat, după care se purtă foarte ciudat, nevoind nicidecum s-o lase pe fată să-şi continue drumul şi să părăsească umbra verde. În ciuda tuturor mîngîierilor şi alintărilor, devenind tot mai irascibilă şi nestăpînită, magistrul Konrad se văzu silit pînă la urmă s-o alunge curînd cu forţa. Ah, ea vorbea numai limba ei, şi oamenii, mîndri, nu puteau sau nu voiau s-o înţeleleagă. Căprioara stătea, mîhnită, printre copaci, uitîndu-se după magistru şi după frumoasa Else, cum păşeau prin cîmpul mizerabil cultivat

spre sat ; apoi se năpusti în fugă sălbatică prin pădure și se pierdu în desiș, parcă alungată din urmă de spaimă.

Tatăl și fiica întîlniră, chiar pe cînd treceau prin cîmpie, oameni care nu răspunseră la salut, nici vorbelor prietenoase, ci-și întorceau fața de la ei, sfioși și bănuitori, furișîndu-se într-o parte. Privirile și gesturile lor îi preveneau și mai limpede decît ochii căprioarei ; însă ei nu se lăsară înrîuriți de aceștia ca să se-ntoarcă din drum, ci-și continuară calea încet, fiecare adîncit în propriile lui gînduri.

Pe ulița spre biserică ședea o băbuță, cu o faimă rea de vrăjitoare, de a cărei putere însă oamenii se temeau prea mult, ca să se atingă de ea. Cînd fata trecu pe lîngă dînsa, băbuța își înălță capul de pe genunchi, îi făcu un semn cu mîna uscată și strigă cu glas răgușit :

„Ferește-te, ferește-te, fetițo ! Apără-ți tînăra viață, drăguțo ! Umbra ta merge înainte-ți, nu cădea peste umbra ta ! Cine cade, cade-n umbra lui, și nu toți se ridică iar."

Magistrul Konrad clătină doar trist din cap, dar Else din brădet îi mulțumi, înclinîndu-și fruntea ; — și bătrîna cînta în urma ei cu glas răgușit :

Inimioara care-ți bate
Parcă-aduce zvon de moarte ! —
Alba, gingașa ta frunte,
Sub lumină, umbră-ascunde ! [1]

Apoi își pune iar obrazul pe genunchi.

Enoriașii din satul Wallrode în Elend îl așteptau pe predicatorul lor în cimitirul de dinaintea bisericii. Bătrînii stăteau de vorbă între ei, tinerii se dezmierdau, rîdeau sau se luau peste picior unul pe altul, copiii se alergau în jurul mormintelor ; însă cînd apărură magistrul Konrad și Else, totul se schimbă pe neașteptate, poporul porni a se agita atît de amenințător, încît fata se lipi de tatăl ei aproape tot atît de temătoare ca mica sa căprioară mai înainte, iar acesta își strînse, fără voia lui, toiagul mai tare în mînă, gata să se apere.

---

[1] Ultima strofă din poezia *Lumina soarelui,* scrisă de Raabe în 1861.

„Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Vrăjitorul!“ se auzi, la început încet, dar apoi din ce în ce mai tare. „Ce caută aici? De ce au coborît din ascunzătoarea lor? Să rămînă acolo de unde-au venit! Să nu coboare-n sat! Loviți-i — alungați-i — afumați-i!“ În clipa cînd preotul Friedemann Leutenbacher se ivi în cimitir, enoriașii întărîtați îl priviră și pe el cu dușmănie și-i cerură amenințători, să-i alunge pe cei doi străini din cimitir și din biserică. Funcția sa de slujitor al Domnului, veșmîntul lui negru de predicator și *Biblia* ridicată, precum și răspunsul său mînios, abia au fost în stare să impună supunere și ascultare și să le deschidă drum magistrului Konradus și fiicei sale spre ușa bisericii. Dar, cînd pastorul mai luă și mîna fetei, ca s-o conducă sus, pe treptele măcinate de vreme, enoriașii, cuprinși de furie, porniră să urle de parcă se năruia cerul.

Însă pastorul din Wallrode în Elend nu vedea și nu auzea nimic; în zvîcnirile inimii, o conduse pe Else din brădet în biserica sa și se sui numaidecît, ca un lunatic, în amvonul reparat grosolan după ultima distrugere.

După el, în biserică se înghesuiră cei mai mulți dintre enoriașii săi și umplură încăperea cu murmure și mîrîituri.

Ramuri verzi se cățărau prin scaunul carbonizat al acoperișului, prin ferestrele fără geamuri și prin crăpăturile zidurilor. Odată cu verdeața, cu soarele și aerul pătrunsese înăuntru și viața fîlfîitoare, zumzăitoare și ciripitoare; — încîntătoare și strălucitoare era ziua, încîntător și strălucitor obrazul Elsei, sub amvon, și preotul Friedemann Leutenbacher nu vedea fețele enoriașilor săi. I se părea că e în pădure, în mijlocul ocrotitoarei, însoritei și însuflețitei păduri, și nimeni nu mai e de față care să-l asculte afară de Else din brădet. Astfel și-a început predica de ziua sfîntului Ioan Botezătorul, fără să știe ce se petrece în vremea asta afară, dinaintea ușii bisericii.

O femeie tînără se repezise la un mormînt proaspăt, luase trei mîini pline de pămînt și-l presărase pe pragul ușii bisericii. Un flăcău, cu înfățișare sălbatică și priviri fioroase, de vreo douăzeci de ani, alergă-ntr-un suflet la teiul de dinaintea primăriei nimicite de foc și rupse o

creangă uscată din copacul de care, în anul '44, cuirasierii lui Hatzfeld[1] îl spînzuraseră pe primarul din localitate. În fugă nebună, se întoarse apoi cu ea îndărăt și o aruncă pe pragul ușii paraclisului. Acum, vrăjitoarea și vrăjitorul erau fermecați să nu mai poată ieși din biserică ; — atîta vreme cît pămîntul din mormîntul cel proaspăt și creanga din copacul spînzuratului se aflau pe cele două praguri, nici un om nelegiuit nu va mai putea trece peste ele.

Cei rămași afară, în cimitir, pîndeau, așteptînd cu inima ticăind să vadă ce se va întîmpla acum, cînd o vrajă fusese ruptă printr-altă vrajă, luîndu-i toată puterea. Stăteau și ședeau în lumina soarelui, printre și pe morminte, uitîndu-se încremeniți la cele două porți, ei înșiși asemănători pe cît se poate cu niște iazme și fantome diavolești, pline de răutate și viclene. Așteptau cu nesaț sfîrșitul slujbei.

În biserică, predicatorul Friedemann Leutenbacher dădea împărtășania — trupul ce se frînsese pentru oameni, și sîngele ce se vărsase pentru ei. Toți cei din sfîntul lăcaș, care aveau și ei o parte din vină în uciderea de mai tîrziu a Elsei, au băut din potirul atins mai înainte de buzele fetei.

Cînd pastorul oferi vasul grosolan de cositor buzelor fermecătoare ale fetei, îl străbătu un fior sfînt, un nesfîrșit simțămînt de fericire. În sufletul său și pe pămînt era pace ; nu-și pierduse viața în timpul celui mai îngrozitor dintre războaie ; într-un singur minut îl copleși desfătarea unei vieți întregi și cînd clipa aceasta trecu, Friedemann Leutenbacher nu mai avea ce fericire să aștepte pe pămînt.

Enoriașii lui se năpustiră afară din lăcașul Domnului cu o zarvă surdă și confuză, iar cei ce rămăseseră în cimitir îi vestiră prin strigăte de ceea ce făcuseră ca să prindă, să pună mîna pe vrăjitoare și pe vrăjitor ! Izbucni un strigăt de furie și bucurie animalică. Poporul se adună într-un cerc strîns în jurul ușilor bisericii.

---

[1] Melchior von Hatzfeld, conte de Gleichen (1593—1658), conducător de oști imperiale ; a cucerit în 1644 Halberstadt și Osterwieck.

În lăcaşul Domnului, predicatorul se apropiase de magistrul Konrad şi de fiica sa; auzeau strigătele, şi Ehrn Friedemann îi rugă pe străini să mai aştepte puţin pînă cînd sărmanii oameni lipsiţi de minte se vor fi răspîndit pe la casele lor şi vor fi eliberat drumul. Nu bănuia cît de mult mărea primejdia zăbava aceasta. Presupunerea întunecată a gloatei pînditoare se prefăcuse în certitudine; nici unul dintre cei ce se aflau în cimitir nu se mai îndoia că străinii erau una cu Necuratul, şi nu se afla nici unul printre ei care să nu fi fost gata să ducă plin de zel la rugul acestora un tăciune, o surcea sau o legătură de vreascuri.

„Vrăjiţi, vrăjiţi! Ea nu mai poate ieşi afară! Nu mai pot ieşi! Vrăjitoare! Vrăjitoare! Vrăjitoare! În numele lui Christos, nu-i mai răbdăm printre noi! Vrăjiţi! Vrăjiţi!" se auzea din gură în gură, iar gesturile şi mutrele lor erau tot mai sălbatice. Smulseră bîte din tufişuri şi garduri, se înarmară cu pietre; din colibele cele mai apropiate îşi aduseră topoare, îmblăcie şi furci.

„Vrăjiţi, vrăjiţi! Vrăjitoare, vrăjitoare, vrăjitoare! Nu pot să iasă afară, scoateţi-i de acolo, loviţi-i, daţi foc vrăjitoarei şi vrăjitorului!"

„Nu se îndepărtează, lăsaţi-ne să plecăm, n-or să-ndrăznească să ne atace", spuse maestrul Konrad, şi Else dădu din cap şi şopti: „Dumnezeu ne va ocroti, acum ca totdeauna, da, lăsaţi-ne să plecăm!"

Pe pastor îl cuprinse o teamă îngrozitoare; tatăl şi fiica se şi îndreptau spre uşă, şi el nu mai putu decît să li se alăture în grabă înfrigurată, ca să-i apere cu prezenţa şi autoritatea sa.

Else din brădet păşi pe pragul sfîntului lăcaş între tatăl ei şi pastor; dar îşi pierdu curajul în faţa strigătelor şi urletelor mulţimii. Sîngele-i pieri din obraz şi-şi simţi inima ca-n strînsoarea unui cleşte. Se clătină şi se agăţă, înfrigurată, de braţul tatălui ei, şi în vreme ce simţea că e gata să-şi piardă cunoştinţa, auzea, surd, urletele duşmănoase, îngrozitoare şi strigătul înspăimîntător:

„Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Vrăjitoarea! Ucideţi-o! Ucideţi-o!"

Predicatorul Friedemann Leutenbacher în sutana lui neagră, sări înaintea lor cu brațele ridicate, strigînd să se facă liniște, ca să le poată vorbi.

Dar enoriașii săi, stăpîniți și scuturați de nebunia vremii — enoriașii săi, scoși din fire, înnebuniți, turbați, nu se mai simțeau legați cu nimic de cer sau de pămînt. Strigătul pastorului se pierdu neputincios, zadarnic, în tumult, în urletele ahtiate de sîngele celor doi străini.

„Ucideți-o ! Ucideți-o ! Smulgeți-o din prag, smulgeți-o din cimitir — înecați-o în eleșteul morii ! Ucideți-o ! Vrăjitoare ! Vrăjitoare ! Ucideți-o !"

Bîte și pietre, bulgări de pămînt de pe morminte, oseminte scoase din adînc de lopețile groparilor, tot ce le cădea oamenilor sub mînă porni să plouă peste magistrul Konradus, fiica sa și pastorul din Wallrode în ținutul Elend. Iar flăcăul care rupsese creanga uscată din copacul spînzuratului, ca să țintuiască în biserică demonul și vrăjitoarea, o lovi pe fată atît de tare în partea stîngă a pieptului cu o piatră colțuroasă, încît aceasta scoase un strigăt și se prăbuși fără simțire în brațele tatălui său. Pe buze îi apărură cîteva picături de sînge, și cînd trupul zvelt, minunat se frînse și se prăbuși, poporul izbucni în urlete îngrozitoare de bucurie. Pastorul Friedemann Leutenbacher, văzînd-o pe Else din brădet căzînd, în timp ce sîngele îi izbucnea pe gură, scoase un urlet ce nu părea să vină dintr-un piept omenesc. Își pierdu cu totul firea — ca tot satul — nu se mai recunoștea ; pe dinaintea ochilor lui dansau mii de fețe schimonosite, toate cicatricele trupului și sufletului său îl ardeau ca focul iadului ; și fu cuprins și scuturat de nebunie și el. Sări de pe scările bisericii și cu o lovitură năprasnică de pumn îl zvîrli la pămînt pe atacatorul Elsei din brădet, apoi, smulgînd din mîna unui sătean o cazma de gropar, porni printre morminte în urmărirea poporului îngrozit. Mulțimea fugi zăpăcită, amețită, buimăcită ; și cimitirul se goli de oameni ; localnicii se uitau acum de departe, cu răsuflarea tăiată, înmărmuriți și înspăimîntați, la poarta cimitirului și la zidul din jurul lui. Înfiorîndu-se, predicatorul își veni în fire, cazmaua îi căzu din mînă și îngenunche împreună cu tatăl lîngă fata rănită.

Else din brădet zăcea pe treptele bisericii, în brațele tatălui său, palidă și nemișcată, cu ochii închiși, dar fără nici o urmă de durere pe față. Păsărelele, pe care zarva le alungase din arborii cimitirului, se întoarseră îndărăt, începură să sară din creangă în creangă și să se uite, ciripind și întinzîndu-și gîtul, în jos, la grupul liniștit și trist, înțelegînd însă tot atît de puțin din ceea ce se petrecea acolo ca și din vuietul îngrozitor de mai înainte ; pașnice, continuau să-și petreacă, jucîndu-se, viața veselă de vară în lumina soarelui, pe ramurile verzi. Magistrul și preotul o duseră mai întîi pe fata leșinată în casa parohială, unde zăcu toată ziua aceea de arșiță, fără să recunoască pe nimeni. Abia spre seară se deșteptă, oftă adînc și se uită, întrebătoare, în jurul său. Încet-încet își veni în fire și-și închise a doua oară, îngrozită și tremurînd, ochii ei frumoși. La dorința sa, magistrul Konrad și preotul Friedemann Leutenbacher o duseră, deznădăjduiți, pe fata rănită înapoi, prin răcoarea blîndă a înserării, în pădure. Nu i-a petrecut decît bătrînica aceea, care stătuse în drum în faptul dimineții, cîntînd cîntecul de prevenire. Soarele într-apus strălucea atît de roșu, încît nu se vedea cît de palidă era fruntea fetei ; — cînd cei ce o purtau ajunseră cu ușoara lor povară la primii copaci ai marii păduri, răsări luna și căprioara își aștepta stăpîna. — — —

„Cufundatu-m-a în beznă, ca pe morții cei din veac !"[1] repetă Ehrn Friedemann Leutenbacher din Wallrode în ținutul Elend, apropiindu-se de masa lui și făcînd trei cruci la sfîrșitul predicii pentru noaptea de Crăciun a anului 1648. Martina pusese lampa micuță pe masă și mai rînduise, lîngă predică, fără să ceară învoirea, o pîine și un cuțit ; — pisica cea albă stătea în picioare, pe scaunul pastorului, uitîndu-se cu ochii ei plini de licăriri verzi la flacăra lămpii și la pîine. În clipa aceea bătu cineva în geam și Ehrn Friedemann tresări, de parcă îl atinsese mîna morții. O clipă șovăi, dar apoi deschise fereastra, pe care vîntul aproape că i-o smulse din mînă. Viscolul pătrunse urlînd în încăpere, zvîrlind zăpada pînă la

[1] Citat din *Vechiul Testament, Plîngerile lui Ieremia,* cap. 3, vers. 6.

masă. Lampa se stinse, foile predicii se răvășiră zburînd prin colțuri ; cu o săritură înfricoșată, pisica se ascunse după sobă.

„Cine e ? Ce vrei la ceasul ăsta ?“ strigă pastorul ; două mîini uscățive se agățară de crucea ferestrei, și un glas de om bătrîn hîrîi :

„Dă-mi o bucată de pîine pentru vestea mea : Else din brădet va muri în noaptea asta“. Preotul din Wallrode nu scoase o vorbă, căzu, greoi, în genunchi și prinse și el cu mîinile crucea ferestrei. Glasul de afară urmă :

„Frumoasa Else va muri, dar eu nu pot să mor ; dă-mi o bucățică de pîine. Lupul m-a ocolit, creanga ce cade din copac n-are îngăduința să mă lovească, zăpada nu m-a-ngropat în pădurea sălbatică. Și sînt atît de bătrînă, atît de bătrînă — și frumoasa Else trebuie să moară ! Dă-mi o bucată de pîine !“

Predicatorul se ridică iar în picioare ; pe pipăite, inconștient, apucă pîinea neagră și cuțitul și le întinse ființei fantomatice de afară, care o pizmuia pe frumoasa și tînăra Else că moare.

„Îți mulțumesc în numele Domnului și al tuturor sfinților !“ hîrîi glasul, apoi, o nouă rafală de vînt aruncă înăuntru o pală atît de mare de zăpadă, încît luminile colibelor de peste drum de casa parohială pieriră cu totul. Iar bătrîna femeie se mistui ca luată de furtuna care o adusese.

Predicatorul o strigă zadarnic pe nume, glasul său se pierdu în urletul și șuierul vijeliei. Nu răspunse nimeni ; vreme de un minut, preotului i se păru că nu vocea acelei bătrîne, care stătuse în drum în ziua Sfîntului Ioan Botezătorul, hîrîise vestea morții Elsei din brădet. Nu, ci un spirit rău, ce zbura pe norii de furtună, i-o strigase în urechi ; o voce omenească n-ar fi putut să-i inspire o groază atît de rece, de înspăimîntătoare, n-ar fi putut aduce o veste atît de cumplită.

Else, frumoasa, tînăra Else moare ! Else moare ! — pastorul își cuprinse fruntea cu amîndouă mîinile — să fie adevărat ? Bătuse ceasul ce trebuia să vină ? Sosise ceasul, ce se furișa tot mai aproape, începînd din ziua Sfîntului Ioan Botezătorul, încet, amenințător, de neînlăturat ?

„Moare — Else din brădet moare!“ gemu pastorul. Merse spre ușă pipăind drumul și ieși, clătinîndu-se.

În tindă dădu de Martina cu lampa ei.

„Doamne, Isuse Christoase, părinte, ce s-a-ntîmplat? Ce vreți să faceți? Vreți să ieșiți? Pe vremea asta?!“

Ehrn Friedemann părea că n-o vede pe credincioasa slujitoare, trecu pe lîngă ea și iată-l dinaintea casei, în viforniță și zăpadă adîncă; își acoperi fața cu gulerul paltonului și străbătu satul, mergînd spre pădure, împotriva vîntului și a ninsorii învîrtejate. Lătratul cîinilor din ogrăzi se pierdu în urma lui; era singur cu gîndurile lui sălbatice, în noaptea sălbatică.

Pe cîmp deschis, între sat și pădure, vîntul măturase atît de temeinic zăpada, că pămîntul sterp, negru, stătea gol în semiobscuritatea stranie, iar vîntul bătea îngrozitor prin coridorul acesta. Îți tăia respirația, împingînd răsuflarea îndărăt, în piept, de parcă voia să-l spargă, smulgea cu furie șuvițele de păr, faldurile paltonului ce-l purta drumețul, clocotea, năpustindu-se în sărituri nebune, în jos, asupra satului Wallrode, alungînd din urmă norul de zăpadă.

Cînd pastorul ajunse la marginea pădurii, parcă-i venea să se arunce la pămînt, ca să-și mai tragă răsuflarea neînchipuit de grea. Prin munți se rostogoleau ca tunetele de bătălie, parcă apropiindu-se din margini de lume — gemete și suspine, bubuituri și scrîșnete!

Acolo unde căprioara cea drăguță o primise pe Else însîngerată cu sărituri pline de bucurie și mișcări alintătoare, zăpada era de-un stat de om; în pădure, vîntul nu-și putea face mendrele cu ea; — în cîte o vîlcea era atîta liniște ca de după un zid înalt și numai după urletul de deasupra capului, după gemetele și clătinarea copacilor puteai să-ți dai seama ce se năpustea afară, în cîmpie, din coroană de arbore în coroană de arbore, și din culme în culme.

Dumnezeu are grijă de copii și nebuni să nu rătăcească drumul — pastorul din Wallrode nu-și putea găsi drumul prin pădure decît printr-o minune. În mintea lui zdruncinată nu mai trăia decît fericirea plină de încîntare a primăverilor și verilor din ultimii unsprezece ani. Acolo unde el se afunda pînă la piept în zăpada troienită,

micuța Else împletise ghirlande din tulpinele de calce galbene și-l învățase pe pastorul din Wallrode străvechiul cîntec de copii despre bunul episcop Buko de Halberstadt [1]. Acolo unde se prăbușise stejarul cel mare, ce-nfruntase o mie de ani furia tuturor furtunilor, Else din brădet stătuse tăcută și nemișcată în frumusețea ei fecioreInică, trăgînd cu urechea la vuietul și tunetul îndepărtat din cîmpie, unde suedezii, sub comanda generalului-locotenent Königsmark [2], se băteau cu oștile împăratului. Dinaintea intrării grotei negre, în care se ascunsese obștea satului în anul 1639, ca să scape de furia dușmanului, se afla un lup; însă nu-l atacă pe drumețul rătăcit, după cum n-o atacase nici pe rătăcita Justine; scheunînd și urlînd se retrase înăuntrul grotei.

Cînd pastorul ajunse în preajma bradului înalt, vuietul și șuierul din văzduh și din vîrful copacilor amuți deodată, iar cînd Friedemann Leutenbacher văzu licărind printre arbori lumina din coliba magistrului Konrad, se potoli și ninsoarea și, după neînchipuitul clocot din jur, între cer și pămînt se așternu o liniște adîncă. Abia în această pauză neașteptată și fantomatică simți drumețul nocturn supraomeneasca încordare și strădanie a drumului străbătut. Inima-i bătea cu putere, genunchii și mîinile-i tremurau; oftînd adînc, Friedemann Leutenbacher se agăță de o creangă de deasupra capului, ca să se poată ține pe picioare. Respirația îi era fierbinte, gîfîia, ochii, uscați de bătaia puternică a vîntului, îi ardeau, de jur-împrejurul lui, amurgul de zăpadă și negura pădurii se însuflețiră de vîrtejul miilor de plăsmuiri ale fanteziei sale cuprinse de febră — de teamă, îi venea să urle, dar nu era în stare să scoată nici un sunet! I se părea că luptă mereu împotriva furtunii și a pericolelor drumului, ca să poată ajunge la lumina pașnică din colibă; și i se părea că lumina asta se îndepărtează tot mai tare și mai tare; și i se părea că va alerga după ea

---

[1] Cîntecul este cuprins în primul volum (1806) din culegerea *Cornul fermecat al băiatului*, întocmită de poeții romantici germani Achim von Arnim și Clemens Brentano.

[2] Hans Christoph von Königsmark (1600—1663), comandant de oști suedez, dintr-o familie nobiliară din Brandenburg.

în vecii vecilor, așa, istovit de moarte, cuprins de o nedescrisă teamă.

Starea aceasta dură vreme de un sfert de oră, apoi luă sfîrșit, cum luase sfîrșit și furtuna.

„Else din brădet moare! Else din brădet a murit!“ șopti predicatorul din Wallrode abia auzit, străbătînd spațiul care-l mai despărțea de coliba magistrului Konrad.

Aici, printre copaci, zăpada era numai de-o șchioapă, dar viscolul împinsese spre colibă mase uriașe de zăpadă. Pastorul din Wallrode abia izbuti să-și croiască drum spre fereastra joasă și îngustă; în sfîrșit ajunse, și stătea acum uitîndu-se țintă, încremenit, în odaie, însă geamurile erau atît de înghețate de ger, că nu se vedeau decît niște umbre nelămurite; și trebui să se străduiască iar, din greu, ca să ajungă la ușa colibei.

Bătu, dar nu auzi înăuntru nici o mișcare; bătu a doua oară și-abia acum desluși pasul greu al magistrului.

„Cine e acolo? Aici e moartea — viața din casa aceasta s-a stins.“

„Deschide, tată“, zise pastorul din Wallrode.

Magistrul Konrad trase zăvorul, și Friedemann Leutenbacher intră; magistrul se întoarse tăcut, iar Friedemann se pomeni în fața trupului neînsuflețit al Elsei din brădet.

. . . .

Zăcea pe pat, de parcă dormea; tatăl tocmai îi încrucișase brațele pe piept; părea că zîmbește, și în pacea așternută pe obrazul palid se citea o tihnă și o fericire mai mare decît orice tihnă și fericire pămîntească. Lîngă pat stătea căprioara îmblînzită, cu gîtul zvelt și capul pe pătura fetei; porumbelul sălbatic, căzut cu doi ani în urmă din cuib și crescut de Else, ședea pe tăblia de la capul patului, uitîndu-se la fața palidă a stăpînei lui.

„A murit la ora cinci, cînd s-a pornit viscolul“, spuse tatăl. „Nu mă așteptam să se întîmple atît de curînd; dar s-a dus fără dureri; nu a mai apucat furia furtunii; — — a murit!“

„A murit!“ repetă Friedemann Leutenbacher, pastorul din satul Wallrode în ținutul Elend, îngenunchind lîngă pat. Magistrul Konrad puse lampa, pe care o ținuse

pînă atunci deasupra capului adormit al fiicei sale, pe scăunel și rămase nemișcat la picioarele patului, în umbră.

După o vreme, predicatorul începu să vorbească, fără să ridice privirea :

„Povestește-mi mai mult de plecarea ei, tată ; cînd m-am despărțit de ea ieri seară, mi-a spus că va trăi — așa-i făgăduise un glas din inima sa".

Tatăl își lăsă capul în jos :

„Ea trăiește — glasul pe care l-a auzit nu a mințit-o. Ea trăiește ; în schimb, noi am murit și n-o s-o mai vedem."

Pe predicator îl străbătu un fior ; magistrul Konrad urmă :

„În noaptea trecută a avut dureri mari ; am ținut-o de mînă pînă-n zori. Cînd s-a crăpat de ziuă, a închis ochii și a dormit vreo trei ore ; apoi s-a deșteptat, m-a privit cu bucurie — nu-și mai amintea de chinurile din timpul nopții. S-a îngrijit de animalele ei, de căprioară și porumbel, uitîndu-se la ele cum mănîncă lîngă pat. Eu însă mi-am dat seama că e mai bolnavă decît oricînd ; nu voia nici să mănînce, nici să bea, vocea îi era ca o suflare. A vorbit de sfînta sărbătoare și se gîndea la predica pe care urma s-o ții de Crăciun sărmanului norod din sat. «Nu trebuie să pomenească de mine» — a spus ea — «dragostea lui Dumnezeu cuprinde totul ; — el să uite trecutul, să se gîndească la copii și să le vorbească bătrînilor ca unor copii. Noi am fost fericiți, atît de fericiți în pădurea aceasta, și cînd au aruncat cu pietre în noi și m-au lovit, n-au știut ce fac [1]. Să nu mai fie supărat pe sărmanii oameni din pricina mea», a continuat Else, «dacă le va mai vorbi cu asprime, eu fără-ndoială că voi simți și mă voi întrista.» — I-am amintit de făgăduiala pe care i-ai făcut-o ieri în legătură cu asta, și ea a spus, zîmbind, că n-a uitat-o. Către prînz a venit bătrîna Justine — care, din ziua Sfîntului Ioan Botezătorul îi e prietenă — ca să se-ncălzească la vatra noastră, și a rămas pînă ce a inceput să se lase amurgul. Pentru că starea bolnavei nu părea să se fi înrăutățit, treptat, sufletul mi se liniștise ; stăteam la fereastră, dinainte-mi cu

[1] Aluzie la cuvintele pe care le-ar fi rostit Isus pe cruce.

Phädon[1], minunata carte a lui Platon; clepsidra arăta ora patru după-amiază. Deodată Justine, scoţînd un strigăt, îşi ridică miinile la cer, făcîndu-mă să sar în sus şi să-mi arunc privirile la fiica mea.

«Moartea! Groaznica moarte!» strigă bătrîna, cuprinsă de nebunie şi năpustindu-se afară din colibă, în pădure, în fugă năprasnică, parcă urmărită din urmă de mii de strigoi şi alte grozăvii, iar copila mea stătea în pragul morţii. Moartea se apropiase de ea cu viclenie, fără să-mi dau seama. Else zăcea în pat cu ochii deschişi, privindu-mă cum nu mai făcuse niciodată; — nu se mişca, nu mai vorbea; dar mă recunoştea, şi cu privirea ei voia să mă consoleze; — a murit către ora cinci. Am ascuns-o zadarnic în locuri sălbatice — vai, vai, nu găseşti nici o salvare în lume, de lume. La cinci a murit, şi furtuna îngrozitoare şi-a ridicat glasul în pădure, însă ea nu l-a auzit; — ea e la adăpost şi trăieşte; dar vai şi amar de noi!“

Pastorul din Wallrode îşi ridică, în sfîrşit, obrazul de pe trupul neînsufleţit; cu mîna pe miinile reci ale Elsei, strigă:

„Oh, da, vai nouă! S-a sfîrşit — s-a-mplinit voia Domnului. Domnul şi-a luat mina de pe faţa pămîntului, a lepădat popoarele de sub ocrotirea sa şi le-a nimicit; nici o nădejde şi nici o lumină nu mai e pe lume şi nu va mai fi niciodată. Ne-am ridicat împotriva puterii sale, ne-am strecurat ca hoţii, noaptea, cu cea din urmă comoară şi piatră de preţ a pămîntului, ca s-o ascundem de ochii săi; dar el ne-a găsit, ne-a ajuns cu suflarea lui şi ne-a biciuit cu biciul mîniei sale; ne-a batjocorit şi a luat ce era al său. Cine i s-ar putea împotrivi? N-ar fi de nici un folos, nu merită osteneală! Lăsaţi torentul păcatului şi al ruşinii să se prăvale-n drumul lui urlînd! — Cine ar putea ridica stăvilare împotriva vrerii lui Dumnezeu? Domnul îşi bate joc de pămînt, şi Anticrist trage cu urechea din adîncuri la rîsul său şi-i cheamă pe ai săi: Deşteptaţi-vă! Deşteptaţi-vă, voi, prinţi ai nopţii! — Domnul părăseşte lumea; pregătiţi-vă, puternici ai lumii, să sfărîmaţi zăvoarele porţilor abisului — a noastră e împărăţia!

[1] Dialog al lui Platon despre nemurirea sufletului.

„Dumnezeu ne-a părăsit — ultima noastră scînteie de nădejde s-a stins; copilul meu trăieşte, dar noi, cei ce răsuflăm, ne aflăm sub talpa morţii."

Friedemann Leutenbacher, care stătuse în genunchi pînă atunci, s-a ridicat de jos; s-a uitat încă o dată cu o privire lungă la Else, care-şi dormea somnul de veci, apoi a ieşit din colibă, iar magistrul Konrad nu a încercat să-l oprească; nu l-a întrebat unde se duce, nici nu ştia că predicatorul din Wallrode îl lăsase singur lîngă trupul neînsufleţit al fiicei sale.

Glasul vîntului se auzea din nou; dar nu atît de tare ca mai înainte. Friedemann Leutenbacher dădea ocol colibei de la bradul înalt, frîngîndu-şi mîinile şi strigînd :

„Else ! Else !"

Nu i-a răspuns nimeni. Zăpada din pădure părea să fi înăbuşit chiar şi ecoul glasului său. Acum, noaptea era tot atît de întunecată ca noaptea aceea îngrozitoare, a cărei apropiere predicatorul o vestise, în durerea lui, cu atîta violenţă. Lumina din colibă pierise deodată, fie că se stinsese lampa, fie că magistrul Konrad o dusese într-un loc mai ascuns; — Ehrn Friedemann Leutenbacher se rătăci în împrejurimile sălbatice.

Mergea şi nu ştia încotro-l duc paşii.

Prin zăpada adîncă şi pe locuri netede şi pleşuve, suind şi coborînd muntele, neînchipuita teamă a sufletului său îl alunga departe, mereu mai departe. Cădea şi se ridica iar; îşi zdrelea mîinile, îşi sfîşia veşmîntul, mărăcinii îi zgîriau obrazul: se prăbuşea mereu la pămînt, cîntînd mereu :

„Cufundatu-m-a în beznă, ca pe morţii cei din veac !"

Treptat, se lăsase ger mare, şi nefericitul mai izbuti să se ridice o dată, ca să-şi continue drumul clătinîndu-se. Fără să-şi dea seama, suia tot mai sus coastele, către înălţimea aceea de unde avea, din pădure, priveliştea cea mai întinsă, de unde el îi arăta Elsei din brădet, oraşe şi sate, rîuri şi pîrîuri, pînă în depărtata zare. Auzi un clopot de departe, murmură numele unui tîrg, îşi trecu palma peste frunte şi-şi spuse că e miezul nopţii.

Stătea, cuprins de fiori, în vîntul şuierător şi îngheţat, ascultînd atent, cu mîna la ureche, ca un om care

aşteaptă să fie strigat pe nume. După ce rămase aşa nemişcat multă vreme, dădu din cap şi se prăbuşi la pămînt.

Capul i se odihnea pe o piatră, trupul i se lungi pe pămînt, mîinile, cu cicatricele sîngerii de la încheieturi, i se încrucişară pe piept. Friedemann Lautenbacher, predicatorul cuvîntului lui Dumnezeu din satul Wallrode în ţinutul Elend, credea că zace întins în coşciugul său închis ; şi în vreme ce abia răsuflînd, chibzuia, cum se face că-şi mai dă seama de sine şi gîndeşte, adormi şi porni în vis mai departe, dincolo, pe drumul pe care plecase Else din brădet.

Rănile i se vindecaseră, lanţurile se sfărîmaseră, zidurile închisorii sale se prăbuşiseră, iar poarta fusese smulsă din ţiţîni. Cînd tatăl ei o adusese în pădure pe Else din brădet, o copilă gingaşă, ca s-o salveze de răutatea lumii, aceasta îi dăruise predicatorului Friedemann Leutenbacher fericirea ; cînd însă mizeria şi jalea lumii au găsit-o totuşi pe Else din brădet şi au ucis-o, ea nu a luat cu sine fericirea lui Friedemann Leutenbacher ; — Else a luat cu sine, din mizerie în veşnica odihnă, sufletul predicatorului. Dumnezeu le-a dat amîndurora tot ce-a avut mai bun în noaptea de Crăciun a anului 1648.

Magistrul Konrad şi-a îngropat copila în mijlocul pădurii sălbatice, departe de oameni ; leşul predicatorului însă a fost găsit de ţărani în a doua zi de Crăciun, după îndelungi căutări ; aceştia l-au scos din pădurea sălbatică, l-au coborît în sat şi l-au îngropat lîngă biserică.

Magistrul Konrad a mai rămas tot timpul iernii în colibă, de hatîrul sărmanei căprioare şi a porumbelului ; însă în primăvară, cînd animalele nu mai aveau nevoie de el şi, în sfîrşit, se aflase pretutindeni că se încheiase pacea la Osnabrück, a plecat şi dînsul. Bătrîna, sărmana Justine cea cu mintea rătăcită, se întîlnise cu el la fîntîna cerşetorilor, văzuse, în faţă, pe pămînt umbra lui şi o umbră neagră, dreaptă, urmîndu-l, şi a spus că aceasta din urmă era moartea.

Astăzi n-a mai rămas în pădure, din satul Wallrode în ţinutul Elend, decît o mînă de ruine ; nu se poate spune, nici nu poţi număra pe degete, ce a nimicit acest război german care a durat treizeci de ani.

Sfîntul Toma

I

Don Francisco Meneses

ÎN MARELE GOLF AL GUINEEI, la o depărtare de cincisprezece pînă la cincizeci de mile marine de coasta continentului african, se află grupul de insule Guineea, cu insulele Fernando Póo, Principe, Annobón şi Sfîntul Toma[1]. Aceste insule, după ce, probabil, cartaginezii şi fenicienii le trecuseră de multă vreme în jurnalul lor de bord, au fost redescoperite de portughezi în anul 1472 după naşterea lui Christos, şi steagul acestui pe vremuri atît de îndrăzneţ popor de marinari mai flutură şi astăzi pe insulele Sfîntul Toma şi Principe, în vreme ce Fernando Póo şi Annobón au căzut sub stăpînirea Spaniei. Totuşi nici portughezii, nici spaniolii nu prea ştiau cum să le folosească.

Voi reînvia trecutul îndepărtat şi voi istorisi o poveste din anul 1599, pe cind pe insula Sfîntul Toma era guvernator Francisco Meneses şi a plătit această onoare cu viaţa.

Dar atunci nu a pierit numai guvernatorul. —

În anul acesta, 1599, pe castelul Pavaosa[2] nu flutura stindardul Portugaliei, ci al Spaniei, şi don Francisco apăra insula în slujba lui Don Filip al III-lea[3], asta, datorită bătăliei de la Alcassar[4]. Despre această bătălie,

---

[1] Insula São Tomé, în golful Guineea a fost descoperită de Sfîntul Toma (21 decembrie), anul 1472, de către portughezi şi a fost încorporată imperiului colonial portughez.

[2] Pavaosa era o colonie portugheză, din care mai tîrziu s-a dezvoltat oraşul São Tomé.

[3] Filip al III-lea (1578—1621), rege al Spaniei din 1598.

[4] Alcassar sau Kasr el Kebir. oraş în nordul Marocului ; aici a avut loc în 1578 o bătălie între sultanul Abu Abdallah Mohamed al Magrebului şi unchiul său, Abd-el-Melik. Sebastian de Portugalia (1554—1578) a ajuns încă minor rege al Portugaliei,

un cronicar german de pe vremea aceea[1] scrie următoarele:

„Trei regi s-au bătut pentru un regat, şi nici unul dintre ei nu l-a cîştigat, căci rege peste regatul acesta a ajuns un al patrulea, la care nu se gîndise nimeni. Bătălia s-a dat în Africa; în ea şi-au pierdut viaţa trei regi şi anume: Sebastian, regele Portugaliei, Abd-el-Melik şi Mohamed, doi regi barbari din Mauritania; din partea regelui Portugaliei au murit ducele de Avero, episcopii Conimbricensis şi Portuensis, *item*[2] legatul papal, margraful din Irlanda, Christoff of Tavora, şi mulţi alţi domni, cavaleri viteji şi nobili. Abd-el-Melik, regele barbar, a fost înmormîntat în oraşul Fez, cu pelerina, veşmintele şi giuvaerul neasemuit din perle şi pietre preţioase cu care l-a găsit moartea. Leşul regelui Portugaliei s-au străduit din răsputeri să-l răscumpere nobilii căzuţi în captivitate, oferind noului rege barbar, Hameto, zece mii de ducaţi, însă el a răspuns că nu se cuvine să ia bani de răscumpărare pentru un leş şi a îngăduit ca acesta să fie dus la Alcassar şi să fie îngropat în Casa Pelerinilor."

Cinstitul cronicar german ştia foarte bine unde se află tînărul, curajosul rege Sebastian; dar sărmana Portugalie nu ştia şi nu voia să creadă în existenţa mormîntului acestuia în Casa Pelerinilor din Alcassar. Nădăjduia, cu credinţă nestrămutată, în întoarcerea sa, şi cu cît vremea era mai necruţătoare, jugul noului stăpîn mai greu şi de neîndurat, dorinţa şi nădejdea căpătau rădăcini tot mai adînci în inima poporului, care nu uitase încă vremurile mari şi strălucite din timpul vieţii lui.

Noul stăpînitor era Don Filip al II-lea de Spania, şi neînduplecatul său comandant de oşti, Alvarez de To-

---

avîndu-l drept tutore pe cardinalul Enrique, unchiul său. Vrînd să profite de tulburările din Maroc, care fusese cîndva sub stăpînire portugheză, pentru a-l recuceri, a dispărut în învălmăşeala luptei. Cînd i s-a găsit cadavrul a fost contestată autenticitatea lui, astfel că în anii următori au apărut mai mulţi pseudo-sebastieni.

[1] Heinrich Bünting (1545—1606), autor al *Cronicii despre Braunschweig* şi *Lüneburg*.

[2] De asemenea (lat.).

ledo, duce de Alba, a adus sub stăpînirea lui nenorocita țară, după scurta guvernare provizorie a cardinalului Enrique și domnia ca de vis a regelui Antonio, starețul mînăstirii Crato. [1]

Începînd din anul 1581 Portugalia a fost o provincie a Spaniei rău tratată și asuprită, atrasă inevitabil în toate nenorocirile și mizeria acestei împărății în decadență, iar englezii și neerlandezii tratau coastele și coloniile sale pe care izbuteau să le cucerească întocmai ca pe toate celelalte posesiuni spaniole. Așa a ajuns și insula Sfîntul Toma sub stăpînirea spaniolă, și guvernator era, după cum s-a mai spus, colonelul spaniol, don Francisco Meneses, un bărbat viteaz, dar sărac, care acceptase postul îndepărtat din golful Biafrei [2], după ce-l refuzaseră toți, și ținea în respect de la reședința sa, castelul Pavaosa, populația băștinașă, un trib de negri puternici și bine făcuți, străduindu-se din răsputeri ca, împreună cu coloniștii săi spanioli și portughezi și cu trupele lui de ocupație, să ducă la dorita înflorire plantațiile de trestie de zahăr și să țină sus stindardul lui Filip al III-lea, în ciuda tuturor falșilor Sebastieni și a tuturor atacurilor engleze și olandeze.

În grădina castelului se vedea un hamac întins între doi palmieri. Leagănul era umbrit de plante tropicale cu foi late, cum se nasc în soarele ecuatorului ; un pîrîu de munte murmura pe lîngă frumosul loc de odihnă, grăbindu-se către mare, ici ascuns de tufișuri și flori, dincolo sărind, liber, peste pietre sclipitoare. Grădina înmiresmată a castelului Pavaosa sclipea în nenumărate culori ; însă văzduhul de deasupra ei tremura ; apa clară, jucăușă, murmurătoare și șopotitoare era o dureroasă batjocură, umbra nu însemna răcoare.

Bărbații blestemau soarele îngrozitor, femeile se prăbușeau, tăcute, la pămînt ; viața era un chin pentru orice

[1] După moartea regentului portughez, cardinalul Enrique (1580), a ridicat pretenții la tronul țării Dom Antonio (1531—1595). El a fost încoronat la Lisabona, dar a fost bătut de ducele de Alba (1507—1582), care în scurt timp a cucerit întreaga Portugalie pentru regele Filip al II-lea (1527—1598). În 1581 Portugalia a fost încorporată regatului Spaniei.

[2] În golful Guineei.

om care nu se născuse pe meleagurile acestea ; și tînăra adormită în hamacul legat de cei doi palmieri, în grădina guvernatorului insulei subecuatoriale Sfîntul Toma, don Francisco Meneses, se zbătea în visuri iscate de febră.

Visurile Doñei Camilla Drago erau pline de ninsorile de pe malurile fluviului Schelde[1] și Waal, de vînturile aspre, nordice, dinspre mare, de florile de gheață de pe geamurile rotunde ale ferestrelor încadrate în plumb masiv, de gheața de pe canalele olandeze, de vesela furtună, ce face să clămpăne, noaptea, olanele de pe acoperiș, învîrtind, zglobie, giruetele în formă de cocoș de pe coama caselor. Unchiul ei, guvernatorul galben și uscat, anemic și cu mustața în furculiță, cu ochi negri și nasul coroiat ca al bunului cavaler Don Quijote de la Mancha stătea la căpătîiul patului suspendat al fetei, cu mîinile ei fierbinți într-ale sale, dînd din cap și vorbind de unul singur :

— Cu tot respectul pe care-l datorez Înaltului consiliu de război de la Madrid și stăpînului meu, Don Filip al III-lea, dar acesta nu-i un ținut în care să-și petreacă zilele o tînără doamnă ; unde mai pui că un bătrîn cavaler invalid ca mine, care și-a făcut datoria de la șaisprezece la șaizeci de ani, pe jos și călare, ba chiar, cu mare strădanie dar cu bucurie, și la bordul atîtor corăbii, ar merita un loc mai bun de odihnă. Există atîtea locșoare, fie în Spania, fie în Portugalia, ba chiar și în India de Vest, unde un bătrîn cavaler și-ar putea odihni oasele în mai mare tihnă, fără să mai amintim faptul că aici nu te afli decît ca să fii uitat — o, Sfîntă Fecioară, și fără să mai vorbim și de această tînără doamnă, nepoata mea !

Bătrînul își răsuci vîrfurile mustăților bine cănite, își mîngîie barbișonul și se cufundă, dînd mereu din cap, în cea mai adîncă meditație în legătură cu netrebnica și nedreapta rînduială a lumii, cu folosirea lăncilor, a săbiilor, a prafului de pușcă și a curajoșilor soldați și cavaleri spanioli peste tot unde flutură steagurile cu leii și turnurile[2] și, se-nțelege, unde intraseră în conflict cu

---

[1] Denumirea olandeză a fluviului Escaut.

[2] Stema spaniolă reprezintă doi lei roșii și două castele aurii, fiecare cu trei turnuri.

vecinii. Reflecta adînc la toate posturile de guvernator, bune, potrivite ori rele de dincoace şi de dincolo de Oceanul Atlantic, dar şi mai adînc la nesocotinţa nobililor săi strămoşi goţi [1], care nu păstraseră ce era al lor, şi prin urmare şi al său, dar mai adînc decît la orice, la nepoata sa, doña Camilla Drago.

Gîndurile sale se învîrteau neîntrerupt în cercul acesta : el, Francisco Meneses, în ceea ce-l privea personal, nu avea nimic împotriva insulei Sfîntul Toma din marele golf al Guineei, care se afla tocmai sub linia neagră, îngrozitoare, numită ecuator, şi reşedinţa sa din castelul Pavaosa îi plăcea de o mie de ori mai mult decît să stea şi să se ploconească prin anticamera granzilor din Madrid ; însă mîna mică, fierbinte, n-are ce căuta în palatul guvernatorului dintr-o astfel de regiune — basta !

Basta este un cuvînt foarte rău, dacă închei cu el o astfel de succesiune de gînduri, ca să scapi de imaginile şi evenimentele ameninţătoare ce vor mai veni şi reprezintă viitorul.

Mîna micuţă, care atîrna atît de moale şi fără vlagă din culcuşul suspendat, avea istoria ei, o istorie furtunoasă şi aventuroasă — despre care veţi afla din rîndurile următoare.

II

Doña Camilla Drago

Vasta cîmpie flamandă se desfăşura, colorată în verdele cel mai umed şi proaspăt, iar curcubeul se întindea peste depărtări ca o punte ; călăreţii şi caii îşi scuturau de pe ei picăturile strălucitoare, iar armăsarii voinici, din Frizia [2], înhămaţi la caleaşca enormă, greoaie, ce tocmai fusese oprită de un detaşament de incursiune al

---

[1] Vizigoţii au stăpînit Spania de la începutul secolului al V-lea pînă la începutul secolului al VIII-lea.

[2] Ţinut la Marea Nordului, locuit de frizoni.

prinţului Mauriciu [1], erau leoarcă de apă şi sforăiau ca telegarii lui Neptun în clipa cînd se înalţă din valuri [2]. În depărtare, după tufişurile verzi, de-a lungul şanţurilor cu apă, se auzeau focuri de pistol trase de însoţitorii caleştii spaniole, care dăduseră bir cu fugiţii, şi de călăreţii din provincii [3] care erau pe urmele lor ; în caleaşcă, după strigătul de ajutor şi deznădejde al unei femei, se aşternuse o tăcere mormîntală ; bătăuşul cu părul ciufulit, negru de praf de puşcă, cel ce făcuse captura şi deschidea acum portiera cu băgare de seamă, era tare nedumerit, neştiind cum să se descurce cu grămada de femei leşinate. Nici el, nici vreunul dintre veselii lui călăreţi nu aveau prin buzunare sau în coburi un flacon cu săruri mirositoare.

El îşi împinse pălăria de pe urechea dreaptă pe cea stîngă, cu o exclamaţie tare deocheată, trecîndu-şi degetele prin părul răvăşit ; dar nu era un flăcău rău, deoarece, cînd camarazii lui porniră să înhaţe prada cu brutalitate, ca s-o cerceteze mai bine, se împotrivi cu un „opriţi !“ grosolan, dar onest. Şi cînd din braţele încleştate ale dueñei [4] şi ale celor două cameriste ce o impresurau, se smulse o fată, aproape un copil, şi începu să-i vorbească impetuos în limba spaniolă, el mormăi destul de cuviincios că nu înţelege cuvintele astea păsăreşti, însă zvîrli îndărăt cu o izbitură, pentru a doua oară, mîinile călăreţilor săi, ce se-ntindeau lacome, închise portiera, încălecă icnind pe calul său şi comandă : „Marş — la cartierul general !“

Acest „cartier general“ era al faimosului colonel din Ţările-de-Jos, Heraugière, cuceritorul Bredei [5], care se

---

[1] Prinţul Mauriciu de Orania, conte de Nassau (1567—1625), fiul lui Wilhelm I de Orania, a devenit după moartea tatălui său guvernator al Ţărilor-de-Jos şi comandant al oştilor olandeze. Sub conducerea sa au fost eliberate de sub stăpînire spaniolă şapte provincii olandeze.

[2] În mitologia latină, zeul Neptun avea în palatul său de sub ape armăsari albi cu coame aurii şi o caleaşcă de aur. Cînd zeul ieşea la suprafaţa apei cu ei, se iscau furtunile.

[3] Adică din provinciile olandeze eliberate.

[4] Damă de companie, educatoare (span.).

[5] Oraş întărit în Brabantul de Nord, cucerit în 1581 de spanioli şi redobîndit, în 1590, de comandantul olandez Heraugière.

retrăsese din orașul Huy an der Maas — după ce-l cucerise și-l pierduse iar — fiind ocupat de mareșalul spaniol La Motte ; în clipa aceea, colonelul ținea un sfat de război cu comandanții oastei sale într-o moară distrusă și jefuită ; și el ca și mulți dintre ofițerii săi știa nu numai spaniola, ci și franceza. Însă toți, deși erau fără-ndoială bărbați deopotrivă de viteji și de căliți ca signor Petruchio [1] din Verona — și tot atît de des ca el văzuseră marea dezlănțuită asemenea unor mistreți sălbatici, acoperiți de nădușeală, auziseră în mari bătălii în cîmp deschis sunete de trompetă, nechezat de cai și strigăte de luptă, nu aveau aceeași părere ca dînsul despre limba femeiască, limbă :

Ce nu face un zgomot mai de seamă
decît, pe-o vatră țărănească, o castană...

ei fură înspăimîntați de señora Rosamunda Bracamonte y Mugadas Criades, care se trezise acum treptat din leșinul ei și se plîngea cu o extraordinară limbuție de captivitatea sa printre păgîni. Toți domnii aceștia din Țările-de-Jos s-au tras înapoi, astupîndu-și urechile cu mîna, și Heraugière începu să rînjească, ceea ce era totdeauna un semn rău, cînd mica domnișoară, captivă și ea, interveni și luă cuvîntul, calmă și hotărîtă, înconjurată de crunții cavaleri cerșetori [2]. După ce plîngăreața dueña a fost scoasă din odaia morarului de un căprar, cei de față au aflat de la copilă că este fiica colonelului spaniol, don Alonzo Drago, că trăise pînă atunci într-o mănăstire de maici din Liège și tocmai se afla în drum spre Bruges, unde tatăl ei instruia un regiment de auxiliari germani în slujba contelui de Fuentes [3].

---

[1] Personaj din comedia *Scorpia îmblînzită* de W. Shakespeare. Aici este vorba de actul I, sc. 2.

[2] Gueux (franc.) — cerșetor ; la origine denumire batjocoritoare dată luptătorilor pentru libertate din rîndurile nobilimii olandeze ; mai tîrziu și-au spus ei înșiși astfel, considerîndu-l un nume de cinste.

[3] Don Pedro Enríquez de Acevedo. conte de Fuentes (1535—1610), om de stat și comandant de oști spaniol, catolic fanatic. În 1591 a fost trimis de către Filip al II-lea în Țările-de-Jos, în 1595 fost, temporar, guvernator acolo.

„Îmi pare foarte rău, doña Camilla, că soarta v-a scos în calea detașamentului meu de incursiune, spuse Heraugière mai politicos decît îi era felul. Noi ne îndreptăm spre Hertogenbusch [1] și o să trebuiască să vă ducem acolo, împreună cu însoțitoarele voastre. Cerul nu ne dăruiește prea des o ostatică atît de drăgălașă ; dar să nu vă temeți, voi călări pe lîngă trăsura voastră și în cazul în care domnul de la Motte ne dă pace, n-o să mai aveți alte neplăceri în afară de asprimea cerului și de cîteva marșuri de noapte. Înainte, domnilor, pe cai, ca să ne îndepărtăm de jurisdicția criminală [2] a celor din Liège și a piosului lor episcop !"

Și Heraugière s-a ținut de cuvînt. Nu i-a scăpat din mînă nici de data aceasta pe oamenii săi, ca atunci în încăperea acelei vestite corăbii de turbă [3], comportare care i-a uimit atît pe domnul Paolo Antonio Lansavechia și italienii săi din Breda. Señora Rosamunda Bracamonte y Mugadas Criades nu a avut absolut nimic de suferit. Nici unul dintre călăreții din Țările-de-Jos nu era atît de înăsprit de război ca să-ndrăznească să atenteze la farmecele sau virtutea bunei doamne, iar cele două cameriste, mai tinere, nu au scris nici un jurnal de călătorie. Era o zi răcoroasă de mai din anul 1595, și fata care visa în hamacul de pe insula Sfîntul Toma se gîndea la marșul ei forțat prin episcopatul Liège și comitatul Brabant, ca omul însetat rătăcit în pustiu, care-și amintește de apa rece a unui izvor. —

De data aceasta, marșul curajosului Heraugière s-a sfîrșit în Herzogenbusch ; acolo și-a luat politicos rămas bun de la fata colonelului Drago, care-l servea cu prea mare osîrdie pe contele de Fuentes ca să i se înapoieze copilul în schimbul unei obișnuite sume de răscumpărare.

---

[1] Hertogenbosch, capitala întărită a Brabantului de Nord.

[2] Dreptul de a dispune asupra vieții și morții supușilor, exercitat pe un anumit teritoriu.

[3] La recucerirea cetății Breda, soldații olandezi au ajuns în oraș pe un vas, ascunși într-o încărcătură de turbă. Cetatea era comandată de italianul Paolo Antonio Lansavechia.

În Haga, lîngă unul dintre canalele ce curgeau domol, se afla casa lui mynheer [1] van der Does, și prințul Mauriciu i-a încredințat-o lui, sau mai bine zis soției acestuia, pe tînăra ostatică spaniolă, spre îngrijire și supraveghere. Acolo, vara, înoată rațe pe canale, acolo, iarna, țopăie ciori pe gheață, în vremea broaștelor, acolo pășesc berze pe pajiști, iar în livezile din sudul Olandei mevrouw [2] van der Does se plimba cu niña de mînă, ușurîndu-i din răsputeri captivitatea și purtîndu-se cu ea ca o mamă. Mevrouw avea și ea un copil, dar acesta nu se mai lăsa dus de mînă ca „meisje“ [4] spaniolă. Georg van der Does, băiatul sălbatic, nu venea acasă decît atunci cînd corabia sa era călăfătuită în rada de la Vlissingen sau Scheveningen, ori rămăsese pe undeva prinsă de ghețuri. Tinerii olandezi nu aveau vreme să stea liniștiți și să învețe manierele alese și buna-cuviință, iar marinarul necalificat Georg nu era mai bun decît camarazii săi. În iarna anului '95 însă a venit acasă în permisie și, stînd lîngă căminul părintesc, își înșira nenumăratele și înspăimîntătoarele istorii despre lupte bord la bord, despre abordajul și scufundarea corăbiilor inamice, despre spînzurarea piraților, purtîndu-se cu drăgălașa musafiră spaniolă tare prostește. În vara anului '96 s-a întors acasă rănit la cap, și după ce señora Rosamunda Bracamonte l-a luat de cîteva ori de urechi, l-a scuturat bine și l-a chemat la ordine și bună-cuviință, se plimba spășit, dar cam plîngăreț la brațul ei pe pajiștile verzi, printre berze și flori albe și galbene. Asculta prost dispus și posomorît povestirile mamei sale despre soția guvernatorului, Margareta [5], despre frumoasa vreme de demult, dinainte de venirea ducelui de Alba, despre Wil-

---

[1] Domnul (oland.).
[2] Doamna (oland.).
[3] Fetiță (span.).
[4] Fetiță (oland.).
[5] Margareta de Parma (1522—1586), fiică naturală a regelui Carol Quintul, numită în 1559 regentă a Țărilor-de-Jos, de către Filip al II-lea. După ce, în 1567, ducele de Alba a înăbușit în chip groaznic mișcarea de eliberare a Țărilor-de-Jos, Margareta de Parma s-a retras în Italia.

helm de Orania [1], conții Egmont [2] și Hoorne [3] și despre sărmanul prinț Don Juan de Austria [4]; domnișoara spaniolă era supărată pe el din cauza dueñei, a Rosamundei — și acum, cînd se gîndește la el, doña Camilla Drago, întinsă în hamac, la sud de ecuator, zîmbește.

Două păsări cu pene multicolore veniră prin văzduhul albastru-închis, fugărindu-se în joacă în jurul celor doi palmieri din grădina castelului Pavaosa. Doña Camilla se uita printre pleoapele întredeschise cum scînteia în soare penajul lor, splendid, tropical; glasurile ascuțite ale păsărilor îi răneau urechile; zburau, flecărind, în jurul vîrfurilor înalte ale copacilor, se cățărau pe trunchiuri și porneau deodată ca săgeata spre Marea Guineei, ce strălucea ici și colo printre tufișuri. Doña Camilla Drago le văzu dispărînd și-și acoperi cu mîna ochii îndurerați de atîta strălucire și joc de culori: se gîndea la 24 ianuarie 1597 — la bătălia de la Turnhout [5], la mormîntul tatălui ei din zăpada adîncă a Nordului.

Trupele arhiducelui Albert de Austria [6] au ieșit din încartiruirile de iarnă brabante sub comanda supremă a contelui de Varax: napolitanii din Regimentul Trevigo, germanii din Regimentul Sulz, albanezii, sub comanda lui Niccolo Basta, spaniolii, comandați de Don Juan de Gusman, Don Juan Cordua și Don Alonzo Drago, valonii pedeștri, comandați de Barlotte și Cozuel, valonii călări, conduși de Grobbendonck. Prințul Mauriciu își adună trupele la Gertruidenberg, opt mii de pedeștri și opt sute

---

[1] Wilhelm Taciturnul, principe de Orania și conte de Nassau (1533—1584), din 1555 guvernator al provinciilor Holland, Seeland și Utrecht, conducător al luptei de eliberare a Țărilor-de-Jos. A fost ucis la Delft de un catolic fanatic.

[2]—[3] Lamoral, conte de Egmont, principe de Gavre (n. 1 522), guvernator al provinciilor Flandra și Artois, și Filip al II-lea de Montmorency-Nivelle, conte de Hoorne (n. 1 518), membru al consiliului de stat al Țărilor-de-Jos, au fost decapitați în 1568 la Bruxelles, din ordinul ducelui de Alba.

[4] Don Juan de Austria (1547—1578), fiu natural al lui Carol Quintul, a fost numit în 1576 guvernator al Țărilor-de-Jos.

[5] Sat în apropiere de Anvers, unde în 1597 olandezii, conduși de Mauriciu de Orania, i-au învins pe spanioli.

[6] Albert (Albrecht) de Austria (1559—1621), fiu al împăratului Maximilian al II-lea; a fost numit în 1596 guvernator al provinciilor spaniole din Țările-de-Jos.

de călăreți, iar Robert Sidney îi aduse cinci sute de englezi aflați în garnizoanele din Vlissingen și Briel. La miezul nopții din ziua de 23 spre 24 ianuarie, oastea olandeză ajunse la Ravel și luă contact cu dușmanul în zorii zilei ; inamicul, după ce ținuse un sfat de război, tocmai se retrăgea către Herenthal. Crîncena bătălie a început năprasnic. Scoțienii de sub comanda lui Murray și zeelandezii lui De la Corde se aruncară asupra dușmanului cu furie sălbatică, englezii de sub comanda lui Sidney și a cavalerului Veere îi urmară plini de curaj, dar prevăzători. Pe cîmpia de lîngă Thielt, călărimea conților von Hohenlohe, și Solm a izbutit o treabă strașnică, iar Don Alonso Drago a fost împușcat, împreună cu contele Varax chiar la începutul bătăliei. La ora unsprezece la amiază, oștile spaniole zăceau în zăpadă. Olandezii au trimis la Haga treizeci și opt de steaguri luate de la pedeștri și stindardul călăreților lui Drago ; victoria a fost vestită în toate provinciile libere prin bătaia clopotelor ; prințului Mauriciu i s-a făcut o splendidă primire triumfală la Haga ; — prin mijlocirea sa, fiica lui Alonzo Drago a fost pusă în libertate de atotputernicele State generale [1]. Trompetele ce vesteau această victorie glorioasă de la Turnhout pe străduțele Hagăi au răsunat în urechile și în sufletul Camillei cu totul altfel decît cele de pînă atunci. Ele răsunau peste pămînt și mare și după ani de zile nu se stinseseră încă, vibrînd în jurul coroanelor înalte ale palmierilor din grădina castelului Pavaosa.

În primăvara anului 1597, Camilla Drago și-a luat rămas bun de la mynheer și mevrouw van der Does, și de data aceasta Georg a venit anume de la Scheveningen. Era mai rușinos decît oricînd și știa mai puțin decît oricînd ce să spună, iar cînd litiera domnișoarei spaniole a pierit după colț, s-a mistuit și el, fără să-și ia ca de obicei ziua bună de la mîhnita lui mamă. Pînă cînd l-a chemat îndărăt pe vasul său bubuitul tunului de seară, a stat pe o dună de pe mal, desenînd, cu pumnalul, figuri în nisip.

Între Haga cea plină de verdeață și insula Sfîntul Toma, pierdută în golful Guineei, era un drum lung. Es-

[1] Aici denumire pentru Țările-de-Jos.

corta olandeză a călărit pe lîngă litiera Camillei pînă la Bergen op Zoom, unde a fost înlocuită, spre marea încîntare a señorei Rosamunda, de călăreți spanioli. De la Bruxelles, nepoata lui don Francisco Meneses și-a continuat drumul sub paza trupelor imperiale și italiene de-a lungul Rinului și prin Tirol, spre Italia. O corabie spaniolă a dus-o de la Genova la Barcelona ; — în toamna anului '98, căpitanul Giralto a ancorat în portul insulei Sfîntul Toma, guvernatorul lui Filip al III-lea a tras o salvă de tun de pe toate valurile de apărare în onoarea nepoatei sale și a condus, cu gravitate, copila obosită pe pămîntul dogoritor, de acum înainte patria ei. Însoțită de căpitanul Giralto, a pășit pe țărm și señora Rosamunda Bracamonte ; apariția ei a făcut o mare impresie asupra garnizoanei, a coloniștilor și a băștinașilor negri, goi, aceștia din urmă înșirați de-a lungul celor două părți ale drumului, plecîndu-și fruntea în nisipul fierbinte, copleșiți de statura ei impunătoare.

III

Căpitanul José Giralto

O lovitură de tun din turnul Abreojos cutremură văzduhul — semn că apăruse o navă la orizont. Zgomotul stîrni multe păsări colorate din tufișuri și arbori, și guvernatorul, smuls din meditația lui plină de îngrijorare, se ridică iute și porni spre castel, după ce aruncă o ultimă privire mihnită asupra nepoatei sale ; însă doña Camilla Drago nu se mișcă. Stătea cu ochii închiși ; părea că doarme ; o negresă luă locul unchiului, făcînd vînt fetei cu un evantai de pene colorate. Un șarpe verde se tîrî dintre rădăcinile ciudate ale unui pandanus [1], se uită la fata adormită și la zîmbitoarea sclavă neagră, șerpui pe nisipul fin și dispăru printre frunzele late de pe malul

[1] Palmier cu frunză răsucită, ale cărui rădăcini aeriene se aseamănă cu brațele unui candelabru.

pîrîului ; cintezoiul Whyda[1] tot mai cînta în tufiș, dar soarele cobora spre mare. Cînd sfera de foc atinse apa, în oraș și pe țărm izbucni un vuiet persistent — din turnul Abreojos se trăgea încontinuu cu tunul ; clopotul de alarmă al castelului începu să bată ; negresei îngrozite îi căzu evantaiul din mînă, Camilla Drago se ridică speriată, o ceată de slujnice se apropie în goană, după ea venind, mai iute decît îi îngăduia de obicei demnitatea, señora Rosamunda Bracamonte, ridicîndu-și mîinile împreunate.

— În numele tuturor sfinților, ce s-a-ntîmplat ? Ce înseamnă zarva asta ? strigă nepoata guvernatorului.

— Oare nu scăpăm nicăieri de ei ? zise señora, nespus de mîniată. Chiar și sfînta Inchiziție s-ar putea îndoi de dreptatea lui Dumnezeu — iertat fie-mi păcatul ! E de neîndurat !

— Ereticii ! olandezii ! rebelii olandezi ! se jeluiră slujnicele spaniole. Vin cu o sută de corăbii. L-au alungat pe căpitanul Giralto de pe mare în golf ! Sfînta Fecioară să ne aibă în paza ei, din turnuri se văd mii de pînze.

— Asta-i o născocire, o teamă prostească, spuse Camilla ; însă dueña clătină din cap, zarva din orașul Pavaosa creștea din clipă în clipă, tobele de alarmă ale garnizoanei răpăiau pe valurile de apărare ale castelului, și doña Camilla Drago porni iute pe cărările grădinii să-l caute pe unchiul ei — în timp ce noaptea tropicală se lăsa repede peste întinsuri.

Căpitanul José Giralto intrase într-adevăr în portul de la Pavaosa cu brigantina[2] sa, „Coroana Aragonului", avariată grav ; de pe insula Gran Canaria fusese urmărit de patruzeci de corăbii olandeze și scăpase de captivitate sau scufundare numai prin repetate minuni de îndemînare și noroc marinăresc. Liniștea orașului și a castelului fusese înlocuită de un tumult îngrozitor ; se înstăpînise o dezordine tot mai mare pe măsură ce se lăsa noaptea ; oamenii alergau zăpăciți, în mînă cu facle și felinare de vînt, tunurile de pe bastioane se pregăteau

---

[1] Cintezoi moțat, răspîndit în număr mare în porturile Africii de Vest, mai ales la Whyda.

[2] Corabie cu pînze, cu trei catarge.

de tragere, pe locurile de adunare se îngrămădeau coloniştii apţi de luptă, înarmaţi cu săbii, lănci şi flinte, călăreţi goneau de-a lungul coastei şi în interior să-i prevină pe locuitorii izolaţi ; poporul de băştinaşi negri, în murmur şi rîs stăpînit, îşi trimiteau şi ei vestitorii în munţi, la fraţii lor liberi. De la mare pînă pe cele mai înalte creste ale munţilor, războinicii negri îşi vînturau măciucile de luptă, umpleau tolbele cu săgeţi şi încercau coarda arcurilor ; — don Francisco Meneses, care se afla pe turnul Abreojos, împreună cu nepoata sa, luă mîna acesteia într-ale lui şi spuse, oftînd :

— Copila mea, copila mea, aş vrea să te fi ştiut acum într-o mînăstire din Madrid !

— Eu n-aş vrea asta, señor, răspunse doña Camilla Drago. Sînt fiica unui cavaler îndrăzneţ, sînt sînge din sîngele vostru ; dacă orice nouraş m-ar face să tremur, ar fi o mare ruşine pentru două case nobile. Pe sfîntul arhanghel Mihail, unchiule, să mulţumim lui Dumnezeu pentru apropierea oamenilor din nord despre care ne-a adus veste căpitanul Giralto ; pe insula Sfîntul Toma se făcuse prea cald ! Înainte pe uscat şi pe mare şi — Spanie, strînge-ţi rîndurile !

— Eşti un copil bun, Camilla ! zise guvernatorul ; am spus asta totdeauna, dar omul îşi face mereu reproşuri, mai ales cînd o atît de drăgălaşă tînără doamnă trebuie să sufere şi să plătească pentru ideile lui fixe. Fără-ndoială, căpitanul Giralto nu s-a-nşelat — patruzeci de corăbii — într-adevăr, curînd se va dezlănţui o mare învălmăşeală în rada şi în jurul valurilor de apărare ale Pavaosei !

— Cu atît mai bine, spuse doña Camilla. Iată-i că au şi apărut !

Şi arătă în noapte cîteva puncte roşii ce pîlpîiau departe ; erau felinarele de la catargele flotei olandeze ce se apropia.

Cu aceeaşi gravitate cu care don Francisco o condusese cu un an în urmă pe nepoata sa pe mal, o conduse acum în jos, pe treptele abrupte ale turnului Abreojos şi o dădu în grija slujnicelor ei. Iar el se îndreptă spre bastioanele de pe ţărm, unde se consacră din nou, cu cea mai

mare liniște și luare-aminte, pregătirilor pentru apărarea coloniei guvernate de el.

— Vă rog, señor Giralto, să-mi spuneți cine este marele ticălos care-i aduce acum iar pe capul nostru pe afurisiții ăștia de olandezi ? îl întrebă în poarta castelului señora Rosamunda Bracamonte pe căpitanul „Coroanei Aragonului".

— Vă răspund cu plăcere, señora, zise căpitanul. Pe vasul „Orania" și-a arborat pavilionul galben amiralul van der Does. Un bărbat viteaz, señora ; un marinar priceput și foarte instruit, numai puțin cam corpolent, prea greu pentru puntea unei corăbii. L-am întîlnit de mai multe ori la nord-est de capul Finistere, señora — un domn tare corpolent !

— Îl cunosc și eu ! exclamă doamna, nemulțumită. L-am întîlnit și eu de cîteva ori, dar mai mult pe uscat. În vremea captivității noastre la păgîni, venea din cînd în cînd în casa fratelui său din Haga. Sfinte Dumnezeule, în ce lume ciudată trăim !

— Îmi permit să vă rog a-mi îngădui să mă retrag, señora, spuse căpitanul. Mă gîndesc cu plăcere să revăd un vechi cunoscut, și m-ar bucura ca și eu, la rîndu-mi, să-l pot primi, pe cît posibil, cu cinste pe domnul amiral, cînd va bate mîine la ușa noastră.

— Îmi permit să vă cuprind în rugăciunile mele, señor. Care este patronul vostru ?

— Iosif din Arimatea, răspunse căpitanul, ridicîndu-și puțin pălăria.

— Îl voi ruga stăruitor să vă aibă în paza sa, señor căpitan. Vă urez o noapte liniștită !

Apoi se despărțiră cu două plecăciuni adînci. Señora porni pe coridoare cu pași mărunți, mai iute decît de obicei, ca să-i spună tinerei sale stăpîne cine comanda flota olandeză ; căpitanul însă nu se duse la culcare, ci își petrecu toată noaptea pe țărm și la bordul corabiei sale, foarte ocupat cu pregătirile pentru primirea amiralului olandez ; dar guvernatorul îl alungă din port cu brigantina lui înainte de ivirea zorilor.

— Nu am nici un drept să îngădui ca această corabie a regelui să fie incendiată sau scufundată fără nici un rost, señor căpitan. Îndreptați-vă spre fluviul Gabon.

Nici doña Camilla Drago nu dormea. După oboseala ucigătoare, urmase o agitație febrilă ; privea și ea, de la ferestre, luminile flotei republicane din larg ; valurile lungi ale Oceanului Atlantic izbeau, mugind înăbușit, în stîncile și zidurile de la picioarele fetei. Doña Camilla Drago merse toată noaptea în sus și-n jos prin cameră — spre marea supărare a señorei Rosamunda — sau stătea ori se rezema plină de neliniște de ambrazura ferestrei, trăgînd cu urechea la mugetul valurilor și vuietul dușmanului, dușmanul de moarte al populației orașului, plină de așteptare, și al castelului Pavaosa.

IV

O expediție a flotei de război olandeze

Don Filip al II-lea își dormea ultimul somn în cavoul de la Escorial[1], lîngă tatăl său, împăratul Carol. Porțile grele se închiseseră cu putere în urma lui, sunetul lor amenințător se stinsese sub bolți ; nimic nu mai tulbura liniștea regelui, nici măcar strigătul sălbatic de triumf al poporului, care se întindea de la Schelde pînă la Ems, de-a lungul țărmurilor Mării Nordului, pînă departe înăuntrul uscatului, cînd clopotele încă înlănțuitelor orașe de graniță anunțară marea veste. În ziua de 2 aprilie a anului '99, provinciile acestea libere îi și zvîrliră în obraz noului om care se mai numea stăpînul lor, noua lor scrisoare de provocare la luptă. Au trimis tuturor națiunilor și guvernelor Europei un manifest, în care se *interzicea* orice legătură comercială pe apă sau pe uscat cu coroana Spaniei, cu arhiducele Albert și soția și coregenta sa, Clara Isabella Eugenia, și, pe apă și pe uscat, nu îndrăzni decît curajosul Christian al IV-lea[2], rege al Danemarcei,

---

[1] Castel și mînăstire la nord-vest de Madrid, unde se afla și cripta regilor Spaniei.

[2] Christian al IV-lea (1577—1648), rege al Danemarcei, sub a cărui domnie a fost construită flota de război și comercială a Danemarcei, pentru dezvoltarea negoțului cu America.

s-o pună *ad acta*[1]. Din anul 1566 încoace, cerșetorii se transformaseră într-adevăr în prea puternici domni!

Ei ciocăneau și băteau în șantierele lor navale zi și noapte, și regele Filip al III-lea, încă în viață, le auzea vuietul pe care înaintașul său nu-l mai putea auzi. Ei răsuceau parîme și turnau tunuri, făureau ancore și cîrlige de abordaj, născociseră un impozit nou, recrutară oameni pentru echipaje și la 25 mai '99 porniră de pe Maas să-l felicite personal pe noul rege al Spaniei pentru suirea sa pe tron. La vizita aceasta de felicitare au luat parte șaptezeci și cinci de corăbii mari și opt mii de marinari și soldați din infanteria marină ; amiral era, de fapt, după cum spusese pe drept cuvînt căpitanul José Giralto, mynheer van der Does, avînd drept contraamiral sau *schouts by nacht*[2] pe domnii Jan Gerbrant și Cornelius Lensen. Cînd însă au ciocănit la ușa Coruñei[3] au găsit-o închisă, iar flota spaniolă ancorată sub paza bună a tunurilor fortăreței. După un atac înverșunat și un bombardament violent, dar tot atît de zadarnic, s-a ținut un consiliu de război, în care s-a hotărît să nu se repete încercarea înainte de Lisabona, ci să se atace Insulele fericite[4]. Cu un vînt favorabil, la 26 iunie au ajuns în dreptul insulei Gran Canaria și au aruncat ancora cît au putut de aproape de orașul Palma și fortăreața Gratiosa.

„Acum fă-i și tu o dată maică-ti o mare bucurie, Georg băiete, și prinde-i o maimuță cu propriile tale mîini“, îi spuse amiralul nepotului său, cînd își puse piciorul pe scara vasului „Orania“, ca să comande trupele de debarcare.

Scara se clătină și pîrîi sub greutatea staturii uriașe a omului, dar nu se rupse. Georg van der Does sări după el în șalupă, cu un strigăt sălbatic de bucurie, urmat de strigăte tot atît de sălbatice de marinari și soldați. În bubuitul tunurilor, de la toate corăbiile porniră bărci către țărm ; dar și Gran Canaria deschise focul asupra

---

[1] La dosar (lat.).
[2] Denumire olandeză pentru gradul de contraamiral.
[3] La Coruna, port în nord-vestul Spaniei.
[4] În evul mediu, denumire a insulelor Canare.

dușmanului ce se apropia. Apa, puțin adîncă, stînjeni curînd înaintarea șalupelor, acestea se împotmoliră în nisip și căzură destui olandezi loviți de gloanțele spaniole.

„Arătați-le că broaștele din Zeelanda și șobolanii de apă din Frizia nu și-au uitat îndemînarea !“ strigă amiralul. „Afară din putinile cu leșie ; cine nu știe să înoate să umble-n patru labe ! Trăiască domnii reprezentanți ai Statelor Generale !“

Apoi sări primul din barcă și porni prin apă plescăind, gîfîind și sforăind ; un glonț îi atinse umărul, dar el se scutură numai și zise : „Ptiu, drace !“ Cei dintîi ajunseră la mal Georg van der Does și Heinrich Leflerus, predicatorul de la Ysselmünde și preotul flotei, primul cu pumnalul marinăresc în mînă, celălalt, cu *Biblia* sub braț. „*Alle duivels !*“ [1] spuse unul ; — „O, Doamne, dăruiește-i izbîndă poporului tău !“ strigă al doilea.

Și o luară „în patru labe“ după dînșii, ajungînd și ei la mal, amiralul și *schout by nacht*, căpitanii, cîrmacii, matrozii, încercați pe mare, elevii și ucenicii marinari, halebardierii și archebuzierii din nordul și sudul Olandei, din Frizia și Gelderland, din Utrecht, Groningen și Zeelanda. Îi aruncară îndărăt cu mare vigoare pe apărătorii insulei, fugărindu-i după valurile lor de apărare. Luară în iureș de la primul atac fortul Gratiosa, și seara erau tare mulțumiți de treaba lor de peste zi. Cînd a treia dimineață de la debarcare, mynheer van der Does tocmai punea piciorul pe scara de asalt, orașul Palma se răzgîndi și trimise un trompetist și un parlamentar pe valul de apărare, iar după scurte tratative deschiseră porțile. Olandezii care pătrunseră înăuntru găsiră desigur ulițele aproape pustii de oameni, fiindcă cea mai mare parte a populației se refugiase în munți cu cățel și purcel. Totuși, se aleseră cu o pradă bună, pe lîngă faptul că mai avură și plăcerea să-i scape de lanțuri pe o mulțime de concetățeni de pe șantierele navale, de pe chei, de prin închisori. Mynheer van der Does își încheie treaba cu socoteală ; nici chiar clopotele de la biserici și mînăstiri nu i se părură de disprețuit și nu-și făcu nici un proces de conștiință să le transporte pe corăbiile sale.

---

[1] Pe toți dracii ! (Oland.)

La 1 iulie, Henricus Leflerus înălță o rugăciune de mulțumire pentru bunătățile găsite și pentru cele pe care le mîncaseră, fiind de față întreaga oștire, foarte mișcată de cuvintele lui, după care, pentru încununarea operei începute, se dădu foc orașului Palma în cele patru colțuri și se aruncară în aer toate forturile în asurzitoare strigăte de bucurie. Apoi navigară veseli și cu conștiința împăcată spre Gomera, unde *„opperkerkvoogt* [1]"-ul și predicatorul de la Ysselmünde, mynheer Henricus Leflerus, avu prilejul să-și repete rugăciunea, și unde se aleseră cu o pradă atît de mare, încît, din ordinul amiralului, contraamiralului *schout by nacht*. Jan Gerbrant, a trebuit să se întoarcă îndărăt la Texel [2] cu treizeci și cinci de corăbii greu încărcate, ca să pună prada în siguranță. Căpitanul José Giralto a văzut de la pupa brigantinei sale din largul mării fumul coloniilor în flăcări și împrăștierea flotei olandeze ; dar a văzut și vasul „Orania", cu pavilionul galben al amiralului, întorcîndu-și din nou bompresul spre sud-vest ; după cum știm, el n-a pierdut din ochi armada olandeză pînă în dreptul insulei Sfîntul Toma și, după cum de asemenea știm, a avut de mai multe ori prilejul unui schimb de focuri cu ea.

Predicatorul de la Ysselmünde, domnul Heinrich Leflerus, nu s-a întors cu *schout by nacht* în Olanda. În afară de faptul că putea să spună atît de frumoase rugăciuni de mulțumire și izbîndă, mai ținea și un jurnal intim, în care scria o mulțime de lucruri pe care amiralul nu socotea că merita să fie trecute în jurnalul său de bord.

„Cei ce călătoresc cu corăbiile pe mare și-și exercită comerțul pe vastele întinsuri de apă să-i mulțumească Domnului pentru bunătatea sa și minunile ce le săvîrșește pentru oameni !" spunea el, cu psalmistul, amintind cu uimire și clătinări din cap de „întunecata mare", de norul de praf cu care vîntul dinspre Sahara poate să acopere marea în jurul insulelor Capului Verde. Venerabilul domn era tare uluit și de peștii zburători, iar

[1] Cleric în serviciul public (oland.).
[2] Cea mai mare și cea mai vestită dintre Insulele Frisice, așezate la Marea Nordului.

observaţiile sale aşternute pe hirtie în legătură cu aceştia erau foarte ciudate. Mynheer van der Does, ca să-i facă plăcere, a ordonat să se prindă anume pentru el un rechin, care i-a dat pastorului prilejul să folosească numele acestui monstru mîncăcios în cea mai apropiată predică a lui de duminică, împreună cu felurite reflecţii pioase despre Antierist, papa Inocenţiu al IX-lea [1], care nu avea habar de aceste vorbe ale lui, precum şi despre „bunul“ sultan Murad al III-lea [2] şi regele Don Filip al III-lea. S-a străduit să-l facă pe nepotul amiralului să participe cu sîrg la observaţiile şi studiile sale nautice, geografice, de istorie naturală, filozofie şi teologie, însă Georg van der Does a înşelat în chip ruşinos aşteptările excelentului om în legătură cu bunăvoinţa şi interesul său. Pe Georg van der Does îl preocupa cu mult mai mult brigantina căpitanului José Giralto, care scăpa mereu de căngile de abordaj şi ghiulelele olandeze, decît ipotezele cele mai profunde şi lămuririle cele mai pătrunzătoare ale predicatorului din Ysselmünde, Henricus Leflerus. În afară de asta Georg van der Does aflase de la prizonierii din Gran Canaria şi Gomera cine era guvernator al insulei Sfîntul Toma, ţelul actual al expediţiei pe mare, şi se gîndea mai des decît se putea aştepta din partea lui la posibilitatea de a întîlni din nou o veche cunoştinţă.

Au navigat pe lîngă insulele Capului Verde, fără să acosteze şi să repete jocul de la insulele Canare ; acum era vorba să se ajungă cît se poate de repede la coastele Braziliei ; de pe insula din golful Guineea intenţionau doar să ia apă proaspătă, şi nici amiralul, nici contra-amiralul nu bănuiau nimic despre faptul că soarta putea să hotărască altfel.

— Uscat, uscat ! Atenţie, uscat !

O clipă mai tîrziu, nouraşul albastru îndepărtat, lanţul de munţi de pe insula Sfîntul Toma, se scufundă în noaptea tropicală.

---

[1] Inocenţiu al IX-lea (1519—1591) a fost ales papă cu trei luni înaintea morţii.

[2] Murad al III-lea (1546—1595). din 1574 sultan al Turciei ; şi-a ucis după urcarea pe tron cinci fraţi mai tineri şi a adunat comori imense.

V

Debarcarea

Odată cu răsăritul soarelui, se apropiară într-un vast şi formidabil semicerc : în stînga, amiralul, la dreapta, mynheer Cornelius Lensen van Vlissingen, în mijloc mynheer Gerhard Storms van Wena. Valurile Atlanticului păreau că se lasă tăiate de prora vaselor lor de război în chiuituri de bucurie, flota salută cu mii de glasuri entuziaste apariţia castelului Pavaosa, care anunţă printr-o lovitură de tun atît oraşul cît şi slabele fortificaţii ale coastei să fie gata de apărare.

Pe turnul Abreojos, sub steagul Spaniei care unduia încet în vîntul dimineţii, stătea doña Camilla Drago. Văzu vasul „Orania", învăluindu-se în nori albi, amenințători de fum, urmaţi de un bubuit înfundat, prin faţa ei trecu ceva şuierînd şi fluierînd, apoi pardoseala de sub picioarele sale se cutremură : la salutul olandez, castelul şi oraşul Pavaosa răspunseră cu toate tunurile dinspre mare.

Jos, în apartament, señora Bracamonte îşi astupase urechile cu mîinile, slujnicele spaniole şedeau în genunchi dinaintea icoanei Sfintei Fecioare, văitîndu-se cu glasuri ascuţite, în timp ce negresele întinse pe pardoseală scoteau sunete nearticulate, pline de groază. Doña Camilla Drago se prinse cu mîinile de coada steagului de pe turnul Abreojos. Cînd aburii groşi şi fumul de sub ea se mai luminară ici şi colo, văzu marea plină de şalupe duşmane ; pe ţărm, larma şi strigătele se făceau tot mai sălbatice, pocnetul flintelor porni şi el să se amestece cu bubuitul tunurilor ; soarele ecuatorului încingea din nou dalele de piatră şi parapetul turnului, însă Camilla nu-şi mai dădea în clipa aceea seama de sine şi de oamenii din nord care ocupaseră ţărmul. —

— Doamne sfinte, sînt leoarcă de năduşeală ! strigă amiralul înaltelor State Generale, aruncîndu-se cu trupul lui uriaş în nisip. Înainte, cine mai e-n stare să răsufle ! Să-i alunge pe spanioli cine poate ; mie, pentru dimineaţa asta mi-ajunge !

— Un trăiască pentru domnul unchi ! Înainte ! strigă Georg van der Does şi, sărind peste ruda lui care-şi pierduse răsuflarea, alergă mai departe cu detaşamentele olandeze ce gîfîiau din greu.

— Ocupă-te de treaba asta şi smulge ce-i mai bun, mynheer van Wena ! strigă amiralul către comandantul care tocmai debarca pe ţărm. Venerabile domn Henricus, mai stai, vino-ncoace şi mai trage-ţi sufletul ; n-avem de ce ne grăbi prea tare la jocul ăsta de copii.

Predicatorul din Ysselmünde îşi luă de pe cap pălăria cu boruri largi şi-şi şterse fruntea plină de sudoare.

— Mynheer van der Does, spuse el, ăsta-i un pămînt tare încins. Cît timp vreţi să rămîneţi aici ?

— Ei ! răspunse amiralul, rîzînd. Pe ţărm am pus mîna, şi Cornelius Lensen pare că face o bună treabă de pe mare împotriva castelului şi a oraşului ; mînuieşte cu nădejde tunurile de la bordul vaselor şi cred c-o să dărîme curînd zidurile spaniole. Sper să nu fim nevoiţi să ne lăsăm înnegriţi de soare ca nişte mauri.

— Mă bucur, zise, oftînd, predicatorul. E drept că-i un soare tare straniu.

Din bărci săreau pe ţărm mereu alte grupuri de oameni, care se învălmăşeau spre oraş, însă, treptat, pocnetul flintelor amuţi, şi şanţurile de apărare de pe mal fură cucerite de olandezi ; pămîntul dinspre mare şi zidurile oraşului erau pline de morţi şi răniţi : olandezi, spanioli, negri şi mulatri, de-a valma. De la căpitanul de corabie, Gerhard Storms, veni un trimis ca să-l întrebe pe amiral, dacă n-ar fi mai bine şi mai potrivit să ceară guvernatorului insulei să se predea.

— O să fie zadarnic, mynheer Pieter Klundert, îi spuse amiralul stegarului care-i fusese trimis — îl cunosc din auzite pe bătrînul din castel — dar, din partea mea, fie ; se dă timp oamenilor noştri să-şi mai vină în fire din arşiţa asta şi să se mai familiarizeze cu locurile. Cuvîntă-i guvernatorului cele cuvenite, mynheer ; eu vin după dumneata.

După un sfert de oră, comandantul olandez şi don Francisco Meneses stăteau de vorbă foarte prieteneşte la zidul oraşului.

— N-o să mai rămînă nici piatră de piatră din oraş şi castel cînd oi intra înăuntru, señor, zise amiralul, cu pălăria în mînă.

— Am auzit de purtarea voastră de pe insulele Canare, răspunse guvernatorul cu aleasă politeţe. Şi ne vom strădui din răsputeri să vă ţinem cît mai mult afară, señor.

— Nu mă îndoiesc de vitejia voastră şi de mijloacele voastre de luptă, señor ; dar vă întreb din nou, dacă acesta e ultimul vostru cuvînt.

— Regele nu îngăduie altul.

— Atunci vă doresc poftă bună şi o siestă plăcută. Cu îngăduinţa voastră mă voi stabili în faţa valurilor voastre de apărare şi nădăjduiesc să vă revăd curînd.

— Drum bun, señor almirante [1], şi vă rog să mă scuzaţi că nu vă pot pofti la masă.

Comandanţii se despărţiră cu două plecăciuni adînci, asemănătoare cu ale señorei Bracamonte şi căpitanului Giralto. Mynheer van der Does se retrase încet la ai săi, pe malul înecat în arşiţă al mării, iar don Francisco Meneses trecu tot atît de încet în lungul valurilor lui de apărare, ca, ici să spună un cuvînt de încurajare, colo să dea un ordin, şi peste tot să le insufle trupelor şi coloniştilor curaj şi speranţă prin prezenţa sa. Desigur, în timpul convorbirii, tunurile corăbiilor inamice amuţiseră ; soarele se afla la zenit ; puternicele corăbii şedeau nemişcate, în semicerc, în radă ; însă şi trupa debarcată încremenea pe loc, oriunde găsea o cît de sărăcăcioasă umbră. Oamenii aruncaseră platoşele de pe ei, coifurile, vestele de lînă, gudronate ; săbiile şi cuţitele, ţevile flintelor ce stăteau în soare îţi ardeau mîna de parcă abia atunci fuseseră scoase din vatra făurarului. Siesta, pe care guvernatorul de pe insula Sfîntul Toma nu şi-a făcut-o, şi-a făcut-o amiralul flotei de război olandeze. Acesta zăcea pe burtă sub o pînză legată de doi pomi, cu giganticele lui mădulare răşchirate pînă la refuz ; Heinrich Leflerus visa

---

[1] Amiral (span.).

sub o altă foaie de cort la casa lui răcoroasă de predicator din Ysselmünde ; Georg van der Does însă şedea, treaz şi vioi, sub un palmier, lîngă postul cel mai apropiat de castelul Pavaosa, desenînd şi aici figuri în nisip, ca pe vremuri pe duna ţărmului de la Scheveningen ; şi nu-l puteai mustra că nici el nu era în stare să-şi stăpînească din cînd în cînd cîte un căscat. —

La ora patru după-amiază, don Francisco îndrăzni să întreprindă un atac prin surprindere împotriva olandezilor, care dispreţuiseră cu atîta uşurinţă puterea lui de rezistenţă. El dădu peste cap mai multe posturi avansate, încă ameţite de somn, şi înainte de a fi nevoit să se retragă în faţa superiorităţii numerice, făcu destule victime. Plantaţiile cele mai apropiate de oraş şi castel au fost incendiate, ori de proprietarii lor, ori de grupuri de incursiune pornite după jaf. Tîrziu după-amiază s-au adus la ţărm tunuri de pe vasele flotei ; mynheer van der Does făcu înconjurul oraşului împreună cu ofiţerii săi, ca să descopere locurile potrivite de atac ; însă singurul cîştig real cu care se alese în ziua aceasta, în afară de ocuparea ţărmului, fu faptul că intră în tratative cu căpeteniile negrilor liberi coborîţi din munţi, care erau duşmanii de moarte ai spaniolilor. Ei puteau să-i aducă oameni care indurau arşiţa soarelui mai bine decît soldaţii lui, şi don Francisco Meneses descoperi de pe zidurile sale, cu o mină foarte îngrijorată, apariţia acestor chipuri negre printre feţele agresorilor. Ştia mai bine decît oricare altul că asta era o primejdie pentru el ; îşi strînse buzele şi se uită, speriat, peste umăr, la vîrfurile palmierilor şi ale tamarinzilor din grădina sa ; mîna lui se jucă o clipă, tremurînd uşor, cu mînerul pumnalului ; dar apoi îşi ridică pălăria de pe fruntea plină de griji şi teamă, spunînd :

— Facă-se voia lui Dumnezeu ; dar tare aş fi vrut ca ea să fi fost acum într-o mănăstire din Madrid şi să brodeze veşminte de liturghie sau s-o picteze pe Sfînta Agnes [1] pe foi de pergament.

---

[1] În creştinism, întruchiparea frumuseţii virginale.

VI

Galateea[1] domnului Miguel Cervantes

În grădina castelului Pavaosa, între cei doi palmieri înalţi, Camilla Drago stătea iarăşi întinsă în hamacul său, în a treia săptămînă de la debarcarea olandezilor. Pîrîul şopotea ca totdeauna prin desişul în floare, se scurgea ca totdeauna, săltînd în jurul pietrelor sclipitoare puse cu ingeniozitate în drumul lui, fără să ştie nimic de marile schimbări ce se petrecuseră dincolo de zidurile de apărare. Toate păsările fuseseră alungate de comandanţii tunurilor olandeze şi spaniole, iar păunii strălucitori, bibilicile, stîrcii tropicali, cu aripile retezate, care nu puteau să zboare, stăteau lipiţi de pămînt, intimidaţi şi înfricoşaţi, ascunşi în tufişuri. Şi señora Rosamunda Bracamonte stătea jos, pe pămînt, pe o pernă, lîngă culcuşul tinerei sale stăpîne, lăsînd să-i alunece mătăniile printre degete ; veşmintele şi le strînsese tot atît de tare pe trup ca păunul ascuns, splendidele lui pene.

— O, turn al lui David, ce zgomot fac păgînii ! exclama ea, gemînd, la fiecare explozie. O, izvor de fericire, o, trandafir al spiritului, turn de fildeş, apără-ne, roagă-te pentru noi ! O, Maria, regină a îngerilor, a patriarhilor, a apostolilor, a martirilor, a profeţilor, a fecioarelor, ascultă-ne ruga ! Fără-ndoială, domnişoară, cerul v-a dăruit cu o comoară preţioasă de sînge rece — cum puteţi răbda cu atîta linişte, fără să mişcaţi un deget, groaza şi zgomotul ăsta infernal ? Cred că dacă s-ar scufunda lumea, nici măcar n-aţi tresări. Pe legea mea, e nemaipomenit, mi se pare că sînteţi pe cale să adormiţi — în ciuda tărăboiului ăstuia asurzitor !

— Nu dorm, răspunse Camilla cu blîndeţe. Numai că nu ştiu ce să fac. E atît de ciudat ; aud, ce-i drept, zgomotul bătăliei, însă mi se pare că plutesc în văzduhul albastru fără să simt greutatea corpului. Abia-mi pot mişca mîna, totuşi sînt atît de uşoară, atît de uşoară ! Am avut

---

[1] Roman pastoral (1585), una dintre primele opere ale lui Miguel de Cervantes Saavedra (1547—1616).

multă vreme o febră mare — din cauza soarelui ; acum m-am vindecat și cercul de fier arzător de pe fruntea mea a dispărut. Greutatea ce mă apăsa a fost mistuită de flăcări — sînt atît de fericită !

— O, Isuse Christoase, doña Camilla, cum de puteți vorbi așa ! O, sfîntă Barbara[1], cei mai buni soldați ai noștri au căzut pe zidurile și în șanțurile de apărare, sau se chinuiesc, plini de răni ; — în Pavaosa bîntuie frigurile, și unchiul vostru e pe zi ce trece tot mai întunecat ; cum puteți vorbi de fericire, doña Camilla Drago ? Dușmanul poate pătrunde înăuntru în orice clipă, și-or să vină, cum au venit păgînii și peste cei din Palma și Gomera. Căpitanul Giralto mi-a povestit de asta pînă a nu porni din nou în larg, înainte de debarcarea olandezilor. De cînd căpitanul s-a ascuns pe malurile fluviului Gabon, la elefanții și la vînătorii săi de elefanți, nu mai am pe nimeni care să mă consoleze și să mă sfătuiască ; ah, doña Camilla, sînt o fată bătrînă și m-am străduit din răsputeri să vă îngrijesc, să vă spăl, din leagăn, și să vă învăț numai ce e bine, și acum, vă rog din suflet, vorbiți-mi iar ! Ce stați cu ochii încremeniți în gol ? Vă face într-adevăr plăcere să mă înspăimîntați și mai mult ? Ieri a murit Anastasia. Emerenciana a fost nimerită de o săgeată indiană, Thomasiana zace în beci cu durerile ei de stomac ; gîndiți-vă, nu mă mai aveți decît pe mine, așa că fiți bună și mișcați-vă, ridicați-vă odată în sus și spuneți un cuvînt pe care să-l înțeleg !

— Unde mi-e memoria ? întrebă Camilla. Cum ai spus, draga mea, că-l cheamă pe comandantul oștii de la porțile orașului ?

Señora își împreună mîinile cu zgomot.

— Copilă, copilă, strigă ea, e o jale cu tine ! Holofern[2] — ba nu, nu, van der Does îl cheamă pe Holofern. Din nenorocire, îl cunoaștem foarte bine din captivitatea babiloneană[3] ; el ne-a chinuit de moarte, pe vremuri, la

---

[1] La catolici, ocrotirea soldaților.

[2] Personaj biblic, în *Cartea Iudith*, comandant de oști al regelui babilonean Nabucodonosor (sec. al VI-lea î.e.n.)

[3] Aluzie la șederea evreilor în captivitatea babiloneană, după subjugarea lor de către Nabucodonosor. De fapt, se referă la perioada petrecută de ele în captivitate olandeză.

Haga, cu pipa lui cu tutun, cu urciorul de bere şi cu rîsul său îngrozitor.

— Da, da... numai de-aş putea să deosebesc visul de realitate, Rosamund. Acolo era şi băiatul, fiul bunei doamne în casa căreia trăiam împreună ; — îl chema Georg, Georg van der Does.

— L-am văzut de pe turnul *del Oriente* [1] pe tînărul nelegiuit ! Chiar de-atunci era o poamă bună, dar acum e şi mai şi. Cînd mă gîndesc ce festă mi-a jucat netrebnicul, secătura asta ; cum a gătit el în grădină sperietoarea de păsări, ce se vedea dinspre şosea, cu rochia mea malacof cea mai bună şi cu scufia mea în colţuri, parcă uit şi de ziua de astăzi. Ieri l-a măcelărit pe sărmanul nostru locotenent Lamma ; o, de mi-ar mai ieşi odată-n cale, să-i scot ochii cu unghiile astea ale mele !

Camilla zîmbi, dînd din cap.

— A trecut atît de mult de cînd ne plimbam pe pajiştile verzi. Desigur că din aventura noastră, señor Miguel Cervantes nu ar izbuti să scrie un roman pastoral, dar, poate, o excelentă comedie fantastică, da.

— Doamne, Isuse Christoase, cum de puteţi în astfel de ceasuri să glumiţi şi să vorbiţi de nebuniile păcătoase ale poeţilor ? Ascultaţi, ascultaţi, te asurzesc cu strigătele lor.

— Sărmană Galateea, pe insula Sfîntul Toma fărăndoială că nu este loc acum pentru toiagul tău de păstoriţă şi dulcile tale tînguiri de dragoste ; curajoasa Ximena Gomes [2], nevasta Campeadorului, s-ar potrivi mai bine în vremea asta. Eu o iubesc pe păstoriţă şi mi-e drag cavalul.

— Şi unchiul vostru v-a smuls aproape cu forţa de pe zid ?!

— Ar fi trebuit să mă lase acolo. Pe zid trăiam ca şi ceilalţi şi alături de ceilalţi ; acolo-mi curgea mai repede sîngele prin vine ; acolo era durere şi groază ; dar şi nădejde şi triumf. Acolo era beţia elanului ; aici însă — aici, nu este decît soarele şi visul. Nu mai e nici o

---

[1] De răsărit (span.).

[2] Viteaza soţie a eroului naţional spaniol Ruy Diaz, numit Cid Campeador (m. 1099).

durere, nici un chin în focul care se prăvale din cer, dar.

— Copilul meu drag, zise, suspinînd, señora, îmi frîngi inima ; ești mai cruntă decît dușmanul de afară, din fața porții. Dar ai răbdare, să scăpăm numai de ereticii ăștia de olandezi îngrozitori și de insula asta dogoritoare și-o să vorbesc eu un cuvințel cu domnia-sa unchiul. Doar căpitanul Giralto nu se poate să fi pierit de pe lume cu brigantina sa ; îl cărăm pe ea pe unchiul vostru, cu sau fără voia lui, și ne îmbarcăm cu tot calabalîcul. Aici poate să se facă guvernator al regelui cine-o vrea ; dar cel mai bun lucru ar fi să-i lase pe dracii ăștia de negri de capul lor, cu maimuțele, șerpii, trestia de zahăr și colții lor de elefant. Pornim cu corabia — drumu-l cunoaștem ; o, dragul meu copil, eu m-am născut în Alcala de Henares [1], și l-am cunoscut foarte bine în copilăria mea pe domnul Rodriguez Cervantes și pe soția sa, Leonor de Cortinas ; *Doña Galateea*, pe care a scris-o fiul lor,Miguel, nici vorbă că-i cu mult mai prejos decît mătăniile mele și decît închinarea îngerului Gavril către Fecioara Maria, dar dacă-ți place, draga mea, să trăim atunci și noi ca ea pe malul unei ape răcoroase, în dumbrăvi pline de umbră, să cîntăm, să rîdem și să fim fericite.

— Era un băiat sălbatic, acolo în Olanda, spuse Camilla Drago. La început m-am temut și eu de el dar pînă la urmă ne-am împăcat destul de bine. Georg van der Does — cine ar fi crezut c-o să-l mai întîlnesc vreodată ? Era tare vesel ; mă făcea totdeauna să rîd fără să vreau. O, am rîs mult împreună înaintea bătăliei de la Turnhout, nu-i așa, Rosamund ?

— A fost tare plăcut, răspunse señora Bracamonte, cu un oftat, urmînd pentru sine : „Știe el, bunul Dumnezeu !"

— E bine făcut, și acum a devenit un bărbat. Și iată că se află cu cei de-un neam cu el dinaintea orașului Pavaosa ; ar fi trebuit să-mi transmită salutări de la buna-i mamă, de la casa cea veche și de la grădina plină de umbră, de la oamenii de pe uliță, de peste drum, de la brutarul cel gras cu mulți copii, cine știe, cine știe — și în loc de toate astea a fost nevoit să-l ucidă pe sărmanul

[1] În Spania, locul de naștere al lui Miguel de Cervantes.

locotenent Lamma ; ah, e așa de trist să fii atît de tînăr și să fi trecut, totuși, printr-atîtea încercări.

— Nu vă mai gîndiți la asta, gîndiți-vă la patrie, și cît de mulțumite și fericite vom fi acolo, după ce zilele acestea nenorocite vor fi rămas în urma noastră ! exclamă señora. Visați tot atît de mult precum vorbiți ; ei, cine știe, dacă n-o să vă treziți curînd la malul fluviului Tajo[1] cel auriu, în micuța colibă a doñei Galateea !

— Da, da, nu-i imposibil, murmură Camilla ; cine știe dacă n-o să mă trezesc îndată, însă nu la Tajo, ci la ursulinele[2] de la Liège ; îmi place atît de mult la pioasele doamne de acolo — sora Angelika mă așteaptă totdeauna cu un sărut — aș vrea să vină — aș vrea să stau în capul oaselor în pătuț, să ascult cîntecul de dimineață al păsărilor din grădina mănăstirii și să văd vița de vie fluturînd dinaintea ferestrei.

Zgomotul luptei slăbise treptat și pînă la urmă amuțise. Atacatorii fuseseră pesemne încă o dată siliți să se retragă după străduințe zadarnice. Pe nisipul grădinii se auzeau pași apropiindu-se ; don Francisco Meneses se întorcea și el îndărăt de la greaua lui muncă zilnică.

Bătrînul cavaler avea un aspect tare neîngrijit ; fața și mîinile îi erau înnegrite de praf și fum, mînecile, sfîșiate la cot, platoșa îi era acoperită de o mulțime de zgîrieturi. Sub braț își ducea spada lungă în teaca ei de piele ; își ținea între dinți cele două vîrfuri ale mustăților lungi, mestecîndu-le cu înverșunare ; aproape că se lovi cu nasul de funia de rafie a hamacului nepoatei sale și, ridicînd ochii cu un oftat adînc, își curmă lungul șir al gîndurilor întunecate.

Ca un om lipsit de fantezie, deprins să vorbească lapidar, spuse de îndată ce avea de spus :

— Camilla, orașul nu mai rezistă mult. Am făcut tot ce ne-a stat în putință, dar am ajuns la capătul puterilor. Însă am primit de curînd o veste de la căpitanul

---

[1] Fluviul Tajo sau Tago, unul dintre principalele cursuri de apă ale Spaniei.

[2] Ordin de călugărițe catolice, după Sfînta Ursula, ocrotitoarea fecioarelor.

Giralto, din golful Trei Îngeri ; un velier rapid i-a adus un mesaj de pe insula Sfîntul Iago de la Capul Verde : *armada* de la Coruña e pe drum, gata să atace flota olandeză împărțită. A și pornit de la Gomera spre sud și sîntem datori să rezistăm dușmanului pînă la sosirea ei. În seara asta dăm foc orașului Pavaosa și ne retragem în castel ; e un joc primejdios, însă, señora Bracamonte, cine nu are nici o alegere e scutit de multă bătaie de cap, și aceasta este mai ales consolarea pe care v-am adus-o.

— Dumnezeu aibă-ne în paza lui ; sînteți foarte bun, domnule *gobernador*, și vă mulțumesc din suflet, răspunse señora, cu glas plîngător ; însă Camilla Drago luă mîinile unchiului ei și le duse, tăcută, la buze. Bătrînul soldat se întoarse repede, spunînd în sinea sa ca și señora Bracamonte : „Dumnezeu aibă-ne-n paza lui !"

VII

O nouă predică a domnului Heinrich Leflerus, pastorul din Ysselmünde

Mynheer van der Does, amiralul înaltelor State Generale, avea un pas greu. Unde își punea piciorul, rămînea îndelung întipărit semnul ; — cînd a sărit din șalupă pe țărmul insulei Sfîntul Toma a lăsat în nisip o urmă adîncă. Din clipa aceea, împrejurimile orașului Pavaosa se schimbaseră în chip îngrozitor. Securea, sapa, focul și artileria surpaseră, răscoliseră, pîrjoliseră și sfărîmaseră totul ; pămîntul era acoperit pretutindeni de cioturi de copaci și bîrne carbonizate, de grămezi de cenușă și băltoace de sînge proaspete sau uscate, și pe măsură ce te apropiai de zidurile orașului, pustiirea era tot mai mare. Dincolo de bătaia tunurilor spaniole se ridicaseră corturi de tot felul, în mare pripă și de mîntuială ; și pe tot ceea ce săvîrșiseră asediatorii se vedeau neîndoios semnele furiei soarelui ecuatorial, sub ale cărui raze se îndeplinise munca. Toate armele de apărare din fier și oțel : platoșe, căști, coifuri de asalt, mănuși de fier zăceau îngrămădite la un loc dinaintea șirurilor de corturi

sau atîrnau de stîlpi și copaci ; ostașii olandezi se luptau pe jumătate goi, ca și aliații lor negri din munți, și așa se întorceau și astăzi de la șanțurile și valurile de apărare ale Pavaosei.

Veneau îndărăt iar, fără să aducă și stindardul lui Don Filip al III-lea, veneau îndărăt în valuri sălbatice, fantastice, înspăimîntătoare, și Henricus Leflerus, predicatorul, își întoarse fața de la ei, îngrozit și cutremurîndu-se de înfățișarea lor. Printre rîndurile mărșăluitoare ale olandezilor dansau și săreau negrii din Guineea, vînturîndu-și armele lor ciudate, ori zvîrlindu-le în văzduh cu urlete asurzitoare ca să le prindă iar în mîini ; — albii se tîrau înainte, clătinîndu-se și gîfîind, cu ochi ficși, inexpresivi, sau cu priviri strălucind sinistru de febră, și în fiece clipă cădea la pămînt cîte unul din rîndurile lor, nemaifiind în stare să străbată prin atmosfera dogoritoare scurtul drum pînă la corturi. Își părăsiseră morții și răniții acolo unde se prăbușiseră, sau trebuiseră să-i lase pe seama îndurării și a îngrijirii aliaților lor sălbatici ; nu mai reacționau nici la sunetul trompetei, nici la ordinele comandanților, și fără rezervele proaspete aruncate între ei și oraș, don Francisco Meneses aproape că n-ar mai fi avut nevoie să dorească atît de mult apariția flotei de la Coruña.

Chiar și comandanții azvîrliseră de pe ei toată găteala grea de război ; purtau eșarfe peste pieptul gol ; părăsiseră chiar și bandulierele și teaca săbiilor, și acum își înfipseră săbiile în pămînt și se așezară la un consiliu de război, în umbra unui tamarind, pe o colină ce fusese aleasă pentru astfel de consfătuiri.

Amiralul stătea în mijlocul ofițerilor, sprijinindu-se de umărul nepotului său, și, din păcate, era cu totul alt om decît la mîndra lui ieșire în larg de pe Maas, un cu totul alt om decît cînd sărise prima dată pe țărmul insulei Sfîntul Toma, ca s-o cucerească. Poate că trupul lui uriaș era foarte puțin apt să îndure soarele tropical ; slăbise mult, respira greu ca o xifie după apă, în timp ce se află pe o dună de nisip ; privirea lui se asemăna cu aceea a soldaților săi, cînd fixă și somnolentă, cînd nenatural de iritată și rătăcită. Acum se uita îndărăt, spre oraș, arătîndu-i pumnul.

— Zvîrliţi înapoi, zvîrliţi înapoi, pentru a şaptea oară zvîrliţi înapoi! Pe toţi dracii, de n-aş fi trecut eu însumi prin toate astea, n-aş fi crezut niciodată! strigă el. Domnilor, domnilor, ce-i asta? Sîntem vrăjiţi? Sîntem fermecaţi? Ce cotoroanţă ne-a luat minţile, că ne zdrobim capul atît de ruşinos şi zadarnic de meterezele acestea de lut şi de întăriturile astea de bîrne? De şapte ori! De şapte ori! Mynheer Storms van Wena, eraţi aproape sus; ce v-a aruncat iar atît de repede îndărăt?

Mynheer Storms dădu necăjit din umeri, spunînd:

— Întrebaţi-l pe altul, domnule amiral; de altfel, cred, ca şi dumneavoastră, că sîntem vrăjiţi. Or să ne trîntească acasă un cîntecel grozav, şi ar avea dreptate.

— Aşa e, aşa e! se auzi un murmur, însoţit de o mîrîială înăbuşită, din cercul adînc mîhniţilor buldogi, şi toţi comandanţii de pe mare şi uscat se întoarseră, ca şi amiralul lor, să arunce o privire cruntă spre oraşul Pavaosa.

— De n-ar fi fost soarele, i-am fi învins de mult! exclamă un frizon, leoarcă de năduşeală. Daţi-mi o dimineaţă de decembrie din Amerland[1] şi-i avem pentru masa de prînz.

— Vă mulţumesc respectuos pentru cuvintele voastre, mynheer van Wendenkeerk, zise amiralul, ursuz. Poate că vă osteniţi să vă duceţi la flotă şi să-l întrebaţi pe Cornelius Lensen, dacă n-o fi împachetat din întîmplare în cală vreun viscol. Cîţi oameni am pierdut de data aceasta în faţa orăşelului ăstuia prăpădit?

Fiecare comandant îşi evaluă aproximativ trupa şi se făcu adunarea.

— Mda, din nou o îndrăcită socoteală! zise, oftînd, mynheer van der Does. Adăugaţi la asta frigurile, vinul de palmier şi afurisitele muieri indiene, şi-o să aflaţi că butoiul s-a scurs în două săptămîni pînă la drojdie. Domnii din Haga şi Amsterdam or să-i taie o mutră grozavă celui ce le va duce socoteala asta.

— Cu adevărat, cu adevărat, se amestecă în discuţie şi Heinrich Leflerus, predicatorul din Ysselmünde. Cu adevărat, domnilor, lăsaţi ca adevărul să iasă la lumină şi

[1] Insulă la Marea Nordului.

recunoașteți, și luați asupra voastră fiecare partea sa de vină în nenorocirea aceasta, pentru ca Domnul să-și întoarcă mînia de la voi. Cu adevărat, Domnul v-a dăruit izbînda și faima și o mare pradă pe insulele Canare, dar semeția s-a ridicat, belicoasă, în sufletul vostru. „Cine ne poate sta împotrivă!“ ați strigat voi chiuind, repezindu-vă de pe corăbii ca la nuntă. Acum uitați-vă în jurul vostru și spuneți dacă creștini, fii și războinici ai dreptei credințe, se pot înfățișa astfel dinaintea scaunului Celui preaînalt? Pe mormintele fraților și ale concetățenilor voștri ați dănțuit ca animalele cu necredincioasele negre și voluptoase, de parcă nu v-ar fi alăptat o mamă olandeză, de parcă acasă nu v-ar aștepta cu sufletul la gură o nevastă cucernică, o fecioară sau o surioară în lacrimi, plină de îngrijorare. În vreme ce voi vă îmbulziți cu sulițe și arcuri dinaintea zidurilor Edomului [1], eu rătăcesc printre corturi și mă cutremur, cuprins de spaimă; că e ca în tabăra regelui Sennașerib al Asiriei, despre care stă scris: „Și cînd locuitorii s-au sculat a doua zi în zori, iată, de jur împrejurul lor erau numai cadavre!“ — Rătăcesc printre corturi și mă cutremur — frații mei își dau duhul, se zbat în dureri și pier blestemînd; au spume la gură și mor în chipul cel mai hulitor de Dumnezeu. Priviți în jurul vostru, priviți ce nor s-a adunat deasupra lui Sennașerib; voi nu-l vedeți, fiindcă Domnul Dumnezeu v-a lovit cu orbirea și v-a prăbușit în minciună; dar eu îl văd și vă spun vouă: pămîntul pe care l-ați călcat l-ați pătat cu rușinea voastră, norocul v-a părăsit, stindardele voastre se răsucesc spre drumul de întoarcere. Prăbușiți-vă cu fruntea la pămînt, presărați-vă cenușă pe cap, pocăiți-vă în umilință. Soarele Domnului v-a tulburat mințile; priviți, el se lasă către apus, într-un ceas se face noapte, Domnul nu vrea izbînda voastră; mergeți așadar, mergeți, mergeți, ridicați ancorele și tăiați parîmele, îndepărtați-vă, îndepărtați-vă după voia Domnului, sau mîine în zori se va spune: „Privește, de jur împrejur sînt numai leșuri!“

Comandanții și ostașii care se apropiaseră treptat îl întrerupseră cu strigăte furioase pe vestitorul de nenoro-

---

[1] În *Biblie*, țară învecinată cu Palestina.

ciri. Amiralul și Gerhard Storms săriră cu pumnii strînși asupra lui, un marinar beat cu un baston în mînă dădu să-l pălească. Dacă nu s-ar fi aruncat între ei Georg van der Does și cinstitul frizan, fără îndoială că domnul Henricus nu ar mai fi rătăcit mult printre corturi.

Se striga :

— Astupați-i gura ! Să renunțăm la insulă ? Niciodată ! Niciodată ! Zvîrliți piaza-rea într-o șalupă și trimiteți-o la bord ; chelălăitul, croncănitul lui și cîntatul psalmilor ne-au tulburat prea de multă vreme tabăra, alungînd orice plăcere.

— Luați-l de-aici ! strigă amiralul. După ce vom învinge, poate să se tîrască iar încoace. Oare ce credeți, domnilor, n-ar fi bine, tocmai acum, în ciuda popii, să mai încercăm o dată la miezul nopții ? Să le mai arătăm o dată spaniolilor dinții olandezi ? Un vechi proverb spune : „Nu-i ura noroc celui ce pleacă la vînătoare", și socot că mynheer Leflerus n-a făcut asta, putînd prin urmare cu atît mai mare nădejde să ne-ncercăm norocul. Cine merge cu mine la miezul nopții să atacăm Pavaosa ?

Urletele nebunești care izbucniră după aceste cuvinte îi făcură pe cei bolnavi de moarte să se ridice în capul oaselor și, crezînd că orașul fusese cucerit, strigară și ei un trăiască abia auzit. Întunericul se lăsă din nou, și Georg van der Does îl duse în siguranță pe umilitul predicator, scoțîndu-l din mijlocul mulțimii care urla.

VIII

Camilla Drago respinge o propunere în numele locotenentului curții, Pedro Tellez

Stelele sudului luminau în strălucire plină de pace scena unde se dezlănțuiseră atîtea patimi, precum teama, mizeria, durerea și mînia, însă predicatorul și tînărul oștean își ridicară ochii numai după ce părăsiră tabăra și trecură de ultimele santinele. Suiră, tăcuți, coasta muntelui, la braț, pînă cînd mugetul zgomotului infernal se pierdu într-un șopot înăbușit, apoi se opriră și se uitară

în urmă ; la picioarele lor se afla orașul spaniol asediat, zgomotoasa tabără olandeză și marea cu flota plină de lumini. Își duseră amîndoi mîna la frunte — bătrînul și tînărul — străduindu-se cu greu să scape de buimăceala care-i copleșea ; inima tînărului ostaș bătea încă frenetic din pricina îngrozitoarei încordări a ultimului atac pierdut, iar predicatorul pierduse și la lupta pe care o purtase.

Cel mai mișcat dintre amîndoi era însă Georg van der Does. La drept vorbind, el ar fi trebuit să strige împotriva preotului mai tare decît toți și să sară asupra lui, fiindcă datorită concepției sale de om tînăr și de o cutezanță nebună, ar fi fost printre ultimii care să renunțe la cucerirea acestor ziduri îndărătnice și semețe ; și acum stătea aici, lîngă bătrîn, uitîndu-se, cu respirația chinuitor de grea, la harababura sălbatică din adînc, alcătuită din beznă și lumina focurilor, fără să poată înțelege pentru ce-l însoțise pe acest grav prevestitor și predicator al nenorocirii.

Georg avea de îndurat ca și ceilalți înrîurirea climei străine catastrofale ; astrul neîndurător își pusese pecetea și asupra lui ; și el simțea cum în oase și prin vine i se strecoară moleșeala, și ceea ce n-ar fi putut săvîrși cincizeci de ierni nordice, săvîrșiseră ultimile săptămîni — îl obosiseră. Îl năpădise lîncezeala aceea, plină în același timp de cea mai adîncă neliniște, care nu-ți dă pace pe nici un culcuș și nicăieri și te macină asemenea celei mai crîncene boli.

— Ați intrat într-un furnicar grozav, sfinția-voastră ! îi spuse el însoțitorului său. Uite-așa, ați pornit ca și corabia de foc a lui Gianibelli [1], dar n-ați salvat Anversul cu asta. Cum de v-a trecut prin minte una ca asta ? Am fi în stare mai bine să murim decît să renunțăm la grămada aceasta de pietre spaniole.

---

[1] Italianul Federigo Gianibelli a construit în 1584, în timpul asedierii Anversului de către ducele de Parma, corăbii aruncătoare de mine și vase incendiatoare, care au distrus parțial barajul ridicat peste Escaut (Schelde).

— Fiul meu, îmi dau seama că n-a fost înțelept să vorbesc în clipa aceea. V-ați întors supărați și mîniați la corturile voastre, și eu am ațîțat și mai mult supărarea — însă, am spus adevărul. Știu! Știu! M-au străbătut fiori și un duh străin a intrat în mine — am spus adevărul — Domnul vrea să ne umilească mîndria, să ne îndoaie grumazul; dar e ca totdeauna: au ochi de văzut și urechi de auzit, însă ei nu văd și nu aud. Triumfătorii și victorioșii s-au prefăcut în desfrînați, hulitori de Dumnezeu, supuși diavolului; dar mi-aș da de o sută de ori viața dacă aș putea să-i adun cu o mătură la un loc și să-i alung pe corăbii.

— Iată că o luați de la început! exclamă Georg. Dar cred că v-ajunge. Las' să cucerim Pavaosa și-o să vedeți cît de repede o să întoarcem spatele cuptorului ăstuia. Ce credeți însă, cum aș putea eu pleca fără să-i spun bună ziua tovarășei mele de joacă din castel? Așa s-ar cuveni! De curînd, am văzut pe ziduri veșmîntul ei alb și parcă m-a lovit trăsnetul. Vouă, sfinția-voastră, vă e totuna dacă luăm sau nu Pavaosa, însă eu trebuie să intru înăuntru, trecînd peste șanțuri și valuri de apărare, prin breșă sau prin poartă, și vă rog să mă credeți că așa va fi.

Domnul Heinrich Leflerus își ridică mîinile la cer, îngrozit și zguduit.

— O, Dumnezeule preamilostiv, exclamă el, ce a făcut războiul acesta din lumea ta?! Ce vorbe de groază rostești tu prin gura copiilor, și ei nu-și dau seama de asta! Li s-a împietrit inima în piept; cei care ar trebui să se apropie unul de altul cu flori, își urează, rîzînd, chinul cel mai cumplit, ba chiar și moartea.

— Nu vreau să-i fac nici un rău Camillei, spuse Georg, cu încăpățînare.

Dar predicatorul strigă:

— Și ani de-a rîndul a stat împreună cu el la picioarele maicii lui; ea a locuit în casa tatălui său și în sufletul lui nu e nici o scînteie de îndurare pentru Camilla — nici o milă pentru nenorocirea ei! A văzut cu proprii săi ochi trupurile femeilor și ale copiilor zăcînd pe ulițele Palmei și bîrnele arzînde prăbușindu-se peste ele; știe că în noaptea asta, ori mîine, poimîine se va întîmpla același lucru în Pavaosa; dar ce-i pasă; el nu gîndește, nu

simte ; nu ştie nimic altceva în afară de strigătul lui sălbatic : „Înainte, înainte ! Atacaţi ! Atacaţi !" Lumea pe care nu poate s-o atace cu sabia sau pistolul n-are nici un sens pentru el !

Georg van der Does îl ascultă cu pumnii strînşi ; strigă :

— Ce ştiţi dumneavoastră despre asta ! Nici vorbă că m-am gîndit la ea ; m-am bucurat s-o revăd, dar noi, tinerii olandezi de pe mare, n-am fost învăţaţi să vorbim mult. N-am avut, bineînţeles, nici timp să mă gîndesc mereu la ea ; dar i-am dorit mereu sănătate şi bucurie. Ce vină am eu pentru războiul ăsta ? Întrebaţi-vă concetăţenii, ei ar şti să vă spună mult mai multe despre el. Cum să i se întîmple ceva rău, dacă mă voi afla lîngă ea în clipa potrivită ? O voi găsi în învălmăşeală şi nimeni n-o va atinge, nimeni n-o să-i spună vreun cuvînt aspru. Numai atunci ar fi fost rău, dacă unchiul meu m-ar fi trimis de la Gomera acasă împreună cu domnul Jan Gerbrant.

— Te-ai străduit zadarnic să sfătuieşti tinerii din generaţia asta, murmură predicatorul. Domnul i-a făcut din fier şi i-a pus, împreună cu ţara lor, între ciocan şi nicovală. Numai Domnul poate să scoată armura de pe ei.

Îşi întoarse faţa de la oraş şi de la tabără şi se uită, oftînd, în sus, spre muntele întunecat şi spre stele ; atenţia tînărului însă, dimpotrivă, păru să fie atrasă deodată cu totul de oraş şi castelui Pavaosa ; cu un gest sălbatic se aruncă în iarba pîrjolită de foc, unde rămase nemişcat, uitîndu-se fix peste coasta abruptă la luminile spaniole din vale. Cei doi oameni stătură aşa o vreme, pînă cînd strigătul plin de uimire al lui Georg îl făcu şi pe predicator să-şi coboare privirea şi s-o arunce în spatele lui.

Georg van der Does sări în picioare :

— Ce-i asta ? Colo, colo ! Mynheer Leflerus, uitaţi-vă, uitaţi-vă !

O lumină roşie izbucni din oraşul Pavaosa ; don Francisco Meneses îşi pusese planul în aplicare — colibele uşoare şi casele coloniei erau în flăcări. Lumina flăcărilor se prelinse cu o repeziciune de nedescris peste ţărm şi tabără, peste mare şi flota olandeză ; flota şi tabăra răs-

punseră acţiunii desperate a spaniolilor cu un urlet de furie, care nu se mai sfîrşea, pentru că vedeau prăpădindu-se sub ochii lor cea mai mare şi cea mai bună parte a prăzii nădăjduite.

— Oho, ăsta-i un joc perfid! strigă Georg van der Does, şi fără să mai arunce însoţitorului său nici măcar o privire, porni pe coasta muntelui în jos, în sărituri mari, peste stînci sfărîmate şi tufişuri, spre lagăr.

Mai încet, totuşi alergînd cît îl ţineau picioarele, îl urmă şi predicatorul din Ysselmünde, şi au fost înghiţiţi curînd amîndoi de freamătul furios al oastei asediatoare.

Însă în timp ce olandezii se îmbulzeau încă dezorientaţi, ori încremeniseră cu gura căscată, aliaţii lor negri şi porniseră să danseze dansul lor fantastic de umbre pe valurile de apărare ale oraşului Pavaosa, în lumina flăcărilor care-l cuprinseseră. Cu urlete de triumf se aruncaseră pe scări, se căţăraseră ca tigrii pe palisadă şi ziduri, ocupînd orice loc cruţat de flăcări; proiectilele lor şuierau în jurul mulţimii ce se retrăgea în castel, şi o săgeată îl nimeri în coapsă pe guvernatorul don Francisco Meneses care se afla pe podul mişcător sub turnul *Del oriente*. Guvernatorul apucă săgeata împodobită cu pene colorate şi o frînse cu mîna lui tremurătoare, lăsînd cîrligul în coapsă. O femeie, tîrînd după ea un băiat de opt ani, care urla din răsputeri, mai apucă să se năpustească peste pod; apoi, lanţurile şi scripeţii zăngăniră şi scîrţiiră, grinzile grele începură să se ridice, şi săgeţile indiene, ce zburau mereu spre asupritorul ce se retrăgea, nimeriră în lemn sau săriră îndărăt, lovindu-se de fier sau piatră.

Pe marginea şanţului se despărţea oraşul în flăcări de castel, în mulţimea de războinici negri apărură şi primii albi. Georg van der Does sări pe o grămadă de pietre şi strigă:

— Mynheer van Meneses, predaţi castelul! Nu-l mai puteţi apăra multă vreme! Amiralul vă oferă viaţa şi libertatea cu toate onorurile militare; domnule guvernator, pentru binele vostru şi al mulţimii de oameni de sub oblăduirea voastră, predaţi castelul!

Pe zidurile castelului, înconjurată de săbii, halebarde şi muschete spaniole, apăru şi silueta unei femei:

— Don Francisco Meneses se află acum dinaintea lui Dumnezeu ! — Comandant este Pedro Tellez ! Gîndiţi-vă la Palma şi Gomera ; nu vă predăm Pavaosa.

— Camilla ! Camilla Drago ! strigă Georg van der Does ; dar de dincolo de şanţ nu-i mai răspunseră decît focuri de armă.

IX

Spanie, strînge-ţi rîndurile !

În castelul Pavaosa numai aveau timp să îngroape morţii creştineşte în pămînt, şi chiar de-ar fi vrut, nu mai era loc ; stropeau cadavrele cu agheasmă, rosteau o scurtă rugăciune şi le aruncau de pe ziduri în mare, care le legăna o vreme încoace şi-ncolo, şi le zvîrlea apoi olandezilor, pe mal. Singurul care a fost înmormîntat în curtea castelului cu toate onorurile militare a fost viteazul guvernator, don Francisco Meneses. Mynheer van der Does îşi stabilise cartierul general într-o casă scăpată de foc din marginea cea mai îndepărtată a ruinelor oraşului incendiat.

Dintre toţi supuşii şi supusele regelui Filip al III-lea din castelul Pavaosa numai señora Rosamunda Bracamonte făcea faţă situaţiei din toate punctele de vedere. Ea nu păşea ca în extaz, asemenea doñei Camilla Drago, prin mizeria eroică ; nu se mişca nici ca señor Pedro Tellez, ca un automat, ca apoi să răspundă deodată atacurilor cu desperare ; nu-şi pierduse graiul şi-i spunea lumii rele părerea ei, aşa cum o spusese pe vremuri colonelului Heraugière. Îşi prinsese poalele veşmîntului în brîu, îşi sumesese mînecile şi-şi ţinea nasul mai sus decît oricînd — şi aşa aştepta sosirea flotei de la Coruña, făcea ordine printre femeile şi copiii coloniştilor, urmîndu-şi stăpîna oriunde se ducea : pe valul de apărare asaltat de duşman, la patul răniţilor şi al celor suferinzi de friguri, pe zidurile dinspre mare, la îngrozitoarele ceremonii funerare.

Înainte de a-şi da sfîrşitul, don Francisco Meneses ţinuse în strînsoare de fier mîna nepoatei sale :

— Sărmanul meu copil, sărmană fată !... Chemați-l pe Pedro Tellez... să se predea... s-a sfîrșit cu domnia noastră pe insula Sfîntul Toma ! a spus el, gemînd, și doña Camilla s-a întors către cei din jur, fără să-și retragă mîna din strînsoarea dureroasă a degetelor ce se înțepeneau :

— Señores, señores, o, spuneți-i că Pavaosa nu-i încă pierdută, că stema Spaniei nu a fost aruncată la picioarele olandezilor, că nu vrem să avem altă soartă ca aceea a Gratiosei și a Palmei !

— Trăiască regele ! strigă mulțimea înghesuită în jurul ei, însă un soldat bătrîn, cu numele de Juan Lodoiro, se aplecă spre muribund, zicînd :

— *Señor gobernador*, dacă nu se poate altfel, duceți-vă liniștit ; dacă flota vine la timp, apăi ne găsește la posturi, dacă nu, atunci mîngîiați-vă cu gîndul că tabăra celor de-afară e bîntuită de *madorca* [1], și de-o fi să vă urmăm, o să-i tîrîm după noi în lanțuri grele. Amintiți-vă, înălțimea-voastră, ce grozavă escortă i-am dat în anul '78 prințului Don Juan de Austria, la Namur [2] ; mîngîiați-vă cu gîndul că noi vom mărșălui în mormînt cu o mulțime și mai mare.

Don Francisco nu-și amintea. Nu mai găsea nici o mîngîiere în evenimentele anului '78. Muri, și Camilla Drago se repezi de lîngă el pe zidul castelului.

— Spania ! Spania ! Spania nemuritoare !

Nu mai era Camilla care se legăna în hamac, nici aceea care văzuse de pe turnul Abreojos apărînd pe mare, la orizont, escadra olandeză. Acum părea să fie geniul frumos dar ucigător al acestei insule dogoritoare ; se părea că puterea distrugătoare a soarelui tropical se personificase în ea ; nu Pedro Tellez, ci Camilla Drago, înfrățită cu focul cerului, apăra castelul Pavaosa !

— Acum v-ați trezit cu adevărat, draga mea, zise señora Bracamonte. O, Doamne, Isuse Christoase, înce-

---

[1] Boală molipsitoare asemănătoare cu ciuma.

[2] Don Juan de Austria a murit la 1 octombrie 1578, probabil de ciumă. El a fost înmormîntat în catedrala din Namur, fiind condus pe ultimul drum de întreaga armată de ocupație. În anul următor, rămășițele lui pămîntești au fost transportate în Spania.

tul cu încetul ajungi să-ţi fie totuna ce se-ntîmplă cu tine. Nelegiuiţii ! Nelegiuiţii ! Sînt o femeie bătrînă şi cumsecade, însă pînă la urmă te convingi că nici o plăcere nu-i mai mare ca aceea de a le turna în cap o oală cu apă fierbinte. E de-a minunea cîte poate să uite omul şi cîte poate îndura, dacă are o îndeletnicire potrivită. Şi, Domnul fie lăudat, a mai dat şi *madorca* peste ereticii şi rebelii ăştia ; — nici vorbă că sînt din fire blîndă şi împăciuitoare, dar aş vrea să-i lovească nenorocirea, iar pe afemeiatul cel gras, pe domnul *almirante* van der Does, să-l lovească cel dintîi ; ar merita-o de o mie de ori, pentru noi şi pentru unchiul nostru !

X
Madorca

Din nou dincolo, la olandezi ! Ei puseseră stăpînire pe oraşul Pavaosa, şi *madorca* îi stăpînea pe ei. Se împlinise prevestirea predicatorului, îngerul morţii suflase asupra Assurului[1] şi dacă simţiseră frigurile ca pe nişte lovituri de vergi, acum, *madorca* era pentru ei ca muşcăturile de scorpion : *madorca* era molima proprie acestei regiuni şi cînd apărea printre ostaşii străini, blonzi, îi înspăimînta chiar şi pe băştinaşi. Ea topea muşchii şi grăsimea trupului, era neîndurătoare, şi numai fuga de razele verticale ale soarelui putea să salveze ceea ce mai rămăsese din oastea olandeză. Însă mai erau încă stăpîniţi de entuziasm, cuceriseră Pavaosa, dar castelul, nu ; pe valurile de apărare ale oraşului ars găsiseră şaptezeci de tunuri grele şi le îndreptaseră asupra castelului, împreună cu propriile lor tunuri ; ştiau că după zidurile acelea semeţe se aflau îngrămădite bogăţii imense, prada de ani îndelungaţi a Coastei de Aur şi de Fildeş ; în afară de predicatorul din Ysselmünde nu se mai găsea nimeni care să spună : „Înapoi, Olanda !“

---

[1] Aluzie la cetatea antică, în Asia, pe malurile fluviului Tigru.

— Atacă ! Olanda, atacă ! se auzea urlînd mereu în jurul castelului spaniol.

Şi *madorca* îi ataca întîi pe cei mai puternici, pe cei mai vînjoşi ; izbucni printre frizani, şi în ziua a treia după incendierea oraşului se îmbolnăvi amiralul van der Does, care-i întrecea cu un cap pe toţi ostaşii săi, şi-i amorţi braţul care mînuia spada. Însă moartea trebui să-l cuprindă pe uriaş cu amîndouă braţele şi să-şi pună ambii genunchi pe piept, înainte ca mynheer să se predea. S-a apărat cu deznădejde, luptînd pentru viaţă ca şi ostaşii săi pentru castelul Pavaosa. Dar *madorca* îşi impuse voinţa mai repede asupra armatei olandeze decît aceasta asupra insulei Sfîntul Toma. Chiar din a doua zi a bolii, amiralul deveni mai tăcut, şi domnul Henricus Leflerus, care scăpase mai uşor de *madorca*, se aşeză, seara, la căpătîiul amiralului, cu *Biblia* în mînă.

Din cînd în cînd, în jurul casei, a cartierului general, se adunau comandanţii de toate gradele ; Cornelius Lensen părăsise flota şi venise la ţărm să afle ultimele dispoziţii ale muribundului ; Gerhard Storms raportă că cetăţuia nu va mai rezista decît pînă cel mult în noaptea următoare.

Georg van der Does şedea la picioarele patului unchiului său, şi cînd predicatorul îşi ridică privirea de pe *Biblie* spre tînăr, se uită îndelung şi cu adîncă-ngrijorare la obrazul lui istovit şi la trupul prăbuşit în sine. Fiecare ceas părea un an pentru oastea asta nordică nenorocită de pe îngrozitoarea insulă Sfîntul Toma ; aceeaşi moleşeală plină de nelinişte, aceeaşi oboseală febrilă se citea pe toate feţele ce se înghesuiau la ferestrele colibei sau în uşă.

— Cuceriţi odată cuibul ăsta prăpădit şi nu vă îngrijiţi de soarta mea ! strigă amiralul. Duceţi-vă la treburile voastre, domnilor, şi nu vă pierdeţi vremea cu politeţuri fără rost la căpătîiul unui om pierdut. Loviţi şi distrugeţi ; — apoi îmbarcaţi-vă cît mai repede, şi vorbiţi-mă acasă de bine. Priviţi, pe cît puteţi, totul cu voioşie, aşa cum am făcut şi eu ; — odată ce soarta ne-a aruncat în soba asta încinsă, puneţi mîna şi luaţi tot ce puteţi — şi ştergeţi-o înainte de a fi prea tîrziu. Duceţi-vă, bunii mei domni şi viteji camarazi, atacaţi încă o

dată cu toate tunurile de pe bord, Cornelius! Pe ei încă o dată cu sabia și cuțitul, domnule Storms! Șterge-o, Georg, dragul meu; bestia din creierul și măruntaiele mele are gheare ascuțite; domnul Heinrich Leflerus mă va îngriji ca o dădacă; le-a făgăduit doar domnilor conducători ai Statelor Generale. Înainte, pe uscat și pe apă, pentru bătrîna Olandă!

— O să cucerim castelul și-l reclădim pe trupul vostru ca pe cel mai mîndru monument, să fiți sigur, spuse Cornelius Lensen.

— Din oase și pietre o singură grămadă! strigă mynheer van Wena. Țineți-vă bine pînă la miezul nopții, și cel puțin încă o dată o să mai auziți Statele strigînd victorie, iar dacă după aceea nu vreți să mai rămîneți, ei bine, atunci puteți să vă-ngrijiți rîzînd acolo sus, de încartiruirea noastră, a celorlalți.

— Așa să fie, zise amiralul și toți comandanții îi strînseră mîna, după care părăsiră coliba.

Cu muribundul n-au mai rămas decît nepotul lui și bătrînul predicator.

— Iată-i pornind într-acolo, împlătoșați în bronz și oțel, spuse predicatorul din Ysselmünde. Nici o boare omenească nu le-a putut înfrînge sufletele crîncene. Privește, tu, erou, tu, războinic de fier, tu măreț comandant a o sută de corăbii, privește, mynheer van der Does, se lasă amurgul, încă un ceas și va fi noapte adîncă; lumina zilei pe care ai blestemat-o, n-o s-o mai vezi. Ai fost înconjurat de sute și mii, dar ascultă, strigătele și zăngănitul săbiilor lor se sting, în tabăra ta se lasă tăcerea. Ți-au vorbit tare, ca-n sunet de trompete: așteaptă numai pînă la miezul nopții și-ți vei da sufletul în urlet de bucurie și triumf. Eu însă, slujitorul Domnului, îți spun, ai mers cu mii pe valuri și uscat, dar astăzi, la miezul nopții, vei pleca singur, și dacă ei vor striga victorie asemenea tunetului din hău de pe valurile de apărare inamice, și dacă vor duce numele tău în sus, în cer, pînă la minunea Domnului, pînă la înflăcărata cruce, care luminează toată bezna de aici: te vei simți ca șopotul celui din urmă val, ce se pierde în nisipul din nordul Olandei, neauzit de nimeni. Amirale, odată cu strigătul de izbîndă se va ridica la cer un alt strigăt, pe ca-

re-l vei auzi. Ei lovesc cu cei tari pe cei slabi, cu bărbați pe femei și copii și n-ai spus un cuvînt de îndurare pentru aceștia. „Lovește, distruge, trîntește la pămînt!" ai strigat toată viața ta ; o, mare amiral, pe toate mările i-ai aruncat dușmanului aceste vorbe-n față, vrei să le arunci ca pe un cîrlig de abordaj și la bordul cerului ? Mynheer van der Does, pe toate mările ți-a răspuns strigătul inamicului înarmat de bătălie ; dar acum, privește, s-a făcut întuneric ; acum nimeni nu-ți răspunde, glasul tău se stinge în pustiu ; împreună-ți așadar mîinile și roagă-te : Îndurare, Doamne, îndură-te de mine și de sărmanul castel Pavaosa ; — îndură-te de *toți* cei ce mor, Doamne, salvează nevinovații din mîinile celor ce-i amenință și —

Georg van der Does luă mîna moșneagului :

— Nu vă aude, sfinția-voastră, uitați-vă la obrazul lui.

— Atunci ascultă-mă tu, băiete ! strigă predicatorul, ridicîndu-se de jos. Du-te afară pentru el și vorbește : Viețile pe care le voi salva în noaptea aceasta să cadă pe cîntarul unchiului meu dinaintea scaunului Celui preaînalt ; fecioara pe care o voi smulge din mîinile negrilor, sărmanul copilaș pe care-l voi scoate din flăcări să vorbească pentru el ; și cînd, la miezul nopții, comandanții lui, potrivit cuvîntului lor, vor vesti victoria olandeză odată cu numele-i, atunci, tăcerea ta să prețuiască mai mult pentru el decît toate bubuiturile de tun și toate strigătele de triumf din lume.

Georg van der Does își scoase tăcut pistoalele de la brîu, își desprinse de la centiron sabia și puse armele la picioarele patului unde zăcea unchiul său. Domnul Heinrich Leflerus își puse mîna pe creștetul tînărului :

— Du-te și salvează ; — este cea mai frumoasă noapte a vieții tale.

XI

Ultimul grăunte de nisip

Cînd întunericul nu-i mai îngădui să vadă marea, Camilla Drago coborî pentru ultima dată de pe turnul Abreojos. Turnul era gata să se prăbușească ; zidurile fortă-

rețel dinspre mare și dinspre uscat se aflau la pămînt; molozul și zidăria umpluseră pe jumătate șanțul adînc, care despărțea castelul de orașul incendiat, iar mynheer van Wena avusese din nenorocire dreptate cînd spusese că sunase ceasul burgului din Pavaosa. Flota din Coruña nu sosise nici astăzi; asediații nu mai primiseră nici o știre de la căpitanul Giralto.

— Sîntem pierduți! spuse Camilla, după ce cobori scara pe jumătate năruită a turnului. Nu mai avem nici o scăpare.

În curtea castelului ardea un foc mare, aruncîndu-și lumina pîlpîitoare pe ziduri, pe bolți și ganguri boltite, pe fețele și trupurile celor îngrămădiți acolo. Miasmele înăbușitoare nu-și găseau nici o ieșire din spațiul înconjurat de ziduri; nori de țînțari anofeli zburau în jurul flăcărilor, și pe măsură ce piereau în foc erau înlocuiți cu alții care țîșneau din noapte. Soldații portughezi și spanioli, precum și femeile și copiii lor care se mai aflau în viață, stăteau așezați, în picioare, se ghemuiau, zăceau în cerc; și toți, în afară de minori și sugari, știau că flota de la Coruña nu va mai putea veni la timp, că pentru ei nu mai e nici o salvare pe pămînt. Erau istoviți de moarte, praful de pușcă se sfîrșise, fîntîna aproape secase. Unii se rugau, alții își fringeau tăcuți mîinile, de desperare, cei mai curajoși și tari scrîșneau din dinți; toți coborîseră de pe ziduri în cercul acesta al jalei, numai señora Rosamunda Bracamonte, împreună cu señor Pedro Tellez și ceilalți comandanți se rezemau, răspîndiți ici și colo, de parapetele sfărîmate — ultimii păzitori ai Pavaosei.

Doña Camilla Drago păși încet în cercul de lumină al focului, și oamenii bărboși, femeile copleșite de teamă, sărmanii copii își ridicară ochii la ea, de parcă așteptau să facă o minune, așteptau un cuvînt, un zîmbet și întocmai ca mișcarea din cap a unei icoane făcătoare de minuni, să prefacă spaima în izbucnirea nebună de bucurie a mîntuirii și salvării.

Însă Camilla își coborî ochii în pămînt și vorbi:

— Va trebui să murim, regele nu ne poate ajuta; în jurul nostru nu afli decît marea pustie, noaptea și dușmanul; Dumnezeu e peste noi; să murim ca buni creș-

tini catolici ! E voia lui Dumnezeu, care ne-a adus pe insulă să ne pedepsească astfel.

Mulțimea nu strigă, nu-și smulse părul din cap, nu se bătu cu pumnii în piept ; oamenii își lăsară doar capul mai adînc în jos, bolnavii își traseră mai mult pătura pe ei, mamele își strînseră mai tare copiii la sîn.

— Unde este señora Bracamonte, señor Lodoiro ? întrebă Camilla.

— Stă de strajă împreună cu comandantul pe bastionul maurului, răspunse acesta, și fata o căută pe bătrîna dădacă și prietenă la locul indicat.

O găsi — era singură ; Pedro Tellez se dusese într-alt loc singuratic, ca să-și încheie socotelile, înainte ca atacul olandez să i le răvășească.

Camilla o sărută pe credincioasa, curajoasa bătrînă.

— Vom avea curînd pentru prima dată o adevărată patrie, de unde nimeni nu ne va mai putea izgoni, spuse ea, și señora îi puse mîna pe buze :

— Taci, taci !

— Ce-aș mai putea spune ? vorbi doña Camilla Drago, am avut destul timp să ne pregătim — putem să tăcem.

Au stat împreună pe zid de la nouă pînă la unsprezece ; apoi s-au așezat pe o grămadă de pietre ; Camilla își puse capul în poala señorei. Și noaptea încremenise-n liniște deplină ; tabăra dușmanului tăcea ; numai unele vietăți se mai mișcau. În jur zburau o mulțime de fluturi și gîndaci luminoși, iar glasul Oceanului Atlantic era mai tare decît ziua.

În castelul Pavaosa se lăsase o liniște adîncă ; însă cu puțin înainte de miezul nopții se deșteptă un țînc la pieptul mamei sale și începu să plîngă, și maică-sa îi cîntă un cîntec de leagăn, de parcă ar mai fi ajutat la ceva.

La unu se sfîrșise totul. Amiralul van der Does auzi pentru ultima dată tunetul bătăliei ; se ridică în capul oaselor, ascultă atent, se prăbuși îndărăt și încremeni. În ușa casei stătea predicatorul Heinrich Leflerus, ținîndu-se de ușori. Văzu valul de apărare al castelului înconjurat din nou de flăcări roșii, iar pe ziduri, învălmășeala încăierării. Urletul strident de război al negrilor întrecea cu mult strigătul de luptă al celor de un neam.

cu el și strigătul de moarte al spaniolilor ; predicatorul din Ysselmünde îngenunche pe prag, încercînd să se roage, dar nu izbuti decît să-și frîngă mîinile.

Tînărul, al cărui suflet îl cîștigase, se năpustise, dezarmat, primul, în fruntea detașamentului de asalt, prin breșa din zidurile castelului Pavaosa, pierdut fără speranță.

— Am venit să bem apă, și ni s-a dat să bem sînge ! spuse, gemînd, predicatorul, și fruntea lui aproape că atingea pămîntul.

La unu se sfîrșise totul, însă Heinrich Leflerus așteptă zadarnic lîngă cadavrul amiralului să vină un trimis de la învingători. Nu se arăta nimeni ; sufletul lui mynheer van der Does trecuse dincolo, în marea taină, fără ca nimeni să se mai gîndească la el. Predicatorul se ridică și păși nesigur peste și printre ruinele orașului pînă la poarta castelului închisă pînă atunci. El ajunse cu mulțimea pe podul mișcător coborît ; abia scăpă de pericolul de a se prăvăli în șanț sau de a fi călcat în picioare de gloata înnebunită. Sub bolta porții îl întîlni pe mynheer Gerhard Storms, care-l bătu pe umeri, strigînd :

— Așadar, iată-vă și pe voi aici, sfinția-voastră. Am făcut deci o treabă bună și nădăjduiesc că ne veți lăuda mîine în rugăciunea voastră. Hei, mauri, frizoni și olandezi, faceți loc domnului predicator ! Da, da, mynheer Leflerus, s-au petrecut fapte crîncene ; gloata a așteptat prea mult dinaintea porții și și-a pierdut răbdarea.

Bătrînul s-a oprit în curtea castelului Pavaosa și, ridicîndu-și brațele către cer, strigă doar :

— Doamne ! O, Doamne Dumnezeul meu !

XII

Glasurile izbînzii

Au cărat la bordul corăbiilor de război mai mult de o sută de tunuri în bună stare, colți de elefant, lînă, o mare cantitate de zahăr, grăunțe de aur și galbeni, prăzi din odăile femeilor, armuri prețioase și arme, blănuri de ti-

gru şi leu, şi la urmă — *madorca*. Oastea olandeză părăsi ca pusă pe fugă ruinele oraşului şi castelului Pavaosa, precum şi insula Sfîntul Toma ; şi o mie două sute de cadavre au fost aruncate peste bord, în mare, chiar în primele două săptămîni de drum. Flota a fost a doua oară împărţită, Gerhard Storms trebuia să pornească spre Brazilia cu şapte corăbii, iar celelalte, cu prada, urmau să se îndrepte spre patrie, sub comanda contraamiralului Cornelius Lensen. Dar şi mynheer van Wena a murit de molimă şi nu a avut cine să-i ia locul ; corăbiile sale s-au întors îndărăt, la *schout by nacht*, şi după o călătorie jalnică şi furtunoasă, flota a ajuns din nou, la începutul anului 1600, la gurile fluviului Maas. „Acolo“, se plîngeau rapoartele din Haga şi Amsterdam, „nu s-au găsit pe cîte o corabie de război nici şase oameni sănătoşi şi numai doi comandanţi şi minheer Leflerus s-au înapoiat absolut teferi.“

Flota de la Coruña, spre binele ambelor părţi, nu s-a întîlnit cu olandezii. Ajunsese pînă la Gomera şi, pentru a apăra insulele Indiei de Vest, pornise iar în larg, pînă cînd şi ea, risipită de furtună şi grav avariată, a fost nevoită să-şi caute scăparea în porturile spaniole.

După trei zile de la plecarea duşmanului de pe insula Sfîntul Toma, căpitanul José Giralto a ancorat din nou la ţărm, sub zidurile sfărîmate ale oraşului Pavaosa cu „Coroana Aragonului“, însă de pe turnul Abreojos nu se auzi nici o bubuitură de tun în semn de salut, şi cînd păşi de pe pasarelă iar pe ţărm, nu-l întîmpină nimeni să-i spună bun venit. Căpitanul Giralto nu era un om care să se înduioşeze uşor şi văzuse în viaţa lui multe lucruri rele şi înspăimîntătoare, fără să-i dea o lacrimă ; — dar cînd se opri pe ruinele acestea stropite de sînge — îl podidi plînsul.

El şi oamenii lui încercară să acopere cu pămînt trupurile concetăţenilor lor ; însă nu îngropară decît cîteva cadavre de copii şi renunţară, fiindcă soarele ecuatorului strălucea mereu peste Pavaosa, şi chiar şi cea mai mică zăbavă era moarte sigură. Aşa că Giralto înălţă numai din nou steagul Spaniei pe ruine, ca să-şi uşureze întrucîtva sufletul, şi lîngă acesta, „în onoarea şi amintirea señorei Bracamonte y Mugadas Criades“, spînzură şapte

negri, pe care-i găsise pe ulițele orașului incendiat. Apoi ridică din nou ancora și se îndreptă spre insula Sfîntul Iago de la Capul Verde, ca să dea de veste acolo în ce stare găsise și părăsise Pavaosa și, de s-o putea, la vreme potrivită, dacă împrejurările aveau să fie favorabile, să ajungă un zvon despre cele petrecute la Madrid sau la Escorial, ca să-i smulgă regelui Filip al III-lea nepăsătoarea ridicare din umeri a regilor. —

Cît de palide, cît de lipsite de interes și importanță au ajuns toate acestea în decursul veacurilor! Două-trei rînduri într-o cronică spaniolă sau olandeză, o pagină sau o jumătate de pagină într-o istorie germană a Confederației Țărilor-de-Jos pentru cercetător, două versuri pentru poet!

Pe o ieșitură de stîncă, sub palmierii de pe insula Sfîntul Toma stătea o tînără negresă. Pe cap avea o coroană de pene, însă purta rochia sfîșiată, pătată și pîrlită a unei doamne spaniole, iar la încheietura mîinii, o brățară de aur, capodopera unui giuvaergiu din Cordova. Se uita la întinsul mării cu priviri pline de o bucurie sălbatică și cînta:

— De pe mal se ridică fumul, și ochii mei nu mai văd marile corăbii; s-au făcut mici, pierzîndu-se în depărtări, și le-a înghițit apa. Lanțurile au căzut de pe grumazul poporului meu, mîinile războinicilor sînt roșii, iar inimile fecioarelor, pline de bucurie. Poporul meu a văzut corăbiile cele mari apropiindu-se pe valurile mării și stătea, plin de teamă în munți, dar teama lui s-a prefăcut în strigăte de bucurie; poporul mării a întins mîna tatălui meu și fraților mei, și mîinile războinicilor din munți sînt roșii și pline de comori. Nu mai aud tunetul vrăjitorilor albi, uliul zboară peste locul unde se aflau corturile lor, iar femeia lui, peste orașul asupritorului; frații mei au aruncat faclele în palatul stăpînului; am dănțuit cu surorile mele în jurul celor uciși, și frumoasa stăpînă albă a trebuit să-mi dea brățara de aur de la brațul ei încremenit. Poporul negru din munți a dănțuit în jurul mormîntului în flăcări al prințului oamenilor de pe mare. Au aprins casa peste trupul lui neînsuflețit, pentru ca nimeni să nu-i batjocorească osemintele. Marea

bătălie s-a sfîrşit ; — linişte — linişte — linişte ; corăbiile negre şi-au întins aripile ; nu le mai zăresc. Tatăl meu se duce cu arcul şi măciuca la ţărmul mării şi aşteaptă să vadă ce-i dăruiesc valurile ; — uliii şi vulturii ştiu — şi rîd, iar inima mea e ca zborul lor în văzduh. Stăteam ascunşi în peşterile şi văgăunile munţilor, fiindcă braţul stăpînului era puternic în cetatea de la malul mării ; pe fraţii mei îi bătea cu biciul, şi surorile mele trebuiau s-o slujească pe fata lui ; dar Abambu, zeul morţii, s-a lăsat asupră-i ca săgeata pornită din tufiş. Poporul mării a învins, dar a pierit în soare ; Onarika, şarpele, l-a încolăcit în mii de inele şi i-a zdrobit inima. Corăbiile fermecate nu se mai văd : toiagul regesc e din nou în mîna tatălui meu ; valurile se joacă în jurul ţării mele, în razele soarelui ; zeii poporului meu ne-au salvat : port inelul tinerei prinţese albe ; sînt fiica regelui ; fraţii şi tovarăşii mei de joacă îmi ridică o colibă din frunziş verde pe locul unde mîndra casă a fetei albe s-a prăbuşit peste ea şi peste poporul ei !...

Prin ceaţa cenuşie a iernii păşea în sus şi în jos, pe ţărmul de la Scheveningen, un bătrîn îmbrăcat în veşmînt negru de preot — predicatorul de la Ysselmünde, domnul Heinrich Leflerus.

Stătuse toată dimineaţa în casa lui mynheer van der Does, între tatăl şi mama lui Georg, povestind iară şi iară adînc mîhniţilor părinţi despre fatala expediţie la ecuator a preaputernicilor reprezentanţi ai Statelor Generale, despre viteazul amiral, despre Georg şi Camilla Drago. Era un bun predicator, dar un slab povestitor, şi păstrase numai pentru el însuşi neînchipuita spaimă : părinţii nu făceau decît să se vaite şi să plîngă.

După-amiaza, către ora trei, nu a mai putut să reziste la atmosfera din casă. Porni prin grădină şi pe pajiştea acoperită de zăpadă, unde, odinioară, tînăra captivă spaniolă culesese flori şi prinsese fluturi cu sălbaticul băiat olandez. Porni încet de-a lungul canalului, tot mai departe spre mare. Ba se oprea pe dune, uitîndu-se la valurile Mării Nordului ce se rostogoleau spre ţărm, ba pornea prin ceaţă, cutremurîndu-se de îngrozitoarele amintiri — aici, într-o zi ca aceasta, te apuca nebunia

silit fiind să te gîndești la soarele acela de pe insula Sfîntul Toma.

— Ce să fac, după ce m-am întors de la un astfel de drum ? spuse el. Unde să fug să mă ascund de fantomele ce mă urmăresc ? Nicăieri nu-mi găsesc liniștea ; morții își întind mîinile spre mine de pretutindeni. O, Pavaosa, Pavaosa, împotriva amintirii numelui tău nu mă ajută nici o rugăciune, nici un strigăt și nici o implorare, nici o muncă și nici o strădanie. O, Pavaosa, zidurile tale zac la pămînt, dar mă țin captiv pînă la moarte ; din șanțurile tale n-o să scap niciodată. O, Pavaosa, flăcările care te-au nimicit s-au stins de mult, dar n-au pierit din sufletul meu. Pe copiii tăi i-am văzut dîndu-și sfîrșitul, o, Pavaosa, și sufletul meu a fost îngropat cu ei, ca băiatul pe care l-am trimis fără armură și fără sabie să-și întindă brațele înaintea lor. Am văzut tinerii tăi, gingășia și frumusețea sfîșiate și chinuite — vai mie ! — am văzut fumul ruinelor tale purtat de vînt peste ape, și crestele munților tăi prăbușindu-se în vale ; numele tău, o, Sfinte Toma, a alungat corăbiile poporului meu pe fața oceanului ; ca pe niște oameni pierduți ne-a aruncat pe țărmul patriei. Am pornit în larg, bărbați și ostași, și ți-am lăsat ție bărbăția și puterea noastră, o, Sfinte Toma ! Ca umbrele se tîrăsc cei întorși acasă și se tem să privească marea ; fiindcă, iată, valurile caută să te înșface și sar asemenea cîinilor, lătrînd numele tău — Pavaosa, Pavaosa !

Marşul către casă

I

LA 7 AUGUST 1674, în vechiul oraş Bregenz de lîngă lacul Constanţa şi în jurul lui, la aniversarea naşterii patronului acestei aşezări şi a ţinutului, sfîntul Gebhard[1], domnea o mare agitaţie. Poporul nu-l mai sărbătorise de mulţi ani cu atîta ardoare şi veselie ca astăzi.

Tunurile împărăteşti de la sihăstria de dincolo de rîul Unnoth trăseseră chiar din faptul dimineţii în cuvenita cinstire a sfîntului, amestecîndu-şi bubuitul cu hărmălaia şi pocnetele de puşcă ale cetăţenilor de pe zidurile oraşului şi înălţimile din jur ; clopotele mari şi mici de la biserici şi mănăstiri nu se liniştiseră aproape toată vremea, iar ziua îl cinstea şi ea prin frumuseţea ei însorită. Valurile marelui lac se izbeau uşor de maluri, iar cele mai îndepărtate creste şi piscuri din sudul cantonului Graubünden de peste valea Rinului : Roja, Schwestern von Frastanz, Scesa plana, Calanda şi Grauhörner străluceau cu întinsurile lor de zăpadă în lumina soarelui, în vreme ce mai aproape, ridicîndu-se în slavă, uriaşii St. Gallen şi Appenzell, Gonzen, Alwier, Kamor, Hohenkasten şi bătrînul Säntis, cu toate crestele şi crăpăturile lui — o splendidă coamă dinţată de munte — se profilau pe cerul albastru într-o minunată limpezime. Cine-şi ducea mîna streaşină la ochi, ca să-i apere de sclipirea şi strălucirea apei, putea să distingă clar chiar şi vîrfurile de munte înceţoşate Hohentwiel şi Hohenkrähen din îndepărtatul Hegäu.

Corăbiile şi bărcile oaspeţilor din Allgäu şi Thurgäu erau legate cu funii şi lanţuri lîngă capela de pe malul lacului, unde se odihnesc osemintele celor căzuţi în 1407

[1] Conte de Bregenz, episcop al Constanţei în secolul al X-lea.

în lupta cu păstorii de pe Appenzeller şi unde contele Wilhelm de Montfort a îngenuncheat după victorie împreună cu toţi cavalerii Ordinului Sfîntului Jürgen, strigînd pentru prima dată „Ehrguta! Ehrguta!", strigăt ce nu s-a stins de-a lungul secolelor în uliţele vechiului oraş imperial Bregenz.[1] Din pădure venise mult popor, şi benedictinii din Mehrerau şi preoţii din oraş puteau pe bună dreptate să binecuvînteze ziua aceasta; deoarece, după cum se-ntîmplă de obicei la astfel de prilejuri solemne, favorizate de vreme şi energia vitală a oamenilor, se alegeau cu destule foloase, care fără-ndoială le prindeau bine şi le primeau bucuroşi, cu mulţumiri şi bunăvoinţă.

Iar dacă, aşa cum s-a spus, pe malul apei domnea o vie animaţie, ea se inteţea tot mai mult pe toate drumurile ce duceau în sus, la patrulaterul cenuşiu al zidurilor oraşului imperial, atingînd culmea pe potecile pădurii din dreapta acestuia, ce se aşterneau spre culmea Pfannenberg[2]; fiindcă acolo sus sau de acolo în jos trebuiau să meargă toţi cei ce voiau să-l salute sau îl salutaseră pe Sfîntul Gebhard. Noi mergem cu cei ce suie, ca apoi să coborîm din nou cu un singur oaspete al bunului episcop.

Fără-ndoială că sfîntul s-ar fi mirat grozav dacă ar fi văzut astăzi locul unde se afla odinioară leagănul său. Natura avusese desigur timp destul să înfrumuseţeze crîncenul monument al furiei suedeze din anul 1646[3]; totuşi, nu reuşise asta pretutindeni. Zidurile şi turnurile impunătoare, crăpate de flăcări ale Hohen-Bregenz-ului se uitau

---

[1] În anul 1401 locuitorii din cantonul Appenzell s-au ridicat împotriva stareţului Kuno din Stoffeln. Împreună cu locuitorii din Schwyz au înfiinţat o Ligă a celor de pe malul lacurilor, care în curînd s-a întins peste toată Elveţia de Nord şi Vorarlberg, pînă în Tirol. Între 1407 şi 1408 Bregenz a fost împresurat de locuitorii din Appenzell. O femeie, pe nume Guta, a dat de veste despre un atac ce urma să aibă loc asupra oraşului, astfel că locuitorii din Bregenz, sub conducerea contelui Wilhelm de Montfort, au putut să-l respingă. Consiliul oraşului a hotărît ca în amintirea salvării Bregenzului de către Guta, străjile de noapte să strige la anumite ore „Ehrguta" („Cinste ţie, Guta!").

[2] Muntele Sfîntului Gebhard, cu burgul Hohen-Bregenz, locul de naştere al sfîntului.

[3] În 1646, Bregenz a fost cucerit de suedezi, sub conducerea feldmareşalului Karl Gustav von Wrangel (1613—1676); în anul următor, cînd armatele suedeze s-au retras, a fost distrus.

încă şi acum turbate de mînie în jos, la tînăra şi îmbucurătoarea vegetaţie a pădurii, ce se înghesuia printre şi pe ele. Şi cum cîte o sămînţă înaripată prinsese rădăcini în crenelurile şi deschizăturile goale ale ferestrelor, groaznica zeiţă Bellona [1] rîdea cu atît mai sarcastic printre buruienile clătinate de vînt şi prin iedera căţărătoare. Iarba şi ruşii de toamnă, lumînăricile şi ochiul-boului nu cîştigaseră încă victoria asupra dărîmăturilor incendiului provocat de cruntul mareşal Karl Gustav Wrangel. Dacă poporul ar fi avut o înfăţişare asemănătoare cu locul de naştere al sfîntului său de pe frumoasa creastă ieşită în afară a Pfannenbergului, fără-ndoială că sărbătoarea n-ar fi fost atît de veselă.

Dar sărmana, chinuita omenire uită, slavă Domnului, uşor şi repede. Mulţimea veselă, ce se aşezase jos, înlăuntrul zidurilor năruite ale castelului, umplînd pădurea de jur împrejur şi forfotind pe toate cărările, nu se întrista astăzi cîtuşi de puţin pentru ceea ce se petrecuse cu mai mult de douăzeci şi şapte de ani în urmă, şi faptul istoric dădea cel mult prilejul unor oameni mai vîrstnici să întreţină o convorbire destul de plăcută.

Desigur, suedezii nu-i năpăstuiseră prea tare pe oamenii sărmani şi cetăţenii de rînd la sfîrşitul anului '46, fiindcă generalul Wrangel se alesese cu o pradă atît de mare de la nobili şi tagma preoţească, încît avusese plăcerea şi bunăvoinţa să nu se atingă de lucrurile mai fără de preţ. Căci preoţimea şi nobilimea îşi puseseră la adăpost comorile şi bunurile lor cele mai de valoare departe de meleagurile lor, în oraşul imperial întărit, şi cînd perfidul comandant al sihăstriei de pe malul lacului deschisese porţile prin trădare, suedezii au găsit acolo totul adunat în ordine, frumuşel şi plăcut, şi au putut, pe bună dreptate, să-şi frece mîinile bucuroşi. Cine călătoreşte astăzi prin Suedia şi ajunge la Skogkloster [2], găseşte încă acolo tot felul de lucruri frumoase, luate pe vremuri de Wrangel

[1] Zeiţa războiului la romani.

[2] Mînăstirea din pădure, fostă mînăstire de călugăriţe, mai tîrziu castel al familiei Wrangel pe malul lacului Mälar, lîngă Uppsala.

din Brigantium[1], pe care moștenitorii din Allgäu și Vorarlberg le-ar cere zadarnic înapoi.

În mijlocul ruinelor, pe locul unde se înalță, de la 1723, biserica stăpînului de pe vremuri al castelului de la Hohen-Bregenz și a sfîntului de mai tîrziu, astăzi, la 7 august 1674, pe pămîntul curățit de moloz și sfărîmături, se ridicase un altar pentru solemnitatea zilei, împodobit cu flori și înțesat cu lumînări, de la care călugării benedictini de la Mehrerau prezidau sărbătorirea. Aici se găsea centrul forfotei, totuși, ea nu era mai mică pe o rază destul de intinsă de jur împrejurul lui. În încăperile devastate ale cetății, pe iarba verde și sub copaci se rînduiseră mese și bănci, se îngrămădiseră butoaie și li se dăduse cep; acolo găseai fel de fel de bucate gustoase și lucruri care să bucure ochiul, și oaspeții veniți la aniversare ședeau la mese ori pe iarbă, se-nghesuiau în jurul butoaielor și se tocmeau dinaintea tarabelor vînzătorilor de mătănii, cruci și icoane. La o masă, unul dintre eroii acestei povestiri stătea, răzleț și singuratic, dinaintea unei sticle și a unui pahar, dînd din cap și uitîndu-se fericit, clipind din ochi, la învălmășeala oamenilor, apărat în spate de un colț de zid înnegrit de fum, umbrit de un copăcel de arțar, nepăsător la sunetul clopoțeilor preoților, la tonurile muzicii din pădure, la chiotele de bucurie și la rîsul dezlănțuit al băieților și al fetelor — unul dintre cei doi eroi ai acestei narațiuni, bravul caporal *Sven Knudson Knäckabröd* din Jönköping de lîngă Wetternsee, care ajunsese aici, pe vremuri, cu marele mareșal Karl Gustav Wrangel.

II

Caporalul, cu bărbia rezemată în pumni, clipea cu ochi încetoșați, gînditor, cu o mutră caraghioasă, clătinîndu-și din cînd în cînd capul încărunțit și trecîndu-și podul palmei peste nasul arămiu de om cumsecade, deși

[1] Numele orașului Bregenz în vechime.

nu onorabil; se minuna și el că stătea aici, ba chiar și a doua oară și, intr-adevăr, în împrejurări și situații cu totul diferite. Băuse din vinul bun de Tirol destule litruțe zdravene, nefiind așadar nici o mirare că privea forfota pestriță de dinaintea și din jurul lui ca printr-o lumină fantastic-încîntătoare; dar soarta sa ciudată îi îngăduise intr-adevăr să vadă pe locul acesta tot felul de arătări și fără să fi băut vinul roșu de Triol. Dădea din cap cu melancolie dar și înveselit, gîndindu-se la felul cum ajunsese atunci în castelul sfîntului episcop Gebhard. Nici vorbă, nu așa cum se așezase astăzi dinaintea unui pahar, crăcănat și în tihnă, la umbra unui arțar înverzit. Pe atunci, pămîntul era acoperit de zăpadă, iar de cetina de molift, de crengile de brad, de ramurile goale ale stejarilor și fagilor, de bărbile celor zece mii de camarazi, care mărșăluiseră încoace prin Allgäu să atace orașul Bregenz, atîrnau țurțuri de gheață. Pe vremea aceea, el, caporalul Sven Knudson Knäckabröd, mînuia archebuza ca și ceilalți, stătea, ca și ceilalți în fum, abur și foc și suia coasta Pfannenbergului, trecînd peste cadavre și răniți. Pe atunci le ajuta comandanților de tunuri să le pună în poziția cea mai bună de tragere și se aflase printre cei dintîi cînd poarta Hohen-Bregenzului se sfărîmase și zidul se clătinase și se prăbușise, pregătind șanțul pentru trecerea, saltul și atacul detașamentului de sacrificiu. Desigur că se aflase și printre cei din detașamentul de sacrificiu, și pe soldații împăratului care apăraseră neclintiți intrarea, el îi lovise îndîrjit cu patul muschetei; căpitanul l-a lăudat grozav, și cînd, după aceea, mareșalul a venit pe munte să vadă la fața locului treaba săvîrșită, caporalul Sven se afla printre cei mai din față care strigau: „Victorie!“ mai tare decît toți.

„Oho!“ oftă caporalul în după-amiaza de 7 august a anului 1674, îmbătîndu-se de încîntătoarele amintiri și lăsîndu-se greoi pe partea stîngă, în timp ce cu dreapta lovea cu putere în masă. Ca să-și exprime mai clar simțămintele, nu mai avea nimic de adăugat; *noi* însă mai avem de spus cîte ceva în legătură cu cîteva întîmplări anterioare, pentru ca să îndreptățim sentimentele *noastre* față de el.

În sus, pe Fürberg, și în jurul lui, prin pădurile și prăpăstiile acoperite de zăpadă, hărțuiala dintre suedezi și soldații împăratului a mai durat încă zile întregi și după cucerirea orașului și a castelului Bregenz; chiar și astăzi turistul își îndreaptă ochiul liber sau ocheanul din fortificațiile pe jumătate năruite în acele săptămîni sîngeroase către Pfänder[1] una dintre cele mai grandioase priveliști din Europa.

Un însemnat detașament de învingători pătrundea tot mai adînc în pădure; jefuind, pustiind și incendiind, alunga poporul, înspăimîntîndu-l, sat cu sat, sau, împărțit în grupuri mai mici, îl gonea prin văgăuni impracticabile, ori prin văi ascunse, așa după cum devenise obicei, datină și nărav, începînd cu anul 1618, pentru toate părțile aflate în război pe sfîntul pămînt al Imperiului roman. Dintre acești eroi făcuse parte și caporalul Sven Knudson Knäckbröd și, datorită amintitei expediții se mai afla dînsul în august 1674 în ținut, iar de ziua sfîntului Gebhard, în castelul la a cărui distrugere participase și el, șezînd pașnic și în tihnă dinaintea unui pocal de vin. De această campanie suedeză din primele zile ale anului 1647 după Christos se leagă una dintre acele trăsături frumoase și destul de obișnuite ale curajului, furiei, eroismului femeiesc, despre care operele istorice scrise de bărbați ne vorbesc cu o admirație plină de perplexitate și de o oarecare îngrijorare.

La 4 ianuarie 1647, între Lingenau și Hüttisau, nevestele și „pitulicele" din Vorarlberg, adică tinerele fete, i-au ucis pînă la unul pe suedezii năvălitori, doar un singur om scăpînd cu viață — caporalul Sven Knudson Knäckabröd — care, grav rănit, a fost luat prizonier de hangița de la hanul „La porumbița" din Alberschwende, Fortunata Madlener, și apărat de ea, în împrejurări ciudate, de atacul setos de sînge al camaradelor ei de luptă mai puțin îndurătoare.

Bărbaților, care pesemne din modestie, se ținuseră departe de incursiunea aceasta de la Roter Egg, se-nțelege că nu li se îngăduise să se amestece nici în tratativele

---

[1] Cea mai înaltă culme din împrejurimile orașului Bregenz (1064 m.).

ce-au urmat după luptă ; dar ei bat clopotele şi astăzi, la 4 ianuarie, ora două după-amiază, în onoarea şi amintirea eroismului nevestelor lor.

La ora două după-amiază, bădăranii suedezi zăceau în zăpada însîngerată de la Roter Egg, ucişi de gloanțe, trunchiuri de copaci şi sfărîmături de stîncă, sfîrtecaţi de lovituri de topor, de sabie şi de halebarde, şi muierile din pădure dănţuiau, aprinse de ură, în jurul cadavrelor. Dar stăpîna hanului „La porumbiţa", o tînără văduvă, care jucase un rol însemnat în această bătălie, îşi ducea în siguranţă prada — adică pe caporalul Knäckabröd.

Ceea ce se petrecuse cu destule greutăţi ! Deoarece, la puţin timp după ce ea descoperise că sărmanul, grav rănitul Sven, mai dădea oarecare semne de viaţă, acelaşi lucru îl observaseră şi alte trei tovarăşe de luptă, şi acestea nu se găseau încă în dispoziţia sufletească să joace chiar de pe acum rolul vechiului şi plăcutului rol al femeilor, de surori de caritate şi infirmiere. Dimpotrivă ! Se aruncaseră cu armele în mînă asupra bietului nenorocit, şi cum doamna Fortunata li se împotrivise, s-a iscat o smuceală grozavă de braţe şi picioare, de zdrenţele pieptarului şi de bandulieră, şi hangiţa a avut mult de furcă să-l apere de loviturile şi zgîlţîielile îndîrjite prin ţipetele ei sau cu spada grozavă, pe care răposatul său bărbat o lăsase într-un colţ. Caporalul Sven a avut un noroc grozav că doamna Fortunata se bucura de o mare faimă printre femeile din pădure, că ea propusese planul de atac şi că îndeletnicirea şi casa ei din Alberschwende aveau un renume straşnic ce pătrunsese pînă departe în cele patru colţuri ale ţinutului ; fiindcă numai datorită acestui lucru a scăpat el cu viaţă după uciderea camarazilor săi pe malul pîrîului Fallen de lîngă Roter Egg !

Salvatoarea lui l-a dus, ca dublă învingătoare, în casa ei din Alberschwende de la poalele Lorenei, l-a lăsat mai întîi acolo, cu uşile închise, pe un pat de paie, lîngă tejgheaua sa, apoi l-a mutat într-un pat mai bun şi i-a oblojit rănile cu propria-i mînă. Dar el s-a deşteptat din buimăceală abia peste cîteva săptămîni şi nu ştia ce i se întîmplase şi unde se află.

Caporalul Sven Knudsen Knäckabröd nu știa de altfel nici astăzi, în anul 1674, unde se găsește într-adevăr, ceea ce nu era deloc de mirare. De cînd debarcase în anul '30 cu marele Gustav Adolf, leul războinic din Nord [1], la Usedom, în golful Pomeraniei, mărșăluise încoace și încolo timp de șaisprezece ani printr-o zăpăceală atît de grozavă, încît pentru un om care nu avusese prilejul să învețe geografie era de la sine înțeles că fața lumii se transformase într-un mare talmeș-balmeș. Ba chiar și colonelul Wrangel — sub comanda căruia începuse atunci campaniile lui de război și ajunsese, cu scurgerea vremii, de mult mareșal — era nevoit, din punctul acesta de vedere să-și țină harta în ordine.

„Tunete și fulgere!“ exclamă caporalul la 7 august 1674, lăsîndu-se greoi pe cotul drept și lovind cu pumnul stîng în masă. Da, da, un om care se născuse la granița zăpezilor veșnice de la Polul Nord, care participase la războiul împotriva tuturor națiunilor Europei, împotriva germanilor, francezilor, spaniolilor, italienilor, danezilor, polonezilor și moscoviților, care apoi își petrecuse douăzeci și șase de ani în deplină pace, în mijlocul poporului de ciobani din Vorarlberg, putea, pe bună dreptate, după o oarecare meditație a vieții sale să exclame: „Tunete și fulgere!“

Doamna Fortunata nu se gîndise, atunci lîngă pîrîul Fallen, ce greutate o să-și ia pe cap din cauza bunătății sale, pentru viitorul cel mai apropiat. Timp de trei ani de la asaltul asupra Bregenzului a trecut prin griji mari cu suedezul ei, din pricină că tot ținutul de jur împrejur căuta să-l ucidă. Pînă la urmă nu l-a putut salva de toate feluritele primejdii decît făcîndu-l dădacă; i-a pus în brațe, spre îngrijire, sălbaticului archebuzier pe micuța ei fiică și l-a ținut în casă, pe lîngă fusta ei, pînă cînd vremea sîngeroasă a început să fie dată uitării, iar bătrînii au putut să-l privească pe „suedez“ fără gînduri de omor, și tinerii să-l considere ca pe un om de care nu se poticneau.

---

[1] Denumire a lui Gustav Adolf, regele Suediei, într-un pamflet satiric din epoca respectivă.

Caporalul Sven Knäckabröd stătea așadar, fermecat, în munți, lîngă leagănul micii Aloysia ; el, care călătorise pe mare cu gloriosul și victoriosul rege Gustav Adolf și-și tăiase drum înainte, luptîndu-se într-o sută de bătălii crîncene cu Tilly, Wallenstein, Pappenheim și cu nenumărați alți faimoși comandanți de oaste, stătea și torcea nu numai mîhnire, ci și in și cîlți adevărați, iar dacă țipa copilul, doamna Fortunata striga : „Hei, Schwen, cîntă-i !“ și caporalul Sven Knudson Knäckabröd cînta.

Pe toți dracii din iad — în vremea asta puteai să te lași furat și de tot felul de multe alte gînduri. Să te gîndești, de pildă, la cîmpia cenușie, cețoasă și strălucitoare de la Breitenfeld [1] ori Lützen [2], la comenzile din fața frontului, la zăngănitul escadronului de călăreți, la regimentele albastre și galbene de infanteriști, cum porneau la asalt împotriva bateriilor împărătești de la Floss-graben, ca să se scurgă indărăt și iară să pornească la asalt, zdrobind sub copite și picioare morții și răniții în zale și pieptare de bivol !

Iar cînd în mijlocul acestor visuri răsunau din nou poruncile hangiței de la hanul „La porumbița“, el se deștepta intr-o tresărire ciudată, și, fără mica Aloysia, lucrurile ar fi luat pînă la urmă o întorsătură tristă pentru sărmanul, pierdutul suedez.

III

Ei, dragă Doamne, o vreme, așa cam în jurul anului 1655, caporalul s-a purtat cu gîndul dacă n-ar fi bine s-o ceară de nevastă pe tînăra văduvă, ca să ajungă el însuși patronul hanului „La porumbița“ din Alberschwende și să se răscumpere astfel mai ușor, arătîndu-și pe deasupra și recunoștința, potrivit firii lui, în chipul cel

---

[1,2] Localități în apropiere de Leipzig, unde suedezii au dobîndit victorii în războiul de treizeci de ani. La Breitenfeld (septembrie 1631) asupra lui Tilly, la Lützen (decembrie 1632) asupra lui Wallenstein. În bătălia de la Lützen a murit Gustav Adolf al Suediei.

mai plăcut. Cîtva timp, bunul Sven a fost stăpînit de o poftă grozavă să-şi ia inima-n dinţi şi să strige şi el, fie ce-o fi : „Hei, doamnă Fortunata, cîntă !“ dar pînă la urmă n-a avut totuşi curajul s-o facă, nemaiţinînd seama de faptul că el era de credinţă luterană sau mai bine zis de credinţa răposatului rege, maiestatea-sa Gustav Adolf — fiindcă, în ceea ce-l privea, nu-i dădea acesteia o prea mare importanţă — totuşi, n-ar fi fost bucuros să renunţe la ea.

Aşa că a rămas la : „Hei, caporal, cîntă !“ şi Sven Knudson Knäckabröd cînta ; dar, cît de frumos, despre asta mai bine să nu vorbim. Era o bună dădacă, iar cînd anii lui în slujba aceasta puteau fi socotiţi ca terminaţi, aproape că-i părea rău — şi ca brav veteran ce era, a rămas pe veci cu o adîncă dragoste pentru legăturile lui de serviciu. Cînd mica Aloysia a împlinit zece ani, muntenii aproape că uitaseră cum ajunsese suedezul în mijlocul lor, şi doamna Fortunata putea să-l lase să umble singur pe oriunde.

Însă el nu umbla singur ; mica Aloysia Madlener ţinea şi ea la el, aşa că cei doi se duceau tare bucuroşi împreună în sat, în pădure, la păşune în munţi şi la orice petrecere ori muncă.

Cine cunoaşte ţinutul acela încîntător ştie că poteca dinspre sud a satului Alberschwende duce în sus, pe o coastă prăpăstioasă, la început prin pădure, iar apoi prin fîneţe minunate, spre o coamă de munte, care se cheamă Lorena. Cine merge astăzi pe ea, în drum, înainte de a ajunge la minunatul pisc, dă de trei cîşlării ; dar pe la mijlocul secolului al şaptesprezecelea nu se afla acolo decît una, şi aceasta, ceva mai sus, mai aproape de coamă, la marginea unei păduri de brad ; coliba, pădurea şi fîneţele din jur ţineau de hanul „La porumbiţa“ de jos, din sat, şi doamna Fortunata adusese pe vremuri proprietatea aceasta ca zestre în căsnicia cu acum răposatul ei soţ, ca pe un ou straşnic pus la clocit.

În casa aceasta de pe Lorena şi-a mutat ea, către anul 1656, prada din războiul cu suedezii, încredinţîndu-i vite şi păşune spre supraveghere şi îngrijire, după cum îi încredinţase mai înainte pe micuţa ei fiică, utilizîndu-l astfel iar pe caporal după cum se cuvenea şi cu folos.

„Spui, Schwen, că şi voi acolo, acasă, vă îndeletniciţi cu creşterea a tot felul de vite ciudate pentru lapte şi brînză. Ei, acum ai stat destul la noi, ca să ştii ce e o vacă şi poţi să deosebeşti un bou de un viţel. O să ai cu tine pe munte şi un băiat de ajutor ; aşa că arată-te om deştept, ţine acolo totul în bună rînduială şi dovedeşte vecinilor că n-am luat un prost sub oblăduirea mea", a spus doamna Fortunata Madlener, şi Sven Knudson Knäckabröd s-a dovedit într-adevăr a fi nu numai un om care ştie să umble cu reni, elani şi alte vieţuitoare, ci şi cu leagăne de copii, ca şi cu lapte, unt şi brînză. Nu i-ar fi lipsit mult să ajungă acum tot atît de vestit, pe cît de urît fusese mai înainte.

Şi nici vorbă că pe Lorena locuiai mai cu plăcere decît în odaia joasă, cu aer închis, lambrisată cu lemn, din vale, de la hanul „La porumbiţa" ; acolo era un loc grozav pentru un om obişnuit din fragedă tinereţe cu aerul curat ; şi caporalul Sven a stat destui ani fericit acolo sus şi ar fi trebuit să fie un ins cu totul lipsit de recunoştinţă şi simţire, dacă nu ar fi ajuns, cu vremea, să se bucure de soarta sa. Nu vrem să spunem că tocmai el fusese chemat, dintre ceilalţi muritori de pe vremea aceea, să se bucure de măreţia şi frumuseţea naturii cu inima plină de încîntare ; atît doar că se bucura şi el de tot ceea ce cuprindea cu privirea din uşa colibei sale. În stînga lui se aşternea nesfîrşitul lac pînă-n cele mai îndepărtate, înceţoşate zări ; în dreapta însă, peste valea Schwarzenberg, se înălţau în văzduh, creastă de creastă, vîrf de vîrf, perete de stîncă de perete de stîncă ; şi tălăngile de la gîtul vacilor sale sunau în jurul lui, şi Aloysia Madlener, mai întîi un copil sprinten, apoi o fată drăguţă, stătea din nou lîngă el, străduindu-se să-l înveselească aşa cum şi el o înveselise pe vremuri.

De multe ori rămînea zile întregi la el, pe Lorena, şi a venit curînd vremea cînd războinicul păstor a primit oaspeţi, care-l linguşeau de-a minunea şi nu de dragul lui scoborau de pe toate crestele şi suiau coasta de prin toate văile. Îl vizitau numai tineri, cei mai buni flăcăi din împrejurimi şi erau unii printre ei care veneau de utrenie şi plecau abia cînd sunau clopotele pentru slujba de seară, pînă cînd s-au lămurit lucrurile şi Fidel Unold,

bogatul fiu al proprietarului de joagăr, a suflat-o de sub nas tuturor celorlalţi. Abia atunci a priceput şi caporalul Sven Knudson Knäckabröd despre ce este vorba, şi cînd şi-a arătat uimirea, vărsîndu-şi focul în faţa doamnei Fortunata, aceasta şi-a pus iar mîinile-n şolduri, zicînd :

„Schwen, că am salvat un prost lîngă Roter Egg am ştiut chiar din primele trei zile de cînd ne-am cunoscut. Ehei, bătrîne, las-o baltă, eu, aici, mi-am ţinut ochii deschişi, în vreme ce tu, acolo sus, doar ce-ai deschis gura şi-ai crezut că tot tineretul vine la tine numai să te asculte povestind minciunile şi faptele tale eroice. În opt săptămîni se face nunta şi eşti poftit la ea cu plăcere."

După opt săptămîni s-a celebrat într-adevăr cununia dintre frumoasa Aloysia Madlener şi fericitul Fidel Unold, iar caporalul Knäckabröd a jucat, deşi era un prost, un rol de seamă în această înălţătoare zi. Ba chiar a dansat — mai întîi, spre uimirea tuturor, un dans suedez, apoi, în ţipetele muierilor şi în hohotele de rîs ale bărbaţilor, un dans croat, ca la urmă, numai şi numai pentru plăcerea lui, să danseze un dans tirolez cu mama miresei, doamna Fortunata Madlener ; şi numai cîteva femei bătrîne, care luaseră parte pe vremuri la „dansul" de la Roter Egg mai clătinau din cap, privindu-l.

După nunţi urmează de obicei botezurile şi aşa s-au petrecut lucrurile şi aici. A fost luat destul de des în vale de pe coama lui de munte la astfel de solemnităţi, apoi picioare mici au suit din nou cărarea la el şi — aşa au trecut anii, iar caporalul Sven Knudson Knäckabröd, care pătimise atîta în tinereţea lui cu marşurile, atacurile, bătăliile, foamea şi setea, fără să fi cunoscut sau să-şi fi dorit o viaţă mai bună, stătea acum, bucurîndu-se în pace de îndestulare şi nevoind să mai ştie nimic de lumea de dincolo de munţi.

IV

„Mi-ar fi plăcut şi mi-ar fi fost mai bine dacă m-ar fi lăsat acasă în pace", bombănea suedezul, în vreme ce şedea la masa lui de pe muntele Gebhard, mişcîndu-se

neliniştit încoace şi încolo. „Muierile! Muierile! — să fie într-adevăr pace? Niciodată! Poţi să-l laşi pe om liniştit în colţişorul său? Nicicînd! Trebuie să mişune mereu peste tot, să se smucească, să se ciupească, să-l linguşească pe unul, pe altul, de-i nevoie să-l înveninezе cu sunete ascuţite, ca un milion de cosaşi, numai ca milionul lui de gărgăuni să aibă întîietate. Eu, uite că sînt aici, dar unde-or fi acum muierile mele? Nici vorbă c-o păţesc, cum a păţit-o maiestatea-sa regală cu Regimentul de laponi în anul '30. Să-i porneşti la atac? Abia de i-a adunat la un loc, că s-au pus a sări şi a se împrăştia orăcăind şi trăncănind ca dintr-un sac plin cu broaşte, de-a rămas căpitanul singur dinaintea bateriei, gata să-l lovească damblaua şi-alta nu. Ei, drăcia dracului, cînd ăia mici s-au căţărat pînă la mine ieri după-amiază, aducîndu-mi salutări de la mama şi bunica lor şi vestea că astăzi se merge la Hohen-Bregenz, la sărbătoarea Sfîntului Gebhard, văzîndu-le bucuria, m-am gîndit de îndată că asta o să-mi facă o deosebită plăcere. Nu vinul de Tirol, ci amintirea mă-ntoarce pe dos. Nu m-am apropiat de Roter Egg de-o viaţă de om, şi-acu' a trebuit să le însoţesc încoace pe muierile din Alberschwende! Da, da, ar fi fost fără-ndoială cu mult mai bine dacă l-ar fi ales pe altul pentru treaba asta, şi totuşi — oh, oh, e, e o deosebită plăcere! Aici s-a oprit Wrangel! Şi colo l-am găsit pe stegarul Olafsson cu capul crăpat. Da, da, sunaţi voi din clopoţei şi tămîiaţi; cu clopoţeii şi tămîia voastră nu ne alungaţi. A fost, fără-ndoială, un tărăboi grozav, şi e tare păcat că n-ai pe nimeni cu care să ciocneşti un pahar: Bea, frate, trăiască gloria suedeză — trăiască toţi camarazii noştri călare şi pe jos, şi să trăieşti şi tu, prieten drag! — Oare unde s-or fi vîrît muierile? Asta nu-i treabă să-l laşi pe om singur cu amintirea vremurilor trecute într-un loc ca ăsta! Da, de-ar fi măcar copiii lîngă mine, aş avea pe ce mă sprijini — ho, ho, vinul roşu de Tirol şi generalul Wrangel, ei au acum putere asupra ta, Sven Knudson Knäckabröd — o, tunete şi fulgere, Sven, *totuşi*, e o plăcere şi-o bunăvoinţă a sorţii că stai astăzi aici, în Hohen-Bregenz, şi-ai fost în anul '48 împreună cu cei ce l-au luat cu asalt; Doamne sfinte, te podidesc lacrimile de-atîta tris-

teţe şi cred că dac-aş auzi vorbindu-se limba mea, dorul de casă mi-ar rupe inima.

„Muierile“, pe care caporalul Sven trebuise să le însoţească la sărbătoarea Sfîntului Gebhard, adică doamna Fortunata, doamna Aloysia şi micuţele fete ale acesteia din urmă, îl lăsaseră, fireşte, numaidecît după sosirea lor pe Pfannenberg, în grija sorţii sale şi a propriilor lui plăceri. Pe suedez îl aveau mereu lîngă ele, însă în jurul altarului Sfîntului Gebhard se aflau cunoscuţi şi rude, prieteni şi prietene, pe care nu le aveai totdeauna lîngă tine.

„O să fac o plimbărică“, spuse caporalul, „n-are nici un rost să prind aici rădăcini. Astăzi n-or să mă spînzure ca spion dacă mai pornesc în recunoaşterea terenului. Drace, a fost o treabă pe cinste să sui, atunci, artileria pe coasta muntelui, pe pămîntul bocnă, acoperit de gheaţă şi zăpadă !“

Se ridică de jos, se destinse şi se-ntinse, apoi se urni greoi prin învălmăşeală, uitîndu-se din nou din toate părţile la scena pe care el, pe vremuri, luptase cu atîta curaj cu suliţa în mînă împreună cu ceilalţi. Ocoli apoi zidurile împrejmuitoare.

„Aici am venit cu scările şi am pierdut o mulţime de oameni de nădejde. Aici voiau domnii generali să facem o breşă ; însă noi ne-am luat seama şi am cărat tunul mai departe. Aha, colo am ajuns ! Urrra ! urrra ! Uite, uite, colo m-am prăbuşit în adînc, la zece picioare, cu capul în jos şi gîndeam că-mi sosise ceasul ; dar m-am ridicat repede-n picioare şi m-am aruncat printre primii în luptă ! Nu mai e de-ndurat — trebuie s-o şterg, să scap de amintirile mele cele mai dragi, cînd ţi-a mers cum mi-a mers mie. Aici parcă mă înăbuş. Parcă-mi cad zidurile-n cap. Cred că-i cu adevărat mai bine s-o şterg de-aici şi să cobor la lac. O apă atît de mare n-am mai apucat să văd de-aproape de cînd cu nenorocirea de la pîrîul Fallen.“

Cine a băut destul vin de Veltlin[1] ştie bine cît de albastru i se pare cerul. Bravului caporal Sven i-au cîntat pe drumul pe care mergea acum destule scripci, dar lui îi răsunau în urechi de parcă ar fi fost o sută, la care

[1] Vin roşu din nordul Italiei.

se mai adăugau multe alte instrumente, timpane şi trîmbițe, şi prin toate acestea răzbătînd un bubuit îndepărtat asemenea unei baterii grele în linie de bătaie. Toți cei care-l întîlneau se bucurau că-l văd; însă el își urma, grav, drumul, atît pe cît o îngăduia povîrnișul muntelui, şi ajunse jos, la marginea lacului, unde se uită, dînd îndelung din cap, la întinderea nesfîrşită a apei; apoi porni agale de-a lungul malului pînă la capela, unde, după cum am mai spus, se aflau, priponite cu lanțuri şi funii, bărcile oaspeților veniți cu ele.

Şi pe cît era petrecerea de veselă și însuflețită în Bregenz și pe Hohen-Bregenz, în oraş şi pe Pfannenberg, tot pe atît de mare era şi liniştea în vremea asta la malul apei. Lacul se întindea în fața lui, limpede şi liniştit; rațele și gîștele înotau și se scufundau pe lîngă mal, şi departe, în înalt, deasupra apei, zburau în cerc pescăruşii albi, sclipind ca niște puncte argintii; pînze de corabie se ridicau peste linia orizontului, sau coborau dincolo de ea, iar oraşul Lindau, în dreapta golfului, își oglindea turnurile și frontoanele caselor tot atît de limpede în adînc pe cît le ridica în cerul luminos.

Suedezul de pe Lorena își scoase pălăria și-și șterse fruntea plină de sudoare, răsuflînd adînc și ușurat; apoi, după ce se aşeză pe o piatră de pe mal și-și puse mîinile pe genunchi, își clătină capul mai tare decît oricînd.

„Nici de ăsta n-ar fi trebuit să mă apropii", murmură el după o vreme. „Să mă uit la el de pe munte nu mi-a păsat; dar să-l vezi de aproape e altceva şi mult mai rău decît ruinele de-acolo, de sus. Muierile n-or să poată niciodată să răspundă pentru fapta lor, că m-au tîrît încoace, fiindcă, dacă, dimpotrivă, eu le-aş fi dus, la Jönköping de lîngă Wetternsee, aş fi fost nici vorbă silit să-mi înfund urechile în chip și fel din pricina vaietelor şi a dorului lor de casă. Jönköping! Ei, am hoinărit eu cu marele Gustav [1], şi după aia, cu Báner, cu Torstenson, cu Königsmark și cu Wrangel şi nu m-am gîndit niciodată la Wetternsee şi la casa părintească de la Jönköping, şi astăzi îmi vine să bocesc cu gîndul la ele, ca o muiere. Acu' mă-nfurie apa mai rău decît uscatul; — da, e drept,

---

[1] Se referă la Gustav Adolf, regele Suediei.

cînd am trecut marea cu veştitul Gustavus Adolfus, nu ştiam că, pînă la urmă, plecasem să mulg vaci şi să fac brînză — o, tunete şi fulgere, oare ăşti douăzeci şi şase de ani nesfîrşiţi să fie doar un vis, sau i-am trăit cu adevărat ? O, da, îţi vine să te-arunci în lac şi să nu mai ieşi din el niciodată !“

Sări furios în picioare, apoi mai făcu un salt de pe mal, dar nu în apă, ci în barca cea mai apropiată, care, din pricina puternicei zdruncinături, era cît pe-aci să se scufunde. Căzu greoi pe banchetă, uitîndu-se aproape înspăimîntat la oraşul Bregenz şi la muntele Sfîntului Gebhard. Însă nimeni nu observase uneltirile lui, nimeni nu-l luase în seamă. În clipa următoare îşi şi scosese cuţitul şi tăiase cu o smucitură frînghia. Era ameţit, dar nu din cauza vinului roşu din Tirol. Din trei lovituri puternice de lopată, barca uşoară ieşi în largul lacului a cărui faţă se încreţea acum, bătut de un vînt uşor dinspre sud-vest. Caporalul Sven Knudson Knäckabröd izbuti să ridice catargul mic şi — nu-şi pierduse vremea zadarnic în tinereţea lui cu atîtea jumătăţi de zile la pescuit pe Wetternsee ! — să ridice şi să rînduiască pînza pentru drum. El n-avea nici o vină ; de-adevărat era adevărat — o ştersese de sub mîna muierilor, adică a doamnei Fortunata, a doamnei Aloysia şi a celor trei „pitulici“, şi se găsea în drum, împins de un vînt prielnic spre oraşul liber Lindau im See din Sfîntul imperiu roman.

V

Era tare plăcut pe apă, mai ales pentru unul care călătorea pe ea într-o stare sufletească ciudată cum se simţea păstorul suedez de pe Lorena. Dacă pe mal, sub Fürberg, era linişte, apoi în golful Bregenz, ce strălucea în soarele după-amiezii, domnea o linişte şi mai adîncă, şi caporalul Sven s-a bucurat de o călătorie plăcută. Şedea cu mîinile pe burtă, lăsîndu-şi corăbioara în voia vîntului. Şi pe măsură ce în spatele lui se scufundau malurile, iar munţii se înălţau tot mai sus în văzduh,

tot așa se înălța acum dinainte-i podișul ținutului Allgäu și mai cu seamă, întocmai ca un oraș din comoara de minuni a doamnei Saga [1], orașul imperial Lindau.

Zidurile cenușii, ale cărui temelii le pusese împăratul roman, Tiberius Claudius Nero [2], după ce-i învinsese aici pe războinicii din Retia și Vindelicia, erau și mai liniștite decît lacul. Bătrînii tei dădeau din cap de pe bastioane, prietenoși și somnoroși, iar acoperișurile turlelor de la bisericile Sfîntului Petru și Sfînta Treime — fără să uităm nici Turnul hoților — cu strălucirea lor verde, albastră, roșie și aurie, îl pofteau pur și simplu din văzduh și din apă pe bravul caporal Sven Knudson Knäckabröd să se apropie cu încredere. În micul port trîndăveau pașnic, păzite numai ici și colo de cîte un șpiț alb, vase comerciale și semicomerciale, și printre ele, bărcile de lux ale bogaților orășeni, în măsura în care se aflau la Bregenz. Pe zid nu se vedea decît un străjer, care moțăia liniștit, rezemat în sulița lui cu două tăișuri. La ora aceasta, pe fortificațiile orașului Lindau im See doar muștele erau mai vioaie și zumzăiau în grupuri peste țevile încinse ale tunurilor.

Barca suedezului săgetă în port și la debarcader prin umbra vaselor de transport, și cînd caporalul, cu o ultimă lovitură de lopată, ajunse acolo cu bărcuța lui, nu-l întrebă nimeni de unde vine și unde se duce, ceea ce era bine ; fiindcă în clipa aceea pesemne că n-ar fi putut să răspundă la nici una dintre cele două întrebări. Nu se mai simțise atît de zăpăcit de cînd fusese lovit cu patul puștii lîngă Roter Egg, cu toate că astăzi îi era totuși mai bine decît atunci cînd se afla, plin de sînge, pe mindirul de lîngă tejgheaua hanului „La porumbița“ din Alberschwende, străduindu-se zadarnic să-și adune gîndurile și să-și amintească ce i se întîmplase.

Totuși, oricine ar fi sosit, ca el, în portul Lindau, după ce ar fi ancorat bărcuța la țărm, fără-ndoială că și-ar fi împins pălăria de pe o parte pe alta a capului,

---

[1] Personificarea vechii mitologii nordice.

[2] Tiberius Claudius Nero (42 î.e.n. — 37 e.n.), a luptat în repetate rînduri împotriva triburilor germanice și i-a învins pe reți și vindelici, care se stabiliseră în Graubünden, Tirol și malul Bavariei.

întrebîndu-se : Şi-acum ce-i de făcut ? încotro ? Frecîndu-şi fruntea, caporalul Sven stătea pe loc, uitîndu-se în sus, la zidul din apropiere al oraşului şi prin bolta întunecată ce ducea în oraş. În clipa aceasta însă apăru la parapetul zidului un cap mare, roşu, încadrat de un păr alb ca zăpada, care se rezemă, gemînd, pe doi pumni uriaşi şi, căscînd îngrozitor, se uita pe lac. Acelaşi cap trînti un scuipat în jos de pe zidul oraşului liber imperial ; apoi se deschise o gură cît o şură — deodată — absolut surprinzător, fără să te aştepţi nici pe departe la aşa ceva de la o astfel de arătare, omul început să cînte o melodie pe care poporul suedez o cînta de mai bine de o sută cincizeci de ani.

Şi monstrul de pe zid cînta în suedeză, cu o voce răguşită şi îngrozitoare :

„Se duse riga Gustav la Dálarne călare,
În Thing cu nătărăii să... schimbe-o vorbă mare,
Dar Christiern [1] şade cólea la Söndermalm afară
Şi-nfulecă prea hulpav un porc furat aseară".

Şi parcă plîngînd de necaz, mînie, revoltă şi tristeţe :

„Stă riga Christiern vesel la Stockholm în castel
Şi hulpav ne bea miedul, şi toarnă vin în el !"

„Tunete şi fulgere ! Sfinte Doamne !" gemu caporalul Sven Knudson Knäckabröd, uitîndu-se, împietrit, la cîntăreţ ; iar cel de sus căscă încă o dată şi mai îngrozitor decît înainte, continuînd aproape şi mai nemelodios :

„Ascultaţi o vorbă mare,
Voi, bărbaţii mei din vale :
Vreţi la Stockholm să pornim
Pe iutlanzi să-i izgonim ?"

---

[1] Se referă la regele Christian al II-lea (1481—1559), regele Norvegiei şi Danemarcii, care în 1520 a fost recunoscut ca rege al Suediei. Domnia lui nemaipomenit de crudă a dus la o răscoală ţărănească în ţinutul Dabkarlien (în suedeză Dalarne), sub conducerea lui Gustav Wasa (1497—1560). Acesta din urmă a devenit, în 1523, rege al Suediei şi a introdus în 1527 reforma religioasă în ţară.

Caporalul Sven Knudson Knäckabröd se apucă de cap cu amîndouă mîinile, cuprins parcă de o îndoială crîncenă că-l mai are pe umeri, şi cînd îl găsi totuşi la locul lui, făcu un salt înainte, urlînd şi el în sus, către cîntăreţul de pe zid :

„Cît ce iei la ochi vînatul
S-a sfîrşit cu el, fîrtatul !
Nici Christiern, vînat de mine,
N-o s-o ducă, zău, mai bine !"

Cuvintele acestea provocară celui de pe zid acelaşi efect ca versurile de mai-nainte asupra omului de jos. Şi cel de pe zid sări în sus şi se aplecă peste parapet, strigînd :

„Pe steagul albastru al lui Wasa, ce-i, a ieşit din lac o stafie, un strigoi, ori e un compatriot ? Hei, compatriotule ! Compatriotule !"

„Hei, compatriotule !" strigă păstorul de pe Lorena ; dar, pentru că tot îşi luase vînt, urlă mai departe atît de straşnic, că bastioanele oraşului liber imperial răsunară aproape îngrozite :

„Junghiurile nu-mi dau pace,
Mă simt rău, da n-am ce face,
C-am mîncat vro cîţiva peşti
Ce-n Dalarne-i pescuieşti".

Straja din umbra teiului, deşteptată din dulcea-i aţipire de sunetele acestea false, tresări şi puse mîna pe suliţă. Însă pe scara zidului de jos se năpusti starostele portului din liberul, cucernicul şi loialul oraş imperial Lindau im See, Rolf Kok, îl cuprinse cu amîndouă mîinile pe cel sosit de pe Lorena şi-l zgîlţîi cu putere, strigînd :

„Omule, în numele tuturor sfinţilor, omule, omule, de unde vii ? De unde eşti ? Cine eşti ?"

„Archebuzierul caporal Sven Knudson Knäckabröd din Regimentul galben Oxenstjerna[1] — pierdut în munţi — colo ! Raportez că m-am înapoiat, caporal Rolf Rolfson Kok, fiindcă, nici vorbă, el eşti ! Negul ăla de

---

[1] Veche familie nobiliară suedeză.

pe nara ta stîngă l-am avut timp de şaisprezece ani în marşuri în partea dreaptă, şi cicatricea aia de colo o ai de cînd cu nenorocirea de la Nürnberg [1], caporale Kok. Raportez că m-am înapoiat, caporal !"

„Şi-acum e '74 ! Omule, o, omule, omule, tu eşti Sven, pe care-l poreclisem, fără s-o ştie, Hahnentritt [2] din cauza mersului său ? Şi asta se petrece cu noi astăzi, aici la Lindau, la zidul portului, după ce nu ne-am mai văzut din anul '48 ? O, Sven, unde sînt compania, căpitanul, sublocotenentul şi stegarul ? Unde sînt steagurile şi tobele, unde înălţimile lor domnii generali ? Sven Knäckabröd, nu ştiu încă de unde vii ; dar eu, eu mă aflu aici de pe vremea atacului împotriva oraşului Lindau — întîi ca invalid, apoi ca cetăţean şi om însurat — şi ca văduv şi staroste al portului, şi nu mi-au lăsat nici măcar numele : acum mă numesc meşterul Gockele ! Da, aşa-mi spun, Gockele [3] ; şi tu eşti Sven Knudson Knäckabröd, şi noi doi am venit încoace împreună cu regele şi-am luptat alături la Breitenfeld, la Lützen şi-am fost împreună la fuga de la Nördlingen [4] şi-am pornit cu Wrangel împotriva munţilor acoperiţi cu zăpadă veşnică, o, Sven, caporale Sven, camarade Sven, uite că mă văicăresc ca un copil !"

„Şi eu mă văicăresc cu tine, caporale, camarade Rolf", plîngea cu sughiţuri celălalt. „Douăzeci şi şapte de ani a trebuit să păzesc vitele, şi după o atît de mare glorie şi bătălii crîncene am muls vacile şi-am făcut brînză vreme de douăzeci şi şapte de ani. Rolf, o, Rolf Rolfson Kok, la pîrîul Fallen de la Rote Egg ne-au omorît muierile pe toţi, după ce cucerisem Bregenzul din partea cealaltă, şi astăzi, frumoasele vremuri de demult m-au zăpăcit la minte, şi ştima apelor m-a ademenit să trec lacul. Am trecut lacul ca în vis, şi ştima apelor a ştiut că aici, pe zidul oraşului Lindau, mă aşteaptă caporalul Rolf Rolfson Kok."

---

[1] În septembrie 1632 a dat greş un atac al suedezilor asupra taberei lui Wallenstein, de lîngă Nürnberg.

[2] În germană, mers defectuos la cal.

[3] În germană, cocoş.

[4] Oraş bavarez pe rîul Eger, unde în septembrie 1634 suedezii au suferit o grea înfrîngere.

Cei doi bătrîni suedezi se ţineau strîns îmbrăţişaţi. Se sărutau, şi pe obrajii arşi de soare le curgeau lacrimi. Îşi mîngîiau drăgăstos spatele lat şi se simţeau fericiţi ca mirii în luna mai. Şi nu era un fleac ce li se întîmpla în ziua aceasta de sărbătoare a sfîntului episcop Gebhard, pe care ei cu camarazii lor îl încolţiseră atît de crunt pe vremuri cu tunurile şi atacul lor, unul dintre ei contribuind la nimicirea leagănului şi cetăţii acestuia.

Cei doi bravi caporali suedezi erau tare mişcaţi ; însă după înduioşare, i-a apucat, se-nţelege, cu atît mai tare setea, lucru de care şi-au dat seama cu mare bucurie. Caporalul Gockele l-a luat atunci de braţ pe caporalul Hahnentritt şi-a spus :

„Vino, iubite frate, cunosc locurile şi vreau să-ţi arăt ceva, care să-ţi răcorească inima mai bine decît cea mai rece băutură din pivniţele hangiului de la «Coroana».“

Şi l-a dus la hanul „La coroana“.

VI

Cine ajunge astăzi la Lindau im See, venind cu vaporul sau cu trenul, găseşte hanul „La coroana“ pe vechiul lui loc. Pe vremuri, zidul oraşului trecea de-a lungul malului pe dinaintea lui ; zidul s-a prăbuşit de mult, însă bunul, vechiul han stă încă vesel în picioare.

Cine păşeşte astăzi prin poarta boltită şi suie scara, mai găseşte şi acum la capătul unui gang lung, luminos şi alb, ceea ce caporalul Rolf voia să-i arate caporalului Sven, întru desfătarea inimii, şi, poate, să se desfete şi el. De tavanul de acolo atîrnă de un lanţ metalic o ghiulea de fier — o bombă a mareşalului Karl Gustav Wrangel, iar alături, de perete, tabloul mareşalului.

Amîndouă aparţin casei din anul 1647, din clipa în care domnul mareşal trăsese ghiuleaua aceasta de o sută optzeci de funţi asupra oraşului liber imperial Lindau, cu gîndul crîncen, care, Domnul fie lăudat, nu s-a împlinit, deoarece monstrul a trecut doar prin acoperişul primitorului han şi s-a oprit, fără să pricinuiască alte pagube, în podul casei.

Pe atunci, neprietenosul oaspete a fost ridicat cu băgare de seamă, i s-a scos încărcătura primejdioasă, și în vremuri mai liniștite a fost atîrnat de grindă, de amintitul lanț, spre veșnica amintire a generalului Wrangel și a tunului său de calibru mare. Caporalul Rolf avea foarte multă dreptate : pentru suedezul hangiței de la „Porumbița" din Alberschwende nu exista în anul 1674 o mîngîiere mai mare decît ghiuleaua și portretul acesta de la „Coroana" din Lindau.

În anul 1674, hanul „La coroana" nu era atît de luminos și plăcut ca astăzi. Pereții nu erau spoiți cu var și cu atît mai puțin pictați *al fresco* [1] cu scene festive păgîne și creștinești-cavalerești din evul mediu. Însă hanul era de pe atunci bun și-și merita faima ce i se dusese departe, dincolo de Allgäu, iar starostele portului, Rolf Kok, supranumit Gockele, știa ce-i băutura și-i plăcea să aibă răbojul lui după ușa de un cafeniu-închis, de stejar a cîrciumii. Pentru început însă îl așeză pe regăsitul camarad de război sub ghiuleaua suedeză, i-o arătă și atrăgîndu-i atenția și asupra tabloului mareșalului, zise : „Ia uite colo, prieten drag, ia uită-te !"

Ciobanul de pe Lorena își frecă ochii tulburi, se zgîi la ghiulea, se zgîi la tabloul generalului, făcu o săritură și se scutură de parcă voia să se dezbare dintr-odată de stăpînirea doamnei Fortunata și de viața lui de pe Lorena. Își întinse brațele larg deschise spre mareșal și ghiuleaua suedeză, strigînd din adîncul rărunchilor :

„Trăiască Gustavus Adolfus ! Trăiască Gustavus Wrangel ! Trăiască Leii Nordului !"

Mai făcu un salt și strigă a doua oară, de se cutremurară pereții, iar un chefliu singuratic de alături, din cîrciumă, se ridică de la masa lui din colț și-și vîrî capul în gang prin ușa deschisă. După cap urmă și restul omului, și așa cum era din creștet pînă-n tălpi merită să fie descris.

În obrazul bătrîn, prelung, slab și gălbejit, încadrat de o barbă și o mustață în furculiță bine pomădate, doi ochi negri ca tăciunele scînteiau deasupra unui nas lung și ascuțit. Două picioare lungi, strîmbe, în pantaloni

[1] În frescă (it.).

negri, strîmţi, şi în ciorapi negri, purtau un trup slab, îmbrăcat cu un pieptar negru, cu pulpane, cu mîneci şi cu o haină neagră, şi cînd omul îşi ridică pălăria şi o flutură în aer, descoperi o ţeastă galbenă, goală-goluţă.

„Cospetto ! O, Jesus Maria ! Vivat Ferdinandus !" [1]

Cei doi caporali îşi întoarseră capul ca la o comandă, cînd la strigătul lor suedez de bătălie răspunse atît de neaşteptat prea cunoscutul strigăt de luptă şi lozinca oştii împărăteşti. Şi iată, bărbatul înalt, îmbrăcat în negru, se apropie de ei şchiopătînd, sprijinindu-se în bastonul lui spaniol, cu măciulie de alamă, şi mătură podeaua cu borul pălăriei, într-o plecăciune adîncă, spunînd politicos :

„Rog să-mi îngăduiţi, signori — camarazi de război din tabăra adversă ? Mare onor ! mare onor ! — Am plăcerea să mă recomand. Signor Tito Titinio Raffa, sublocotenent casier din Regimentul de cavalerie Strozzi. Am avut onor în trecut la Breitenfelda — mare onor, mare onor, mare *bataglia* [2] ! Au domnii bunăvoinţ să intre şi să şedere jos la un pahar şi un convorbire prietenesc ? Mare onore, mare plăcere şi bun camaraderie !"

Cei doi soldaţi suedezi rătăciţi de trupă strînseră cu efuziune mîna întinsă a cavalerului rătăcit de trupă din Regimentul Strozzi şi în clipa următoare se aşezară cu un geamăt de plăcere la masa de la care se ridicase domnul sublocotenent casier, ca să-i salute : doamna hangiţă de la hanul „La porumbiţa" din Alberschwende îl striga şi-l căuta zadarnic la vremea asta, adică la apusul soarelui, pe muntele Gebhard, pe credinciosul ei argat, Sven Knudson Knäckabröd, din Jönköping de lîngă Wetternsee.

VII

Lumina zilei se stinsese de mult pe cîmpie, pe munte, în pădure, în vale şi pe lac. Vîrfurile strălucitoare de pe

[1] Ei, drăcia dracului ! O, Isuse şi Maria ! Trăiască Ferdinand (It.) Ferdinand al III-lea de Habsburg (1608—1657), de la moartea lui Wallenstein (1634), comandant suprem al armatelor imperiale, apoi, din 1637, împărat german.

[2] Bătălie (it.).

Kamor, Hohenkasten și Säntis de dincolo, din ținutul Appenzell, se pierduseră în noapte : luna apărea mai tîrziu.

În locuințele oamenilor se aprinseseră luminile, și masa celor trei eroi de la hanul „Coroana“ din Lindau oferea un spectacol ciudat.

Dacă vinul roșu din Tirol e o băutură bună, apoi berea bavareză are și ea calitățile ei demne de laudă, și cei trei soldați băuseră bere și continuau să bea. Cei doi bravi suedezi ședeau nemișcați, ca cioplitți în granit, în gură cu pipele lor scurte ; însă profesorul de limbi străine, Tito Titinio Raffa, fost sublocotenent casier în Regimentul Strozzi, stătea drept numai pe cît îi era posibil, își vîntura nestăpînit mîinile prin aer, jelind cu glas țipător trecutul mai frumos și mizeria prezentului, da, trecutul mai frumos, de care se bucurase din ziua cînd, la Breitenfeld, după cum spusese regele suedez, o coroană și două pălării de principi electori se frecaseră de un vechi caporal. [1]

„Atunci, ce-i drept, se colinda prin Germania cu cîntece și muzică, cu tobe și surle“, scîncea el. „Lanțurile de aur îți cădeau de gît din fumul de praf de pușcă, iar ducații de aur îi ridicai cu grămada de pe pămînt fără să-ți pese deloc cît de zdrobit era. Făcliile și luminările ardeau în sala de dans fără întrerupere — și ți-era totuna dacă-l băteai pe dușman ori o luai la sănătoasa. La urma urmei nici nu exista dușman, ci doar un băiat vesel pe care proasta nație germană îl invitase la petrecere, un băiat și un soldat voios, cu care trăgeai o bătută în sunet de vioară și trompete, după cum se nimerea ; astăzi, la țărmul mării, mîine, în inima țării, astăzi la Rinul cel verde, mîine, la galbenul Weser, iar poimîine la Dunărea albastră. Buni camarazi, nimic altceva decît buni camarazi și-ntr-o parte, și-ntr-alta, sub orice steag și stindard ! A fost o viață cum nu se mai amintește să fi fost niciodată în istoria lumii și cum nu și-ar putea-o dori mai bună

[1] În bătălia de la Breitenfeld regele Suediei și principii electori de Brandenburg și Saxa l-au invins pe Tzerklas, conte von Tilly (1559—1632), care ajunsese generalisim după o îndelungă experiență de război.

nici un soldat pedestru ori călare. Inima-mi bate să-mi sară din piept cînd mă gîndesc la frumoasele vremuri de demult, cînd locotenentul Schneeberg von Götzen din regimentul de cavalerie, după pierduta bătălie de la Lützen, a aruncat la Halle, pe masă, lanțul de aur al regelui Gustav Adolf, strigînd de unul singur : Victoria !"

„Așa-i, deși n-ar trebui să vorbești tocmai dumneata despre asta, sublocotenent casier", bombăni caporalul Sven. De el atîrna o peruzea minunată. Fusese descoperită în munții Piruska, la zece mile de orașul Moscheda : I-am văzut sclipind de o mie de ori, cînd maiestatea-sa trecea călare pe dinaintea frontului și credeam că această piatră prețioasă te apără de glonț, lovituri și-mpunsături ; dar, după cum s-a dovedit, asta nu depindea de ea ; însă tot să te ia dracu, sublocotenent casier, c-ai îndrăznit să vorbești de o astfel de-ntîmplare !"

„*Di grazia, prego perdona* ! [1] Iertare, domnilor ; n-am vorbit despre ea decît din pricina mizeriei de astăzi. *Domeneddio* [2] era atunci de fiecare parte. Voi v-ați ales cu izbînda, noi, cu peruzeaua maiestății suedeze. Fiecare cu distracția lui și — mînă liberă peste tot ! Asta era parola pînă-n anul '48. Acum au trecut toate de mult, și nici unul n-are de ce să-i poarte pică celuilalt."

„Da, da, nici o dușmănie pentru ce-a trecut ; beau în sănătatea voastră, domnule sublocotenent casier din Regimentul Strozzi !" strigă caporalul Rolf Rolfson Kok. În ce ne privește pe noi, suedezii, n-avem de ce să ne mîhnim din pricina asta. Am păstrat ce-am cîștigat, ne-am ales c-o bucată de pămînt german de la Greifswald la Verden [3], pe care-o apărăm cu sulițele și muschețele noastre."

În clipa aceasta, italianul se așeză cu o mișcare scurtă jos și, în ciuda bunelor sale sentimente, pe fața lui galbenă se așternu un zîmbet de bucurie răutăcioasă. Mai trase un fum adînc din pipă și șuieră :

---

[1] Vă rog mult. să mă scuzați ! (It.)

[2] Dumnezeu (it.)

[3] Prin pacea westfalică din 1648, Suedia a primit o porțiune din Germania de Nord : Pomerania de Vest, Rügen, gurile Oderului, Wismar, ca și Bremen și Verden.

„Acoperiți-o cu ele, *camarado*, e mare nevoie. Pe-acolo or să sune destul de curînd trîmbițele pornirea la atac : dar unii ca noi nu se mai pot bucura de treaba asta, după cum nu se mai pot bucura nici de spectacolul de dincolo de Rin, dintre împărat și Ludovic, regele Franței. De data asta o să-ncasați singuri bătăița, urși nordici.“ [1]

Patru pumni izbiră în același timp în masă, odată cu vreo duzină de crunte înjurături suedeze, și cei doi caporali săriră-n picioare, strigînd :

„Ce vrea să-nsemne bălmăjeala asta, domnule ?“

Italianul rîse și-i făcu un gest cu care voia să-l liniștească pe starostele portului :

„Poți să tăgăduiești, *camarado*, că ați avut acolo jos o comportare amarnică și perfidă ? Signor acest, de pe meleagurile pustii, fără-ndoială c-a dormit dus la animalele lui ; dar noi, ceilalți, știm, totuși, cîte ceva din ce se petrece pe lume și sînt convins că de data asta o să vă cam ardeți. Oho, tăgăduiți, tăgăduiți, însă ăsta e adevărul ! Nici gînd să vă mai respectați tratatul de neutralitate [2] pe zece ani, acum cînd a ieșit lupul la drumul mare și înălțimea-sa principele elector de Brandenburg, cu înălțimea-sa *sposa* [3], cu prințul elector și cu glorioasa *armada* [4] au pornit către Rin, la comandantul imperial, ducele de Bournonville [5].

---

[1] Aluzie la politica de expansiune a lui Ludovic al XIV-lea al Franței, care în 1674 a ocupat zece orașe imperiale în Alsacia. Armata imperială n-o opus decît o slabă rezistență, deoarece Habsburgii renunțaseră la această provincie, care era sub suzeranitatea lor. În aprilie 1672, Ludovic al XIV-lea atacase Țările-de-Jos, cărora le-au venit în ajutor Spania, Brandenburgul, Danemarca și împăratul german ; la Seneffe (1674) și la Mont-cassel (1677) trupele coalizate au fost învinse de armata franceză ; prin pacea de la Nimwegen (1678), Franța a dobîndit Franche-Comté și cele mai importante cetăți ale Belgiei.

[2] În 1666, Suedia a încheiat un tratat de neutralitate pe termen de zece ani, cu Friedrich Wilhelm de Brandenburg, așa-numitul Marele principe elector. După ce Brandenburgul a intrat în coaliția împotriva Franței, Carol al XI-lea al Suediei a atacat, la imboldul lui Ludovic al XIV-lea, Brandenburgul.

[3] Soție (it.).

[4] Putere armată (span.).

[5] Ducele flamand Alexandre de Bournonville (m. 1693), era feldmareșal imperial al armatelor de la Rin.

„Va fi oprit !“ strigă starostele portului.

„Eu zic că nu ! Şi mai zic, luaţi seama ! Lumea e mai bătrînă decît pe vremea noastră, şi mîini noi s-au apucat de o lucrare nouă.“

„Sublocotenent casier ! Sublocotenent casier !“ strigă Rolf Rolfson Kok ameninţător.

„*Pazienza, adagio* ![1] Aş vrea să pot arunca odată o privire prin depozitele voastre din Stettin. În portul Wismar trebuie să fie chiar de pe acum o forfotă grozavă de lănci, muschete, praf de puşcă, plumbi şi tunuri. Oho, signori, o groază de bani franţuzeşti or să sune pe mesele voastre din Stockholm şi în buzunarele generalilor voştri !“

„Eşti un cap politic grozav, camarade din Regimentul Strozzi“, mormăi Sven Knudson Knäckabröd, neştiind bine dacă vorbele celuilalt erau măgulitoare sau dimpotrivă.

„Doar am fost sublocotenent casier !“ spuse, zîmbind, signor Tito Titinio Raffa. Nu vă supăraţi, nici noi n-am făcut niciodată altfel. *Cospetto*, vă doresc din inimă să vi se-mplinească dorinţa. Domnul Turenne [2], cu armata la Rin, şi sacul de bani francezi la Stockholm vor da o bună mînă de ajutor la asta ; dar — dar fiţi cu ochii-n patru, ca nu cumva brandenburghezul să vă joace o festă.“

„N-o s-o facă“, zise Rolf arţăgos.

„V-o doresc, însă — ia spuneţi, aţi venit încoace pe vremuri cu domnul mareşal Carlo Gustavo Wrangelio, a cărui imagine şi al cărui dar de oaspete atîrnă acolo afară ?“

„Chiar cu el !“

„Ei bine ; dacă porniţi de-aici chiar în seara asta, poate c-o să-l întîlniţi în marş spre Berlin.“

„Vivat ! Trăiască eroul Nordului !“ strigă caporalul Sven, care se uitase pînă acum cu tot mai mare uimire cînd la unul, cînd la altul dintre cei doi politicieni şi izbutise numai cu greu să urmărească salturile convorbirii lor. Dar în clipa de faţă se lămurise deodată ce mult pierduse el din istoria lumii în vremea surghiunului şi a

---

[1] Răbdare, încet ! (it.).

[2] Henri de Latour d'Auvergne, viconte de Turenne (1611—1675), mareşal al Franţei.

serviciului său la doamna hangiță de la „Porumbița“ din Alberschwende, la vacile și la caprele lui de pe Lorena.

„La umăr, arm' ! La lănci ! Pe cai ! Cuirasieri și dragoni !“ urlă el, adăugînd mai încet : „Dar parcă mi se năzare c-am mai fost odată acolo cu ăi din Brandenburg, și n-a fost mare lucru, am rîs cu toții de distracția asta. Da, era prin anul '33 ; caporal Rolf, știi, cînd și noi am mărșăluit pentru prima dată asupra Berlinului, o mie cinci sute de oameni călare și pe jos, cu regele și patru tunuri. Veneam de la Köpenick, unde era tabăra cea mare, și ne distrasem cu prințul elector de atunci, Georg Wilhelm [1], și cu soția sa. Au dus tratative cu noi pînă-n pînzele albe și n-am căzut la-nțelegere decît cînd servanții de la tunuri s-au pus s-aprindă fitilul, ca să-i facă să le vină mintea la cap. Da, da, acum îmi amintesc bine. După ce, în sfîrșit, s-a încheiat înțelegerea, ne-au escortat pînă afară din oraș, și fiindcă maiestatea-sa regele a vrut să le facă, la despărțire, o onoare nemeritată, a poruncit să se tragă o salvă generală cu toate armele mari și mici. Asta a fost distracția ! Pirotehnicianul uitase să schimbe direcția țevilor de tun îndreptate asupra orașului și, pentru că venisem întîi ca dușmani, am tras cu nădejde și ca prieteni în ei și le-am bumbăcit acoperișurile fără nici un gînd rău. Ceea ce le-a stîrnit firește pe doamne să facă o larmă atît de grozavă, că maiestatea-sa regele s-a simțit tare stînjenit.“

„Eu n-am fost acolo, caporale Sven“, zise caporalul Rolf, „eu mă aflam atunci la Köpenick, cu grosul oastei. Dar așa s-au petrecut lucrurile, și prea mult n-a suferit nimeni din cauza asta, fiindcă, în vreme ce noi le-am bumbăcit cîteva nenorocite de acoperișuri de șindrilă, ne-a bumbăcit bătrînul caporal, Tilly, întreg orașul Magdeburg. Și Gustavus Adolfus nu i-a uitat asta brandenburghezului niciodată.“

„Toate acestea sînt povești vechi“, zise signor Raffa, căscînd. „E aproape miezul nopții, și mîine dimineață

---

[1] Georg Wilhelm (1595—1640), principe elector de Brandenburg din 1620 ; era cumnatul lui Gustav Adolf, căruia totuși, mai întîi, i-a refuzat sprijinul, pînă în 1631, cînd a fost constrîns să accepte o alianță.

pornesc îndărăt la Augsburg, deoarece nici unul dintre barbarii de aici, bărbat ori femeie, nu vrea să-nveţe *la bella lingua toscana*[1]. *Cospetto*, ca să nu spun ceva mai rău ! Le doresc domnilor şi camarazilor noapte bună ; — a fost o mare onoare şi desfătare pentru mine să vă-ntreţin cu plăcuta mea *conversazione*[2].

„Sperăm ca modesta noastră societate să-i fi plăcut de asemenea domnului", vorbi caporalul Rolf, în timp ce caporalul Sven saluta tăcut, dar cu bună cuviinţă militărească. Treptat, încăperea cîrciumii de la „Coroana" se umpluse cu foarte mulţi muşterii ; însă cei trei soldaţi îşi dăduseră prea puţin seama de asta şi nu-i luaseră deloc în seamă. Sven şi Rolf se mirară abia mai tîrziu, după ce sublocotenentul casier din Regimentul Strozzi îşi luase cu graţie ziua bună.

VIII

Cine rătăcea în noaptea asta pe uliţele vechiului oraş imperial liber Lindau, presupunînd desigur că avea simţ pentru frumuseţea naturii, acela putea să uite, sub înrîurirea gingăşiei încîntătoare din clipa aceea a pămîntului, ce aspect jalnic mai avea încă tocmai acest pămînt, deşi cei trei bătrîni soldaţi abia se plînseseră atît de înduioşător de ticăloasa fericire a păcii şi cumplita plictiseală de care aveau parte la bătrîneţe. În lumina argintie a lunii, lacul se întindea în jurul oraşului insular, scăldînd, domol şi abia auzit, străvechile ziduri. E drept, dincolo, viguros ul Rin se ivea, paşnic, din cantonul Graubünden ; dar chiar şi el, după ce trecea prin marele lac, saluta Constanţa şi făcea rapida săritură de la Schaffhausen, vedea şi auzea în scurgerea lui mai departe tot felul de lucruri care nu sunau a pace şi nu păreau să aibă de-a face cu ea. Toţi se puseseră cu sîrg pe treabă : împăratul

[1] Frumoasa limbă toscană (it.).
[2] Conversaţie (it.).

Leopold[1], ca să vîndă Alsacia[2] cît se poate de convenabil și pe tăcute, pentru a scăpa de veșnicele neplăceri din cauza ei — regele Ludovic, ca s-o ia în primire cu cît mai mare *éclat*[3], strigăte de bucurie și pocnet de focuri de artificii. „Nu ne place un principe puternic al venzilor la Marea Baltică", spusese promotorul de totdeauna al Imperiului roman de națiune germană din Viena, și-i dăduse ordin ducelui de Bournonville, comandantul oștilor sale din lagărul de la Strasbourg, să se lase mai bine bătut de trei ori de francezi decît să-i dea prilej, chiar și numai o singură dată, prințului elector din Brandenburg, Friedrich Wilhelm, să-și facă datoria, umplîndu-se de slavă față de imperiu. Domnul de Turenne, se-nțelege, a avut un joc ușor și l-a jucat în chip strălucit : — dar asta-i altă poveste, după cum ar spune signor Tito Titinio Raffa, și nu ne vom ocupa de ea aici.

Pe zidurile orașului insular Lindau, puținele străji pășeau agale în sus și în jos pe sub tei și printre tunuri, și lumina lunii scînteia și pe muschetele și sulițele lor. Faimosul han „La coroana", așezat foarte aproape de zidul orașului și al portului, se pierdea în umbră, pînă la coama casei și girueta de pe ea, care scînteiau și ele. Cei doi cheflii întîrziați, care ieșeau acum din han, s-au oprit întîi nehotărîți, neștiind încotro s-o ia prin întuneric.

„Numai nu sub un acoperiș", spuse, suspinînd, caporalul Sven Hahnentritt. „Dragă prietene, numai nu sub un acoperiș ! N-aș rezista ! Îmi huruie capul, de parcă ar suna în el atacul zece mii de trompete, și fierbe sîngele în mine ca și cum bucătarii regimentului ar ațița focul în el pentru douăzeci de mii de oameni. Sub acoperiș, chiar de-ar fi de aur, m-aș înăbuși jalnic orice-ai face."

„Nu sub acoperiș, frate", spuse, suspinînd, și caporalul Rolf, supranumit la Lindau Gockele. „Ne sprijinim unul

---

[1] Leopold I de Habsburg (1640—1705), împărat german din 1658.

[2] Între 1679—1680, Ludovic al XIV-lea a justificat drepturile istorice ale coroanei franceze asupra anumitor teritorii, printr-o reuniune a Camerelor. În 1681, orașul Strasbourg a fost ocupat de francezi.

[3] Strălucire (fr.).

de altul și ajungem sus pe scara valului ăstuia de apărare, fără să ne frîngem gîtul, și-acolo ne așezăm jos și mai vorbim de Suedia cea plină de glorie, de marele rege și de marele război. Hopa — marș — oho, cred că muierile îi spun la asta melancolie, asta care ne-a înhățat pe-amîndoi de chică ; cred că, de-aș putea, în noaptea asta aș boci și-aș scînci pentru prima dată în viața mea."

Pășiră, clătinîndu-se, în lumina lunii și ajunseră cu bine pe zid ; acolo se așezară pe o veche țeavă de tun din bronz, un veritabil tun vechi de campanie ca un șarpe, care poate că-l salutase și pe împăratul Maximilian [1], cînd venise la Lindau, la Reichstag, ca să traseze drumul Curții imperiale de casație.

Zăboveau acolo, în lumina lunii, doi lupi de mare, cărunți, din nord, uitîndu-se la munții Elveției și ai Tirolului, în vreme ce stăteau de vorbă din nou, plini de încîntare. Erau doi oameni lipsiți cu totul de romantism, dar trecuseră amîndoi prin atîtea întîmplări, încît convorbirea lor era, fără ca ei s-o știe, s-o simtă și s-o vrea — romantică, mai cu seamă ceea ce spunea caporalul Rolf.

„Acu' încetul cu încetul s-o fi iscat dincolo mare zarvă din pricina mea", spunea Sven. „Oho, ia uite, colo se ridică încă o rachetă, de parcă m-ar chema îndărăt. O, Rolf Rolfson, din clipă-n clipă mă simt tot mai ciudat."

„Asta din pricina lunii, a umezelii din han și a signorului italian, camarade. O, Sven, Sven, și eu mă-ncălzesc și mă-ncing mereu tot mai tare. Închipuie-ți că bătrîna Suedie a rămas acolo, atît de liniștită pe locul ei, cu toate ale sale, și că noi am colindat îndepărtata lume pe cal și pe jos, ca învingători și prizonieri ai muierilor și ai filistinilor ! Mi se rupe inima, cînd mă uit acum la apa asta plină de lumină și mă gîndesc la Marea Baltică și la flota cea mare și la marele rege Gustav, și cum am debarcat noi, bărbați din toate provinciile, ostrogoți și vizigoți, dalkarleni, finlandezi, ba chiar și simpli și proști

---

[1] Maximilian de Habsburg (1459—1519), împărat german din 1493. În dorința unei reforme generale a Imperiului roman de națiune germană a creat în 1495 Curtea imperială de casație. La Lindau, s-a discutat în 1496 asupra legii fundamentale care să stea la baza înaltei instituții.

laponi ! Cînd mă gîndesc cum am îngenuncheat să-i mulțumim lui Dumnezeu, și-apoi ne-am ridicat iar și ne-am pus pe treabă, ne-am văzut de ea vreme de optsprezece ani, vreme de optsprezece ani lungi și glorioși ! O, frate Sven, elvețienii de colo vorbesc mereu de dorul lor de casă, chiar dacă nu le-o cere nimeni ; însă tu, Sven, mi-ai adus astăzi cu tine dorul de casă ! O, Suedia, Suedia ! Sven, n-ai vrea să mai vezi odată regimentele albastre și galbene în linie, cu soarele strălucind pe coifuri și cuirase, și pe domnii generali și colonei, dinaintea frontului ?"

„Taci, mă omori !" gemu caporalul Sven Knudson Knäckabröd. „Pînă ieri dimineață am muls vacile și ședeam printre roți de brînză ; iar *ei* au mers cu arma pe umăr pînă la Weser, au trecut pe dinaintea orașelor cucerite, s-au aruncat împotriva polonezilor și a iutlandezilor ! *Ei* s-au bătut vreme de trei zile la Varșovia [1], au mărșăluit peste gheață în Zeelanda ; au întins tabăra și-au călărit în jurul Copenhagăi. *Ei* i-au bătut pe ruși, și toate acestea le-am aflat abia în seara asta de la tine și de la italian, iar eu m-am lăsat prins de muieri, care m-au dresat să dădăcesc copii, în loc să-mi sfărîm cătușele și să mor acoperit de onoare."

„Tu, cel puțin, ai trăit totuși bine, camarade. Ai stat acolo în pustietatea ta, fără să vezi și fără să auzi nimic, iar toate lucrurile mari despre care tocmai ai amintit le-ai aflat abia astăzi. Mie însă, pînă-n ceasul ăsta, mi-a stat pe inimă ghiuleaua de la „Coroana", a comandantului nostru suprem. Ah, caporale Knäckabröd, ce-ai zice dacă ne-am găsi drumul ?"

„Drumul încotro ?" strigă păstorul de pe Lorena cu răsuflarea tăiată.

„Drumul către casă ! Drumul către steagurile cu Leul din Nord !" strigă starostele portului Lindau, sărind în sus. „Caporale — camarade, frățioare, dacă am ajunge tocmai bine, ca încă o dată — înainte de a se-nchide poarta, Sven ! — încă o dată să mărșăluim în formație ? Karl Gustav Wrangel, generalul nostru, e iar în frunte,

---

[1] În iulie 1656, Varșovia a capitulat în fața trupelor suedeze și brandenburgheze, după o bătălie de trei zile.

şi nu e mai tînăr decît noi ! Vrangel mărşăluieşte, Vrangel, cu care am venit noi aici ! Asta-i dorul de patrie, camarade, şi noi mergem, camarade — mărşăluim, frăţioare ; dezertăm — şi ne ducem la Wrangel — chiar în — în noaptea asta !"

„Chiar în noaptea asta !" gemu prizonierul de război al doamnei Fortunata Madlener din Alberschwende, apăsîndu-şi pumnii pe ochi. Apoi sări de pe ţeava de tun, urlînd aproape nebun de bucurie :

„În Dovrefjeld[1]*, ca acasă*
Stau ostaşii, nu le pasă !

Linişte-n front !... Plecăm la Wrangel ! O, de n-ar fi numai vis !"

„Ia spune, Sven, ai vreun lucru al tău dincolo, la păstorii din munţi ?"

Caporalul îşi clătină capul, vîrîndu-şi mîinile adînc în buzunarele goale ale pantalonilor.

„Acolo, în turnul meu, eu am o mulţime de comori", rînji Rolf Rolfson Kok ; „o masă, un scaun, o saltea de paie, o muschetă, o jumătate de duzină de beţe de undiţă şi tot felul de plase, o tigaie şi un cintezoi într-o colivie. Pasărea o las să zboare, că şi noi ne luăm zborul ; — mai am şi treizeci de fiorini, pe care-i iau cu mine, iar toate celelalte le las moştenire consiliului şi burghezilor din Lindau. În zece minute sîntem gata. Colo e barca mea — în zece minute plutim pe lac şi, ştii, debarcăm la Nonnenhorn, şi acolo om vedea cum mergem mai departe. *Courage*, bătrîne ; stai liniştit pînă ce mă-ntorc. Îmi termin curînd treaba în locuinţa mea, şi mîine-n zori o să fim departe în marş către casă !"

IX

În dimineaţa următoare nu numai consiliul, dar chiar şi întregul oraş Lindau s-a mirat de dispariţia starostelui suedez al portului. Pe meşterul Gockele îl cunoşteau şi

[1] Podiş în centrul Norvegiei.

copiii de pe stradă, iar oamenii maturi erau cît se poate de familiarizați cu trupul lui ca de urs și germana sa scîlciată. De fapt, nu era de mirare că se simțea atît de mult lipsa caporalului Rolf Rolfson Kok atît pe ulițele orașului cît și în cele mai cunoscute cîrciumi și hanuri.

„Și tocmai acum, pe vremea tulburelului ? !“ murmurau tovarășii lui de chef cei mai încercați și pricepuți. „Acum, cînd vinul nou mai-mai să fie gata ! Nu-ți vine să crezi ! Dacă lacul nu-i azvîrle cadavrul curînd la mal, apăi e lucru sigur că l-a luat dracu. A fost un bun camarad — păcat !“

Oricît de mare era zarva în orașul liber imperial Lindau din cauza dispariției caporalului Rolf, ea a rămas cu mult în urma zarvei și neliniștii stîrnite dincolo de Fürberg de dispariția caporalului Sven. Nu era totuna dacă se pierdea un om din aglomeratul oraș Lindau sau din satul Alberschwende și de pe Lorena. În ultimele două locuri condițiile sociale sufereau mult mai mult din cauza asta decît în primul loc, și supărarea, tulburarea și mînia hangiței de la „Porumbița“ era oarecum mai întemeiată decît a consiliului și a burghezilor orașului liber.

Să renunțăm la descrierea simțămintelor doamnei Fortunata, ale Aloysiei și ale celor trei fetițe, cînd au început să-l caute pe caporal în seara fatală din 7 august, și nu l-au găsit.

La început, l-au căutat rîzînd, dar nu pentru multă vreme. Doamna Fortunata a început să strige după prada sa în cercul cunoștințelor și al prietenilor ei cu înverșunarea unei leoaice mîniate. Iar prietenii și cunoscuții s-au pus pe urmele dispărutului, deși cu o tainică milă pentru soarta suedezului, dacă va cădea în mîna lor și a hangiței. Nici un tufiș de pe muntele Gebhard și nici o cîrciumă din strașnicul oraș Bregenz de la poalele muntelui Gebhard n-au rămas necercetate. Era cît pe-aci să se ceară intervenția burghezilor să-l urmărească pe fugar (fiindcă toți erau convinși a doua zi că omul căutat fugise) și să-l aducă viu sau mort.

Stăpîna hanului „La porumbița“ l-a căutat trei zile și trei nopți pe malul lacului ; abia în ziua a patra și-a pierdut, descurajată, nădejdea să pună din nou mîna pe

dezertorul și trădătorul încrederii ei oarbe și a pornit prin pădure spre casă, plină de mînie și necaz ; iar cei de sub același acoperiș cu ea și prietenii casei au suferit destulă vreme din cauza purtării păcătoase a suedezului nerecunoscător, a netrebnicului caporal Sven Knudson Knäckabröd. Ba și mai rău, mai existau încă vreo cîteva veterane zbîrcite din anul 1647, care s-au prezentat în grup la stăpîna hanului „La porumbița", comandanta supremă, și au povestit lupta glorioasă de la Roter Egg, ca dintr-o cronică, susținînd cu glasuri ascuțite că *ele* preziseseră *asta* chiar de-atunci, și că orice muiere de pădurar ar fi putut să spună chiar de pe vremea aceea că *așa* o să se-ntîmple.

Dar ceea ce se petrece cu toate situațiile și treburile omenești s-a petrecut și acum. Zilele și-au urmat cursul lor obișnuit și chiar evenimentul acesta atît de important, de ciudat și de nemaipomenit ca dispariția unui om, care se purtase atît de frumos vreme de douăzeci și șase de ani, a început să-și piardă însemnătatea în vîltoarea muncii, în zilnica luptă cu miile de supărări și bucurii ale existenței. Se vorbea tot mai puțin de caporalul Sven, deși se mai gîndeau încă destul de mult la el, alcătuind mereu subiectul unei discuții copioase pentru orice oră liberă. Pînă la urmă, copiii doamnei Aloysia Unold erau cei mai adînc mîhniți de dispariția bătrînului, căruntului, cinstitului lor camarad de joacă, a bunului tovarăș de pe Lorena ; noi însă vom vedea acum mai întîi de toate unde a ajuns Sven cu camaradul său, și el cărunt, bătrîn și cinstit, cu caporalul Rolf Rolfson Kok, și ce i s-a întîmplat după ce a plecat pe furiș din patrie în străinătate, ca să-și caute acolo casa, adică vechile și glorioasele stindarde de război, precum și pe bătrînul comandant de oști, Karl Gustav Wrangel.

X

Pasewalk este un oraș frumos ; întrebați-i despre asta pe cei originari de-acolo ! În 1674 pare să fi fost un oraș și mai frumos, lucru care astăzi e greu de stabilit. În orice

caz, în luna noiembrie a anului amintit era un oraş tare însufleţit, fiindcă mareşalul Karl Gustav Wrangel îl alesese ca loc de adunare al trupelor cu care voia să atace în luna următoare Marca Brandemburg. Şi, într-adevăr, pornind de la Pasewalk, trecuse graniţa în decembrie cu paisprezece mii de oameni, cucerise Stargard, Landsberg, Wriezen, Ruppin ş.a.m.d. incendiase şi jefuise după vechiul obicei cu pricepere şi plăcere, bucurîndu-se de toate după voie şi chef, în lipsa alteţei-sale prinţului elector, înlăuntrul graniţelor acestuia.

Şi Rathenow este un oraş frumos ; la începutul lunii iunie a anului 1675 s-a însufleţit şi el grozav, deoarece colonelul von Wangelin a intrat atunci în localitate cu şase companii de dragoni din propriul său regiment şi cu un grup de infanterişti dintr-alt regiment şi s-a aşezat de asemenea acolo, la largul lui, fără nici o intenţie rea. Iar ai săi i-au urmat exemplul în toate, fără să ţină seamă cîtuşi de puţin de simţămintele şi tihna cetăţenilor.

Ei bine, pe cei doi prieteni buni ai noştri de la hanul „Coroana“ din Lindau, pe caporalul Sven Knudson Knäckabröd şi Rolf Rolfson Kok, poreclit meşterul Göckele, îi găsim într-adevăr în sau mai bine zis dinaintea oraşului Rathenow, deocamdată, Dumnezeu fie lăudat în deplină sănătate. Dar ca să descriem locul unde se află este absolut necesară o descriere a poziţiei oraşului Rathenow, lucru pe care-l vom face cît se poate de succint. Aşezarea aceasta urbană se află pe malul rîului Havel, care curge pe lîngă ea împărţit în două braţe ; ca să ajungi la poarta şi la zidurile mîncate de vreme, pe alocurea năruite, trebuie să treci peste cele două braţe, şi peste ostrovul alcătuit din ele, cu ajutorul a două poduri mişcătoare mai mari şi a mai multor poduri mai mici.

Caporalul Rolf Kok, dintre dragonii lui Wangelin, făcea de pază împreună cu alţi şase oameni, în ziua de 15 iunie, vechiul, şi 25, noul stil [1], la primul pod mişcător,

---

[1] În 1582, printr-o bulă papală a lui Grigore al XIII-lea, calendarul iulian a fost înlocuit cu calendarul gregorian. Noul calendar este valabil din 1583 în ţările germane de religie catolică, iar în cele evanghelice, din 1700.

adică la cel mai dinspre vest, iar caporalul Sven Knäckabröd îi ținea tovărășie.

Așadar acolo erau !

Înarmați și gata de luptă, după cum visaseră pe cînd se aflau pe zidurile portului Lindau, ședeau din nou la un foc de bivuac suedez, din nou într-un post înaintat în fața dușmanului.

Cei doi bravi bătrîni cu capul cărunt stăteau unul lîngă altul în fața jarului pe stinse, cu ochii la pîndă, în vreme ce camarazii lor, în afară de santinela înarmată, dormeau somn adînc și liniștit pe niște legături de paie alăturate unele de altele. Era pe la ora două dimineața, ceața rîului Havel se așternea albă și deasă pe apă și pe vastele mlaștini și smîrcuri din jur ; dar se vedea că se apropie zorile. Pilonii înalți ai podului mișcător se și deslușeau destul de clar din ceața albă, iar călăreții suedezi avuseseră pînă acum o noapte liniștită.

„Ca ăia de colo făceam și noi pe vremuri, frate Sven", spuse caporalul Rolf, arătînd cu un gest dragonii care sforăiau. S-au dus, noi sîntem prea bătrîni pentru asta, camarade ; dar tot îți rămîne ceva — stai, pălăvrăgești, iar o pipă de tabac dinaintea focului e și ea plăcută. Acum treizeci de ani nu se fuma atît în armată ca astăzi. Și asta-i ceva nou."

El se întinse din toate încheieturile, în timp ce camaradul său mîrîi doar tihnit, ca un cîine bătrîn după sobă.

„Sven", continuă caporalul Rolf, „vorbește și tu ceva. Noi am încercat acum din nou pe de-a rîndul viața ; ia spune, unde ai vrea să stai mai bine — aici, printre cuirase și coifuri de fier sau acolo — colo— îndărăt, colo sus în munții tăi, printre capre și țapi și tot felul de alte vite cornute ? Hai, frățioare, ia zi, cum îți place viața ta de pe vremuri, pe care ai luat-o de la-nceput ?"

„Nu se poate spune, comandant al străjii ! Nu poți decît să te tot gîndești la treaba asta, dar n-ai vreme pentru așa ceva. Încă n-am uitat ceasul fericit cînd am ajuns din nou sub drapel, și santinela din tabăra de la Pasewalk ne-a cerut parola. Parolă-n sus, parolă-n jos ! Parola nici vorbă că n-o cunoșteam, dar dovada o aveam gata pregătită și-mi tremură și-acum genunchii cînd mă

gîndesc la emoţia cu care am prezentat-o amîndoi. Rătăcit de trupă în timpul asaltului de la Lindau, prizonier în munţi din anul '47, după asaltul asupra sihăstriei Bregenz şi asupra castelului Hohen-Breggez ! Ce îmbulzeală s-a iscat printre ofiţeri şi soldaţii de rînd, care ne priveau cu gura căscată ! Şi ce drum am făcut, un adevărat drum în zigzag pe care l-am străbătut de la lacul Constanţa pînă la rîul Uker ! Şi-n regimente numai tineri, ba, nu-i cunoşteam nici pe cei vechi, şi de-atîta uimire şi surprindere nici un căpitan, locotenent sau plutonier care să ne-ndrume mai departe pe calea vechii şi frumoasei vieţi. Şi-acum îmi tresaltă inima, caporale Rolf, cînd mă gîndesc la ceasul acela !... Oh, Wrangel, Wrangel, cea mai mare fericire a fost că mareşalul sau, cum îi spun acum, conetabilul, era la-ndemînă şi ne-a luat pe seama sa ! Da, înălţimea-sa mareşalul, care a trecut pe vremuri peste mare cu noi şi cu regele, a ştiut ce să facă cu noi, slavă şi glorie lui Karl Gustav ! Ne-a strîns mîna la cartierul său general şi ne-a poftit să şedem la masa lui. Toţi marii ofiţeri şi comandanţi s-au holbat la noi ca la nişte fiinţe nemaivăzute, şi conetabilul a ridicat paharul în cinstea noastră, iar toţi marii generali au ridicat şi ei paharul în cinstea noastră, apoi gloata, călăreţi şi pedeştri, ne-a purtat pe umeri pe uliţele lagărului. Trăiască Suedia ! În veci trăiască Suedia şi eroii suedezi călare şi pe jos ! După aceea, Rolf Kok, m-am gîndit adesea că ar fi fost o fericire să murim în ceasul *acela* plin de lumină şi glorie. Cred că ar fi înclinat toate steagurile şi ar fi tras cu toate tunurile în cinstea noastră, de parcă am fi fost cei mai vestiţi generali."

„Nici vorbă că asta ar fi fost cea mai grozavă cinste pentru noi", spuse celălalt gînditor, „dar, Sven Knudson Knäckabröd, e tare plăcut cum este şi-acum. N-a spus colonelul Wangelin, în faţa frontului regimentului comandat de el, că e o mare onoare pentru dînsul că facem parte dintre călăreţii săi ? Şi-am încălecat, Sven, tu, fiindcă în munţii tăi ai călărit destul pe vaci, eu pentru că am slujit consiliului din oraşul Lindau, călărind ca vestitor de incendiu. Am încălecat, caporale Knäckabröd ; — după ce am zăcut destul de multă vreme într-un somn fermecat, ne-am deşteptat, în sfîrşit, din nou ca băie-

țandri — și-am încălecat. Nu-i așa ? Și cînd am trecut deunăzi granița, în fluturări de stindarde, în sunete de tobe și trompete, nu ne-am simțit ca băiețandri ? Nu ne-am fluturat noi atunci pălăriile asemenea copiilor de trupă de la bagaje ? Fără-ndoială, faptul că astăzi purtăm un veston roșu nu mă bucură atît de tare cum m-am bucurat pe vremuri, că am pornit în lume cu pieptar galben și albastru ; dar e totuna : trăiască eroii Nordului ! trăiască gloriosul, veșnic învingătorul Karl Gustav, mareșalul Wrangel ; tot a fost o desfătare că ne-a fost dat să intrăm călare cu ceilalți în orașe, ca pe vremuri : în Landsberg, Krossen, Wriezen și cum le mai spune ; și-i o desfătare că noi — noi, caporale Sven, stăm astăzi de pază la Hvael, pîndindu-i pe brandenburghezi."

„Pîndindu-i pe brandenburghezi", zise, rîzînd disprețuitor, Sven Knäckabröd. „Ehe, unde sînt oare brandenburghezii ăștia ? Aruncă o para colo, în ceață, cît de departe poți, și apoi caut-o ! Așa ți se-ntîmplă și cu brandenburghezii, Rolf Rolfson Kok."

„Ba nu, Sven, par să se fi purtat cu destul curaj la Rin, în luptă cu franțujii. Am întrebat pe ici, pe colo și-am aflat cîte ceva ; domnii ofițeri și politicieni șoptesc fel de fel de zvonuri. De data asta ne-am făcut jocul cam prea ușor. Italianul acela de la «Coroana» era și el un politician și ce-a spus el de pisică și șoareci nu-i de disprețuit. Dragul meu prieten, aș da orice dacă l-aș vedea iar cît de curînd acasă pe prințul ăsta elector, Friedrich Wilhelm, și cu o armată cît mai mare. Doar n-am făcut calea lungă pîn-aici pentru o joacă de copii, și-ascultă ici ce-ți spun, camarade, îl aștept pe prințul elector ca pe-o logodnică, și-aș vrea s-aducă cu el o oaste de două ori mai mare decît a noastră, care să ne facă cinste. Frate Sven, m-ar scîrbi dacă jocul ar rămîne pînă la urmă prea ușor și-am striga «Izbîndă !» ca o vivandieră care se bucură de o fustă furată."

„Mîngîie-te cu gîndul, bunul meu prieten Rolf, că și eu m-am străduit să aflu cîte ceva de la politicieni și-am aflat. În marș către casă și împotriva noastră sînt ei, dar de la Rin pînă la Havel e un drum lung, iar de asta ne-am dat și noi seama. Și mie mi-ar plăcea mai mult să strigăm victorie pe un cîmp de bătaie în toată regula, decît dacă

ne-am strecura ca vulpea în porumbar şi n-ar fi nimeni, căruia să-i pese şi să ne alunge."

„Oare pe unde vine drumul lor, ai putea să-mi arăţi cu o linie în nisip ?"

„Nu, asta nu pot ; dar îţi număr pe degete pe unde-am trecut în marşul nostru încoace şi-o să vezi c-am avut şi noi nevoie de timp destul. Ei vin încoace ca şi noi, prin Suabia şi prin teritoriul episcopului din Würzburg, apoi prin munţii Turingiei. Ieri, în oraş, la consilierul ducal von Briest, erau de părere că s-ar putea afla chiar de pe acum la Erfurt. Ai răbdare încă vreo cîteva zile, camarade Rolf, şi-apoi poţi să-ţi pregăteşti pistoalele şi să-ţi joci sabia în teacă."

„Să dea Domnul, spre slava noastră şi a Suediei", spuse caporalul Rolf Kok, şi.

„Stai ! Cine-i acolo ?" strigă în clipa asta santinela de la podul coborît, ducînd carabina la ochi.

XI

Ceaţa se aşternea încă deasă şi grea pe rîu şi pe pămînt, zorile şovăiau să se arate ; pe şoseaua ce ducea spre satul Böhne şi mai departe spre Genthin, iar, dincolo de Parchen, către Elba şi oraşul Magdeburg, abia se vedea la zece paşi.

„Strajă, drepţi !" strigă caporalul Rolf, sărind în picioare în vreme ce-l zgîlţîia de umeri pe cel mai apropiat dragon adîncit în somnul lui dulce.

Un călăreţ se apropia grăbit prin ceaţă ca o umbră cenuşie, urmat de alţi doi, apoi de o ceată ; şi se desluşi tropotul unui detaşament mare de cavalerie apropiindu-se în goană.

Mica ceată a suedezilor se rînduise repede pe pod în linie de bătaie ; Cei doi caporali în front cu santinela. În aceeaşi clipă, cel mai apropiat dintre călăreţii care apăruseră ca nişte umbre îşi şi opri brusc calul în faţa carabinelor întinse, strigînd :

„Ne-am pierdut de Regimentul Bülow ! Brandenburghezii sînt pe urmele noastre ! Face-ţi loc, caii sînt isto-

viţi, nu mai putem apăra şoselele, trebuie să intrăm în oraş !"

Un glas răguşit de om bătrîn, un glas asemănător cu al celor doi caporali, Sven şi Rolf, aruncase vorbele acestea, şi bărbatul de pe calul într-adevăr leoarcă de sudoare, istovit de oboseală şi sforăind, era şi el bătrîn, cărunt şi zbîrcit. Avea peste cuirasă o tunică de un albastru-închis, iar în cap o pălărie de dragon ridicată într-o parte, dar fără pană şi cocoardă. Purta mănuşi lungi, răsfrînte, cu manşetă, şi cizme de călărie, dar n-avea eşarfă, şi, ca şi însoţitorii lui care se apropiau acum treptat, avea sabia în teacă.

„Repede, repede, camarade von Wangelin ! Călărim de trei zile şi-abia ne mai ţinem în şa. Ne grăbim — deschideţi drumul !"

Cei doi caporali se priveau nehotărîţi.

„Daţi parola, domnule !"

„Ne-am despărţit de armată de trei zile. I-am văzut pe brandenburghezi în marş lîngă Burg. Cum să vă putem da parola de ieri seară ? Fă loc, îţi spun, comandant al străjii, colonelul Wangelin mi-e bun prieten. Ca dovadă, îţi spun că se află cu voi, dincolo, în Rathenow ; eu sînt locotenent în Regimentul Bülow. Hai, nu ne mai ţineţi mult aici !"

„Ce părere ai, caporal Knäckabröd ?" întrebă caporalul Kok.

„Doar n-o fi grabă atît de mare !" spuse caporalul Sven ; însă în aceeaşi clipă, bătrînul îmbrăcat în tunică albastră se înălţă în şa şi strigă cu voce răguşită :

„Nu ? Ei bine, atunci s-o ia dracu de politeţe ! La urma urmei, cine este aici acasă, voi sau noi ?"

O lovitură de pumn izbi cu atîta putere nenorocitul nas al prizonierului de război de pe vremuri al doamnei Fortunata Madlener, stăpîna hanului „La porumbiţa" din Alberschwende, în pădurea Bregenz, că acesta se prăbuşi la pămînt fără cunoştinţă. În acelaşi moment, toţi călăreţii îşi înfipseră pintenii în coastele cailor ; paza suedeză din dreapta şi din stînga primului pod peste Mavel, dinaintea oraşului Rathenow, zbură într-o parte sau fu zdrobită sub copitele cailor.

„Derfflinger, Derfflinger!“ [1] murmură caporalul Kok — supranumit Göckele la Lindau im See — ameţit, descumpănit, nemaifiind în stare să-şi adune gîndurile, ba nemaifiind în stare să se gîndească măcar o clipă la soarta bunului şi vechiului său camarad de război.

Era într-adevăr feldmareşalul Derfflinger, care, ajuns primul de la Rin la Havel, se folosise de dreptul său de stăpîn al casei, cucerise primul pod de dinaintea oraşului Rathenow, aşa cum s-a arătat, şi acum, dinaintea celui de-al doilea pod, pe care se înţelege că-l găsise ridicat, ordonase dragonilor săi să descalece, în vreme ce ardea de nerăbdare, cu ochii la valurile tulburi ce se rostogoleau năvalnice sub picioarele sale.

Nu ar fi fost de loc nevoie de lovitura de pumn a bătrînului feldmareşal, ca să-l convingă pe caporalul Sven că se apropia sfîrşitul lumii. Trompetele sunau de pretutindeni sau, după cum credea caporalul, sărind anevoie îndărăt şi lipindu-se de pilonii podului mişcător, trîmbiţele Judecăţii-de-apoi. Prin ceaţa dimineţii vuia şi bubuia din ce în ce mai tare; coloană după coloană trecea zornăind peste primul pod, revărsîndu-se în ostrovul dintre cele două braţe ale rîului, unde Derfflinger, cu sabia în mînă, îndruma prin vad escadron după escadron, în vreme ce de pe zidurile oraşului şi începuseră să fulgere şi să trosnească focurile de armă, şi generalul-maior Götze, şi locotenentul-colonelul Kanne tocmai ieşiseră pe uliţele cuprinse de uimire.

„O, Sfinte Olaf [2]!“ gemu Sven Knäckabröd, ştergîndu-şi sîngele ce-i năvălea din nas şi ridicîndu-se prevăzător din poziţia lui adăpostită de lîngă parapetul podului. „Oare, *visez!* Una ca asta, doar n-am visat niciodată! Dar, cu un nas ca ăsta chiar că poţi visa! La naiba, uite ce dovleacă îmi creşte-n obraz — aşadar ăsta era

---

[1] Georg von Derfflinger (1606—1695), în timpul războiului de treizeci de ani, ofiţer în serviciul suedezilor; din 1654, general de cavalerie în Brandenburg. Atacul său asupra oraşului Rathenow a avut loc în 1675.

[2] Olaf al II-lea (995—1030), a încercat să elibereze Norvegia de dominaţia daneză şi suedeză. Datorită zelului său întru creştinarea norvegienilor, în 1164 a fost consfinţit ca patron al Norvegiei.

Derfflinger ! ? O, Rolf, Rolf, asta-i iar o poveste care nu ni se putea întîmpla decît nouă ; — o, caporale, Kok, numai de nu i s-ar întîmpla asta şi marelui mareşal Wrangel !“

După toate aparenţele, se părea că asta s-ar putea petrece. Cam în vremea asta, la podul de peste Havel, venind dinspre Genthin, apăruse un călăreţ cu un mare alai — după cît părea alcătuit din ofiţeri superiori, care-şi proptiseră pistoalele de ciochina şeii — însoţit de o gardă puternică, de trompete şi stindarde, şi se oprise, atent la zgomotele de dincolo, dinspre oraş. Acolo, focurile de armă se stingeau treptat, şi ostaşi călări răzleţi se întorceau din direcţia aceea în galop ; aşadar, fusese cucerit şi al doilea pod mişcător. Şi unul dintre aceşti călăreţi se apropie de comandantul suprem, îşi smulse pălăria de pe cap şi, făcînd o plecăciune pînă la coama calului, zise :

„Înălţimea-voastră principe elector, am cucerit Rathenow ; Wangelin şi drumul spre Rin sînt în puterea noastră“.

„Brandenburghezul, uite-l şi pe brandenburghez !“ gemu Sven Knudson Knäckabröd de la parapetul dintre pilonii podului şi, fără să aştepte răspunsul înălţimii-sale principelui elector, se tîrî peste margine, alunecă pe povîrniş în jos, se strecură prin tufişurile de salcie ale ostrovului, unde mai găsi, în ciuda ceţii, a ameţelii, a tulburării şi a sîngelui pierdut, doi dintre caii dragonilor ce făcuseră parte din detaşamentul de pază al caporalului Göckele, care trăgeau înspăimîntaţi de funii. În clipa următoare, bravul bătrîn se şi aruncă în şaua unuia dintre ei şi porni în goană pe izlaz, spre stînga. Deoarece acum intrarea în oraşul Rathenow fusese eliberată cu totul de feldmareşalul Derfflinger, cei şase mii de călăreţi brandenburghezi veniţi de la Rin mărşăluiră peste poduri spre casă. Ostrovul, pe unde coloneii Kanne şi Kanowski ajunseseră cei dintîi la oraş, era acuma iar pustiu ; ceaţa se transformase treptat într-o burniţă, şi pămîntul mocirlos răsuna numai de tropotul cîtorva cai răniţi, care mergeau prin ceaţa cenuşie ca nişte stafii, clătinîndu-se, poticnindu-se şi repezindu-se înainte.

Vadul, pe care dragonii lui Derfflinger abia-l găsiseră, caporalul Sven îl cunoștea destul de bine din cîteva recunoașteri pe care le făcuse. Trecu rîul și, fără să se uite îndărăt, ajunse la digul din pietre de pe malul stîng.

„S-a sfîrșit, Rolf Kok ! Ești în mîna lor, împreună cu colonelul, mort sau viu !“ se jelui Sven, gonind mai departe. Nehotărît unde să se ducă — spre Havelberg, la mareșalul Karl Gustav, sau spre Pritzerbe, la fratele vitreg al acestuia, contele Waldemar [1] — alerga deocamdată drept înaintea ochilor prin prea plăcutele mlaștini și întinsuri sterpe cu tufe pitice ale primitoarei Mărci Brandenburg, urmărit de cu totul alte sunete decît dangătul melodios al tălăngilor de la gîtul vacilor din ținutul Arlberg și îndemnul hangiței de la „Porumbiță“, din Alberschwende : „Hei, caporale, cîntă !“

Au fost zile pline de frămîntare, și nicăieri în lume nu s-a călărit cu atîta furie în luna aceea iunie a anului 1675 ca în ținutul amintit, atît de oamenii prințului elector de Brandenburg, cît și de cei ai coroanei suedeze !

Cavaleria prințului elector nu se dăduse jos din șa de nouă zile în șir, iar la vestea cuceririi orașului Rathenow, cuprinși de neașteptată spaimă și tulburare, au încălecat și domnii suedezi. Mareșalul Wrangel a pornit în mare grabă de la Havelberg, iar de la Brandenburg și Pritzerbe, fratele său vitreg. Marșul celor două aripi ale oastei lor, împărțite cu atîta lipsă de prevedere, ducea în grabă mare pe traseul unui triunghi cu vîrfuri ascuțite, peste mlaștină, smîrcuri, cîmpii sterpe cu tufe pitice și păduri de pini, spre digul Kremmer [2], vestit prin luptele din trecut, ca să se unească, și să salveze ce se mai putea salva de mînia stăpînului casei, mai înainte ca înălțimea-sa prințul elector, care mărșăluia și el prin mijlocul celor două brațe ale acestui triunghi, drept înainte, spre Fehrbellin, să ajungă și să-i aștepte de asemenea acolo, la porțile orașului, pe oaspeții nepoftiți.

---

[1] Waldemar von Wrangel (1641—1676), frate vitreg al lui Karl Gustav von Wrangel.

[2] Aici, în 1334, margraful Ludwig de Brandenburg l-a silit pe ducele Barnim de Pomerania să se retragă. În 1412, ducii Otto și Kasimir de Pomerania i-au învins pe brandeburghezi, conduși de Friedrich de Hohenzollern.

Au mai călărit trei zile, după care s-au ciocnit în acea admirabilă bătălie [1], pe care, din păcate, nu e locul s-o descriem aici; noi sîntem datori să-l căutăm pe caporalul Rolfson Kok și să aflăm cum i-a mai mers acasă.

Am văzut cum a luat-o și el în grabă din loc, cînd a aflat de sosirea brandenburghezilor. Deși era trecut de șaizeci de ani, gîndul că feldmareșalul Derfflinger cu cei șaizeci și nouă de ani ai lui se afla pe urmele sale îi înaripă picioarele să alerge cît mai iute pe podurile de peste Havel și ajunse tocmai bine înaintea bătrînului domn, în orașul Rathenow.

„La arme! La arme! Dușmanul! Dușmanul!"

Ah, cînd strigase „la arme", caporalul Rolf Rolfson Kok nu ținuse, din păcate, seama de domnul consilier von Briest. *Acesta*, în așteptarea evenimentelor ce urmau să se întîmple dinspre sud-vest, le pregătise oaspeților lui suedezi o festivitate de bun sosit, în sănătatea ofițerilor închinînd chiar el paharul cu ajutorul unui magistrat demn de toată lauda, lăsînd să bea pe socoteala sa și soldații de rînd, îndemnați de cetățeni de rînd. Ca urmare, cînd brandenburghezii pătrunseră în oraș sub comanda lui Derfflinger și a prințului cu piciorul de argint, prințul von Homburg [2], îi găsiră pe cei mai mulți dintre eroii Nordului beți morți, adînciți în somnul cel mai dulce, putînd astfel să-i ucidă fără mare osteneală. Cei care erau mai treji se înțelege că s-au apărat cu destul curaj pe ulițe, în sus, prin fața vechilor și putredelor ziduri și porți din vremea evului mediu, și pe ele; dar și ei au fost uciși sau luați prizonieri cu destulă ușurință. Din cele șase companii care intraseră în Rathenow cu colonelul von Wangelin și-au salvat viața și libertatea cel mult vreo doisprezece oameni, și printre acești favorizați de noroc se găsea, Domnul fie lăudat, și bunul nostru prieten, ca-

---

[1] În iunie 1675, Friedrich Wilhelm de Brandenburg i-a învins pe suedezi la Fehrbellin.

[2] Friedrich von Hessen-Homburg (1633—1708), mai întîi în serviciul suedez, apoi general de cavalerie în slujba Brandenburgului. Porecla de „Picior de argint" o datora unui picior amputat în urma bătăliei de la Kopenhaga (1659). Rolul său în bătălia de la Fehrbellin a fost înfățișat de scriitorul german Heinrich von Kleist în drama *Prințul Friedrich von Homburg*.

poralul Rolf. După cum caporalul Sven se lăsase să alunece pe taluzul digului ce străjuia rîul Havel, tot așa se lăsă și el să alunece în jos pe parapetul și zidul orașului Rathenow, căzu, ocrotit încă o dată de noroc, pe un cal de călărie liber al domnului locotenent-colonel Kanne și porni și el în galop în zori, prin Marca Brandenburg, la fel de buimăcit și amețit ca și camaradul său.

XII

La 17 iunie după stilul vechi și la 27 — stil nou, după ce suedezul fusese văzut în ajun în drum spre Nauen, s-a dezlănțuit o ploaie grozavă, iar în ziua următoare, plină de glorie, pe tot timpul bătăliei, ploaia a fost și mai grozavă. Dar ceea ce înseamnă mlaștinile dintre Havel și Rhin pe o ploaie de durată poate să vadă oricine dacă are chef, și apoi, după ce se va afla iarăși pe pămînt uscat, să se laude cu pățaniile sale !

Detașamentele de incursiune ale celor două aripi ale armatei suedeze împărțite și ostașii brandenburghezului ce înaintau în linie dreaptă, unii împotriva altora și învăluindu-se, călăreau de la Havel la Rhin din ziua de 16, în vreme ce țărănimea se ridicase pretutindeni, furioasă, înarmată cu tot felul de arme de foc și altele care le căzuseră în mînă ; într-un cuvînt, drumul acesta era greu de străbătut chiar și pentru doi vechi caporali ai regelui Gustav Adolf, care scăpaseră din atacul neașteptat de la Rathenow și acum îi căutau pe ai lor, deocamdată fiecare de capul lui.

„Dacă mi-ar spune astăzi unul că am fost cîndva starostele portului Lindau, i-aș sfărîma dinții din gură, socotindu-l un mincinos“, murmură caporalul Rolf Rolfson Kok, în timp ce la 17 iunie, după-amiază tîrziu, se dădea jos de pe cal dinaintea unei mlaștini pentru a treia oară într-un sfert de oră, ca să cerceteze terenul ca om prevăzător ce era, înainte de a i se încredința împreună cu calul său obosit, după ce scăpase iar cu mare osteneală de o patrulă a general-maiorului Lüdecke. Deoarece-l ucisese pe unul dintre urmăritori în luptă dreaptă, ceilalți se

îndîrjiseră grozav pe urmele lui ; dar să alergi după un om nu merita astăzi în nici un caz, așa că cuirasierii prințului elector, ajunși într-o dumbravă de pini, renunțaseră la urmărire, și caporalul Rolf rătăcea cu pași mari și picioare țepene, plouat, leoarcă de apă, înfometat și însetat printre mlaștini și smîrcuri, căutînd prevăzător, după cum am mai spus, o ieșire spre nord-est. Nu era o treabă ușoară ; tot mai supărat, pipăia și pleoscăia, salvîndu-se mereu pe un teren mai tare, pînă cînd descoperi, în sfîrșit, prin tufișurile picurînd de apă un fel de potecă și păși anevoie pe ea, trăgînd în urma lui de hățuri calul istovit. Vorbind necontenit de unul singur, sau mai bine zis mormăind în barbă, înainta bîjbîind ; dar abia după zece minute se opri din nou, ascultînd atent, fiindcă deslusi deodată în tufișul de dinaintea lui sforăituri și tropot de cal, însoțite de înjurături și blesteme, cînd în gura mare, cînd înăbușite, care nu păreau să se fi născut pe pămîntul Brandenburgului. Caporalul Rolf se opri, ascultînd cu răsuflarea tăiată. Cel care, după cît se părea, se împotmolise și el în mlaștină, colo după ulmi, își blestema soarta în limba suedeză. După ce fostul staroste al portului orașului imperial Lindau își ținu încă o dată mîna la ureche, ascultînd, strigă : „Trăiască Suedia ! Vin camarade !“ și pătrunse, plin de curaj, mai adînc în mlaștină spre locul de unde se auzeau exclamațiile jalnice și supărate.

Din tufiș îi răspunse un strigăt și invitația plină de supărare, că dacă, într-adevăr, camaradul are o inimă bună, suedeză, apoi să se grăbească, fiindcă e mare nevoie de el. Caporalul Rolf răspunse : „Și aici !“ însă porni totuși înainte ; după ce se strecură anevoie din nou o vreme prin tufiș, ieși din el, și în fața lui apăru spectacolul pe care-l aștepta și așa cum și-l închipuise.

În mlaștină și păpuriș, un înverșunat pleoscăit și tropot de cal, iarbă și tufișuri călcate și zdrobite, un cal afundat pe jumătate în mîl, iar pe el, un călăreț suedez cu veston roșu, negru de mocirlă — leoarcă de ploaie ca toate din jur — și aproape să se înece în adîncul mlăștinos.

„Chiar de-ar fi taică-meu nu l-aş recunoaşte în omul ăsta!“ bombăni caporalul Rolf; dar omul din păpuriş îl recunoscu numaidecît pe caporalul Rolf şi strigă:

„Pe toţi sfinţii şi dracii — tu eşti, Rolf Rolfson Kok? O, cerule, ne întîlnim într-adevăr încă o dată în lumea asta mîrşavă! Eu sînt, comandant al gărzii! Nu mă cunoşti? Da, dragul meu frate, nici chiar maică-mea nu m-ar mai recunoaşte după un drum călare ca ăsta şi astfel vopsit şi jumulit!“

„Sven Knäckabröd?! Sven, Sven?“ strigă celălalt, „Derfflinger nu te-a mîntuit cu totul? Oho, asta-i, nici vorbă, în ciuda tuturor nenorocirilor, aventura cea mai grozavă ce mi se mai putea întîmpla. Toate s-au potrivit de minune, de-aia am căzut alaltăieri de pe zidul oraşului Rathenow pe un cal al călăului brandenburghez, ca să te pot ajuta astăzi în nenorocire! Ţin-te bine, încă o clipă doar, ţine capul deasupra apei! Sven, te scot de-ndată pe uscat, pe cît mi-o îngăduie ploaia de sus şi noroiul de jos.“

Întinse mîna fără întîrziere spre legătura de funii de cînepă, care atîrna de ciochina şeii vechiului stăpîn al ei, hărăzită gîtului vagabonzilor jefuitori din urma trupelor, a spionilor şi a altor răufăcători din cele două armate, smulse jos şi o desfăcu. Legă cu multă pricepere bucăţile de funie unele de altele, iar în clipa următoare îi şi zvîrli sărmanului caporal Sven Knudson Knäckabröd o frînghie grozavă şi trainică — nu ca să-l trimită cu ea pe lumea cealaltă, ci ca, dimpotrivă, să-l scoată cît mai uşor cu putinţă din mlaştina Mărcii Brandenburg. După un sfert de oră de strădanie plină de teamă şi năduşeală, erau amîndoi salvaţi — caporalul Sven şi calul său — şi amîndoi stăteau gîfîind şi pufăind la marginea nămolului perfid acoperit cu iarbă. Nici chiar doamna Fortunata Madlener nu-i strînsese cu atîta duioşie mîna lui Sven Knudson Knäckabröd, cînd acesta se deşteptase din sfîrşeală după bătălia de la Rote Egg, cum i-o strînse el acum bunului său camarad de la „Coroana“ din Lindau.

„Şi — acum, frate Sven, cum te simţi, lăsînd deoparte faptul că arăţi ca un toboşar negru dintr-un corp de gardă de trabanţi?“ întrebă caporalul Rolf.

„Mulțumesc de-ntrebare! Mă simt prost, cu burta goală și sufletul plin de jale, Rolf Kok. Ah, Rolf Rolfson Kok, sînt groaznic de zăpăcit!“

„La «Coroana» din Lindau au un soi de cîrnați, la care mă gîndesc de-o zi și jumătate. Și-n ce privește vinul din toamna trecută!“

Caporalul Sven scoase un schelălăit înăbușit, întocmai ca un cîine în lanț, căruia îi arăți de departe o bucată de șuncă. Din fericire, caporalul Rolf trecu repede la alt subiect.

„Au pus mîna și pe Rathenow și cine știe pe ce au mai pus mîna. Sute și sute de-ai noștri din Regimentul Wangelin zac pe ulițe și prin case. O, Sven, aș da astăzi și mai mult ca atunci, pe bastionul de la Lindau, de-aș găsi drumul spre Wrangel. Să-nduri o foame și o sete ca astea, o tristețe și o mînie înverșunată ca astea, nu e în stare nici chiar un om care a debarcat cu marele Gustavus Adolfus la Usedom și a trecut cu el după aceea prin toate cîte au fost.“

„Data viitoare n-o mai iau la sănătoasa dacă brandenburghezii dau de mine; — le țin piept și pun capăt jalei care mă copleșește“, gemu Sven.

„E lucrul cel mai bun; eu îți stau alături, frate“, spuse Rolf, tot atît de deznădăjduit și furios. În clipa următoare ciuli urechea și strigă: „Iată, binevenitul prilej ni se și oferă. Ascultă, colo sînt iarăși laolaltă! Pe cal, pe cal, și pe ei. Gloabele n-au de ce se se bucure mai mult de viață decît noi. Scoate sabia și: Trăiască cinstita moarte a călărețului suedez! În ceea ce privește restul, începe a-mi fi totuna cine pune mîna pe globul pămîntesc — coroana Suediei, sau prințul ăsta elector de Brandenburg, cu cavaleria lui păcătoasă!“

Se suiră anevoie din nou pe cai, care oftară și ei aproape omenește. Ocolind mlaștina perfidă, porniră călare din nou prin pădurea de pini și ulmi, către locul de unde auziseră zgomotul îndepărtat al canonadei și cel apropiat al focurilor de armă, al semnalelor de trîmbiță și al glasurilor omenești.

„E Nauen, în jurul lui bat tunurile; acum știu cel puțin iară încotro s-o luăm. Și asta-i o mîngîiere; dar zgomotul celălalt dovedește că suedezii se retrag mereu.

înainte, iubite frate ; o dată trebuie să ne băgăm și noi lingura-n terci !"

„Nu-mi vorbi de terci, Rolf Rolfson Kok !" îl rugă Sven Knäckabröd, jalnic. „Ai putea să vorbești tot atît de bine de un bou fript. Ori de cîte ori vorbești de lingură, cuțit și furculiță m-apucă leșinul de la stomac. Da, înainte, camarade, și de orice-om da pe șosea, numai să se lumineze iar !"

Dorința aceasta, pe care caporalul o împărtășea cu totul, urma să li se împlinească înainte chiar de apusul soarelui, dacă pe o asemenea zi ploioasă mai putea fi vorba de un apus de soare. După ce au scăpat cu bine din alte cîteva încercări grele, au ieșit, în sfîrșit, într-adevăr din pădure, cu inima bătînd tot mai puternic, ceea ce pe drept cuvînt nu era de mirare.

Văzduhul se cutremura de atîta vîjîit, șuierat, urlet, strigăt și țipăt, de parcă mii și mii de oameni se-nghesuiau pe o potecă strîmtă cuprinși de deznădejde — un urlet și o larmă, ca și cum mii de oameni se aflau în marș, într-un marș de retragere ! Și totul răsuna de departe sub norii de ploaie grei și cenușii, de parcă cerul nu voia să audă și lăsase norii ca un zid între el și jalea pămîntească.

Cu cît cei doi caporali înaintau mai mult, cu atît mai deslușit se auzea și zgomotul, și cînd, în sfîrșit, pădurea se rări, printre ultimele trunchiuri de pini văzură ce anume provoca larma, iar după ce ieșiră călare din penumbra pădurii, la cîteva sute de pași dinaintea ochilor li se înfățișă marele, dar îngrozitorul spectacol !

În lumina palid-cenușie a cerului de seară acoperit de nori de ploaie se așterneau întinsele smîrcuri, mlaștina Havelland — și prin mlaștină trecea un dig îngust, iar pe acesta, cît vedeai cu ochii, din zare în zare, se tăvăleau suedezii în retragere — călărime, pedeștri, tunuri, bagaje, femei și vite de tăiat, toți de-a valma într-o învălmășeală îngrozitoare ; iar departe, în sud, răsuna și bubuia zgomotul luptei ariergărzii. Brandenburghezii făceau tot ce puteau să mențină spaima și zăpăceala din rîndurile dușmanului, străduindu-se din răsputeri să-și ia revanșa.

Cei doi vechi camarazi de război ai marelui rege Gustav Adolf stătea încremeniţi pe caii lor, holbîndu-se la uimitorul spectacol. Uitaseră cu totul foamea, setea, oboseala. Nu mai simţeau nimic din propriile lor griji şi dureri. Se uitau ţintă, se holbau — apoi dădură din cap amîndoi — şi din ochi le izbucniră lacrimi fierbinţi, care se pierdeau în bărbiile albe împreună cu stropii de ploaie ce-i izbeau în obraz.

„O, Sven", gemu, în sfîrşit, Rolf Kok, „pentru asta am venit noi de-atît de departe ? De aceea ne-am deşteptat noi din somn ? ca să ajungem să vedem *asta ?* O, Sven, o, Sven ! s-a sfîrşit cu noi ; cît aş vrea ca Dumnezeu să ne fi ţinut departe de unităţile noastre, să nu ne fi făcut să ne stîrnim unul pe altul şi să ne lăsăm întărîtaţi de signor Tito Titinio Raffa, ori cum îi mai spune, nemernicul !"

„Cît aş vrea şi eu să fi fost aşa, Rolf", suspină caporalul Sven Knudson Knäckabröd. „Nu e vorba de mine şi de tine, şi ce gîndim noi e totuna ; dar că asta i s-a-ntîmplat lui Karl Gustav, preaputernicul conetabil Wrangel, e o jale ! Uite, colo sînt cuirasierii din regimentul vagmistrului. Ia priveşte, nemernicii, cum atîrnă-n şa şi cît de-nfricoşaţi se uită îndărăt. Şi ăştia poartă cuirasă şi sabie ! Colo, colo — ia uită-te, se-mbrîncesc unii pe alţii din drum, numai să-şi salveze propria ruşine ! Oh, Suedie, Suedie, te-am văzut în atîtea seri de vară peste munţi şi lac stînd ca o regină înveşmîntată-n purpură ! Atunci ar fi trebuit să-mi înăbuş dorul de casă — şi-acum te văd ca pe o cerşetoare, alungată cu ciomagul dintr-o casă străină ! Ce zici, frate ? Eu zic să călărim acum cu ei pînă la sfîrşit."

„Să călărim cu ei pînă la sfîrşit !" strigă caporalul Rolf Rolfson Kok, şi cei doi oameni curajoşi, cu părul alb, îşi mînară cu lovituri sălbatice de pinteni caii orbeşte, de sub ultimii copaci şi din ultimul tufiş al pădurii, în mlaştina care-i despărţea de vestitul dig. Soarta lor însă părea că vrea să-i lase într-adevăr să ia parte la tragedie pînă la sfîrşit. Mlaştina nu-i înghiţi, ajunseră la şuvoiul jalnic de oameni şi animale, ce tălăzuia în seara tot mai întunecoasă prin ţinutul desfundat de ploi

şi fură tîrîţi, luaţi de vîltoarea omenească — două picături în puhoiul jalnic al retragerii suedeze — smulşi mai departe de şuvoi, spre Rhin.

XIII

Toamna anului 1675 venise, rîzătoare, ca o soră bună a primăverii. Cîmpia văii Rinului dintre culmile pădurii Bregenz şi munţii St. Gallen şi Appenzell se aşternea în lumina uşor voalată a soarelui. Rîul tînăr sărea, şopotind vesel, din piatră-n piatră, spre lacul Constanţa, de parcă nicicînd nu ar fi tîrît cu el şi azvîrlit sfărîmături de stîncă şi copaci din păduri seculare, de parcă nicicînd n-ar fi acoperit cîmpurile şi pajiştile celor ce le munciseră din greu cu nămoluri cît casa şi cu prundişuri haotice, sau, cel puţin, de parcă nu avea intenţia să mai facă asta niciodată.

Era o duminică din ultimele zile ale lui septembrie. În toate cîrciumile aşezate la şosea cîntau scripcile. De pe vîrful muntelui Steus străluceau, luminoase şi albe, turnurile bisericii Statuia Mariei ; era zi de pelerinaj, erau pline cu grupuri pestriţe de creştini şi creştine cucernice, care, ori se mai suiau pe culme să se roage, ori se şi rugaseră şi coborau în jos, în vale, în tumultul pămîntesc plin de bucurie.

În cîrciuma „La leu“ din Schwarzach domnea o mare animaţie ; însă, deoarece agitaţia veselă de aici, ca şi din oricare altă cîrciumă, se deosebea prea puţin de aceea descrisă la începutul acestei povestiri istorice cu prilejul aniversării Sfîntului Gebhard, nu este necesar s-o descriem aici încă o dată. Avem de povestit lucruri mai importante şi începem chiar acum.

Un bărbat şezuse toată dimineaţa sub castanii de dinaintea hanului „La înger“ de la podul peste rîul Ach, în Oberrieden şi, oarecum sfios, îşi potolise o sete grozavă ; acum, omul păşi încet şi obosit prin satul Schwarzach, părînd că şi pe drum se fereşte să se uite în ochii cuiva.

Era bătrîn, cu părul alb, adus de spate ; păşea greoi şi nu-şi ducea şi nici nu-şi mînuia toiagul ca pe-o podoabă nefolositoare. Purta un pieptar de postav de un roşu spălăcit, acoperit cu un luciu galben-ruginiu, de parcă se frecase de el multă vreme o cuirasă de fier. Era încins cu un centiron galben de piele, dar fără sabie ; în picioare avea cizme de călărie, înalte şi ponosite, fără pinteni, iar pe cap, o pălărie de pîslă cu bor lat, ridicat într-o parte, însă fără pană şi cocardă ; în schimb era împodobită cu cîteva spărturi şi jupuituri, ce nu putuseră fi provocate decît de loviturile unei arme albe.

Gospodarii şi oaspeţii de la hanul „La înger" de lîngă rîul Ach se uitaseră la el cu oarecare mirare, cum stătea aşa cu capul în jos dinaintea halbei sale. Se-nţelege că încercaseră de mai multe ori să intre-n vorbă cu dînsul ; dar acesta nu răspunse nimic, nici chiar la întrebările cele mai politicoase, ci-şi ţinea privirea amarnică pironită pe cana lui. sau o întindea, fără o vorbă, să i-o umple din nou. Mulţimea cumsecade s-a uitat după el dînd gînditoare din cap, cînd s-a ridicat, în sfîrşit, gemînd greoi şi a ieşit, fără să salute, din umbra copacilor, ca să pornească peste cîmp, spre Schwarzach ; iar toţi cei ce-l întîlneau se opreau, dînd din cap şi uitîndu-se miraţi după el. Cite unul spunea uneori : „Pe ăsta parcă l-aş cunoaşte !" Dar de unde să-l ia, nu ştia, pînă cînd bătrînul, în trecere prin marele sat Schwarzach, a ajuns în faţa uşii „La leu" ; acolo s-a găsit unul care-l cunoştea.

Omul îmbrăcat în vestonul roşu voia şi aici să se strecoare neobservat pe partea cealaltă a drumului ; dar îi era dat să nu izbutească.

„Puneţi mîna pe el, puneţi mîna pe el ! Pe Dumnezeul meu, colo, colo ! El e ! Puneţi mîna pe el !" strigă un glas ascuţit de la o fereastră de sus şi, întorcîndu-se spre interiorul încăperii, cel ce strigase păru să dea o veste ciudată, oamenii săriră-n picioare şi se iscă o larmă grozavă, un talmeş-balmeş de glasuri rîzătoare şi uimite ; muşteriii năvăliră afară din casă, şi meşterul Macedon Trafojer, un croitoraş sfrijit, sărman şi pe jumătate olog, care se ducea din cînd în cînd şi pe la Alberschwende la muncă de cîrpăceală şi cunoştea foarte bine atît pe

doamna Fortunata Madlener, cît și gospodăria ei, cobori treptele, săltînd și șchiopătînd.

„El e! S-a întors! Puneți mîna pe el, puneți mîna pe el!“ strigă croitorașul cu un curaj eroic, înspăimîntîndu-l grozav pe caporalul Sven Knudson Knäckabröd din Regimentul de dragoni Wangelin, insuflîndu-i o spaimă plină de teroare, în cel mai adînc înțeles al cuvintului; caporalul tresări, își ridică privirea, văzu pe scara cîrciumii mușteriii îmbrăcați de sărbătoare rîzînd cu gura pînă la urechi, văzu privirile tuturor îndreptate asupra sa, îl văzu pe croitorul Macedon sărind spre el ca un spiriduș, în grabă înfocată să-i facă o plăcere doamnei Fortunata și — — — o luă la goană!

Alerga. Alerga cît îl țineau picioarele bătrîne și obosite, iar în urma lui se auzea răsunînd, în explozii de veselie, rîs și batjocură:

„Puneți mîna pe el! Puneți mîna pe el! e suedezul din Alberschwende! Puneți mîna pe el; pe cel care-l aduce mort sau viu, stăpîna hanului „La porumbița“ îl ține un an întreg pe mîncare și băutură!“

Viteazul meșter Trafojer poate că privea totul cu cea mai mare seriozitate, însă ceilalți se mulțumiră să rîdă doar în urma lui, ținîndu-se cu mîinile de burtă și întrebîndu-se unii pe alții, uimiți, de cauzele reapariției neașteptate a suedezului. Croitorașul fu și el nevoit, din pricina piciorului olog, să-și curme vînătoarea la colțul cel mai apropiat, și numai copiii din Schwerzach nu se lăsară deocamdată, ci-l urmăriră, pînă afară din sat, se-nțelege cu duimul, pe omul de pe Lorena, care abia acolo își luă curajul să li se împotrivească și să-ncerce să-i alunge cu strigăte tunătoare de mînie, amenințîndu-i cu bastonul.

Dar, fără nici un rezultat. Dimpotrivă, strigau și mai tare:

„Suedezul din Alberschwende! He, he, suedezul de la Rote Egg! S-a-ntors iar! O s-o pățească, o s-o pățească suedezul de la Alberschwende!“

Cu aceste cuvinte, dar și cu cîteva aruncături de piatră îl însoțiră pînă departe în munți, de-a lungul pîrîului șopotitor. Și după ce aceștia rămaseră totuși, în sfîrșit, în urmă, după ce stîncile se făcură mai amenințătoare,

pădurea seculară se-ntunecă mai tare, iar în urma și în jurul sărmanului caporal Sven se lăsă din nou liniștea, se opri și el, își luă capul în mîini, ca la primul popas după fuga de pe podul ce trecea peste Havel, la Rathenow, și se aruncă jos, sub un copac, zdrobit și ca tras pe roată, și ceea ce era mai rău, tare îngrijorat de primirea de care va avea parte — acasă.

Pe vremea aceea, prin pădure nu exista încă nici un drum făcut de mîna omului, iar cel ce era silit să meargă pe înserate sau chiar noaptea, trebuia să cunoască foarte bine ținutul și să mai fie și foarte sigur pe picioare, dacă voia să nu fie găsit a doua zi dimineața cu oasele frînte pe malul pîrîului Schwarzach. Caporalul Sven Knudson Knäckabröd nu îndeplinea nici una dintre aceste două condiții ; dar cu nici un preț nu ar fi intrat atunci, pe lumină, în Alberschwende.

Așa că stătea întins sub brad, zdrobit și sfîrșit, simțindu-se tare prost. Și-și aminti de un străvechi cîntec nordic de arme, pe care începu să-l îngîne :

„Victorios să-ți fie brațul ! Piciorul glorios să-ți calce !
Tot trupul, os de os, viteze, de glorie să ți se-ncarce !
Să-ți deie Domnul sfînt din ceruri cereasca-i binecuvîntare,
Îți poarte pasul spre victorie, te ocrotească de pierzare !"

Dar cu prea multă încurajare și alinare nu s-alese. Se simțea tare mizerabil, și a stat acolo întins, cu mîinile sub cap, pînă cînd soarele roșu de seară se retrase, întîi de pe trunchiurile copacilor, apoi de pe vîrfurile cele mai înalte ale coroanelor, și la urmă, de pe cele mai înalte piscuri. Abia atunci se ridică, oftînd adînc, și porni mai departe pe coastă în sus, clătinîndu-se prin noaptea ce se lăsase. Pe la ora unsprezece seara ajunse la Alberschwende.

La hanul „La porumbița" se-nțelege că era de asemenea muzică și dans, și sărmanul Sven văzu de departe ferestrele luminate și deslușí, înfiorîndu-se, chiotele pline de veselie.

„Asta-i mai rău decît atacul brandenburghezului, al prințului cu piciorul de argint, la Fehrbellin !" murmură el. „Lovitura de pumn a excelenței-sale domnului feldma-

reșal Derfflinger pe podul de la Rathenow n-a fost lucru de șagă ; dar — o, cerule, ce-o să zică *ea* ?“

Ușa hanului „La porumbița“ stătea deschisă la perete, și caporalul sui încet și ingheboșat scara, care ducea la ea. În tindă nu era în clipa aceea nimeni, și fiindcă ușa odăii era și ea deschisă, nu-l opri nimic să se uite de după colț, cu fereală și băgare de seamă, în încăperea mare, joasă și slab luminată, la vîrtejul celor ce dansau în chiote și izbucniri de veselie. Se dădu numaidecît îndărăt ; căci în aceeași clipă, cînd rîndurile dansatorilor se desfăcură, o văzu pe *ea ;* — colo, lîngă tejghea, stătea *ea* cu mîinile în șolduri, la aceeași masă, lîngă care el se deșteptase din leșin în anul 1647, după atacul de lîngă rîul Fallen, și o văzuse dinaintea sa, tot așa, cu mîinile în șolduri, pe ea, pe doamna Fortunata Madlener.

„E mai presus de puterile omenești“, gemu dezertorul. „Nici chiar viteazul Karl Gustav, mareșalul Wrangel, n-ar scoate-o la capăt ! Nici chiar marele Gustavus Adolfus, Leul războinic al Nordului n-ar fi în stare în clipa asta să-i apară dinaintea ochilor !“

Pășind de-a-ndaratelea, caporalul Sven Knudson Knäckabröd, dragon al lui Wangelin, se trase îndărăt și se strecură din nou afară din casă, coborî iar scara și se pierdu încă o dată în noaptea întunecoasă.

Pe la ora douăsprezece, deșteptîndu-se din somn, băiatul din coliba cea mai de sus de pe Lorena auzi deodată, întîi lătratul sălbatic, furios al cîinelui, apoi un scîncet înăbușit de bucurie al animalului, și pe urmă, o bătaie în ușă. Tremurînd, dar și cu hotărîre, puse mîna pe toporul de lîngă pat și strigă :

„Cine-i acolo ? De-i vrăjitor, demon sau vagabond să rămînă afară — de-i om bun, să intre !“

Un glas răgușit răspunse :

„Om bun, om bun !“ Băiatul scăpără cu amnarul, veni cu făclia de brad la ușă și deschise. Pe gura care se deschisese să scoată un strigăt puternic se așeză o mînă grea, zdravănă, și Sven Knudson Knäckabröd șopti :

„Da, băiete, eu sînt. Dar nu striga. Cîinele îl iau cu mine înăuntru — închide ușa, Melchior ; eu sînt în carne și oase ; du-te la grămada ta de paie, eu mă vîr în colțul meu de colo, mîine dimineață se vor lămuri toate.“

Acesta a fost somnul cel mai adînc de care se bucurase vreodată caporalul Sven Knudson Knäckabröd ; însă băiatul Melchior Rädler n-a mai adormit deloc în noaptea aceea. Cît a fost încă întuneric a stat în capul oaselor pe patul său tare, trăgînd cu urechea la sforăitul tunător din colțul opus al colibei. Chiar și după ce s-a luminat treptat a mai stat o vreme în capul oaselor, uitîndu-se cu ochii holbați la tovarășul său de noapte. Cînd însă în primele raze de lumină ale zilei începu să se deslușească vîrful munților, se ridică ; pe furiș, ca vulpea, se aplecă încă o dată peste caporalul întors acasă, apoi se strecură pe ușă. În clipa cînd se văzu afară, porni în fugă ; alergă, în sărituri uriașe, pe coastă în jos, spre Alberschwende, unde ciocăni și bătu cu furie ca un nebun în poarta stăpînei sale. După zece minute, toată casa era în alarmă și după încă un sfert de oră, cînd cerul se colora în răsărit cu roșul cel mai aprins, alarma se și întinsese în tot satul. Trîndavii și neîncrezătorii mai vorbeau e drept, din patul lor : „Melchior a visat !“ dar Melchior era sigur de ceea ce spunea, și-n vremea asta, doamna Fortunata Madlener — începuse să suie coasta spre Lorena.

Suia coasta muntelui, sprijinită, împinsă și trasă de cei mai puternici din gospodăria sa. Dar și cei mai slabi din gospodărie o însoțeau. În ceea ce-i privește pe cîini, faptul că nu se lăsaseră mai prejos, se-nțelege de la sine ; dar chiar și jumătate din sat venea în urma alaiului, și nici vorbă că era ciudat alaiul care trecea, în dimineața cenușie, pe coastele umede de rouă și prin pădurea de brazi, înecată încă fantastic în nori și ceață.

„O să fiu blîndă cu el ca un miel de-o zi“, murmura stăpîna hanului „La porumbița“. „O, o să-și dea seama, cît de blînd vreau să mă port cu el ; dar să mărturisească pe unde a rătăcit fără rost. Ce crezi, Aloysia, o să scot adevărul de la fugar cu șoșele și momele ? Ei, o să se minuneze ce bine-i e unuia ca el, cînd se-ntoarce, în sfîrșit, acasă. Ah — oh, valeu, nu mai apuc să trec peste stînca asta ; opintește-te cu umărul, Kasperle ! Ușurel, Fridolin, doar n-ăi vrea să-mi smulgi brațul din umăr ; of — ohh — aha — acum, încă o dată pentru ultima oară și acu' — s-ar zice — c-am ajuns !“

XIV

Somnul adînc al caporalului Sven se prefăcuse treptat într-unul foarte neliniștit. Băiatul lăsase ușa colibei deschisă, și vinovat că cel adormit se zvîrcolea în culcuș era desigur aerul tare de munte ce pătrundea înăuntru ; dar de visul curios pe care-l avea acum nu era în nici un caz vinovat.

Se găsea drept în învălmășeala bătăliei de la Fehrbellin ; bunul său camarad, Rolf Rolfson Kok, se lupta în aceeași linie, la zece pași de el, și-l deslușea din cînd în cînd prin ceața și pîcla ploii. Se împotriviseră pentru ultima dată presiunii brandenburghezilor, înainte de a se retrage peste granița Pomeraniei. Vedea totul ca într-un tablou mișcător ; lungul drum de la Havel pînă acolo acoperit cu căști de fier și cuirase aruncate, cu căruțe sfărîmate, cu tunuri înecate pe jumătate și cadavre de oameni și animale — în același timp vedea în jurul său ultima luptă a rămășițelor vitezei armate a marelui mareșal Wrangel, ultima luare de poziție în spatele stăvilarului dintre Ribbeck și Hackeberg. Gemea în visul lui ; pe deasupra capului îi fluturau stindardele Regimentului Dalwigk, și le vedea clar cu inscripția lor aurită „*Auro et ferro* !“ [1] Deodată se auzi un vîjîit ; și el strigă în vis — în jurul lui totul se clătina și vuia ; el zăcea sub grămada de cai, dușmanul trecea călare peste dînsul și, deodată, se văzu singur pe cîmp cu bunul lui camarad ; îngenunche lîngă acesta, îi luă în brațe capul ciuruit de gloanțe ; însă caporalul Rolf nu-i mai putea strînge niciodată mîna și nici să-i facă vreun semn cu capul, caporalul Rolf murise și fără îndoială că ajunsese, în sfîrșit, acasă, după un marș atît de lung și de greu.

Dar ce-i asta ? Visul încîlcea totul prea straniu ! Acum, caporalul Rolf iată că nu murise, el, caporalul Sven, îl vedea în coloana jalnică a unor oameni grăbiți, care, zburînd cu o lectică, se îndepărtau plutind peste niște dealuri sterpe și cenușii. Departe, totul era și mai cenușiu — dar se mișca și clocotea — acolo se așternea

[1] Cu aur și fier ! (Lat.)

marea şi corăbii de război cu steaguri suedeze se vedeau alunecînd pe ea cînd şi cînd. Din lectică se apleca în afară obrazul unui bătrîn tare mîhnit — era chiar gloriosul, victoriosul comandant de oşti, Carolus Gustavus Wrangel în persoană, pe care caporalul Sven îl cunoscuse de tînăr în toată strălucirea şi triumful său. Însă caporalul Rolf murise totuşi, pentru că, pe cînd păşea pe lîngă lectica generalului, îşi scoase deodată mănuşa de călăreţ şi puse pe marginea ferestrei un pumn descărnat, mîna unui schelet. În jurul lui Sven Knäckabröd, care gemea, începu iar să şuiere şi să se clatine totul. Norii se îngrămădiră şi se lăsară în jos, dar orizontul mării se înălţa tot mai sus, făcîndu-se tot mai întunecat, mai negru. Şi apa se transformă în ziduri cenuşii de piatră, în zidurile unui castel suedez vechi şi masiv ; — caporalul Sven se afla în mijlocul unei mari mulţimi de oameni înarmaţi, într-o sală mohorîtă, în centrul acestei săli se găsea un butuc, iar alături , un bărbat îmbrăcat în veşmînt negru şi manta.[1] Dinaintea butucului îngenunche un alt bărbat, ajutat cu blîndeţe de un al treilea ; — amîndoi erau bătrîni, foarte bătrîni, amîndoi erau camarazi de mulţi, mulţi ani : puternicul conetabil Wrangel şi bravul caporal Rolf Rolfson Kok. Omul îmbrăcat în veşmînt negru ridică formidabila secure şi lovi — — se-nţelege că în clipa aceasta, caporalul Sven Knudson Knäckabröd din coliba stînei de pe Lorena se deşteptă, deoarece-l scuturau oamenii din Alberschwende, şi mai vîrtos decît toţi, îl zgîlţîia viteaza doamnă Fortunata Madlener, stăpîna hanului „La porumbiţa", şi bătrînul păcătos întors acasă se ridică în capul oaselor pe salteaua lui de paie, uitîndu-se zăpăcit şi clipind în jurul său !

Nici vorbă că după ce l-au scuturat cît au poftit şi a fost nevoie, l-au luat în primire cu o avalanşă de întrebări ! Dar lui îi trebuia mai multă vreme, ca să le spună totul, lucruri pe care aceştia pretindeau, nu fără oarecare temei, să le afle. Trecuse prin destule întîm-

[1] Aluzia aceasta se întemeiază pe o legendă conform căreia, după înfrîngerea suedezilor la Fehrbellin, Karl Gustav von Wrangel ar fi fost decapitat la Stralsund, din porunca regelui. În realitate, Wrangel a murit în 1676, la castelul său Spieker, de moarte naturală.

plări, ca să aibă ce povesti în nenumărate seri de iarnă, cînd zăpada se ridică pînă la marginea acoperişului ; dar noi trebuie să ne mulţumim totuşi aici numai cu ceea ce este mai esenţial.

„Unde-ai fost, haimana ?“ strigă vajnica hangiţă. „Spune încă o dată şi nu minţi, Schwen ; — mă cunoşti şi ştii că n-o să pot răbda acum să faci glume cu mine.“

„Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă Fortunata“, spuse, gemînd, caporalul. „La Rhin [1] am fost, acasă am fost, sub drapel, la feldmareşal — da, pe onoarea şi conştiinţa mea.“

„Schwen, Schwen, minţi, nu poţi să-ţi iei răspunderea unei astfel de minciuni nici în faţa sfinţilor noştri catolici, nici faţă de iubiţii tăi sfinţi luterani. Ridică-te-n vîrful picioarelor şi din ţinutul Graubünden o să vezi Rinul curgînd încoace şi vărsîndu-se în lac : oare nu te-am căutat cu toate mijloacele pe o distanţă de şase mile de jur-împrejur ? Cum să nu te fi găsit, dacă ai fi bîntuit numai drumurile şi hanurile de pe Rin ? Să-ţi fie ruşine, să-ţi fie ruşine, Schwen ; nimeni din Arlberg n-a meritat asta din partea ta, şi cu atît mai puţin eu. O, Schwen, oare pentru asta m-am purtat eu cu tine aproape treizeci de ani cum te porţi cu un frate, cu un fiu, cu cel mai bun prieten ?“

„Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă ; au vorbit la statul-major de rîul lîngă care am primit loviturile cele mai grele, şi era Rhinul. O, acum lăsaţi-mă să dorm ; după aceea o să vă stau la îndemînă cu tot ce vreţi. Nicicînd în viaţa mea n-am alergat şi n-am trecut printr-o amărăciune atît de mare ca în anul acesta. I-am văzut zăcînd cu miile în mlaştină şi pe dunele de nisip, şi i-am văzut în fugă nebună, de plîng lacrimi de sînge şi-n somn, şi treaz.“

„Pe cine ai văzut zăcînd şi fugind ?“

„Pe noi — care ieşisem victorioşi de la primii paşi pe care i-am făcut pe pămîntul german — în afară de Nördlingen.“

„Şi cine zici că v-a doborît ?“

---

[1] Caporalul vorbeşte de un mic afluent al Havelei, pe care se află aşezată localitatea Fehrbellin, şi nu de fluviul Rin.

„Brandenburghezul, doamnă. Prinţul elector Friedrich Wilhelm, prinţul von Hamburg cu piciorul de argint şi Derfflinger, doamnă. Da, da, de s-ar putea, nici vorbă c-aş minţi cumva! Brandenburghezii au învins."

„Vezi, Schwen, te-am prins! Un asemenea neam, după cum spui tu, nici nu există! Acum dă socoteală încă o dată dinaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, dinaintea Aloysiei şi a copiilor de jos din sat, care au scîncit după tine de le-au ieşit ochii din cap."

„Doamnă, nu mă faceţi şi pe mine să scîncesc! O, aş vrea să-l puteţi întreba pe Wrangel, pe el nici vorbă că l-aţi crede; că el a fost aici, la voi, în anul '47. Oare nu vă amintiţi cum a cucerit oraşul de Jos, Bregenz, şi cum noi, trecînd peste Pfänder, v-am călcat numai aşa, din obrăznicie, şi cît de rău ne-aţi primit la Roter Egg?! O, doamnă Fortunata, acum, Wrangel e cu totul la pămînt; şi, cu toate că istoria de-acolo, de la Fehrbellin, nu v-a atins atît de tare ca atacul de la Bregenz, puteţi să strigaţi şi mai avan «Victorie!» decît atunci, lîngă pîrîul Fallen, peste trupurile noastre însîngerate. Pe onoarea şi conştiinţa mea, doamnă Fortunata, brandenburghezii l-au învins pe atotputernicul conetabil Wrangel în mlaştinile de lîngă Rhin, şi feldmareşalul Derfflinger a rîs de mine după bătălie şi m-a răscumpărat, în glumă, în piaţa de la Fehrbellin, cînd i-am mulţumit că nu mi-a dat decît un pumn pe podul de la Rattenow. Dn mărinimie, mi-a dăruit şi şase taleri brandenburghezi, cu care m-am întors acasă, la voi — o, Doamne! fără Rolf, bunul şi viteazul meu prieten, caporalul Rolf Rolfson Kok, pe care burtăverzii din Lindau îl porecliseră Göckele şi-l făcuseră staroste al portului, fiindcă nu ştiau ce om preţios era. O, Doamne, pe amîndoi ne-a apucat dorul de casă în Lindau, la „Coroana", dar numai eu m-am întors din marşul sub drapel — bunul caporal Rolf Rolfson Kok zace îngropat la stăvilarul de la Hackeberg."

Bătrîna hangiţă şi comandanta supremă de lîngă pîrîul Fallen dădu din cap mai pe gînduri decît oricînd:

„Pînă la urmă chiar c-ar fi mai mare rîsul dacă l-aş crede," murmură ea. „Cînd de Crăciun, în '46, stăteam grămadă aici zi şi noapte, ziua privind fumul, iar noaptea, lumina roşie a pîrjolurilor, în jurul lacului era, nici vorbă,

Wrangel, care ne-a înspăimîntat îngrozitor și ne-a făcut să dîrdîim și să ne cutremurăm de teamă. Schwen, Schwen, nu te cred eu așa ușor; dar dacă povestea cu Wrangel ar fi adevărată — — — Schwen să știi că aflu eu pînă la urmă dacă e adevărat că s-a petrecut chestia asta cu poporul, de care minți tu, pedepsindu-te cu atîta străşnicie pentru păcatele tale! O să aflu, și după aceea o să mai vedem."

„De visat, n-am visat, doamnă, credeți-mă, cu toate că acum mă simt de parcă toate întîmplările prin care am trecut în timpul marșului n-ar fi decît urzeala unui spiriduș răutăcios, pe care mi-a aruncat-o la vreme de noapte pe cap și creier. N-am știut cu adevărat cît de mult pot să mă-ndepărtez de voi, de Aloysia și de copii, cînd v-am lăsat acum un an pe muntele Gebhard, în mijlocul cumetrelor, și am pornit să hoinăresc singur spre lac! Fără îndoială că nu puteam să știu cine mă aștepta de douăzeci și șase de ani pe zidul portului din Lindau! Și-apoi — apoi acolo era și hanul „La coroana" și cei din Regimentul Strozzi, Titinio, Raffa, și ghiuleaua — ghiuleaua noastră care atîrna de grindă, și tabloul mareșalului — al comandantului nostru de oști! Spuneți, doamnă Fortunata, cît de departe v-ați fi dus, dacă v-ar fi copleșit ca pe mine dorul de casă? Și spuneți, n-am venit eu aici, la voi, împins de vechea prietenie și recunoștință, după ce s-a sfîrșit totul?"

„Ei, atunci țin seamă de asta, în favoarea ta", zise hangița, și caporalul Sven Knudson Knäckabröd îi luă mîna pe neașteptate și i-o scutură cu nădejde, strigînd:

„Așa e, și-i cel mai bun lucru. Și doamnă — e o mare plăcere să vă văd șezînd aici, în fața mea, așa grasă și arătoasă, și-acum — spuneți — cum v-a mers în anul ăsta cît m-am aflat în marș către casă cu sărmanul caporal Rolf?"

„Ei, dragă Doamne, Schwen, aici la noi în pădure sînt toate cum le știi. Din anul '47, cînd am pornit împotriva voastră, în afară de uimitoarea ta poveste de astăzi, n-am mai trecut prin nici o ciudățenie. De celelalte trebuie să-i întrebi pe copii și pe Aloysia, și — ei bine — fiindcă așa stau lucrurile și eu nu le pot schimba — fii binevenit acasă, bătrîne suedez!"

Farmacia „La omul sălbatic“

Capitolul întîi

FACEAU TOT FELUL DE OBSERVAŢII în legătură cu vremea şi se lăsase într-adevăr o vreme despre care putea vorbi oricine, fără să-şi piardă reputaţia de om cu scaun la cap. După cît se părea, era o zi tare neplăcută de sfîrşit de octombrie, ce dădea-n amurg, sau mai bine zis, peste care cobora noaptea. Departe, în munţi, se dezlănţuise chiar de dimineaţă o ploaie torenţială năprasnică, ce pusese stăpînire şi asupra regiunii premuntoase, unde însă oamenii, vitele, pădurea, stîncile, dealurile şi văile nu suferiseră atît. Cei care trăiau în lanţul de munţi lăturalnici dinspre nord ar fi fost foarte mulţumiţi să se aleagă numai cu ceea ce se abătuse asupra lor, renunţînd bucuroşi la ceea ce mai putea veni, însă „ceea ce mai putea veni" şi celelalte nu s-au lăsat aşteptate, şi au fost nevoiţi să le accepte aşa cum erau; se-nţelege, putînd să-şi spună părerea despre vreme, deoarece nu li se împotrivea nimeni.

În întunericul ce se aşternea tot mai adînc ploua în rafale, şi tot în rafale, un vînt de miazănoapte, tăios, înţepător, iscat dinspre şesul din nordul Germaniei, şuiera prin văzduh, prin coşurile vulcanice şi în urechi, opintindu-se foarte supărat împotriva munţilor, ce se părea că răsăriseră în drumul lui spre sud, fără ca el să fi bănuit că-i vor ieşi în cale. Şi se lovise cu nasul de ei, sau, poate, fusese îmbrîncit peste ei şi urla întocmai ca un băieţaş supărat care se izbise şi el de cine ştie ce cu sus-zisa parte a feţei, deşi i se spusese să se ferească. Fără parafrazări, seara de toamnă s-a lăsat curînd, era întuneric şi o vreme cumplit de furtunoasă. Cine se mai afla pe şosea ori pe drumurile desfundate dintre cîmpurile umede se grăbea să ajungă la han sau acasă; iar

noi — adică povestitorul și prietenii pe care acesta îi luase cu sine să-i ducă din Confederația germană în aceea a statelor din nordul Germaniei, și de acolo, în noul imperiu [1], ne grăbeam de asemenea să ajungem sub acoperișul protector al acestei noi povestiri.

De obicei, seara se transformă în noapte mai iute decît te aștepți : așa s-a întîmplat și acum.

E noapte neagră. Ploaia mătură iară și iară în torente, din dreapta spre stînga, șoseaua mărginită de pomi fructiferi golași. Ne oprim cu respirația întretăiată, cu mîna streașină la ochi, să descoperim pe undeva o geană de lumină. Colo, dinaintea noastră, spre munte, trebuie să se afle așezări întinse, a căror lungime abia o poți bănui și cea mai mică rază de lumină dinspre sud ne-ar da asigurarea consolatoare că ne apropiem de una dintre ele. Dar zadarnic !

Tropot de cai, uruit de roți, pași de oameni în urma noastră ? Cine știe ?

Pornim mai repede și, deodată, în stînga, foarte aproape de șosea, apare ceea ce căutam cu atîta nerăbdare. Iată o lumină aprinsă de mînă omenească ! O cotitură neașteptată a drumului după tufișul întunecat ne duce nebănuit de repede drept înainte și ne pomenim în fața farmaciei *La omul sălbatic*.

Dinaintea noastră, pe o parte a drumului, se află o casă cu două caturi, cu o scară de intrare, după toate aparențele foarte solidă, împrejmuită de copaci foșnitori și picurînd de apă, iar peste drum, în dreapta șoselei, încă o casă, mai departe, prin lumina mai slabă deslușindu-se alte locuințe omenești : e capătul unei ulițe de sat, ce se-ntinde către munte pe o distanță de trei sferturi de oră. De altfel, satul nu are decît această singură uliță ; însă celui care trebuie s-o parcurgă îi ajunge și-i prea ajunge ; iar cel ce a parcurs-o se oprește de obicei la capătul celălalt al ei și, stînd cîteva clipe ne-

---

[1] Confederația germană înființată în 1815 s-a dizolvat ca urmare a războiului dintre Prusia și Austria, în 1866. În același an, statele din nordul Germaniei s-au unit, sub hegemonia Prusiei, în Confederația Germaniei de Nord, care s-a dizolvat la 31 decembrie 1870, odată cu proclamarea Constituției Imperiului german.

mişcat, se uită în jurul lui, dar mai ales îndărăt, exprimîndu-şi părerea potrivit cu caracterul, vîrsta şi genul său. Însă, deoarece noi abia am ajuns la ieşire — sau intrare — nu sîntem obligaţi să ne spunem încă părerea. După cum am mai arătat, căutăm pur şi simplu să ajungem înainte de orice sub un acoperiş şi suim grăbiţi cele şase trepte ale scării de intrare — povestitorul, cu umbrela deschisă, din stînga, cititorul, de asemenea cu umbrela deschisă, din dreapta. Povestitorul a şi crăpat uşa nerăbdător, trăgîndu-l după sine pe cititorul care abia mai răsuflă, iar vîntul i-a şi smuls din mîna celui dintîi clanţa, trîntind uşa în ţîţîni după el şi cititor cu atîta putere, încît răsună toată locuinţa. Acum sîntem în interior, în casă precum şi în povestea despre *Omul sălbatic!* — — Că ne aflăm într-o farmacie ne dăm seama din prima clipă şi după miros.

Cele două geamuri luminate, pe care le văzusem de pe şoseaua desfundată, bîntuită de ploaie şi furtună, erau ale oficinei, şi lampa agăţată acolo de tavan îşi arunca lumina prin fereastra mare, glisantă, şi în tindă. În laboratorul farmaceutic domnea, în afară de binecunoscutul miros, şi tot atît de binecunoscuta curăţenie a farmaciilor germane. Cutiile cilindrice şi sticlele albe, pe ele cu litere albastre, ici şi colo cu capete negre de mort, ce se aflau în rafturi de-a lungul pereţilor, piuliţele albe şi mojarele verzi-negricioase de piatră, talerele de cîntar şi toate celelalte instrumente, aveau un aspect foarte ordonat şi atrăgător. De n-ar fi fost banca îngrozitoare, pe care cei mai mulţi dintre noi am stat, aşteptînd, cu teamă înfrigurată şi adîncă nelinişte, uneltele şi aparatura înaltei arte i-ar fi inspirat oricui cea mai mare încredere.

Dar banca asta diavolească! Scaunul acesta rău, ros de atîta folosinţă! — Am stat cîndva pe ele — poate într-o după-amiază de iarnă, scăldată în lumină şi geroasă, ori şi mai neplăcut, într-o noapte de vară, liniştită, caldă, totuşi îngrozitoare în ciuda frumuseţii ei; avem prea puţină încredere în cutiile cilindrice, sticluţele, sticlele, în balanţe şi mojare, ne amintim doar cît de iritaţi şi zăpăciţi priveam atunci roboteala liniştită, gravă, tainică a omului de după masa de lucru.

În clipa aceea nu se afla nimeni în oficină ; dar prin ușa întredeschisă a unei cămăruțe alăturate răzbea spre noi un alt fascicul de lumină, și odată cu el, un alt miros, care schimba și segrega atmosfera farmaciei în chip surprinzător ; desigur că *herba nicotina* aparține și ea plantelor medicinale. Ne-am luat după mirosul *acesta* și am intrat în încăperea de alături.

În odaia micuță domnea o atmosferă tare pașnică. O sobă de fier răspîndea dintr-un colț o căldură binefăcătoare, în celălalt colț, lîngă un jilț neocupat, imens, capitonat — despre el va fi vorba mai tîrziu — fusese trasă o masă rotundă, la care, pe scaune cu spătar înalt, și ele capitonate, orice oaspete putea să zăbovească fără-ndoială cu plăcere și comod, dinainte cu o băutură medicinală ori nemedicinală, caldă sau rece. Totuși, acum numai stăpînul casei, proprietarul farmaciei „La omul sălbatic", stătea singur pe scaunul său. Și dacă mai aștepta într-adevăr în seara asta furtunoasă pe cineva în vizită, iar vizita acestui cineva corespundea într-adevăr așteptărilor lui, nu putem spune deocamdată nimic. Dar n-am terminat încă descrierea scenei noastre și continuăm.

Micul cabinet de lîngă oficină, după cum se vedea dintr-o aruncătură de ochi, avea pereții acoperiți cu un tapet înflorat, bătînd în galben-cenușiu și negru-cenușiu. Pe prichiciul ferestrei, lîngă cîteva ghivece de flori, se afla o colivie cu un scatiu, care, ori de cîte ori creanga vreunui pom din grădină, smucită și zvîrlită de vînt, se freca de fereastră, sau vreo rafală mai puternică de ploaie izbea geamul, copleșit de simțămîntul siguranței sale, se ghemuia mai tare și mai tihnit în învelișul lui de pene.

Din inventar nu trebuie să uităm un dulap de colț cu tot felul de oale și pahare, pe el, într-o cutie de sticlă, o pisică sălbatică împăiată. Un covor, pe vremuri foarte înflorat, dar acum de mult timp spălăcit și uzat, acoperea podeaua ; de tavan atîrna o coroană împletită artistic din iarbă — un adevărat colector de praf și de muște : și după ce vom spune cîteva cuvinte despre tablourile agățate de pereți, nu ne mai împiedică nimic

să mergem mai departe și să povestim lucruri mai interesante.

Fără-ndoială că tablourile din această încăpere erau și ele demne de amintit. Chiar și numai numărul lor ar fi fost de ajuns să-l uimească nespus pe oricine intra și le vedea, făcîndu-l să se uite o vreme cu gura căscată, în lung și-n lat, la cei patru pereți. După ce și-ar fi revenit din uimirea sa, ar fi putut să înceapă să le numere sau, cel puțin, să le aprecieze numărul cu aproximație, ceea ce ar fi fost foarte greu, deoarece tablourile mari și mici, înrămate și apărate de geamuri, acopereau pereții într-un număr de necrezut de sus pînă jos, adică în jos pe cît era cu putință. De tot felul și de toate formatele : gravuri și siderografii, litografii și gravuri în lemn, toate subiectele din cer și din iad, de pe pămînt, din apă, din foc și din aer, în negru sau în culori.

Multe creații artistice ale lui Ramberg [1] și Chodowiecki, nenumărate scene din viața lui Frederic al II-lea și Napoleon I, cei trei monarhi aliați [2], în trei interpretări diferite, pe cîmpul de luptă de la Leipzig, șarpele uriaș atîrnînd de palmier, pe care se cațără cunoscutul negru, ca să-l jupoaie de piele, scene din *Corsarul*, o poezie de Lord Byron, ilustrații de modă, un portret al lui Washington, un portret al reginei Mathilde a Danemarcei și al contelui Struensee [3] și, pierdut printre tot felul de nimicuri pestrițe și ciudate, între două scene de stradă din anul 1848 [4], o gravură autentică, veche, de A. Dürer : *Melancolia* ! [5]

Încheiem catalogarea. Farmacistul Philipp Kristeller a avut nevoie de treizeci de ani, adică de cei treizeci de

---

[1] Johann Heinrich Ramberg (1763—1840), grafician și pictor german.

[2] Se referă la monarhii Rusiei, Prusiei și Austriei, care erau aliați împotriva lui Napoleon I.

[3] Johann Friedrich von Struensee (1737—1772), din 1768 în serviciul Danemarcei. A ajuns în scurt timp cel mai influent om de stat al țării, pe care a condus-o efectiv în locul reginei Karoline Mathilde (1751—1775), al cărei favorit a fost. În 1772 a fost executat.

[4] W. Raabe a fost martor la Berlin, ca elev de liceu, al revoluției de la 1848 și a desenat scene de luptă de pe baricade.

[5] Gravură de A. Dürer, datînd din 1515.

ani pe care i-a petrecut în oficina sa, ca să realizeze această galerie de tablouri ; așa că nu puteai să-i iei în nume de rău faptul că ținea la ea și savura după pofta inimii gustul și diletantismul său artistic. Camera din fund era tare împodobită, și în afară de ea mai avea multe alte lucruri pe care le savura după pofta inimii.

Acum să ne îndreptăm atenția asupra omului de la masă. Un bărbat potrivit de stat, între cincizeci și șaizeci de ani, mai mult slab decît gras, cu o culoare a feței în care predomina galbenul și cenușiul, pantofi scilciați de un roșu-închis, și pe părul lins, sur-argintiu, o bonetă de casă cu o broderie aurie uzată, reprezentînd o coroană din ghinde și frunze de stejar. Fuma gînditor dintr-o pipă lungă, pe al cărei cap era pictat un cărăbuș, stînd cu fruntea rezemată în palmă, cu ochii ațintiți pe jilțul gol, mare și comod.

Își ridică pentru prima oară privirea, cînd se deschise ușor ușa ce dădea din odaie, nu în oficină, ci spre tindă și se ivi capul unei bătrîne.

— Vai, frate, ce vreme !

— Într-adevăr, e o vreme tare rea, dragă soră.

Nu e de crezut că bătrîna doamnă auzise răspunsul, fiindcă închisese ușa tot atît de repede și fără zgomot precum o deschisese.

— După cît se aude, e într-adevăr o vreme tare rea, murmură, zîmbind, farmacistul de la „Omul sălbatic", ascultînd zgomotele ce veneau dinspre fereastra bătută de furtună. În clipa aceasta sună clopoțelul de la ușa de intrare a casei, și cineva începu să ciocăne în fereastra glisantă a oficinei. Domnul Philipp Kristeller se ridică, așează luleaua pe scaun și porni, aplecat de spate, în laboratorul său. După un sfert de oră de muncă în farmacie, se-ntoarse îndărăt, clătinînd din cap ; clopoțelul de la ușa de intrare se auzi din nou, și cineva se îndepărtă în fugă, plescăind prin ochiurile de apă ale uliței satului, fără să ia seama o clipă unde-și pune piciorul.

Bătrînul se așeză iar pe locul lui, dînd din cap, și-și aprinse din nou pipa, zicînd :

— Un anotimp nesănătos — o toamnă mănoasă pentru farmacie ! — Încasări bune, totuși, o afacere proastă.

Spunînd acestea oftă, cuvintele sale ca și oftatul dovedind inima lui bună.

Citeva minute încremeni iar, pînă cînd tresări deodată, exclamînd :

— Doamne Dumnezeule — cum — așa să fie ? !

Se ridică din nou neliniștit. De data aceasta intră grăbit în oficină, deschise un pupitru înalt, scoase din el un registru și începu să-l răsfoiască. Degetele îi tremurau, buzele îi zvîcneau, își aruncă de cîteva ori privirea neîncrezătoare prin încăperea plină de arome : nu era nici o îndoială, cutiile cilindrice, borcanele de sticlă, cu sau fără cap de mort, se aflau toate la locul lor. Farmacistul Kristeller închise registrul și-și puse mîna pe el, strigînd :

— E într-adevăr așa ! Nici vorbă, astăzi e ziua, sau mai bine zis, seara. Au trecut exact treizeci de ani — un jubileu — și-l uitasem cu desăvîrșire ! Dorothea, Dorothea !

— Ce e, dragă frate ? se auzi o voce țipătoare de afară.

Bătrînul păși tulburat în sus și în jos vreme de cinci minute, apoi, ajuns la capătul răbdării, deschise ușa :

— Dorette, Dorette !

— Ce e, Philipp ? se auzi de departe. Desigur că șuieră vîntul, dar poți să-l oprești ? — Ușa și ferestrele sînt închise bine, restul e în mîna lui Dumnezeu.

— Da, da, murmură domnul Philipp, după care strigă : Nu e vorba de vînt și vreme. Vino o clipă-ncoace, Dorothea !

Pînă să se petreacă lucrul acesta, dură cîtva timp. În sfîrșit, obrazul fetei bătrîne se ivi iarăși, de data aceasta împreună cu întregul trup — între umeri, fără nici o îndoială politicoasă, cu o cocoașă proeminentă.

— Tocmai sîntem tare ocupate în bucătărie, dragă Philipp. Dorești ceva, bunul meu frate ?

— Nu, însă acum treizeci de ani, în ceasul acesta, am vîndut în casa asta pentru primul groș alcool medicinal. Pe venerabilul bătrîn Timmermann — Dumnezeu să-l odihnească — îl lovise calul cu copita. Acum treizeci de ani am făcut o însemnare în registru și o uitasem cu totul — în ciuda jilțului de colo !

— O, Doamne sfinte ! strigă bătrîna domnişoară, şi după o oarecare şovăială plină de perplexitate, trînti în urma ei uşa cu atît mai tare în ţîţîni. Domnişoara Dorette Kristeller ştia chiar din tindă ce are de făcut, şi în bucătăria farmaciei „La omul sălbatic“ trebăluiala se înteţi şi mai mult pentru tot restul serii.

Capitolul al doilea

În ciuda iritării sale, farmacistul Philipp Kristeller mai aruncă o privire mirată asupra uşii prin care sora lui dispăruse iarăşi atît de repede.

— Doamne Isuse Christoase ! zise el, încercînd să se aşeze din nou liniştit pe scaun, dar nu izbuti.

Importanta dată ardea dinaintea ochilor săi parcă în cifre şi litere de foc, aşa că îşi împinse scaunul sub masă şi porni să-şi tîrşîie picioarele în sus şi în jos prin galeria de tablouri, dînd mereu din cap ; şi cei ce trăiseră cu o generaţie, cu treizeci de ani în urmă, porniră să-i răsară în minte cu tot mai multă limpezime. Da, totul, din cea mai fragedă copilărie, se înălţa dinainte-i în contururi nespus de precise, şi numai părinţii care-i muriseră prea devreme trecuseră fantomatic prin peisajul luminos. În schimb, tutorele său apărea într-o claritate dură neplăcută în lumina plină de farmec şi în centrul peisajului acelui mic oraş provincial de dincolo de munte, din Turingia, în apropiere cu Kyffhäuser, iar în depărtarea albastră, vrăjită, cu Kickelhahn [1].

— Chiar şi cel mai obişnuit om a trecut prin întîmplări demne de amintit, dacă se poate gîndi, după o generaţie, la timpul ce s-a scurs, murmură bătrînul. Cît de plin de viaţă îmi apare acum tot ceea ce cu cîteva clipe mai înainte părea mort şi uitat în sufletul meu ! Iată-l pe bătrînul de treabă, pe Grauwacker, cel de la care am deprins meseria, cu toată casa şi gospodăria sa. Ce patron caraghios şi încăpăţînat era ; şi-apoi, nevasta lui, adică

[1] Înălţime lîngă Ilmenau, unde Goethe a scris o frumoasă poezie.

patroana. Doamne, cum ai tu grijă, în bunătatea și înțelepciunea ta, ca oamenilor cărora le dai o lingură mică pe drumul vieții, să li se împartă și terciul pe măsura potrivită ei ! Simt parcă și astăzi ghiorăitul mațelor din acea frumoasă vreme de demult. Și totuși, a fost o vreme fericită și prielnică sănătății ! Și mai și învățai ceva la bătrînul Grauwacker ; ce-i al lui e al lui, se pricepea la negustoria și la arta sa și știa să ne îndrume bine. Tot ceea ce a venit după aceea —

Clopoțelul oficinei sună din nou ; farmacistul se duse încă o dată la munca din laboratorul său, care dură de data aceasta mai mult decît rîndul trecut. În timp ce amesteca și fierbea poțiunea, întreținu o conversație în vorbirea locală, pe care nu vrem s-o tăinuim, cititorului, se înțelege, neținînd seama de dialect.

— Ai pornit la drum pe-o vreme cumplită, cumătră. S-a-ntîmplat ceva rău acasă ?

— Ca vremea rea de-afară, grăi, supărată, muierea tînără de țăran, cu înfățișarea unei femei foarte sănătoase. Înduri atîtea supărări din pricina altora, că-ți vine să-ți iei lumea-n cap. Omu' meu nu poate să trăiască, da' nici să moară nu vrea ; cred că-și ține zilele numai prin supărările pe care ni le face ; de ajutat nu-i mai poți ajuta de fel și, de necaz, își tîrăște viața de azi pe mîine.

— Hm ! hm ! mormăi domnul Philipp.

— Da, așa-i, și doctoru' s-alege cu folosu' ăl mai mare. Asta a prescris-o în astă seară și ne-a pus pe mare grabă ; socot că dumneavoastră știți mai bine decît oricare, domnul Kristeller, că nu trece zi de la Dumnezău în care să nu mă vedeți stînd pe banca de-aici. Gîndeam c-o fi destulă vreme pînă mîine dimineață, și bani zvîrliți tot sînt.

— Hm ! hm ! mormăi domnul Philipp, dar de data asta adăugă : nimeni nu plătește bucuros doctorul și rețetele, dar eu fac rețetele cît mai ieftin cu putință, cumătră.

— După cum se și cuvine față de o sărmană, nenorocită văduvă, zise, suspinînd, vioaia țărancă, ducîndu-și colțul șortului la ochi.

— Ei, ei, zise farmacistul, la naiba, doar nu și-a dat încă sufletul ! Văduvă ? Tînără femeie ! ei, negreșit

— şi-apăi, eu cred c-o să mai trăiască încă destul. Doctorul şi cu mine o să facem tot ce putem.

Nemîngîiata nevastă de pe bancă scoase o exclamaţie, care putea să însemne orice : mulţumire, speranţă, bucurie, spaimă, neîncredere, necaz şi batjocură. Farmacistul termină de preparat poţiunea, i-o întinse prin fereastră, şi viitoarea văduvă, tînăra şi copleşita de jale, ieşi în uliţă, nimerind, spre marea lui mulţumire, într-o nouă şi mai puternică răbufnire a furtunii dezlănţuite de toamnă.

— Ticăloasa ! mormăi bătrînul, cînd se întoarse în galeria sa de tablouri şi se aşeză iarăşi temeinic pe scaun, sub impresia convorbirii, după ce mai înainte aruncase în sobă cu vădită energie cîteva bucăţi de lemn. Muierea asta mai-mai că era să-mi alunge pentru astăzi cu totul amintirile cele mai plăcute. Cînd a tras de clopoţel, tocmai începuseră a-mi răsări în minte ; dar asta a fost nici vorbă totdeauna soarta mea pe lume, şi nici altora nu le-o merge mai bine. Şi-apoi, nu s-a ales nimic din speranţele noastre, Johanne ! Nu ne-am unit. A trebuit să-şi urmeze fiecare drumul său ; eu am ajuns în împrejurări atît de ciudate în colţul acesta pierdut de lume, iar tu, sărmană copilă şi inimă, ai nimerit în mormînt ! *Nunc cinis ante rosa* [1], în vîrstă de douăzeci şi unu de ani — ah, Johanne, draga, draga mea, Johanne ! Da, da, ar fi fost bine, minunat, dacă ne-am fi unit şi te-aş avea astăzi, după o viaţă de om, aici, lîngă mine, ca bătrînă, bună şi frumoasă nevastă !

Bunul, respectabilul domn nu avu răbdare să mai stea pe scaunul său în seara asta demnă de amintit. Se ridică şi scoase din pupitrul despre care am vorbit mai înainte un pachet de scrisori îngălbenite şi-i desfăcu sfoara.

„Flori şi frunze uscate, îşi spuse el suspinînd. Tot ceea ce am în cutiile cilindrice şi în cele obişnuite a înverzit şi a înflorit odată ca şi cuvintele de pe hîrtia asta. Marfă de farmacie ? Droguri ? Nu, nu, nu ! Ele sînt moarte şi aşa rămîn ; pe cînd acestea de aici sînt încă pline de viaţă şi înfloresc mai departe, fără să cunoască

[1] Acum e cenuşă ceea ce înainte era trandafir (lat.)

trecerea vremii sau schimbarea anotimpurilor. Doar și-au înfipt rădăcina în sufletul meu ; atunci cum ar putea să se ofilească și să piară ? Valea, munții se aștern plini de viață în lumina soarelui, în umbra norilor fugari, în lumina lunii, în ceața rătăcitoare, în ploaia ce nu mai contenește, în viscolul vesel. Iată vechiul oraș — da, iată-l așa cum arăta cînd eram tineri ; fiecare casă, o bună cunoștință ! Ici este fereastra de colț, prin fața căreia trec mereu cînd mă trimite bătrînul la culesul plantelor. Aici stă buna copilă, cu lucrul ei de mînă, și durează multă, foarte multă vreme pînă ce mă observă, dar, și mai multă vreme, pînă ce mă conving că mă-ntîmpină într-adevăr cu privirea și se uită-n urma mea după ce trec. Mult, mult timp rămîne o dragoste fără cuvinte ; pînă cînd cerul se milostivește și trimite o ploaie repede la ceasul potrivit, în vreme ce mă aflam într-o excursie la țară, după ce mi-a insuflat mai înainte ideea fericită și salvatoare să iau o umbrelă cu mine, în ciuda celei mai însorite zile și a celui mai albastru cer. Așa ne-am cunoscut noi, de la inimă la inimă, de la suflet la suflet ! Și a început cea mai frumoasă viață pămîntească. Stare ? Ea, puțin, eu, absolut nimic. Dar bunul Dumnezeu avea pentru noi nenumărate comori și ni le-a dăruit pentru scurtă, foarte scurtă vreme cu amîndouă mîinile. Abia în vara a doua de după logodna noastră tăinuită, după ce un an întreg am fost milionari în fericirea și în nădejdile noastre, ne-am întrebat, ce se va alege, ce ar putea să se aleagă din legătura noastră —"

Clopoțelul sună din nou și întrerupse visul plin de amintiri. De data aceasta însă nu clienții îl tulburară pe farmacistul de la „Omul sălbatic". Glasul, totdeauna clar al sorei lui Dorette, se auzi de afară :

— Iată-vă, domnilor ! Lăudat fie Domnul că ați venit. E frumos, foarte amabil din partea dumneavoastră. Știam că n-o să vă rog degeaba. Fratele meu abia acum și-a amintit de marea ciudățenie ; m-a cuprins de îndată tristețea și l-am trimis pe Fritz în goană. Îmi cunosc fratele prea bine : fără o societate plăcută, l-ar fi așteptat o noapte tristă și închipuirile lui pline de melancolie ne-ar fi pricinuit destulă jale. Dar acum e

bine, fiindcă în seara asta se cuvine să fim împreună ; fratele meu se va bucura foarte mult. Vă urez o seară cît se poate de plăcută, domnilor !

Capitolul al treilea

Cei doi domni, după care sora Dorette trimisese numaidecît din cauza închipuirilor pline de melancolie ale fratelui ei, cînd acesta îi anunțase însemnătatea serii, erau pastorul localității, domnul Schönlank, și brigadierul silvic, Ulebeule. Primul venise bine strîns în manta, cu lanterna și cu umbrela lui de ploaie ; al doilea, înfruntînd orice vreme, îmbrăcat cu o scurtă de dimie cu guler verde, purtînd sub braț bastonul cu cîrlig ferecat cu fier. Dar mai înainte de orice, amîndoi se scuturară cu nădejde în tindă, exclamînd ca orice om în lung și-n lat :

— Brr, amarnică vreme !

Iar brigadierul silvic mai adăugă :

— Asta se cheamă „să te fofilezi", dar mărturisesc că n-a fost tocmai plăcut. Ei, pastore, aici avem vîntul deasupra noastră, și de rest o să aibă grijă domnișoara Dorette.

Bătrînul aflat în odăița din spate, care trăsese mai întîi cu urechea cam surprins, se regăsi repede în noua situație. Pe obrazul său de om cumsecade un zîmbet se lăți tot mai mult și mai luminos, apoi deschise și el ușa ce dădea din refugiul său în tindă, strigînd în cea mai bună dispoziție :

— Intrați, intrați, lăudate fie toate fanteziile melancolice, care-mi aduc în casă o societate atît de plăcută ! Dorette, grozavă idee, și fapta, pe măsura ei ! Intrați, dragi prieteni — e într-adevăr o seară din care merită să faci noapte, și-o vom face așa cum se cuvine ! intrați, fiecare să-și ia locul și să strigăm un „vivat !" pentru bătrîna farmacie !

— Asta mai tîrziu, după ce vom avea recipientul chinezesc pe masă, zise brigadierul silvic, punîndu-și bastonul în colț. Mai întîi, bătrîne, felicitările noastre cele

mai sincere pentru jubileul demn de glorie. N-am nimic împotrivă ca pastorul s-o mai spună o dată cu solemnitate ; dac-ar fi de față și Labă de iepure, medicul de țară, el ne-ar lua-o tuturor înainte ; n-am găsi un altul mai potrivit pentru o felicitare și un toast ; însă a fost chemat în partea cealaltă a ținutului.

— Și cînd se va întoarce, va găsi acasă înștiințarea mea, spuse domnișoara Dorette Kristeller.

— Bravo ! zise brigadierul silvic, atunci e sigur c-o să-l vedem. De altfel, fără-ndoială că a și mirosit, datorită înclinației lui naturale, că ne înhăităm aici. Pînă la miezul nopții fără-ndoială că tragem un chef ? !

— Desigur ! Uraaaa ! strigă farmacistul, iar pastorul, în așteptarea recipientului chinezesc, adică a bolului de punci, îl felicită și el, cu adevărat în cuvinte alese, cu delicatețe și bună-cuviință.

Între timp, se umpluse toată casa de miresme deosebite și plăcute, combătînd cu succes mirosul farmaciei. În bucătărie începuse o trebăluială demnă de luat aminte ; vesela de tot felul zornăia și huruia. La ora nouă fix se afla pe masă cel dintîi castron aburind, și nu singur, ci cu tot ceea ce ținea de el. Sora farmacistului își luă și ea cinci minute răgaz să stea la masă cu bărbații și să primească primele laude pentru arta ei culinară.

Laudele au venit la vremea cuvenită ; dar după aceea s-au așternut cîteva clipe de tăcere, care se iscă totdeauna cînd se aduce la masă o băutură demnă de reflectat asupra ei. Că se trece repede peste această tăcere și fiecare se adaptează ciudat de repede la solemnitatea momentului, se știe.

— Așadar, iată că s-a scurs într-adevăr o viață de om ? ! exclamă pastorul. La început abia mi-a venit să cred, dar făcînd socoteala în liniște, găsesc și recunosc că acesta este adevărul. În anul acela tocmai încheiasem sfînta căsătorie cu buna mea Friederike, și cel mai mare fiu al meu, inspectorul, a împlinit acum cu adevărat douăzeci și opt de ani.

— Într-adevăr, pastore, și cînd mă gîndesc cît de slăbuț erai cînd ai sosit atunci aici, și văd ce înfățișare ai astăzi, nu mai am de loc nevoie să fac socoteala pe

degete, ca să cred în scurgerea celor treizeci de ani. De altfel, eu am fost cel ce v-a primit aici şi a făcut onorurile localităţii. Întîi ai început dumneata, pastore, te-ai căsătorit cu fiica predecesorului dumitale ; după aceea a venit şi sărbătoritul de faţă, ca să facă, prin pilulele şi mixturile sale, şi mai sănătoasă regiunea asta sănătoasă. Pe doctor nu-l amintesc ; fiindcă un om care sălăşluieşte printre noi abia de doisprezece ani n-are rost să fie amintit.

— Bunul Dumnezeu ţi-a binecuvîntat într-adevăr venirea pe aceste meleaguri, dragul şi bătrînul meu prieten, zise pastorul, întorcîndu-se spre stăpînul casei. Cei doi predecesori ai dumitale au dat foarte repede faliment în casa aceasta, iar dumneata ai avut noroc — — —

— Şi pricepere, îi luă cuvîntul din gură brigadierul silvic Ulebeule, adevărata pricepere pentru îndeletnicirea asta ; fiindcă într-o regiune atît de sănătoasă ca a noastră, un adevărat farmacist se ocupă intens mai bine cu altceva, ca de pildă cu un nou aperitiv amar, bun pentru stomac, aşa cum e „Kristeller", cu sucuri de fructe angro, cu comerţul de vin şi, să nu uităm, în măsură foarte mare cu negoţul de plante medicinale în întreaga Germanie. În seara asta trebuie să recunoaştem că bătrînul de colo îmbrăcat cu halatul lui de casă este singurul dintre noi care a ajuns departe. Doctorul n-o să izbutească niciodată.

Preotul oftă ; însă farmacistul de la „Omul sălbatic", domnul Philipp Kristeller, oftă şi el, şi cînd, în clipa asta, vîntul şi furtuna porniră să bîntuie ţinutul mai tare şi mai aprig cu ploaie şi grindină, îşi aruncă privirea, parcă înfricoşată, de la masa tihnită, la fereastra zăngănitoare, biciuită de furia văzduhului. Buna, bătrîna lui soră se apropie mai mult de el, în vreme ce şoptea :

— Domnilor, nu trebuie să i se amintească nimănui de norocul său, nu foloseşte la nimic, şi de multe ori face rău ; asta e părerea mea. Şi-apoi nu se ştie dacă norocul fratelui meu e într-adevăr atît de mare. Noi ne-am primit soarta şi viaţa aşa cum ne-au fost date, asta-i tot. Dar în cinstea jubileului ridic totuşi paharul şi spun : Trăiască farmacia „La omul sălbatic" !

În timp ce vorbea, umpluse paharele tuturor şi ciocniră toţi, îngînduraţi şi gravi, aşa cum se cuvenea. Însă

domnul Philipp, mişcîndu-se neliniştit pe scaunul său, murmură, mai mult pentru sine decît pentru ceilalţi :

— E o noapte bună pentru aşa ceva — noaptea potrivită. S-au scurs mai bine de treizeci de ani de cînd mi-a ieşit în întîmpinare ceea ce putem numi marele meu noroc. Ascultaţi furtuna dezlănţuită de afară, abia vă vine a crede că, poate, mîine nu va mai fi nici măcar o adiere de vînt care să smulgă din copac ultima frunză. Se spune că toate se uită, dar nu-i adevărat. Toate se întorc îndărăt, furtuna, ca şi vremea de demult. Dacă, iubiţi prieteni, vreţi să mă ascultaţi, o să vă spun o poveste, o ciudată poveste. O să vă istorisesc cum am ajuns eu cu mai bine de treizeci de ani în urmă proprietarul farmaciei „La omul sălbatic".

Pastorul nu zise nimic ; dar şi el se apropie mai mult de domnul Philipp, îi atinse încurajator cotul şi-i oferi, spre şi mai mare încurajare, tabachera lui de argint strălucitoare de atîta folosinţă.

— Nimic nu-mi place mai mult decît să ascult poveşti, la nevoie, chiar şi poveşti de vînătoare ! exclamă, zelos, brigadierul silvic. În sfîrşit, vînatul a pornit-o-n goană ! Pe urmele lui —

— O clipă ! se rugă sora stăpînului casei. Trebuie să mă duc imediat numai pentru un minut în bucătărie, şi după aceea voi rămîne toată vremea lîngă tine, Philipp. Îi rog pe cei doi vecini să fie atît de buni să mă ierte.

Aceştia o scuzară cu plăcere şi o aşteptară făcînd cîteva observaţii în legătură cu anotimpul şi vremea de afară. După ce însă domnişoara Dorette se întoarse, fratele ei îşi începu istorisirea — o istorisire într-adevăr ciudată !

Capitolul al patrulea

— Dragii, bunii, credincioşii mei prieteni şi vecini, începu omul, care, după părerea brigadierului silvic Ulebeule, realizase ceva în viaţă, adică realizase ceva în sat. Înainte de sosirea voastră în seara aceasta la mine, ademenit de vremea de demult, am deschis de două ori cu-

tia din oficină în care țin arhiva și am suflat praful de pe trecut ; acum va trebui să scot din ea încă un document. În pofida tuturor ciudatelor mistere, destinul meu e așternut acolo absolut clar pe hîrtie ; nu într-un jurnal intim sau ceva asemănător, ținut de mine cîndva, ci în documente reale, autentice, pe care le voi supune după aceea judecății voastre.

Tata mi-a lăsat moștenire cîteva mii de taleri ; dar tutorele meu, un om blajin, bine intenționat însă foarte zăpăcit și ușuratic, n-a avut nici cea mai mică grijă de ei. Cînd a venit vremea să folosesc banii, s-a dovedit că aceștia dispăruseră aproape cu totul, lucru pe care tutorele mi l-a mărturisit în hohote de plîns, zicînd că nu are nici cea mai mică idee cum s-au cheltuit. De altfel, a adăugat el, spre mîngîierea mea, cu propria lui avere se întîmplase la fel. Era un domn între două vîrste, cu trei fete nemăritate bătrîioare, și toate trei, foarte bune prietene cu mine ; — așa că ce-mi mai rămăsese decît să plîngem împreună, acceptînd și eu cele întîmplate cu lacrimi în ochi, cu dragoste și simpatie reciprocă ? Bunele fete s-au îngrijit de rufăria mea și de restul echipamentului, mi-au împachetat geamantanul și așa am pornit eu, la sfîrșitul uceniciei mele, pe cît se putea prevedea, ca un ins veșnic angajat în munca de laborant ; și-am rătăcit peste tot timp de șase ani nesfîrșiți, trecînd prin vremuri mai bune ori mai proaste, de la o epidemie la alta, de la o sonerie de noapte la alta, din laba unui doctor într-a altuia, pînă cînd am ajuns la*** unde am cunoscut-o pe Johanne a mea. Acolo, prietene Ulebeule, am realizat într-adevăr ceva. Și anume, singurele zile de neuitat, fericite, ale vieții mele !

— Felicitările mele și pentru astea, mormăi brigadierul silvic.

— Da, intrasem în perioada fericită a existenței mele, și toate au mers bine — un an întreg !

O duceam bine din toate punctele de vedere. Despre patronul meu de atunci, un bătrîn ciudat și amuzant, voi vorbi mai mult, fiindcă merită cu prisosință, și pentru mine, și pentru el. El practica farmacia cu plăcere, însă era stăpînit de un entuziasm aproape smintit pentru înalta știință botanică, fiind în realitate un excelent

cunoscător al plantelor. Pe cît era cu putință, îi punea pe farmaciștii lui stagiari și pe ajutoarele sale să aibă grijă de oficină și se ducea în pădure și pe cîmp, dedîndu-se studiului său preferat. Cînd însă am ajuns eu în casa lui, situația asta se schimbase. Era trecut de șaizeci de ani, cu vremea, îi slăbise vederea și-i înțepenise spinarea ; cînd se apleca prin munți și văi după o plantă, nu se mai ridica decît oftînd și apucîndu-se cu mîna de șalele îndurerate. Cînd am intrat în slujba lui, m-a supus unui foarte aspru examen de botanică, la care, mulțumesc lui Dumnezeu, am răspuns foarte bine, și atunci, în casa lui, s-a pus temelia întregii mele bunăstări de mai tîrziu. După examen, mi-a dăruit, ca semn al mulțumirii sale, un exemplar al lui Stöver : *Viața cavalerului Karl von Linné* [1] și mi-a ținut o cuvîntare despre martirii „zeiței" noastre, recomandîndu-mi mai ales să-l iau ca exemplu pe cel mai mare geniu botanic al secolului al șaisprezecelea, pe magistrul Charles de l'Ecluse [2] — Carolus Clusius — din Arras în Țările-de-Jos, care s-a îmbolnăvit la douăzeci și patru de ani, în serviciul științei, de anasarcă [3] ; la treizeci și nouă de ani, pe cînd se afla în Spania, s-a prăbușit cu calul, frîngîndu-și brațul, ca numaidecît după însănătoșire să se întîmple același lucru cu coapsa dreaptă ; care, la cincizeci și cinci de ani, aflîndu-se la Viena, și-a rupt piciorul stîng, iar opt ani mai tîrziu și-a luxat coapsa stîngă, ceea ce l-a silit să meargă de aci înainte în cîrje, alegîndu-se cu o hernie și cu colici litiazice, și totuși a scris minunata carte *Rariorum plantarum historia* [4], fiind, din veacul întunecat în care a trăit și a activat, o făclie plină de glorie pentru toate timpurile viitoare. După aceea m-a trimis la cules *in re herbaria* [5], iar el a rămas oftînd acasă, avînd grijă de clientelă și răsfoindu-și cărțile de plante, într-adevăr remarcabile în felul lor, și care, după

---

[1] Dietrich Johann Heinrich Stöver a publicat în 1792 prima biografie a naturalistului suedez Karl von Linné (1707—1778).

[2] Charles de l'Ecluse (1524—1609), botanist francez.

[3] Umflarea capului și a membrelor ; apare în boli de inimă, de rinichi, de ficat etc.

[4] Istoria plantelor rare (lat.).

[5] În materie de ierburi (lat.).

moartea sa, au fost aruncate fără-ndoială la gunoi. Alergam pentru el prin ținut în toate anotimpurile, pentru că avea cunoștințe adînci și în ceea ce privea diferitele feluri de mușchi, iar în lunile cînd flora îmbelșugată se afla în toată splendoarea ei, cutreieram aproape în fiecare zi mile întregi prin ținut și prin munți, în căutarea unei anume plante, pe care dorea din suflet s-o aibă și s-o studieze în epoca aceea. A fost o vreme frumoasă ! Au fost zile pline de neîntreruptă fericire, cum nu le-am mai avut de mulți ani, și fiindcă, după cum am mai spus, am putut să iau curînd cu mine pe coastele înalte, însorite, prin umbroasele văi, numele și chipul logodnicei mele, nimic nu se poate asemui cu strălucirea de atunci în care-mi apărea pămîntul și mi se-nstăpînise-n suflet. Nu vreau să spun cu asta că dădeam ocol munților cu sufletul însorit. Dimpotrivă, cu bucuria de a trăi se împletea totdeauna o undă de teamă. Cînd mă întorceam din pădurile mele în orașul mic, cu străzi întortocheate, în vălmășagul și talmeș-balmeșul gîlcevitor chiar și al acestor oameni puțini, mă cuprindea adesea o adîncă teamă —

— Asta se-ntîmplă cu toți cei ce-și au îndeletnicirile în aer liber, spuse brigadierul silvic Ulebeule.

— Însă încă multă vreme, continuă povestitorul, fără să ia în seamă întreruperea, încă multă vreme viața în aer liber a fost și a rămas predominantă pentru mine, și numai încetul cu încetul, jos, în orășel, s-a ridicat dinainte-mi tot viitorul, viitorul plin de griji și frică : „Ce se va alege pînă la urmă de tine și logodnica ta ?“ Am spus mai înainte că adevărata dificultate m-a copleșit în cel de al doilea an de cînd mă stabilisem acolo. La început, la fiecare plecare în marș, gîndurile tulburi, pline de griji, rămîneau închise în urma mea, între vechile ziduri ale orașului : abia încetul cu încetul au pornit să mă-nsoțească dincolo de incinta orașului, pînă cînd în primăvara a treia, pesimismul mă însoțea pretutindeni, pe drumurile mele, și patronul mi-a atras atenția că începusem să slăbesc simțitor, îndemnîndu-mă, binevoitor și îngrijorat, să mă folosesc de felurite droguri întăritoare ale nervilor și stomacului din magazia de medicamente.

Oh, nici un leac nu-mi mai putea ajuta să mă îngraş ! Rătăceam încoace şi încolo, între ipohondrie şi curajul de a înfrunta pericolele vieţii, pînă cînd am găsit omul care m-a ajutat !

Domnilor şi iubiţi prieteni, în chiar vara aceea am făcut cunoştinţă, o cunoştinţă neobişnuită, misterioasă şi, după cum spunea Johanne, într-adevăr sinistră. Ei trebuie să-i mulţumesc că sînt astăzi proprietarul acestei farmacii „La omul sălbatic", ea rămînînd pînă astăzi — da, pînă astăzi, aşadar mai mult de treizeci de ani, enigma, taina de nedezlegat a vieţii mele.

— Continuă, continuă ! exclamă pastorul, extrem de încordat, cu respiraţia tăiată, întrerupînd relatările foarte curgătoare şi vioaie ale povestitorului, şi domnul Philipp Kristeller, înainte de a urma, folosi prilejul să mai răsufle.

Se părea că voia într-adevăr cu tot dinadinsul să scape de taina vieţii sale, ce-i apăsa sufletul, şi începu să povestească din nou :

— În timpul peregrinărilor mele, am găsit pur şi simplu un tovarăş de drum şi aşa-zicînd coleg, un tînăr bine îmbrăcat, părînd doar puţin mai tînăr decît mine, care se ocupa şi el cu botanica şi s-a dovedit un iubitor al naturii şi un cunoscător atît de bun al plantelor, încît îl întrecea chiar şi pe patronul meu în pătrunderea plină de pricepere a captivantei noastre ştiinţe. Nu era din regiune, iar numele lui adevărat nu l-am aflat ; îi spuneam domnul August. În orice caz, acesta nu părea să fie numele său de familie.

Ne-am întîlnit din întîmplare într-o după-amiază foarte călduroasă de iulie, pe o coastă de munte, despădurită şi încinsă de soare, printre tufişurile de degeţel înalte cît omul şi în vălmăşagul de stînci, şi ne-am salutat de îndată politicos, ca oameni de aceeaşi meserie. Se înţelege că, la început, ne-am salutat ca nişte oameni bine crescuţi, cîntărindu-ne din ochi. Ce anume a descoperit la mine străinul, nu ştiu ; în ceea ce mă priveşte, îl am şi acum foarte desluşit dinaintea ochilor. Era un bărbat tînăr, după cum am mai spus cam de vîrsta mea, înalt, bine clădit, cu părul negru şi cu un obraz grav şi energic, de o culoare cam albă-gălbuie, dar în

nici un caz bolnăvicioasă. Își ținea capul puțin aplecat și avea un glas plăcut, care se făcea însă foarte rar auzit. În tot timpul relațiilor noastre, întreținerea conversației a lăsat-o absolut pe seama mea ; și, după cum știți, am fost totdeauna pentru relații verbale cît mai animate — poate că uneori prea animate.

În clipa aceasta, sora lui își spuse cuvîntul, exclamînd cam supărată :

— Dragă frate, prin sat aleargă vorbe destul de neplăcute despre tine !

Preotul zîmbi ; însă brigadierul silvic rîse tare, exclamînd :

— Da, domnișoară Dorette, e drept că nu prea e el din naștere manierat, lucru pe care l-am aflat de două ori și, cu îngăduința mea, n-aș vrea să-l mai aflu și a treia oară. Și iată cum : oricărei vulpi care se apropie îi ține mai întîi o predică înainte de a trage un foc și a greși ținta. În schimb, la o hăituială e totdeauna iute la faptă, și o pîrîitoare de iepuri e și ea un lucru folositor.

— Îți mulțumesc pentru remarca dumitale, Ulebeule ! spuse bătrîna domnișoară, scurt și înțepat, și acum zîmbi domnul Philipp Kristeller, începînd din nou să povestească.

— Așadar, după cum era firesc să se întîmple, m-am purtat potrivit cu firea mea. Încetul cu încetul, i-am povestit noului meu cunoscut tot ceea ce credeam că e important din propria-mi viață și din situația în care mă găseam. El a aflat curînd totul, de cînd mă născusem pînă-n ziua aceea ; dar ceea ce am aflat eu despre dînsul a fost cît de puțin cu putință, adică absolut nimic ! — Totuși, era un bun tovarăș, și pe măsură ce ne întîlneam, era și mai bun. Am început să ne dăm întîlnire în anumite locuri, și el, neavînd stăpîn, se afla totdeauna acolo. Uneori mă însoțea pînă la picioarele colinei unde se afla orașul ; dar ori de cîte ori îl invitam să coboare mai departe cu mine, mă refuza cu hotărîre, fără nici un fel de justificare. Își lua mereu ziua bună la marginea pădurii dinspre poarta de nord, îmi strîngea mîna și făcea cale-ntoarsă. Nimeni din oraș și împrejurimi nu-l cunoștea, oricît de stăruitor îi întrebam pe oameni. E

drept că unii îl văzuseră, iar altora purtarea lui li se părea bătătoare la ochi; dar nici unul nu putea da o informaţie mai precisă despre dînsul. Într-un sat din mijlocul munţilor avea un cantonament pentru un cal şi o trăsură uşoară, dar şi acolo i se spunea simplu domnul August şi se credea despre el că e student din oraşul universitar de la şes, şi vine ca mulţi alţii în munţi „să studieze buruienile".

— Cred că a fost o urmă greşită, zise brigadierul silvic, şi pastorul fu de aceeaşi părere.

— N-am dat acestui zvon nici o importanţă, urmă domnul Philipp, şi relaţiile mele cu el au rămas neschimbate; iar după ce m-am întîlnit de vreo şase ori cu domnul August, acesta a cunoscut-o, din întîmplare, şi pe logodnica mea. Ea a făcut într-o frumoasă duminică, împreună cu rudele şi cunoştinţele ei, o excursie în pădure, şi cînd eu şi Johanne ne-am îndepărtat de vesela societate şi mergeam singuri, ne-am întîlnit cu misteriosul meu prieten pe o potecă acoperită de vegetaţie. Noi mergeam ţinîndu-ne de braţ, el era ca totdeauna singur, şi obrazul său părea mai tulburat şi mai grav decît oricînd. E drept, cînd ne-a zărit, s-a luminat la faţă, dar nu pentru multă vreme. S-a străduit să se arate bucuros şi vesel, însă nu a izbutit. Vorbea cu iubita mea bine dispus şi prietenos; însă, cu cît plimbarea noastră se prelungea, pe măsură ce noi pălăvrăgeam cu mai multă voioşie, el devenea tot mai tăcut. Şi cînd ni s-a mai alăturat şi restul societăţii, cîntînd, rîzînd şi jubilînd, a dispărut pe neaşteptate, iar în ziua aceea plină de bună dispoziţie nu l-am mai văzut. „Ascultă, Philipp", mi-a spus Johanne mai tîrziu, „omul acesta a trecut sau mai trece încă printr-o mare nenorocire; Philipp, îmi pare nespus de rău de el; nu ţi-a fost nicicodată teamă sau nu te-a cuprins tristeţea nicicînd alături de dînsul?"

Femeile au din punctul acesta de vedere o privire pătrunzătoare şi multă înţelegere, pricepîndu-se să ne atragă atenţia, nouă, bărbaţilor, asupra a ceea ce simţim fără să ne dăm seama. Vorbele ei m-au făcut să tresar şi abia atunci mi-am amintit că de cîteva ori mă copleşise şi pe mine un simţămînt de milă pentru prie-

tenul meu ; desigur, în tovărăşia lui nu mă încercase nicicînd teama, cu toate astea, chiar pe drumul vesel de întoarcere în oraş eram convins că de acum înainte ar putea uneori să mă cuprindă şi teama. Din ziua aceea l-am observat pe prietenul meu August cu o atenţie din ce în ce mai mare, şi odată l-am întrebat, folosindu-mă de toată elocvenţa mea, ce-i lipseşte la urma urmei şi dacă nu l-aş putea ajuta într-un fel sau altul. L-am conjurat stăruitor să-şi ia inima-n dinţi şi să-mi împărtăşească suferinţele sale. I-am spus că aş fi în stare de orice sacrificiu, ca să-l pot ajuta, mai adăugînd şi ceea ce într-o împrejurare emoţionantă ca aceasta îi poţi spune cu seriozitate şi adîncă prietenie omului iubit, preţuit şi stimat. A încercat să rîdă şi m-a asigurat că se simte foarte bine, atît fizic cît şi psihic, iar conştiinţa nu-i e încărcată de cine ştie ce ticăloşie de neîndurat ; dar nu are nici o vină pentru temperamentul său şi este în realitate un om foarte neplăcut, ceea ce observaseră mai mulţi. Spunea că a moştenit de la înaintaşii săi o fire nenorocită şi este adevărat că trebuie să se stăpînească mereu cu grijă şi îndîrjire, ca să nu izbucnească într-o bună zi într-un acces de mînie. Mi-a mulţumit din inimă pentru bunătatea mea, cum îi spunea el, şi am văzut o lacrimă în ochii lui, lucru care poate că mi s-a părut, fiindcă un obraz ca al său de efigie romană nu ar fi putut, cu astfel de slăbiciune, să fie turnat în forma cuvenită.

— Ce fel de obraz avea, Kristeller ? întrebă brigadierul silvic Ulebeule.

— Ca obrazul de pe monedele de aur ale împăraţilor Nero, Caracalla sau Caligula ! îl lămuri preotul, iar farmacistul de la „Omul sălbatic“ dădu din cap, fără a se socoti obligat să mai adauge ceva şi-şi continuă povestirea :

— Logodnica mea i-a plăcut foarte mult. Îi lăuda înfăţişarea şi, în chip excepţional, tot ceea ce ea vorbise în timpul scurtei întrevederi. Spunea despre dînsa că este o fată agreabilă şi cuminte — ceea ce era într-adevăr — exprimîndu-şi cu un oftat adînc dorinţa să fi avut o soră ca ea. Se-nţelege că atunci i-am pus din nou întrebări în legătură cu familia lui ; dar el m-a asigurat că este absolut singur pe lume — părinţii îi muriseră, iar surori

nu avusese niciodată ; şi, parcă vrînd să schimbe cursul convorbirii, a întrebat dacă se hotărîse ziua căsătoriei noastre.

Cînd i-am spus adevărul, el a oftat, zicînd : „O, de te-aş putea ajuta, Philipp, aş face-o chiar astăzi !“ — — Cum m-a ajutat şi pentru ce jilţul acela de onoare stă de treizeci de ani gol, aşteptîndu-l, veţi afla acum.

Capitolul al cincilea

Mica societate din odăiţa plină de tablouri aflată în spatele farmaciei „La omul sălbatic“ se strînsese şi mai mult în jurul mesei. Ştiau că bătrînul lor prieten e un bun povestitor, totuşi nu-şi arătase niciodată darul narativ în toată plenitudinea lui ca în seara aceea. Pipa brigadierului silvic se stinsese. Sora Dorette apăsa cu putere mîna fratelui ei, iar pastorul îşi scutură încet de masă cutia de tabac, zicînd :

— Aşadar, în sfîrşit ! — Nimănui nu i-ar fi trecut prin gînd că o mobilă inofensivă, cu o tapiserie atît de moale ca asta, ar putea să te chinuiască vreme de treizeci de ani. Dragă Kristeller, jilţul acesta m-a chinuit în realitate treizeci de ani încheiaţi.

În ciuda încordării lor, au rîs toţi, şi domnul Philipp şi-a continuat povestirea :

— A trecut vara, a venit toamna. Am ajuns în septembrie, apoi am intrat în octombrie ; splendoarea şi belşugul acelui an se apropia de sfîrşit. Patronul meu, care în timpul furtunilor echinocţiale suferea totdeauna de dureri faciale, era acum silit să mă ţină mai mult în oficină. A trecut o lună pînă să mă trimită iar de acasă ; — şi la 15 octombrie m-a pus să alerg trei mile — pînă la îngrămădirea aceea faimoasă de stînci, cunoscută vouă tuturor sub numele de „Eşafod“ — din cauza unei specii de muşchi, care înflorea în acest anotimp numai şi numai acolo.

M-am dus atunci la „Eşafod“, însă după aceea nu am mai fost acolo niciodată. Mă temeam de locul acela sălbatic, deşi mi-a fost dat să trec în ziua aceea printr-o în-

tîmplare care m-a ajutat să ajung proprietarul acestei case și mi-a îngăduit să-mi înjgheb viața așa cum am făcut-o. Taina nu a fost dezlegată nici pînă astăzi. Dacă voi, prieteni, vreți după aceea să vă încercați cu ea perspicacitatea, m-ar bucura. În ceea ce mă privește, după ce am meditat asupra ei o viață de om, am renunțat, și acum ar fi totuna dacă unul din cercul nostru de aici va găsi pînă la urmă dezlegarea. Însă ziua aceea, de 15 octombrie, atît de plină de însemnătate pentru mine, am să v-o descriu cu tot ce s-a-ntîmplat, pe cît se poate de amănunțit, și vă rog să-mi îngăduiți s-o fac.

— Nici un iepure nu se așază mai curios ca mine pe labele dinapoi ! exclamă brigadierul silvic.

— Sfinte Doamne, ce seară ! spuse preotul. Ascultați numai furtuna ! O, povestește — povestește !

Într-adevăr, o seară furtunoasă ! Pe măsură ce noaptea înainta, furtuna se năpustea urlînd dinspre nord, împotriva munților, și farmacia „La omul sălbatic“ își căpătă partea ei din plin.

— În ziua aceea nu era o vreme ca asta, spuse domnul Philipp cu tonul lui obișnuit, domol și calm, ca unul care chibzuise o întreagă viață de om la un eveniment din trecutul său.

Dar fu încă o dată întrerupt, fiindcă veni un client să cumpere sare amară de-o para și-i dădu un sfert de oră lămuriri farmacistului de ce-i trebuia — pentru una și pentru alta fiind destul timp a doua zi, după cum observă, mohorît, Ulebeule. Dar sora stăpînului casei folosi acest răgaz, ca să umple din nou bolul chinezesc de pe masă, și prietenii aflară, în sfîrșit, prin ce evenimente trecuse farmacistul Kristeller în ziua aceea de 15 octombrie.

— La nouă dimineața am ieșit din casa care, în treacăt fie spus, purta emblema „La regele David“, ca să-mi îndeplinesc însărcinarea ; în buzunar aveam micul dejun, în spate, cutia de erborizare ; era o vreme liniștită, cu o ceață deasă ; de data aceasta mă simțeam zdrobit, descurajat cu totul. Și eram cu adevărat îndreptățit să fiu trist chiar și pe vremea cea mai frumoasă ! În ajun, unchiul Johannei mă poftise la el pentru un sfert de oră, și eu mă dusesem ; îmi vorbise stăruitor timp de două

ceasuri să iau totuşi în sfîrşit hotărîrea de a vedea limpede perspectivele mele de viitor şi să n-o nenorocesc pe nepoata lui! Pe scurt, mi-a cerut să înapoiez logodnicei mele cuvîntul dat, asigurîndu-mă în schimb de veşnica lui prietenie şi simpatie. El avea dreptate în tot ceea ce spunea şi nu vorbise numai cu înţelegere, dar şi cu bunăvoinţă. Îmi expusese fără cea mai mică patimă şi mînie părerea lui şi a celorlalţi ; nu avea nimic împotriva mea — ba chiar mă iubea şi mă preţuia foarte mult — totuşi! M-am întors acasă, clătinîndu-mă, şi am stat toată noaptea pe scaunul de dinaintea patului meu, cu fruntea-n palme — sfatul acesta raţional făcîndu-mă să nu mai fiu în stare de nici un fel de gîndire sau reflecţie rezonabilă, ştiind pe deasupra şi că Johanne, sărmana, iubita mea Johanne, va plînge toată noaptea. Buimăcit cum eram, abia l-am înţeles pe patronul meu, care suferea şi el de insomnie, cînd încă de la ora cinci a apărut în pragul uşii cu lampa de noapte în mînă, ca să-mi vorbească despre noua sa dorinţă şi să-mi dea însărcinarea pentru ziua aceea. După ce, în sfîrşit, am înţeles ce voia, a plecat posomorît, clătinîndu-şi capul bandajat, şi l-am auzit destul de clar mormăind chiar din pragul uşii : „Uite că şi ăsta se sminteşte văzînd cu ochii!"

„Scrie-i fetei o scrisoare curajoasă, cinstită şi prietenoasă, în care să-i spui cele de cuviinţă, fie şi învăluit în puţină poezie. O să i-o transmit eu, odată cu părerea mea, se-nţelege, fără poezie — apoi lasă amărăciunea să-şi facă mendrele şi, din partea mea, rumegă-ţi fără grabă nenorocirea — că pînă la urmă or să se-ndrepte toate" — mă sfătuise unchiul în ajun, la sfîrşitul frumoasei sale cuvîntări — şi să nu te sminteşti din cauza asta!! În astfel de împrejurări ce mîngîiere mai putea să-mi rămînă în realitate pe lume decît muşchiul înflorit aflat la trei mile de farmacia „La regele David" şi de casa logodnicei mele şi a unchiului ei? Cel puţin cu drumul şi culesul muşchiului, eu şi sărmana mea copilă cîştigam o zi, şi că omul se agaţă în deznădejdea lui de *o* zi, *o* oră, *un* minut, cine nu ştie din propria lui experienţă?

Se înţelege că m-am strecurat pe sub fereastra Johannei. Pe fata mea n-am zărit-o, dar pe unchiul ei l-am văzut. Stătea cu pipa-n gură îndărătul ferestrei, părînd

să se uite la termometru ; propria-i temperatură nu se schimbase din ajun, pentru că şi-a scos politicos tichia de noapte, îndreptînd spre mine şi degetul arătător. Gestul lui nu putea să însemne altceva decît : „Nu uita, dragul meu, ce ţi-am spus ; cer asta cu insistenţă şi ştiu ce e bine pentru toţi ; — sînt un om bătrîn, cu experienţă, cunosc viaţa ceva mai temeinic decît tinerii buni, uşuratici şi nepricepuţi !“ La rîndu-mi, l-am salutat şi eu atît de politicos şi smerit, cum nu mai salutasem încă pe nimeni pînă atunci, şi m-am tîrît mai departe, ostenit şi suspinînd, prin ceaţa cenuşie a dimineţii de toamnă.

„O, cît de plină de spini e fiecare zi a vieţii“ [1], spune un personaj de-al poetului englez Shakespeare într-una din piesele sale. L-am citit pe acest poet totdeauna cu plăcere, am o traducere din operele lui şi am subliniat multe lucruri în ea. Cuvintele despre spini şi viaţa de fiecare zi mi s-au lăsat ca o greutate pe suflet şi le-am repetat mereu, fără-ntrerupere, pînă am ajuns în munţi. Fără-ndoială că viaţa era acum pentru mine, oriunde-mi aruncam ochii, plină de cele mai dese tufişuri de spini, şi că era vorba de o viaţă cotidiană într-adevăr nenorocită în mediocritatea ei, mi-o dovedeau pămîntul de sub picioare şi bolta cerului.

Ceaţa rămăsese în urma mea, în vale ; dar luam cu mine în suflet timpul întunecat pe creasta cea mai însorită. Mergeam repede şi mi-am muiat de mai multe ori batista într-un pîrîu rece de munte, ca să mi-o pun pe fruntea obosită de nesomn şi pe tîmplele înfierbîntate. Nu mă uitam în jurul meu, şi e o greşeală sau chiar o minciună cînd se susţine că pe un om nenorocit sau încolţit de lipsuri şi griji o regiune frumoasă şi o privelişte minunată şi sublimă îl mîntuiesc şi-l vindecă. E pur şi simplu neadevărat.

Dimpotrivă, nimic nu e mai chinuitor pentru un om copleşit de îngrijorare şi îndurerat decît o privelişte văzută de pe vîrful unui munte, care se scaldă în toate dulcile culori ale pămîntului. E rău şi într-adevăr în-

[1] Cuvinte rostite de Rosalinde în comedia shakespeareană *Cum vă place* (I,3).

grozitor, dar asta este realitatea : în furtună, în ploaie te complaci în proasta dispoziție ; însă frumusețea naturii o iei ca pe o batjocură, ca pe o insultă, și începi să urăști toate cele șapte zile ale creațiunii.

La aceste ultime cuvinte, pastorul își clătină capul oarecum dojenitor ; cît despre domnișoara Dorette, e drept că dădu din cap, însă avea o privire destul de gînditoare și melancolică ; dar brigadierul silvic lovi cu pipa în masă, zicînd :

— Într-adevăr, e ceva în ceea ce spui ! Ba, la o mai adîncă meditație, găsești că e ceva destul de întemeiat. Orice vînat bolnav — adică, orice vînat mare, ce lîncezește din pricina unei împușcături vechi ori a unei boli, nu vrea să mai știe nimic de splendoarea creațiunii, de care, dacă-i sănătos, se bucură și-i face bine. Și cine cunoaște bine animalele, știe ce mică deosebire este între ele și om în tot ce are legătură cu pămîntul, apa, lumina și aerul. Ai fost atunci un adevărat vînat bolnav, Kristeller. Unchiul și-a nimerit bine ținta, și soarta a anunțat curînd prin lătrăturile ei moartea multora care s-au aflat în situația dumitale.

— Hai acum să-l ascultăm mai departe ! exclamă preotul, și farmacistul își continuă povestirea.

— Retrăiesc astăzi întîmplările neobișnuite prin care am trecut atunci în ținutul atît de binecunoscut mie ; mi-am pierdut drumul de mai multe ori și nu l-am găsit decît cu mare greutate. Confuzia vieții și grava perplexitate erau și în mine și în afară de mine ; dar poteca mea ducea mereu în sus și, din fericire, la lanțul de la ceas purtam un compas. Așa că mi-am croit drum prin pădurea de fag, apoi prin pădurile de brad, piezis, spre înălțimi, pe coaste abrupte, de unde se rostogoliseră în jos blocuri de granit din preistorie, în formațiuni cu adevărat fantomatice. Apoi mi-am continuat drumul, din ceață în lumina soarelui, peste platouri golașe, acoperite de asemenea cu sfărîmături de stîncă îngrămădite în chip fantastic unele peste altele. La prînz, soarele apăru cu o claritate autumnală — și am răsuflat adînc, uitîndu-mă îndărăt la drumul și văile pe care le străbătusem. Ceața de prin văi nu s-a ridicat toată ziua, și cînd după o oră de odihnă am pornit mai departe, s-a

strecurat încet din nou după mine şi m-a ajuns iar în timpul după-amiezii, cînd mi-a apărut în faţă faimosul loc, unde mă trimisese de data aceasta patronul meu ; însă, fireşte, nu ca negura deasă de jos din vale, ci ca un abur uşor ce-nvăluia totul ca într-o năframă fermecată. După o cotitură a drumului m-am pomenit dinaintea mea cu o masă de piatră plină de crăpături groteşti de nedescris, numită „Eşafod". Ieşind din desişul de brazi, mi-am aruncat privirea la podişul cel mai înalt, ce se ridica pînă la şaizeci-optzeci de picioare deasupra mea, apoi, încet şi obosit, am trecut, urcînd într-una, şi peste pămîntul acoperit cu un covor de iarbă scurtă, ca la adăpostul celor mai de jos stînci să-mi adun puterile pentru a porni în căutarea speciei mele de lichen.

Dumneata, Ulebeule, cunoşti „Eşafodul". E un labirint de blocuri de piatră, ce acoperă o destul de mare parte a podişului. Multe din grupurile de stînci poartă ciudate nume de basm, la cel mai de sus putînd să ajungi căţărîndu-te pe nişte trepte lustruite de ploaie ; de la acesta şi-a luat numele mormanul de blocuri, şi în cele mai vechi vremuri preistorice păgîne ale poporului nostru, el a purtat pe drept cuvînt numele de loc de sacrificiu.

Înainte de orice am mîncat, nu fără poftă, în ciuda tristeţii, proviziile aduse ; după care m-am dedicat rezolvării misiunii primite, care nu era deloc uşoară. Mărunta şi tîrîtoarea plantă, pe care bătrînul meu patron dorea s-o aibă într-un exemplar proaspăt, nu creştea în nici un caz în fiecare crăpătură de pe „Eşafod". Unde mai pui că mai era şi greu s-o caut, după ce trecusem prin evenimentele din ultima seară, pe dinaintea ochilor împăienjeniţi avînd imaginile nopţii nedormite, iar din dimineaţa aceea, imaginea unchiului cu scufia lui ascuţită.

În starea asta de spirit mă tîram şi mă căţăram printre stînci ; lichenul nu l-am găsit, în schimb, am găsit altceva şi anume — o comoară.

— Ah ! Exclamară ascultătorii aflaţi în odăiţa din fund a farmaciei „La omul sălbatic".

— Chinuindu-mă în strădania mea zadarnică, mă tîrîsem în sus pînă aproape de baza turtită a masei de

stînci din vîrf amintită mai înainte, stînca de sacrificiu propriu-zisă, cînd, deodată, pe platou apăru un om — care, după cît se părea, se cățărase în mare grabă din partea cealaltă — și scoase un strigăt, făcîndu-mă să mă dau îndărăt înspăimîntat. Acesta, învăluit într-un abur ușor ca totul din jur, își ridică brațele, se apucă de păr cu amîndouă mîinile și, scoțînd un nou strigăt, se prăbuși întîi în genunchi, apoi la pămînt. Stăteam nemișcat și tremurînd lîngă blocul de granit cel mai apropiat, și a durat cîtva timp pînă ce să-mi vin într-atît în fire încît să mă-ntreb : „Ce-o fi asta ?“

Da, ce era ? Cine putea fi ? Un om beat ? Un nebun ? Un epileptic ? Un nenorocit obosit de viață, care a venit aici să se sinucidă ? Toate gîndurile astea mi-au trecut, învălmășite, prin minte cu iuțeala fulgerului ; însă de sus, de pe stînca de sacrificiu, n-am primit nici un răspuns la întrebările mele.

Și-un glas dinlăuntrul meu mi-a strigat : „Ești dator să vezi ce e și ce se petrece !“ Cu buzele strînse, cu fălcile încleștate, mi-am luat inima-n dinți, mi-am înșfăcat mai tare în mînă toiagul de drum, pentru ca să fiu la nevoie pregătit să mă apăr de un atac, și am început să sui încet și cu ochii-n patru treptele de piatră ce duceau la locul sfînt de sacrificiu al străbunilor noștri ; sfios și prevăzător, m-am uitat pe platou : zăcea acolo ! Nenorocitul zăcea acolo, întins, nemișcat, cu obrazul lipit de piatră ; atunci am țîșnit repede și eu sus, m-am apropiat de el, l-am apucat de umăr, i-am vorbit și, după o vreme, și-a ridicat obrazul, ațintindu-mă cu privirea.

În clipa aceea am scos un strigăt aproape asemănător cu strigătul lui de mai înainte. Era camaradul meu, misteriosul meu prieten, tovarășul meu în știința botanicii, și de atîta tulburare, durere, teamă și mînie avea o față atît de răvășită, încît mi-e într-adevăr cu neputință s-o descriu.

Încet, de parcă se trezea dintr-un acces de epilepsie, se ridică în picioare, privindu-mă fără să mă vadă și fără nici o expresie, pînă cînd, încetul cu încetul, își recăpătă conștiința locului, timpului și stării în care se afla.

„Philipp !“ a șoptit el.

„O, August !“ am strigat eu.

„Dumneata m-ai găsit aici ?“

„Oh, dar — ce ai ? Ce ți s-a-ntîmplat ? Aș vrea atît de mult să te ajut !“

„Nu poți să faci absolut nimic. Cel mai bun lucru ar fi să pleci și să mă lași unde m-ai găsit. Nu mai sînt în stare să trăiesc printre oameni.“

Și vorbea atît de rezonabil, atît de serios și de liniștit, încît tulburarea lui mi se păru și mai zguduitoare. Am vrut să-i iau mîna, însă și-a tras-o repede îndărăt, parcă mîniat, strigînd :

„Nu, nu ! Asta e sfîrșitul, domnule — domnule Kristeller ! Cu mîna asta mi-am pecetluit astăzi soarta și n-o voi mai întinde nimănui în semn de prietenie, de simpatie, de dragoste. Să nu crezi că sînt nebun — o, cît aș vrea să fiu ! De trei zile încoace ar fi fost pentru mine o binefacere, dacă s-ar fi rupt ultimul fir ce-mi mai leagă sufletul de lumea voastră — de lumea voastră banală, și aș fi fost găsit în sălbăticie, cum se găsesc de obicei bieții oameni rătăciți, lipsiți de rațiune. Pe nimeni nu l-aș fi văzut astăzi mai cu drag ca pe dumneata, Philipp ; dar mîna mea nu ți-o-ntind. Uită-te de jur împrejur, privește orașele și satele împrăștiate pretutindeni ; — privește sutele și sutele de mii de locuințe omenești — ele sînt de acum înainte închise pentru mine ; nimic nu mă mai leagă de voi, sînt singur ; și nu se află pe lume un alt om mai singur decît mine !“

„Dar eu sînt aci, soarta m-a trimis tocmai în ceasul acesta ca să rămîn la dumneata ! Pe logodnica mea, pe fata mea am pierdut-o, sau sînt pe cale să mi-o ia. Și pentru mine își închide lumea porțile. Hai să ne sfătuim și să ne mîngîiem unul pe altul !“

În clipa aceea mi s-a părut că luptă în adîncul sufletului cu un potrivnic nespus de puternc, apoi că-și învinge dușmanul și stă, în sfîrșit, triumfător, cu piciorul pe pieptul celui doborît. Scrîșni din dinți, frecîndu-și mîna dreaptă, ca și cum ar fi fost umedă și, aruncîndu-mi o privire pătrunzătoare și rece, spuse :

„Dragă domnule, nu-mi poți fi de nici un folos. Te rog să nu te mai ostenești încercînd. Să știi, Kristeller, am spus totdeauna ce-am gîndit. Și astăzi, în nebunia mea, a fost o metodă [1] ; nu m-am aruncat pe stînca asta rece și tare fără o oarecare intenție. Sîngele meu a curs prin crăpătura aceasta cum a curs odinioară sîngele captivilor franci din oastea împăratului Carol [2]. De altfel, sînt singur și vreau să rămîn singur. Pleacă, bunul meu domn, îți înțeleg perfect simțămintele, bunele intenții pentru mine, și fără-ndoială că vom păstra unul pentru altul o amintire plină de devotament — adio, Philipp Kristeller."

Era o atitudine destul de rece și respingătoare, dar și eu eram un destul de bun psiholog, ca să știu din ce motive, cu totul altele, se hotărîse să vorbească astfel. Nu puteam să-l privesc pe omul acesta nenorocit prin prisma amorului meu propriu, să-i spun : „Atunci am onoarea a te saluta cu tot respectul" — să mă-ntorc pe călcîie și să pornesc supărat spre casă.

„Poate că sîntem constrînși să ne luăm astăzi rămas bun unul de la altul", am spus eu, „dar pentru ce să ne despărțim în felul acesta !"

Atunci l-au podidit lacrimile.

„Nu, nu", a suspinat el, „ai dreptate, nu în felul acesta !"

M-a îmbrățișat, m-a sărutat, și acum părea că nu se mai poate despărți de mine.

„Rămîi cu bine, tu, dragul meu — gîndește-te numai la nenorocirea mea și la nimic altceva ! Nu te uita în urmă-mi ; o să mai auzi de mine, Philipp ! Rămîi cu bine, Philipp !"

Ne-am ținut îndelung strîns îmbrățișați, apoi ne-am despărțit. Nu l-am mai văzut niciodată ; dar de auzit, am auzit desigur încă o dată de el — mi-a scris o scrisoare, și de treizeci de ani sînt proprietarul farmaciei „La omul sălbatic".

---

[1] Aluzie la cuvintele rostite de Polonius în *Hamlet* (II, 2).

[2] Se referă la Carol cel Mare, rege al francilor și împărat roman (768—800).

Capitolul al şaselea

Pastorul şi brigadierul silvic se rezemaseră de speteaza scaunelor lor, cu privirile în tavan. Sora îşi împreunase mîinile în poală, cu ochii la fratele ei ; furtuna de afară bîntuia din nou cu furie, şi după o tăcere destul de îndelungată, vorbi brigadierul silvic, după cît se părea, numai ca să spună ceva :

— Acum şi pe platoul de la „Eşafod" fluieră şi şuieră din răsputeri. Şi, în chip misterios, adăugă : Treizeci şi unu de ani sînt un lung timp !

— Fără-ndoială ! spuse preotul, apoi, întorcîndu-se spre stăpînul casei, care stătea gînditor, întrebă : Şi nu ai nici cea mai mică idee cu ce se ocupa şi cum îl chema în realitate ?

— Scuzaţi-mă, domnilor, răspunse Philipp Kristeller, şi se duse pentru ultima dată în noaptea aceasta să deschidă dulapul cu arhiva din oficină.

Se întoarse cu o singură scrisoare într-un plic mare ce nu mai conţinea nimic altceva, îi întinse brigadierului silvic Ulebeule plicul acoperit cu mai multe ştampile de poştă şi cu cinci sigilii fărîmiţate, iar scrisoarea o dădu pastorului Schönlank, apoi se aşeză încet, îşi duse mîna la ochi, îşi aprinse din nou pipa şi aşteptă liniştit să vadă ce efect va avea asupra prietenilor lui scrisoarea.

— Conţinut — nouă mii cinci sute de taleri în titluri de stat ! murmură brigadierul silvic. Disponibil ! — Domnului Philipp Kristeller ! —

— Nemaipomenit ! exclamă şi preotul, citind repede scrisoarea de trăsură. Într-adevăr, o scrisoare ciudată ! O trimitere de neînţeles, enigmatică !

— La dracu, citeşte-o odată să auzim şi noi ! strigă brigadierul silvic, şi pastorul citi cu glas tare :

„Un om care vrea să înceapă o nouă viaţă se descotoroseşte prin prezenta de greutatea cea mai mare şi neplăcută şi-i trimite prietenului suma de bani alăturată. El dispare fără urmă ; e de prisos şi zadarnic să-l caute şi să-l cheme. O, Philipp şi Johanne, luaţi ceea ce pe el l-ar atrage numai în mormînt. Întemeiaţi o căs-

nicie solidă, cu copii fericiți și veseli. Rămîneți cu bine, bunii mei prieteni — rămîi cu bine — Philipp Kristeller, te salută — pe drumul de întoarcere la oameni,

Nebunul de pe «Eșafod».

Hamburg, 30 octombrie 183—"

Pastorul așeză tăcut scrisoarea pe masă, Ulebeule lovi cu pumnul în masă cu atîta putere, încît toată vesela începu să salte, iar paharele să se ciocnească unele de altele, gata să se spargă :

— Ei drăcie ! Oho, grozavă treabă ! Ca să vezi !

— Și atunci, cu scrisoarea asta în mînă, nu ai crezut că visezi, bătrîne prietene ? întrebă pastorul.

— Am umblat zile și săptămîni întregi ca în vis, nu numai cu scrisoarea, ci chiar și cu banii în mînă. Și erau cele mai sigure titluri de stat și obligații din diferite țări ! Nu-și pierdeau peste noapte valoarea — nu se transformau văzînd cu ochii în hîrtii bune de aruncat — erau garantate și aveau cursul lor la bursă, iar bancherii se arătau gata să mi le schimbe oricînd cu altele, sau să mi le cumpere. Însă eu le-am dus împreună cu scrisoarea la logodnica mea și am întrebat-o ce să fac în situația asta — fără să fi cerut deocamdată sfatul bunului unchi.

Se-nțelege că și Johanne a avut la început de luptat cu un fel de spaimă ; după aceea însă mi-a spus cu judecată și liniștit părerea ei, pe care am urmat-o.

„Mi-a fost milă de prietenul tău și-mi inspira teamă, dar nu groază, ca un ticălos, ca un om rău. Am simțit o mare compasiune pentru el și l-aș fi ajutat cu dragă inimă în nenorocirea lui. Vezi, însă, Philipp, mi-a făcut totdeauna impresia că știe și judecă foarte bine tot ce spune și face. În melancolia lui și-a păstrat o minte trează și clară ; și ceea ce ni se pare nouă acum straniu, iar ceilalți ar socoti-o o nebunie, despre asta a chibzuit și și-a dat seama și fără-ndoială că a găsit drumul cel mai bun pentru el. Cred că poți să primești banii și să încerci să-ți construiești fericirea cu ajutorul lor. Să-i administrezi ca pe un împrumut, Philipp ; să-i păstrăm

donatorului mereu scaunul său la masa noastră, să avem totdeauna cel mai bun loc pentru el ; îl vom aştepta în fiecare zi şi — unchiului să-i spunem că ai căpătat o moştenire, lucru pe care-l poţi face numaidecît ; iau asupra mea mica minciună impusă de nevoie."

Acum ştiţi, vecini, pentru ce jilţul de colo e totdeauna gol, de ce totdeauna, de treizeci şi unu de ani încoace, se află un loc gol la masa mea ; dar prietenul meu nu s-a întors nici pînă astăzi ! Viaţa mea, de cînd am venit printre voi, o cunoaşteţi — ştiţi cum am preluat oficina aceasta căzută de două ori în faliment şi cum am izbutit s-o păstrez, datorită unei munci grele, oficină care-i costase atît de mult pe predecesorii mei. Mai ştiţi şi că —

— Prin ce mare durere ai trecut, frate ! strigă bătrîna lui soră, plină de însufleţire. Nu, nu, ei au auzit de asta, dar nu ştiu tot adevărul.

— A fost foarte dureros, domnişoară Kristeller, zise pastorul, iar Ulebeule oftă adînc, murmurînd :

— Da, da, însă nu eşti primul, Philipp, care a trecut printr-o astfel de nenorocire.

— Casa exista ; dar logodnicei, tinerei femei nu i-a fost dat să intre în ea. A murit chiar în ziua în care trebuia să se celebreze căsătoria, şi în locul ei am dus eu gospodăria sărmanului meu frate, toţi aceşti treizeci de ani, o viaţă de om, despre care s-a vorbit atît în seara asta furtunoasă.

— Şi ne-am petrecut netulburaţi, în linişte, viaţa, spuse farmacistul de la „Omul sălbatic", zîmbind melancolic. Am îmbătrînit în pace, şi furtuna care urlă prin faţa ferestrelor nu ne mai supără. Scaunul liber a rămas gol, şi cel pentru care a fost păstrat jilţul acesta şi-a aflat pesemne liniştea într-alt loc, departe, printre străini, să sperăm, după ce şi-a găsit drumul îndărăt, la oameni, aşa cum scrie în nestăpînita lui scrisoare. Noi însă, care am îmbătrînit aici laolaltă, să trăim şi mai departe devotaţi şi bine intenţionaţi şi nici o supărare să nu ne dezbine vreodată.

— Aşa să fie ! au răspuns cei doi bărbaţi într-un glas.

— Negreşit, negreşit ! a spus şi domnişoara.

Capitolul al șaptelea

Deocamdată, ploaia se potolise ; în schimb, vîntul se înteţise şi mai tare. După o povestire cum era cea de mai înainte, o discuţie oarecare se lega greu, cu toate acestea, fiecare simţea nevoia imperioasă a unei astfel de discuţii.

Cînd, în sfîrşit, Ulebeule îşi reveni şi spuse cu glas jalnic :

— Grozav mai bate vîntul ! domnişoara Kristeller făcu, se-nţelege, observaţia cuvenită :

— Ah, da — vai sărmanii oameni care navighează pe mări !

Însă discuţia se opri aici, încheindu-se lamentabil. Domnul Kristeller vîrîse din nou scrisoarea lui fatală în plicul îngălbenit de vreme şi tocmai păşea cu ea pe uşa dinspre oficină, cînd se opri, strigînd :

— A venit şi doctorul !

— Doctorul ! strigară toţi, răsuflînd uşuraţi, în vreme ce obrazul li se destinse. Doctorul ! Într-adevăr, el trebuie să fie.

El era. Afară, dinaintea ferestrelor oficinei, nu a odăiţei din spate, se auzeau zgomot de roţi, tropăitul unui cal, pocnet de bici şi o voce puternică şi jovială :

— Hei, ascultă maghernită de otrăvuri ! Aduceţi lumină la ferestre ! Friedrich, dacă eşti acolo, deschide poarta şopronului şi fă lumină, ca eu şi căruţa asta să intrăm la adăpost şi să scăpăm de potopul lui Noe şi de alte uragane !

Bătrîna domnişoară alergă repede în întîmpinarea celui de-al treilea prieten al casei, care era totdeauna văzut cu plăcere. Brigadierul silvic şi preotul se aşezară mai comod în scaunele lor, farmacistul stătea, zîmbind, într-o mînă cu scrisoarea îngălbenită, ascultînd împreună cu ceilalţi ce se petrece afară. Din tindă se auzea glasul vesel al doctorului şi al Dorotheii, desluşindu-se şi un alt glas, tot atît de tare şi vesel.

— Nu vine singur. Aduce cu el un oaspete sau un pacient, zise farmacistul de la „Omul sălbatic“ şi se văzu de îndată că era un oaspete.

Uşa care dădea din tindă în cămăruţa din spate se deschise larg, şi odată cu medicul rural, doctorul Eberhard Hanff, intră şi necunoscutul, care o invită, politicos, în prag, pe domnişoara Dorothea să treacă înainte.

— Fără ceremonii, domnule colonel, îi spuse doctorul bărbatului între două vîrste, cu umeri laţi, impunător, cu părul alb ca neaua, cu ochi negri, pătrunzători, în obrazul vioi, foarte ars de soare, împingîndu-l înainte. Şi fără alte formalităţi, îl prezentă : Colonelul Dom Agostin Agonista [1] — în serviciul maiestăţii-sale împăratul Braziliei — căruia i-am dat de urmă pe drumul spre „Omul..." — ah, Doamne sfinte, punci ?! — O, colonele, n-am spus eu ? Domnişoară Dorette, îmi ghiceşti totdeauna sentimentele şi stările sufleteşti de la o distanţă de trei mile — punci ! Cel mai bun lucru e ca domnii să se prezinte singuri domnului colonel. Ah, domnişoară Dorette, cu cît mai aprigă vremea, cu atît mai plină de devotament este şi presimţirea dumitale — dă-mi voie să-ţi sărut mîna.

— Mai bine lasă prostiile şi atîrnă mantaua-n cuier, zise sora farmacistului ; domnul colonel este binevenit şi-l rog să ia loc.

Medicul rural avea obiceiul să-i aducă într-o casă oarecare pe toţi cei pe care-i „înhăţa ca oaspeţi" cînd şi cînd pe drumurile profesiei sale şi să-i prezinte în felul arătat mai sus, punîndu-i astfel într-o destul de mare încurcătură. Dar colonelul brazilian nu se lăsă stînjenit. Îşi întoarse în cerc obrazul de vechi soldat, plin de cicatrice, senin şi luminos, spunînd cu o slabă urmă de accent străin :

— După părerea mea, doamnă şi domnilor, ceea ce se-ntîmplă este un atac prin surprindere, şi vă rog din suflet să mă scuzaţi pentru pătrunderea aceasta cu forţa în vreme de noapte. Într-adevăr, domnul doctor m-a găsit într-o foarte mizerabilă cîrciumă din drum, unde rămăsesem şi şedeam la o masă din cauza furtunii şi a nopţii, şi a jucat pe milostivul samaritean în chipul cel mai prietenos. M-a poftit în trăsura lui, oferindu-mi un cvartir de noapte mai bun în această localitate. L-am

---

[1] Agonista = luptător (gr.).

însoţit cu plăcere, apoi a oprit dinaintea acestei case, ca să ia un „Kristeller", după cum spunea dînsul, numai pentru o clipă, după cum mă asigura, şi am intrat cu el, ca să iau şi eu un „Kristeller", iar pe mine mă cheamă cu adevărat Agonista şi sînt colonel în serviciu brazilian.

— Numele meu e Kristeller ; însă dragul meu prieten, doctorul îi spune aşa unui lichior inventat de mine, domnule colonel, zise farmacistul. De altfel, venirea dumneavoastră în micul nostru cerc este pentru noi o onoare şi o mare plăcere.

Pastorul şi brigadierul silvic îşi arătară şi ei bucuria pentru oportuna apariţie a interesantului străin. Îi dădură mîna şi împinseră din nou scaunele mai aproape de masă.

— Oh, domnişoară Dorette, iar trebuie să vă felicit, ca de obicei, cu toată sinceritatea ! zise medicul rural, doctorul Eberhard Hanff, în extaz, ridicîndu-şi din nou nasul în aer după ce aspirase îndelung aburul băuturii serii. Ce zici, colonele, nu-i aşa că aici sîntem pe mîini mai bune decît în cîrciuma „La cana fără capac", ori cum dracu-i mai zice ? Hei, şi cum rezista şi se-mpotrivea priceperii unui mai adînc cunoscător al regiunii !

— Fără-ndoială că aici e mai bine, spuse soldatul, înclinîndu-se din nou spre sora stăpînului casei. Omul se apără deseori împotriva fericirii sale — ceea ce n-ar trebui să facă.

Ceilalţi au fost, fireşte, de aceeaşi părere cu colonelul, şi s-a vorbit un răstimp tot atît de firesc din nou despre vreme ; apoi despre drumuri, despre cîrciuma de la şosea, unde-l găsise doctorul pe străin, despre regiune în general şi în particular, despre plecarea vremelnică din anul acela a păsărilor călătoare, ba de una, ba de alta ; numai farmacistul de la „Omul sălbatic" nu lua parte la convorbirea aceasta.

Philipp Kristeller stătea în faţa oaspetelui brazilian. Din cauza apariţiei neaşteptate a doctorului şi a străinului, nu apucase să închidă iar vechea scrisoare în pupitru, o adusese cu sine şi o pusese din nou pe masă dinaintea sa. Acum zîmbea, cu cotul pe ea, ascultînd discuţia celorlalţi, totuşi, cu ochii în gol, adîncit în păien-

jenişul propriilor sale gînduri. Nu se poate spune că agitaţia sa interioară fusese sporită prin apariţia neaşteptată şi surprinzătoare a străinului în gospodăria lui liniştită, cu toate acestea arunca din cînd în cînd cîte o privire furişă şi cercetătoare spre oaspete ; iar răspunsurile pe care le dădu apoi întrebărilor ce i se adresau erau întrucîtva şi mai distrate.

Doctorul se interesă întîi în glumă de motivul stării sale, şi în locul lui răspunse Ulebeule :

— Lasă-l în pace, doctore, după ce ursul s-a umilit, cu atît mai mult se va înălţa curînd ; fiindcă, altfel, la ce i-ar folosi labele dinapoi ? zic polonezii. Dacă aţi fi venit cu un sfert de oră mai devreme ne-aţi fi găsit pe toţi cîţi sîntem aici într-o dispoziţie şi mai ciudată. În seara asta ne-am croit drum anevoie de tot prin plăcuta discuţie, întocmai ca iepurii prin lanul de grîu. Oh, am auzit poveşti ciudate !

— Ulebeule ! exclamă farmacistul ; totuşi, în zelul său, brigadierul silvic nu mai era în stare să asculte avertismentul.

— Ascultă, doctore, îmi pare foarte rău că punciul domnişoarei Dorette nu v-a momit, pe dumneata şi pe domnul colonel, ceva mai devreme. Ca nişte păsări sălbatice stîrnite de vînător s-au ridicat în jurul nostru cele mai ciudate relatări. Acum ştim pentru ce vreme de treizeci de ani nu a avut voie nici unul dintre noi să se aşeze în jilţul de colo ; — ştim cum a ajuns prietenul nostru Philipp printre noi — am auzit multe despre dragoste şi moarte, despre oameni sălbatici şi vechi scrisori de valoare, pe care nu le primeşte oricine prin poştă. Spune, doctore, ai fost vreodată în viaţa dumitale pe „Eşafod“ ?

— Ulebeule ! exclamă şi preotul, şi de data aceasta auzi şi brigadierul silvic.

— Ei, ei — da, da, aveţi dreptate ! mormăi guralivul vînător, abătut. Nu mi-o lua în nume de rău, Kristeller, deoarece şi dumneata ai fost atît de încrezător.

Domnul Philipp îi umplu prietenos paharul cinstitului său prieten şi-i întinse mîna ; dar doctorul Hanff spuse :

— De data asta am ajuns prea tîrziu să auzim nişte întîmplări ciudate, prin care poate că am trecut şi noi ceilalţi cînd şi cînd. Cu toate acestea îmi îngădui să pun o întrebare : Nu cumva aţi pregătit băutura asta bună de aici din pricina acelor întîmplări ?

Colonelul brazilian, Dom Agostin Agonista, care se uitase toată vremea gînditor la jilţul de onoare neocupat, îşi ridică privirea pătrunzătoare, o plimbă în cerc în jurul său şi, pînă la urmă, o fixă şi mai pătrunzătoare asupra stăpînului casei. Între timp, pastorul răspunse atît doctorului cît şi privirilor cercetătoare ale colonelului :

— Dragă doctore, ai picat tocmai bine la o aniversare pe cît de îmbucurătoare, pe atît de gravă. Astăzi se împlinesc treizeci de ani de cînd prietenul nostru Kristeller se află în casa aceasta de aici de la „Omul sălbatic", domnule colonel. El a fost pentru noi şi pentru toţi locuitorii acestei regiuni în lung şi-n lat, vreme de o viaţă, un prieten şi un om la care ai găsit totdeauna un sprijin ; punciul l-a făcut la repezeală pentru noi domnişoara Dorothea, şi invitaţia sa o vei găsi acasă, dragă doctore.

— Prin urmare mi-am economisit ocolul, zise medicul rural, rîzînd. Tata mi-a admirat simţul de orientare chiar în clipa în care doica m-a pus în braţele lui.

După ce mai făcu o observaţie în legătură cu cheia casei sale, umoristul localităţii îşi plimbă privirea de la unul la altul, dar de data aceasta ceilalţi zîmbeau numai, nu rîdeau împreună cu el, ba chiar se stăpîneau să nu rîdă. Cel mai bine dispus era colonelul, care-şi ridică acum şi el paharul aburind, şi zise :

— Atunci îngăduiţi-mi, ca un străin ce sînt, picat ca din cer în această atmosferă plăcută, să închin şi eu paharul în cinstea acestei frumoase şi însemnate seri şi aniversări. Treizeci de ani reprezintă o vreme îndelungată ; multe se schimbă în vremea asta — feţe şi păreri. Şi, stimată doamnă, bunii mei domni, şi eu pot să serbez astăzi amintirea unui eveniment foarte ciudat şi plin de urmări ; — şi pentru mine se împlinesc în ziua aceasta treizeci de ani, de cînd mă aflam pentru prima dată în luptă, la bordul unei fragate chiliene, „Juan Fernandez",

împotriva lui „Diablo blanco", diavolul alb, un vas al Republicii Haiti, ca să mă deştept din leşin în dimineaţa următoare în cala piraţilor negri, cu o ţandără de lemn în coapsă şi o rană de secure la umăr !

— Pentru care lucru fără-ndoială că şi astăzi puteţi fi felicitat, mormăi doctorul, ceilalţi exprimîndu-şi în alte diferite moduri interesul şi compasiunea lor.

— Pentru care lucru mă pot felicita cu siguranţă şi astăzi, spuse viteazul şi bătrînul soldat, fiindcă în cala aceea blestemată — vizuina cea mai murdară şi împuţită care a navigat vreodată pe apă — am cunoscut un vraci, care m-a supus unui tratament ce nu i-ar fi reuşit nici unui doctor european.

— O fi fost dracu ! zise medicul european.

— Chiar şi era, ca să zic aşa, spuse calm colonelul brazilian şi m-a bătut pe umăr, spunînd : „Senhor, cîtva timp, fiecare are pe pămînt dreptul să facă pe prostul, numai că jocul ăsta nu trebuie să-l prelungească dincolo de o anumită limită, dacă nu vrea să devină ridicol ; îmi placi, senhor, şi-ţi vreau binele — de data asta scapi cu viaţă ; nu mă uita şi cheamă-mă, dacă ai nevoie de mine ; mă aflu totdeauna la cotul dumitale stîng". — Domnilor, într-adevăr, aşa era, ori de cîte ori aveam nevoie de vraci, îl strigam, şi mă simţeam totdeauna bine. Mai înainte o dusesem tare greu pe lume şi mă simţisem foarte prost.

Preotul se îndepărtă puţin de ciudatul oaspete, domnişoara Dorothea Kristeller murmură : „Ei, ei ! Hm, hm", farmacistul nu scoase însă nici o vorbă ; însă Ulebeule exclamă încîntat :

— Oho, parc-am fi într-o seară din *O mie şi una de nopţi !* Sîntem în toiul povestirilor, şi dacă ar fi după mine, am continua-o pînă mîine dimineaţă. Dragă domnule colonel, bătrînul nostru Philipp nu a avut nici el de la început intenţia să ne mărturisească tot ce a spus ; s-a pus doar încetul cu încetul pe urmele vînatului, şi noi n-am făcut decît să-l ţinem pe aceste urme cu încurajări potrivite. Domnule colonel, fiţi bun şi luaţi-l de exemplu, povestind mai departe despre vraci. Seara asta e foarte potrivită pentru aşa ceva : — ce crezi, părinte ?

Preotul se apropiase iar și-i oferi cutia cu tabac.

Dom Agostin Agonista zîmbi blînd, spunînd vesel:

— Nu știu despre ce întîmplări extraordinare v-a povestit amabilul domn *hospes*[1]; dar știu că viața mea a fost într-adevăr extraordinară și a dat roade, care ar stîrni uimirea în orice piață. La început, planta a crescut repede, luînd proporții fantastice, și destui botaniști au așteptat cu încordare apariția florilor și a fructelor supranaturale. Da, da! Și a venit marele uragan peste pămînt și mare, s-au pornit vîntul și furtuna — i-au smuls frunzele și florile sau ceea ce părea a fi flori. Pînă la urmă, la o adîncime cam de trei-patru picioare sub pămînt, s-a găsit ceva asemănător oarecum cu un cartof — tot felul de tuberculi legați între ei prin niște fire subțiri — de nemîncat, teioși, un produs fără gust al bătrînei mame Terra. Aici s-a ajuns, domnilor, și singura mîngîiere este faptul că nu oricine poate să devină, după dorința lui, un portocal sau un palmier. Dar cu cît omul descoperă mai repede cărei clase îi aparține după clasificarea lui Linné sau Buffon[2], e cu atît mai bine pentru el și ajunge cu atît mai repede să se liniștească și să fie mulțumit cu condiția sa. Atîta vreme cît nu a descoperit încă lucrul acesta, e furios pe lumina soarelui și se face frate de cruce cu viscolul și vîntul iernii. Și socot că e și asta o filozofie, domnule Kristeller.

— Chiar și este, domnule colonel! spuse domnul Philipp. Dar omul găsește rar în tinerețea lui marele adevăr. Ba, mulți — cei mai mulți nu-l găsesc niciodată și cred în dreptul lor de a fi palmieri pînă la sfîrșitul zilelor.

— Ceea ce e o fericire, spuse călitul soldat cu veleități filozofice, fiindcă fără această fericită iluzie, întreaga omenire nu ar fi nimic altceva decît hățiș și mărăciniș ce s-ar răsuci în chip jalnic pe pămînt. De altfel, cartofii și trufele nu sînt deloc de disprețuit.

---

[1] Amfitrion (lat.).

[2] George-Louis Leclerc de Buffon (1707—1788), naturalist francez.

— Dar toate astea nu au totuşi nici cea mai mică legătură cu corabia arapilor şi cu diavolul negru care l-a bătut atît de prietenos pe umăr pe onoratul domn colonel, nu-i aşa ? întrebă Ulebeule.

— Bravo, Ulebeule ! exclamă doctorul. Eşti şi rămîi un adevărat vînător de cerbi. Grozav ! Grozav ! Nimic nu te poate face să pierzi urma vînatului. Predaţi-vă, colonele, şi povestiţi-ne despre corabia arapilor şi despre celelalte întîmplări serioase ori pline de haz prin care aţi trecut. Noaptea este destul de întunecată pentru aşa ceva, şi noi sîntem numai urechi.

Se părea că fusese găsit adevăratul ton pentru continuarea discuţiei ; însă în clipa aceasta, colonelul Agonista îi uimi pe toţi, în afară de stăpînul casei, ba şi mai mult, îi făcu să sară brusc de pe scaune, cuprinşi de teamă.

Oaspetele îşi ridicase paharul, spunînd încet şi calm :

— Să închinăm în sănătatea tuturor inimilor călite, indiferent de faptul că-şi duc luptele pînă la capăt între cei patru pereţi sau sînt zvîrliţi încoace şi încolo, trecînd prin sînge şi foc, peste jumătate din suprafaţa globului. Nu mă mai cunoşti, Philipp ? Nu mă mai cunoşti într-adevăr, Philipp Kristeller ?!

. . . .

Farmacistul de la „Omul sălbatic“ luase vechea scrisoare de valoare pe care ţinuse pînă atunci cotul şi o mototolise în mîna-i tremurîndă. Ştia de cinci minute cine era oaspetele său, fapt despre care-şi dăduse seama şi colonelul Dom Agostin Agonista. În clipa aceasta, sora îşi apucă fratele dintr-o parte, colonelul îl sprijini din partea cealaltă, şi farmacistul se ridică anevoie în picioare ca şi ceilalţi, îl îmbrăţişă pe oaspete şi-şi aplecă obrazul la pieptul lui, suspinînd :

— În sfîrşit, după o viaţă de om !

Doctorul, pastorul şi brigadierul silvic îşi exprimară uimirea, fiecare în felul său, şi dură destul de lungă vreme pînă ce se aşezară din nou pe locurile lor.

În sfîrşit, şedeau iar ; colonelul însă nu ocupase locul moale, de onoare, păstrat atît de îndelungă vreme pentru el. Dom Agostin, după ce refuzase aproape cu

asprime această cinste, o așezase pe domnișoara Dorette cu o politețe delicată și insistentă în jilțul de pe care ea, după ce protestase, nu se mai ridică.

— Constringerii nu mă pot împotrivi, domnule colonel, dar în realitate, tihnită nu stau aici, și în orice clipă trebuie să dau fuga să văd de treburile casei.

Ceea ce era adevărat. Bolul chinezesc fu umplut încă de două ori în decursul nopții, și camera de oaspeți trebuia să fie și ea pregătită pentru misteriosul, aventurosul prieten. Între timp, bătrînul soldat îi povestea pe nerăsuflate „Omului sălbatic“ povestea *sa*. Și ceea ce s-a auzit cu acest prilej, ar fi făcut (în alte împrejurări) o întreagă masă de filistini, mai întîi să se îndepărteze pe nesimțite de voiosul povestitor, apoi, încetul cu încetul, căutînd în jur, să se mute pe alte scaune cu paharele și pipele lor, ca, după aceea — pînă la plecare — să-l fixeze cu privirea pe veselul și bătrînul sud-american de pe noile locuri, pe furiș, temători și uluiți.

Capitolul al optulea

Crengile golașe nu se mai frecau cu atîta putere ca înainte de ferestrele cămăruței din spate a farmaciei „La omul sălbatic“. Brigadierul silvic își scosese capul pe fereastră în noaptea de afară, apoi și-l retrăsese, asigurîndu-i pe cei din cameră :

— Se înseninează bine. Printre nori se văd stelele. Vîntul a curățit temeinic cerul de deasupra noastră. După cum s-arată, fac prinsoare că mîine o să fie o zi frumoasă.

Asta s-a petrecut în pauza de după minunatul eveniment și regăsirea din farmacia „La omul sălbatic“.

Philipp Kristeller nu dăduse încă drumul mîinii binefăcătorului său. Cei doi vechi prieteni stăteau unul lîngă altul, și colonelul ținea în stînga, jucîndu-se cu ea, scrisoarea pe care o așternuse, în deznădejdea sa, cu treizeci și unu de ani în urmă și îi dăduse greutate cu nouă mii cinci sute de taleri în titluri de stat pentru tovarășul său de studii în știința botanicii. În sfîrșit,

Dom Agonista își retrase dreapta din mîna prietenului de la „Eșafod", aruncă în spate mucul de țigară și scoase o pipă scurtă, pe care o umplu dintr-o pungă de tutun cu un aspect foarte exotic, foarte indian și, deodată — înainte ca un strigăt și un gest pripit al farmacistului să-l poată opri — îi dădu foc. Înainte ca să poată fi oprit, Dom Agonista rupsese o bucată mare din scrisoarea sa perimată, sălbatică și fantastică, o răsucise și făcuse din ea, după toate regulile, un sul de hîrtie pentru aprins pipa, folosindu-l în acest scop. În aceeași clipă se și porni să-și istorisească povestea vieții cu un ton tihnit și plăcut, începînd bine, și anume cu următoarele cuvinte :

— Nu-i așa doctore că cel ce nu a ucis încă nici un om nu poate decît cu greu să intre în pielea unuia care a și făcut-o ? Nu vă speriați prea tare, domnilor ; încetul cu încetul, eu am intrat în această piele ; orice se învață pe lumea asta, ajungînd obișnuință : spînzurarea, împușcarea, ca și — decapitarea. Mă trag dintr-unul din neamurile cele mai rău famate din Germania și cu trei zile înainte de a mă întîlni cu prietenul meu, Philipp Kristeller, pe „Eșafod", făcusem ceea ce trebuia. Pe scurt, cu încuviințarea și cu ajutorul statului și al bisericii, am tăiat capul unui netrebnic semen de-al meu în învălmășagul acestei lumi, în cîmp deschis, în fața a zece mii de oameni. Nu vă speriați — stimată domnișoară — și asta e o istorie ce aparține trecutului.

Mda, la ce ar folosi cuvintele „Nu vă speriați ?" La nimic, fiindcă ați tresărit toți, chiar și domnul Philipp Kristeller.

Slujba pe care înaintașii mei au deținut-o fără întrerupere mai bine de două sute de ani — au deținut-o glorios — a fost preluată într-o zi de mine, și am exercitat-o — o singură dată ! — după cum am spus, cu trei zile înainte de criza aceea de choree, în care cel de colo m-a găsit pe „Eșafod". Vezi, Philipp, *asta a fost !* Și Johanne a ta avea dreptate, cînd, cu mult înainte de întîlnirea aceea a noastră, ți-a atras atenția asupra anumitor trăsături ale persoanei mele, care nu-i plăceau. O, Doamne, aș fi vrut să-i pot spune în seara asta sărmanei, bunei copile, cît de mult îmi plăcea. Așadar, a murit — de o viață de om ? O, Philipp, Philipp, abia-ți

poți închipui cîtă minunată lumină iradia întreaga ei ființă, oriunde se ducea, ori se afla, și cît de întunecată și monstruoasă mi se părea lumea în această frumoasă lumină. Și asta aparține trecutului ! Dar, fiindcă amîndoi sîntem încă în viață și ne merge bine, să vorbim de noi. Am avut o educație ciudată. Bunicul meu, August Gottfried Mördling, a ocupat această foarte serioasă funcție ereditară, ca entuziast sumbru, într-o vreme cînd a avut foarte mult de lucru ; în schimb, tatăl meu a avut fericirea ca — în vremea vieții sale, desigur nu prea îndelungate — să nu fie silit niciodată să deschidă odaia de la primul cat, ca să-și plimbe privirea și degetul în sus și în jos pe ascuțișul spadei late, cu anul 1650 încrustat pe ea. Despre mama mea nu pot povesti multe. Era o femeie bolnăvicioasă și posacă, și nu-mi mai amintesc bine decît de faptul că se ocupa intens cu creșterea păsărilor și tăia cu propria-i mînă găinile, curcile, rațele, porumbeii și gîștele, făcînd treaba cu multă iscusință și cu un fel de energie sălbatică. Tatăl meu, un om blînd și instruit, care-l admira pe Schiller, îl înțelegea pe Goethe, îl adora pe Uhland [1] și m-a educat pe mine, părăsea, cu prilejul unor astfel de execuții, cît mai repede curtea sau bucătăria, murmurînd : „O, Dumnezeule preamilostiv !“ — Tatăl meu, Alexander Franz Mördling, era și un om umblat ; ca amator de artă și iubitor al naturii a călătorit prin Franța, Anglia și Olanda, vorbea foarte bine engleza și franceza și mi-a dat o bună educație. A făcut și din mine un om instruit, știind să discut despre cîte-n lună și-n stele și pricepîndu-mă mai ales să întocmesc un ierbar. Ca autentici, adevărați autodidacți, ne rostuiam amîndoi în lumea noastră — într-o lume din care nici unul dintre noi nu trebuia să fie scos pentru exercitarea îndeletnicirii noastre, în caz contrar fiind în primejdie aproape să înnebunim și să pierim.

Domeniul nostru se afla, se-nțelege, în afara orașului, ascuns în verdeață, umbrit de tei străvechi, apărat de ziduri înalte și de o poartă enormă — o casă construită pe la sfîrșitul secolului al șaisprezecelea, căldu-

[1] Ludwig Uhland (1787—1862), poet romantic german.

roasă iarna, răcoroasă vara — în care ar fi putut locui și întocmi predicile un inspector general al bisericilor protestante. Zgomotul și tărăboiul oamenilor de afară abia de pătrundea la noi ; iar dacă tatăl meu nu-mi ascundea deloc adevărata noastră îndeletnicire, totuși cunoașterea ei nu-mi stîrnea nici un fel de mîhnire. Ba, pentru băiatul care eram, ea mi se părea chiar atractivă — erai singur, încă erai totuși ceva ceea ce alții nu erau ; — dragă domnișoară, stăteam ca o maimuță misterioasă pe creasta zidului, rînjind ca să zic așa cu o distincție sinistră la copiii de dincolo de șanț, care nu îndrăzneau să rînjească și ei. Poate că nu mă credeți, domnișoară Dorette, dar asta a fost atitudinea mea. Deoarece tata își petrecea viața destul de bine, tihnit și mulțumit în izolarea sa, cu atît mai puțin nu aveam eu nici un temei să mă plîng de soartă. Și vara, și iarna, aveam micile noastre bucurii — chiar și Matthias Claudius [1] s-ar fi simțit fără-ndoială bine cu preocupările, meditațiile visătoare și pasiunile noastre. Da, abia acum îmi vine ideea asta în minte : multe din trăsăturile caracteristice ale mesagerului din Wandesbeck [2] le avea și tatăl meu ; — nici vorbă că nu putea bănui ce meșter Urian[3] se ascundea în micul lui fiu. — În sfîrșit, a venit o iarnă cu zăpadă mare și pămînt înghețat tun, în care tata a început a trage să moară, și eu, un bărbat major, matur, însă cu totul lipsit de maturitate față de tot ce se afla și se petrecea dincolo de zidul curții noastre, l-am văzut dîndu-și sufletul.

Cînd a ajuns aici, povestitorul, colonelul Dom Agostin Agonista, s-a ridicat de pe scaun și s-a dus la fereastră să vadă cum e vremea.

— Este singurul lucru ce-i poate ajuta unui om care se află într-o stare sufletească peste măsură de frămîntată, spuse el, întorcîndu-se îndărăt și așezîndu-se din nou pe scaunul său. Dealtfel, domnul brigadier silvic

---

[1,2,3] *Der Wandsbecker Bote,* revistă editată de scriitorul german Matthias Claudius (1740—1815), care și-a luat mai tîrziu acest pseudonim. „Meșterul Urian" este o aluzie la poezia lui Claudius intitulată *Călătoria lui Urian în jurul lumii,* Urian fiind totodată o denumire germană pentru diavol.

are dreptate ; se luminează, și mîine vom avea fără-ndoială vreme frumoasă. Dar unde am rămas ? Ah, da, la moartea tatălui meu și la urmările ei. Așa că voi fi nevoit să-i incomodez pe domni și pe domnișoara încă vreo cîtva timp.

Cînd se dusese să se uite pe fereastră și le întorsese spatele, toți, în afară de farmacist, cătaseră țintă la spatele lui, avînd privirea mereu uimită. Iar cînd se întorsese, fiecare, în afară de farmacist, își îndreptase ochii într-altă parte, dîndu-și silință să pară cît mai nestingherit.

— O, August, cum poți să spui că ne incomodezi ? întrebă Philipp Kristeller, în glas cu un repros afectuos.

— Augustin — Agostin — Agostin Agonista, dacă vrei, bătrîne prieten, zise, rîzînd, colonelul brazilian și — povesti mai departe : Tatăl meu și cu mine eram singuri în casă împreună cu o vrăjitoare de slujnică bătrînă, care, de la moartea mamei, ne ținea într-o rafinată sclavie. Tata era bolnav de mai multă vreme, se doctoricise singur și ajunsese la capătul cunoștințelor sale. Dragă doctore, medicul de la oraș, pe care l-am adus pînă la urmă, nu a mai putut face nimic altceva decît să dea din umeri — și prietene Philipp, în noaptea morții sale, tatăl meu mi-a predat cheile de la arhiva casei ! La trei zile după înmormîntare, am deschis dulapul negru, de stejar, unde se păstra în ordine cronica familiei noastre de aproape două sute de ani, și de atunci am intrat în criza în timpul căreia bunul meu Philipp și Johanne a lui atît de tînără și frumoasă au făcut cunoștință cu mine și au avut atît de multe motive să se mire de starea mea. În dulap am găsit un manuscris voluminos, legat în piele neagră, prevăzut cu colțuri de alamă și încuietoare, întocmit de înaintașii mei. Ei și-au trecut neabătut într-însul înregistrările, și era într-adevăr un catastif clar, cuprinzînd toate cifrele și documentele respective ; am citit și am socotit totul, de la capăt în jos, pînă la bunicul meu — am citit-o de la început pînă la sfîrșit, cuvînt cu cuvînt, dată cu dată, cifră cu cifră ; și cînd, în a treia noapte, pe la două, am vrut să mă ridic de la înfiorătoarea lectură, n-am putut. Stăteam încremenit pe scaun, parcă

tras pe roată, și afară era îngrozitor de frig — cîinele din curte urla și lătra de ger, care pătrunsese și-n mine pînă-n măduva oaselor, iar pe lîngă asta, simțeam, aproape cuprins de nebunie, că viața, simțirea, gîndirea, ideile mele erau frînte, ca și cum ai fi frînt un baston de genunchi. Vrăjitoarea, crîncena mea menajeră, mă întinsese în fața sobei, ca să mă dezgheț, ca pe un ștergar înghețat bocnă și a durat peste o săptămînă pînă cînd s-a aprins în mine o scînteie de căldură animală. Am zăcut în pat mai mult de-o săptămînă, clănțănind din dinți, psihic și fizic; însă, după aceea, am ieșit în fugă afară și am alergat prin peisajul de iarnă ca să mă-ncălzesc — și de data aceasta nu m-am întors acasă timp de paisprezece zile, încercînd să mă-ncălzesc alergînd și să-mi recapăt somnul, dar nu m-am ales decît cu cele mai îngrozitoare visuri. E uimitor că nimeni nu observă astăzi cît de smintit am fost atunci! După întoarcerea mea, am stat ca un idiot la gura sobei pînă-n primăvară, și de n-ar fi venit primăvara, aș fi pierit fără-ndoială ca idiot, în chip jalnic și deplorabil, în casa de nebuni a ținutului; și, dragă Philipp, de fapt, din perioada aceea a vieții mele nu mai am nimic de spus. Am plecat cu trăsura mea cu un cal peste graniță, mi-am închiriat într-un sat din provincia voastră o locuință ocazională, apoi am pornit în munți: — acolo ne-am întîlnit, și tu credeai că sînt un savant țicnit, pe care prietenii îl sfătuiseră, pentru îngrijirea sănătății sale, să se ocupe puțin de botanică.

— Mai înainte le-am povestit prietenilor mei cît respect îmi insuflau cunoștințele tale, exclamă farmacistul de la „Omul sălbatic“, și ceilalți dădură din cap, zicînd:

— Da, da! O, desigur!

Dar colonelul Dom Agostin Agonista spuse, pentru prima dată în noaptea aceasta foarte serios, ba aproape mînios și întunecat:

— Cu vremea, Philipp, ți-aș fi dezvăluit desigur mai lămurit toate aceste împrejurări, ți-aș fi povestit totul despre mine și viața mea; însă comportarea ta plină de simpatie m-a oprit și mi-a închis gura. Dragul meu, logodnica ta mi-a făcut lumea și mai odioasă. Pe Dumnezeul meu, v-am urît de multe ori din cauza fericirii

voastre — o, Philipp Kristeller, treceam adesea prin momente în care aş fi săpat cu plăcere o capcană pentru dragostea ce vi-o purtaţi. De-ar fi fost gelozie, ar fi fost destul de rău; dar era ceva şi mai rău, era invidie, invidia ticăloasă, ce te face să scrîşneşti din dinţi. O, prietene, prietene, pe vremea aceea nu aveam intenţia să-ţi ajut să te chiverniseşti în viaţă şi nici să te sprijin ca să te căsătoreşti! A trebuit să se-ntîmple tot ce era mai rău, ca să-mi schimb cu totul gîndurile, şi ceea ce era mai rău s-a-ntîmplat — mulţumesc lui Dumnezeu, spun astăzi! — Întorcîndu-mă acasă de la una din zadarnicele nebunii botanice prin locuri sălbatice, am găsit o scrisoare, pe ea cu sigiliul procuraturii generale. Prin acest rescript am primit ordin să mă duc fără întîrziere în cel mai apropiat oraş, şi ceea ce înalta autoritate pretindea de la mine şi avea dreptul să pretindă pot să-şi închipuie; şi domnii, şi prea buna senhora; fără-ndoială că nu e nevoie să vă mai lămuresc. Mi s-a prezentat o sentinţă de condamnare la moarte, gata semnată de suveran, şi mai aveam un răgaz de trei săptămîni să mă pregătesc, pregătindu-l şi pe pacientul meu în vederea îndeplinirii îndatoririlor mele. În aceste trei săptămîni nu m-ai văzut, Philipp Kristeller; însă ai dat de mine pe stînca de sacrificiu. Da, da, domnilor, după muncă e bine să te odihneşti, şi era şi asta o excursie recreativă! Îmi făcusem bine treaba şi fusesem lăudat de autorităţi, de ziare şi de gloata de spectatori; însă onoarea asta mă copleşea. În sensul strict al cuvîntului — l-am dus în spinare pe tăcutul meu pacient, scurtat cu un cap, mai puţin acest cap, şi tocmai îl tîrîsem sus, pe „Eşafod", cînd prietenul meu Philipp se suia şi el pe stîncă, venind din partea opusă. Vedeţi, se vorbeşte întotdeauna de simţămintele sărmanului păcătos pe eşafod; însă de data aceasta erau demne de luat aminte şi acelea ale călăului; — dar să nu mai vorbim de ele: după cum am spus, am coborît trunchiul sărmanului păcătos de pe eşafod; îl duceam în spinare, mîinile i se tîrau pe pămînt pe fiecare umăr ţineam un picior încălţat cu ciorap de lînă albastru! Aşa l-am cărat eu sus pe „Eşafod"; şi cînd, tu, Philipp Kristeller, m-ai găsit zăcînd pe stei, cu faţa la pămînt, ticălosul

îmi şedea-n spinare, fără cap — răscolindu-mi cu o gheară părul din ceafă şi cîntîndu-şi cîntecul diabolic de triumf deasupra mea — ca un ventrilog fără seamăn; însă tare dezgustător, simţămînt pe care-l mai am şi în seara asta, după treizeci şi unu de ani de gîndire liniştită şi de rece chibzuială!

Capitolul al nouălea

Colonelul tăcu şi-şi şterse fruntea cu batista. Cei din jurul mesei tuşiră; brigadierul silvic şi preotul îşi ascunseră jena în adevăraţi nori de tutun, doctorul se străduia din răsputeri să şi-o stăpînească, şi toţi trei — oameni într-adevăr cumsecade — aveau în clipa aceasta o expresie tare mărginită. Domnişoara Dorette Kristeller, care şedea in jilţul de onoare, se retrăsese din cercul de lumină al lămpii în umbră, pe cît îi fusese cu putinţă; o auzeau oftînd adînc şi suspinînd, ba se părea chiar că plînge întretăiat, cu batista la gură; astfel de lucruri nu le poţi povesti nedojenit nici măcar în cercul celor mai buni prieteni.

Bătrînul soldat îşi dădu seama de efectul povestirii sale, însă, după ce mătură pur şi simplu dezgustătoarea amintire cu un gest al mîinii şi al braţului, îşi puse coatele pe masă, aruncînd în jurul său o privire mai voioasă decît oricînd.

După cum se dovedi curînd, el trecuse mai tîrziu prin întîmplări şi mai extraordinare, fiindcă nu stătuse ca alţii liniştit în colţişorul lui, ci se lăsase bătut de tot felul de vînturi, privite de cei mai mulţi oameni ca furtuni, dar pe care el le lua ca vînturi obişnuite. Doar nu ajunsese degeaba colonel de jandarmi al împăratului Braziliei.

— Dragul, bunul meu August — Augustin, şopti farmacistul, în confuzia ta ţi-ai luat lumea-n cap ca un adevărat cerşetor; — mi-ai dăruit mie moştenirea înaintaşilor tăi —

— Asta aşa e! Niciodată nu a întors un om spatele bătrînei Europe cu buzunarele mai goale decît ale mele!

— O, Johanne a mea — iubita, draga mea Johanne! suspină înăbușit farmacistul; însă aventurierul și soldatul interveni foarte delicat în succesiunea de idei a prietenului său din tinerețe.

— Nu, nu, Philipp, în numele lui Dumnezeu, nu! Nu-i așa! Nu asta este legătura a ceea ce se petrece între cer și pămînt! Tu ai fi pierdut-o în orice caz — oh, nu din cauza moștenirii mele ți-a răpit-o soarta! Ce legătură ar putea avea existența și soarta ei cu toate astea, cu talerii pe care ți i-am aruncat atunci, în fuga mea, de gît, pentru că te aflai întîmplător lîngă mine? Copila nu a murit din cauza asta, Philipp! Dacă frumoasa și buna fată nu ar fi trebuit să moară, v-ați fi creat o viață fericită cu ajutorul moștenirii înaintașilor mei; și, la urma urmei — — care dintre cei de față a avut parte de o soartă mai bună decît a ei?

Întrebarea cerea un răspuns, și fiecare îl dădu în felul său, totuși, cu glas tare nu-l aprobă și nu-l dezaprobă nimeni. Farmacistul de la „Omul singuratic“ strînse pentru a suta oară mîna colonelului Agonista, iar acesta i-o strînse și el din nou din toată inima, spunînd:

— Nimeni nu poate schimba nimic — fiecare își trăiește viața, și cine mai are puterea să povestească despre ea cu umorul necesar, acela e demn de atenția oricărui comesean, și chiar și cei mai înțelepți, mai venerabili și mai cinstiți pot să-l lase liniștiți să povestească pînă la sfîrșit. Acum aș vrea să mai fac o observație înțeleaptă, și anume: necazul cel mai mare al fiecărui om se datorează faptului că privește lumea în general ca pe ceva prea liniștit. Domnilor, lumea nu e liniștită și trebuie să cunoști bine vîltoarea ei, ca să fii în stare să judeci în spiritul dreptății ceea ce se petrece cu cineva de la primul pînă la ultimul suspin. Să-i ia dracu', pe proști, cărora li se pare că cei patru pereți le cad în cap; ori de cîte ori vă înspăimîntați prea tare, suiți-vă pe acoperiș și convingeți-vă că, deocamdată, firmamentul încă nu are de gînd să se prăbușească. Așadar, mă aflam pe cheiul din New Orleans, fără un sfanț în buzunar, cam în starea de spirit a unui om, care se deșteaptă dintr-o beție zdravănă, își freacă

fruntea obosit de nesomn, simțind totuși cu plăcere cum vîntul răcoros de dimineață îi adie pe la tîmple. Mi-era absolut egal ce-o să se întîmple cu mine. Eram pregătit pentru orice, pentru viață ori pentru moarte și deoarece mi se făcuse foame, ca să mă bucur cel puțin de cea din urmă plăcere, i-am vîndut unui negustor de vechituri ambulant fularul și batista mea. După aceea l-am tratat pe mulatrul ciung Aaron Toothache — prima mea cunoștință de pe pămîntul american — într-un local plin cu oameni, despre care cei ce stau aici, la masă, nu au nici cea mai mică idee. Acolo am cunoscut o mulțime de canalii de pe fregata Republicii Chile, amintită mai înainte, cinstita „Juan Fernandez", și ne-am împrietenit. Cum s-a încheiat pînă la urmă cunoștința în cala „Diavolului alb" v-am și povestit.

În ultimele minute, cei din jurul lui se apropiaseră foarte mult de el. Se părea că după ultimele lui declarații, aceștia își învinseseră cu totul sfiala tainică și aversiunea ! Se înghesuiră atît de mult într-însul, încît colonelul părea că se sufocă. Suflînd greu, făcu o mișcare cu brațul ca să-i mai îndepărteze puțin de dînsul, iar noi — noi, dimpotrivă, ne comportăm cu totul altfel decît auditorii extrem de încordați din cămăruța aflată în spatele farmaciei „La omul sălbatic" : noi ne îndepărtăm de colonelul de jandarmi, Dom Agostin Agonista, din slujba împăratului brazilian.

Ceea ce urma acum să spună acest ciudat povestitor era, fără-ndoială, destul de felurit și plin de focuri de artificii și împușcături pe apă și pe uscat ; dar toate astea se mai petrecuseră de nenumărate și nenumărate ori, fiind aduse la cunoștința altora prin viu grai sau scris, ba, uneori, și cu ajutorul tiparului. Cam pe la ora unu noaptea, colonelul Agonista și-a mai trecut o dată palma pe tăblia mesei, exprimînd în cîteva cuvinte concepția lui actuală despre lume și viață :

— Așadar, în al doilea an al plecării mele din Hamburg mă aflam ca ostaș, cu gradul de caporal, în plutonul care fusese trimis ca detașament de execuție în șanțurile de fortificație. Locotenentul a ridicat sabia, și — noi am tras : eu, fără fasoane, ca și ceilalți. Din clipa

aceea am scăpat cu totul de greutatea ce mă apăsa, din Europa, ca o piatră de moară. Nu mă mai îngrijora deloc ziua de ieri și nici ceea ce poate se va mai întîmpla mîine ; — am scos un strigăt de bucurie, mi-am rînduit treburile, ca poetul[1] — nu mă mai neliniştea nimic! Şi-aşa am ajuns să mă gîndesc totdeauna la interesul meu, într-adevăr numai și numai la interesul meu : în timpul marşului ca şi în camera de gardă, la foc, în coliba indienilor ca şi în saloanele oraşelor prezidenţiale. Da, domnilor, am văzut dincolo destui preşedinţi din destule republici venind şi plecînd, le-am ajutat excelenţelor să se aşeze pe scaunele prezidenţiale ori le-am tras de sub ei, după cum se nimerea. În Venezuela am fost făcut *luogotenente*[2], în Paragua, maior ; însă maiestatea-sa Dom Pedro al Braziliei[3] a fost cel mai mărinimos, aşa că mi-a plăcut mai mult decît toţi ceilalţi. Noi doi am constrîns destui anişori adunătura de toate culorile din Rio de Janeiro la ordine şi virtute : el, prin bunăvoinţa constituţională cea mai veritabilă şi corectă, eu, prin lovituri cu latul săbiei şi, la nevoie, printr-un galop fulgerător a trei escadroane unul după altul peste toată şleahta. Domnilor şi dumneavoastră, dragă domnişoară, fără doar şi poate că o să vă-nspăimîntaţi din nou şi-o să mă priviţi chiorîş ; dar nu-i nimic de făcut, omul trebuie să mărturisească adevărul : deoarece renunţasem la decapitări, m-am consacrat cu atît mai energic spînzurărilor şi am descoperit că e o treabă mult mai curată, servind tot atît de bine scopului propus. Dar în ceea ce priveşte spînzurătoarea, am simţit şi eu ştreangul mai mult decît o dată în jurul gîtului, din care, mulţumesc lui Dumnezeu, l-am scos, din fericire, la vreme. Da, da, acum mă descurc foarte bine cu oricine — am dreptul să frecventez curtea imperială şi călătoresc la alaiurile solemne lîngă cupeul maiestăţii-sale împăratul. Cînd o să mă-ntorc la Rio, o să mă căsătoresc, fiindcă, treptat, nu mai merge să

---

[1] Aluzie la poezia lui Goethe *Vanitas! vanitatum vanitas!*

[2] Locotenent (it.).

[3] Dom Pedro II d'Alcantara (1825—1891), din 1841 pînă în 1889 împărat al Braziliei.

hoinăresc prin lume ca celibatar. Dar despre asta, mîine, și înainte de orice să bem ultimul pahar din această excelentă băutură, adăugînd un sfat, o dorință, și un toast : Stimați prieteni, fiindcă tot sîntem împreună, hai să trăim acum la întîmplare ; și deoarece acel ceva care ne zvîrle pînă la urmă în neant este mereu la lucru, să-l zvîrlim și noi în neant fără scrupule ; — dar, mai presus de orice, trăiască *el* — prietenul meu, iubitul, bătrînul, bunul meu prieten, Philipp Kristeller, iar odată cu dînsul să crească, să înflorească și să prospere mereu farmacia lui „La omul sălbatic“ !

Ceilalți repetară într-un glas urarea și ciocniră paharele, ridicîndu-se în picioare și rămînînd așa, neștiind ce să creadă despre aventurile pe care le auziseră în seara aceea. Oaspeții abia-și mai dădeau seama cum își luaseră ziua bună de la stăpînul casei, de la sora sa și de la colonelul Agostin Agonista.

Colonelul zise :

— Philipp, fii bun și dă-mi un halat și o pereche de papuci. Să mă simt și eu o dată bine în țara mea.

Cei doi prieteni de la „Eșafod“ se îmbrățișară din nou ; dar noi îi însoțim o vreme pe brigadierul silvic și pe preot, care se îndreptau spre casele lor.

Capitolul al zecelea

Faptul că brigadierul silvic, preotul și medicul rural, doctorul Hanff, îi spuseseră amabilului lor amfitrion noapte bună sau mai degrabă bună dimineața, e bine stabilit.

Farmacistul îi însoțise cu lampa la ușă, iar ei ieșiseră în șosea, unde medicul își găsi trăsura sa cu un cal gata de drum. După ce-l auziră pe stăpînul casei întorcînd pe dinăuntru cheia în broască, nu-i mai opri nimic să-și exprime fără nici o reținere starea sufletească, simțămintele și părerile.

După cum era de așteptat, primul luă cuvîntul medicul, care spuse de pe scara trăsurii :

— Recunoașteți că v-am adus din nou un tip grozav în sat? Ehe, n-aveați nici cea mai mică idee de ceea ce se petrece pe pămînt — nu-i așa? Nu vă închipuiți cît de mult îmi place omul ăsta și mă bucur grozav să-l revăd și să-l cunosc mai bine — cu vremea o să ajungem să spunem și noi un cuvînt Îl invităm, firește, cu toții pe rînd la masă.

— Nici vorbă, și-o să se minuneze și el de întîmplările prin care am trecut noi, zise Ulebeule; medicul porni cu trăsura pe șosea și coti la dreapta; mai avea un drum destul de lung pînă acasă.

Ceilalți doi o luară spre stînga, preotul ținînd lanterna de buzunar îndreptată cu atenție înainte. Dar la despărțire se mai opriră o dată, se-ntoarseră pe călcîie și priviră farmacia „La omul sălbatic". Casa zăcea, întunecată, sub norii din nou negri ce alergau pe cer. Deși vîntul se mai potolise și se vedeau stelele, în înalt goneau încă fără țintă destule neguri amenințătoare, iar plopii de lîngă farmacie se clătinau ca niște fantome bete.

— Casa de colo n-o s-o mai pot privi niciodată așa cum am privit-o pînă în seara aceasta, spuse preotul. Ce crezi, prietene?

— Dracu știe!

Preotul dădu ușor din umeri.

— S-ar cuveni, dragul meu, să fii mai atent cu vorba asta, zise el. Desigur, desigur, după ceea ce tocmai am auzit, ar putea spune oare cineva a cui mînă e în toate aceste întîmplări? Prefer situații cu un substrat mai sănătos decît — pe scurt, ce părere ai de seara de astăzi în legătură cu situația în care se găsește prietenul nostru Kristeller?

— Bătrînul mi-e mai drag decît oricînd! spuse brigadierul, plin de entuziasm. Un om cinstit și bun ca ei mai zic și eu! Nimeni nu ar fi meritat mai mult decît Philipp al nostru să-l întîlnească în ceasul potrivit pe acest faimos călău și mareșal brazilian. N-a cucerit cu asta pămîntul ori vreo parte din el, însă ceea ce-i dai primește cu modestie și recunoștință, iar pentru ținutul nostru a fost într-adevăr de treizeci de ani încoace o binecuvîntare.

— Şi celălalt — celălalt — Dom — Dom — Agonista ăsta ? !

— Ascultă, părinte, acesta trebuie văzut mai întîi la lumina zilei, înainte de a-l judeca ; la lumina lămpii nu-l întrece nimeni din toată lumea largă ! E un om minunat ; — într-adevăr, nu întîlneşti în fiecare zi un altul ca dînsul, croit parcă din oţel şi lemn de stejar. Ce vrei — cred că de multă vreme nu m-a necăjit un lucru mai tare decît faptul că nu mi-a propus pe loc să mă fac cu el frate de cruce.

— Din punctul ăsta de vedere, dragă Ulebeule, eu sînt, e drept, mai slab din fire, spuse preotul, cu un fior de oroare. M-a impresionat îngrozitor, întocmai ca un om ce-mi răsare deodată-n faţă din adîncul pămîntului. Sîngele rece cu care priveşte propria-i viaţă, fără nici o valoare pentru el, m-a cutremurat. Dacă am băut prea mult, apăi să ştii că nu sînt eu de vină, ci acest — acest — acest neobişnuit povestitor. Împotriveşte-te, dacă poţi, să ţi se umple mereu paharul, cînd simţi fără contenire că te ia cînd cu cald, cînd cu frig ! Ţi-ai închipuit oare vreodată că ar putea să existe pe lumea asta a lui Dumnezeu, o astfel de soartă şi viaţă ?

— În cărţi am citit lucruri şi mai grozave ; însă aici le-am avut fără-ndoială, de astă dată, cu adevărat în realitatea lor, *in natura*. Din cauza povestirii lui nu m-a luat nici cu cald, nici cu frig, însă pipa mi s-a stins destul de des pe cînd îl ascultam. Dacă i-ar cădea cuiva pe cap în fiecare seară un astfel de om chiar că s-ar lăsa de tutun în chipul cel mai simplu. În afară de faptul că nu văzusem niciodată cu proprii mei ochi un colonel brazilian, apăi colonelul acesta a povestit mai bine decît orice brazilian şi unde mai pui, ceva absolut sigur, nu gogoşi vînătoreşti. Le-aş fi recunoscut şi i-aş fi atras atenţia la prima minciună pe care-aş fi simţit-o, aşa, moralmente, cu cuţitul de vînătoare peste şezut : „Oho, asta-i bună de spus preamilostivilor prinţi şi domni ! Oho, astălaltă e croită pentru cavaleri şi slugi ! Asta-i nobilul obicei vînătoresc !"

— Ulebeule ?! exclamă preotul cu un glas acuzator, plin de reproş.

— Da, da, e drept că-i tîrziu şi-aici e tare curent, zise brigadierul silvic, însă chiar şi numai istoria corăbiei cu arapi ar putea fi pictată pe orice flaşnetă ; — mai ales în aer liber, ai impresia despre tine însuţi că eşti tare sărac cu duhul, neînchipuit de închistat şi înămolit în propria ta vizuină, cînd te gîndeşti cît de puţină experienţă am acumulat în localitatea asta, în vreme ce *el* şi-a odihnit oasele prin atîtea sălaşuri.

— Ba eu îi mulţumesc lui Dumnezeu că m-a lăsat să-mbătrînesc aici în pace. Firea mea nu s-ar potrivi cu o astfel de existenţă.

— Nu-i nevoie să-mi mai mărturiseşti asta şi în scris, zise brigadierul silvic, rîzînd, dar nu ne-a dovedit oare omul acesta ciudat şi năvalnic că nimeni nu ştie ce se ascunde în propria-i fire şi ce e-n stare să facă în anumite-mprejurări ? Oho, de cîte ori n-am vrut eu să-mi iau lumea-n cap în tinereţea mea, de teamă sau supărare ! După o seară ca asta înţelegi mai puţin decît oricînd pentru ce nu ţi-ai înfăptuit atunci gîndul, tulind-o de sub supravegherea profesorilor, a părinţilor şi a altor superiori.

— Toţi sîntem conduşi pe calea cea dreaptă şi ne aflăm sub bună oblăduire, zise preotul, păşind, din păcate, tocmai în clipa aceasta cu totul nepotrivită într-o băltoacă mai adîncă, unde ar fi pierit fără speranţă de scăpare, dacă însoţitorul său mai puternic nu l-ar fi tras îndărăt la vreme.

— Cu altă ocazie, te rog să mă ajuţi la fel, spuse Ulebeule grav ; întîmplarea aceasta puse capăt convorbirii lor despre casa Kristeller şi Dom Agostin Agonista, colonelul de jandarmi al împăratului brazilian. Cu toate acestea mai schimbară cîteva vorbe, înainte ca pastorul s-o ia drept înainte spre casa lui parohială, iar brigadierul silvic, spre stînga, prin defileul întunecat, care ducea spre locuinţa lui silvică.

— Mîine o să ne vedem, nu ? Doar nu se poate ca, după ceea ce s-a petrecut, să nu mai vedem şi să auzim nimic şi să nu ne spunem părerea despre cele-ntîmplate !

— Nici vorbă că simţi nevoia asta, zise preotul, şi socot c-o să ne-ntîlnim pe undeva. Şi-apoi, sîntem datori să ne interesăm de sănătatea bunului nostru farmacist.

— Precum și de a colonelului.

— Desigur, desigur. Ei, o să vedem. Și-acum, noapte bună, sau, mai bine-zis, bună dimineața, scumpul meu prieten. Arareori am rămas atît de multă vreme împreună ca în seara asta.

— Și ne-am despărțit totuși încă prea devreme ; aș fi chiar acum gata să adulmec prin rouă, în revărsatul zorilor, urma acestui indian sălbatic. Însă individul ăsta sforăie — sînt absolut convins că stă-n bîrlog și sforăie ca nici un alt om cu conștiința curată pe-o rază de douăzeci de mile-n jur. La naiba, de cum voi pune capul pe pernă, o să încep să visez de „Eșafod" și de generalul acesta de jandarmi brazilieni, iar mîine — mîine, mă fac — frate de cruce cu el !

....

Așa vorbea prin urmare lumea ! — Dacă în cămăruța din spate, plină de tablouri, a farmaciei „La omul sălbatic" s-ar fi aflat un milion de auditori, care să-i asculte pe bătrînul Philipp Kristeller și pe colonelul Agostin Agonista, acest milion de semeni ar fi spus cu greu ceva mai mult sau mai puțin decît pastorul Schönlank și brigadierul silvic. Ulebeule. Dealtfel, schimbul de păreri de mai sus e absolut îndestulător : acum să ne întoarcem la bătrînul farmacist și sora lui din farmacia „La omul sălbatic", precum și la ciudatul lor oaspete.

Capitolul al unsprezecelea

Fratele și sora stăteau singuri în cămăruța din fund, acum destul de înghețată, în aerul rece mirosind a băuturi alcoolice și a fum de tutun. Oaspetele se dusese la culcare.

Stăpînul casei îl condusese pe prietenul său sus, pe scară, cu luminarea în mînă, în odaia confortabilă, încercînd să cuprindă încă o dată în cuvinte adîncile simțăminte ce-l stăpîneau. Colonelul se străduise, plin de prietenie, să-l liniștească, apoi, chiar înainte de a pleca bunul său amic Philipp, începuse să caște și să-și scoată

haina. Dar l-a mai chemat o dată îndărăt, afectuos, tocmai cînd acesta ajunsese pe prima treaptă a scării şi, punîndu-i mîna pe umăr, a spus :

— Philipp, dragul, bătrînul meu prieten, îţi mărturisesc că sînt foarte mulţumit să mă odihnesc sub acoperişul casei tale. Te asigur că în multe ceasuri neplăcute, pline de primejdie, pe uscat şi pe apă, am visat că mă aciuez aici, în cel mai excelent cvartir, sub acoperişul acesta, şi acum visul s-a transformat în realitate, făcîndu-mă să mă simt minunat de bine !

La izbucnirea îmbucurătoare a simţămintelor sale, el adăugase, desigur, şi întrebarea de ordin practic în legătură cu trăgătorul de cizme.

În timp ce fratele ei îi lumina oaspetelui drumul spre camera de dormit, domnişoara Dorette rămăsese în galeria cu tablouri, dar părăsise jilţul de onoare şi se aşezase pe scaunul ei obişnuit. Acolo şedea acum, cu amîndouă coatele pe masă, uitîndu-se cu o privire fixă — prin fumul gros lăsat de domni în urma lor, peste bolul golit de punci şi paharele tot atît de goale — la peretele din faţa sa, acoperit de tablouri multicolore. Şedea, trăgînd cu urechea la paşii de deasupra capului său, iar apoi, la paşii de pe scară ai fratelui ei care se-ntorcea îndărăt.

— Ce eveniment ! murmură ea. Cum ne-a surprins ? — La bătrîneţe ! — Şi ce se va mai întîmpla ? — Oh, Doamne.

Dar farmacistul intră din nou in odaie, se apropie de ea şi îi puse, la rîndu-i, mîna pe umăr :

— Nici tu nu ştii să te regăseşti în fericirea pe care ne-a adus-o seara asta ? O, Dorette, dragă Dorette, cît de bine s-au potrivit şi s-au încheiat toate — tocmai în ziua aceasta, în seara aceasta ! Cine poate să mai creadă într-o întîmplare ? Cine a putut să descopere mai bine decît noi mîna providenţei, cîrmuindu-ne soarta ?

— Oh ! gemu sora. Ah, frate, frate, ce-o să se-ntîmple acum cu noi ? — De-ar fi venit măcar mai devreme ! Dar atît de tîrziu seara — atît de tîrziu seara — ce să ne facem ?

Domnul Philipp Kristeller se aşezase pe scaunul său, privind-o pe sora lui cu ochi mari, plini de uimire.

— Ce — ce vrei să spui, Dorothea ?

— Acum nu mă mai întreba nimic, răspunse, iute, bătrîna domnișoară. Pînă la urmă or să se lămurească toate — mîine, poimîine ! Da, și mîine e o zi. — Dar nu mă pot stăpîni să nu întreb : dragul meu frate, ce va fi, dacă va rămîne la noi ? Dacă vrea să se stabilească la noi ? În cazul ăsta se nasc tot felul de probleme.

— Dacă va rămîne la noi ? Dacă vrea să se stabilească la noi ? Dar asta ar fi minunat ! exclamă farmacistul, încîntat, frecîndu-și mîinile. Ce dulce și plăcută i-am face viața !

Se uită însă uimit la sora lui, cînd aceasta dădu tristă și cu îndoială din cap.

— Crezi că nu sîntem în stare s-o facem, Dorothea ?

— Nu, răspunse domnișoara scurt și, oftînd încă o dată din greu, continuă mai mult pentru sine decît pentru fratele ei : Și-apoi, mai e și celălalt caz — că ar vrea să plece mîine din nou, și pe lîngă asta —

Amuți și nu-și termină fraza nici cînd fratele ei o întrebă repede și încordat :

— Și pe lîngă asta ? Ce vrei să spui ?

— Mai bine să așteptăm să vedem ce se mai întîmplă, zise domnișoara Dorothea Kristeller, ridicîndu-se de pe scaun. În noaptea asta mai mult nu se poate spune ; și acum să ne ducem și noi să ne culcăm și să-ncercăm să dormim.

Dar au mai stat totuși împreună, tăcuți, încă o bună jumătate de oră. Și cînd s-au culcat, nici fratele, nici sora nu s-au bucurat de un somn liniștit.

Dintre toți cei pe care i-am cunoscut cu ocazia aceasta, somnul cel mai bun l-a avut colonelul brazilian Dom Agostin Agonista.

Acesta stătea, pașnic, pe spate, zîmbind în somn chiar și în vreme ce sforăia. Se auzea aproape-n toată casa, și dacă visa, apoi a visat, împotriva oricărui obicei și oricărei datini soldățești, pînă dimineața tîrziu.

Dimineața aceasta s-a ivit proaspătă, curată, strălucitoare și însorită — o zi de octombrie foarte clară și rece. Munții cu veșmîntul lor cafeniu-închis de toamnă se profilau puternic pe bolta de un albastru-luminos a cerului ; miriștile șesurilor se pierdeau în îndepărtatele

zări; iar satele, fermele răzlețe, casele țăranilor și colibele se conturau în trăsături viguroase, de parcă fuseseră luate din oglinda unei *camera obscura* și presărate în peisajul dimineții.

Farmacia „La omul sălbatic“ apărea în această însorită priveliște matinală de toamnă mai curățată și lustruită decît toate celelalte. Firma de deasupra ușii strălucea cu inscripția ei aurită pînă departe, spre dreapta și spre stînga, de-a lungul șoselei. Și tot ceea ce ținea de casă: grilajul grădinii, grajdurile și zidurile se aflau în cea mai bună stare. Se vedea că peste tot ceea ce făcea parte din această gospodărie veghea un spirit grijuliu, care, spre bucuria și propria lui satisfacție, se străduia din răsputeri, zi de zi, să păstreze totul — în curte, în casă și în grădină — în bună stare. Tot ceea ce se afla în jurul farmaciei „La omul sălbatic“, pînă la plantele de floarea soarelui ciufulite de furtuna din timpul nopții, era — prezentabil, în cel mai frumos înțeles al cuvîntului.

Fratele și sora îl așteptau pe musafir la cafea. Tocmai trimisese vorbă jos că se bărbierește și în zece minute va apărea.

Mirosurile grele din timpul nopții fuseseră alungate, odăița din spate era acum măturată, iar pe jos fusese presărat un strat de nisip alb. Sub masă, mița casei își spăla blana, iar cintezoiul ciripea vioi în colivia lui; — era o plăcere să-i vezi pe domnul și domnișoara Kristeller stînd la masă cu cafeaua dinainte și — să fii invitat să iei loc lîngă ei.

Colonelul apăru numai cu o mică întîrziere peste cele zece minute. Pe scară se auzi curînd pasul marțial, greu; farmacistul Philipp Kristeller deschise brusc ușa odăii sale preferate —

— Bună dimineața, zise colonelul Dom Agostin Agonista din prag; amfitrionii și oaspetele se cercetară iute, cu atenție, pentru prima dată la lumina zilei; domnișoara, mai atentă decît ceilalți, soldatul brazilian ceva mai puțin iscoditor — în schimb, farmacistul nu vedea absolut nimic, se uita la oaspetele și prietenul său cu ochii împăienjeniți — cel puțin în primele minute.

„Tare îmbătrînit", se gîndea colonelul, şi avea dreptate.

„În alte-mprejurări n-aş avea nimic împotriva lui", îşi spuse domnişoara în adîncul sufletului; „un domn cumsecade şi impunător!"

Farmacistul Philipp Kristeller nu spuse nimic; strînse din nou mîna vechiului prieten regăsit — binefăcătorului şi oaspetelui său, şi de data asta îl sili să se aşeze pe locul de onoare, în ciuda împotrivirii colonelului. Abia după ce acesta se aşeză, spuse şi Philipp Kristeller ceva, nu pentru sine şi în adîncul sufletului, ci tare şi vesel:

— August, nu-ţi închipui cît mă bucur — ai rămas ciudat de tînăr!

— În numele tuturor zeilor mării şi ai uscatului, sper şi eu, zise colonelul Dom Agostin şi, într-adevăr: în pofida părului său alb ca neaua şi a anilor lui, rămăsese foarte tînăr; iar mai tînăr decît aspectul său era glasul.

Chiar şi numai vocea lui putea fi privită ca o ciudăţenie. Ea umplea casa cu un ecou plăcut, pătrunzîndu-ţi în suflet şi adaptîndu-se cu uşurinţă, aşa-zicînd liniştitor şi vesel, oricărei situaţii rele sau bune. Cine o auzea de departe, mai ales odată cu rîsul sincer al posesorului ei, fără-ndoială că spunea:

„Un om cumsecade se bucură de viaţă".

Colonelul strînse încă o dată mîna domnişoarei şi-i spuse farmacistului:

— În dimineaţa aceasta v-am dat prilejul să mă socotiţi un somnoros; dar pesemne că mîine o să vă lămuriţi mai bine. De obicei, pornesc în marş cu trei ore înainte de răsăritul soarelui. La ecuator te deprinzi cu asta chiar şi dacă n-ai nici o înclinaţie pentru aşa ceva; şi dacă o să găsiţi într-o dimineaţă cuibul gol, să nu vă miraţi prea tare

— Oh, prietene! exclamă farmacistul, o să te păstrăm! Şi-apoi, pentru început, fii sigur că pur şi simplu n-o să te lăsăm! Eşti al nostru! Nu se poate să pleci aşa cum ai venit — ai duce cu tine pentru multă vreme toată tihna şi bucuria noastră!

— Hm! spuse colonelul, apoi îşi luară pe-ndelete gustarea de dimineaţă, bătrînul mîncînd cu o poftă straş-

nică ; mai avea și dinți sănătoși, demni de invidiat și știa să-i folosească foarte bine.

După terminarea micului dejun, el se așeză, cu un suspin tihnit, la largul lui, în jilț și-și aprinse pipa. Dorette se duse la treburile ei casnice, și cei doi domni rămaseră singuri. Acum flecăreau — acum puteau să flecărească — cel puțin deocamdată, atmosfera plină de seriozitate dintre ei era depășită ; își cîștigaseră liniștea necesară unei pălăvrăgeli inofensive și pălăvrăgeau — doi domni tihniți, bătrîiori, dintre care unul avea o experiență mai mare a vieții și se păstrase cu mult mai tînăr decît celălalt.

Brazilianului îi făceau plăcere muștele germane din odaie, ce-i bîzîiau pe dinaintea nasului ; lucru pe care n-aveai cum să-l iei în nume de rău ; însă despre asta merită să vorbim într-alt capitol.

Copitolul al doisprezecelea

— Fericiților, nici nu vă dați seama cît de mult vă pizmuiesc cei ca mine, zise colonelul. Ședeți în tihna voastră zilnică, și dacă muștele de pe zid nu v-ar supăra din cînd în cînd, v-ar merge, într-adevăr, *prea* bine. Ia uită-te ce drăguț își șterge nasul și-și curăță aripile vietatea aia de pe zaharniță ! Cum de este cu putință ca omul cel mai bun dintre voi, de aici din țara noastră, să se-nfurie grozav dacă o muscă i se plimbă pe frunte în timpul somnului de după-masă ? V-ar prinde bine un bivuac lîngă Rio Grande, fără plasă contra țînțarilor, ca să vă-nvețe să fiți răbdători cînd vă supără ceva.

Farmacistul zîmbi și spuse :

— Avem necazurile noastre și fără asta, dragă August.

— Dragă Agostin, dacă-mi dai voie ! exclamă oaspetele. N-ai habar cît de urît îmi e August ăsta de pe vremuri. Cînd cineva începe o altă viață, îngropînd-o definitiv pe cea veche, apoi își prețuiește noua existență. Și-ți spun încă o dată, traiul meu de acum mi se potrivește perfect ; — Dom Agostin Agonista — colonel în

serviciul împăratului Braziliei — totul în ordine, patentul ca și pașaportul.

— Nu te înfierbînta, dragul meu, spuse bătrînul Philipp, căutînd să-l liniștească.

— Nu mă-nfierbint, mă supăr doar ! zise colonelul.

— Într-adevăr, ca un veritabil german din cauza muștei de pe zid, preabunul meu Augustin ! spuse farmacistul de la „Omul sălbatic".

Apoi trecură la alte subiecte, adică oaspetele începu să se informeze foarte amănunțit de situația și biografia domnilor pe care-i cunoscuse în seara din ajun. Apoi povesti mai minuțios cum îi ieșise în cale doctorul Hanff, spunînd cu prilejul acesta că nu simpla întîmplare îl adusese în ținut, ci venise, în realitate, cu intenția de a se interesa de vechiul său tovarăș din tinerețe cu care rătăcise prin pădure după plante, de credinciosul său prieten de la „Eșafod".

— Nu aveam nici cea mai mică idee, Filippo, zise brazilianul, despre ceea ce făceai și dacă te mai aflai în viață. Dar îmi pusesem în gînd să te găsesc, mort sau viu, și am izbutit. N-a fost deloc o vînătoare grea, bătrîne. Doar am învățat să adulmec urma vînatului și a omului, pe și sub pămînt, atît prin pădurea virgină, cît și prin lanurile și păienjenișul cel mai încîlcit de străzi. De tine, sau de numele tău, ori mai bine-zis de un lichior cu numele tău am dat în ziare — am mers pe urmele acestui „Kristeller", și iată-mă. Fără-ndoială că n-o să-mi iei în nume de rău dorința de a gusta băutura asta la sursă, în cursul dimineții. Nu era cîtuși de puțin necesar ca doctorul vostru să-mi atragă atenția asupra lichiorului „Kristeller".

În vremea acestor lămuriri, bătrînul Philipp își frecase mereu mîinile, fericit ; acum sări de pe scaun și-l bătu pe prietenul său pe umăr, zicînd :

— Așadar „Kristeller"-ul meu te-a ajutat să mă descoperi ! O, dragul meu Augustin, sînt convins că am făcut cu el într-adevăr o descoperire binefăcătoare ; numaidecît o să —

— Mai tîrziu ! zise colonelul Agonista. Ia uite ce minunat strălucește soarele, cît de albastru e cerul ! Philipp, acum arată-mi, mai înainte de orice, gospodăria ta

cu de-amănuntul ; casa și curtea — ah, ce rău îmi pare că nu-mi poți arăta soția, copiii și nepoții tăi ! — și grădina, oficina, laboratorul, magazia cu materiale, bucătăria, pivnița, grajdul și șeptelul — totul mă interesează !

Stăpînul casei, care se afla acum din nou lîngă oaspetele său, îl bătu pe acesta pe genunchi, spunînd :

— O, Augustin, cît de amabil ești ! Ce mult mă bucură interesul tău ! Să mergem chiar acum ?

— Se-nțelege, răspunse colonelul Dom Agostin Agonista, apoi sări de pe scaun, îndesă tutunul în pipă și-și luă prietenul de braț.

Cei doi domni porniră să umble prin casă și curte, prin grădină și grajduri, și era surprinzător și o adevărată plăcere să-l auzi pe soldatul acesta cu cîtă înțelegere și competență discuta despre toate și — cît de amănunțit cerceta fiecare lucru.

Stăpînul casei își exprimă, încîntat, de mai multe ori uimirea asupra acestui fapt, însă Dom Agostin zise, rîzînd :

— Vîntură-te și tu odată o viață de om, de partea cealaltă a Oceanului, prin popor și printre popoare, maimuțe și alte fiare. Se înțelege, ca un gospodar, cumpănit și cu simț practic, și-apoi o să vezi dacă n-o să-ți amintești și tu de rînduielile din vechea patrie, adunînd bucuros în fiecare zi mereu alte experiențe. Destinul a făcut din mine un aventurier, Philipp, dar în ciuda acestui fapt, am ajuns un om serios și chibzuit. Cred că v-am spus ieri seară că mă voi căsători curînd.

— Dacă asta este într-adevăr intenția ta, Augustin —

— Intenția mea cea mai serioasă. Am avut impresia că voi socotiți asta drept o glumă ; firește mi-am dat seama. La drept vorbind, atitudinea voastră ar fi trebuit s-o iau în nume de rău și nu înțeleg nici acum, pentru ce nu v-am rugat imediat să-mi explicați cauza zîmbetului vostru ; — doctorul ăsta — doctorul Hanff, mi se pare că a dat chiar din umeri. În sfîrșit — hai să punem asta pe seama excelentului punci al sorei tale ; — însă repet, sînt îndrăgostit pînă peste urechi și port chipul iubitei mele la piept într-un medalion, sub vestă. Vreau să-i vezi portretul, și-o să i-l arăt după aceea și

domnişoarei Dorothea, apoi sînt gata să ascult în liniște părerea voastră. E o femeie minunată şi nu fără avere : senhora Julia Fuentalacunas — e un nume frumos, nu-i aşa ? A venit la Rio de tînără, de la Stettin ; o chema Julchen Brandes şi s-a măritat cu senhor Fuentalacunas de la vamă. Ştii, dragul meu prieten, uniforma împăratului este fără-ndoială un costum foarte arătos şi onorabil ; dar cînd ai trecut de anii tinereţii, începi să nu mai dai doi bani pe onorabilitate şi să preferi tihna în locul serviciului de vasal. O să cumpăr o *hazienda* [1] şi sper să-mi petrec restul vieţii ca un bine situat tată de familie în cercul alor mei. Voi — tu şi domnişoara Dorette, faceţi parte, fără-ndoială, din familie, şi vom duce împreună o viaţă minunată.

— Cum ? întrebă domnul Philipp Kristeller, farmacistul de la „Omul sălbatic", privindu-l pe oaspetele său cu nespusă uimire.

— Aşa cum am spus, zise colonelul de jandarmi al împăratului brazilian şi, fără să ia deloc în seamă privirea uimită a vechiului său prieten, se opri în mijlocul curţii şi se uită în sus, la clădirile din jurul său.

Se părea că doreşte din adîncul sufletului să se îndeplinească ceea ce dorea.

— Nădăjduiesc s-o conving uşor pe sora ta, adăugă el în treacăt.

Farmacistul rîse, dar colonelul nu rîse absolut deloc, ci, dînd ocol celor două vaci din grajd cu priviri critice, le bătu pe spinare, zicînd :

— Acum cîţiva ani mă aflam în Fray Bentos [2] şi am vizitat fabrica de extract de carne de acolo. Grandios ! Îţi trece pe dinaintea ochilor un bou în retortă şi după zece minute ţi-l livrează concentrat într-o cutie pe care o poţi băga în buzunarul de la pantaloni — de n-ar fi acolo oceanul să-ţi reverşi uimirea dinaintea lui, n-ai şti-ncotro s-o faci. După aceea, Philipp, acum două săp-

---

[1] Moşie (span.).

[2] Oraş în Uruguay, unde, în 1864, un cetăţean din Hamburg a înfiinţat o mare fabrică de extract de carne.

tămîni mă aflam la Liebig [1], în München — aproape același miros și aromă ca la tine — numai ceva mai metalic ; — Kristeller, metoda asta o putem aplica și noi — eu îți livrez vitele, și tu îmi livrezi extractul. — Philipp, îți dau cuvîntul meu de onoare că în trei ani le facem o concurență domnilor de la Fray Bentos, de-o să-i podidească plînsul.

— O, Augustin, cu ce grozav umor ai venit din noua ta patrie ! exclamă farmacistul, însă —

— Umor ? întrebă colonelul foarte serios și adăugă aproape strigînd : Cifre ! Cifre ! Calculele cele mai amănunțite și incontestabile : Aici — iată ! —

În aceeași clipă își scoase portvizitul și-i citi prietenului în fugă un șir de cifre foarte detaliate despre fabricarea extrasului de carne.

Domnul Philipp își freca fruntea într-o uimire crescîndă :

— Sora — de-ar auzi sora mea, murmură el.

Acum zîmbi din nou, în sfîrșit, și colonelul de jandarmi, și zise :

— Se-nțelege c-o să-i aduc la cunoștință bunei tale surori planurile noastre chiar la prîz, străduindu-mă s-o cîștig pentru ele.

— O, Dumnezeule milostiv ! suspină domnul Philipp.

Colonelul nu luă deloc în seamă capra care se afla în grajd, lîngă cele două vaci, și ducea o viață tihnită, sub oblăduirea specială a domnișoarei Dorette Kristeller. În schimb, cînd ajunse în curtea cu găini, spuse, dînd din cap :

— Lighioanele astea de-aici îmi amintesc totdeauna în chip ciudat și insistent de răposata mea mamă.

Ținea în mînă carnetul de notițe și făcea în el din cînd în cînd cîteva însemnări. Cei doi domni petrecură aproape două ore cu inspecția și cînd se întoarseră din nou în casă, îl găsiră pe doctor așteptîndu-i în oficină,

---

[1] **Justus von Liebig (1803—1873), profesor la München, a fost cel care a stabilit un procedeu rațional pentru obținerea extractului de carne. Procedeul a fost folosit pentru prima dată la Fray Bentos.**

pe masă, dinaintea lui, cu un păhărel din vestitul lichior pentru stomac „Kristeller".

Doctorul îi salută cu obişnuita lui jovialitate pe cei doi domni. Îşi strînseră mîna cu putere şi se interesară foarte cordial cum îşi petrecuseră noaptea şi cum se simţeau.

— La drept vorbind, ce zi e astăzi ? întrebă colonelul, care ţinea şi acum portvizitul în mînă.

— Cel mai potrivit s-o spună e bărbierul, care tocmai vine-n goană, zise doctorul Hanff, rîzînd. Plugul le trece ţăranilor peste barba nerasă de-o săptămînă ; e sîmbătă —

— Şi mîine ascult iar, pentru prima dată după o viaţă de om, serviciul divin într-o biserică germană ! exclamă colonelul Dom Agostin Agonista, încîntat. Poimîine pornesc în călătorie.

— August ? — Augustin ?! strigă domnul Philipp Kristeller, speriat.

— Domnule colonel ? spuse, mirată, domnişoara Dorette Kristeller.

Însă medicul rural zise, îndepărtînd cu energie paharul din faţa lui :

— În orice caz imposibil, colonele. M-am întîlnit cu brigadierul silvic Ulebeule ; tocmai se îndrepta încoace să vă poftească luni la masă, marţi e rîndul meu să am această onoare ; miercuri vine pastorul la rînd, joi — dar să nu le-o luăm înainte celorlalţi domni ; în orice caz, domnule colonel, nu vă lăsăm cu nici un chip să plecaţi atît de repede. Cine ţine în mînă o pasăre rară ca dumneavoastră, o păstrează cît mai mult posibil. Mai dă-mi un „Kristeller", dragă Kristeller, şi luaţi şi dumneavoastră unul, scumpul meu colonel ; se pare că nu aveţi nici cea mai mică idee despre lucrurile bune şi plăcute ce se produc în această parte a planetei.

Capitolul al treisprezecelea

Brigadierul silvic, care apăru în clipa asta pe uşă, aflînd despre ce este vorba, se alătură şi el cu înflăcărare şi stăruitor la încercările celorlalţi de a schimba

hotărîrea bătrînului și viteazului soldat sud-american. Acesta însă se apăra tăcut, numai cu gesturi, în vreme ce ținea în lumină paharul cu picior, plin cu lichiorul pentru stomac „Kristeller“, cercetîndu-l cu ochi de cunoscător.

Apoi duse cupa la buze — sorbi — se opri — îl gustă încă o dată cu o mai adîncă reculegere — îl dădu pe gît dintr-o înghițitură, oarecum cu o sălbatică ardoare, și întinzînd numaidecît paharul ca să-i fie din nou umplut din sticla pîntecoasă, verde, exclamă :

— Pe sufletul meu, iată, în sfîrșit — în sfîrșit, o adevărată *băutură* !

— Nu-i așa ? replicară brigadierul silvic și doctorul cu toată seriozitatea, în timp ce farmacistul de la „Omul sălbatic“ îi arunca, peste umăr, surorii sale priviri sfioase, pline de fericire.

— Pe toți zeii, asta *e* o băutură, Philipp ! Și tu ești într-adevăr descoperitorul ei ? Ai rețeta pusă bine sub lacăt ? Și mai stai încă în colțul ăsta pierdut de lume, pregătind pilulele și mixturile prescrise de doctorul de colo ? — Domnișoară Kristeller, vă rog să-mi acordați o întrevedere între patru ochi imediat după-masă ! Domnilor, asta poate că schimbă situația, dragul meu inspector silvic, în cursul după-amiezii îmi voi lua permisiunea să vă anunț dacă pot sau nu să vă primesc invitația.

— Bravo ! strigară într-un glas doctorul și brigadierul silvic ; iar farmacistul spuse :

— Așadar rămîi fără condiții, dragul meu ; și chiar că nu era necesar să ne sperii în halul ăsta. N-a fost un gest prietenesc și frățesc din partea ta, Augustin.

— Dă-mi, te rog, încă un „Kristeller“, răspunse colonelul. Philipp, în sănătatea ta ! Te asigur că mi-ai fost drag, însă acum, iubirii mele pentru tine i s-a adăugat respectul ; — domnilor, vreme de treizeci de ani ați avut în mijlocul dumneavoastă un om mare, fără să știți. Philipp, rachiul tău e minunat, dar în ceea ce privește plecarea mea, unul ca mine e totdeauna în marș cu arma la umăr, și ca să te obișnuiești iar cu viața sedentară, trebuie să te-nsori și să ai o ocupație civilă. Pe toți sfinții, lichiorul ăsta poate că e o afacere mult

mai rentabilă decît Fray Bentos! Kristeller, cu alambicul tău o să aducem, peste mare, pe pămînt, toate flăcările celui de al șaptelea cer. Domnișoară Dorette, o să umplem sticlele cu soare și fulgere și-o să stabilim prețul meritat. Kristeller și Agonista — Sao Paradiso — provincia Minas Geraes, împărăția Braziliei! Cu băutura asta sub braț răzbim la toate națiunile de pe glob. O să răzbim, senhora Dorothea, și după cum am spus, după masă vă rog să-mi acordați un sferturleț de oră de convorbire în odăița din fund.

Au rîs toți, în afară de domnișoara Kristeller. În ceea ce-l privește pe inventivul stăpîn al casei, cuvintele de mai sus l-au făcut să se simtă absolut perplex și neputincios. Desigur că un om care trecuse prin atîtea ca Augustin Agonista, avea dreptul în realitate să privească pămîntul cu alți ochi și să acționeze altfel decît colocatarii și prietenii familiei din farmacia „La omul sălbatic“ și-și putea permite, fără să fie tras la răspundere, să ceară celorlalți cu toată naivitatea să-i accepte punctul de vedere. Colonelul Don Agostin Agonista putea într-adevăr să-și exprime hotărîrea fermă, de nezdruncinat, de a schimba încă o dată, după o viață de om, fericirea și soarta prietenului său Philipp Kristeller, și asta fără să i se facă cine știe ce obiecții și contrapropuneri.

Deoarece acum tinda casei se umplea cu tot felul de clienți, viteazul și bătrînul soldat îi însoți singur în sat pe doctor și pe brigadierul silvic, cînd aceștia porniră spre casă. Mergea între ei, ținîndu-i de braț, și cine-i întîlnea, se oprea și se uita în urma lor, trebuia să recunoască faptul că fiecare dintre ei era, în felul său, un domn „bine“. Convorbirea celor trei se învîrtea în jurul bătrînului Philipp și a „Kristeller“-ului său, și colonelul brazilian de jandarmi mai află pe drumul acesta, în ciuda scurtimii lui, încă vreo cîteva lucruri folositoare despre farmacia „La omul sălbatic“ și se întoarse îndărăt, acasă, fluierînd vesel și aspirînd cu plăcere aerul proaspăt de toamnă, unde ajunsese tocmai bine pentru masa de prînz.

Au mîncat ; şi-au făcut siesta — colonelul, de data aceasta în jilţul său de onoare din cămăruţa din spate, plină de felurite tablouri.

La ora trei precis, el intră din nou în oficină, să mai ia un „Kristeller". Şi, deoarece cunoştea foarte bine drumul spre bucătărie, nu avu nevoie de nici o călăuză.

— Domnişoară Dorette, spuse el, acum ar fi clipa cea mai favorabilă. Tocmai l-am însoţit pe bunul Philipp în depozitul lui de materiale, şi noi doi, dragă domnişoară, am rămas singuri stăpîni în împărăţia de aici, de jos. Măi, măi, mă bucur copilăreşte că mă aflu aici, cu voi, în atmosfera asta atît de intimă ! Şi-o să rămînem o familie — nu-i aşa, vom rămîne *o* familie ? — E atît de minunat ! Colo, afară, cerul german, aici, înăuntru, căldura vetrei germane şi — iubita Brazilie, departe, ca Ţara făgăduinţei. Senhora, îngăduiţi-mi să vă ofer braţul.

Şi o conduse într-adevăr pe bătrîna domnişoară — care se uita plină de teamă peste umăr în urma sa — în propria ei cameră, odaia de primire, unde rămase cu dînsa o bună jumătate de oră, în deliberarea cea mai stăruitoare, în vreme ce fratele, ca să-şi domine cel puţin cît de cît tulburarea, stătea în magazia lui de materiale, mutînd dintr-un loc într-altul toţi sacii cu plante medicinale şi deschizînd şi închizînd toate sertarele.

O jumătate de oră, în anumite împrejurări, i se poate părea foarte lungă chiar şi celui mai flegmatic om ; deşi este vorba de un adevăr binecunoscut, a trebuit să fie totuşi amintit aici din nou. Scurtul timp i se păru farmacistului de la „Omul sălbatic" *foarte* lung, dar pentru domnişoara Dorette, el s-a scurs uimitor de repede.

Colonelul deschise din nou, foarte politicos, uşa salonului ei şi o conduse afară. El rămase înăuntru ! — Domnişoara Kristeller se ţinu de uşorul uşii, cuprinsă parcă de ameţeală ; îşi pusese în gînd să-i facă bravului soldat o reverenţă, însă nu fusese în stare. În timp ce se rezema afară de perete, străduindu-se să se uite în jur cu ochi parcă lipsiţi deodată de vedere, colonelul se dusese la fereastră, fluierînd încet, o deschisese şi se proptise de ea.

Stătea acolo și oftînd se sprijinea greoi pe coate, uitîndu-se în lungul șoselei.

Afară, domnișoara își duse mîinile la tîmple, oftă și suspină și ea din greu, zicînd :

— Doamne Dumnezeule, exact cum am presupus ! O, Doamne atotmilostiv, sărmanul, sărmanul meu frate !

Colonelul strigă de la fereastră la un băiat din sat, care tocmai trecea pe acolo :

— Hei, tinere, îl cunoști pe domnul brigadier silvic Ulebeule și știi unde locuiește ?

— Ei, ba bine că nu ! zise ștrengarul, uitîndu-se în sus din fața casei, indignat de naivitatea întrebării.

— Bine, fiule. Atunci te aștept aici cu cinci parale-n mînă. Dă o fugă pînă la domnul brigadier silvic, transmite-i salutări din partea domnului străin de la farmacie și spune-i că domnul farmacist și domnul cel străin vor fi bucuroși să ia masa luni la domnul brigadier silvic.

Băiatul, copil de la munte, porni în goană, uitîndu-se de mai multe ori în urmă, să se încredințeze că domnul cu părul alb și cu obrazul ars de soare se ține într-adevăr de cuvînt și-l așteaptă acolo cu răsplata făgăduită.

Jos, în odăița din spate, domnișoara Dorette ședea în jilțul de onoare al colonelului brazilian, cu coatele pe masă și fața în flame, gemînd încet :

— Fratele meu, sărmanul meu frate !

Capitolul al paisprezecelea

A doua zi era duminică, o duminică la țară în Germania. La biserică băteau clopotele și preotul își pregătise predica. Dom Agostin Agonista, colonel brazilian, îmbrăcat în uniformă, se duse și el la biserică, sub braț cu cartea de rugăciuni a prietenului său Philipp, conducînd-o cu demnitate pe sora farmacistului. Își despache-

tase complet geamantanul şi taşca şi se îmbrăcase de sărbătoare. Purta pe piept toate decoraţiile sale şi avea un aspect nu numai marţial, ci într-adevăr măreţ şi distins, tulburînd cu totul prin apariţia sa clipele de reculegere ale ţăranilor enoriaşi. A cîntat şi el cu ceilalţi. Preotul îl auzi din sacristie acoperind cu glasul lui sunetele orgii şi cîntecul dascălului şi al celor adunaţi în biserică ; — un bas atît de puternic nu mai cutremurase pînă atunci bolta micuţei biserici. După terminarea slujbei, soldatul cel străin, conducînd-o din nou de braţ pe domnişoara Dorette Kristeller, trecu aşa-zicînd în revistă întreaga comunitate. Sătenii stăteau în rînd în drumul său, şi colonelul, zîmbind blajin, îşi ducea cînd şi cînd mîna la chipiu, păşind pe dinaintea şirului de oameni care-l priveau uimiţi.

În duminica aceea, satul nu a vorbit decît despre el ; însă domnişoara Dorothea s-a întors acasă de la biserică într-o stare foarte proastă, simţindu-se nevoită să stea la pat tot restul zilei.

În ziua următoare, colonelul s-a dus cu prietenul său Philipp să prînzească la brigadierul silvic Ulebeule, fiind poftit la un cap de porc mistreţ. Domnişoara Dorette s-a aşezat dinaintea registrelor de socoteli ale casei. Domnii aflaţi la locuinţa brigadierului silvic petreceau grozav ; colonelul povestea din nou despre splendoarea noii sale patrii, şi oamenii din colţul acela liniştit de pămînt aproape că îşi pierdură firea, tîrîţi de elocvenţa şi descrierile lui pline de culori minunate. De data aceasta, l-a poftit pe doctor să treacă Oceanul cu el, să ajungă milionar şi medic intim al curţii imperiale, şi la a patra sticlă, medicul rural îi făgădui colonelului sus şi tare să-l însoţească, întărindu-şi cuvîntul dat printr-o strîngere de mînă.

— Cu dumneata, dragă părinte, nu ştiu ce am putea face dincolo, zise Dom Agostin, dar poate că tot o să te luăm şi pe dumneata mai tîrziu, după ce vom ridica propria noastră capelă de casă.

Pastorul zîmbi, adăugînd oarecum întristat :

— Sînt, fără-ndoială, prea bătrîn ca să mai emigrez, domnule colonel. Și-apoi, mai întîi ar fi nevoie să vorbiți cu buna mea soție, scumpul meu domn.

— Și de ce să nu vorbesc, dacă celelalte condiții sînt îndeplinite ? întrebă brazilianul.

Au petrecut foarte bine la brigadierul silvic Ulebeule, iar Philipp și August au pornit spre casă, la farmacie, ținîndu-se strîns de braț, vioi, plini de însuflețire, abia după ce amurgul se lăsase de-o bună bucată de vreme.

— Te rog, dragă băiete, să-mi pui un flacon de „Kristeller“ pe noptieră, zise colonelul. O să-mi facă o nespusă plăcere și după dineu. *Pereat* [1] Fray Bentos — ăsta zic și eu că e un bulion concentrat ! Să le ia dracu pe toate vitele din pampas ; — dacă preparăm băutura asta de foc *așa* aici, apăi gîndește-te ce formidabil o să reușească ea dincolo, în Țara-de-foc ! Fi-lip-po !

— De-li-cios ! răspunse domnul Philipp Kristeller, apoi cei doi prieteni se sărutară de trei ori din toată inima.

Dealtfel, colonelul și farmacistul de la „Omul sălbatic“ au rămas în seara asta singuri în odăița din fund. Domnișoara Dorette s-a scuzat prin fata-n casă că nu poate veni din cauza unor puternice dureri de cap.

Cei doi domni i-au trimis numaidecît vorbă că le pare nespus de rău și că-i doresc din suflet o grabnică însănătoșire ; — după aceea, au mai stat împreună în galeria cu tablouri pînă la miezul nopții, vorbind de vremea tinereții lor, înecați în nori de tutun.

Cînd bătu ora douăsprezece, colonelul se ridică-n picioare, spunînd prietenos :

— Nici nu-ți închipui cît de bine mă simt aici, Philipp. De azi înainte n-o să ne mai despărțim, bătrîne ! De azi înainte vom fi *un* destin și *o* fericire, nu-i așa ? Nu-i așa, nu-i așa, s-a făcut, Philipp ?

— S-a făcut, bîlbîi domnul Philipp Kristeller, apoi colonelul se duse la culcare.

---

[1] Jos ! (Lat.)

Acum cunoştea drumul la camera lui, nu mai era necesar să fie condus. „Flaconul“ cu „Kristeller“ l-a luat cu el sub braţ, ca pe cartea de rugăciuni a prietenului său în duminica trecută. Mai întîi însă îl silise pe prietenul lui să se aşeze în jilţul de onoare ; şi domnul Philipp Kristeller mai rămase cîtva timp în jilţul acesta, în noaptea trecută, încercînd să mediteze înainte de a se duce şi el să se odihnească.

Noaptea era liniştită, casa se scufundase în tăcere. Tocmai bătea ora unu, cînd sus scîrţîi o uşă, iar pe scară se auzi coborînd încet un pas uşor. Chibzuiala stăpînului casei aşezat în jilţul de onoare al colonelului se transformase într-un somn adînc. Tresărind din somnul acesta, domnul Philipp ciuli urechea ; pasul fantomatic ajunse dinaintea uşii cămăruţei —

— Cine e acolo ? strigă farmacistul şi se ridică de jos, clătinîndu-se şi sprijinindu-se de speteaza jilţului.

— Eu sînt, frate, răspunse domnişoara Dorette Kristeller, intrînd şovăitoare, în cămaşa ei albă de noapte, întocmai ca o Lady Macbeth, frămîntată de regrete [1]. Eu sînt, Philipp, nu mi-am aflat liniştea, nici în pat, nici în întreaga casă. Credeam c-o să mai găsesc aici soba caldă ; însă acum sînt bucuroasă că nici tu nu dormi, dragă frate ; — o, frate, frate Philipp, vorbeşte într-adevăr serios !

— Serios ? Cine ?

— Nu, nu-i o glumă ! Oh, mi-am dat numaidecît seama, cînd te-a bătut întîia dată pe umăr cu atîta plăcere, şi voi toţi rîdeaţi atît de gălăgios de planurile lui. Poate că ne vrea binele ; cu toate acestea ne umple de jale. Philipp, el are nevoie de bani ! Are nevoie de banii lui şi a venit să-i ia !

Farmacistul de la „Omul sălbatic“ o privi deodată pe bătrîna lui soră cu ochi strălucitori, plini de o adîncă înţelegere :

---

[1] În *Macbeth* de Shakespeare (V, 1), Lady Macbeth nu-şi găseşte somnul, deoarece o chinuie conştiinţa.

— Are nevoie de banii lui și a venit să-i ia ? Dar, Dorette, asta ar fi minunat !

— Minunat !?

În ciuda nopții reci, cuprins de o adîncă emoție, domnul Philipp Kristeller se descheie la vestă cu mîna tremurătoare :

— Dorette, o, de-ai avea dreptate ! — Ar fi admirabil, admirabil ! — Însă dacă ar fi vorba de asta, mi-ar fi spus-o doar din capul locului !

— Dar ce, n-a făcut-o ? Ba chiar sub toate formele posibile — delicat și dur !

Farmacistul nu răspunse. Străbătea în sus și în jos încăperea strîmtă împodobită cu galeria sa de tablouri, frecîndu-și mîinile, după cum îi era obiceiul, și murmurînd pentru sine :

— Bunul — cinstitul — Doamne, Dumnezeul meu, ce noapte fericită ! Și eu care nu mi-am dat seama deloc. O, femeile astea, femeile astea deștepte ! O, Dorette, numai de-ai avea dreptate !

— Am dreptate ! gemu acum bătrîna domnișoară aproape supărată. Stai jos și dă-ți seama de situație. Ce-o să se aleagă de noi, frate ? În vremea ăstor treizeci de ani tu ți-ai văzut de slăbiciunile tale și de afaceri ; dar eu am ținut registrele și știu cum stăm. Oh, mai e încă destul, dar tocmai la țanc — și Philipp, sînt absolut convinsă că el vrea nu numai capitalul, ci și dobînzile pe treizeci de ani.

— Nu-i iert așa ușor faptul că nu și-a exprimat clar numaidecît dorința, murmură domnul Philipp, care, de-atîta emoție, nu mai era pur și simplu în stare să se așeze jos, ci alerga necontenit de la un colț la altul al odăii, fără să dea nici cea mai mică atenție cuvintelor surorii sale. O, August, August, a venit și pentru mine ceasul să-ți pot ajuta pe drumul fericirii !

Copleșit cu totul de gîndul minunat, se opri și, ceea ce nu făcuse de cine știe cînd, făcu acum, își sărută sora, lung, din inimă, apoi — își luă lampa și se duse

și el în odaia sa. Simțea nevoia să fie singur, să se gîndească în liniște și în întunericul nopții la apropiata dimineață plină de bucurie și la primele clipe ale întîlnirii lui cu prietenul său, colonelul Dom Agostin Agonista.

Domnișoara Dorette stătea în lumina lămpii sale de noapte, cu brațele atîrnînd moi de-a lungul trupului cu mîinile împreunate pe pîntece, urmărindu-l cu privirea și gemînd :

— Așadar aici am ajuns ! — O bărbații ăștia ! Ce-o să se aleagă de noi ? Doamne, Dumnezeule, ce-o să se aleagă de noi ? În ceea ce mă privește, la indienii lui, la noii săi concetățeni, eu nu mă duc ! Ar fi în stare să ne tîrască după el, luîndu-ne cu vorba bună și cu sfaturile, cu cățel, cu purcel, ca să ne stabilim acolo, în sălbăticia aia și să ridice o fabrică de rachiu și lichior pe numele bietului meu frate. Dar lasă-l să vină la mine cu propunerea lui, ucigașul, gîdele, exploatatorul crunt de oameni, ajutorul de călău. Nici pentru toate biletele gratuite din lume nu mă duc cu el în America lui ; oho, sînt convinsă că de cum ne-ar vedea dincolo, ne-ar pune-n frigare, oricît de viclean își joacă el aici rolul de soldat de treabă, voios, integru și sincer.

Ceea ce s-a petrecut la catul de jos al casei de la „Omul sălbatic“ nu a tulburat somnul colonelului Dom Agostin Agonista. A dormit în marțea aceea din nou încă multă vreme după răsăritul soarelui, iar sticla cu „Kristeller“ se afla pe noptiera lui ; bătrînul soldat își pusese la îndemînă și paharul cu picior. Dar pe scaunul de dinaintea patului ședea cam pe la opt și jumătate, de vreun sfert de oră deci, domnul Philipp Kristeller, pîndind afectuos deșteptarea din somn a oaspetelui, prietenului și binefăcătorului său.

— De îndată ce bunul amic se va deștepta, o să chibzuim împreună cum să aranjăm lucrurile, ca să fie cît mai plăcute și mai favorabile pentru el, șoptise farmacistul, strecurîndu-se în odaie pe vîrful picioarelor ; și mai așteaptă o oră întreagă pînă ce brazilianul deschise ochii, se întinse peste măsură, căscă strașnic și exclamă surprins, ridicîndu-se în capul oaselor :

— *Diablo!*[1] Tu ești, Filippo? Ei, bună dimineața! Asta-i foarte drăguț din partea ta!

— Bună dimineața, August. Cred că-mi dai voie să-ți spun din nou August; fiindcă am stat aici, așteptînd să te deștepți ca să te dojenesc rău.

— Să mă dojenești? De ce? Cum așa? Din ce cauză? Pentru ce?

— Pentru că te-ai purtat cu sora mea cu mai multă încredere decît cu mine, August.

— Ah — — — așa! zise colonelul brazilian de jandarmi, foarte tărăgănat, apoi se întinse din nou și-și puse capul pe pernă, adăugînd după cîtva timp cam deprimat: Și ești de acord, nu-i așa? Te-ai hotărît; — trecem împreună Oceanul, să adunăm munți de aur pentru noi și pentru urmașii noștri?!

Domnul Philipp clătină trist din cap:

— Sora mea Dorothea și cu mine în nici un caz, însă — în ceea ce te privește pe tine, nici vorbă că-i altceva. Nu, scumpul meu August, o să trebuiască să pleci din nou singur.

— Dar asta chiar că-mi încurcă toate socotelile, mormăi soldatul, necăjit.

— Te însoțesc dincolo, peste Ocean, dorințele noastre cele mai sincere de succes; vom fi întotdeauna cu gîndul la tine.

— Mulțumesc! spuse colonelul și mai necăjit.

— Am și rînduit masa dinaintea jilțului tău, bunul meu August. Registrele mele îți stau la dispoziție; o să fii mulțumit de sora mea, fiindcă ea a făcut bilanțul. Vei constata, sper, că noi — sora mea și cu mine — am administrat averea noastră — a mea — a ta, cu cea mai mare grijă.

— Vin numaidecît jos, dragă bătrîne! exclamă colonelul deodată foarte bine dispus, cu un zîmbet luminos pe față, scoțînd afară fulgerător piciorul drept de sub

[1] Drace! (Span.)

pătură și agățînd de pe podea cu laba papucii de onoare, de rezervă, ai farmacistului. Numaidecît, în zece minute sînt jos la tine. Philipp, ești nu om minunat și-o să vezi că eu cunosc lumea și știu să fac și pentru tine tot ce-ți poate fi mai de folos.

— Te așteptăm cu cafeaua, dragă August ?

— Transmite-i de îndată surorii tale cele mai sincere complimente ! Într-o clipă sînt la voi. Nu-i așa, Philipp, îmi dai rețeta lichiorului „Kristeller" s-o duc cu mine peste Ocean — nu-i așa, bătrîne ?

Descoperitorul „Kristeller"-ului făgădui, și după un sfert de oră, colonelul Dom Agostin Agonista ședea într-adevăr la cei doi frați, în odăița din spate, în jilțul de onoare, fără să se mai fi împotrivit, dinainte cu registrele comerciale și ale casei aparținînd farmaciei „La omul sălbatic" ; — domnișoara Dorette Kristeller nu mai avea altceva de făcut decît să-l întrebe din cînd în cînd dacă nu binevoiește să mai bea o cafea.

Capitolul al cincisprezecelea

Dacă un om ca Dom Agostin Agonista sosește, sau mai bine zic cade ca din nori, într-un ținut ca acela descris mai sus, toți ochii se-ndreaptă asupra lui. Pe o rază de mai multe mile de jur împrejur au început să umble curînd zvonuri fantastice în legătură cu el. În fiecare privire care-l urmărea și în fiecare cuvînt politicos ce i se adresa simțeai iar respectul amestecat cu o oarecare teamă, întocmai ca în urmă cu treizeci de ani ; numai că nimeni nu-l mai compătimea. Străinul atît de cunoscut de îndată pretutindeni corespundea din toate punctele de vedere închipuirii celor din ținut despre un „fenomen", iar această impresie nu era slăbită de loc de jovialitatea și felul său de a se manifesta, ce dădeau naștere unei intime sfieli. Însă el se simțea bine în mijlocul oamenilor din partea locului, se desfăta cu

emoția pe care o stîrnea în jurul său și — lua masa, plin de seninătate, peste tot.

Se dovedise că în primele săptămîni nu putea fi încă vorba să părăsească ținutul, să plece de la farmacia „La omul sălbatic“.

Colonelul rămase și-l invită care mai de care la masă. După notabilitățile satului urmară moșierii și bogații arendași de domenii din jur; colonelul Dom Agostin Agonista se simțea tot mai bine în tihnita sa locuință de la farmacia „La omul sălbatic“.

Dar dacă el lipsea adesea de la farmacie, apoi bătrînul Philipp ședea cu atît mai liniștit acasă; scria mult, primea o groază de scrisori de la bancheri și alți oameni de afaceri, ocupîndu-se și el cu diferite negustorii. Începu să speculeze terenuri, și anume ale sale proprii.

Și în vreme ce colonelul nu pierdea nimic din impozanta sa rotunjime, domnișoara Dorette Kristeller, care avea totuși puțin de pierdut, slăbea din zi în zi, iar farmacistul decăzuse și el fizicește pe cît îi mai fusese cu putință. Fratele și sora se gălbejeau tot mai mult la față; în ceea ce-l privește pe Dom Agostin, oamenii începură să-i spună .

— Domnule colonel, Dumnezeu fie lăudat, aerul de aici pare să vă facă foarte bine.

Aerul ținutului îi pria într-adevăr, iar zvonul despre binele pe care-l făcuse cu treizeci și unu de ani în urmă stăpînului farmaciei „La omul sălbatic“ plutea și el în jurul lui și a obrazului său vesel, încadrat cu păr alb, dîndu-i o nuanță rozalie. Femeile spuneau despre dînsul că este un minunat domn în vîrstă, iar bărbații, că e un om admirabil, adăugînd: „Așa stînd lucrurile, ne-ar plăcea și nouă să găsim un om ca acesta în desișul pădurii și am căuta să ne împrietenim cu el. În situația asta ne-am înhăma cu plăcere și la studiul botanicii.“

În săptămîna următoare primi și colonelul scrisori. De la Rio de Janeiro veni un pachet cu o mulțime de documente. Pachetul acesta îi fusese trimis de senhor Joaquimo Pamparente, avocatul său, și Dom Agonista a fost nevoit să-i discute pe îndelete conținutul cu prie-

tenul Philipp Kristeller. Colonelul îi scrise senhorei Julia Fuentalacunas o scrisoare drăgăstoasă, care era în același timp și o scrisoare de afaceri ; — din păcate nu mai avea timp să aștepte răspunsul doamnei.

— Nu-i nimic, zise îndrăgostitul soldat, acum, cînd voi fi din nou dincolo de Ocean, se vor aranja toate cît se poate de bine și de plăcut.

În aceste zile cînd era preocupat de afaceri serioase, Dom Agostin se întîlnea cel mai des cu veselul medic rural doctorul Hanff. Cei doi oameni voioși se legaseră frați de cruce și colonelul Agonista, ca să se distreze, îl însoțea din cînd în cînd pe medic la pacienții lui. Cînd era vorba de o treabă ca asta, pe bătrînul, cutezătorul soldat nu-l împiedica nici un fel de vreme, oricît de rea, și doctorul, care suporta și el cu destulă tărie orice intemperie, îl admira și din punctul acesta de vedere pe însoțitorul său ca pe un miracol.

— Pe toți zeii celor două emisfere, cel puțin tu o să mă-nsoțești dincolo ! exclamă colonelul spre sfîrșitul lui noiembrie, cu prilejul unuia dintre aceste drumuri, privind de la fereastra unui han de țară cîmpia acoperită pînă departe cu prima zăpadă a anului. Doar ți-am garantat de o sută de ori o viață fericită, plină de cea mai mare strălucire, pentru care mă pun chezaș din nou și acum. Uită-te la vremea asta — este asta o climă pentru oameni înțelepți, cumsecade și, unde mai pui, cu rațiune, cu soție și copii ? E ăsta un ținut, unde să ajungi la vîrsta de șaptezeci de ani ?

— Soția — băieții mei, murmură doctorul.

— Or să se aclimatizeze acolo foarte bine ; tocmai îți vorbeam de climă ! Îi lași vreme de un an aici, pînă ce te stabilești confortabil dincolo de Ocean. În toamna viitoare îmi aduc soția la Paris să ne petrecem luna de miere, și tu mă însoțești, adică tragi o fugă pînă-aici și-ți iei gospodăria cu tine. Ei — ce zici ? La dracu, uită-te la cimitirul de colo, la ploaie și viscol, și spune-mi dacă e o plăcere și o onoare să ai acolo o piatră funerară de gresie cu inscripția : „Aici odihnește doctorul Eisenbart ? !“

La naiba, frate, gemu medicul rural, știi ce aș vrea ?

— Ei ?

— Aş vrea să fi rămas acolo unde te-ai simţit atît de bine. De cînd ai venit aici, mi-am pierdut somnul, şi ceea ce se-ntîmplă cu mine se-ntîmplă cu cei mai mulţi dintre cunoscuţii mei. Ai stîrnit, aşa-zicînd, imaginaţia întregului ţinut. Nu cunosc pe nimeni pe o rază de trei mile, care să mai stea liniştit pe scaunul lui. Toţi se sucesc încoace şi-ncolo, chibzuiesc şi socotesc cît au pierdut în viaţă pînă acum.

— Asta poate să fie valabil pentru ceilalţi, însă tu, la vîrsta ta, n-ai pierdut absolut nimic — şi ca să te convingi, uită-te la mine. Dealtfel, dă-mi voie să-ţi mai spun o vorbă : *eu* nu vreau să conving pe nimeni ! *Diablo*, cum mi-aş permite, cu părul meu alb, s-o iau încă o dată de la-nceput, să repet prostiile din tinereţe şi să-mi încarc conştiinţa cu noi remuşcări ? În trei săptămîni plec, de data asta cu siguranţă — cu siguranţă, asta s-o ştii ! Pînă atunci am pus din nou ordine în vechea mea patrie şi în raporturile mele cu ea, apoi pornesc la drum şi peste Ocean să iau cu asalt norocul, flota spaniolă încărcată [1], şi pentru vechii mei prieteni de la farmacie. Oh, ei să stea aici în tihnă la firma lor „Omul sălbatic" — eu voi acţiona pentru dînşii, iar prima scrisoare pe care vă voi scri-o vă va anunţa şi restul.

— Pleacă în trei săptămîni ! oftă doctorul, sorbindu-şi agitat paharul dintr-o înghiţitură.

Capitolul al şaisprezecelea

Colonelul împăratului Braziliei, Don Agostin Agonista, era, cum se spune, tot pe picior de plecare, dar de data aceasta a plecat într-adevăr, exact la vremea şi la ora anunţată mai dinainte, şi anume în ziua de 23 decembrie, la amiază. Se-nţelege că fusese rugat stăruitor de toţi să mai rămînă cel puţin de Crăciun, dar toate rugăminţile şi sfaturile fuseseră zadarnice.

---

[1] Flota care, în timpul stăpînirii spaniole în America de Sud, transporta în Spania argintul prădat din minele americane.

— Nu mă chinuiți, spusese el, mă cunosc și știu ce-i bine pentru mine. Celebrarea acestor sărbători dragi în tihnita mea patrie, festivitatea asta plăcută în Germania mea înțeleaptă, plină de simțire, m-ar afecta prea tare și e neapărat nevoie ca vreo cîtva timp să fiu ceva mai dîrz. Asta nu numai pentru binele meu, ci și pentru acela al bunilor, bravilor mei prieteni de la farmacie. Mi-o cer îndatoririle mele, oricît s-ar împotrivi inima.

Și-apoi a dispărut, a dispărut fără urmă, cînd toți se pregăteau să-i mai strîngă o dată mîna și să-și ia rămas bun. Despărțirea a fost tot atît de ciudată ca și celelalte împrejurări care însoțiseră sosirea și șederea acestui om în localitate. Toți au ajuns prea tîrziu, ca să-l mai salute : domnul Philipp din laboratorul său, domnișoara Dorette, din bucătărie, doctorul Hanff, de la cel mai apropiat pacient.

Colonelul dăduse ordin să-i vină trăsura la ușa din spate, se suise pur și simplu în ea și plecase ; bagajele și le trimisese mai înainte, și cei din ținut — se uitau după el.

Cei din farmacie n-au scos o vorbă, oftau doar ; doctorul a exclamat cam supărat și dezamăgit, bătîndu-se cu palma pe frunte :

— M-ar fi bucurat să-i mai spun o vorbă în legătură cu proiectele mele ! Doar nu-l răscolești pe un om pînă-n adîncul ființei lui și-l zăpăcești cu totul, așa, absolut fără nici un rost ; — s-o ia dracu Brazilia asta !

Ceilalți prieteni și cunoscuți au venit treptat, mirați și uimiți, la fereastra oficinei.

— Pesemne că a vrut să evite orice vîlvă, spunea domnișoara Dorette Kristeller, scurt și aproape fără glas.

Fratele ei nu a vrut să vorbească nici măcar cu pastorul și cu brigadierul silvic. Despărțirea de prietenul său din tinerețe îl afectase foarte mult și voia să rămînă cîteva zile absolut singur. Bunii lor cunoscuți au înțeles situația, și cei doi frați n-au fost tulburați de ei în timpul sărbătorilor.

Numai de sărbători !

În seara de 24 decembrie iată-ne din nou printre tablourile din odăița aflată în spatele farmaciei „La omul

sălbatic". O luminare de seu spălăcită arde pe masă într-un sfeșnic ieftin de alamă, pe care-l adusese în încăpere domnișoara Dorette. Înainte ca bătrîna soră să fi adus lumina aceasta, bătrînul domn stătuse pe întuneric ; — el șade acum în jilțul de onoare, în lumina tulbure a luminării, iar sora lui, dinainte-i, pe un scaun. Amîndoi par istoviți și copleșiți de griji ; sărbătoresc împreună un Crăciun plin de tristețe.

După o tăcere îndelungată, domnișoara Dorette spuse :

— Plagmann din Borgfeld vrea să-și ia vacile imediat după sărbători.

Vorbise oftînd adînc ; fiindcă Bless și Muhtz erau mîndria și dragostea ei și trebuia să se despartă de amîndouă.

Farmacistul dădu doar din cap și zise și el după o vreme de tăcere :

— Cred că pe la 15 ianuarie ar fi cel mai nimerit moment pentru licitație.

Sora dădu și ea din cap, suspinînd :

— Da, da, n-am nimic împotrivă ! Sînt cu totul de acord ! O, Doamne !

Ca să facă totuși ceva pentru atmosfera sărbătorească a zilei, bătrînul domn, străduindu-se să pară din nou vesel și liniștit, spuse :

— Capul sus, bătrîno ! Cum se poate să te descurajezi așa ? Spre uimirea ta, trebuie să-ți dai seama cu cîte boarfe nefolositoare ne-am încărcat încetul cu încetul în decursul vieții. Că scăpăm de agricultură — de grija și neplăcerile provocate de livadă și ogor, la urma urmei, nu-i așa de rău, în orice caz, nu-i lucrul cel mai rău. Ca să fiu sincer, în ultimul timp nu mai eram în stare să duc la bun sfîrșit ceea ce pe vremuri făceam cu plăcere.

Consolarea era bine intenționată, dar n-a fost de nici un folos. Sora a izbucnit deodată în hohote spasmodice de plîns.

— O, Mîntuitorule prea îndurător, n-aș avea nimic împotrivă, nimic, dar totul vine atît de tîrziu ! Frate, nenorocirea asta vine prea tîrziu ! — De-ar fi venit — omul ăsta cu douăzeci de ani în urmă, i-aș fi dăruit cu

bucurie odată cu perna și plapuma mea; dar acum e, într-adevăr, prea tîrziu pentru noi! Ipoteca asupra casei mă apasă ca o piatră de moară! Și pe lîngă asta — nimeni — nici un om, în fața căruia să-ți poți plînge amarul, să ai dreptul — da, să ai dreptul să-ți plîngi amarul!

— Nu, exclamă domnul Philipp Kristeller din tot sufletul, nu, suferința asta ne-o purtăm numai noi singuri! Nu vom îngădui în ruptul capului unor străini să-și vîre nasul în viața noastră de acum, Dorothea! N-aș avea cum să mă justific față de prietenul — prietenul meu — prietenul de la „Eșafod“! O, draga mea Dorette, curaj, și mai ales nu-ți lua mina asta deznădăjduită, o să vezi, o să ne ținem și de-aci înainte capul sus și-o să ducem și în noua situație o viață frumoasă și liniștită. Ce-ar fi spus Johanne a mea dacă mi-ar fi împărtășit soarta pînă astăzi? Și, ascultă, lasă lumea să gîndească și să vorbească orice-o vrea.

— Parcă-i văd șușotind, pe pastor și pe Ulebeule, pe domnii de la herghelia de remontă, pe judecătorul de pace și pe doctor. Ce mai povești or să născocească și cum or să ne mai încondeieze!

— Lasă-i! Numai de i-ar merge bine bătrînului și trăsnitului meu prieten cu tînăra lui fericire! Ascultă, dragă soră, însăși certitudinea că nimeni nu ne vrea binele cu atîta ardoare ca el, m-ar consola chiar dacă, poate, m-aș simți tare trist. Acum e convins că navighează cu toate pînzele întinse în întîmpinarea fericirii sale și fericirii noastre; și-apoi, bătrîno, banii lui au adus cel puțin pentru a doua oară unui om un ceas de bucurie, ceea ce, într-adevăr, nu se poate spune despre orice sumă de bani, chiar de-ar fi vorba, ca în cazul nostru, de douăsprezece mii de taleri.

Sora nu răspunse decît doar cu o ridicare din umeri, de care iar îi păru rău. Se sculă-n picioare, se duse la fereastră și se uită afară, la grădina înveșmîntată în noaptea de iarnă, grevată și ea de o mare ipotecă, și abia după trei minute se întoarse din nou îndărăt:

— Ninge tare, frate. Îți mai amintești, Philipp, ce plăcere și tainică tihnă ne isca zăpada în ziua aceasta?

— Nici vorbă, exclamă fratele, altfel cum am fi putut duce noi un trai atît de bun împreună în acești treizeci de ani ? Dorette, astăzi chiar ne-am purtat ca niște adevărați neghiobi, că, pentru prima dată, nu ne-am pregătit un brad de Crăciun împodobit cu lumînări. Ar fi trebuit s-o facem, în ciuda celor întîmplate. Ei, data viitoare — la anul — •

— Cînd prietenul tău de la „Eșafod" va trimite vaporul încărcat cu butoaie pline cu aur și pietre prețioase, ca plată — cel puțin pentru rețeta lichiorului „Kristeller" ! Oh, și pentru asta să păstrezi jilțul lui de colo, numai pentru el, vreme de treizeci de ani !

Asta era o autentică trăsătură femeiască, așa că n-aveai ce să-i faci ; bătrînul Philipp, rămas la propria-i fire bărbătească și generoasă, nu se lăsă întrerupt, ci își continuă fraza începută :

— ...la anul ne vom scoate paguba cu atît mai bucuroși și din toată inima pentru ceea ce am pierdut de data aceasta. Din cauza intervenției femeiești, adăugă totuși în sinea sa : „Orice s-ar întîmpla".

În ceea ce-i privește pe prietenii din ținut s-au mirat de fapt grozav, cînd în răstimpul iernii și al primăverii s-au petrecut multe și temeinice schimbări la farmacia „La omul sălbatic" — cînd mobilele din camere au dispărut, grajdurile s-au golit de vite, grădina de flori s-a transformat în răzoare de legume, grațioasa fată în casă și-a căutat alți stăpîni buni, argatul a fost concediat, iar în ziarul ținutului se putea citi că farmacistul Philipp Kristeller a vîndut atîtea și atîtea pogoane de livadă și pămînt de arătură țăranilor cutare și cutare din obștea și teritoriul comunei. Cînd a avut însă loc licitația chiar în farmacie, prietenii au licitat și ei cu ceilalți, clătinînd dn cap ; iar la această licitație, brigadierul silvic a cumpărat galeria de tablouri a farmacistului, doctorul, bolul chinezesc de punci, iar preotul, jilțul de onoare al colonelului Dom Agostino Agonista, aflat în serviciul Braziliei.

După aceea nu mai exista în localitate nici o casă mai goală. Numai conținutul cutiilor cilindrice și al sticlelor din oficină a rămas neatins ; prietenii și cunos-

cuții au chibzuit și au făcut tot felul de presupuneri, oprindu-se pînă la urmă toți la bănuiala cea mai plauzibilă, că prietenul lor, domnul Philipp Kristeller, speculase în taină, mizînd pe titluri fără valoare și pierduse.

Firește, l-au sfătuit stăruitor să se adreseze fără întîrziere prietenului său, colonelul brazilian, și nu înțelegeau din ce cauză respingea propunerea cu atîta încăpățînare.

CUPRINS

Lector : SUZI HIRSCH
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Tiraj 9660. Broşate. Coli tipar 27.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1099 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti
Republica Socialistă România

Wilhelm Raabe a fost cu adevărat german prin natura lui interiorizată și visătoare, prin profunzimea lui morală, prin discursivitatea lui calmă și jucăușă, prin limitarea sferei de viață îmbrățișată de el și prin limbajul lui plin de semnificații simbolice ascunse.

FRITZ MARTINI —
ISTORIA LITERATURII GERMANE

Lei 14

clu

Editura Univers